

שבוע פרשת פקודי

(6 – 12 March 16)

כ"ו אדר א' – ב' אדר ב' תשע"ו

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משניות י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְצִוֵּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ:

וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְכִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּלָנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי תוֹרָתְךָ לְשִׁמְיָהּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בָּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יִבְרַכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנֶּךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שְׁלֹום:

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בָּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על ידי ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְצִוֵּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתֶיךָ וְצִוֵּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלִכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתְךָ אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוְךָ הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ וְשָׁמְעוּ אֵל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצַוֶּה אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְכֶּם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מָטָר אֲרֻצְכֶם בְּעֵת יוֹרֵה וּמְלַקֵּשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִגְנְךָ וְתִירֶשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבַהֲמֶתְךָ, וְאִכְלָתָ וְשִׂבַּעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסָרְתֶם וְעַבַּדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה אִפֹּי בָכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִכְדֶּתֶם מִהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לִבְכֶּם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתֶם אֹתָם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדֶתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לְחַת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדָרְתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֶּנֶף, פֶּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְכֶּם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנוּם אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מְקַבֵּל עָלֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְךָ כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְכָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֲדָּה צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבּוּ יִשְׁרִים אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מחוריו או שקבל כפרם ... שבחן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשית־תבות "לה") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בצאת ישראל ממצרים בית יעקב מעם לעז: ב היתה יהודה לקדשו ישראל ממשלותיו:
ג הים ראה ויגם הירדן יסב לאחור: ד ההרים רקדו כאילים גבעות כבני־צאן: ה מה־לך
הים כי תגוס הירדן תסב לאחור: ו ההרים תרקדו כאילים גבעות כבני־צאן: ז מלפני אדון
חולי ארץ מלפני אלוה יעקב: ח ההפכי הצור אגם־מים חלמיש למעינו־מים:

קמו.

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לא לנו | יהוה לא־לנו כי־לשמוך תן כבוד על־חסדך על־אמתך: ב למה יאמרו הגוים
איה־נָא אלהיהם: ג ואלהינו בשמים כל אשר־חפץ עשה: ד עצביהם כסף וזהב מעשה
ידי אדם: ה פה־להם ולא ידברו עינים להם ולא יראו: ו אזנים להם ולא ישמעו אף להם
ולא יריחון: ז ידיהם | ולא ימישון רגליהם ולא יהלכו לא־יהנו בגרונם: ח פמוֹהם יהיו
עשיהם כל אשר־בטח בהם: ט ישראל בטח ביהוה עזרם ומגנם הוא: י בית אהרן בטחו
ביהוה עזרם ומגנם הוא: יא יראי יהוה בטחו ביהוה עזרם ומגנם הוא: יב יהוה זכרנו יברך
יברך את־בית ישראל יברך את־בית אהרן: יג יברך יראי יהוה הקטנים עם־הגדלים: יד יספר
יהוה עליכם עליכם ועל־בניכם: טו ברוכים אתם ליהוה עשה שמים וארץ: טז השמים
שמים ליהוה והארץ נתן לבני־אדם: יז לא המתים יהללו־יה | לא פל־ירדי דומה:
יח ואנחנו | נברך יה מעתה ועד־עולם הללו־יה:

קמו.

שבתים גדולים להקדוש־ברוך־הוא וחיך דוד אמר ברין הוא לאהוב אותו על כל הטובות שעשה לו כמה ניסים ואינו יודע מה נמול ישלם לו שאי אפשר להשיב לו על כל
הנמול שעשה עמו:

א אהבתי כי־ישמע | יהוה את־קולי תחנוני: ב כִּיהִטָּה אֶזְנוֹ לִי וּבִימִי אֶקְרָא: ג אֶפְפוּנִי |
חבלי־מוֹת וּמִצָּרִי שְׁאוֹל מִצָּאוֹנִי צָרָה וַיְגֹן אֶמְצָא: ד וּבִשְׁם־יְהוָה אֶקְרָא אֲנִה יְהוָה מְלִטָּה
נַפְשִׁי: ה חֲנוּן יְהוָה וְצַדִּיק וְאֱלֹהֵינוּ מֵרַחֵם: ו שֹׁמֵר פִּתְּאִים יְהוָה דִּלְתִּי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוּבִי
נַפְשִׁי לְמִנוּחֶיכִי כִּי־יְהוָה גָּמַל עָלַי: ח כִּי חָלַצְתָּ נַפְשִׁי מִמוֹת אֶת־עֵינִי מִן־דְּמָעָה אֶת־רַגְלִי
מִדָּחִי: ט אֶתְחַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: י הֶאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עָנִיתִי מְאֹד: יא אֲנִי
אִמַּרְתִּי בַּחֲפוּזִי כִּלְהֹאֲדָם כֹּזֵב: יב מִה־אֲשִׁיב לַיהוָה כָּל־תַּגְּמוּלוֹהִי עָלַי: יג בּוֹס־יִשְׁוּעוֹת אֲשֶׁא
וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יד גִּדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדֵה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: טו יָקָר פְּעִינִי יְהוָה חַפְּזוֹתָה
לְחִסְדֵּיו: טז אֲנִה יְהוָה כִּי־אֲנִי עֹבֵדךָ אֲנִי־עֹבֵדךָ בְּנֶאֱמַתְךָ פִּתְחַת לְמוֹסְרִי: יז לָךְ אֶזְבַּח זֶבַח
תּוֹדָה וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: יח גִּדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם נִגְדֵה־נָּא לְכָל־עַמּוֹ: יט בַּחֲצֹרוֹת | בֵּית
יְהוָה בְּתוֹכְכִי יְרוּשָׁלַם הִלְלוּ־יה:

מפתח כללי

מסכת גיטין עם ביאורים	יט	סדר הנחת תפילין	ב
מדף פד עד דף צ	קנו	מזמורי תהלים קיד, קטו, קטז	ג
מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:		מאמר ד"ה אלה פקודי המשכן	ג
שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצייונים	כ	שבת פרשת פקודי, ב' אדר-שני ה'תשכ"ה	ה
אדמו"ר הזקן	קפח	שיחת שבת פרשת פקודי,	ד
שולחן ערוך הלכות שבת	כא	ב' אדר-שני, ה'תשכ"ה	יא
לפי לוח ירב יומי' שו"ע אדמו"ר הזקן	קפט	לקוטי שיחות – פרשת פקודי	ה
לקוטי תורה	כב	(בלה"ק) כרך טז	יג
אדמו"ר הזקן	קצא	ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח	ו
שערי תשובה	כג	המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	יח
אדמו"ר האמצעי	קצג	ילקוט גאולה ומשיח – פרשת פקודי	ז
מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו	כד	שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת פקודי	ח
אדמו"ר ה"צמח צדק"	קצד	שיעורי תהלים לשבוע פרשת פקודי	ט
תורת שמואל תרל"ב	כה	שיעורים בספר התניא (מוגה)	י
אדמו"ר מוהר"ש	קצה	לשבוע פרשת פקודי	לז
שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב	כו	לוח "היום יום" לשבוע פרשת פקודי	יא
אדמו"ר מוהרש"ב	קצה	הלכה יומית לעיון ברמב"ם	יב
ספר המאמרים קונטרסים חלק ב	כז	שיעורי רמב"ם	
אדמו"ר מוהריי"צ	קצז	ג' פרקים ליום לשבוע פרשת פקודי	יג
ספר השיחות ה'ש"ת-תש"א בלה"ק	כח	– פרק אחד ליום לשבוע פרשת פקודי	יד
אדמו"ר מוהריי"צ	קצח	– ספר המצוות לשבוע פרשת פקודי	טו
אגרות קודש	כט	נביאים וכתובים	טז
אדמו"ר מוהריי"צ	קצח	ישעיה פרק כב, משלי פרק כט	יז
חומש לקריאה לציבור לשבת פ' פקודי	ל	משניות – מסכת ידים	יז
לוח זמנים לשבוע פרשת פקודי	לא	ביאור קהתי	קמז
סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	לב	עין יעקב מסכת יומא	קנה

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר בפסוק הפותח את פרשת השבוע, פרשת פקודי:

2 **אֵלֶּה פְּקוּדֵי סֻכּוֹת הַחֹמֹרִים שְׁנִימָנוּ בַּמִּלָּאכָה הַמִּשְׁכָּן הַנִּקְרָא מִשְׁכַּן**
3 **הָעֵדוּת אֲשֶׁר פָּקַד שְׁנִימָנוּ עַל־פִּי מֹשֶׁה עֲבַדְתָּ הָלוֹיִם בְּיַד**
4 **אִתְּמָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן.¹ וּמִבְּאֹר בְּלִקְוֹטֵי תוֹרָה²**

5 לאדמו"ר הזקן, ש"מִשְׁכָּן

6 הָעֵדוּת" הוא עֲנִין יְחִידָא

7 עֵילָאָה, אחדות ה' וביטול העולמות

8 לאלוקות בדרגה נעלית יְחִיד י"ה

9 החיבור והייחוד כפי שהוא בשתי

10 האותיות הראשונות של שם הוי", יו"ד,

11 ה"א, וא"ו, ה"א שִׁפְפָסוּק³ שְׁמַע

12 יִשְׂרָאֵל ה' אלוּקִינוּ ה' אחד,

13 ו"פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן" הוא עֲנִין

14 יְחִידָא־תַּתָּאָה, אחדות ה' וביטול

15 העולמות לאלוקות בדרגה תחתונה

16 יְחִיד ו"ה החיבור והייחוד כפי

17 שהוא באותיות וא"ו, ה"א, בשתי

18 האותיות האחרונות של שם הוי'

19 שִׁפְפָסוּק⁴ וְאֶהֱבָתָה את ה' אלוּקִיד,

20 שְׁהוּא עֲנִין הָאֶהֱבָתָה שְׁנִימָשְׁכָתָה

21 מִהַשְׁכָּל וְהַטַּעַם ולכן היא בדרגה

22 נמוכה כי היא מוגבלת בהתאם לרמת

23 השכל והטעם שמעורר ופועל את

24 האהבה.

25 **אֵךְ הִגָּה קוֹדֶם קְרִיאַת־שְׁמַע**

26 שהתוכן שלה הוא שני העניינים

27 האמורים של "יְחִידָא עֵילָאָה" ו"יְחִידָא

28 תַּתָּאָה" תִּקְנֵנוּ אֲנָשִׁי כְּנֶסֶת

29 הַגְּדוּלָּה שתִּקְנֵנוּ וסדרו את נוסח

30 התפילה פְּסוּקֵי דְזִמְרָה, פְּרָקִים

31 של שבח ושירה לקדוש־ברוך־הוא

32 (מתוך ספר תהילים) שְׁזָהוּ עֲנִין

33 עֲבֹדַת הָלוֹיִם בְּשִׁירָה וְזִמְרָה

34 בְּרִצּוֹא וְשׁוּב כו', כנבואת

35 יחזקאל על מראה המרכבה העליונה

36 נאמר (יחזקאל א, יד) "והחיות

37 [המלאכים הנקראים "חיות הקודש"]

38 רצוא ושוב". והמשמעות הפנימית של הדברים היא שמצד אחד יש בהם

39 תשוקה ורצון להתעלות למעלה ("רצוא") ומצד שני נרגשת בהם הכוונה

40 האלוּקִית לרדת ולהאיר למטה ("שוב"), וכך גם בעבודת ה' של כל אחד

41 מישראל, יש שילוב של תשוקה לדבוק באלוקות עד כלות הנפש ("רצוא")

42 ומילוי השליחות המוטלת על הנשמה כפי שהיא למטה בנוף גשמי ובעולם

43 גשמי, והתנועות הנפשיות של 'רצוא' ו'שוב' באות לידי ביטוי בפסוקי דזמרה

ביאור בדרך אפשר

44 **שְׁזָהוּ** השירה והזמרה בשבחו של הקדוש־ברוך־הוא, מתוך תשוקה לדבוק

45 באלוקות, בפסוקי דזמרה, היא הַהִכָּנָה הראויה לְרֹמֶם הַנֶּפֶשׁ עַד

46 שְׁתוּכַל לִיחַד הַיְחִיד דְּקְרִיאַת־שְׁמַע כו' להגיע להכרה והרגשה

47 ביחוד ה' וביטול העולמות לאלוקות בדרגה העליונה של "יְחִידָא עֵילָאָה".

48 אֲמָנָם, תְּכָלִית הַכְּפֻנָּה המטרה

49 האלוּקִית שאותה על האדם למלא

50 בעבודת ה' היא לְהַמְשִׁיךְ רִצּוֹא

51 וְשׁוּב הַנֶּפֶשׁ לְהוֹרִיד את התנועות

52 הנפשיות של 'רצוא' – תשוקה לדבוק

53 באלוקות עד כלות הנפש, ו'שוב' –

54 עבודת ה' בתוך מגבלות הגוף והעולם,

55 בְּכַחֲנִית כְּלִי שמכיל וקולט את

56 התחושות הנפשיות ונותן להן ביטוי,

57 וְהִינוּ עַל־יְדֵי לִימּוּד הַתּוֹרָה

58 בְּכַחֲנִית בִּיטוּל של המציאות

59 האישית אל הקדוש־ברוך־הוא נותן

60 התורה, וְזָהוּ שִׁבְּפִקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן

61 נאמר שנעשו "בְּיַד אִתְּמָר",

62 מִלְשׁוֹן "אִתְּמָר" נאמר הַנִּזְכָּר

63 בַּגִּמְרָא תָּמִיד, ביטוי מצוי ושגור

64 בַּגִּמְרָא, שְׁפִירוּשׁוֹ שְׁמִמְלָא

65 אִתְּמָר וְנִדְבָר כו', הביטוי

66 "אִתְמָר", היינו נאמר, מבלי לציין מי

67 האומר, משמעו שהדברים נאמרו

68 ודוּבְרוּ מִמֶּילָא, כמו דיבור שנאמר

69 מאלוֹ הִינוּ לִימּוּד תּוֹרָה באופן כזה

70 שְׁהַדִּיבּוּר שֶׁל הָאָדָם הַלּוּמָד

71 הוּא בְּתַכְלִית הַבִּיטוּל מבלי כל

72 תחושה של מציאות עצמית עַד

73 שְׁאִינוּ בָּא מִצַּד עֲצָמוֹ כָּלָל

74 ואין בו כל ביטוי למציאות האישית

75 שלו, אֵלָא נִדְבָר בּוֹ דְּבַר הוּי'

76 זֶה הַלֵּכָה⁵ דברי התורה שהוא לומד

77 מִמֶּילָא וּמֵאֱלֹוִי כאילו הדברים

78 נאמרים מעצמם. וְזָהוּ עֲנִין וְדִבְרָתָהּ

79 בָּם⁶ לִימּוּד הַתּוֹרָה שְׁלֹא־חָרִי

80 וְאֶהֱבָתָה גו' שנאמר בקריאת שמע

81 אחרי הפסוק "ואהבת את ה' אלוּקִיךָ...", כי את רגש הנפש לאהבת ה'

82 המתעורר באמירת 'שמע ישראל... ואהבת' צריך 'להוריד' ולהביא לידי ביטוי

83 בלימוד התורה מתוך ביטול מוחלט לאלוקות. וְעַל זֶה נֶאֱמָר "בְּיַד

84 אִתְּמָר בֶּן אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן", פִּדּוּעַ בקבלה וחסידות שְׁעָנִינוּ שֶׁל

85 אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן הוּא בְּחִינַת אֶהֱבָה רַבָּה אהבת ה' בדרגה גבוהה,

86 וְהוּא אַהֲרֹן הַכֹּהֵן הַמִּמְשִׁיךְ לכל אחד ואחד הַכֹּהֵן הִגָּה לְהִיּוֹת כָּל

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 סֵדֶר הָעֲבוּדָה הַזֹּאת האמורה לעיל שתחילתה ב'רצוא ושוב' בפסוקי
2 דיומרא, והמשכה ב'יחודא תתאה' ו'יחודא עילאה' בקריאת שמע, והביטוי
3 שלה בפועל הוא בלימוד התורה מתוך ביטול, כמבואר לעיל. וּמָסִים⁷ רבנו
4 הזקן במאמר הנזכר ב'לקוטי תורה' פרשת פקודי, שְׁעַל-יְדֵי בְּחִינַת
5 אֶהְרֹן, שֶׁהוּא עֲנִין אֶהְרֹן
6 רַבָּה, נִמְשָׁךְ הַכֹּחַ לֵאדָם
7 לְאַתְעֲרוּתָא-דְלִתְתָא כּו',
8 התעוררות מלמטה, מצד האדם,
9 להתקרב לאלוקות.
10 (ב) וַיֵּשׁ לְקֹשֶׁר עֲנִין זֶה שֶׁל
11 נתינת כוח לאדם כדי שיכוא לידי
12 'אתערותא דלתתא' עם הדרוש
13 מאמר חסידות שֶׁבְּהִתְחַלֵּת
14 ה'לְקוּטֵי תוֹרָה' עַל סֵפֶר
15 שְׁמוֹת⁸, דְּבוּרֵי-הַמִּתְחִיל מאמר
16 הפותח בפסוק בפרשת בשלח "וְאָוֹר"
17 כִּי הָיוּ נִתְּנָן לָכֶם הַשִּׁבְתָּה.
18 דְּהִנֵּה יָדוּעַ בתורת החסידות
19 בְּעֲנֵן הַחִילּוּק הַהִבְדֵּל שְׁבִין
20 שְׁתֵּי הַמִּדְרָגוֹת בְּאַהֲבָה, שְׁתֵּי
21 הַדְרָגוֹת בְּאַהֲבַת ה' הַנִּקְרָאוֹת 'אַהֲבַת
22 עוֹלָם' וְ'אַהֲבָה רַבָּה'¹⁰,
23 שְׁ'אַהֲבַת עוֹלָם', הִיא הָאַהֲבָה
24 לְאֱלֹקִים שְׁנִלְקַחַת נובעת
25 מִהָעוֹלָמוֹת, הֵינּוּ
26 מִהֶהֱתַבּוֹנְנוֹת בְּחִיּוֹת הָאֱלֹקִית
27 שְׁמַחִיָּה אֶת הָעוֹלָמוֹת כּו',
28 וכאשר האדם מתבונן היטב שחיות כל
29 העולמות והמציאות האמיתית של כל
30 העולמות היא האלוקות, הרי הוא
31 מתעורר ברגש של אהבה ורצון
32 להתקרב לאלוקות, וְכִינּוּ שֶׁהָעוֹלָם
33 הוּא מוֹגְבֵּל, הֲרִי לְמֹרֹת שֶׁהָאָדָם
34 מתבונן בגדולת ה' שבעצם אינו
35 מוגבל, כיוון שההתבוננות היא באור
36 האלוקי כפי שהוא מצומצם להתלבש
37 בעולמות וכפי שגדולת ה' מוכנת מתוך
38 העולמות גַּם הָאַהֲבָה לְאֱלֹקִים
39 שֶׁבָּאָה מִהֶהֱתַבּוֹנְנוֹת בְּעוֹלָם
40 הִיא אֶהְרֹן מוֹגְבֵּלָת בְּהִתָּאֵם הַתְּבוֹנָנוֹת שֶׁגִּרְמָה אֶת הָאַהֲבָה, שֶׁהִיא
41 כאמור, הַתְּבוֹנָנוֹת בְּחִיּוֹת הָאֱלֹקִית שֶׁל הָעוֹלָם מוֹגְבֵּל, מִהֶ'שְׁאִין-בֵּן
- 42 'אַהֲבָה רַבָּה' הִיא אֶהְרֹן לְאֱלֹקִים בְּרִמָּה בְּלִתִּי מוֹגְבֵּלָת, כִּינּוּ
43 שְׁאִינָה בָּאָה עַל-יְדֵי הֶהֱתַבּוֹנְנוֹת בְּחִיּוֹת הָאֱלֹקִית הַמְצוּמָצֵם
44 שְׁמַחִיָּה אֶת הָעוֹלָמוֹת הַמּוֹגְבֵּלִים כּו', אֲלֹא הִיא אֶהְרֹן
45 שְׁלִמְעֵלָה מִטַּעַם-וְדַעַת, מִצַּד עֲצֵם הַנֶּפֶשׁ כּו' שֶׁלִּמְעֵלָה מִהַשְׁכָּל,
46 כְּמִבּוֹאָר בְּחִסְדוֹת שֶׁהַשְׁכָּל, וְכֵן הִרְגֵּשׁ,
47 הֵם כּוֹחוֹת גְּלוּיִים שֶׁל הַנֶּפֶשׁ אֲבָל הַנֶּפֶשׁ
48 עֲצֻמָּה הִיא לִמְעֵלָה מִהַכּוֹחוֹת שֶׁלָּכֵן
49 אֶחָד מֵהֶם 'צִיּוֹר' מִדּוֹר וּמוֹגְבֵּל, וְלִכֵּן
50 אֶהֱבֵת ה' שְׁנוֹבֵעַת מִעֵצֶם הַנֶּפֶשׁ לֹא
51 מוֹגְבֵּלָת בְּהִתָּאֵם לְשֶׁכֶּל אֲלֹא הִיא בְּלִי
52 גְּבוּל.
53 וְהֵיוּ גַּם הַחִלּוּק הַהִבְדֵּל שְׁבִין
54 יָמוֹת הַחֹל לְיוֹם הַשִּׁבְתָּה¹¹ כִּפִּי
55 שֶׁהוּא בֹא לִידֵי בִיטוּ בְּעִבּוּרֵת הָאָדָם,
56 כִּפִּי שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבְּאָר. דְּהִנֵּה, בְּיָמֵי
57 הַחֹל הָעֲבוּדָה שֶׁל הָאָדָם הִיא
58 בְּעֲנִינֵי הָעוֹלָם, בְּשָׁלוּשִׁים
59 וְתִשְׁעֵי הַמְּלָאכוֹת דְּ-הַזּוֹרֵעַ
60 וְהַחֹרֵשׁ כּו'¹² שֶׁהֵיוּ בְּמִלְאכַת
61 הַמִּשְׁכָּן וְהֵם ל"ט הַמְּלָאכוֹת הָאֲסוּרוֹת
62 בְּשַׁבָּת, שְׁעִיקָרָם וְתַכְלִיתָם
63 הַמְטָרָה הַעִיקָרִית שֶׁל מְלָאכַת אֱלֹ
64 בְּעוֹלָם הִיא בְּשִׁבִּיל עֲשִׂית
65 הַמִּשְׁכָּן, וְיָמָּה מִהַמְּלָאכַת הַלֵּלו
66 כִּפִּי שֶׁהֵיוּ בְּמִשְׁכָּן נִשְׁתַּלְשְׁלוּ
67 מְלָאכַת אֱלֹו בְּעוֹבְדֵי דְחוֹל,
68 בְּמַעֲשֵׂי חוּלִין הַרְגִּילִים בְּעוֹלָם אֶף
69 לְאַחֵר שֶׁנִּשְׁתַּלְשְׁלוּ מִהֵן¹³
70 וְהַמְצִיאֹת שֶׁל הַמְּלָאכַת הַלֵּלו כְּבֹר
71 קִיַּמְתָּ בְּעוֹלָם, הֲרִי עֲתָה ל"ט
72 מְלָאכַת אֱלֹו אֵינָן מְלָאכַת
73 הַמִּשְׁכָּן שֶׁהֵם דְּבָרִים שֶׁבִּקְדוּשָׁה,
74 אֲלֹא דְּבָרֵי חוּלִין שֶׁל עֲנִינֵי
75 הָעוֹלָם, מְלָשׁוֹן הָעֵלָם
76 וְהַסְתֵּר¹⁴ עַל הָאֱלֹקִים, וְלִכֵּן
77 צָרִיךְ הָאָדָם לִפְעוֹל בְּעֲצָמוֹ
78 לְעִבּוֹד עַל עֲצָמוֹ לְהַגִּיעַ לְמַצֵּב כֹּחַ
79 שֶׁהִתְעַסְקוֹתוֹ בְּעֲנִינֵי הָעוֹלָם
80 עֲסָקִי הַחוּלִין תִּהְיֶה בְּאֹפֶן
81 שֶׁ"כָּל מַעֲשִׂיךְ יִהְיֶה לְשֵׁם שְׁמִים"¹⁵ וְ"כָּל דְּרָכֶיךָ דְּעָהוּ"¹⁶
82 כְּלֹמֶר, מִתּוֹךְ תַּחוּשָׁה וְהִכָּרָה שֶׁאֵם כִּי הַמַּעֲשִׂים עֲצָמָם הֵם דְּבָרֵי חוֹל, "מַעֲשִׂיךְ"

(7 ח, ד. 8) ראה בשיחה שלפני המאמר (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ב ע' 316), שסיום ספר שמות בלקו"ת הוא בבחי' "גמרה של תורה", ולכן "מתכיפין התחלה להשלמה." (9 בשלח טז, כט. 10) ראה תו"א ויחי מז, א ואילך. ובכ"מ. (11) ראה תו"א ויקהל פז, ד. (12) שבת עג, א. (13) לשון התניא - רפ"ג. (14) ראה לקו"ת שלח לז, ד. ובכ"מ. (15) אבות פ"ב מ"ב. (16) משלי ג, ו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

44 "וְרֹאֵי" דִּיקָא, הכתוב מדייק ואומר לשון של ראייה הִינּוּ שְׁזָהוּ עֲנִינִי
 45 שְׁנָרָאָה בְּגִלּוֹי בתוך מציאות העולם, וכפִי שְׁזָהוּ רֹאִים גִּלּוֹי
 46 אלוֹקוֹת בְּמוֹחַשׁ בְּנוֹגֵעַ לְמֶן המזון שירד מן השמים במדבר, בְּהַמְשֵׁן
 47 הַפְּתוּבָה⁹ הוּזָה המתחיל ב"ראו כי ה' נתן לכם את השבת", עַל כֵּן הוּא
 48 נוֹתֵן לָכֶם בַּיּוֹם הַשְּׁשִׁי לַחֵם
 49 יוֹמִים, עוֹמֵר כְּפּוֹל¹⁸, מידה
 50 כפולה של מן (שירד בכמות של
 51 'עומר' לנפש בכל יום), אחד למזון יום
 52 השישי ואחד למזון יום השבת וְכֵן
 53 רֹאִים בְּמוֹחַשׁ אפילו כעת שְׁפָל
 54 עֲנִינִי הַשְּׁפָתָה הֵם בְּאוֹפֶן שֶׁל
 55 הוֹסְפָה וְעִילּוֹי כו' יחסית לימות
 56 החול, כְּמוֹ בְּאִכִּילָה וּשְׁתִּיָּה,
 57 שביום השבת אוכלים ושותים בְּשֵׁר
 58 שְׁמֶן וַיֵּין מְבוּשִׁים¹⁹, דבר שלא
 59 רגיל בימות החול, וּמִזָּה מֶךְ
 60 שאפילו העניינים הגשמיים בשבת
 61 נעלים ומשובחים יותר מאלה של ימות
 62 החול מוֹכֵן גַּם בְּנוֹגֵעַ לְעֲנִינִי
 63 ה'אֶהְבָּה רַבָּה' שְׁבִיּוֹם הַשְּׁפָתָה
 64 שהיא בלי גבול ונעלית לאין שיעור
 65 מאהבת ה' בימות החול שהיא אהבה
 66 מוגבלת.
 67 וְעוֹד זֹאת, דִּכְיֹן ש'הוֹי' נָתַן
 68 לָכֶם הַשְּׁפָתָה", הִינּוּ, שְׁזָהוּ
 69 העילוי, היתרון והתוספת המיוחדים
 70 שיש בעבודת ה' ביום השבת עֲנִינִי
 71 שְׁנָתָן מְלַמְעֵלָה ולא מוֹתֵנָה בכוחו
 72 ויכולתו ובמעמדו ומצבו הרוחני של
 73 האדם עצמו, אֲזִי אִי-אֶפְשָׁר
 74 לְטַעוֹן האדם לא יכול לפטור את
 75 עצמו מֶכְךָ בְּנִימוֹק שְׁאִינוֹ שִׁיף
 76 לְזָה כו' ומדובר בעניין שלמעלה
 77 מהדרגה שלו (עַר הָאֵלֶּט נִיט
 78 דְּעֶרְפִּי הוא לא 'אוחז' בזה, כלומר
 79 לא הגיע לדרגה הזו), כִּי בְּעֲנִינִי
 80 שְׁנָתָן מְלַמְעֵלָה ואינו תלוי באדם
 81 למטה לֹא נוֹגֵעַ לא חשוב ולא קובע
 82 הַמַּעֲמָד וּמַצְבֵּי שֶׁל הַתַּחְתּוֹן
 83 והדבר יורד ונמשך גם למי שנמצא במעמד ומצב רוחני ירוד, וְכִידְעוֹ²⁰
 84 בתורת החסידות הַמְשָׁל בְּנוֹגֵעַ לַחֲבוּר עֲלִיּוֹן וְתַחְתּוֹן, שְׁפָאָשֶׁר
 85 הַחֲבוּר בֵּינֵיהֶם הוּא בְּאוֹפֶן שֶׁהַעֲלִיּוֹן יוֹרֵד אֶל הַתַּחְתּוֹן, אֲזִי
 86 לֹא נוֹגֵעַ מַעֲמָדוֹ וּמַצְבּוֹ שֶׁל הַתַּחְתּוֹן ובאמצעות היירידה של

1 ו"דרכיך" של האדם בעולם הזה הגשמי, אבל המטרה והכוונה שלהם היא
 2 "לשם שמים" וגם בהם עצמם האדם יודע ומכיר באלוקות (וגישה זו לעיסוק
 3 בענייני החולין היא בְּהִתְאָם לְכָךְ שְׁעָקֵר וְתַכְלִית מְלֹאכּוֹת אֵלוֹ
 4 הִיא בְּשִׁבִּיל עֲשִׂית הַמְשָׁכָן כך שבעצם כל המלאכות הללו נועדו
 5 מלכתחילה בשביל ענייני קדושה),
 6 וְעַד כדי כך יהיה העיסוק בענייני
 7 העולם מלא וחדור בכוונה לשם שמים
 8 ובידיעה והכרה באלוקות שְׁעַל-יְדֵי
 9 הַהִתְבּוֹנְנוֹת בַּחֲסִידוֹת הַאֲלֹקִית
 10 שְׁמַחֲתִיהָ אֶת הָעוֹלָם כו' שהרי
 11 העיסוק בענייני חולין בצורה כזו נובע
 12 מֶכְךָ שהאדם מודע לעובדה שכל
 13 קיומו של העולם הוא מהחיות
 14 האלוֹקִית שבו ומתבונן ומעמיק בדבר,
 15 יָבֹא לְאֶהְבָּתָהּ ה', שְׁזָהוּ בַּחֲסִידוֹת
 16 'אֶהְבָּתָה עוֹלָם', אהבת ה' שבאה
 17 מתוך התבוננות בענייני העולם כְּנִי"ל
 18 כמבואר לעיל לגבי ההבדל בין 'אהבת
 19 עולם' ו'אהבה רבה'.
 20 מַה-שְּׁאִין-כֵּן בַּיּוֹם הַשְּׁפָתָה
 21 שְׁבוֹ אֶסוּר לְהִתְעַסֵּק בְּעֲנִינֵי
 22 הָעוֹלָם ול"ט המלאכות האמורות
 23 אסורות (וְעַד שֶׁגַם הָעֲנִינִים
 24 הַגְּשָׁמִיִּים, אִכִּילָה וּשְׁתִּיָּה
 25 כו', עַם הִיּוֹתָם עֲנִינִים גְּשָׁמִיִּים
 26 ומעשים של הגוף הגשמי הֵם לֹא
 27 רַק דְּבָרֵי חוֹל הַנַּעֲשִׂים לְשֵׁם שְׁמִים
 28 שֶׁרַק הַכוּוֹנָה שֶׁלֵּהֶם הִיא לְשֵׁם שְׁמִים,
 29 אֲלֹא הֵם הַאִכִּילָה וְהַשְׁתִּיָּה הַגְּשָׁמִית
 30 עַצְמָם נַעֲשִׂים עֲנִינִי שֶׁל
 31 מַצָּוָה, שְׁמַחֲתִיהָ לְעֲנִינֵי אֵת יוֹם
 32 הַשַּׁבָּת בְּעוֹנָה אִכִּילָה
 33 וּשְׁתִּיָּה¹⁷), הִנֵּה גַם אֶהְבָּתָהּ ה'
 34 שְׁקִשּׁוּרָה בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, לֹא נִבְעֵת מִתּוֹךְ
 35 הַתְּבוֹנְנוֹת שֶׁקִּשּׁוּרָה בְּעוֹלָם הַמַּעֲלִים עַל
 36 הָאוֹר הָאֱלֹקִי אֲלֹא הִיא אֶהְבָּתָהּ ה'
 37 בְּאוֹפֶן שֶׁלְּמַעֲלָה לְגַמְרִי
 38 מְמַצִּיאוֹת הָעוֹלָם שהיא מציאות
 39 מוגבלת, וְלָכֵן הִיא לְמַעֲלָה
 40 מְמַדִּידָה וְהַגְּבֵלָה, בלי גבול, שְׁזָהוּ בַּחֲסִידוֹת 'אֶהְבָּה רַבָּה' כמבואר
 41 לעיל.
 42 וְעַל זֶה עַל הַעֲבוּדָה הַרוּחָנִית הַנַּעֲלִית שֶׁל יוֹם הַשַּׁבָּת, הַמְבִּיאָה אֶת הָאֵדָם
 43 לַאֲהֲבָתָהּ ה' בְּלִתִּי מוֹגֵבֶלֶת נֶאֱמָר "וְרֹאֵי כִּי הוֹי' נָתַן לָכֶם הַשְּׁפָתָה",

(17) ראה שו"ע אדה"ז אר"ח וסרמ"ב. (18) מדרש תהלים צב - הובא ונתבאר בלקו"ת שם (ר"פ בשלח). (19) ראה רמב"ם
 הל' שבת פ"ה ה"ז. (20) ראה סה"מ תרמ"ג ע' קלג. תרנ"ד ע' רב. תרס"ג ע' רנ. אעת"ר ע' רכה. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 העליון אליו, יכול התחתון להתחבר אל העליון גם אם כעת התחתון הוא
2 במצב נחות ויורד, דְּכִינֹן שֶׁהַחֲבִיר בָּא מִצֵּד הָעֲלִיּוֹן ולא נדרשת
3 פעולה מצידו של התחתון, הָרִי מִי מַעֲכָב בְּיָדוֹ ביד העליון לעשות מה
4 שירצה (וכמבואר בספר המאמרים תרמ"ג לאדמו"ר הרשב"ב נ"ע: "... בבחינה
5 הנמושכת מלמעלה למטה אין שום
6 מניעה ועיכוב כלל הגם כי לא נזדכך
7 עדיין, וכמו שני בני אדם אחד עומד
8 בהר והשני בשיפולי ההר שיש ב'
9 אופנים בייחודם או שהתחתון יעלה
10 למעלה או שהעליון ירד למטה. והנה
11 בעליית התחתון למעלה יש כמה
12 עיכובים עד שיעלה בראש ההר, אמנם
13 בירידת העליון למטה לא יש שום
14 עיכוב כלל..."), וּכְמוֹ שֶׁכְּתוּב²¹
15 לגבי הקדוש-ברוך-הוא מִי יֹאמֶר
16 לָךְ מָה תַּעֲשֶׂה גו'.
17 (ג) וְהִנֵּה כָשֶׁם שֶׁנִּתְבָּאָר בְּלִקוּטֵי תוֹרַת סוֹף פְּרִשְׁת
18 פְּקוּדֵי בְּנוֹגַע לְאַהֲבָה רַבָּה',
19 בחינתו של אהרן הכהן, כמבואר לעיל,
20 שֶׁמִּזֶּה נִמְשָׁךְ הַכֹּחַ
21 לְאַתְּעֲרוּתָא-דְּלִתְמָא כו',
22 התעוררות מלמטה, מצד האדם, בְּן
23 הוּא גַם בְּעֵינֵי הַשֹּׁבֵת, שֶׁאֵף
24 שֶׁגִּדְּלָה מַעְלָתוֹ של השבת
25 בְּיֹתֵר, וְכֵן ל' שְׁמִדְרַגַּת
26 הָאֲהָבָה דְּשִׁבְתָּהּ הִיא 'אַהֲבָה
27 רַבָּה', שעניינה הוא אהבת ה' בלי
28 גבול, הִנֵּה הָעֵקֶר וְהַתְּכֵלִית של
29 ההשפעה הבאה מלמעלה הוּא
30 הַנְּתִינָה כֹחַ שהאדם מקבל
31 מההשפעה הזו לְאַתְּעֲרוּתָא-
32 דְּלִתְמָא בְּעֹבְדָהּ שֶׁל יְמוֹת
33 הַחֹל שֶׁלְאַחֲרֵי הַשִּׁבְתָּה כֹּאשֶׁר
34 אֵין הַגִּילוי וְהַנְּתִינָה כֹּחַ מלמעלה
35 שְׁקִימִים בְּיוֹם הַשִּׁבְתָּה.
36 וְהַעֲנִין בָּזֶה, דְּלִכְאוּרָה הִיא
37 מִקּוֹם לְחֹשֶׁב, הִנֵּה בְּשִׁלְמָא הִרְבֵּה
38 הִיא מוֹכֵן וּמַתְקֵל, שֶׁבְּיָמֵי הַחֹל
39 צָרִיכִים לְחֹשֶׁב וְלִהְיוֹת בְּנוֹן לְיוֹם הַשִּׁבְתָּה, כִּדִּי שִׁבְכוּא הַשִּׁבְתָּה יוֹכְלוּ
40 וּלְקַלּוֹט אֶת הַגִּילוי וְאֶת הַקְּרוּשָׁה הַמִּיחָדִּים הַמֵּאִירִים בַּשִּׁבְתָּה וּבְמִאֲמָר
41 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²² אֶפִּילוּ לִגְבִי צִרְכֵי הַשִּׁבְתָּה כִּפְשׁוּטִים מִי שֶׁטָּרַח בְּעֶרֶב
42 שִׁבְתָּה יֹאכֵל בְּשִׁבְתָּה, אָכֵל כֹּאשֶׁר מִגִּיעִים בְּכָר לְהַעֲלִיז דְּיוֹם
- 44 הַשִּׁבְתָּה, וכבר התעלו למצב הרוחני הנעלה של יום השבת הָרִי זֶה
45 מַעֲמָד וּמַצָּב שֶׁלְמַעְלָה לְגִמְרֵי מַשְׁיְכוּת לְיָמֵי הַחֹל ומה עניין
46 ההשפעה ונתינת הכוח מהשבת לימי החול, והרי לכאורה בשבת אין לאדם
47 כל קשר עם ימות החול. וּבִפְרָט התמיהה על הקשר בין השבת והחול גדלה
48 עוד יותר עַל-פִּי מָה שֶׁכְּתוּב
49 בַּפְּסוּק זֶה הַמְדַּבֵּר עַל אִי יִרִידַת הַמֶּן
50 בַּשִּׁבְתָּה "כִּי הָיוּ נִתְּן לָכֶם
51 הַשִּׁבְתָּה", הָיוּ דִּקְא, ושם הו' (השם הקדוש המורכב מארבעת
52 האותיות יו"ד, ה"א, ו"ו, ה"א)
53 שֶׁהוּא לְמַעְלָה מִשֵּׁם אֱלֹהִים
54 שֶׁשִּׁינָּה לְבְרִיאת הָעוֹלָם
55 וכמבואר בקבלה וחסידות ששם
56 אלוהים הוא מידת הצמצום וההעלם
57 ובו הקדוש-ברוך-הוא צמצם והעלים
58 את אורו הבלתי-גבול לברוא עולם
59 מוגבל, כִּפִּי שֶׁמִּצִּינוּ שְׁשִׁלְשִׁים
60 וּשְׁתֵּים פַּעֲמִים נֶאֱמָר
61 "אֱלֹהִים" בְּמַעֲשֵׂה
62 בְּרֵאשִׁית²³, וְאֶפִּילוּ בְּגִמְרָה
63 מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית כֹּאשֶׁר מִלֵּאכַת
64 הַבְּרִיאָה נִשְׁלַמָּה וְהַכְּתוּב מְזַכֵּר גַּם אֶת
65 שֵׁם הו', מִדַּת הָאוֹר וְהַגִּילוי, בְּכָל זֹאת
66 נֶאֱמָר²⁴ בְּיוֹם עֲשׂוֹת הָיוּ
67 אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם וְשׁוּב נִזְכָּר
68 שֵׁם אֱלֹהִים בְּקֶשֶׁר לְבְרִיאָה, וְאִילוּ
69 לִגְבִי הַשִּׁבְתָּה כֹּאן נֶאֱמָר "כִּי הָיוּ
70 נִתְּן לָכֶם הַשִּׁבְתָּה", הָיוּ בְּלִבָּד
71 וְאִם כֵּן יֵשׁ כֹּאן הַרְגֵּשָׁה נִסְפָּת עַל
72 מַעַל הַשִּׁבְתָּה בִּיחַס לְיָמֵי הַחֹל וְגוֹבֵרַת
73 נִתְּנָה כֹּחַ לְעֹבְדָהּ ה' בְּיָמֵי הַחֹל.
74 וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בְּדִיוֹק לְשׁוֹן
75 הַפְּתִיב "כִּי הָיוּ נִתְּן לָכֶם
76 הַשִּׁבְתָּה", "נִתְּן" דִּקְא, הַכְּתוּב
77 מְדִיִּיק וְאוֹמֵר "נִתְּן" שֶׁהוּא לְשׁוֹן
78 מִתְּנָה, עַל-פִּי הַמְּבָאָר בְּמִקּוֹם
79 אַחֵר²⁵ בְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת שֶׁיֵּשׁ
80 שְׁלֹשׁ מִדְּרָגוֹת בְּעֵינֵי הַשִּׁבְתָּה,
81 כֹּאפֵן שֶׁבָּה נִתְּנָה הַשִּׁבְתָּה לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל. מִדְּרָגָה רִאשׁוֹנָה, שֶׁבָּאָה
82 עַל-יְדֵי עֲבֹדָה וְיִגִּיעָה מִצֵּד הָאָדָם בְּיָמוֹת הַחֹל עֲשׂוּשָׁה אוֹתוֹ כִּלִּי רֹאיוֹ
83 לְקִלְטָה אֹר הַשִּׁבְתָּה, כִּמְאֲמָר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²² מִי שֶׁטָּרַח בְּעֶרֶב
84 שִׁבְתָּה יֹאכֵל בְּשִׁבְתָּה, הֵינּוּ שִׁמֵּי הַחֹל הֵם יָמֵי הַכְּנָה לַשִּׁבְתָּה, וְעַל זֶה

(21 ע"פ קהלת ח, ד. 22) ע"ז ג, א. 23) זוהר חדש צד, ד. צו, ב. קיב, ג. 24) בראשית ב, ד. 25) סה"מ עטר"ת ע' תז ואילך.
ה'ש"ת ע' 81 ואילך.

אלה פקודי המשכן משכן העדות

ט

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נָאֹמְרוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשָּׁבֶת לַעֲשׂוֹת אֶת הַשָּׁבֶת
2 כלומר שיום השבת 'עשה' ונפעל על ידי עבודתם של ישראל.
- 3 מִדְּרַגָּה שְׁנִיָּה, הוּא עֲנִין דְּשָׁבֶת מִקֹּדֶשׁ אֶת־וְקִיָּמָא²⁷ כדברי
4 חכמינו ז"ל שבעור שהחגים והמועדים נקבעים על ידי בני ישראל שהרי בית
5 הדין של מטה קובע מתי יחול ראש-
6 חודש ולפי זה חלים החגים והמועדים,
7 הרי יום השבת קדוש ועומד מצד עצמו
8 מאז ששת ימי בראשית, והמשמעות
9 הפנימית של הדברים היא שהדרגה
10 השנייה בעניין השבת היא דרגה שלא
11 תלויה בעבודת האדם.
- 12 וּמִדְּרַגָּה שְׁלִישִׁית הוּא עֲנִין
13 הַמִּתְּנָה שֶׁבַשְׁבֶּת, כְּמֹאֲמָר
14 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²⁸ שהקדוש-ברוך-
15 הוא אומר מִתְּנָה אַחַת יֵשׁ לִי
16 בְּבֵית גִּנְזִי, וְשָׁבֶת שְׁמָהּ, היינו
17 השבת כפי שהיא באה בתור מתנה
18 מלמעלה.
- 19 וּבְכָל־לֵוֶה הִנֵּה שְׁלֹשׁ מִדְּרָגוֹת
20 אֵלּוּ הֵם שְׁלֹשֶׁת הַזְּמָנִים שֶׁל
21 השבת עצמה, דָּלִיל שָׁבֶת, יוֹם
22 הַשָּׁבֶת, וְרַעְיוֹן דְּרַעְיוֹן²⁹ זמן
23 תפילת המנחה של יום השבת שהוא
24 זמן נעלה במיוחד ונקרא בזוהר "רעוא
25 דרעיון", רצון הרצונות. וּמִצֵּד גוֹדֵל
26 מַעֲלַת הַשָּׁבֶת, וּבִפְרָט קְרוֹב
27 לְסִיּוּמוֹ, בְּזִמְנָן רַעְיוֹן דְּרַעְיוֹן
28 שזוהו הזמן הנעלה ביותר בשבת
29 עצמה, וְכַמְבָּאָר בְּהַמְשָׁךְ
30 תַּרְסִי"ו³⁰ גוֹדֵל מַעֲלַת הַזְּמָן
31 דְּרַעְיוֹן דְּרַעְיוֹן (כללות העניין הוא
32 שלכל בחינה בסדר ההשתלשלות קדם
33 רצון להתהוות בחינה זו (בחינת כתר),
34 ובראשית כל ההשתלשלות יש רצון
35 כללי (כתר כללי, הנקרא "אדם
36 קדמון") שהוא הרצון לכל הרצונות
37 וכל הבחינות כלולות בו בהשוואה
38 אחת), שְׁהוּא מַעֲיֵן הַמִּדְּרָגָה הַיּוֹתֵר נְעָלִית שֶׁל גִּילּוּי וְהַמְשַׁכֵּת
39 האלוקות בעולם דְּלַעֲתִיד-לְבָא, שְׁעָלֶיהָ אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³¹
40 שְׁהָעוֹלָם הָבָא אֵין בּוֹ לֹא אֲכִילָה וְלֹא שְׁתִּיָּה כו', הִרִי מוֹכֵן
41 שְׁזָהוּ בְּאֵין-עֵרוֹף לְגִמְרֵי לֵאָל כָּל יַחַס וְהַשְׁוָא לְגַבִּי יְמוֹת הַחֹל.

- 42 וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן, לַמְּרוֹת כָּל הַמַּעֲלוֹת הָאֻמּוֹרוֹת שֶׁל הַשָּׁבֶת שֶׁבְּכוֹלֵן מוֹדַגֵּשׁ
43 כִּיצַד הַשָּׁבֶת נַעֲלִית מֵאֵד מִיְּמוֹת הַחֹל, וְלִכְאוּרָה יֵשׁ מָקוֹם לְהַתְּפִלָּא מִדּוּעַ
44 בְּכָל־הַעֲבוּדָה הַרוּחָנִית שֶׁל שָׁבֶת הִיא הַנּוֹתֵנָה כּוֹחַ לְעִבּוּדָה שֶׁל יְמוֹת הַחֹל,
45 בְּכָל זֹאת, לֹא־מָתוּ שֶׁל דָּבָר הִנֵּה הָעֵקֶר וְהַתְּכַלִּית דְּיוֹם הַשָּׁבֶת עִם
46 כָּל מַעֲלָתָה וְרִיחּוֹק הָעֵרֶךְ שֶׁלָּהּ מִיְּמוֹת
47 הַחֹל הוּא ה'נְתִינָת בְּח' שהשבת
48 לֹא־תִעָרֹת-אֶת-דִּלְתָתָא
49 בְּעִבּוּדֵי יְמוֹת הַחֹל שְׁלֹא־חֲרִי
50 הַשָּׁבֶת, שְׁזָהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי עַל
51 מָה שְׁאוּמְרִים בְּמוֹצָאֵי
52 שָׁבֶת³² (מִיָּד לֹא־חֲרִי הָעִילּוּי
53 דְּרַעְיוֹן דְּרַעְיוֹן שהוא בשעת
54 הַמִּנְחָה, קְרוֹב לְצֵאת הַשָּׁבֶת) לִפִּי
55 נֹסְחָאוֹת רַבּוֹת, אֵת הַפִּיּוּט אֵל תִּירָא
56 עֲבָדִי יַעֲקֹב³³, כִּי³⁴ בְּשָׁבֶת
57 אֲנִי בִּבְחִינַת יִשְׂרָאֵל הַשֵּׁם שֶׁל
58 עַם יִשְׂרָאֵל הַמּוֹרָה עַל גְּדוּלָּה וְחִשְׁבוּת,
59 כִּפִּי שֶׁהִיּוּדִי הוּא בִּמְצַב רֹחַנִי נַעֲלָה,
60 שְׁאֵין צָרִיף לְבַחֲנִית עֲבוּדָה
61 וַיִּגִּיעָה לְכָרַר בְּרוּרִים כּו' לְבֹא
62 בְּמַנֶּע קְרוֹב עִם עֲנִינֵי הָעוֹלָם הַגִּשְׁמִי
63 וְלַעֲסוֹק בַּהֲפָרְדָּת הַטּוֹב מֵהָרַע וְהַעֲלָתוֹ
64 לְקוֹדֶשׁ, וְאֲנִי בִּשְׁבֶת אֲז בִּבְחִינַת
65 בְּנִים לְמָקוֹם³⁵, קְרוֹבִים אֵל
66 הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא כְּבָנִים לְאֲבִיהֶם,
67 וְאַחֲרֵיכֵן בְּמוֹצָאֵי שָׁבֶת,
68 שְׁצָרִיף לְחִזּוֹר וְלִירֵד לְהִיּוֹת
69 בִּבְחִינַת "יַעֲקֹב עֲבָדִי" יַעֲקֹב
70 מוֹרָה עַל דְּרָגָה נְמוּכָה בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל
71 בִּיחָס לְדִרְגַּת "יִשְׂרָאֵל" וְהִיא בְּחִינַת
72 'עֲבָד' שֶׁלִּמְטָה מִבְּחִינַת 'בֵּן', בְּכָל
73 שְׁשֶׁת יְמֵי הַמַּעֲשֶׂה לְכָרַר
74 בְּרוּרִים בְּכִרְיָאָה-יִצְחָק
75 עֲשִׂיָּה כּו' שְׁלוּשֶׁת הָעוֹלָמוֹת
76 הַרוּחָנִיִּים שֶׁלִּמְטָה מְעוֹלָם הָאֲצִילוֹת
77 וַיֵּשׁ בָּהֶם גִּדְרֵי מִצִּיאוֹת שֶׁל 'נְבִרָאִים'
78 וְהַמַּעֲבָר הַזֶּה מִ'יִּשְׂרָאֵל' לִ'יַּעֲקֹב' וּמִ'בֵּן'
79 לְעֲבָד' הוּא יִירֵדָה גְּדוּלָּה שְׁעוֹלָה לְגִרוֹם חֲשׁוֹת וּפְחָדִים אֵין יַעֲלָה
80 בִּידוֹ לְהַתְּמוּדָד עִם הִירִידָה הַזֶּה, לְכָף אוֹמְרִים אֵל תִּירָא עֲבָדִי יַעֲקֹב
81 כּו' מְלִירָד שֵׁם לְמַצֵּב הִירוֹד כִּפִּי שֶׁהוּא בְּמוֹצָאֵי הַשָּׁבֶת, וּבְכָזָה נּוֹתֵנִים
82 לְאֵד בְּח' נַעֲזוֹ כּו' לְעִבּוֹד אֶת עֲבוֹדַת ה' כְּרָאוּי בִּיְמוֹת הַחֹל.

(26 תשא לא, טז. 27 ביצה יז, א. 28 שבת י, ב. 29 זהר ח"ב פח, סע"ב. ח"ג (אד"ר) קכט, א. 30) ע' תקמה. 31) ברכות יז, א. 32) ראה גם ד"ה בראשית ברא דמוצאי ש"ק פ' בראשית תשל"ח (תורת מנחם - ספר המאמרים תשי"ע ע' רלט) הערה 24. 33) ישעי' מד, ב. ירמ' ל, י. ועוד. 34) ראה לקו"ת בלק עב, ב. 35) אבות פ"ג מ"ד.

שבת פרשת פקודי, ב' אדר-שני, ה'תשכ"ה

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ד) וּמִזֶּה מִפְרַשְׁת פְּקוּדֵי הַחֻמּוֹת אֶת חֹמֶשׁ שְׁמוֹת, עַם תּוֹכְנָה הַפְּנִימִי
2 הַמְּבֹאֵר לַעֲלִי, בָּאִים לְוִיקָא אֶל מֹשֶׁה גֹ'36, הַפְּסוּק הַפּוֹתַח אֶת
3 פְּרֶשֶׁת וְחֹמֶשׁ וִיקָרָא, "וִיקָרָא"
4 לְשׁוֹן חֲבֵה37 המורה על חיבה
5 וְקִיּוּב מִצַּד הַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא לְבִנֵּי
6 יִשְׂרָאֵל בְּרוּגְמַת עֲנִיִּין הַשְּׁבֵת שֶׁהוּא
7 מִתְּנָה מִהַקְּדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא לְבִנֵּי
8 יִשְׂרָאֵל, כַּמְּבֹאֵר לַעֲלִי, וּבָאֵלֶּף־ף
9 זַעֲרָא הַאֵלֶּף־ף שֶׁבְּמִלָּה "וִיקָרָא"
10 כְּתוּבָה בְּתוֹרָה כְּאוֹת קֶטְנָה (וְלֹא)
1 (ד) וּמִזֶּה בָּאִים לְוִיקָא אֶל מֹשֶׁה גֹ'36,
2 "וִיקָרָא" לְשׁוֹן חֲבֵה37, וּבָאֵלֶּף־ף
3 זַעֲרָא (וְלֹא כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּדִבְרֵי-הַיָּמִים38 "אָדָם"
4 בָּאֵלֶּף־ף רַבְתִּי)39, וְכִידְעֵי הַסְּפֹרָא40 שֶׁהַצִּמְח
5 צָדֵק שָׂאֵל אֶצֶל זָקְנֵי רַבְּנֵי הַזָּקֵן, מְדֻעַ נֶאֱמָר
6 "וִיקָרָא" בָּאֵלֶּף־ף זַעֲרָא, וְהַשִּׁיב לוֹ רַבְּנֵי הַזָּקֵן
7 שֶׁזָּהוּ בְּגִלְל עֲנֻתָּנֹתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה כו'41.

הביטול לאלוקות ויציאה מגדרי
המצאות האישית.

(36) ר"פ ויקרא. (37) פירש"י עה"פ. (38) בתחלתו. (39) ראה לקו"ת ר"פ ויקרא. (40) סה"ש קיץ ה'ש"ת ע' 68. וראה לקו"ש חיי"ז בתחלתו. (41) חסר המשך וקישור הדברים, וסיום המאמר (המו"ל).

המשך ביאור למסכת גיטין ליום שלישי עמ' ב

38 חֲמִשָּׁה אֲנָשִׁים שֶׁכָּתְבוּ גֵט אֶחָד לְכָל נְשׁוֹתֵיהֶם, וְכָתְבוּ בְּאוֹפֶן שֶׁל
39 בְּלָל בְּתוֹךְ הַגֵּט – בְּאוֹפֶן הַכּוֹלָל אֶת כּוֹלָם, 'אִישׁ פְּלוֹנִי מְנָרֵשׁ פְּלוֹנִית,
40 וּפְלוֹנִי מְגַרֵשׁ פְּלוֹנִית/ וְהָעֵדִים חֲתוּמִים מְלֻמָּשָׁה עַל כָּל הַזּוּגוֹת
41 הַלָּלוּ, אִזִּי בּוֹלֵן כְּשֶׁרִי, וְיִנְתֵּן גֵּט זֶה לְכָל אַחַת וְאַחַת מִן הַנְּשִׁים, וְאִזִּי
42 כּוֹלֵן מְגוֹרֶשׁוֹת. אֵךְ אִם הָיָה כּוֹתֵב גֵּט זֶה בְּאוֹפֶן שֶׁל מוֹפָס לְכָל אֶחָד
43 וְאַחֵד, וְהָעֵדִים חֲתוּמִים מְלֻמָּשָׁה, אִזִּי אֵת שֶׁהָעֵדִים נִיקְרְוִין (נִקְרָאִים)
44 עֲמוֹ, כְּלוֹמַר הַזּוּג שֶׁשֵּׁמֶם כְּתוּב לְמַטֵּה סִמּוּךְ לַחֲתִימוֹת הָעֵדִים, הוּא
45 כָּשֵׁר לְהַתְּגַרֵשׁ בְּגֵט זֶה, אֵךְ שֶׁאֵר הַזּוּגוֹת שֶׁאִינֶם כְּתוּבִים סִמּוּךְ
46 לַחֲתִימַת הָעֵדִים אִינֶם יְכוּלִים לְהַתְּגַרֵשׁ בְּגֵט זֶה, שֶׁאֵנּוּ חוֹשִׁשִׁים
47 שֶׁמֶּא הָעֵדִים הָעִידוּ רַק עַל הַזּוּג הָאֲחֵרוֹן:

גמרא

48 הַגְּמָרָא מְבַרֶרֶת מֵאֵן (מִי) הוּא הַתֵּנָא שֶׁשָּׁנָה אֶת הַמִּשְׁנָה, וּמְבַשֵּׁר
49 אֶת הַגִּיטִין אִם נִתְּנוּ שְׁנֵיהֶם לּוֹ וְשֵׁנִיהֶם לּוֹ. אֲמַר רַבִּי יִרְמְיָה, תֵּנָא
50 זֶה סוֹבֵר דְּלֹא כְּרִבִּי אֶלְעָזָר, דָּאִי דַּעְתּוֹ כְּדַעַת רַבִּי אֶלְעָזָר, הָרִי כִּינֹן
51 דְּאֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר לַעֲלִי (ע"א) שְׁעָדִי מְסִירָה כְּרִיתָה, הָרִי מְבֹאֵר שְׁדִין
52 'לְשִׁמָּה' בְּגֵט נֶאֱמָר עַל עֵדֵי הַמְּסִירָה, כְּלוֹמַר שִׁידְעוּ עֵדֵי הַמְּסִירָה
53 מִי הַמְּגַרֵשׁ וּמִי הַמִּתְּגַרֶשֶׁת בְּגֵט זֶה, אֵךְ בְּאוֹפֶן זֶה שֶׁשְׁנֵי הַגִּיטִין
54 נִמְסְרִים לְכָל אִשָּׁה, הָאֵל לֹא יִדְעִי עֵדֵי הַמְּסִירָה בְּהִי מִינֵיהּ מִן הַגִּיטִין
55 קָא מְנַרְשָׁה כָּל אִשָּׁה, וְלֹא מִתְקִיִּים כֵּאֵן דִּין 'לְשִׁמָּה' לְפִי שֶׁאֵין כֵּאֵן
56 נִתְּנָה מְבֹרֶרֶת לְכָל אִשָּׁה. וְאִם כֵּן, הַמִּשְׁנָה הִיא כְּדַעַת רַבִּי מֵאִיר
57 (לַעֲלִי ג), שְׁדִין 'לְשִׁמָּה' הוּא עַל עֵדֵי הַחֲתִימָה, וְאִכּוֹן אֵין צוֹרֵךְ
58 בְּמִסְרָה לְשִׁמָּה. וְלִדְעַת רַבִּי אֶלְעָזָר אֵין תִּקְנָה לְגִיטִין אֵלוֹ
59 שֶׁנִּתְּעַרְבוּ. אֲבִי אֲמַר, אֲפִילוּ תִּקְנָא שֶׁהַמִּשְׁנָה הִיא כְּדַעַת רַבִּי
60 אֶלְעָזָר, אִימָא דְּבָעִי רַבִּי אֶלְעָזָר כְּתִיבָה לְשִׁמָּה, נִתְּנָה לְשִׁמָּה מִי בָּעִי
61 – מִה שֶׁמְצָרִיךְ רַבִּי אֶלְעָזָר דִּין 'לְשִׁמָּה', הִינּוּ בְּכַתִּיבָה בְּלִבָּהּ,
62 שִׁיכְתֵּב הַגֵּט לְשֵׁם הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה, וְאֵךְ אֵין צָרִיךְ מְסִירָה לְשִׁמָּה.
63 שְׁנֵינוּ בַּמִּשְׁנָה, חֲמִשָּׁה שֶׁכָּתְבוּ בְּלָל כו' בְּתוֹךְ הַגֵּט וְכו'. כּוֹלֵן כְּשֶׁרִי
64 וְיִנְתֵּן לְכָל אַחַת וְאַחַת, הִיָּה כּוֹתֵב טוֹפֵס וְכו' אֶת שֶׁהָעֵדִים נִיקְרְוִין
65 עֲמוֹ כִּשֶׁר: מְבַרֶרֶת הַגְּמָרָא, הִיָּבִי דְּמִי גֵט הַכְּתוּב בְּאוֹפֶן שֶׁל בְּלָל,
66 שֶׁכֶּשֶׁר לְכָל הַזּוּגוֹת, וְהִיָּבִי דְּמִי גֵט הַכְּתוּב בְּאוֹפֶן שֶׁל מוֹפָס לְכָל
67 אֶחָד וְאַחֵד, שֶׁכֶּשֶׁר רַק לּוֹזֵג הָאֲחֵרוֹן, כַּמְּבֹאֵר בַּמִּשְׁנָה. מִבְּאֵרֶת
68 הַגְּמָרָא, אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, גֵּט שֶׁכְּתוּב בוֹ וְיָמֵן אֶחָד לְכּוֹלֵן – לְכָל
69 הַזּוּגוֹת הַכְּתוּבִים בוֹ, זֶהוּ אוֹפֶן שֶׁל 'בְּלָל' שֶׁהוֹכִירָה הַמִּשְׁנָה. וְגַם
70 שֶׁכְּתוּב בוֹ וְיָמֵן לְכָל אֶחָד וְאַחֵד – הַתֵּאֲרִיךְ בְּנִפְרָד לְכָל זֶה הַזּוּג, זֶהוּ
71 אוֹפֶן שֶׁל 'מוֹפָס', שְׁנִידוֹן כְּגִיטִין נִפְרָדִים, וְחֲתִימַת הָעֵדִים מִתְּפַרֶשֶׁת
72 רַק עַל הַזּוּג הָאֲחֵרוֹן. וְרִישׁ לְקִישׁ אֲמַר,

1 פְּסוּל לְגַמְרִי, וְאֲפִילוּ רִיחַ הַגֵּט אֵין בוֹ, שֶׁלֹּא נִפְסְלָה הָאִשָּׁה אֲפִילוּ
2 לְכַהֲנָה. שְׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא, וְרַבִּי יֵנְאִי לִית לִיה דְּרַבִּי אֶלְעָזָר, וְהָאֵם
3 אִינוּ פּוֹסֵק כְּמוֹתוֹ. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא, רַבִּי יֵנְאִי אִכּוֹן פּוֹסֵק כְּרַבִּי
4 אֶלְעָזָר, וְהִיָּבִי קֶאֱמַר, שֶׁלְּרַבִּי הַחוֹלְקִים עַל רַבִּי אֶלְעָזָר, וּפּוֹסְלִים גֵּט
5 זֶה, אִזִּי אֲפִילוּ רִיחַ הַגֵּט אֵין בוֹ. וְכֵן אֲמַר רַבִּי יוֹסִי כְּרַבִּי תִּינָא אֲמַר
6 רִישׁ לְקִישׁ, הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר כְּגִישְׁתּוֹת. וְרַבִּי יוֹחָנָן אֲמַר,
7 אֲפִילוּ רִיחַ הַגֵּט אֵין בוֹ הוּא כְּשִׁירָה לְכַהֲנָה. שְׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא, לִימָא
8 רַבִּי יוֹחָנָן לִית לִיה דְּרַבִּי אֶלְעָזָר, וְהָאֵם אִינוּ פּוֹסֵק כְּמוֹתוֹ. מְשִׁיבָה
9 הַגְּמָרָא, רַבִּי יוֹחָנָן הִיָּבִי קֶאֱמַר, שֶׁהִלְכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר, אֵךְ לְרַבִּי
10 הַחוֹלְקִים עַל רַבִּי אֶלְעָזָר, אֲפִילוּ רִיחַ הַגֵּט אֵין בוֹ בְּגֵט זֶה.
11 שְׁלַח לִיה רַבִּי אֲבָא כִּי וְכִדָּא לְמִיר כִּי מַר, בָּעִי מִינֵיהּ מַרְבַּ הוֹנָא –
12 שֶׁאֵל אֶת רַב הוֹנָא, הָאֵם הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר כְּגִישְׁתּוֹת אוֹ אֵין הֲלָכָה
13 כְּמוֹתוֹ. אֲדָּהֲכִי – עַד שֶׁהִסְפִּיק מִרִּי בִּר מֵר לְשֹׁאֵל אֶת רַב הוֹנָא, נָח
14 נִפְשִׁיָה דְּרַב הוֹנָא – נִפְטַר רַב הוֹנָא. אֲמַר לִיה רַבִּי בְּרִית (בְּנוֹן) שֶׁל
15 רַב הוֹנָא לְמִיר בִּר מַר, הִיָּבִי אֲמַר אֲבָא – רַב הוֹנָא מְשִׁיבָה דְּרַבִּי, שֶׁ
16 שֶׁאִכּוֹן הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר כְּגִישְׁתּוֹת, וְכֵן בְּדוֹתֵינוּ תִּקְנָאִין כְּרַבִּי הֲלָכָה
17 מִשּׁוֹם רַבִּינוּ אֲמַר, הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר כְּגִישְׁתּוֹת, דְּאֲמַר רַב חֲמָא כִּי
18 גּוֹרִיא אֲמַר רַב, הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר כְּגִישְׁתּוֹת, כְּלוֹמַר 'רְבוּתֵינוּ' הוּא רַב
19 חֲמָא בִּר גּוֹרִיא, וְרַבִּינוּ הוּא רַב. אִימָא דְּאֲמַר, שֶׁאִמַּר לוֹ רַבִּי בִּר
20 רַב הוֹנָא לְמִיר בִּר מַר בִּלְשׁוֹן זֶה, וְנִתְּבַרֵינוּ תִּקְנָאִין כְּרַבִּי הֲלָכָה
21 וְתִלְמִידֵי רַבִּינוּ מִשּׁוֹם רַבִּינוּ אֲמַר, הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר כְּגִישְׁתּוֹת, דְּאֲמַר
22 רַב חֲסָדָא אֲמַר רַב חֲמָא כִּי גּוֹרִיא אֲמַר רַב, הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר
23 כְּגִישְׁתּוֹת, כְּלוֹמַר שֶׁ'חֲבַרְיָנוּ' הוּא רַב חֲסָדָא, וְתִלְמִידֵי רַבִּינוּ רַב חֲמָא
24 בִּר גּוֹרִיא, וְרַבִּינוּ הוּא רַב. וְכֵן כִּי אֲתָא רַבִּין אֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אֲמַר
25 רַב, הֲלָכָה כְּרַבִּי אֶלְעָזָר כְּגִישְׁתּוֹת:

משנה

26
27 הַמִּשְׁנָה מְבַאֶרֶת מִה הָדִין אִם נִתְּעַרְבוּ שְׁנֵי גִיטִין הַשּׁוּיִם בְּשִׁמּוֹת
28 הָאִישׁ וְהָאִשָּׁה, וְכֵן בְּאִיזָה אוֹפֶן מוֹתֵר לְכַמָּה אֲנָשִׁים לְגַרֵשׁ אֶת
29 נְשׁוֹתֵיהֶן בְּגֵט אֶחָד:
30 שְׁנֵי – שְׁנֵי אֲנָשִׁים שֶׁשָּׁלְחוּ בִיד שְׁלִיחַ אֶחָד שְׁנֵי גִיטִין שְׁוִין
31 בְּשִׁמּוֹתֵיהֶם, שִׁשְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים שׁוּיִם וְכֵן שִׁשְׁמוֹת נְשׁוֹתֵיהֶם שׁוּיִם,
32 וְנִתְּעַרְבוּ שְׁנֵי הַגִּיטִין, וְאֵין הַשְּׁלִיחַ יוֹדֵעַ אִיזָה גֵּט שִׁיךְ לְאִיזָה אִישׁ,
33 נוֹתֵן הַשְּׁלִיחַ שְׁנֵיהֶם – אֶת שְׁנֵי הַגִּיטִין לְאִשָּׁה זֶה, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן נוֹתֵן
34 אֶת שְׁנֵיהֶם גַּם לְאִשָּׁה זֶה – הָאֲחֵרָה, וְאִזִּי שְׁתֵּיהֶן מְגוֹרֶשׁוֹת. לְפִיכָּה,
35 כִּיּוֹן שֶׁהוּא צָרִיךְ לְתַת אֶת שְׁנֵי הַגִּיטִין לְשְׁתֵּי הַנְּשִׁים, אִם אֲבָר אֶחָד
36 מֵהֶן – מִן הַגִּיטִין, הָרִי הַגֵּט הַשְּׁנִי בְּפִסֵּל, כִּיּוֹן שֶׁאֵין יָדוּעַ לְמִי צָרִיךְ
37 לְתַת אוֹתוֹ.

בס"ד. שיחת ש"פ פקודי, ב' אדר-שני, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

א. הביאור בפירוש רש"י בריש פרשתנו, "בפרשה זו נימנו כו" - שבזה מתרץ רש"י למה נאמר
 "אלה" (שפסל את הראשונים), ולא "ואלה", כי מאחר ש"פקודי המשכן" קאי הן על מנין "נדבת
 המשכן" והן על מנין "כל כליו לכל עבודתו", מובן, ש"בפרשה זו" מתחיל ענין חדש: מנין הקשור עם
 תפקיד הממונה ("פקודי" מלשון מינוי ותפקיד) לחשב כל הפרטים. וביינה של תורה, שמשה רבינו פוקד לא
 רק את השווי, כוונת המצוה, אלא גם את המשקל ("משקלי נדבת המשכן"), עצם העשיה - הוגה על-ידי
 כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקוטי-שיחות חכ"ו ע' 272 ואילך.

* * *

ב. פרשת פקודי שהיא סיום ספר שמות, היא גם הסיום של דרושי ספר שמות שב"לקוטי תורה".
 ובהקדמה - שאף שכל הדרושים שב"לקוטי תורה" הם ספר אחד, ויתירה מזה, כמבואר במכתב כבוד
 קדושת מו"ח אדמו"ר¹ ש"הספרים 'תורה אור' ו'לקוטי תורה' הם שני חלקים של ספר אחד", הרי ישנו
 גם ענין של התחלקות, החל משני החלקים ד'תורה אור' ו'לקוטי תורה', ובאופן שכל אחד מהם נחלק
 לכמה ספרים, כך, שהדרושים דספר שמות נחשבים גם לספר בפני עצמו. וכמו בתורה שבכתב, כפי
 שרואים בגלוי בספר תורה שיש הפסק ד' שיטין בין ספר לספר², שהפסק זה הוא לעיכובא³.

ובפרטיות יותר, הנה בכל ספר גופא יש התחלקות והפסק בין פרשה לפרשה, וכן בכל פרשה גופא
 יש הפסק בין דרוש לדרוש, וכן בין המאמר להביאור, וגם בכל מאמר גופא יש הפסק בין סעיף לסעיף,
 ובכל סעיף גופא יש הפסק של נקודה בין ענין לענין - בבחינת "אף הפסיק הענין"⁴.

ומובן, שהתחלקות זו אינה סתירה לאחדותו של הספר כולו, ועל-דרך המבואר ב'תורת חיים' פרשת נח⁵
 שריבוי ההתחלקות הוא מצד אחדות הפשוטה, ודוקא על-ידי ההתבוננות בריבוי התחלקות הנבראים בסדר
 ההשתלשלות מגיעים עד להתכללות דבחינת עקודים, ועד לפשיטות האחדות, ועד לאחדות הפשוטה.
 [וכן הוא בכללות התורה, שלמרות ריבוי ההתחלקות שבה, הרי היא תורה אחת, וכידוע הפתגם⁶
 שאות ב' ד"בראשית" שבהתחלת התורה, ואות ל' ד"לעני כל ישראל" שבסיום התורה, הם תיבה אחת
 - "לב"].

ומזה מובן, שסיום ספר שמות ב'לקוטי תורה' הוא ענין ד"גמרה של תורה"⁷.
 ומנהג ישראל ב"גמרה של תורה" - ש"מתכיפין התחלה להשלמה" (כמו שכתוב בנוסח "מרשות"
 שאומרים בשמחת-תורה), לקשר את סיום הספר עם התחלתו (נוסף על התחלת הספר שבא לאחריו),
 כמו בשמחת-תורה, שלאחרי שמסיימים פרשת "ברכה", חוזרים ומתחילים מהתחלת התורה.
 ובנדון-דידן, יש לקשר את סיום הדרוש בלקוטי-תורה פרשת פקודי, סיום ספר שמות, עם התחלת
 הדרוש בלקוטי-תורה פרשת בשלח, התחלת ספר שמות בלקוטי-תורה - דבור-המתחיל ראו כי ה' נתן
 לכם השבת.

ועל-פי-זה יש לבאר הטעם שה"קיצור מדיבור-המתחיל ראו כי ה' נתן לכם השבת" מופיע
 בלקוטי-תורה לאחר דרושי פרשת פקודי. ולכאורה, כיון שהלקוטי-תורה חזר ונדפס כמה פעמים על-פי
 הוראות רבותינו נשיאנו, היו יכולים להדפיס הקיצור במקומו. ובה מודגש הקשר שבין סיום
 הלקוטי-תורה דספר שמות עם התחלתו.

(5) ע, ב ואילך.

(6) ראה גם תורת מנחם - רשימת היומן ע' תג. וש"נ.

(7) ראה רמ"א או"ח סתרס"ט. יו"ד סו"ס רמו.

(1) אג"ק שלו ח"ד ס"ע תקס ואילך. וש"נ.

(2) ב"ב יג, סע"ב.

(3) ראה פתחי תשובה יו"ד רסרע"ג. וש"נ.

(4) לקו"ת נשא כג, ד. ובכ"מ.

ג. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל אלה פקודי.

* * *

לאחרי המאמר, הורה כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א שכל אלו שסיימו את לימוד הלקוטי-תורה על פרשת השבוע, יאמרו "לחיים". והוסיף, שלכל לראש יאמרו "לחיים" אלו שהתנדבו מממונם עבור הדפסת הלקוטי-תורה, שעל-ידי-זה יוכלו לרכוש את הלקוטי-תורה במחיר זול יותר (ולולי נדבתם, מי יודע מה היה מחירו של הלקוטי-תורה...), וציין את מעלת המסירות-נפש של המנדכים, ובירכם שיתנו מרצונם הטוב, וישפיעו על אחרים גם בעניני תורה ומצוות, והוסיף לברכם, שירחיב להם ה' יתברך בכל המצטרך להם, בטוב גשמי ורוחני, וכן בירך את לומדי ומסיימי הלקוטי-תורה בטוב גשמי ורוחני.

נהקהל התחיל לומר "לחיים" ולנגן ניגון, וגם כבוד קדושת אדמו"ר שליט"א אמר "לחיים", ולפתע עמד מלוא קומתו, ורקד על מקומו משך זמן רב בשמחה והתלהבות גדולה, בעודדו את כל הקהל, כולל גם את זקני אנ"ש, להשתתף בשמחה וריקוד בקשר עם סיום הלקוטי-תורה].

המשך ביאור למסכת גיטין ליום שני עמ' א

הא לא שׂיר, אזי הגט כשר, או דלמא עדיין יש כאן צד אישות שלו
כיון ששׂיר כביאה, שהרי נאסרת להיבעל מחמת אישותו, והגט
פסול. אמר ליה רב נחמן לרבא, תניתוה במשנה את התשובה,
שאם אסר אותה לאבא ולאביו אין זה שׂיר. ומברר רב נחמן,
ובמאי מדובר שאסר אותה עליהם. אילימא שאסר אותה עליהם
בנשואין, הרי זה לא יתכן, שכן האם אבא ואביו בני נשואין ניהו,
והרי אין קידושיהם תופסים בה כלל, וודאי לא העלה הבעל
בדעתו שיש צורך לאוסרה עליהם בנשואין. אלא לאו ודאי יש
לומר שמדובר שאסר אותה עליהם בנות, ואם כן מדויק מן
המשנה שדווקא כשאסר אותה חוץ מנותיק לאבא ולאביו הוא
דלא שׂיר – זה אינו נחשב לשׂיר, כיון שהיא אסורה עליהם אף
בלא אישותו, הא – אבל אם שׂיר את זנותיק לאחר, זה אכן נחשב
שׂיר הבעל. דוחה הגמרא, דלמא אכן מדובר שאסר אותה
לאבא ולאביו בנשואין, ואף שאין קידושיהם תופסים בה, מדובר
שאסר אותה שלא תינשא להם באופן דעבר ואינסיב – שעברו
ונשאו אותה. ואם כן, אין מכאן ראיה ש'חוץ מנותיק' נחשב
לשׂיר.

מסתפקת עוד הגמרא, באופן שאמר 'הרי את מותרת לכל אדם
חוץ מביאה שלא בדרבה', מהו הדין. האם כיון שבדרבה I-בביאה
כדרכה הא לא שׂיר, אזי הגט כשר, או דלמא 'משכבי אשה' כתיב
(ויקרא יח כב), והיקש זה מיקש ביאה כדרכה לביאה שלא כדרכה
לכל דבר, ואם כן שׂיר של ביאה שלא כדרכה נחשב לשׂיר.

מסתפקת עוד הגמרא, באופן שאמר 'הרי את מותרת לכל אדם
חוץ מהפרת נדרה', שזכות הפרת נדרה תשאר לבעלה הראשון,
מהו הדין. האם כיון שבנשואין הא לא שׂיר אזי הגט כשר, או דלמא
'אשה וקיימנו ואשה ופירנו' כתיב (במדבר ל יד), ולכן, כיון שהמגרש
יכול להפר את נדרה, הרי הוא נקרא 'אשה', ויש כאן שׂיר
באישות.

מסתפקת עוד הגמרא, באופן שאמר 'הרי את מותרת לכל אדם

חוץ מפריומתיך', שאם תינשאי לכהן לא תאכלי בתרומה, מהו
הדין. האם כיון שבנשואין הא לא שׂיר אזי הגט כשר, או דלמא
'וכהן כי יקנה נפש קנין כסף', הוא יאכל בו I-בתרומה כתיב
(ויקרא כב יא), ולכן אם בעלה השני (הכהן) לא יאכילה בתרומה,
נמצא שהיא אינה קנין כסף, ונמצא שבעלה הראשון שׂיר
בקידושיה לכהנים, שאינה יכולה להתקדש להם לגמרי, והגט
פסול.

מסתפקת עוד הגמרא, באופן שאמר 'הרי את מותרת לכל אדם
חוץ מירושתיך', כלומר שבעלה הראשון יירש אותה, מהו הדין.
האם כיון שבנשואין הא לא שׂיר אזי הגט כשר, או דלמא 'לשאר
(אשתו) וגו' יירש אותה' כתיב (במדבר כו יא), כלומר שהבעל יירש
את אשתו, ואם אמנם יירש אותה המגרש אזי נמצא שהיא שארו
והוא בעלה, ויש כאן שׂיר.

מבררת עוד הגמרא, באופן ששׂיר אחד מקנייני הקידושין, כגון
שאמר 'הרי את מותרת לכל אדם חוץ מקידושיך בשׂיר', שהתיר
לה להתקדש לאחרים רק בכסף או בביאה, מהו הדין. מי I-האם
אמרנו, כיון שאפשר דמקדש לה אדם אחר בכסף ובביאה – או
בביאה, והיא יכולה להינשא לאחרים, אזי אין כאן שׂיר, או דלמא
יש כאן שׂיר, שכן הוקשו גירושין לקידושין מן ההיקש (דברים כד ב)
'ויצאה' ו'היתה', וכן איתקוש תויות להדי – הוקשו כל ההיות זו
לזו, ולכן אם יש שׂיר בהויה אחת אזי זה נחשב כאילו יש שׂיר
בכל ההיות, ולכן יש כאן שׂיר גם בגירושין מן ההיקש 'ויצאה'
והיתה, והגט פסול.

הגמרא לא מכריעה בכל הספיקות הללו, ולכן תיקן I-יעמדון
שאלות אלו ללא הכרעה.

משנה

המשנה מבארת את נוסח הגט: גופו של גט – נוסח עיקרו של כתב
הגט הוא 'הרי את מותרת לכל אדם'.

לקוטי שיחות פרשת פקודי כרך טז

א.

רש"י מסביר כל קושי בפשט, בפרשתנו יש קושי שרש"י אינו מפרשו

1 כבר דובר פעמים רבות¹, שרש"י מסביר בפירושו
2 על התורה כל ענין שאינו מובן בפשוטו של מקרא,
3 וכאשר אין לו הסבר על ענין כזה, הוא כותב "איני
4 יודע", וכדומה².

5 לכן, כאשר יש ענין הנראה לפי פשט הפסוקים,
6 ורש"י אינו מתעכב עליו, הכרחי לקבל את אחד משני
7 ההסברים הבאים: או שאין זה קושי לפי פשוטו של
8 מקרא, או שהענין כבר מוסבר על-ידי פירוש רש"י לפני
9 כן.

10 בפרשיות הנקראות עכשיו בתורה יש ענין שאינו
11 מובן על-פי פשוטו של מקרא, ורש"י אינו מפרשו,
12 והוא:

13 בפרשת ויקהל³ מסופר על העברת ציווי הקב"ה
14 לבני ישראל על תרומת המשכן על-ידי משה רבינו,
15 לכל פרטיו: "קחו מאתכם תרומה..."⁴: הבאת זהב וכסף
16 וכו' למשכן, ואחר כך גם הציווי⁵ על עשיית המשכן
17 וכליו לכל פרטיהם.

18 אחר-כך מסופר בתורה⁶ על הבאת הנדבה למשכן
19 על-ידי ישראל⁷, ואחר-כך מסופר⁸ בפירושו על עשיית
20 המשכן על-ידי חכמי-לב: היריעות וכו' וכל כלי
21 המשכן, ובפרשתנו⁹ על בגדי הכהונה.

22 לכאורה, די היה בציון התורה בקיצור, שמשה

העביר לישראל בשלמות את ציווי ה' על נדבת המשכן
ועשייתו, אשר פרטיהן מוזכרים בציווי ה' למשה
בפרשיות תרומה, תצוה, תשא⁹, ואחר-כך צריך היה
להיכתב "ויעשו בני ישראל ככל אשר צוה ה' את
משה". די היה אפילו באופן מקוצר יותר: שלאחר
הסיפור על ציווי ה' למשה, ייכתב "ויעשו בני ישראל
ככל אשר ציווה ה' את משה", כמצוי במקומות רבים
בתורה, ואף בפרשיות הללו עצמן. לשם מה מפורטים
שוב כל הפרטים, הן בהעברת הציווי לישראל, והן
בביצוע הציווי¹⁰?

ובמיוחד כאשר בתחילת פרשת ויקהל¹¹ אומר
רש"י: "כבר פירשתי נדבת המשכן ומלאכתו במקום
צוואתם", ומכך מובן שבפרשיות אלו אין חידוש לגבי
הקודמות, ולכן אין לו מה להוסיף בפירושו. מתחזקת,
איפוא, התמיהה: אם כן, בודאי לא היתה צריכה
התורה, לכאורה, לפרש את כל הענינים בפעם שניה
(ושלישית).

כל האמור לעיל היא שאלה פשוטה בפשוטו של
מקרא, אשר כמה ממפרשי התורה¹² מתעכבים עליה,
אך ברש"י אין על כך הסבר – לא בתחילת הענין
בפרשת ויקהל, ולא בסופו בפרשתנו¹³.

ובמיוחד כאשר לפני כן, בפרשת תשא¹⁴, מתעכב
רש"י ומסביר את הצורך בחזרה על מילים ספורות¹⁵,
על הכתוב בתורה שלוש פעמים "לא תבשל גדי בחלב
אמו", בעוד אשר כאן יש כפילויות ארוכות של פרשות
שלמות, ורש"י אינו מסביר על כך דבר¹⁶.

בב' הנ"ל – בא כטפל ומסובב מהציווי דהמשכן, כפרש"י (תשא שם.
ויקהל לה, ב).
(11) לה, ה.

(12) ראה רמב"ן ויקהל לו, ח. רלב"ג, אברבנאל שם ועוד.
(13) ובפרט ע"פ מה שנתבאר כמ"פ שברובא ככולו לא נאמר בתורה
ציווי הקב"ה למשה ואמירת משה לישראל את הציווי ובשניהם לכל
פרטיו. ויתירה מזה – בכונ"כ ציונים נאמר בתורה רק הציווי למשה או
רק דברי משה לישראל. ראה לקו"ש ח"ג ע' 72. ומוכרח הוא בענינינו
– ראה לקו"ש ח"א ע' 183. לקמן בפנים ס"ב ובהערה 18.

(14) לד, כו. ובפ' משפטים כג, יט.
(15) ועד שמצינו שרש"י הוצרך להודיע הכלל: "הרבה מצות בתורה
נאמרו ותנפלו לחייב ולענוש על מנין כו'" – פרש"י תשא לד, כג. וראה
פרש"י צו ו, ו. שמיני יא, מד. אמור כג, לא. ועוד.

(16) ועד"ז אינו מובן בפשט"מ בנוגע לקרבנות הנשיאים בפ' נשא
שחזור וכופל בכל נשיא מ"ב הנשיאים ומפורט הקרבנות שהביאו. וראה
[המתורגם] לקו"ש ח"ח ע' 43, שקושיא זו מתרץ שם רש"י בהביאו
הדרשה דר' משה הדרשן.

(1) ראה עד"ז בלקו"ש ח"י ע' 13 ובהנסמן שם הערה 1.
(2) תולדות כח, ה. ועוד בכמה מקומות – ראה לקו"ש ח"ה ע' 1
הערה 2. ובכ"מ.
(3) לה, ה ואילך.
(4) שם, יוד ואילך.
(5) שם, כא ואילך.
(6) ולאח"ז (שם ל, ואילך): ראו קרא ה' בשם גר.
(7) לו, ח ואילך.
(8) לט, ב ואילך.

(9) ועל הסדר: הציווי ויקחו גר' תרומה – ר"פ תרומה; הציווי על
עשיית המשכן וכליו – שם כה, ח ואילך (מזבח הקטורת – סוף תצוה;
כיוור, שמן המשחה וקטורת – תשא); הציווי על עשיית בגדי כהונה –
תצוה כח, ב ואילך; ראה קראית בשם גר' – תשא לא, ב ואילך; ועשו
את כל אשר צויתך את אה"מ (דלעיל הערה 4) – שם ו, ואילך.
(10) לכאורה אפשר להקשות כן גם בנוגע להציווי על שמירת שבת
שבריש פ' ויקהל שנאמר כבר הציווי למשה בכי תשא לא, יג ואילך, אבל
בוז י"ל (נוסף על החידוש שבפסוק ג' שם – ראה פרש"י) שזהו הציווי
דעשה"ד – ראה לקו"ש ח"א ע' 159 ואילך. ועוד ועיקר: הציווי דשבת

ב.

הפירוש הוא כדי להדגיש את היפוך הסדר
על-ידי בצלאל

1 לכאורה ניתן היה לומר, שלפחות חלק מן השאלה
2 נענית על-פי פירוש רש"י בפרשתנו, כדלהלן:

3 על הפסוק¹⁷ "ובצלאל בן אורי... עשה את כל אשר
4 צוה ה' את משה", ואמר רש"י, ש"משה צוה לבצלאל
5 לעשות תחלה כלים¹⁸ ואחר-כך משכן, אמר לו בצלאל
6 מנהג עולם לעשות תחלה בית ואחר-כך משים כלים
7 בתוכו. אמר לו, כך שמעתי מפי הקדוש-ברוך הוא...
8 וכן עשה המשכן תחלה ואחר-כך עשה הכלים¹⁹.

9 ניתן היה לתרץ²⁰, שזוהי הסיבה לכך שבעשיית
10 המשכן בפועל מוזכרים שוב כל פרטי המשכן וכליו,
11 כי על-ידי-זה רואים שבצלאל הפך את הסדר, מכפי
12 שהוא מופיע בציווי שבפרשת תרומה²¹, ועשה תחלה
13 את המשכן ואחר-כך את הכלים²².

14 אך לפי זה, עדיין לא מובן לשם מה מזכירה התורה
15 את כל הפרטים בסיפור על העברת הציווי על נדבת

המשכן ועל עשיית המשכן וכליו על ידי משה
לישראל²³,

ובנוסף לכך אין התשובה מתרצת אפילו את
ההרחבה בסיפור על הביצוע עצמו, כדלהלן:

(א) לצורך זה די בחלק בתורה שבו מסופר,
שתחילה עשו את המשכן אחר-כך התחילו לעשות את
הכלים, אך לשם מה הסיפור על עשיית הכלים, ועל
עשיית בגדי הכהונה, המפורטים בפרשתנו, ואשר בהם
לא שונה דבר בעשיית בצלאל²⁴?

(ב) ועיקר: כדי להודיע את סדר העשייה – תחלה
המשכן ואחר-כך הכלים – אין הכרח בהרחבה בפרטי
הדברים בביצוע, במידותיהם וכדומה²⁵.

יתר-על-כן: לאחר הישנות הפרטים הללו, כאשר
מסופר בפרשתנו על "ויביאו את המשכן אל משה",
מתעוררים הקשיים הבאים:

(ג) התורה מפרטת שוב את כל פרטי הדברים של
המשכן וכליו וכו'.

(17) לח, כב.

(18) אף שלא מצינו שנאמר במפורש ציווי זה בתורה (ראה הגהה
שנדפסה ברש"י ובמפרשי רש"י) וראה רמב"ן שם: ויחסר מכאן פרט
אחד כו'. וראה של"ה חלק תושב"כ שלר, א. וראה לקמן הערה 21.
(19) להעיר שכל קטע זה ליתא בדפוס ראשון ושני דרש"י ורש"י
כת"י.

(20) וכן תירץ האברבנאל בפ' ויקהל.

(21) ראה פרש"י ברכות נה, א ד"ה לך אמור: "דס"ל... שכסדר שהם
סדורים בויקחו לי תרומה אמר לו".

ואף שציווי הכללי – בין בפ' תשא (לא, ז ואילך) בציווי הקב"ה
למשה, בין בפ' ויקהל בציווי משה (לה, יא ואילך) – נאמר תחלה את
אהל מועד, את המשכן גו' ולאח"כ כלים (וראה פירש"י ותוס', ובמפרשי
רש"י בארוכה) הרי בפשטות היו אומרים שכפי הסדר שנאמר בפ' תרומה
הוא יותר נוגע לסדר עשייתם (וכן עשה), כיון ששם נאמר פרטי ואופן
הענשי, משא"כ בפ' תשא וביקהל. אבל ראה של"ה שם. ולהעיר ממ"ש
המפרשים דגם בפ' תרומה (כה, ט) נאמר תחילה "את תבנית המשכן
(ואח"כ) ואת תבנית כל כליו וכן תעשו".

(22) אבל אי"ז מסתבר כי (נוסף על הקושי דלקמן בפנים) מפרש"י
משמע שלמדין זה ממ"ש שם "את כל אשר ציוה ה' את משה" ולא "אשר
צוה אותו משה" כהתחלת פרש"י שם, אבל מזה שכן הן סדורים בפרשה
לא היינו יודעים שמתחילה עשה משכן כו' (וכ"מ מלשון רש"י בסופו:
וכן עשה המשכן תחלה ואח"כ עשה
בהסיפור ע"ד עשיית המשכן הו"ל לרש"י לפרש על אתר.

(23) ודוחק גדול לומר (בפשט"מ) שגם בזה בא הכתוב להודיע הסדר
שמסר משה הציוויים לישראל: מתחילה ע"ד נדבת המשכן ואח"כ ע"ד
עשיית המשכן (בכללות), ולאחר שבג"י הביאו לנדבת המשכן אמר להם
משה "ראו קרא ה' בשם בצלאל גו" – כי: (א) מאי קמ"ל בזה, הרי"ז

הסדר שאמרו הקב"ה למשה מתחילה הציווי ע"ד נדבת המשכן ואח"כ
עשיית המשכן בפ' תרומה*, ובפ' תשא "ראה קראתי בשם גו". וזה
ש"ראו קרא ה' בשם בצלאל גו" מסר אחר נדבת המשכן, מהו החידוש
בזה. (ב) את"ל שיש בזה ענין וחידוש הו"ל לרש"י לפרשו – כמו באזהרת
שבת – בר"פ ויקהל. (ג) בלא"כ אין מפורש כל הסדר דהרי חסר ציווי
משה לבצלאל "לעשות תחלה כלים ואח"כ משכן" ראה לעיל הערה 18
והערה 21 ובהנסמן שם.

[ותא"ל שרש"י ס"ל כסדרת הרמב"ן בכ"ז (מה שה' הציווי שיגיד
המלאכה בכללה וכו' והטעם שיחסר מכאן פרט אחד כו' עיי"ש) פשיטא
דאי"ז מובן מעצמו והו"ל לרש"י לפרשו]. (ד) בשביל זה אינו נוגע סיפור
הפרטים ומספיקה הודעה כללית שמשה ציווה לישראל להביא נדבת
המשכן ואח"כ כו'.

(24) באברבנאל שם "הוצרך הכתוב להגיד כאן איך עשו הכלים
והדברים ההם שהיו באופן מתחלף למה שנצטווה כו" משמע שגם הסדר
בעשיית הכלים לא הי' כפי שנצטווה.

אבל מפרש"י "א"ל כך שמעתי מפי הקב"ה...

וכן עשה המשכן תחלה ואח"כ עשה כלים" משמע: (א) שהשינוי של
בצלאל מציווי משה אליו הי' רק בזה אמר משה "כך שמועתי מפי הקב"ה כו'
בסדר עשיית הכלים. (ב) גם בזה אמר משה "כך שמועתי מפי הקב"ה כו'
כך צוה לי הקב"ה" והסדר הנאמר בכתובים בעשיית כל דבר במשכן
והכלים ובגדי כהונה ושמן המשחה וכו' אינו מתאים לשום סדר – לא
כפלישום נאמרם בפ' תרומה ותצוה (תשא), ולא כפנישנאמרו (תצוה)
הכללי בפ' תשא וגם לא כפי שנאמרו (מפי משה) בפ' ויקהל. (ג) אינו
מוכרח שעשה כפי הסדר הנאמר בכתובים וכו' כנ"ל הערה 22.

(25) ומ"ש באברבנאל שם: "ומפני שלא יחשוב אדם שכמו ששנו
בסדר המלאכה כן שנו בעצמותה ובמספרה (ולכן) הוצרך לבאר כאן כל
דבר כו" אינו גלאטיק (=חלק) ע"פ פשט"מ.

* אבל להעיר שציווי משה בפ' ויקהל: (א) הוא הציווי דפ' תשא (ראה לעיל הערה 9). (ב) הוא בפרשיות יותר (ובשנייה) גם מציווי הקב"ה אליו בפ' תשא. וראה לקמן
בפנים ההערה.

34 חידושים, וכך גם בענינינו³³.

ד.

ההבדל בין "תורה" ל"שיחה"

35 אך עדיין יש להבין: מפירוש רש"י זה יוצא,
36 לכאורה, ההיפך, שסיבה זו איננה שייכת לענינו.
37 הכוונה ב"פה שיחתן של עבדי אבות... מתורתן של
38 בנים" היא, שאצל "תורתן של בנים", שלאחר מתן
39 תורה, אינה קיימת חביבות כזאת, שבגללה ייכפלו
40 ענינים בתורה, כמו אצל שיחתן של עבדי אבות. אם
41 כך, אין לומר הסבר זה לגבי עשיית המשכן, שהיא
42 תורתן של בנים.

43 ההסבר לכך הוא:

44 כונת המאמר המובא על-ידי רש"י, "פה שיחתן
45 של עבדי אבות... מתורתן של בנים", איננה להדגיש את
46 היתרון של "עבדי אבות" על "בנים", אלא להראות את
47 החביבות שיש לפעמים ב"שיחה" על פני "תורה":

48 ההבדל הפשוט ביניהם הוא: "תורה" היא הוראות,
49 ציוויים ודינים שציוה ה' מה ומתי לעשות. "שיחה"
50 היא דיבור אשר בגללו³⁴ ובפשטות איננו ציווי והוראה,
51 אלא סיפור המתאר מצב, מאורע, פעולה וכדומה, כפי
52 שאצל אליעזר עבד אברהם, הוא מספר על אברהם
53 ויצחק ועל קורותיו, על קפיצת הדרך, ועל האופן שבו
54 זימן לו הקדוש-ברוך-הוא את רבקה וכו'.

55 במאמר חז"ל זה מודגש היתרון של "שיחה",
56 שלפעמים שיחה של אפילו "עבדי אבות" היא "יפה"
57 מ"תורתן של בנים".

58 לפי זה מובנות גם בפרשיות שלפנינו, שלאחר
59 פרשיות תרומה ותצוה: אין הן באות להעביר ציוויים
60 והוראות של מה ומתי לעשות, אשר כבר ידועים. כאן
61 מספרת התורה בהרחבה כיצד העביר משה רבינו
62 לישראל את כל ציוויי ה' הללו על מלאכת המשכן,
63 וכיצד קיימו זאת ישראל למעשה – זהו ענין של
64 "שיחה". וכיון שהשיחה היא בענין המשכן, הרי היא
65 כל כך חביבה, עד אשר לשם כך קיימת ההרחבה בכל
66 הפרטים, באופן של "כפולה בתורה".

1 ד) רק לאחר מכן מסיים הפסוק ואומר: "ככל אשר
2 צוה ה' את משה כן עשו בני ישראל את כל העבודה".

ג.

ההסבר לכך: המשכן חשוב וחביב ביותר

3 ההסבר לכך בפשטות הוא:

4 המשכן וכליו הם מן הענינים החשובים והחביבים
5 ביותר אצל ישראל, אשר באמצעותם שרתה השכינה
6 בישראל וכו',

7 במיוחד, כאשר המשכן נקרא, כבפירוש רש"י
8 בפרשתנו: "משכן העדות – עדות לישראל שויתר
9 להם²⁶ הקדוש-ברוך-הוא על מעשה העגל שהרי השרה
10 שכינתו ביניהם"²⁷,

11 ומזה מובנת יותר החביבות והחשיבות של הענין,
12 שהרי חטא העגל היה החטא הכללי והחמור ביותר,
13 אשר גרם להסתרת פניו של הקדוש-ברוך-הוא, עד
14 לכדי גזירת כליה על ישראל, ר"ל²⁸, עד כדי כך, שאף
15 לאחר הסליחה אמר הקדוש-ברוך-הוא "וביום פקדי
16 ופקדתי"²⁹.

17 מזה מובן, שהמשכן, שבאמצעותו "השרה שכינתו
18 ביניהם" הוא ענין כללי ונעלה עד מאד.

19 לפי זה מובן, שחביבות זו של המשכן אצל
20 הקדוש-ברוך-הוא ואצל ישראל היא הסיבה לכך
21 שהתורה מזכירה את כל פרטיו וחוזרת עליהם שוב
22 ושוב.

23 סיבה זו אין רש"י צריך להסביר כאן, מפני שהוא
24 כבר הסביר זאת לפני כן, בפרשת חיי-שרה³⁰: על כך
25 שהתורה מספרת את כל מאורעות אליעזר עבד אברהם
26 בקשר לשליחתו להביא את רבקה, ואחר-כך חוזרת
27 על כך שוב בספרו זאת למשפחת רבקה, מסביר רש"י
28 (שזה מפני חביבות הענין, כי) "אמר רבי אחא יפה
29 שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים
30 שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה והרבה גופי
31 תורה לא ניתנו אלא ברמיזה"³¹.

32 מזה ידועים, שענין החביב על הקדוש-ברוך-הוא,
33 נכפל בתורה³² לכל פרטיו, גם אם אינם נוספים

(32) להעיר ג"כ מפרש"י: וירא כב, יא. במדבר א, א.

(33) עד"י כתב הרמב"ן שם בסופו (לאחרי שביאר השינוי והצורך בזה שנאמר הכל בתורה) "ועל הכלל כ"ו כו", אבל – באו"א קצת.

(34) אבל בתוכנו – אמרו"ל: ווי לאינון חייביא דאמרי דאורייתא לאו איהו אלא סיפורא בעלמא ואינון מסתכלי בלבושא דא ולא יתיר, זכאין אינון צדיקייא דמסתכלי באורייתא כדקא יאות (זח"ג קבב, א עיי"ש באריכות).

(26) ובפרש"י שמיני (ט, כג): "ינדע שנתכפר לנו עון העגל".

(27) ובפרט שלדעת רש"י (תשא לא, יח. לג, יא) התחיל לצוותו על מלאכת המשכן אחר יוה"כ "שנתרצה הקב"ה לישראל" בשמחה ובלב שלם. וראה תנחומא תרומה ח.

(28) תשא לב, יוד.

(29) שם, לד.

(30) כד, מב.

(31) ביאור פרש"י זה נתבאר בארוכה בלקו"ש ח"ל עמ' 90 ואילך.

ה.

מדוע מציין רש"י שם בעל המאמר (ר' אחא)

1 לפי האמור לעיל מובן מדוע מציין רש"י בפרשת
2 חיי-שרה את שמו של בעל המאמר "רבי אחא", וזאת,
3 כאמור פעמים רבות, מפני ששם האמור מוסיף להבנת
4 הפירוש: על-ידי ציון השם "רבי אחא" מובן, שאין
5 בכוונת המאמר "יפה שיחתן של עבדי אבות..."
6 להדגיש את היתרון של "עבדי אבות" על פני "בנים",
7 אלא את המעלה של "שיחה", ואת ההסבר לכך
8 שיתכן ש"יפה שיחתן... מתורתן", כמוסבר להלן:

9 במסכת יומא³⁵ מובאת הברייא "תנו רבנן, ודברת
10 במ. במ יש לך רשות לדבר ולא בדברים אחרים. רבי
11 אבא אומר ודברת במ, עשה אותן קבע ואל תעשה
12 ארעי".

13 לכאורה, מזה שרבי אחא מדבר רק לגבי דבר תורה
14 "עשה אותן קבע ואל תעשה ארעי", ואינו מזכיר את
15 השלילה של "דברים אחרים", כפי שמזכיר בעל-
16 מחלוקתו "ודברת במ... ולא בדברים אחרים", נראה,
17 שלפי רבי אבא אין קיימת שלילה זו, אך הייתכן לומר
18 שלדעת רבי אחא יש היתר³⁶ לדברים אחרים –
19 בטלים³⁷ ?

20 ההסבר לכך הוא: רבי אחא מדגיש שהחובה לגבי
21 דברי תורה היא "ודברת במ", בקבע ולא בארעי, אך
22 את "דברים אחרים" אין לשלול לחלוטין, מפני שישנם
23 "דברים אחרים" של "שיחה", אשר אינם דברים
24 בטלים, אך עם זאת אינם תורה. כלומר, אין אלה

הוראות, ציוויים ודינים וכו', אלא דיבורים וסיפורים,
26 אשר יכולים להיות לפעמים "יפה" ³⁸ אפילו "מתורתן".
27 אך בכל זאת רק לגבי התורה קיים הציווי³⁹ "עשה
28 אותן קבע ואל תעשה ארעי", כי מובן בפשטות גם לכן
29 חמש, שצריך תמיד לזכור, לשנן, לדבר וללמוד, את
30 ההוראות שיש לבצע, מה אסור לעשות וכו' (דברי
31 תורה)⁴⁰.

ו.

הכללה של "שיחה" (לב) ו"עבד" (ציווי)

32 ההסבר לכך בפנימיות הענינים הוא:
33 בשתי הפרשיות שבהם נשנים כל פרטי המשכן
34 וכליו, יש שתי נקודות כלליות: (א) נדיבות לבם של
35 ישראל, אשר הביאו, ובזרזות גדולה ביותר, את כל
36 צרכי המשכן, עד שצריך היה להכריז "אל יעשו עוד
37 מלאכה", והיה "והותר"⁴¹.

38 (ב) ש"חכמי לב" קיימו את ציווי ה', ועשו את
39 מלאכת המשכן וכליו "ככל אשר צוה ה' את משה".
40 באופן מפורט יותר רואים "התכללות" (איחוד) בין
41 שתי הנקודות הנזכרות: גם בהבאת נדבת המשכן קויים
42 הציווי של ה' "ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר
43 ידבנו לבו... קחו מאתכם תרומה..." (כעבד), וכן, גם
44 במעשיהם של "כל חכמי לב" היה הענין של "נשאו
45 לבו"⁴³.

46 לפי זה מובן, שקיימים כאן שני הענינים: "שיחה"
47 ו"עבדי אבות".

(35) יט, ב.

(36) אף שבדוחק יל"פ שלדעת ר"א אין הכתוב מדבר אלא בד"ת ואין
ללמוד מזה מאומה בנוגע לדברים אחרים. בסגנון אחר קצת: לדעת ר"א
ההדגשה היא בתיבת "ודברת" ולדעת ת"ק – בתיבת "בם".

(37) ע"פ פרש"י בגמרא (שם ד"ה ולא בדברים אחרים) שיחת הילדים
וקלות ראש – לכאורה משמע שדברים בטלים (סתם) אין איסור (גם
לת"ק) ועאכ"כ דבורי הרשות, שהם צורך הגוף אלא שמדברים סתם (לא
– לש"ש) – ראה תניא רפ"ו. וראה שם פ"ח – וראה פיה"מ להרמב"ם
אבות ספ"א. ובכ"מ. אבל ע"פ פרש"י קשה ביותר דא"ל שהמיעוט "בם"
יש לך רשות ולא בדברים אחרים" הכוונה רק "שיחת הילדים וקלות
ראש", א"כ לרבי אחא אין מיעוט גם ע"ז, והיתכן לומר שלרבי אחא
מותרת "שיחת הילדים כו'".

ואולי ס"ל שרבי אחא ס"ל כהלימוד של רב אחא בר יעקב להלן
בגמרא שעובר בלאו שנאמר כל הדברים גוי' (וזה בא ר"א לתרץ) [נאאל'
ס"ל "שעובר בעשה שנא' ודברת במ" כרבה שהרי דריש מ"בם"
שתעשה קבע כו']... וראה לקו"ש ח"ז ע' 268 הערה 2.

(38) עדמש"נ: דאגה בלב איש ושיחנה (משלי יב, כה. סוטה מב,
סע"ב). ויתרה מזה מצינו ולפ"ד הלכה למעשה: אסור כו' ואפילו
בשיחת דב"ט אסור להרבות ובנ"א סיפור שמועות כו' עונג להם מותר

לספרם בשבת כמו בחול (שו"ע או"ח רס"ז).

(39) וכן משמע מהל' ת"ת לאדה"ז פ"ג ה"ב שהביא הדרשא "ודברת
בם.. שתעשה עיקר כו'" והמדובר שם לענין "ההלכות בטעמיהן", "לידי
ידעת עיקר התורה שבע"פ כולה שהוא פירוש התנ"ך מצות כהלכותיהן
בתנאיהן ודקדוקיהן ודקדוקי סופרים", ראה שם המשך הסעיף, ולא נכלל
בוז ענינים ע"ד דברי אגדה בכלל (ראה שם ס"ד) – משא"כ האגדות
שמביא לידי מעשה (ראה שם פ"ב ס"ט, וש"נ). וראה רמב"ם הל' יסוה"ת
רפ"ב: היאך היא הדרך לאהבתו ויראתו בשעה שיתבונן האדם כו' מיד
הוא אוהב, היינו קיום מצות אהבת ה'. וראה שו"ע הל' תפלה (סי' צ"ח
ס"א. רמ"א ושו"ע אדה"ז שם), ויחשוב קודם התפלה מרוממות הא"ל
כו' (וראה שם ס"ד), אלא שאדה"ז כתב שם "שלא יהא כל דיבורך אלא
בם כלומר שתעשה עיקר ולא תפלה", כי סמך גם על הדרשא בספרי
(כנסמן שם) ומבאר "לעשות תורתו קבע ומלאכתו עראי". וראה בהערה
שם בלקו"ש. ואכ"מ.

(40) ראה הל' ת"ת (לאדה"ז) פ"ב ס"ט ואילך.

(41) ויקהל לו, ר"ז.

(42) דר"פ תרומה.

(43) ויקהל שם, ב. ונא' "כל איש חכם לב אשר נתן ה' חכמה בלבו

גו'".

- 1 שיחה קשורה ל"לב", כי "שיחה" היא ענין
 2 התפלה, כמאמר חז"ל⁴⁴, ותפלה היא עבודה שבלב⁴⁵,
 3 ועבד הוא ענין קיום המצוות, כי מהות העבד היא קיום
 4 ציווי האדון.
 5 ואלה שני הענינים: נדבת המשכן, נדיבות לבם של
- ישראל – שיחה, קיום הציווי על עשיית המשכן – עבד.
 וצריכה להיות "התכללות" של שני אלה, שקיום
 המצוות, ענין העבד, צריך להיות ביחד עם נדיבות
 הלב⁴⁶, ובנדיבות הלב צריך לחוש⁴⁷, שזה מצד ציווי
 של הקדוש-ברוך-הוא⁴⁸.

נדבת המשכן ומלאכתו מדגיש בעיקר חביבות ה"שיחה" נדיב לב.
 (47) ראה עד"ד לקו"ש [המתורגם] ח"ח ע' 135 ואילך לענין פעולת
 קב"ע על השכל ועל כחות פנימים של האדם. עיי"ש.
 (48) עד"ד מרו"ל בנדיבות דאברהם (ראה ב"ר פמ"ט, ד. ד"ה למען
 דעת תר"צ (בסה"מ קונטרסים ח"א) פ"ה).

(44) ברכות כו, ב: אין שיחה אלא תפלה. ובפרש"י (ח"ש כד, סג):
 לשוח – לשון תפלה כו.
 (45) תענית בתחלתו.
 (46) ועפ"ז יש לבאר ב"יינה של תורה" שבפרש"י מה שכתב "כבר
 פירשתי נדבת המשכן ומלאכתו במקום צוואתם" בד"ה "נדיב לבו" כי

נקודות משיחות קודש – מזמור קיד מתוך "תהילות מנחם"

א – בצאת ישראל ממצרים. קיח, כט – הודו להוי' כי טוב כי לעולם חסדו

חירות נצחית

א. הוראה מיוחדת יש (בנוסף להוראות הכלליות מאמירת מזמורי הלל¹), מהתחלת
 השיעור (דיום כ"ד בחודש²) "בצאת ישראל ממצרים", ומסיומו ב"הודו להוי', כי טוב כי
 לעולם חסדו":

"בצאת ישראל ממצרים": על כל יהודי לזכור תמיד שבנ"י היו במצרים והקב"ה הוציאם
 משם, כמ"ש³ "בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים". ומכיון
 שהקב"ה הוציאם לחירות מכל הענינים הבלתי רצויים – עניני מצרים, והעמידם במצב של
 חירות – "גוי קדוש"⁴, ובזה גופא "צבאות ה'"⁵, הרי אין זה מתאים להיכנס שוב לעניני מצרים,
 ולכן לא רק שאינו מקבל את דברי היצר הרע. אלא עוד זאת, הוא בורח ממנו, ואינו רוצה כלל
 לשמוע את דבריו.

והוראה נוספת – בהמשך להנ"ל – מסוף השיעור: יתירה מזו, מכיון ש"כל ישראל ערביין
 זה בזה"⁶, אי אפשר שיסתפק בהנהגתו שהיא כדבעי, אלא עליו להיות ערב ואחראי לעוד
 יהודים, שגם הם יתנהגו כדבעי. כפי שזה מתבטא בסוף השיעור היומי "הודו להוי', כי טוב
 כי לעולם חסדו": שפונה בלשון רבים לכלל ישראל – "הודו" ושבתו על גילוי חסדו לכאו"א
 מישראל – "כי טוב כי לעולם חסדו"⁷.

(1) ראה "תהילות מנחם" קיג, א. קיח, כט. עיי"ש.
 (2) כתקנת כ"ק מו"ח אדמו"ר, נדפס בקובץ מכתבים שבסוף ספר תהלים "אהל יוסף יצחק". וכן בסוף "תהילות מנחם" ח"א.
 (3) פסחים קטז, ב – במשנה. וראה תניא רפמ"ז.
 (4) יתרו יט, ו.
 (5) בשלח יב, מא.
 (6) שבועות לט, א. וראה סה"ש ה'תש"א ע' 144.
 (7) משיחת כ"ד אלול – לילדי צבאות ה' ה'תשמ"ה.

בראשית כח, י: וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שָׁבַע וַיֵּלֶךְ חֶרְנָה:

א

ביאור המדרש (ב"ר פס"ה, ד) אין זיווגו של איש אלא מן הקב"ה, מטרונא הכניסה אלף עבדים ואלף שפחות לזיווגם ולא עלתה בידה כלום – דכל ענין הזיווגים הוא רק בדרך אמונה, ולא בשכל אנושי

רבי פנחס בשם ר' אבהו מצינו בתורה וכו' שאין זיווגו של איש אלא מן הקב"ה. בתורה מנין (בראשית כד) ויען לבן ובתואל ויאמרו מה יצא הדבר וכו'.

יש שהוא הולך אצל זיווגו ויש שזיווגו בא אצלו. יצחק זיווגו בא אצלו (בראשית כד, סג) וירא והנה גמלים באים. יעקב הלך אצל זיווגו דכתיב ויצא יעקב.

מטרונה שאלה את ר' יוסי בר חלפתא, אמרה לו, לכמה ימים ברא הקב"ה את עולמו, אמר לה לששת ימים כדכתיב (שמות כ) כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, אמרה לו, מה הוא עושה מאותה שעה ועד עכשיו, אמר לה, הקב"ה יושג ומזווג זיווגים, בתו של פלוני לפלוני, אשתו של פלוני לפלוני, ממונו של פלוני לפלוני.

אמרה לו, ודאי הוא אומנתי אף אני יכולה לעשות כן, כמה עבדים כמה שפחות יש לי, לשעה קלה אני יכולה לזווגן, אמר לה אם קלה היא בעיניך, קשה היא לפני הקב"ה כקריעת ים סוף. הלך לו ר' יוסי בר חלפתא, מה עשתה נטלה אלף עבדים ואלף שפחות והעמידה אותן שורות, שורות, אמרה פלן יסב לפלונית ופלונית תיסב לפלוני, וזיווגה אותן בלילה אחת, למחר אתון לגבה, דין מוחיה פציעא, דין עינו שמיטא, דין רגלי תבירא, אמרה להון מה לכוך, דא אמרה לית אנא בעי לדין, ודין אמר לית אנא בעי לדין.

מיד שלחה והביאה את ר' יוסי בר חלפתא, אמרה לו, לית אלוה כאלהכון, אמת היא תורתכון נאה ומשובחת יפה אמרת, אמר לא כך אמרתי לך אם קלה בעיניך קשה היא לפני הקב"ה כקריעת ים סוף.

בראשית רבה פרשה סה, ד

פלן כו', ופלוני זה ישא פלונית זו, ופלונית תינסב

(1) ראה ביאור לקמן סימן כז, דאצל יעקב הי' ב' בחי', הוא הלך אצל זיווגו — רחל, וזיווגו בא אצלו — לאה, ע"ש.

לפלוני גרסינן, וה"ג ג"כ במדבר רבה פרשה ג', ופי' אותה פלונית שזווגה בראשונה לפלוני ואמר שהוא יקח אותה גזרה עכשיו גם עלי' שהיא תינשא לו ולא תמאן בדבר.

אתון לגבה גרסינן, פי' ומחר באו כל אותן עבדים ושפחות אצלה זו מוחו נפצע וזה נשמט עינו וזה נשבר רגלו אמרה להם מה אירע לכם.

דא אמרה כו', זאת אומרה אינו רוצה בזה.

לית אלוה כו', אין אלוה כאלקיים.

מתנות כהונה

כל ענין הזיווגים הוא רק בדרך אמונה, ולא בשכל אנושי, וכמארוז"ל³ אמונת זה סדר זרעים, פירוש לקיים מצות זרעים שהו"ע זיווג כדו"ל⁴ ע"פ בבקר זרע זרעך כו', הוא בדרך אמונה. כי שכל אנושי אין תופס זה, שלכאורה עפ"י שכל די לו להפקיע את עצמו ולפרנס את עצמו, ולמה לו ליקח רחים על צוארו, רק הוא מפני אמונת אמן בה' אמת שלמעלה מן השכל לגמרי, וכמ"ש בית והון נחלת אבות, שבית והון יכול להיות מאבות מוחין, משא"כ הזיווג ליקח אשה משכלת מה', שם הוי' דלעילא, שלמעלה ממוחין.

והמטרונא דלעומת זה רצתה לעשות כאלה,

(2) ראה גם לקמן סימן יט.

(3) שבת לא, א. אמר ר"ל מאי דכתיב (ישעי' לג, ו) והי' אמונת עתיך חוסן ישועות חכמה ודעת וגו', אמונת זה סדר זרעים, עתיך זה סדר מועד וכו'. (וראה לקוטי שיחות חלק א' עמוד 216, עמוד 240. חלק טו עמוד 370. חלק יח עמוד 295. חלק לב עמוד 159. רשימות חוברת סח).

(4) (יבמות סב:) נשא אדם אשה בילדותו ישא אשה בזקנותו, היו לו בנים בילדותו והיו לו בנים בזקנותו שנא' (קהלת יא, ו) בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידיך. ע"ש. הרי מוכח דלשון זרע"זרעים" קאי על הזיווג.

(5) קהלת יא, ו.

(6) לשון הגמ' קידושין דף כט: רחיים בצוארו ויעסוק בתורה.

(7) משלי יט, יד. בית והון נחלת אבות ומה' אשה משכלת. ומדייק דמ"ש אבות" היינו בחי' מוחין, וראה תניא פרק ג' דאב ואם הוא חכמה ובינה, דכמו בגשמיות האב ואם מוליד ילדים, כן חכמה ובינה — השכל, מוליד מדות, וכן בית והון יכול להיות ממוחין, ומ"ש אח"ז ומה' אשה משכלת, היינו ענין הזיווג הוא מה', שהוא למעלה משכל, והוא שם ה" דלעילא דלמעלה ממוחין — אבות.

[נראה החילוק בין שם הוי' דלתתא ושם הוי' דלעילא, בתורת מנחם — ספר המאמרים מלוקט חלק ב' עמוד רלג ואילך. חלק ד' עמוד רג ואילך. הדרנים על הרמב"ם עמוד קמב ואילך].

בענין אחוריים דאלקים¹⁰ שעולה אלף, ¹¹אל שדי¹² במלואו, אלף¹³, והאלף עבדים הוא גבורות דוכרין, והאלף שפחות הוא גבורות נוקבין, (עדמ"ש במ"א בענין נערי ונערות בלעז"ו).

והיחוד הוא ע"י גבורות, איש — איש י', אשה — אש

ה'¹⁴.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד קצז

(10 פירוש: אלקים באחוריים בגי' אלף"ה הוא אלקים במילוי אות ה' באחוריים, כזה:

אל"ף (111).

+ אל"ף (111), + למ"ד (74) = 185.

+ אל"ף (111), + למ"ד (74), + ה"ה (10) = 195.

+ אל"ף (111), + למ"ד (74), + ה"ה (10), + יו"ד (20) = 215.

+ אל"ף (בגי' 111), + למ"ד (74), + ה"ה (10), + יו"ד (20), + מ"ם (80) = 295.

סך הכל $295 + 215 + 195 + 185 = 1001$ (ועיין לקמן הערה 12).

(11 אל שדי: ראה המשך תער"ב חלק א' עמוד רנא. רנח. דמ"ש שאמר אברהם (בראשית יג, ד) ויקרא שם אברהם בשם הוי' אל עולם" דעד אברהם ה' העולם בבחי' תהו ואברהם המשיך הי"ג מדות הרחמים המתחיל בשם אל", וזהו שם אל שדי" בבריא, ומבואר באדרא רבא (זהו ח"ג) דף קלב, א ובמפרשים שם, דיש ג' בחי' שם אל", אל שדי" בבריא, אל אלקים" ביצירה, ואל אדני" בעשי', והם כנגד בינה, ז"א, מלכות. ראה לקוטי לוי יצחק, הערות לספר התניא עמוד יא.

(12 פירוש: אל"ף (111) + למ"ד (74), + שי"ן (360), + דל"ת (434), + יו"ד (20) = 999, והמספר אחד שחסר לאלף, נשלם

מהמספר אחד שהוא יותר באחוריים דאלקים. עיין לקמן סימן צז. נמצא דיש ב' פעמים אלף", (א) אל שדי" במלוי, (ב) אלקים באחוריים, וזהו כנגד הב' פעמים אלף", האלף" דעבדים והאלף" דשפחות.

(13 ושרשם מהמלך בלע* דדעת דתהו שנפל לבריא, ששם הוא מספר אלף" (לקוטי לוי יצחק כאן).

(14 ועפי"ז א"ש מה שבאש יש אות א', שלכאורה ה' צ"ל רק ש' לפי המבואר בלקוטי תורה להאריז"ל פרשת וירא בפירוש אש יצא מחשבון (ד"ה סוד עמון ומואב), אך האות א' רומז על המספר אלף, ואכמ"ל". (לקוטי לוי יצחק כאן)

[ראה הביאור אות ש" בתיבת לשבת" — לקוטי לוי יצחק אגרות קודש עמוד רטו].

(* ראה לקמן סימן צז.

שהכניסה אלף עבדים ואלף שפחות לזווגם ולא עלתה בידה כלל.

ומה שהכניסה במספר אלף⁸ דוקא, היינו כי יניקת הלעזמת זה הוא מהגבורות, ששרשם⁹ אלף, כידוע

(8 בהבא לקמן ראה מאורי אור אות אלף סעיף פז. וביאיר נתיב שם. לקוטי תורה פרשת אמור עמוד לו, א. ועיין הערה 9.

(9 ראה אור התורה פרשת וארא עמוד קנד וז"ל: במדרש רבה פרשת לך פמ"ו וז"ל: אני א"ל שדי אני הוא שאמרתי לעולמי די ולשמים די ולארץ די שאלולי שאמרתי להם די עד עכשיו היו נמתחים והולכים עכ"ל. . והנה ידוע דבבחי' התהו לפי שהיו האורות מרובים והכלים ה' במיעוט לכך נשברו, וכמ"ש בז' מלכין קדמאין וימלוך וימת כו' אבל בחי' התיקון הוא בהיפך שהוא במיעוט והכלי בהתרחבות ובריבוי התחלקות כלים רבים לאור א' כו'. וכענין שלשים כלים דזו"ן שיש בכל כלי ג' בחי' פנימי' תיכון חיצוני' והם שרש לג' עולמות ביי"ע ועיין מזה בלקוטי תורה בשיר השירים [לקוטי תורה שם מ, ב] ובביאור ע"פ ששים המה מלכות השני'. ומזה עיקר בחינת התיקון כנודע.

וזהו ג"כ כוונת המדרש שהי' העולם והרקיע מתפשט עד בלי די. . כאשר ה' אור האלקי מאיר בלתי הגבלה בכלי בע"ס דביי"ע ממילא אז ה' התפשטות שלהם בנבראים בלי שיעור ומדה בכל עולם לפי ערכו בין בפנימי' העולמות בין בחיצוני' העולמות כמו הרקיעים וההיכלות כו' עד שאמר לעולמו די פ' שנמשך מצמצום הראשון בחי' כח המגביל באורות העליונים דע"ס דביי"ע והוא שרש בחי' הכלים שהן מגבילים את האור כנ"ל ואזי ממילא נמשך מדה וגבול גם בעולמות הנבראים יש מאין כו'.

וזהו שאמר פ' המשיך לעולמו די שרש בחי' מדה והוא הנק' די, והן דלי"ת ויו"ד משם שד", לפי שמה שאמר לעולמו די הנרמז בשם שדי היינו דוקא מאצי' לביי"ע והיינו גימט' אל שדי במילואיו עולה אלף.

(ועיין מזה בביאור ע"פ כי אתה נרי שהם ג"כ הבידורים שבבריא אלף טורין דאכלת לון בהמה רבה וכ"כ במק"מ שם וא"כ לפי"ז יש לפרש פ' וארא אל אברהם כו' באל שדי ע"י שהי' מרכבה ובוררו הבידורים הנ"ל בבחי' אלף המגן וע' במדרש רבה בשיר השירים ע"פ אלף המגן, ע"ש.

ועיין עוד במספר אלף", לקמן סימן צז. מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים חלק א' עמוד רמג. אור התורה פרשת עקב עמוד א'תמט"ג.

אגרות קודש

ב"ה, כ"א אדר, תשכ"א

ברוקלין.

ברכה ושלוש!

... איני יודע הנהוג בירושלים ת"י בחוגים שונים בהנוגע להעמדת מצבה, אבל ידועה מסקנת

כמה מפוסקים אחרונים, שאין לאחרה ופשיטא שלא לחכות עד מלאת שנה וכיו"ב.

ומענין לענין מעין אותו ענין, נפלאות הוראת חז"ל שתיכף לפטירת אדם מישראל הרי דוקא

הקרובים שלו עליהם להשתדל שיאמר בקשר עם הפטירה יתגדל ויתקדש שמיא רבא (ולא רק בשמים

המשך בעמוד נ

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת פקודי

העולם גופא מורה ומגלה על האלקות, "א-ל עולם" ע"ד שה' במ"ת, ש"מסתכלין למזרח ושומעין את הדיבור יוצא אנכי כו', וכן לארבע רוחות ולמעלה ולמטה⁸, והמשכן במשכן ומקדש – "עדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל"⁹, ועד שמציאות העולם גופא נעשית משכן לו ית' – דירה לו ית' בתחתונים. ועי"ז זוכים לענין ד"משכן העדות" כפשוטו – בבנין ביהמ"ק השלישי.

תורת מנחם התועודיות ה'תשמ"ו – משיחת ש"פ ויקהל, פ' שקלים

ג. ב'לקוטי תורה' בפירוש הכתוב אלה פקודי המשכן, מבאר ד"פקודי" הוא (גם) מלשון פקידה ויחוד, כמו חייב אדם לפקוד את אשתו¹⁰ וכו' וצריך להבין הקשר דפירוש רש"י שמשכן משכן שני פעמים הוא רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין על עוונותיהן של ישראל, עם הפירוש ב'לקוטי תורה' שהמשכן משכן שני פעמים הם המשכות נעלות ביותר, ועד לפקודי המשכן, פקודי מלשון פקידה ויחוד.

ויש לומר הביאור בזה, שע"י שה' כפרה על חטא העגל, נתגלה, שהכוונה (דלמעלה) במעשה העגל מלכתחילה היתה בכדי שע"י יגיעו למעלת התשובה. ועד"ז הוא בנוגע לזה שהמקדש שנתמשכן שני פעמים ע"י עוונותיהן של ישראל, שהכוונה בזה היא בכדי שיגיעו למעלת התשובה, ועי"ז יוחזר אח"כ המשכון לישראל באופן נעלה יותר מכמו שה' קודם החורבן.

וזוהו הקשר דשני הענינים באלה פקודי המשכן, פקודי מלשון פקידה ויחוד, ומשכן מלשון משכון, כי ע"י התשובה הבאה ע"י שנתמשכן המקדש מתגלית המעלה דפקודי מלשון פקידה ויחוד, ישראל וקוב"ה כולא חד.

ויש להוסיף, דזה שמביא בלקו"ת ראי' על זה שהיחוד נק' פקידה מזה שארז"ל חייב אדם לפקוד את אשתו¹¹, הוא, כי במארז"ל זה מדבר בהחיוב לפקוד את אשתו בשעה שהוא יוצא לדרך, ובזה מרמז, דנוסף להענין דפקודי המשכן, שהכוונה בזה שהמקדש נתמשכן היא בכדי שע"י התשובה יהי אח"כ (לע"ל) היחוד (פקידה) באופן נעלה יותר, גם בשעה זו עצמה (כשנתמשכן המקדש) הי' היחוד. וכמבואר במק"א¹² מה שארז"ל¹³ בשעה שנכנסו נכרים להיכל ראו כרובים מעורים זה בזה, דלכאורה תמוה¹⁴, הרי כרובים מעורין זה בזה מורה על גודל החיבה דהקב"ה וישראל כחיבת איש ואשה¹⁵, ובשעה שנכנסו נכרים להיכל

לח, כא – אלה פקודי המשכן משכן
העדות אשר פוקד על פי משה עבודת הלוים
ביד איתמר בן אהרן הכהן

א. אלה פקודי המשכן משכן העדות. מהו משכן שני פעמים א"ר שמואל בר מרתא שנתמשכן שני פעמים על ידיהם וכו' לכך כתיב אלה פקודי המשכן משכן העדות ב' פעמים.

שמות רבה פ' נא, ג

אלה פקודי המשכן משכן העדות אשר פוקד. נזכר שני פעמים משכן בפסוק וב' פעמים פקודי, אמרה כנסת ישראל לפני הקב"ה רבש"ע פקדון הוא אצלך משכון הוא אצלך וכו'. המשכן. עם ה' אותיותיו עולה ת"כ כמנין שנים שעמד בית שני.

משכן. עולה ת"י, כמנין שנים שעמד בית ראשון. רבינו אפרים ז"ל (מבעלי התוס')

שנתמשכן ב' פעמים וכו' לכך כתיב אלה פקודי המשכן, פי' שאמר הכתוב משכן העדות אשר פוקד פי' כמו (שמואל-א כ, כה) ופקד מקום דוד שפירשו שה' נחסר מקום דוד אף כאן ה"ק משכן אשר פקד פי' אשר נחסר על פי משה פי' שאמר הכתוב הטעם למה נחסר לפי שנעשה ע"י משה ע"י בשר ודם משא"כ לעתיד שיהי בהם מעשה ידי הקב"ה ולא יחרב לעולם כן נ"ל בן המחבר. ידי משה על מד"ר

ב. "אלה פקודי המשכן משכן העדות". המשכן משכן, שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חורבנין¹⁶, כלומר, "משכן" מלשון "משכון", והרי ענין המשכון הוא – שלוקחים אותו למשך זמן בלבד, ואח"כ מחזירים אותו בשלימותו, וכן הוא בענינו – ששני החורבנין דבית ראשון ובית שני אינם אלא באופן ד"משכון", מכיון שכל הענינים והמעלות דבית ראשון ובית שני יוחזרו לבני' בשלימותם – בבית המקדש השלישי (נוסף על המשכן עצמו, אשר מכיון שמעשה ידי משה נצחיים¹⁷, בודאי יוחזרו ויתגלו כל חלקי המשכן בשלימותם בבית המקדש השלישי)¹⁸.

וכל זה נפעל ע"י מעשינו ועבודתנו – שנקודתם ותוכנם "משכן העדות": "עדות" – קאי על כאו"א מישראל, כמש"נ¹⁹ "אתם עדי", היינו, שישאלם הם עדות על הקב"ה²⁰, אשר על-ידם מתגלה אלקות בעולם – כמ"ש באברהם אבינו (היהודי הראשון) ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם²¹, "א"ת ויקרא אלא ויקרא כו"²², עד שפועלים שמציאות

(8) ראה לקו"ת תבוא מב, ד. מ. ג. וכו' ובכ"מ.

(9) תניא פל"ו. וראה תקי"ז תכ"ב (סד, ב). תנחומא שמות כה. שמו"ר פ"ה, ט.

(10) שבת כב, ב. מנחות פו, ב.

(11) יבמות סב, ב.

(12) אף שבסוגיא זו עצמה (יבמות סב, ב) נאמר לשון פקידה בנוגע יחוד גם לפני"ז.

(13) סה"מ מלוקט ח"ב ע' רסט.

(14) יומא נד, ב.

(15) כמו שהקשה בחדא"ג מהרש"א ליזמא שם (נד, א).

(16) יומא שם, א. וראה ב"ב צט, א.

(1) פרש"י ר"פ פקודי. תנחומא פקודי ב. שמו"ר פנ"א. ג.

(2) סוטה ט, סע"א. וראה צפע"נ עה"ת ר"פ תרומה.

(3) ראה לקו"ש חכ"א ע' 262. וש"נ.

(4) ישע"י מג, י. שם, יב. וראה זח"ג פו, א.

(5) עיין ספרי ואתחנן ו, ה. וראה ספר המצוות להרמב"ם מצוות עשה ג. ועיין יומא פו.

(6) וירא כא, לג.

(7) סוטה י, סע"א ואילך.

בהעלם, ובגילויי ה' החורבן והגלות, והכוונה בזה היא שע"י העבודה שבזמן הגלות, ובפרט ע"י עבודת התשובה, תהי' הפקידה בגילויי בבנין ביהמ"ק השלישי, ואז יחזור גם המשכון, המשכן ומשכן העדות, בביאת משיח צדקנו בקרוב ממש.

ספר המאמרים מלקוט ח"ה עמוד רד-רו

הרי ה' לכאורה היפך החיבה. והביאור בזה, דכיון שבזמן הגלות כנסת ישראל היא כאשה שהלך בעלה למדינת הים", לכן, לפני יציאתו של הבעל (הקב"ה) לדרך, היתה הפקידה, ולכן היו אז הכרובים כמעט¹⁸ איש ולויות. אלא שהפקידה שהיתה אז היתה

(17) תענית כ, א. סנהדרין קד, סע"א. איכ"ר עה"פ (איכה א, א) היתה כאלמנה. וז"ב קכב, א. וראה סידור (עם דא"ח) נח, ב ואילך. אוה"ת נ"ך כרך ב ע' אמו ואילך.
(18) מלכים א, ז, לו. וראה יומא שם, סע"א ואילך.

המשך ביאור למסכת גיטין ליום חמישי עמ' א

שנינו במשנה, **כְּתָב חֲנִיכָתוֹ וְחֲנִיכָתָהּ בְּשֵׁר:**

הגמרא מבררת את דברי המשנה, בענין כתיבת שם חניכה בגט, מתוך דברי הברייתא: **תָּנוּ רַבָּנֵינוּ** – שנינו בברייתא, **חֲנִיכָת אֲבוֹת בְּגִיטִין** – אם כתב בגט 'ראובן בן פלוני', ואותו פלוני אינו אביו אלא זקנו או למעלה מזה, הגט כשר, ואף שכתב בגט 'בן פלוני' והוא אינו בנו, מתייחס הוא על שמו, ואין אנו מדמים דינו של גט זה לדינו של גט ששינה בו את שם האיש או האשה שפסול, שכן דרך המשפחה להתייחס על שם גדול משפחתם, ובלבד שאותו פלוני שיחסוהו אינו רחוק ממנו אלא עד עשרה דורות.

רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר אָמַר, דווקא אם אותו גדול שעל שמו יחסוהו, רחוק ממנו שלשה דורות, הגט כשר, אך אם גדול המשפחה שעליו יחסוהו רחוק ממנו **כְּמָאן** (משלשה דורות) **וְאִלֵּיךְ**, הגט פסול, שהרי כתב 'בן פלוני' והוא אינו אביו ואינו מתייחס על שמו, נמצא שדינו של גט זה, כדינו של גט ששינה בו את שם האיש או האשה, שפסלוהו המשנה לעיל (פ).

מבררת הגמרא, **כְּמָאן אֲזָלָא הָא דְאָמַר רַבִּי חֲנִינָא** – כשיטתו של מי, נאמרה המימרא של רבי חנינא שאמר, **כְּתָב חֲנִיכָת אֲבוֹת בְּגִיטִין עַד שְׁלֹשָׁה דוֹרוֹת**, משיבה הגמרא, **כְּמָאן** – כמי, **כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר**, שנחלק על דברי תנא קמא בברייתא.

הגמרא מביאה סמך לדברי רבי שמעון בן אלעזר, שיש ליחס את שם האיש או האשה על שם גדול משפחתם שרחוק מהם עד שלשה דורות:

אָמַר רַב הוּנָא מֵאֵי קָרָא – היכן נרמז בפסוק, שעד שלשה דורות אדם מתייחס אחר שם אבותיו, ולמעלה משלשה דורות אין הוא מתייחס עוד אחריהם. דבר זה רמז בלשון הפסוק **'כִּי תוֹלִיד בְּנִים וּבָנֵי בְנִים וְנוֹשְׁתָּם'** (דברים ד כה), הרי שאת הדורות השניים וְהַבָּנִים, וכן הדורות השלישיים וְהַבָּנִים, הכתוב מייחס אל אבותיהם, ואילו את הדורות שלאחר מכאן אין הפסוק מייחס על שם אבותיהם אלא אומר 'ונושנתם', נמצא שעד שלשה דורות בלבד מתייחס האיש אחר אבותיו, ולא למעלה מזה.

הגמרא מביאה לדרוש את דברי הפסוק בדברים (ד כה), **'כִּי תוֹלִיד בְּנִים וּבָנֵי בְנִים וְנוֹשְׁתָּם בְּאֶרֶץ וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם וְעָשִׂיתֶם פְּסָל תְּמוֹנֹת כָּל וְעָשִׂיתֶם הָרַע בְּעֵינֵי ה'** אֱלֹהֶיךָ לְהַכְעִיסוֹ:

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוִי, **לֹא חֲרַבָּה אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁכָּבְדוּ בָּהּ שְׂכֵנֶיהָ בְּתֵי דִינִים** – שבעה משפחות של מלכים ממלכי ישראל עבדוה וְרָה, וְאֵלֹוֹ הָיוּ, **וְרַבְעָם בֶּן נֶחֱמִי, וְיַעֲזָא בֶּן אֲחִיהָ, וְאַחָא בֶּן עֲמִיר, וְיִהוּא בֶּן נִמְשִׁי, וְיִפְחָל בֶּן רַמְלִיחָה, וּמְנַחֵם בֶּן גִּדִּי, וְהוֹשֻׁעַ בֶּן אֱלָה, שְׂבִימִי גִלּוֹ עֶשְׂרֵת הַשְּׁבִטִים**, ומשעה זו התחיל החורבן. **שְׁנַאמֶר** (ירמיה טו ט), **אֲמַלְלָה יְלֶדֶת הַשְּׂכֵנִיָּה נָפְחָה נִפְשָׁהּ כָּאֵה שְׂמִשָּׁה בְּעַד יוֹמָם בּוֹשָׁה וְחִפְרָה וּשְׂאִרֶיהָ לְחֶרֶב אֲתָן לִפְנֵי אֲבִיהֶם נָאֵם ה'.** וכך מתבאר הפסוק, אומללה שומרון ועשרת השבטים שעמדו מהם שבעה משפחות לעבודה זרה, היה לה מפח נפש ובלא זמנה מיהרה ליפול, והיא יושבת בגולה בבושה וכלימה.

אָמַר רַב אַמִּי, מֵאֵי קָרָא – היכן מרמז בפסוק שהחורבן יהיה לאחר שבעה דורות, שנאמר (דברים ד כה), **'כִּי תוֹלִיד בְּנִים וּבָנֵי בְנִים'** – 'כי תוליד' דור אחד, 'בנים' שני דורות, 'ובני' שני דורות, 'בנים'

שני דורות, נמצא סך כולם שבעה דורות, וסוף הדבר מפורש בפסוק שלאחריו (שם פסוק כו), **'הַעֲדִיתִי בְכֶם הַיּוֹם אֶת הַשְּׂמִים וְאֶת הָאֶרֶץ כִּי אֲבֹד תֵּאבְדוּן מִהֵרָא מֵעַל הָאֶרֶץ'** וגו'.

אָמְרוּ לֵיהִי – שאלו רב **כְּהֵנָא וְרַב אַסִּי לְרַב, בְּתִיב בִּיהַּ הַחֹשֶׁעַ בֶּן אֱלָה** (מלכים ב, יז) **'וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי ה'** רַב **לֹא כְּמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיוּ לְפָנָיו.** וכתב עוד פסוק לגבי הושע בן אלה (שם פסוק ב), **'עָלִיו עָלָה שְׁלֹמֹנָאֶסֶר וְגוֹ מֶלֶךְ אֲשׁוּר וַיִּזֶּיז לוֹ הוֹשֵׁעַ עֶבֶד וַיֵּשֶׁב לוֹ מִנְחָה'.** ודבר זה פלא הוא, וכי מפני שלא עשה רעה כמלכים שהיו לפניו, לכן דווקא הוא נענש שבאה הפורענות בימיו ויצא לגלות.

אָמַר לְהוֹ – השיב רב לרב כהנא ולרב אסי, **אוֹתָן פְּרִדְסִיאוֹת** – שומרים שְׂהוּשִׁיב יְרַבְעָם בן נבט על הדרכים כדי שלא יעלו בני יִשְׂרָאֵל שבכל מלכות ישראל לָרָגַל לירושלים, כֹּא הוֹשֵׁעַ וּבִשְׁלָן ואמר לאיזה מקום שירצו יעלו, ואף על פִּי בֶן **לֹא עָלִו יִשְׂרָאֵל לָרָגַל, אָמַר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,** מאחר שלא היה כבר מי שמעכב ומוחה בהם שלא יעלו ובכל זאת מרצונם לא עלו, על כן אוֹתָן שְׁנִים **שָׁלָא עָלִו יִשְׂרָאֵל לָרָגַל, וְלָבוּ בְּשִׁבִּי.**

מביאה הגמרא דרשה נוספת בענין גלות השבטים:

אָמַר רַב חֲסִדָּא אָמַר מַר עֲזִיקָא, וְאָמַר לְהֹ – ויש אומרים **אָמַר רַב חֲסִדָּא (אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה), דִּרְשׁ מִרְיָם וְשָׁאֵל, מֵאֵי דְכָתִיב** – מזה פירושו של הפסוק (דברים טו ט) **'וַיִּשְׁקָד ה'** עַל הָרַעָה וַיְבִיאָהּ עֲלֵינוּ כִּי צִדִּיק ה' אֱלֹהֵינוּ עַל כָּל מַעֲשָׂיו אֲשֶׁר עָשָׂה וְלֹא שָׁמַעְנוּ בְּקֹלוֹ. וכי משום ד'צדיק ה' אֱלֹהֵינוּ' מפני כן **'וַיִּשְׁקָד ה'** עַל הָרַעָה וַיְבִיאָהּ עֲלֵינוּ – מיהר להביא את הגלות עלינו. **אֲלֵא כִּי הִיא כּוּוֹנֶת הַפְּסוּק, צִדִּיקָה עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם יִשְׂרָאֵל שְׂמִיחָה וְהַגִּלָּה אֶת גְּלוֹת צִדִּיקָהּוּ בִּשְׁעָה שְׁחִרְבָּה יְרוּשָׁלַיִם וְגִלּוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל, וְצִדִּיק גְּלוֹת יִכְנֶנָּה לְיִמִּית** – ועדיין היו קיימים בבבל חכמי התורה הגדולים, שרובם גלו עם יהויכין אחת עשרה שנה קודם גלות צדקיהו, דְּכָתִיב בִּיהַּ בְּגִלּוֹת יִכְנֶנָּה (מלכים ב, כד טז) **'וַיַּהֲרֹשׁ וַיַּחַסְּקֵם אֱלָה הַכַּל גְּבוּרִים עָשִׂי מַלְכָּמָה וַיְבִיאֵם מֶלֶךְ בָּבֶל גֹּלָה בְּבָלָה,'** בכדי שכשיגלו דורו של צדקיהו לבבל, החרש והמסגר הנמצאים עדיין בבבל, ילמדום תורה.

הגמרא מבארת מדוע נקרא חכמי התורה בשמות אלו: מפני מה נקרא 'הרש', משום שְׂבִשְׂעָה שְׂפֹתָהֵן – שכשחזר פותח בדברי תורה נִעְשֹׂו **הַכַּל כְּחֶרֶשׁ** – הכל שותקין. ומפני מה נקרא 'מְסַנֵּר', כִּיּוֹן שְׂפֹתָהֵן שׁוּב אֵינָן שׁוֹתָהֵן – שכל דבר הלכה שבעיניהם הוא חתום וסגור, שאין הם יודעים להשיב עליו לשואלים אותם, שוב לא ימצא מי שידע לפתוח דבר הלכה זה, להעמיק ולהשיב תשובה עליו, וְכִּמְהַ חֲכָמִים הָיוּ בֵּין הַגּוֹלִים עִם יְהוִיכִין, אֱלָה.

הגמרא דורשת ומיישבת באופן נוסף את דברי הפסוק **'וַיִּשְׁקָד ה'** עַל הָרַעָה וַיְבִיאָהּ עֲלֵינוּ כִּי צִדִּיק ה' אֱלֹהֵינוּ' וגו': **עוֹלָא אָמַר, וְהִזִּי הַצִּדִּיקָה שְׁעָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהַקָּדִים שְׁתֵּי שְׁנִים ל'וְנוֹשְׁתָּם' – שְׂמִיחָה לְהִבִּיא אֶת הַחֹרֶב בְּסוּף הַשָּׁנָה הַשְּׂמוּנָה מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים, שְׁתֵּי שָׁנִים לִפְנֵי הַזְּמַן שְׁהִיא רְאוּיָ לְהֵם לִשְׁבֹּת בִּארְצָם, שְׁהִיא שְׁנַת שְׂמוּנָה מֵאוֹת חֲמִשִּׁים וְשִׁתִּים, כְּכִדִּי שְׁלָא יִתְקִיִּים בְּהֵם 'וְנוֹשְׁתָּם' שְׁעוֹלָה בְּגִמְטְרִיא שְׂמוּנָה מֵאוֹת חֲמִשִּׁים וְשִׁתִּים, שְׁאוּ הִיא מִתְקִיִּים בְּהֵם סוּף הַפְּסוּק 'כִּי אֲבֹד תֵּאבְדוּן':**

♦ יום ראשון כ"ו אדר א' ♦

כא אליו מנגי משכנא משכנא דספרותא
די אתמני על מימרא דמשה פלחן ליואי
בידא דאיתמר בר אהרן פהנא:

(כא) אלה פקודי המשכן המשכן העזת אשר פקד
עלפי משה עבדת הלויים ביד איתמר בן-אהרן
הכהן:

ה"י אלה פקודי • בפרשה זו נמנו כל משקלי נדבת המשכן לפספ, ולזהב ולנחשת, ונמנו כל פליו לכל
עבודתו. המשכן משכן • שתי פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חרבנין על עונותיהן של ישראל.
משכן העדת • עדות לישראל, שותף להם הקדוש-ברוך-הוא על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו
ביניהם. עבדת הלויים • פקודי המשכן וכליו, הוא עבודה המסורה ללויים במדבר לשאת ולהוריד ולהקים,
איש איש למשאו המקדש עליו כמו שנאמר בפרשת נשא. ביד איתמר • הוא היה פקיד עליהם למסר
לכל בית אב, עבודה שעליו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (מהתוועדות שבת-קודש פרשת ויקהל-פקודי תשמ"ו. 673)

אלה פקודי המשכן המשכן העדות (לח, כא)

המשכן משכן. שני פעמים, רמז למקדש שנתמשכן בשני חרבנין (רש"י)
רש"י מפרש ש'משכן' הוא מלשון 'משכון', דבר שאמנם לוקחים אותו לזמן קצת, אבל הוא נשאר בשלמותו. מקצת
שחרבן שני בתי-המקדש הוא באפן שמיד עם בנין הבית השלישי יחזרו בשלמותו כל המעלות שהיו בשני הבתים
הקודמים.

הבטוי "משכן העדות" רומז גם לכך, שכל מה שעתיד לבא בימות המשיח, תלוי במעשיהם ועבודתם של ישראל בזמן
הגלות:

הקב"ה קרא לישראל 'עדים', כדכתיב (ישעיה מג, י), "אתם עדי", כי הם המגלים, 'מעידים' ומספרים את הקב"ה בעולם.
קשם שאברהם אבינו הקריא את שמו הגדול לבאי עולם, כך בני ישראל בונים (במעשיהם ועבודתם עכשו) את "משכן
העדות" שעליו ועל בית-המקדש אמרו חז"ל בגמרא (שבת כב, ב), "עדות היא לכל באי עולם שהשכינה שורה בישראל".

~ נקודות משיחות קודש ~ (מהתוועדות שבת-קודש פרשת ויקהל-פקודי תשמ"ג)

חז"ל אומרים (בבא-מציעא מב, א) שאין הברכה שורה אלא בדרך הסמוי מן העין, ועל-כן ספירת הדרך מהנה גורם מפריע
לברכה. אבל כאשר הספירה נעשית "על-פי משה", הדרך מביא את המשכת השכינה וממשיך ברכה בלתי מגבלת.
לכן ההלכה קובעת שאין למנות את ישראל, אפילו לדרך שבקדשה - כדי לדעת, למשל, אם יש 'מנין' - אלא באמצעות
פסוק. ויש לומר שגם מנין זה הוא בכלל "אשר פוקד על-פי משה", שהרי הפסוק הוא מ'תורת משה'.

באיזה פסוק מונים? בספר הפרדס לרש"י מובא שהפסוק הוא "ואני ברב חסדך אבא ביתך אשתחווה אל היכל קדשך
ביראתך", שיש בו עשר מלים. ואולם, אף שתכן הפסוק קשור במיוחד לבית-הכנסת, נהגו בדורות האחרונים למנות
בפסוק "הושיעה את עמך וברך את נחלתך ורעם ונשאם עד העולם". ויש לומר שהסבה לכך היא, משום שבעקבות
דמשיחא, כאשר יהודים נפגשים יחד, הבקשה והמשאלה הראשונה שלהם היא "הושיעה את עמך" - שתבא כבר הגאולה.

דעת זקנים מבדלי התוספות – עוז והדר

וכנגדן חמש עשרה ברוך ברוך
שאמר, וינגדן חמש עשרה ווי"ן
באמת ויציב וכו';
ביד איתמר. אף-על-פי שמשה רבינו
ממונה על הכל, הוצרך למנות איתמר
עמו, לפי שאין עושין שררה על
הציבור בפחות משנים: תורה כב

המשכן, אמר להם משה רוצה אני
שיהא המשכן עדות, וחרו ומנו ומצאו
שהושמו בוין לעמודים. ודרוש ליה
מהמלאכה היתה דים ולעיל לו א, קח
ראשי תיבות ויעלו חמש עשרה ווי"ן,
כלומר חמש עשרה יותר. ומיד נתן
משה חמש עשרה שבוות להקדוש-
ברוך-הוא, והן בישתבח שיר ושבחה,

(כא) אלה פקודי. למה נאמר המשכן
שני פעמים, לפי שעתיד להתמשכן
שני פעמים, ראשון ושני:
העדת. שהוא עדות לאומות העולם
שנתרצה הקדוש-ברוך-הוא על
מעשה העגל ששכינה שורה שם. דבר
אחר, שהיה עדות למשה, כי בשעה
שחשדוהו שגנב שקלים ממלאכת

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א עמוד 198)

אלה פקודי המשכן משפן העדות (לח, כא)

הלשון הפסול "המשכן משפן" רומז לשני המשכנים - המשכן הרוחני שלמעלה, והמשכן הגשמי שלמטה. אף הפסוק "העדות" נאמרה במשכן השני דוקא - המשכן הגשמי. כי 'עדות' שייכת רק בדבר מכסה ונעלם; על דבר גלוי אין צורך בעדות. ומאחר שבבצירתא הגשמית, לא נראית אלקות בגילוי, לכן זקוקים לעדות על כך שבמשכן הגשמי הייתה השראת השכינה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יא עמ' 175)

רמז למקדש שנתמשכן . . על עזותיהן של ישראל (רש"י לח, כא) יש לשאול, מדוע נרמז חרבן המקדש בפרשתנו, העוסקת בבנין המשכן. ויש לומר, שהוא למעלייתא, היינו רמז לנצחיות המקדש. דהנה, משכון הרי נמצא בשלמות, אלא שעובר מן הלוח אל המלוח למשך זמן מסוים, ואחר כך חוזר אל הלוח. ואף כאן: חרבן המקדש אין משמעותו בטול המקדש, ח"ו, אלא הקב"ה לקחו כמשכון, ואחר כך החזירו, ושוב לקחו, ועתיד להחזירו לנו.

וכבצלאל בן-אורי בן-חור למטה יהודה עשה **את כל-אשר-צוה יהוה את-משה:** (כב) כב וּבְצַלְאֵל בֶּן-אוּרִי בֶן-חֹרִי בֶן-חֹרִי לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה עֲבַד יְתָ כָּל דִּי פְקִיד יְיָ יְתָ מֹשֶׁה:

כ"א וּבְצַלְאֵל בֶּן-אוּרִי וְגו' עָשָׂה אֶת כָּל-אֲשֶׁר-צִוָּה ה' אֶת-מֹשֶׁה • 'אֲשֶׁר צִוָּה אוֹתוֹ מֹשֶׁה' אין פתיב פאן, אלא 'כל אשר צוה ה' את משה', אפלו דברים שלא אמר לו רבו, הסכימה דעתו למה שנאמר למשה בסיני, כי משה צוה לבצלאל לעשות תחלה כלים ואחר-כך משכן (לא לענין צווי להתנדב קאמר, דהא אדרבה להפך צוה הקדוש-ברוך-הוא בפרשת 'תרומה', מתחלה הכלים: שלחן, מנורה, יריעות, ואחר-כך צווי הקרשים. וצווי משה רבינו עליו-השלוש, ריש 'ויקהל', תחלה המשכן ואהלו, ואחר-כך הכלים. אלא מירי לענין צווי לפועל, איך יפעל פסדר, ותמצא בפרשת 'פיתשא': "ראה קראתי בשם בצלאל וגו'", הזכר מתחלה "את אהל מועד", ואחר-כך הכלים, אבל לענין להתנדב להכין מה שיהיו צריכין, מה לי מה שמתנדב תחלה, ועין ב"תוספות" פרק ה'רוואה (ברכות נט). ואם תאמר, מנלן שמשה רבינו עליו-השלוש צוה לבצלאל הפך הענין? ויש לומר דכתיב בפרשת 'ויקהל': "ויקרא משה אל בצלאל ואל אהליאב וגו'" וקצר מה שדבר עמהם, והיא קרא מדכתיב: "כל אשר צוה ה' את משה" חזינן דהיה מצוה להם בהפך, ודוק היטב), אמר לו בצלאל: מנהג העולם לעשות תחלה בית, ואחר-כך משים כלים בתוכו. אמר לו: כך שמעתי מפי הקדוש-ברוך-הוא. אמר לו משה: בצל אל היית? כי בודאי כך צוה לי הקדוש-ברוך-הוא, וכן עשה, המשכן תחלה ואחר-כך עשה כלים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך א עמוד 199)

ובצלאל... עשה את כל אשר צוה ה' את משה (לח, כב)

ב'ירושלמי' (ברכות פרק ד הלכה א) מובא ש"ח הברכות שבתפלת שמונה-עשרה, הן כנגד י"ח הצוויים ("כאשר צוה ה'") המופיעים בפרשתנו, מ'ואתו אהליאב' (פסוק כג) עד לסוף הפרשה. אבל "אשר צוה ה'" האמור בפסוק זה איננו מן המניין, מאחר שנזכר בו רק בצלאל בלי אהליאב.

ויש להבין: (א) מה הקשר בין ברכות התפלה למשכן? (ב) מדוע מונים אף ורק את הפסוקים שנזכר בהם גם אהליאב? אלא: תכן המשכן ותכן ענין התפלה - חד הוא: ברור וזכור הדברים הנחותים ביותר, והפיתם למשכן להשראת השכינה. המשכן נבנה מחמרים גשמיים שעל-ידם נעשה מקום להשראת השכינה. התפלה אף היא מעלה ענינים ארציים למעלה, פידוע שהתפלה היא בבחינת "סולם מוצב ארצה (ענינים ארציים) וראשו מגיע השמימה".

כשם שתפלה ענינה להעלות את החמריית הנמוכה של העולם, כן עליה להעלות גם את החלקים התחתונים והנחותים שבנפש. לכן מונים את י"ח הצוויים רק מהכתובים שבהם נזכרו גם בצלאל וגם אהליאב, כי בצלאל היה מגדולי השבטים, ואילו אהליאב היה מהשבטים הירודים (רש"י שמות לה, לד). וכאמור, התפלה ענינה הוא להעלות לא רק את ה'בצלאל' שבנפש אלא גם את ה'אהליאב' שבה.

(כג) וְאֵתוּ אֶהְיֶיָּאֵב בֶּן־אֲחִיסָמֶךְ לְמַטֵּה־דָן חֲרֹשׁ
וְחֹשֶׁב וְרָקֶם בַּתְּכֵלֶת וּבָאֲרָגְמָן וּבַתּוֹלֶעַת הַשָּׁנִי
וּבִשִּׁישׁ:

כג וְעַמָּה אֶהְיֶיָּאֵב בֶּן־אֲחִיסָמֶךְ לְשִׁבְטָא דְדָן
נָגֵד וְאַמֵּן וְצִיר בַּתְּכֵלָא וּבָאֲרָגְמָא וּבְכַבֵּעַ
זָהוּרִי וּבְבוּצָא:

(כד) כָּל־הַזֶּהָב הָעָשׂוּי לְמִלֻּאכָה בְּכָל מִלְּאכֶת
הַקֹּדֶשׁ וַיְהִי וַהֲבַתְנוּפָה תִּשַׁע וְעֶשְׂרִים כֶּכָר
וּשְׁבַע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

כד כָּל דְּהָבָא דְאֶתְעֵבֵד לְעִבְיָא בְּכָל עִבְיָת
קוּדְשָׁא וְהָוָה דְּהָב אֲרָמוּתָא עֶסְרִין וְתִשַׁע
כֶּכָרִין וּשְׁבַע מֵאָה וְתַלְתִּין סָלְעִין בְּסָלְעִי
קוּדְשָׁא:

ה"י • כָּכָר • שְׁשִׁים מָנָה, וּמָנָה שֶׁל קֹדֶשׁ כָּפּוּל הִיָּה, הָרִי הַכֶּכֶר ק"כ מָנָה, וְהַמָּנָה כ"ה סָלְעִים, הָרִי כָּכָר
שֶׁל קֹדֶשׁ שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים שֶׁקֶלִים. לְפִיכָךְ, מָנָה בְּפִירוּטוֹ כָּל הַשִּׁקְלִים שֶׁפָּחוּתִין בְּמִנְיָנָם מְשֻׁלָּשֶׁת אֲלָפִים,
שָׂאִין מְגִיעִין לְכָכָר.

(כה) וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה מֵאֹת כֶּכָר וְאַלְף וּשְׁבַע
מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים שֶׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

כה וְכֶסֶף מִנְיָנִי כְנֻשְׁתָּא מֵאָה כֶּכָרִין וְאַלְף
וּשְׁבַע מֵאָה וּשְׁבַעִין וַחֲמִשָּׁא סָלְעִין בְּסָלְעִי
קוּדְשָׁא:

(כו) בָּקַע לְגִלְגָּלֶת מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ
לְכָל הָעֹבֵר עַל־הַפְּקָדִים מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה
וְמִעֲלָה לְשִׁש־מֵאוֹת אֲלָף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ
מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים:

כו תַּקְלָא לְגִלְגָּלֶתָא פְּלָגוֹת סָלְעָא בְּסָלְעִי
קוּדְשָׁא לְכָל דְּעֹבֵר עַל מִנְיָנֵיָא מִבֶּר עֶסְרִין
שָׁנִין וְלַעֲלָא לְשִׁית מֵאָה וְתַלְתָּא אֲלָפִין
וַחֲמִשׁ מֵאָה וַחֲמִשִּׁין:

ה"י • בָּקַע • הוּא שֵׁם מִשְׁקָל שֶׁל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל. לְשֵׁשׁ מֵאוֹת אֲלָף וָגו' • כָּךְ הָיוּ יִשְׂרָאֵל, וְכָךְ עָלָה
מִנְיָנָם אַחֵר שֶׁהוּקָם הַמִּשְׁכָּן בְּסֹפֶר 'בַּמִּדְבָּר', וְאַף עֲתָה בְּנִדְבַת הַמִּשְׁכָּן כָּךְ הָיוּ, וּמִנֵּין חֲצָאֵי הַשִּׁקְלִים שֶׁל
שֵׁשׁ מֵאוֹת אֲלָף עוֹלָה מֵאֹת כֶּכָר, כָּל אֶחָד שֶׁל שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים שֶׁקֶלִים, בִּיצֵד? שֵׁשׁ מֵאוֹת אֲלָף חֲצָאִין
הָרִי הֵן ג' מֵאוֹת אֲלָף שְׁלֹמִים, הָרִי מֵאֹת כֶּכָר, וְהַשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים וַחֲמִשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים חֲצָאִין, עוֹלִין
אֲלָף וּשְׁבַע מֵאוֹת וַחֲמִשָּׁה וּשְׁבַעִים שֶׁקֶלִים.

דעת וקנים מבעלי התוספות – עוז ודוד

אֶת אֶהְרֹן אֲחִיךָ (לעיל כח א). בְּשִׁבְעִי
וּכְלָו (בראשית ב א), וּכְנָגְדוֹ וְתַכָּל (להלן לט
ג). וְלָשֶׁם כְּתִיב (בראשית ב א) וַיִּבְרָךְ
אֱלֹהִים, וּכְנָגְדוֹ וַיִּבְרָךְ אֹתָם מִשֹּׁה (להלן
לט ג). לָשֶׁם כְּתִיב (בראשית שם) וַיִּקְדֹּשׁ
אֹתוֹ, וּכְנָגְדוֹ וַיִּמְשַׁח אֹתוֹ וַיִּקְדֹּשׁ אֹתוֹ
(במדבר י א). וּכְנָגְדוֹ שְׁמִים, בֵּית קֹדֶשׁ
הַקֹּדֶשִׁים, שֵׁשׁ שְׁכִינַת הַקֹּדֶשׁ־בְּרוּךְ־
הוּא. וּכְנָגְדוֹ הָאָרֶץ וּפְרִי הָאָרֶץ,
הַשּׁוֹלְחָן וּשְׁמֵי מַעֲרֻכּוֹת שֶׁל לֶחֶם
הַפָּנִים, שֵׁשׁ הַמַּעֲרֻכּוֹת כְּנָגְדוֹ שֵׁשֶׁה
עֲתִים, זֶרַע וְקִצִּיר וְקוֹר וְחוּם וְקִיץ
וְחֹרֶף:
חִסְלַת פֶּרֶשֶׁת פְּקוּדֵי

הָרֹאשׁוֹן בְּרֹאשִׁית וָגו' אֶת הַשְּׁמִים
(בראשית א א), וּכְתִיב (תהלים קד ג) נוֹטָה
שָׁמַיִם כִּי־רִיעָה, וּכְנָגְדוֹ בְּמִשְׁכָּן וְעִשִׂיתִּי
זִרְעַת עֲזִים (לעיל כו ז). בְּשִׁנִּי יְהִי רִקִּיעַ
וַיְהִי מִבְּדִיל (בראשית א ו), וּכְנָגְדוֹ בְּמִשְׁכָּן
וַהֲבִדִּילָהּ הַפְּרָכֶת לָכֶם (לעיל כו ג).
בְּשִׁלְיִשִּׁי יָקוּוּ הַמִּים (בראשית א ט), וּכְנָגְדוֹ
וְעִשִׂיתִּי כִיֹּר (לעיל ז יח), שֵׁשׁ הַמִּים
מִכּוֹנְסִין. בְּרִבְעִי יְהִי מֵאֲרֹת (בראשית א
יד), וּכְנָגְדוֹ וְעִשִׂיתִּי מִנֶּרֶת וְהָב (לעיל כה
לא). בְּחִמִּישִׁי וְשִׁרְצוּ הַמִּים וְעוֹף יְעוֹפֵף
(בראשית א כ), וּכְנָגְדוֹ וַיְהִי הַכְּרוּבִים פְּרָשִׁי
כְּנָפִים (לעיל כה ו). בְּשִׁשִּׁי נִבְרָא אָדָם
(בראשית א כז), וּכְנָגְדוֹ וְאֶתָּה הִקְרַב אֵלַיךְ

(כה) וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה. אֵינוֹ אוֹמֵר
כֶּסֶף הַתְּרוּמָה וְלֹא כֶסֶף הַתְּנוּפָה כְּמוֹ
שְׂאוֹמֵר נַחֲשֶׁת הַתְּנוּפָה, לְהַגִּיד לָךְ
שֶׁכֶסֶף מִנֵּין הָעֵדָה עוֹלָה לְמִנֵּין זֶה
כַּאֲשֶׁר הָיָה צְרִיךְ לְמִלְּאכֶת הַמִּשְׁכָּן
בְּצִמְצוּם:

וּבְכֶסֶף וּנְחֹשֶׁת פִּירֵשׁ הַכְּתוּב מֵהַ
נַעֲשֶׂה בָהֶם, לְפִי שְׁרׁוּב הַכֵּלִים נַעֲשׂוּ
מֵהֶם, אֲבָל בְּהָב לֹא פִירֵשׁ לְפִי שֶׁלֹּא
נַעֲשֶׂה מִמָּנָה כְּלִי שֶׁלֶם רַק הַמְּנוּרָה
וְהַכְּפוֹרֶת וְצִיפּוּי לְקֶרְשִׁים וְלַבָּדִים
וְלִמְזֻבָּח הַזֶּהָב וְלִשְׁלֶחָן:

בֹּא וּרְאֵה כְּמָה חֻבִּיב הַמִּשְׁכָּן שֶׁהוּא
כְּנָגְדוֹ בְּרִייתוֹ שֶׁל עוֹלָם. בִּיצֵד, בְּיוֹם

כז ויהי מאת פכר הפסח לצקת את אדני הקדש
סמכי קודשא וית סמכי דפרקתא מאה
סמכין למאה כפרין פכרא לסמכא:

(כו) ויהי מאת פכר הפסח לצקת את אדני הקדש
ואת אדני הפרכת מאת אדנים למאת הפכר בכר
לאדון:

ה"י • לצקת • פתגומי: 'לאתכא'. את אדני הקדש • של קרשי המשכן שהם מ"ח קרשים ולקם צ"ו
אדנים, ואדני פרכת ארבעה, הרי מאה, וכל שאר האדנים "נחשת" כתיב בהם.

כח וית אלפא ושבע מאה ושבעין וחמשה
עבד ווין לעמודיא וחפא רישיהון וכבש
יתהון:

(כח) ואת האלף ושבע המאות וחמשה ושבעים
עשה ווים לעמודים וצפה ראשיהם וחשק אתם:

ה"י • וצפה ראשיהם • של עמודים, מהן, שבכלן כתיב: "וצפה ראשיהם וחשקיהם כסף".

כט ונחשא דארמותא שבעין כפרין ותרין
אלפין וארבע מאה סלעין:

(כט) ונחשת התנופה שבעים בכר ואלפים וארבע
מאות שקל:

ל ועבד ביה ית סמכי תרע משכן זמנא וית
מדבחא דנחשא וית סרדא דנחשא די לה
וית כל מגי מדבחא:

(ל) ויעש ביה את אדני פתח אהל מועד ואת מזבח
הנחשת ואת מכבד הנחשת אשר לו ואת כלכלי
המזבח:

לא וית סמכי דדרתא סחור סחור וית סמכי
תרע דרתא וית כל ספי משכנא וית כל ספי
דרתא סחור סחור:

(לא) ואת אדני החצר סביב ואת אדני שער החצר
ואת כל יתדת המשכן ואת כל יתדת החצר
סביב:

א ומן תכלא וארגונא וצבע זהורי עבדו
לבושי שמושא לשמשא בקודשא ועבדו
ית לבושי קודשא די לאהרן כמא די פקיד
די ית משה:

לט (א) ומן התכלת והארגמן ותולעת השני עשו
בגדי שרד לשרת בקדש ויעשו את בגדי הקדש
אשר לאהרן כאשר צוה יהוה את משה:

ה"י • ומן התכלת והארגמן וגו' • שש לא נאמר כאן, ומכאן אני אומר שאין בגדי שרד הללו בגדי
כהנה, שבבגדי כהנה היה שש, אלא הם בגדים שמכסים בהם כלי הקדש בשעת סלוק מסעות, שלא
היה בהם שש.

♦ יום שני כ"ז אדר א' ♦

ב ועבד ית אפודא דהבא תכלא וארגונא
וצבע זהורי ובוץ שזיר:

(ב) ויעש את האפוד זהב תכלת וארגמן ותולעת
שני ושש משור:

ג וירדיו ית טסי דהבא וקציצו חוטין
למעבד בגו תכלא ובגו ארגונא ובגו צבע
זהורי ובגו בוץא עובד אמן:

(ג) וירקעו את פתי הזהב וקציץ פתילם לעשות
בתוך התכלת ובתוך הארגמן ובתוך תולעת
השני ובתוך השש מעשה חשב:

כ"ז • וַיִּרְקְעוּ • כְּמוֹ (תהלים קלח) : "לִרְקַע הָאָרֶץ". כְּתִיבִיּוֹמוֹ : 'וַיִּרְדִּדוּ טָסִין', הָיוּ מְרַדְּדִין מִן הַזֶּהָב, אֲשֶׁטְנִידֵר־אֲ בָלַע"ז (אויזדעהנען), טָסִין דָּקוֹת. כָּאֵן הוּא מְלַמֶּדֶךְ הַיָּאָד הָיוּ טוֹוִין אֶת הַזֶּהָב עִם הַחוּטִין, מְרַדְּדִין טָסִין דָּקִין וְקוֹצֵצִין מִהֶן פְּתִילִים לְאָרֶךְ הַטֶּס, לַעֲשׂוֹת אוֹתָן פְּתִילִים מְעַרְבִין עִם כָּל מִין וּמִין בַּחֲשׁוֹן וְאַפּוֹד, שְׁנֵאֲמַר בָּהֶן "זֶהָב", חוּט אֶחָד שֶׁל זֶהָב עִם שֵׁשׁ חוּטִין שֶׁל תְּכֵלֶת, וְכֵן עִם כָּל מִין וּמִין, שֶׁכָּל הַמִּינִים חוּטָן כְּפוּל שֵׁשׁ, וְהַזֶּהָב חוּט שְׂבִיעִי עִם כָּל אֶחָד וְאַחָד.

(ד) כִּתְּפַת עֲשׂוּ לָו הַכֶּרֶת עַל־שְׁנֵי קְצוֹתָיו חֶבֶר : ד פתפן עבדו לה מלפפן על תרין סטרוהי יתלפף :

(ה) וַחֲשַׁב אֶפְדָּתוֹ אֲשֶׁר עָלָיו מִמֶּנּוּ הוּא כְּמַעֲשֵׂהוּ זֶהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזוֹר כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה :

(ו) וַיַּעֲשׂוּ אֶת־אֲבָנֵי הַשֹּׁהַם מִסִּבַּת מִשְׁבַּצַּת זֶהָב מִפְּתַחַת פְּתוּחֵי חוֹתָם עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל :

(ז) וַיֵּשֶׁם אֹתָם עַל כִּתְּפַת הָאֶפֶד אֲבָנֵי זָכָוֹן לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה :

(ח) וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֹשֶׁן מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב כְּמַעֲשֵׂה אֶפֶד זֶהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזוֹר :

(ט) רְבִיעַ הָיָה כְּפוּל עָשׂוּ אֶת־הַחֹשֶׁן זֶרֶת אֲרָפּוֹ וְזֶרֶת רַחְבּוֹ כְּפוּל :

(י) וַיַּמְלֵאוּ־כּוֹ אֲרָפֶּה טוֹרֵי אֲבָן טוֹר אָדָם פִּטְדָּה וּבִרְקַת הַטּוֹר הָאֶחָד :

(יא) וְהַטּוֹר הַשְּׁנִי נִפְךְ סָפִיר וַיְהִלֵּם :

(יב) וְהַטּוֹר הַשְּׁלִישִׁי לֵשֶׁם שָׁבוֹ וְאַחֲלָמָה :

(יג) וְהַטּוֹר הָרְבִיעִי תְּרִשִׁישׁ שֹׁהַם וַיִּשְׁפֹּה מוֹסַפַּת מִשְׁבַּצַּת זֶהָב בְּמִלֵּאתָם :

(יד) וְהָאֲבָנִים עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הֵנָּה שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה עַל־שְׁמוֹתָם פְּתוּחֵי חוֹתָם אִישׁ עַל־שְׁמוֹ לְשָׁנִים עֶשֶׂר שָׁבַט :

(טו) וַיַּעֲשׂוּ עַל־הַחֹשֶׁן שְׁרָשֻׁרֹת גְּבֻלַּת מַעֲשֵׂה עֶבֶת זֶהָב טָהוֹר :

ד פתפן עבדו לה מלפפן על תרין סטרוהי יתלפף :

ה וַחֲשַׁב מִמֶּנּוּ הוּא כְּמַעֲשֵׂהוּ זֶהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזוֹר כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה :

ו וַיַּעֲשׂוּ אֶת־אֲבָנֵי הַשֹּׁהַם מִסִּבַּת מִשְׁבַּצַּת זֶהָב מִפְּתַחַת פְּתוּחֵי חוֹתָם עַל־שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל :

ז וַיֵּשֶׁם אֹתָם עַל כִּתְּפַת הָאֶפֶד אֲבָנֵי זָכָוֹן לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה :

ח וַיַּעַשׂ אֶת־הַחֹשֶׁן מַעֲשֵׂה חֹשֶׁב כְּמַעֲשֵׂה אֶפֶד זֶהָב תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזוֹר :

ט מְרַבַּע הָיָה עִיף עֲבָדוֹ יֵת חוֹשֶׁנָּה זֶרֶתָא אֲרָפֶה זֶרֶתָא פְּתִיָה עִיף :

י וַיַּמְלֵאוּ־כּוֹ אֲרָפֶּה סְדְרֵי אֲבָן טָבָא סְדְרָא קְדָמָאָה סִמְקוֹן יִרְקוֹן וּבִרְקוֹן סְדְרָא חָד :

יא וְסְדְרָא תַנְגְּנָא אֲזַמְרַגְדִּין שְׂבִיזִי וְסִבְהָלוֹם :

יב וְסְדְרָא תְּלִיתָאָה קְנַפְרִי טְרַקְנָא וְעִין עֲגָלָא :

יג וְסְדְרָא רְבִיעָאָה כְּרוּם יִמָּא וּבִוְרָלָא וּפְנִתְרִי מִשְׁקָעֵן מְרַמָּעֵן דְּדִהָב כְּאֲשֶׁלְמוֹתָהוֹן :

יד וַיַּעֲשׂוּ עַל שְׁמוֹתָם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אִישׁ עַל־שְׁמוֹ לְשָׁנִים עֶשֶׂר שָׁבַט :

טו וַיַּעֲבָדוּ עַל חוֹשֶׁנָּה תַפִּין מִתְחַמֵּן עוֹבֵד גְּדִילוֹ דְּהָב דְּכִי :

טז וַעֲבַדוּ תַרְתִּין מִרְמָצָן דְּדִהֵב וְתַרְתִּין עֲזָקָן
דְּדִהֵב וַיְהִיב יָת תַּרְתִּין עֲזָקָתָא עַל תַּרְתִּין
סְטָרִי חוּשְׁנָא :

יז וַיְהִיב תַרְתִּין גְּדִילְתָא דְּדִהֵב עַל תַּרְתִּין
עֲזָקָתָא עַל סְטָרִי חוּשְׁנָא :

יח וְיָת תַּרְתִּין גְּדִילְתָא דְּעַל תַּרְתִּין סְטָרוֹהִי
יְהִיב עַל תַּרְתִּין מִרְמָצָתָא וַיְהִיבֵנוּן עַל פְּתָפִי
אֲפֻדָּא לְקַבֵּל אֲפוּהִי :

יט וַעֲבַדוּ תַרְתִּין עֲזָקָן דְּדִהֵב וְשׁוּיָאוּ עַל
תַּרְתִּין סְטָרִי חוּשְׁנָא עַל סִפְתָּהּ דִּי לְעִבְרָא
דְּאֲפֻדָּא מִלְּגִיו :

כ וַעֲבַדוּ תַרְתִּין עֲזָקָן דְּדִהֵב וַיְהִיבֵנוּן עַל
תַּרְתִּין בְּתָפִי אֲפֻדָּא מִלְּרַע מִלְּקַבֵּל אֲפוּהִי
לְקַבֵּל בֵּית לֹפִי מִעֲלֹי לְהַמְנִן אֲפֻדָּא :

כא וַיַּחֲדוּן יָת חוּשְׁנָא מְעֻזְקָתָהּ לְעֻזְקָתָא
דְּאֲפֻדָּא בְּחוּטָא דְּתַכְלֵתָא לְמַהֲוִי עַל הַמְנִן
אֲפֻדָּא וְלֹא יִתְפָּרֵק חוּשְׁנָא מִעֲלֹי אֲפֻדָּא
כְּמָא דִּי פְקִיד יִי יָת מִשָּׁה :

(טז) וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מִשְׁבָּצֹת זָהָב וְשְׁתֵּי טַבַּעֲתֹת זָהָב
וַיִּתְּנוּ אֶת־שְׁתֵּי הַטַּבַּעֲתֹת עַל־שְׁנֵי קְצוֹת הַחֹשֶׁן:

(יז) וַיִּתְּנוּ שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת הַזֹּהָב עַל־שְׁתֵּי הַטַּבַּעֲתֹת
עַל־קְצוֹת הַחֹשֶׁן:

(יח) וְאֵת שְׁתֵּי קְצוֹת שְׁתֵּי הָעֲבֹתֹת נָתַנוּ עַל־שְׁתֵּי
הַמִּשְׁבָּצֹת וַיִּתְּנֵם עַל־כְּתֹפֶת הָאֲפֹד אֶל־מִוֶּל פָּנָיו:

(יט) וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעֲתֹת זָהָב וַיַּשְׁיִימוּ עַל־שְׁנֵי קְצוֹת
הַחֹשֶׁן עַל־שַׁפְּתָיו אֲשֶׁר אֶל־עֵבֶר הָאֲפֹד בֵּיתָהּ:

(כ) וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי טַבַּעֲתֹת זָהָב וַיִּתְּנֵם עַל־שְׁתֵּי כְתֹפֶת
הָאֲפֹד מִלְּמַטָּה מִמֶּוֹל פָּנָיו לְעֹמֶת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל
לְחֹשֶׁב הָאֲפֹד:

(כא) וַיִּרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן מִטַּבַּעְתָּיו אֶל־טַבַּעֲתֹת הָאֲפֹד
בְּפִתִּיל תְּכֵלֶת לְהִיטֵל עַל־חֹשֶׁב הָאֲפֹד וְלֹא־יִזַּח
הַחֹשֶׁן מִעַל הָאֲפֹד כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

♦ יום שלישי כ"ח אדר א' ♦

כב וַעֲבַד יָת מְעִילָא דְּאֲפֻדָּא עוֹבֵד מַחִי גָמִיר
תְּכֵלָא :

כג וּפְּסוּם מְעִילָא כְּפִיל לְגִינָה כְּפֻסָּם שְׁרִינָן
תוֹרָא מִקָּדָשׁ לְפֻמָּה סְחוֹר סְחוֹר לֹא יִתְבָּזֵעַ :

כד וַעֲבַדוּ עַל שְׁפּוּלֵי מְעִילָא רְמוּנֵי תְּכֵלָא
וְאַרְגָּמָנָא וְצִבְעֵי זָהָבִי שְׁזִיר :

כה וַעֲבַדוּ זַגֵּי דְּהֵב דְּכִי וַיְהִיב יָת זַגֵּי בָּגוּ
רְמוּנֵי עַל שְׁפּוּלֵי מְעִילָא סְחוֹר סְחוֹר בָּגוּ
רְמוּנֵי :

כו זַגֵּי וְרְמוּנֵי זַגֵּי וְרְמוּנֵי עַל שְׁפּוּלֵי
מְעִילָא סְחוֹר סְחוֹר לְשִׁמְשָׁא כְּמָא דִּי פְקִיד
יִי יָת מִשָּׁה :

כז וַעֲבַדוּ יָת כְּתוּנִין דְּבוּצָא עוֹבֵד מַחִי
לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו :

(כב) וַיַּעַשׂ אֶת־מְעִיל הָאֲפֹד מְעֵשָׂה אֶרֶג כָּלִיל
תְּכֵלֶת:

(כג) וּפְּרִי־הַמְעִיל בְּתוֹכּוֹ כְּפִי תַּחְרָא שְׁפָה לְפִיו סָבִיב
לֹא יִקְרַע:

(כד) וַיַּעֲשׂוּ עַל־שׁוּלֵי הַמְעִיל רְמוּנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי מְשֻׁזָּר:

(כה) וַיַּעֲשׂוּ פַעֲמָנֵי זָהָב טָהוֹר וַיִּתְּנוּ אֶת־הַפַּעֲמָנִים
בְּתוֹךְ הָרְמוּנִים עַל־שׁוּלֵי הַמְעִיל סָבִיב בְּתוֹךְ
הָרְמוּנִים:

(כו) פַּעֲמָן וְרֶמֶן פַּעֲמָן וְרֶמֶן עַל־שׁוּלֵי הַמְעִיל סָבִיב
לְשֹׁרֶת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

(כז) וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַכְּתָנִת שֵׁשׁ מְעֵשָׂה אֶרֶג לְאַהֲרֹן
וּלְבָנָיו:

(כח) וְאֶת־הַמִּצְנֶפֶת שֵׁשׁ וְאֶת־פָּאֲרֵי הַמִּגְבָּעֹת שֵׁשׁ
וְאֶת־מִכְנָסֵי הַבָּד שֵׁשׁ מְשֹׁר:

כט וְיֵת הַמִּנְא דְבוּץ שְׂזִיר וְתִכְלָא וְאַרְגָּמָן
וְצִבְעֵי זְהוּרֵי עוֹבֵד צִיר כְּמָא דִּי פִקִּיד יִי יֵת
מִשָּׁה:

(כט) וְאֶת־הָאֲבִנִּי שֵׁשׁ מְשֹׁר וְתִכְלָת וְאַרְגָּמָן
וְתוֹלַעַת שָׁנִי מַעֲשֶׂה רָקַם כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־
מֹשֶׁה:

כ"י ◀ וְאֶת־פָּאֲרֵי הַמִּגְבָּעֹת • תְּפָאֶרֶת הַמִּגְבָּעוֹת, הַמִּגְבָּעוֹת הַמִּפְאָרוֹת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כט עמ' 126)

וְאֶת הָאֲבִנִּי שֵׁשׁ מְשֹׁר וְתִכְלָת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי (לט, כט) צָמֵר וּפְשִׁתָּן הֵם שְׁנֵי הַפָּכִים, חֶסֶד וְגִבּוּרָה, שְׂאִין חֲבוּרָן עוֹלָה יָפָה. אֲמִנָם, זֶהוּ בְּעִינֵי הָעוֹלָם בְּלִבָּד, בְּהֵם מְרַגְּשֵׁת בְּתִקְוָה 'מִצִּיאוּתָה' שֶׁל כָּל מִדָּה; אֲבָל בְּקִדְשָׁהּ, שְׁעִינָהּ בְּטוֹל לְהַקְבִּי, אֵין שְׂפִי הַמִּדּוֹת מְגִדּוֹת זוֹ לְזוֹ, וְלֹא עוֹד אֵלָּא שְׁלִשְׁתֵּיהֶן יֵשׁ אוֹתוֹ תִּכּוֹן: עֲבוּדָת ה'. וְכַמֵּאֵמֶר רַ"ל: "אֵין לָךְ אֲהֶבָה בְּמִקּוֹם יִרְאָה וְיִרְאָה בְּמִקּוֹם אֲהֶבָה, אֵלָּא בְּמִדַּת הַקֶּבֶד" בְּלִבָּד.

ל וְעִבְדוּ יֵת צִיצָא כְּלִילָא דְקוֹדֶשָׁא דְהִב דְּכִי
וְכִתְבוּ עֲלוֹהֵי גְלִיפִין כְּתִב מְפָרֶשׁ קֹדֶשׁ לִי:

(ל) וַיַּעֲשׂוּ אֶת־צִיצֵי נֹזֶר־הַקֹּדֶשׁ זָהָב טָהוֹר וַיִּכְתְּבוּ
עָלָיו מִכְתָּב פְּתוּחֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה:

לא וַיִּהְיוּ עָלָיו פְּתִיל תִּכְלָת לְתֵת עַל־הַמִּצְנֶפֶת
מִלְּמַעְלָה כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

(לא) וַיִּהְיוּ עָלָיו פְּתִיל תִּכְלָת לְתֵת עַל־הַמִּצְנֶפֶת
מִלְּמַעְלָה כְּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

כ"י ◀ לְתֵת עַל הַמִּצְנֶפֶת מִלְּמַעְלָה • וְעַל־יְדֵי הַפְּתִילִים הָיָה מוֹשִׁיכֵן עַל הַמִּצְנֶפֶת כְּמִין כֶּתֶר, וְאֵי אֶפְשָׁר לומר הַצִּיצֵי עַל הַמִּצְנֶפֶת, שֶׁהֵרִי ב'שְׁחִיטָה קֹדֶשִׁים' שְׁנֵינֵינוּ: 'שְׁעָרוֹ הָיָה נִרְאָה בֵּין צִיצֵי לַמִּצְנֶפֶת, שֶׁשֵּׁם מִנִּיחַ תְּפִלִּין, וְהַצִּיצֵי הָיָה נִתּוֹן עַל הַמִּצְנֶפֶת'. הֵרִי הַמִּצְנֶפֶת לְמַעְלָה וְהַצִּיצֵי לְמַטָּה, וְמֵהוּ "עַל הַמִּצְנֶפֶת מִלְּמַעְלָה"? וְעוֹד הַקְּשִׁיתִי בָּהּ: כָּאֵן הוּא אוֹמֵר "וַיִּהְיוּ עָלָיו פְּתִיל תִּכְלָת", וּבְעִינֵי הַצּוּרָה הוּא אוֹמֵר (לעיל כח): "וְשִׁמְתָּ אוֹתוֹ עַל־פְּתִיל תִּכְלָת", וְאוֹמֵר אֲנִי: פְּתִיל תִּכְלָת זֶה, חוּטִין הֵן לְקִשְׁרוֹ בְּהֵן בְּמִצְנֶפֶת, לְפִי שֶׁהַצִּיצֵי אֵינֵנו אֵלָּא מֵאֲזֵן לְאֲזֵן, וּבְמָה יִקְשְׁרֵנוּ בְּמִצְחוֹ? וְהֵיוּ קְבוּעִין בּוֹ חוּטֵי תִכְלָת לְשִׁנֵּי רִאשֵׁי וּבְאֶמְצָעֵיתוֹ, שֶׁבְּהֵן קוֹשְׁרוֹ וְתוֹלָהוּ בְּמִצְנֶפֶת כְּשֶׁהוּא בְּרָאשׁוֹ, וּשְׁנֵי חוּטִין הֵיוּ בְּכָל קֶצֶה וְקֶצֶה, אַחַת מִמַּעַל וְאַחַת מִתַּחַת לְצַד מִצְחוֹ, וְכֵן בְּאֶמְצָעוֹ, שֶׁכָּךְ הוּא נֹחַ לְקִשֹּׁר, וְאֵין דֶּרֶךְ קִשְׁרָה בְּפָחוֹת מִשְׁנֵי חוּטִין. לָכֵךְ נֹאמֵר עַל פְּתִיל תִּכְלָת: "וְעָלָיו פְּתִיל תִּכְלָת". וְקוֹשֶׁר רִאשֵׁיהֶם הַשְּׁנַיִם בְּלִם יַחַד מֵאַחֲזָרֵיו לְמוֹל עָרְפוֹ, וּמוֹשִׁיכֵנו עַל הַמִּצְנֶפֶת. וְאַל תִּתְמַה שֶׁלֹּא נֹאמֵר: 'פְּתִילֵי תִכְלָת', הוּאִיל וּמִרְבִּין הֵן, שֶׁהֵרִי מִצִּינוֹ בַּחֲשֵׁן וְאֶפּוֹד "וַיִּרְכְּסוּ אֶת הַחֲשֵׁן וְגו'", וְעַל כִּרְחֻף, פָּחוֹת מִשְׁנַיִם לֹא הֵיוּ, שֶׁהֵרִי בְּשְׁנֵי קְצוֹת הַחֲשֵׁן הֵיוּ ב' טְבָעוֹת הַחֲשֵׁן, וּבִב' פְּתוּפֹת הָאֶפּוֹד הֵיוּ ב' טְבָעוֹת הָאֶפּוֹד שֶׁכְּנִגְדָן, וּלְפִי דֶרֶךְ קִשְׁרָה ד' חוּטִין הֵיוּ, וּמִכָּל־מִקּוֹם פָּחוֹת מִשְׁנַיִם אֵי אֶפְשָׁר.

לב וּבְיִשְׁרָאִים כָּל פְּלִחֵן מִשְׁבָּנָא מִשְׁבָּן זְמָנָא
וְעִבְדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּכָל דִּי פִקִּיד יִי יֵת מִשָּׁה
בֶּן עֲבָדוֹ:

(לב) וְתִכְלָל כָּל־עֲבֹדַת מִשְׁבָּן אֶחָל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל כְּכָל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ:

כ"י ◀ וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • אֶת הַמְּלָאכָה כָּכָל אֲשֶׁר צִוָּה ה' וְגו'.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יא, עמוד 127)

וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּכָל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה... וַיְבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁבָּן אֶל מֹשֶׁה (לט, לב-לב)

שֶׁלֹּא הֵיוּ יְכוּלִים לְהַקְיֵמוֹ... וּמִשָּׁה הָעִמִּידוֹ (רש"י)

שְׁנֵי פְּסוּקִים אֵלּוּ מְלַמְּדִים אוֹתָנוּ כִּיצַד יְכוּל הָאָדָם לְהַגִּיעַ לְתִכְלִית שְׁלֵמוֹתוֹ בְּהַקְמַת ה'מִשְׁכָּן' הַפְּרָטִי לָהּ? וּבְתַבְרָף. בְּבִנְיַן הַמִּשְׁכָּן הַגִּשְׁמִי נִדְרָשׁוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹתוֹ תַּחֲלָה עִם כָּל פְּרָטִיו ("כָּכָל אֲשֶׁר צִוָּה ה'"), אֲף עֲדִין לֹא נִתְּנָה לָהֶם

הַרְשִׁוּת לְהַקִּימוֹ, וְרַק כְּשֶׁהִבִּיאוּהוּ אֶל מֹשֶׁה הוּקַם הַמִּשְׁכָּן.
כֵּן גַּם בַּעֲבוּדַת הָאָדָם לְבוֹרְאוֹ: בַּתְחִלָּה עַל הָאָדָם לַעֲבֹד אֶת עֲבוּדָתוֹ כְּכֹל יִכְלֹתוֹ וּלְמִצְוֹת אֶת כָּל אֲפִשְׁרוּיָתוֹ, אֲף עַדִּין אִין זֶה מִסְפִּיק לְהַשְׁרָאת הַשְׂכִּינָה ב'בית־מִקְדָּשׁ' הַפְּרָטִי. עָלָיו לְהִבְיֹא אֶת מְלָאכַת עֲבוּדָתוֹ וּלְהַתְקַשֵּׁר אֶל ה'מֹשֶׁה' שֶׁבְּדֹר ("אֶת־פְּשֻׁטֹתָא דְּמֹשֶׁה בְּכָל דְּרָא"), אֲשֶׁר מַחְבֵּר אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם שְׁבַשְׁמִים ("אֲנֹכִי עוֹמֵד בֵּין ה' וּבֵינֵיכֶם"), וְרַק אִין יִכָּל ה'מֹשֶׁה' הַפְּרָטִי לְקוֹם וּלְהַתְקַיֵּם.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּסִי שִׁיחוֹת' כֹּדֶךְ טז, עֲמוּד 458)

וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ (לט, לב)
מִדּוּעַ חֲזָרָה הַתּוֹרָה עַל כָּל פְּרָטִי עֲשִׂית הַמִּשְׁכָּן וְכִלְיוֹ (בְּפִרְשִׁיּוֹת וַיִּקְהַל־פְּקוּדֵי), וְלֹא הִסְתַּפְּקָה בְּפִסּוּק "וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ"?
אֵלָּא, כְּאֲשֶׁר הַתּוֹרָה כּוֹפֶלֶת עֵינֵי מִסִּים, הִרִי זֶה מִפְּנֵי חֲבִיבוּת הַדְּבָר. לָכֵן, לְמַשָּׁל, נִכְפְּלָה פִּרְשַׁת אֱלִיעֶזֶר בַּתּוֹרָה, כִּי "יָפָה שִׁיחָתָן שֶׁל עֲבָדֵי אֲבוֹת לִפְנֵי הַמָּקוֹם מִתּוֹרָתָן שֶׁל בְּנִים" (רש"י בְּרַאשִׁית כד, מב). הַמִּשְׁכָּן, מְקוֹם הַשְׁרָאת הַשְׂכִּינָה, כֹּה יָקָר וְחֲבִיב לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל, עַד שֶׁמִּשּׁוּם זֶה כְּפֹלָה הַתּוֹרָה אֶת כָּל פְּרָטִיו.

(לְקוּסִי שִׁיחוֹת' כֹּדֶךְ א עֲמוּד 169)

וְעוֹד: עַל הַמִּשְׁכָּן "אֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת מֹשֶׁה", מְסַפֵּר בְּפִרְשִׁיּוֹת תְּרוּמָה וּתְצֻנָּה. וְעַל הַמִּשְׁכָּן שֶׁעָשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל, מְסַפֵּר בְּפִרְשִׁיּוֹת וַיִּקְהַל־פְּקוּדֵי. שְׁנֵי אֵלֶּה מְרַמְזִים לִשְׁנֵי ה'מִשְׁכָּנוֹת' - הַרוּחָנִי וְהַגִּשְׁמִי. הַמִּשְׁכָּן שֶׁהָרָאָה הַקֶּבֶ"ה לְמֹשֶׁה הוּא מִשְׁכָּן רוּחָנִי, הַמִּשְׁכָּן שֶׁלְּמַעַלָּה; וְהַמִּשְׁכָּן שֶׁעָשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל הִיָּה מִשְׁכָּן גִּשְׁמִי.
לָכֵן, אֲף שֶׁכָּבֵר נֶאֱמָרוּ כָּל פְּרָטֵי הַמִּשְׁכָּן בְּפִרְשִׁיּוֹת תְּרוּמָה וּתְצֻנָּה - חֲזָרוּ וְנִכְפְּלוּ בְּפִרְשִׁיּוֹת וַיִּקְהַל וּפְקוּדֵי, כִּי בְּכָל אַחַת מִהַפְּרָשׁוֹת מְדַבֵּר בְּמִשְׁכָּן 'שׁוֹנָה'.

♦ יום רביעי כ"ט אדר א' ♦

לג וַיְבִיאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶת־מֹשֶׁה יֵת מִשְׁכָּנָא לְמֹשֶׁה יֵת מִשְׁכָּנָא
וְיֵת כָּל מְנוּחֵי פוּרְפּוּחֵי דְּפוּחֵי עֲבֹדָהּ
וְעִמְדוֹתֶיהָ וְסִמְכוּתֶיהָ:

(לג) וַיְבִיאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶת־מֹשֶׁה אֶת־הָאֹהֶל וְאֶת־
כָּל־כֵּלָיו קֶרְסָיו קֶרְשָׁיו בְּרִיחָיו וְעַמֻּדָיו וְאֹדְנָיו:

ט"ג • וַיְבִיאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְגו' • שְׁלֹא הָיוּ יְכוּלִּין לְהַקִּימוֹ, וּלְפִי שְׁלֹא עָשָׂה מֹשֶׁה שׁוּם מְלָאכָה בְּמִשְׁכָּן הַנִּיחַ לוֹ הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא הִקְמָתוֹ, שְׁלֹא הָיָה יְכוּל לְהַקִּימוֹ שׁוּם אָדָם מִחֲמַת כְּבֹד הַקִּרְשִׁים, שְׁאִין כַּח בְּאָדָם לְזַקֵּן, וּמֹשֶׁה הִעֲמִידוֹ. אָמַר מֹשֶׁה לִּפְנֵי הַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: אֵיךְ אֶפְשָׁר הִקְמָתוֹ עַל־יְדֵי אָדָם? אָמַר לוֹ: עֲסֹק אֶתָּה בִּידֶךָ, נִרְאָה כְּמִקְיָמוֹ, וְהוּא נִזְקָף וְקָם מֵאֲלִיו, וְזֶהוּ שְׁנַאֲמַר: "הוּקַם הַמִּשְׁכָּן", הוּקַם מֵאֲלִיו, מְדַרְשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּסִי שִׁיחוֹת כֹּדֶךְ ו עֲמ' 222)

שְׁלֹא עָשָׂה מֹשֶׁה שׁוּם מְלָאכָה בְּמִשְׁכָּן (רש"י לט, לג) כִּמְוָה שֶׁכָּתַב "שׁוּם מְלָאכָה" מִשְׁמַע שֶׁפְּנוּתוֹ גַּם לְהִבָּאָה (נִדְבַת הַמִּשְׁכָּן), שֶׁנִּקְרָאת 'מְלָאכָה' (וַיִּקְהַל לוֹ, ו'י). וְתַמּוּחָהּ, אֵיךְ לֹא קִיָּם אֶת צִוּוֵי ה' "קַחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה". וַיֵּשׁ לּוֹמַר, דְּהִנֵּה בְּרִישׁ פְּרִשַׁת וַיִּקְהַל, עַל הַפִּסּוּק "זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' לֵאמֹר", פֶּרֶשׁ רִש"י "צִוָּה ה' לִי לֵאמֹר לְכֶם". וּמִפִּינֵן שֶׁהַצִּוּוֵי הָיָה שֶׁבְּנֵי יִשְׂרָאֵל יָבְנוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן, אֲסוּר הָיָה לְמֹשֶׁה לַעֲשׂוֹת זֹאת.

לד וְיֵת מִכְסֵּה עוֹרֹת הָאֵילָם הַמֵּאֲדָמִים וְאֶת־
מִכְסֵּה עֶרְת הַתְּחָשִׁים וְאֶת פֶּרֶכֶת הַמָּסָךְ:

(לד) וְאֶת־מִכְסֵּה עוֹרֹת הָאֵילָם הַמֵּאֲדָמִים וְאֶת־
מִכְסֵּה עֶרְת הַתְּחָשִׁים וְאֶת פֶּרֶכֶת הַמָּסָךְ:

לה וְאֶת־אֲרוֹן הָעֵדֻת וְאֶת־בְּדִיו וְאֶת הַכַּפֹּרֶת:

(לה) וְאֶת־אֲרוֹן הָעֵדֻת וְאֶת־בְּדִיו וְאֶת הַכַּפֹּרֶת:

לו וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן אֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:

(לו) וְאֶת־הַשֻּׁלְחָן אֶת־כָּל־כֵּלָיו וְאֶת לֶחֶם הַפָּנִים:

לז וְאֶת־הַמִּנְחָה הַטְּהוֹרָה אֶת־גִּרְתֶּיהָ גֵּרֶת הַמַּעֲרֵכָה
וְאֶת־כָּל־כֵּלָיָהּ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:

(לז) וְאֶת־הַמִּנְחָה הַטְּהוֹרָה אֶת־גִּרְתֶּיהָ גֵּרֶת הַמַּעֲרֵכָה
וְאֶת־כָּל־כֵּלָיָהּ וְאֶת שֶׁמֶן הַמָּאֹר:

לח וְיֵת מִדְּבַחַת דְּדִבְחָא וְיֵת מִשְׁחָא דְּרִבּוּתָא
וְיֵת קְטֹרֶת בּוֹסְמִיָּא וְיֵת פֶּרֶסָא דְּתִרַּע
מִשְׁכָּנָא :

לט יֵת מִדְּבַחַת דְּנִחָשָׁא וְיֵת סִרְדָּא דְּנִחָשָׁא
דִּילָה יֵת אֲרִיחֻהִי וְיֵת כָּל מְנוּהִי יֵת כִּיּוֹרָא
וְיֵת בְּסִיסָה :

מ יֵת סִרְדֵי דְּרִתָּא יֵת עֲמוּדָהָא וְיֵת סִמְכָהָא
וְיֵת פֶּרֶסָא לְתִרַּע דְּרִתָּא יֵת אֲטוּוּהִי וְסִמְכָהָא
וְיֵת כָּל מְגִי פִלְחָן מִשְׁכָּנָא לְמִשְׁכָּן זְמָנָא :

מא מֵא יֵת לְבוּשֵׁי שְׁמוּשָׁא לְשִׁמְשָׁא בְּקוּדָשָׁא יֵת
לְבוּשֵׁי קוּדָשָׁא לְאַהֲרֹן כְּהֵנָּא וְיֵת לְבוּשֵׁי
בְּנוֹהֵי לְשִׁמְשָׁא :

מב מִב כָּל דִּי פִקִּיד יֵי יֵת מִשָּׁה כֵּן עֲבָדוּ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל יֵת כָּל פִּלְחָנָא :

מג מִג וְיֵת מִשָּׁה יֵת כָּל עֲבֹדָתָא וְהָא עֲבָדוּ
יֵתָּה כְּמָא דִּי פִקִּיד יֵי כֵּן עֲבָדוּ וּבְרִיךְ יִתְהוֹן
מִשָּׁה :

נש"י וַיְבָרֶךְ אֹתָם מִשָּׁה • אָמַר לָהֶם: יְהִי רְצוֹן שְׁתַּשְׁרָה שְׂכִינָהּ בְּמַעֲשֵׂה יְדִיכֶם, (תהלים צ): "וַיְהִי נָעַם ה' אֱלֹהֵינוּ
עֲלֵינוּ וְגו'"; וְהוּא אֶחָד מִ"א מְזֻמָּרִים שְׁבַתְפִּלָּה לְמִשָּׁה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יא עמ' 171)

וְהוּא אֶחָד מֵאַחַד עָשָׂר מְזֻמָּרִים שְׁבַתְפִּלָּה לְמִשָּׁה (רש"י לט, מג) וְקִשָּׁה, לְשֵׁם מֵה מִצִּיּוֹן רַש"י דְּבַר זֶה, וְהָרִי פְּסוּק זֶה
מוֹפִיעַ בְּסִיּוֹם "תִּפְלָה לְמִשָּׁה" עֲצֻמוֹ. וַיֵּשׁ לוֹמַר: אִם הָיָה רַק זֶה הַמְּזֻמָּר שֶׁל מִשָּׁה, הָיָה אֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁהַתְּחִלַּת הַמְּזֻמָּר
הוּא, אֲכֹן, שֶׁל מִשָּׁה, אֲבָל סִיּוּמוֹ הוּא מֵה שֶׁעֲנִי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל דְּבָרָיו. אֲבָל כִּיּוֹן שֶׁגַּם הַמְּזֻמָּרִים שֶׁלֹּאֲחֹר זֶה אֶמְרָם מִשָּׁה,
מוֹבֵן שֶׁגַּם מֵה שְׁכָתוֹב בְּאַמְצֵעַ - הַכֹּל הוּא מִדְּבָרֵי מִשָּׁה.

♦ יום חמישי ל' אדר א' ♦

א וּמִלִּיל יֵי עַם מִשָּׁה לְמִימָר :

ב בְּיוֹמָא יִרְחָא קִדְמָאָה בְּחֵד לִירְחָא תְּקִים
יֵת מִשְׁכָּנָא מִשְׁכָּן זְמָנָא :

ג וַיִּתְּשׁוּי תַּמָּן יֵת אֲרֹנָא דְּסִבְדוּתָא וַתִּשָּׁל עַל
אֲרֹנָא יֵת פֶּרֶקָתָא :

מ (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

(ב) בְּיוֹם־הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ תִּקִּים אֶת־
מִשְׁכָּן אֹהֶל מוֹעֵד:

(ג) וְשַׁמֵּת שֵׁם אֶת אֲרֹן הָעֵדוּת וְסִכַּת עַל־הָאָרֶץ
אֶת־הַפְּרֹכֶת:

נש"י וְסִכַּת עַל־הָאָרֶץ • לְשׁוֹן הַגָּנָה, שֶׁהָרִי מִחֲצָה הָיְתָה.

שיעור יומי ליום חמישי ל' אדר א' ושנים מקרא ואחד תרגום - מ - פרשת פקודי לא

(ד) וְהִבֵּאתְ אֶת־הַשֶּׁלֶחַן וְעִרְכְתָּ אֶת־עֲרֻכּוֹ וְהִבֵּאתְ אֶת־הַמִּנְחָה וְהִעַלְתָּ אֶת־נִרְתִּיהָ:

כ"ז • וְעִרְכְתָּ אֶת עֲרֻכּוֹ • שְׁתֵּי מַעֲרֻכּוֹת שֶׁל לֶחֶם הַפָּנִים.

(ה) וְנִתְּתָה אֶת־מִזְבַּח הַזֶּהֱבָה לְקִמְצַת לִפְנֵי אֲרוֹן הָעֵדֻת וְשַׁמֵּת אֶת־מִסַּךְ הַפֶּתַח לְמִשְׁכָּן:

(ו) וְנִתְּתָה אֶת מִזְבַּח הָעֹלָה לִפְנֵי פֶתַח מִשְׁכַּן אֹהֶל־מוֹעֵד:

(ז) וְנִתְּתָה אֶת־הַכִּיֹּר בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנִתְּתָה שֵׁם מַיִם:

(ח) וְשַׁמֵּת אֶת־הַחֹצֵר סָבִיב וְנִתְּתָה אֶת־מִסַּךְ שַׁעַר הַחֹצֵר:

(ט) וְלִקְחֹתְ אֶת־שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֵׁרֵבוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אוֹתוֹ וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ:

(י) וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־מִזְבַּח הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כֵּלָיו וְקִדַּשְׁתָּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קִדָּשִׁים:

(יא) וּמִשַּׁחְתָּ אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כִּנּוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אוֹתוֹ:

(יב) וְהִקְרַבְתָּ אֶת־אֹהֶרֶן וְאֶת־בָּנָיו אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּרְחַצְתָּ אֹתָם בַּמַּיִם:

(יג) וְהִלַּבַּשְׁתָּ אֶת־אֹהֶרֶן אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ וּמִשַּׁחְתָּ אוֹתוֹ וְקִדַּשְׁתָּ אוֹתוֹ וְכַתֵּן לִי:

(יד) וְאֶת־כִּנּוֹ תַקְרִיב וְהִלַּבַּשְׁתָּ אֹתָם כְּתֻנֹּת:

~ נְקֻדּוֹת מַשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּטֵי שִׁיחוֹת כֹּךְ כו עמ' 288)

וְאֵת בָּנָיו תַקְרִיב וְהִלַּבַּשְׁתָּ אוֹתָם כְּתֻנֹּת (מ, יד) וְאֵלּוּ בְּפִרְשֵׁת תַּצְנָה (כט, ח"ט) נִזְכְּרוּ גַם הָאֲבֻט וְהַמְּגַבֵּעַת. וְיֵשׁ לוֹמַר, דִּהְיָה בְּשֻׁבֵּעַת יְמֵי הַמְּלוּאִים לְבָשׁוּ אֹהֶרֶן וּבָנָיו אֶת הַבְּגָדִים כְּדִי לְחֻנָּם לְכַהֵן, וְלָכֵן הִלְבִּישׁ מִשָּׁה אוֹתָם אֶת כָּל הַבְּגָדִים, כִּי זֶה תַּפְקִידוֹ - לְחֻנָּם בְּכַהֵן. אֲבָל בְּיוֹם הַשְּׂמִינִי לְבָשׁוּ אֶת הַבְּגָדִים בְּתַפְקִידָם כְּכַהֲנִים, וְלָכֵן הִלְבִּישׁ אוֹתָם רַק אֶת הַבְּגָד הָעֻקְרִי, הַמְּכַסֶּה אֶת כָּל הַגּוּף, כְּדִי לְהַכְנִיסָם בְּכֹר לַעֲבוֹדַת הַכַּהֲנָה.

(טו) וּמִשַּׁחְתָּ אֹתָם בַּאֲשֶׁר מִשַּׁחְתָּ אֶת־אֲבִיהֶם וְכַהֲנוּ לִי וְהָיְתָה לְהִיָּת לָהֶם מִשַּׁחְתָּם לְכַהֲנָת עוֹלָם לְדוֹרָתָם:

טו וְהַתְּרַבִּי יְתֵהוֹן כָּמָא דִּי רַבִּיתָא יֵת אַבוּהוֹן וַיִּשְׁמְשׁוּן קְדָמִי וְהָיָה לְמַהוּי לְהוֹן רַבוּתָהוֹן לְכַהֲנֻת עֲלָם לְדִרְיָהוֹן:

(מז) וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ בֵּן עֲשֵׂה:

♦ יום שישי א' אדר ב' ♦

יז וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן:

יח וַיָּקָם מֹשֶׁה יְת מִשְׁכָּנָא וַיְהִי יְת סְמוּכָהּ וַיְשׁוּי יְת דְּפוּהִי וַיְהִי יְת עֲבֹרָהּ וַיָּקָם יְת עֲמוּדָהּ:

יט וַיִּפְרֹשׂ יְת פָּרָסָא עַל מִשְׁכָּנָא וַיְשׁוּי יְת חוּפָאָה דְּמִשְׁכָּנָא עַלּוּהִי מִלְּעֵלָא כְּמָא דִּי פִקִּיד יְיָ יְת מֹשֶׁה:

(ז) וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִית בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן:

(יח) וַיָּקָם מֹשֶׁה אֶת־הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת־אֲדָנָיו וַיִּשֶׂם אֶת־קִרְשָׁיו וַיִּתֵּן אֶת־בְּרִיחָיו וַיָּקָם אֶת־עֲמוּדָיו:

(יט) וַיִּפְרֹשׂ אֶת־הָאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת־מִכְסֵּה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְּמַעְלָה בְּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

כ"י < וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֹהֶל • הֵן יִרְעוּת הַעֲזִים.

כ וַיִּסְכֵּב וַיְהִי יְת סְהֻדָּתָא לְאַרְזָא וַיְשׁוּי יְת אַרְיָתָא עַל אַרְזָא וַיְהִי יְת פִּפְרָתָא עַל אַרְזָא מִלְּעֵלָא:

(כ) וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֶל־הָאָרֶץ וַיִּשֶׂם אֶת־הַבָּדִים עַל־הָאָרֶץ וַיִּתֵּן אֶת־הַכַּפֹּת עַל־הָאָרֶץ מִלְּמַעְלָה:

כ"י < אֶת הָעֵדֻת • הַלּוּחוֹת.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי 'לקוטי שיחות' כרך טז עמוד 434 ואילך)

בַּלְמוּד הַתּוֹרָה - נִמְצָא הַקֶּבֶץ "הַשְּׂכָלִי שֶׁל הָאָדָם

עַל הַפִּסּוּק "וַיִּקַּח וַיִּתֵּן אֶת הָעֵדוּת אֶל הָאָרֶץ" (מ, כ) מִפְּרֹשׁ רַש"י, הַעֲדוּת - הַלּוּחוֹת.

וְהִנֵּה אֵיזָא ב' שְׁמוֹת רַבָּה' (פ"ב, ב) "בְּשַׁעֲהָ שְׂאֵמֶר הַקֶּבֶץ" לְמֹשֶׁה, עֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן, בָּא וְאָמַר לְבַצֵּלְאֵל. אָמַר לוֹ: מִהוּ הַמִּשְׁכָּן הַזֶּה? אָמַר לוֹ: שִׁשְׁרָה הַקֶּבֶץ" שְׂכִינָתוֹ בְּתוֹכּוֹ, וּמִלְּמַד לְיִשְׂרָאֵל תּוֹרָה. אָמַר לוֹ בְּצִלְאֵל: וְהִיכֵן הַתּוֹרָה נְתוּנָה? אָמַר לוֹ: . . הָאָרֶץ.

וְלִכְאוּרָה תְּמוּנָה, הִרִי יְדוּעִים דְּבָרֵי הַרְמָב"ן שֶׁ"עֵקֶר הַחֲפִץ בַּמִּשְׁכָּן . . מְקוֹם מְנוּחַת הַשְּׂכִינָה שֶׁהוּא הָאָרֶץ", דְּהַשְׁרָאָת הַשְּׂכִינָה הִיטָה בְּעִיקָר בְּאָרֶץ, וְאִם־כֵּן מִדּוּעַ אֵיזָא בַּמִּדְרָשׁ שֶׁהָאָרֶץ הוּא בְּשִׁבִּיל הַתּוֹרָה? וַיֵּשׁ לֹאמַר דְּהָא גּוֹפֵא מְרִמּוֹ מִדְּרָשׁ, שֶׁהַשְׁרָאָת הַשְּׂכִינָה בְּאִפְסָן הִכִּי נַעֲלָה הִיא דּוֹקָא עַל־יְדֵי הַתּוֹרָה. דְּהִנֵּה הַשְׁרָאָת הַשְּׂכִינָה בְּבִגְיִי יִשְׂרָאֵל הִיא עַל־יְדֵי לְמוּד הַתּוֹרָה וְקִיּוּם הַמִּצְוֹת. וְהַחֲלֹק בִּינֵיהֶם הוּא:

בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת - מְקוֹם הָאָדָם רְצוֹן הַקֶּבֶץ"ה, אֲבָל הָאָדָם וְהַמִּצְוָה אֵינָם מִתְאַחֲדִים, וְלִדּוּגְמָא יָד הַעוֹסֶקֶת בְּנִטִּילַת לֹוֶלֶב, הִנֵּה אִף שְׂבִיד זֶה קָם רְצוֹן הַקֶּבֶץ"ה, מְכַל־מְקוֹם אֵין הִיד עֲצָמָה מִתְאַחֲדָת עִם הַקֶּבֶץ"ה בְּעֲצָמוֹ.

מִה־שְׂאִינֵיכֵן בַּלְמוּד הַתּוֹרָה, מִכִּיּוֹן שֶׁ"אֹרִיזָא וְקוּדְשָׁא־בְּרִיךְ־הוּא כּוֹלָא חַד", הִנֵּה בְּהִבְנֵת דְּבַר תּוֹרָה, עַל־יְדֵי שְׂחֻמָּת ה' בְּקִרְבּוֹ, שׁוֹרָה הַקֶּבֶץ"ה בְּעֲצָמוֹ בְּשִׁכְלוֹ שֶׁל הָאָדָם. וְנִמְצָא, דְּשִׁכְלֵי הָאָדָם בְּעֲצָמוֹ מְאֻחַד עִם הַקֶּבֶץ"ה (וִירָא בּוֹה בִּירוּכָה תֵּנִיא פ"ה).

וְזֶה גַם הַחֲלֹק בֵּין כָּלִלוּת הַמִּשְׁכָּן וְהָאָרֶץ עֲצָמוֹ:

"מְקוֹם אֶרֶץ אֵינֶנּוּ מִן הַמִּדָּה". שְׂבִיבָאָרֶץ, מִכִּיּוֹן שֶׁבֹּה הִיוּ הַלּוּחוֹת - הַתּוֹרָה - הִנֵּה בְּתוֹךְ "מְקוֹמוֹ" ו"מִדָּתוֹ" שְׂרָתָה הַשְּׂכִינָה בְּגִלּוּי. אֲבָל בְּשֶׁאֵר הַמִּשְׁכָּן, אִף שֶׁגַם שָׁם שְׂרָתָה הַשְּׂכִינָה, אֲבָל מְקוֹם הַמִּצְוָה (עַל־דְּרָף־מִשְׁל) נִשְׁאָר בְּמִדָּתוֹ, וְלֹא שְׂרָתָה שֶׁם שְׂכִינָה בְּאוֹתוֹ אִפְסָן כְּבִיבָאָרֶץ.

שיעור יומי לשבת קודש ב' אדר ב' ושנים מקרא ואחד תרגום – מ – פרשת פקודי
 (כא) וַיִּבְנֵא אֶת־הָאֵרֶן אֶל־הַמִּשְׁכָּן וַיִּשֶׂם אֶת פֶּרֶכֶת הַמִּסְכָּד וַיִּסְדֹּד עַל אֲרֹן הָעֵדוּת פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

(כב) וַיִּתֵּן אֶת־הַשְּׁלָחַן בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן צִפְנָה מִחוּץ לַפֶּרֶכֶת:

רש"י • על ירך המשכן צפנה • (יזמא לג) בחצי הצפוני של רחב הבית. ירך • בתרגומו: 'צדא', פירף הזה שהוא בצדו של אדם.

(כג) וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֵרֹךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 1 עמ' 227)
 וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֵרֹךְ לֶחֶם .. וַיַּעַל הַנֹּרֹת .. וַיִּקְטֹר עָלָיו קֹטֶרֶת סָמִים .. וַיַּעַל עָלָיו אֶת הָעֹלָה וְאֶת הַמִּנְחָה (מ, כב-כט)
 ואלו בצווי ה' למשה (לעיל פסוק ד) נזכרו רק עריכת הלחם והדלקת הנרות. ויש לומר, שמכיון ששתי עבודות אלה נעשו שלא בזמן הרגיל, היה צורך בצווי מיוחד עליהן. עריכת הלחם – הזמן הקבוע לכך הוא בשבת, ויום השמיני למלואים היה יום ראשון. הדלקת הנרות – הזמן הקבוע לכך הוא בין הערבים, ומשה נצטוו להדליקם בבקר.

(כד) וַיִּשֶׂם אֶת־הַמִּנְחָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד גִּבַּח הַשְּׁלָחַן עַל יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן נֹגֵבָה:

(כה) וַיַּעַל הַנֹּרֹת לִפְנֵי יְהוָה פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

(כו) וַיִּשֶׂם אֶת־מִזְבַּח הַזֹּהֵב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפֶּרֶכֶת:

(כז) וַיִּקְטֹר עָלָיו קֹמֶרֶת סָמִים פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

רש"י • וַיִּקְטֹר עָלָיו קֹטֶרֶת • שחרית וערבית, כמו שנאמר (לעיל ז): "בבקר בבקר בהיטיבו את הנרות וגו'".

♦ שבת קודש ב' אדר ב' ♦

(כח) וַיִּשֶׂם אֶת־מִסְכֵּי הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן:

(כט) וְאֶת מִזְבַּח הָעֹלָה שֵׁם פֶּתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל־מוֹעֵד וַיַּעַל עָלָיו אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַמִּנְחָה פֶּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

רש"י • וַיַּעַל עָלָיו וגו' • אף ביום השמיני למלואים, שהוא יום הקמת המשכן, שמש משה והקריב קרבנות צבור, חוץ מאותן שנצטוו אהרן בו ביום, שנאמר (ויקרא ט): "קרב אל המזבח וגו'". אֶת־הָעֹלָה • עלת התמיד. וְאֶת־הַמִּנְחָה • מנחת נסכים של תמיד, כמו שנאמר (לעיל כט): "ועשרון סלת כליל בשמן וגו'".

(ל) וַיִּשֶׁם אֶת־הַפִּיר בֵּין־אַהֵל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ לְיִשְׁוֵי יֵת פִּיּוּרָא בֵּין מִשְׁפַּן זִמְנָא וּבֵין מִדְּבָחָא וִיהִב תַּמָּן מִיָּא לְקִדּוּשׁ: **וַיִּתֵּן שְׁמָהּ מִים לְרַחֲצָה:**

(לא) וַרְחֲצוּ מִמֶּנּוּ מִשָּׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו אֶת־יְדֵיהֶם וְאַת־רַגְלֵיהֶם: **לֹא וַיִּקְדְּשׁוּן מִנֶּה מִשָּׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו יֵת יְדֵיהוֹן וְיֵת רַגְלֵיהוֹן:**

ה"י • וַרְחֲצוּ מִמֶּנּוּ מִשָּׁה וְאַהֲרֹן וּבָנָיו • יוֹם שְׁמִינִי לְמַלּוּאִים הָשׁוּוּ כָלֶם לְכַהֲנָה, וְתַרְגּוּמוֹ: 'וַיִּקְדְּשׁוּן מִנֶּה'. בּוֹ בִּיּוֹם קִדְּשׁ מִשָּׁה עִמָּהּ.

(לב) בְּבֹאֵם אֶל־אַהֵל מוֹעֵד וּבִקְרַבְתֶּם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ יִרְחֲצוּ בַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: **לִבְכַּמְעַלְהוֹן לְמִשְׁפַּן זִמְנָא וּבִמְקַרְבָּהוֹן לְמִדְּבָחָא וַיִּקְדְּשׁוּן כְּמָא דִּי פִקִּיד יְיָ יֵת מִשָּׁה:**

ה"י • וּבִקְרַבְתֶּם • כְּמוֹ וּבִקְרַבְתֶּם, כְּשִׁיקְרָבוֹ.

(לג) וַיִּקַּם אֶת־הַחֲצֵר סָבִיב לְמִשְׁפַּן וּלְמִזְבֵּחַ וַיִּתֵּן אֶת־מִסְדֵּי שַׁעַר הַחֲצֵר וּכְל מִשָּׁה אֶת־הַמְּלֹאכָה: **לִגְוֹאֲקָם יֵת דִּרְתָּא סְחוּר סְחוּר לְמִשְׁפַּנָּא וּלְמִדְּבָחָא וִיהִב יֵת פִּרְסָא דְתַרְע דִּרְתָּא וְשִׁיעֵי מִשָּׁה יֵת עֲבִידָא:**

(לד) וַיִּכֶּם הָעֵנָן אֶת־אַהֵל מוֹעֵד וּכְבוֹד יְהוָה מָלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן: **לְדִוְחָפָא עֲנָנָא יֵת מִשְׁפַּן זִמְנָא וַיִּקְרָא דִּינִי אַתְמָלִי יֵת מִשְׁפַּנָּא:**

(לה) וְלֹא־יָכֹל מֹשֶׁה לָּבֹא אֶל־אַהֵל מוֹעֵד כִּי־שָׁכַן עָלָיו הָעֵנָן וּכְבוֹד יְהוָה מָלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן: **לֹה וְלֹא יָכִיל מִשָּׁה לְמַעַל לְמִשְׁפַּן זִמְנָא אַרִי שָׂרָא עֲלוּהִי עֲנָנָא וַיִּקְרָא דִּינִי אַתְמָלִי יֵת מִשְׁפַּנָּא:**

ה"י • וְלֹא־יָכֹל מֹשֶׁה לָּבֹא אֶל־אַהֵל מוֹעֵד • (תורת כהנים פרשת ויקרא) וְכָתוּב אַחֵר אוֹמֵר (במדבר ד'): "וּבֹכָא מִשָּׁה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד", בָּא הַכָּתוּב הַשְּׁלִישִׁי וְהַכְרִיעַ בִּינֵיהֶם: "כִּי שָׁכַן עָלָיו הָעֵנָן". אָמַר מַעֲתָה: כָּל זִמָּן שֶׁהָיָה עָלָיו הָעֵנָן, לֹא הָיָה יָכֹל לָבֹא. נִסְתַּלַּק הָעֵנָן, נִכְנָס וּמִדְּבַר עִמּוֹ.

(לו) וּבַהֲעֲלֹת הָעֵנָן מֵעַל הַמִּשְׁכָּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מַסְעֵיהֶם: **לִוּוּבִאֲסַתְלָקוֹת עֲנָנָא מֵעָלָיו מִשְׁפַּנָּא נְטָלִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּכָל מְטַלְגִּיהוֹן:**

(לז) וְאִם־לֹא יַעֲלֶה הָעֵנָן וְלֹא יִסְעוּ עַד־יוֹם הָעֲלָתוֹ: **לִזְוֹאֵם לֹא יַעֲלֶה הָעֵנָן וְלֹא יִסְתַּלַּק עֲנָנָא וְלֹא נְטָלִין עַד יוֹמָא דְאַסְתַּלְקוּתָהּ:**

(לח) כִּי עָנָן יְהוָה עַל־הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וָלַיְלָה תִּהְיֶה לַיְלָה בּוֹ לְעֵינֵי כָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מַסְעֵיהֶם: **לֹח אַרִי עֲנָנָא וַיִּקְרָא דִּינִי עַל מִשְׁפַּנָּא בִּימָמָא וַיְחִיזוּ אֲשַׁתָּא הָיוּ בְּלִילִיָּא בַּהּ לְעֵינֵי כָל בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּכָל מְטַלְגִּיהוֹן: חֲזַק**

ה"י • לְעֵינֵי כָל־בֵּית־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מַסְעֵיהֶם • בְּכָל מַסַּע שֶׁהָיוּ נוֹסְעִים, הָיָה הָעֵנָן שׁוֹכֵן בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר יִחְנּוּ שָׁם. מָקוֹם חֲנֻתָּתוֹ אָף הוּא קָרוֹי מַסַּע, וְכֵן (בראשית יג): "וַיֵּלֶךְ לְמַסְעָיו", וְכֵן (במדבר לג): "אַלֶּה מַסְעֵי", לְפִי שֶׁמִּמָּקוֹם הַחֲנִיָּה חֲזָרוּ וְנָסְעוּ. לְכָךְ נִקְרָאוּ כָלֵן מַסְעוֹת:

בְּכָל מִסְעֵיהֶם (מ, לח) לְפִי שְׁמֵמָקוֹם הַחֲנִיָּה חֲזוֹ וְנִסְעוּ, לָכֵן נִקְרָאוּ קָלָן מִסְעוֹת (רש"י) בַּתְּחִלַּת הַסֵּפֶר מְסַפֵּר עַל יְרִידָה גְדוֹלָה – גָּלוּת מִצְרַיִם. לְאַחַר מִכּוֹן מְסַפֵּר עַל הַתְּעַלּוֹת גְּדוֹלָה – הַמְּשַׁכֵּת אֱלֻקִּיּוֹת לְמִטָּה עַל יְדֵי יְצִיאַת מִצְרַיִם, מִתֵּן תּוֹרָה, וְהַקְמַת הַמִּשְׁכָּן. וּבִסְיוֹם הַסֵּפֶר מְדַגֵּשׁ, שֶׁהַתְּעַלּוֹת זֶה כְּבֹד הַתְּחִילָה בְּגָלוּת מִצְרַיִם. כִּי מִכִּיּוֹן שֶׁמִּטְרַת ה' חֲנִיָּה' מְלַכְתְּחִלָּה הִיא ה'מִסָּע' שֶׁלֹּא חֲרִיָּה, כְּלוּמֹר: מִטְרַת הַגָּלוּת הִיא הַגָּאֻלָּה, הִרִי בְּפִנְיָמִיּוֹת וּבְהַעֲלֵם – 'חֲנִיָּה' זֶה הִיא כְּבֹד לְפָנֵי כֹן 'מִסָּע'.

צ"ב פסוקים, בל"י כ"ל סימן.

סימן פְּרִשְׁת פְּקוּדֵי (מתוך אגרת להרה"ג ר' אלכסנדר סענדר יודאסין ע"ה, נדפסה בסוף ספרו תורת על הש"ס – מתוך 'לקראת שבת')
בְּרַב הַקְּמִישִׁים נִכְתָּב בְּסִיּוֹם כָּל פְּרָשָׁה מִנֵּן הַפְּסוּקִים שֶׁבְּפְרָשָׁה עִם סִימָן לְמִנֵּן זֶה, אֲךָ בְּסוֹף פְּרִשְׁת פְּקוּדֵי לֹא נִרְשָׁם סִימָן, וּבְפִשְׁטוּת הוּא טְעוּת הַדְּפוס.
וְאוּלַּי יֵשׁ לוֹמַר, שֶׁבְּמִקּוֹר הִיָּה כְּתוּב "בְּלִי כָל סִימָן", וְהַפְּנֹה בְּזֶה הִיָּה שֶׁיֵּשׁ בְּסִדְרָה זֶה צ"ב פְּסוּקִים שֶׁבְּגִימְטְרִיא "בְּלִי כָל", וְאַחַד הַמְּדַפְּסִים טָעָה, וְהִבִּין זֶה כְּפִשְׁטוֹ, שֶׁאֵין סִימָן לְפְרָשָׁה זֶה, וְהַשְׁמִיט הַסִּימָן...

חסלת פרשת פקודי

חֻק חֻק וְנִתְחַוֵּךְ

הַפְּטָרָה לְפְרִשְׁת פְּקוּדֵי לְשִׁמּוֹת וּלְקִרְיָאָה בְּצִיבוּר נִדְפְּסָה בְּעַמ' רג

המשך ביאור למסכת גיטין ליום חמישי עמ' ב

מבארת המשנה, אִיזוֹ הִיא אֲמַתְלָא המבטלת את כח הקול
בְּקִידוּשִׁין אוֹ בְּגִירוּשִׁין. לַעֲנִין גִּירוּשִׁין, כְּגוֹן שִׁינָא קוֹל בְּעִיר שְׁנִינָא
אִישׁ פְּלוֹנִי אֶת אִשְׁתּוֹ עַל תְּנָא. וְלַעֲנִין קִידוּשִׁין, כְּגוֹן שִׁינָא קוֹל
בְּעִיר שֶׁאִישׁ פְּלוֹנִי וְרָב לָהּ – לֹאשֶׁה פְּנוּיָה אֶת קִידוּשִׁיהָ, וּמַעוֹת
הַקִּידוּשִׁין נִפְלוּ בְּמָקוֹם שֶׁהוּא סָפֵק קְרוֹב לָהּ וּמְקוּדָּשָׁה, סָפֵק קְרוֹב
לוֹ וְאִינָה מְקוּדָּשָׁה, זֶה הִיא אֲמַתְלָא הַמְּבַטֶּלֶת אֶת הַקּוֹל. שֶׁהַתְּנָא
הוּא 'שׁוֹבֵר' שֶׁל קוֹל הַגִּירוּשִׁין, כִּיּוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר שֶׁמֶּא לֹא נִתְקִיּוֹם
הַתְּנָא וְאִינָה מְגוּרָשָׁה. וְסָפֵק קְרוֹב לָהּ סָפֵק קְרוֹב לוֹ הוּא 'שׁוֹבֵר'
שֶׁל קוֹל הַקִּידוּשִׁין, כִּיּוֹן שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר שֶׁהוּא קְרוֹב לוֹ וְאִינָה מְקוּדָּשָׁה.
וּבִאֲוִפְנֵי אֵלּוּ, וְכֵן לְהִפְךָ שִׁינָא קוֹל שְׁקִידָשָׁה עַל תְּנָא, אוֹ שׁוֹרֵק
לָהּ גִּיטָה סָפֵק קְרוֹב לָהּ סָפֵק קְרוֹב לוֹ, אֵין חוֹשֵׁשִׁין לְאוֹתוֹ הַקּוֹל.

גמרא

מבואר במשנה, שְׁכִינָא קוֹל עַל אֶשֶׁת כְּחַן שְׁנִתְגַּרְשָׁה, חוֹשֵׁשִׁין
לְאוֹתוֹ הַקּוֹל וְאִסוּרָה לְבַעֲלָהּ:
שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא, וְאִכְרִינָן לָהּ אֲנִיבָרָא – וְכִי עַל סִמָּךְ קוֹל זֶה אֲנִי
אוֹסְרִים אֶשֶׁה לְבַעֲלָהּ, וְהָאִ אֲמַר רַב אִשִּׁי, כָּל קָלָא דְּכִתְרִי נִישְׁוֹאִין
לֹא תִישְׁנִין לִיהָ – כָּל קוֹל הַיּוֹצֵא עַל אֶשֶׁה לְאַחַר נִישְׁוֹאִיָּה אֵין
חוֹשֵׁשִׁין לוֹ. כְּגוֹן אֶשֶׁה שְׁנִישְׁאֵת לְכַח, וְאַחַר כֵּךְ יֵצֵא עֲלֶיהָ קוֹל
שֶׁהִיָּה גְרוּשָׁה אוֹ זוֹנָה וְאִסוּרָה לוֹ, אֵין חוֹשֵׁשִׁין לְקוֹל זֶה, וְאֵין
מַרְצִיָּין אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ בְּלֹא עֵדִים שְׁמַעֲדִים עַל כֵּךְ. וְאִךְ כֵּאֵן בְּשִׁינָא
עֲלֶיהָ קוֹל שְׁנִתְגַּרְשָׁה, הִרִי נִשְׁוֹאֵה וְעוֹמֶדֶת הִיא קוֹדֵם שִׁינָא הַקּוֹל,
וּמְדוּעַ שְׁנִינָה בְּמִשְׁנָה שְׁחוֹשֵׁשִׁים לְקוֹל זֶה וְאִסוּרָה לְבַעֲלָהּ.
מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא, הִכִּי קָאָמַר – כֵּךְ הִיא כּוּוֹנֶת הַמִּשְׁנָה לוֹמַר, יֵצֵא
שְׁמָה בְּעִיר – יֵצֵא עַל אֶשֶׁה פְּנוּיָה קוֹל בְּעִיר שֶׁהִיא מְקוּדָּשָׁה לְאִישׁ
פְּלוֹנִי, תִּרִי זֶה מְקוּדָּשָׁה לוֹ, וְאִסוּרָה לְהִנְשֵׂא לְאִישׁ אַחֵר עַד שֶׁתְּקַבֵּל
גִּט מֵאוֹתוֹ פְּלוֹנִי. אֲךָ אִם יֵצֵא עַל אֶשֶׁה קוֹל מְקוּדָּשָׁה – שְׁנִתְקַדְּשָׁה
לְפָלוֹנִי, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן יֵצֵא עֲלֶיהָ קוֹל מְקוּדָּשָׁה – שְׁגִירָשָׁה אוֹתוֹ פְּלוֹנִי
שִׁינָא עֲלֶיהָ קוֹל בַּתְּחִילָה שְׁנִתְקַדְּשָׁה לוֹ,

מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, אִם כֵּךְ הוּא הַדִּין, שִׁיכּוּלִים אֲנִי לְדוֹן בְּדַבָּר אֲךָ
שֶׁאֵין אֲנִי סְמוּכִים, מַחֲמַת שֶׁאֲנִי עוֹשִׂים שְׁלִיחוֹתָם שֶׁל בְּנֵי אֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל שְׁנִתְּנוּ לָנוּ רְשׁוֹת לְדוֹן, אִי הִכִּי – אִם כֵּן, דִּינִי גִזְלוֹת וְהַכְּלוֹת
נָמִי – גַּם כֵּן נוֹכַח לְדוֹן בְּדִינִי גִזְלוֹת וּבְדִינִי חֲבָלוֹת, מִכָּח רְשׁוֹתָם
שֶׁל בְּנֵי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְאִילוּ בְּמִשְׁנָה בְּסִנְהֶדְרִין (ב). מְבֹאֵר, שֶׁאֵין
דִּנִּים בָּהֶם אֵלָּא בְּשִׁלְשָׁה מוֹמָחִים, וְלְדַבְּרִיךְ מְדוּעַ אֵין אֲנִי רְשָׁאִים
לְדוֹן בָּהֶם.
מִתְרַצָּה הַגְּמָרָא, כִּי עֲבָרִינָן שְׁלִיחוֹתֵיהֶן – הִיכֵן נִתְּנוּ לָנוּ רְשׁוֹת לְדוֹן,
דּוּקָא בְּמִלְתָּא דְּשִׁכְחָא – בְּדַבָּר שֶׁהוּא מִצִּי כְּעִינֵי הַלּוּאָה,
שֶׁהִלּוּה פְּלוֹנִי לְפָלוֹנִי בְּפִנֵּי עֵדִים וְהַלּוּה כּוֹפֵר בְּחֹב, וְכַעֲנִינִי גִטִּין,
אוֹלָם בְּמִלְתָּא דְּלֹא שִׁכְחָא – בְּדַבְּרִים שֶׁאִינִים מִצִּיִּים כְּגוֹן גִּזְלוֹת
וְחֲבָלוֹת, לֹא עֲבָרִינָן שְׁלִיחוֹתֵיהֶן – לֹא נִתְּנוּ לָנוּ רְשׁוֹת, וְאֵין אֲנִי
שְׁלּוּחֵיהֶם לְדוֹן בְּדַבָּר:

משנה

הַמִּשְׁנָה מְבֹאֵרֶת דִּין אֶשֶׁה שִׁינָא עֲלֶיהָ קוֹל בְּעִיר שֶׁהִיא מְקוּדָּשָׁה
אוֹ מְגוּרָשָׁה: יֵצֵא שְׁמָה בְּעִיר – אִם יֵצֵא קוֹל בְּעִיר עַל אֶשֶׁה פְּנוּיָה
שֶׁהִיא מְקוּדָּשָׁה, שֶׁאֲמָרוּ 'פְּלוֹנִית נִתְקַדְּשָׁה הַיּוֹם לְפָלוֹנִי', תִּרִי זֶה
מְקוּדָּשָׁה – חוֹשֵׁשִׁין לְקוֹל זֶה שֶׁהִיא אֲכַן מְקוּדָּשָׁה, וְאִסוּרָה לְהִנְשֵׂא
לְאַחֵר בְּלֹא שְׁתַּקְבֵּל גִּט מֵאוֹתוֹ פְּלוֹנִי. וְכֵן אִם יֵצֵא קוֹל עַל אֶשֶׁה
נִשְׁוֹאֵה מְקוּדָּשָׁה הִיא, שֶׁאֲמָרוּ 'פְּלוֹנִית נִתְגַּרְשָׁה הַיּוֹם מִפְּלוֹנִי',
תִּרִי זֶה מְגוּרָשָׁה. וְאֵין הַכּוּוֹנָה שֶׁתִּהְיֶה הִיא מוֹתֶרֶת לְשׁוֹק בְּלֹא גִט
אַחֵר, שֶׁהִי אֵין סוּמְכִין עַל הַקּוֹל לְהַתִּיר אֶשֶׁת אִישׁ לְעִלְמָא, אֵלָּא
חוֹשֵׁשִׁין לָזֶה הַקּוֹל לְחֻמְרָא, שֶׁאִם אֶשֶׁת כְּחַן הִיא, אִסוּרָה לְיִשֵּׁב
עוֹד תַּחְתּוֹ מַחֲמַת אִיסוּר גְּרוּשָׁה לְכַח, אֵלָּא יוֹצִיאָנָה בְּגִט אַחֵר.
הַמִּשְׁנָה מְגַבִּילָה אֶת הַדִּין הָאֵמּוֹר: וְנָמָה שְׁנִתְבָּאֵר שְׁחוֹשֵׁשִׁין לְקוֹל
שִׁינָא בְּעִיר, הוּא בְּלִבְדָּה שֶׁלֹּא יִהְיֶה שָׁם עִם הַקּוֹל אֲמַתְלָא – טַעַם כָּל
שֶׁהוּא, הַשׁוֹבֵר אֶת כָּח הַקּוֹל וְהוּא הַנִּקְרָא 'שׁוֹבֵר' שֶׁל קוֹל. אֲבָל
אִם יֵשׁ שָׁם טַעַם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כְּדִי לְשַׁבֵּר אֶת הַקּוֹל אֵין חוֹשֵׁשִׁין לְאוֹתוֹ
הַקּוֹל.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת פקודי

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי ה' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ו אדר א' פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק	יום רביעי - כ"ט אדר א' מפרק קמ עד סוף פרק קמד
יום שני - כ"ז אדר א' מפרק קכ עד סוף פרק קלד	יום חמישי - ל' אדר א' פרק כ, מפרק קמה עד סוף פרק קנ
יום שלישי - כ"ח אדר א' פרק קלה עד סוף פרק קלט	יום שישי - א' אדר ב' פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט
שבת קודש - ב' אדר ב' פרק כ מפרק י עד סוף פרק יז	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"ז אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מא, ומ"ש בגמרא... עד עמ' 82, בס' חרדים.

- 1 ומה שכתוב בגמרא⁷, שמי שרואה בחברו שחטא - מצוה
- 2 לשנאתו, וכן לומר לרבו שישנאהו - הרי, כשמישהו חוטא,
- 3 לא זו בלבד שאין לאהוב אותו, אלא להיפך: מצוה לשנוא
- 4 אותו; ולפי מה שלמדנו לעיל, הרי שמצות "ואהבת לרעך כמוך"
- 5 היא לכל אחד מישראל?
- 6 - התשובה לשאלה זו,
- 7 היא: תינו - מה שנאמר 1
- 8 בגמרא שמצוה לשנאותו, 2
- 9 הרי זה פתרו פתורה⁸ שישנאהו. היינו בחבירו בתורה ומצות וכבר קיים
- 10 ומצות, - שהזולת הוא 4
- 11 "חברו" במובן זה שכמוהו 5
- 12 גם הוא שומר תורה
- 13 ומצוות, אלא שב"פרט" מסוים הוא נכשל ועובר עבירה - וב"ק
- 14 רבינו מסביר⁹ בהערה: "ובמילא אפילו שגגת תלמוד עולה ודון",
- 15 כלומר: דוקא כשהחוטא הוא "חברו", שומר תורה ומצוות,
- 16 מצוה לשנוא אותו בגלל חטאו, כי בהיותו בן תורה (ומצוות).
- נחשב לו גם חטא כזה, שהוא נכשל בו מחמת "שגגת תלמוד" -
- כ"זדון". עבירה זו נחשבת בחומרה כזו - בחברו בתורה ומצוות
- בלבד, - ו"עולה ודון" אינו מספיק כ"א דוקא וכבר קיים בו
- מצות הוכח תוכיח את עמיתך¹⁰ (לשון ב"ק רבינו), כלומר: גם
- ב"חבירו", למרות שחטאו
- בשוגג "עולה ודון" -
- נחשב לדון, אין זה מספיק
- כדי לשנוא אותו, אלא מן
- ההכרח שיהיה כאן תנאי
- נוסף: וכבר קיים בו
- מצות "הוכח תוכיח את
- עמיתך"⁹ - וחכמינו ז"ל
- אומרים¹⁰ על "עמיתך": עם שאותו - שווה אליך, בתורה
- ומצות - ולמרות שהוא כבר הוכיח אותו על חטאו, ואף על-
- פיכך לא שב מחטאו, - וזהו דון בפירוש¹¹ (לשון ב"ק
- רבינו), כמו שכתוב בספר חרדים¹². - אותו מצוה לשנאותו.

יום שני כ"ז אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 82, אבל מי שאינו... עד עמ' 82, אהבת ריעים.

- 33 אבל מי שאינו חברו - בתורה ובמצוות, ולשון ב"ק רבינו:
- 34 "ובמילא ודונותיו - כשגגות (ספ"ל) ואין לשנאותו", כי מי
- 35 שאינו "חבירו בתורה ומצות", כלומר, שאינו בן תורה, הרי עליו
- 36 אומרים חכמינו ז"ל: "עמי הארץ ודונות נעשות להם כשגגות",
- 37 ובהתאם לכך גם אם הוא
- 38 עובר עבירה בודון - אין
- 39 בכך סיבה לשנוא אותו, 6
- 40 מכיון שחטאו נחשב 7
- 41 כשגגה (ראה לעיל סוף 8
- 42 פרק ל', ונוסף על מה 9
- 43 שהוא אינו חבירו בתורה 10
- 44 ובמצוות, הוא גם ואינו 11
- 45 מקרב אצלו, - באיזה 12
- 46 ענין שיהיה, כך שאין
- 47 סכנה שהוא ילמד ממנו, הנה על זה אמר הלל הזקן¹³: "הוי
- 48 מתלמידיו של אהרן, אוהב שלום וכו', - ורודף שלום,
- 49 אוהב את תפירות ומקרבן לתורה", - אף שהלל מדבר
- אודות אנשים, אין הוא מתאר אותם בתואר "בני אדם" או
- "אנשים" אלא בתואר "בריות", לומר, שאף החוקים מתורת
- ה' ועבודתו, ולכן נקראים בשם "בריות" בעלמא - "בריות"
- סתם, מעלתם היחידה מתבטאת בכך, שהקב"ה ברא אותם - גם
- כאלה, צריך למשכן -
- "למשוך" אותם, בחבלי
- עבודת אהבה, וכלי
- האי - עלידי כל זה,
- ואולי יוכל לקרבן
- לתורה ועבודת ה'; והן
- לא - וגם אם לא, כלומר:
- גם אם לא יצליח, והם לא
- יתקרבו חלילה לתורה
- ולעבודת ה', לא הפסיד
- שכר מצות אהבת רעים. - בעצם הדבר שהוא אוהב אותם
- והשתדל לקרב אותם לתורה ולעבודת ה' - כבר קיים מצות
- אהבת רעים.

ליקוטי אמרים

אבל מי שאינו חבירו ואינו מקורב אצלו הנה ע"ז אמר הלל הזקן הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום וכו' אוהב את הבריות ומקרבן לתורה. לומר שאף הרחוקים מתורת ה' ועבודתו ולכן נקראי בשם בריות בעלמא צריך למשכן בחבלי עבודתו אהבה וכולי האי ואולי יוכל לקרבן לתורה ועבודת ה' והן לא לא הפסיד שכר מצות אהבת ריעים

7. ראה פסחים קי, ב; ערכין טז, ב. 8. כנראה שכ"ק אדמו"ר שליט"א מטעים כאן קושי שיכול להתעורר בתשובתו של רבנו הזקן: "היינו בחבירו בתורה ומצות". שדוקא שומר תורה ומצוות - מצוה לשנאותו בגלל חטאו. ואילו מי שרחוק מתורה ועבודה, וחוטא - אסור לשנוא אותו? האם אין סברא מסויימת לומר ההיפך מכך? מעיר על כך כ"ק אדמו"ר שליט"א: קשה לומר כאן הטעם (על השנאה בגלל החטא ביחס לחבירו דוקא, ולא כלפי מי שאינו חבירו) שזהו מפני שבהיותו "חבירו", קרוב אליו, יש כאן הזדמנות גדולה יותר שילמד מהנהגתו הרעה של חברו, ולכן עליו לשנוא אותו, כדי להישמר מתוצאה כזו - שכן: "עפ"ז צ"ע: 1) החשש בחבירו באיזה ענין שיהי' ולא דוקא בתומ"צ. 2) מספיק - שיתרחק ממנו וא"צ והכרח - שישנאהו. 3) קשה לומר שיש מ"ע לשנוא לא מפני תכונת השנאי כ"א לשמור עצמו מתקלה! ע"פ חסידות - ה"ז מזיק (ע"י שנאתו) בודאי את חבירו - משום ספק הצלת עצמו מנזק שיוכל לבוא רק באם לא ילחם ביצורו כדבעי! אלא שיש, כנ"ל, עוד באווארעניש (שמירה) ע"י אל תתחבר לרשע (ולאו דוקא חברו ועמיתו), אלא שבזה לא קאי כאן". 9. ויקרא יט, יז. 10. שבועות ל, א. 11. אבות א, יב.

יום שלישי כ"ח אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 82, וגם המקורבים אליו... עד עמ' 82, ט"ז דשבת].

והיחס לאדם בכלל (שהוא זה שהרע והטוב נמצאים בו, כמו
שאומר ב"תניא": הרע שבהם או הטוב שבהם) יכולים עוד
להיות מושפעים מכך. לכן הוא אומר, שמאחר שהוא יעורר
בתוכו רחמנות על אותו אדם, הנובעת מהתבוננותו ב"טוב"
וב"רע" של אותו אדם,

היא תשפיע עליו שרגשו
והתיחסותו לאותו אדם
באופן כללי, יהיו מתוך
רגש ויחס של אהבה,
ובשתתפות בעיה של
עשיית טובה לאותו אדם,
וטובה הרי עושים לאדם
כולו, — יעשה לו את
הטובה, כי ה"שנאה"
מוגבלת אך ורק ל"רע"
שבו, אבל הרגש והיחס
לאותו אדם בכלל — יהיו
מתוך אהבה. ובלשון כ"ק
רבינו: "כנראה שמוסיף

עוד בזה — שאף ששניהן אמת אל יאמר שההרגש והיחס שלו
לחברו בשניהן — שקול יהי' ושוה בו, כי כיוון שצריך לעורר
רחמים בו (וזהו ע"י התבוננות ב"ב"א בהטור"ר שבחברו) אזי זה
מבטל השנאה ומעורר האהבה לחברו (הנק' לעיל (הרע)
שבהם, (הטוב) שבהם. ורפ"ג: זו"ר (ט"ר) שופטן — שופט אותן)
— בכללות. ומוכן שזה ישפיע על יחסו גם כשיתבונן רק ברע
שבחברו. נוסף על העיקר — שההרגש לחברו, אפילו כשהוכיחו
וכו' — הנה לכללותו — ה"ז אהבה. ונוגע לעשיית טובה לו (שזהו
עושה — לכללותו) וכי"ב, שאז — אהבה ותוצאותי' בו וק"ל".
על כל פנים, אמר כאן רבנו דווקא, שאף מי שמצוה לשנאותו —
מצוה גם לאהוב אותו, לכאורה: הרי דוד המלך אמר "תכלית
שנאה שנאתים?" — [ולא אמר דוד המלך: עליהם השלום:
"תכלית שנאה שנאתים וגו'"]¹³, — בלי שום רגש של אהבה
אליהם, אלא על המינים והאפיקורסים, שאין להם חלק
באלהי ישראל, — עליהם אמר דוד שהוא שונא אותם תכלית
שנאה. שכן, לגביהם לא קיימת המצוה לאהוב אותם מחמת
ה"טוב" שבהם, מאחר ש"אין להם חלק באלקי ישראל",
כדאיתא — כמו שאנו מוצאים, בנמרא ריש פרק טז דשבת:
— עליהם אמר דוד המלך — תכלית שנאה שנאתים. ואילו כלפי
אלה שאינם מינים ואפיקורסים — לא שייך לומר עליהם
"תכלית שנאה שנאתים", כי גם מי שמצוה לשנוא אותו — הרי
גם מצוה לאהוב אותו מבחינת ה"טוב" שבו.

ליקוטי אמרים

וגם המקורבים אליו והוכיחם
ולא שבו מעונותיהם שמצוה לשנאותם מצוה לאהבם
ג"כ ושתיהן הן אמת שנאה מצד הרע שבהם ואהבה
מצד בחי' הטוב הגנוז שבהם שהוא ניצוץ אלקות שבתוכם
המחיה נפשם האלקית וגם לעורר רחמים בלבו עליה
כי היא בבחי' גלות בתוך הרע מס"א הגובר עליה
ברשעי' והרחמנות מבטלת השנאה ומעוררת האהבה
כנודע ממ"ש ליעקב אשר פדה את אברהם [ולא אמר
דה"ע תכלית שנאה שנאתים וגו' אלא על המינים
והאפיקורסים שאין להם חלק באלהי ישראל כדאיתא
בגמרא ר"פ ט"ז דשבת]:

1 וגם המקורבים אליו והוכיחם — על הנהגתם הרעה, ולא שבו
2 מעונותיהם — שכאמור שמצוה לשנאותם — אין זה אומר
3 עדיין, שלגביהם שוב אין קיימת מצות "ואהבת לרעך כמוך",
4 אלא, מצוה לאהבם גם כן. — ברם, כיצד אפשרי שיהיו שני
5 הדברים יחד, לשנוא
6 אותם, ויחד עם כך לאהוב
7 אותם, — מסביר ה"תניא"
8 להלן שמאחר שהשנאה
9 והאהבה נובעות משתי
10 סיבות נפרדות: השנאה —
11 מהרע שבהם, והאהבה —
12 מהטוב המוסתר שבהם —
13 אין הן סותרות אחת
14 לשניה — ושתיהן הן
15 אמת: — האהבה היא
16 אמיתית, והשנאה —
17 אמיתית: שנאה — להם,
18 מצד הרע שבהם, —
19 המביא אותם לחטוא,
20 ואהבה — להם, מצד בחינת הטוב — שכאמור לעיל — בפרק
21 י"ח וי"ט — ישנו גם ברשע גמור, אלא שהוא הגנוז שבהם, —
22 גנוז ומוסתר בהם, שהוא ניצוץ אלקות שבתוכם המחיה
23 נפשם האלקית. — ומאחר שהן באות משתי סיבות נפרדות,
24 יכולים שני רגשות מנוגדים אלה, שנאה ואהבה, לבוא אצלו
25 לידי ביטוי אל אותו אדם. וגם, — עליה, לעורר רחמים בלבו
26 עליה, — על הנפש האלקית שבהם, כי היא בבחינת גלות
27 בתוך הרע מסמרא-אחרא הגובר עליה ברשעים,
28 והרחמנות מבטלת השנאה ומעוררת האהבה, — ועל כך
29 הוא אומר להלן: כנודע ממה שכתוב: ליעקב אשר פדה
30 את אברהם¹² — במובן רוחני, הכוונה היא, בשעת שמדדו של
31 אברהם, מדת החסד והאהבה, היא אצלו בהעלם, ויש צורך
32 לפדות אותה ולגלותה, לגלות בתוכו את האהבה, הרי מי הוא
33 זה שפודה ומגלה אותה? — "יעקב" — מדת הרחמים, כאמור
34 שרחמנות מבטלת את השנאה ומעוררת את האהבה. לכאורה,
35 על איזו שנאה מדובר כאן? — שהרחמנות מבטלת אותה? — אם
36 על השנאה ל"רע" שמצוה לשנאותו, הרי שאין לבטל אותה, כי
37 הרי מצוה לשנאותו? מפרש הרבי — שהכוונה היא, שהרחמנות
38 מבטלת את השנאה לכללות האדם, לאותו אדם בכלל. כלומר:
39 מאחר שהוא אומר, שצריכה להיות שנאה ל"רע" שבתוכו,
40 ואהבה ל"טוב" שבו, ועל שתיהן להיות אמיתיות, הרי אפשר,
41 אולי לחשוב ששתיהן צריכות להיות באופן שווה, והרגש

יום רביעי כ"ט אדר א'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 82, פרק לג. עוד זאת... עד עמ' מג, באמונה זו.

ליקוטי אמרים

45 שֵׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית, – אז, לא היה קיים שום דבר מלבד
46 הקב"ה, כך גם אחרי שנבראו העולמות והנבראים – קיים הוא
47 בלבד, שכן – הכל לגביו כאילו אינו קיים, וְגַם בְּמָקוֹם הַזֶּה
48 שֶׁנִּבְרָא בּוֹ עוֹלָם הָזֶה, הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צָבָאם, – צבא
49 השמים וצבא הארץ, הָיָה
50 הוּא לְבָדּוֹ מְמַלָּא
51 הַמָּקוֹם הַזֶּה, – לפני שהם
52 נבראו, וְגַם עָתָה – אחרי
53 שכל אלה נבראו, כֵּן הוּא
54 לְבָדּוֹ כְּלִי שׁוֹם שְׁנוֹי
55 כָּלֵל, מִפְּנֵי שֶׁכָּל
56 הַנִּבְרָאִים בְּמַלְאִים אֲצִלּוֹ
57 בְּמִצִּיאוֹת מִמֶּנּוּ, –
58 ומאחר שלגבי הקב"ה
59 הכל בטל במציאות ממש, הרי
60 שהם לגביו כמו שהיו
61 לפני שנבראו. כדי להבין
62 כיצד כל הנבראים בטלים
63 במציאות לגבי הקב"ה –
64 מסביר רבנו הזקן את
65 הדבר במשל מהנפש:
66 כְּבִטּוֹל אוֹתוֹת הַדְּבָר
67 וְהַמְחָשָׁבָה בְּמִקּוֹרֶן
68 וְשִׁרְשֵׁן, הוּא מֵהוֹת
69 הַנֶּפֶשׁ וְעִצְמוֹתָהּ, שֶׁהֵן עֶשֶׂר בְּחִינּוֹתֶיהָ: חֲכֵמָה בִּינָה וְדַעַת
70 כּוֹ', – המדות: חסד, גבורה, תפארת וכו' שֶׁהֵן מִקּוֹר וְשׁוֹרֵשׁ
71 אוֹתוֹת הַדִּיבּוּר וְהַמְחָשָׁבָה (שהרי, אדם חושב ומדבר ענינים של
72 שכל או ענינים של מדות) והם, כוחות השכל והמדות, נקראים
73 : מדות ועצמות הנפש, ביחס ללבושי הדיבור והמחשבה, שְׂאִין
74 בָּהֶם – בשכל ובמדות, בְּחִינַת אוֹתוֹת עֲדֵינן קִדְּם
75 שְׂמִתְלַבְּשׁוֹת בְּלְבוּשׁ הַמְחָשָׁבָה [כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר בְּפֶרֶק כ'
76 וְכֵאֵל בְּאִרְיכוֹת, עֵינן שָׁם]. – שענין האותיות מתחיל במחשבה,
77 כשאדם כבר חושב איך לבצע את השכל או את תאות הלב,
78 שכאן קיים ההבדל, שאדם אחד חושב ומדבר באותיות אלה,
79 ואדם שני – באותיות אחרות. ואילו, בשעה שהוא מתעמק
80 ב"שכל" עצמו, או כשמורגש בו רגש התאוה לדבר מסויים –
81 אין לומר, שהאחד מבין ומתאוה באותיות אלה, והשני –
82 באותיות אחרות. שכן, אז לא מורגשות עדיין אותיות, אלא
83 גילוי השכל עצמו וגילוי המדה עצמה. הרי, כשם שאותיות
84 הדיבור או המחשבה, אין להן שום ערך לגבי גילוי הנפש
85 שלמעלה מאותיות, ולפני שהן התגלמו באותיות הדיבור או
86 המחשבה, כשהן עדיין כלולות במקורן ושורשן – ה"שכל" או
87 ה"מדות", הן בטלות, הרי שם אינן במציאות לגמרי, שלא
88 מורגשת שום מציאות של אותיות – כך, כל הנבראים (שנבראו

1 פֶּרֶק לָג. בפרקים שלפני פרק ל"ב, הסביר רבנו הזקן, שבשעה שיהודי
2 בא לידי מרירות בגלל מצבו הרוחני שאיננו כמו שצריך להיות, יעורר
3 מיד בתוכו שמחה אמיתית, בעשותו חשבון שעל-ידי שיקיים מצוות
4 ומעשים טובים יוציא את נפשו האלקית מגלות הגוף והנפש הבהמית,
5 וגם יגביה את נפשו הבהמית
6 ולבושיה: מחשבה דיבור
7 ומעשה, לקדושה, כשישתמש
8 במחשבתו, דיבורו והמעשה
9 שלו, לחשוב ולדבר דברי
10 תורה ולקיים מצוות במעשה.
11 עוֹד זֹאת תִּהְיֶה שְׂמֵחַת
12 הַנֶּפֶשׁ הָאֱמִתִּית, וּבְפֶרֶק
13 בְּשִׂרְוֹתָהּ בְּנֶפֶשׁ בְּעֵתִים
14 מְזֻמָּנִים שְׂצִירָהּ לְזִכְרָהּ
15 וּלְהֵאֲרִיחָהּ בְּשְׂמֵחַת לֵבָב,
16 אֲזִי יַעֲמִיק מְחַשְׁבֹתוֹ
17 וַיִּצְיֵר בְּשִׁכְלוֹ וּבִינָתוֹ –
18 כלומר, שההבנה – בענין
19 שידובר בו להלן – תתקבל
20 בשכלו בבהירות, כאילו
21 הוא מתבונן בצירוף המונח
22 לפניו – עֵינֵן וַיְחַדּוּ
23 יִתְבָּרֵךְ הָאֱמִתִּי, – ענינה
24 האמיתי של "אחדות ה'",
25 אינו רק, שהקב"ה הוא אלקה יחיד, שברא את העולם, אלא
26 שהוא ה"יש" היחיד, המציאות האמיתית היחידה, כי בלעדו –
27 לא קיים שום דבר, וכפי שיוסבר להלן: אִיךָ הוּא – הקב"ה,
28 מְמַלָּא כָּל עֲלָמִין – ממלא את כל העולמות, עֲלִיּוֹנִים
29 וְתַחְתּוֹנִים, – כלומר: שבכל דבר קיימת חיות פנימית אלקית
30 המחיה אותו, כמו הנשמה המחיה וממלאה את הגוף. חיות זו
31 מוגבלת ומותאמת לכוח קיבולו של הנברא את החיות האלקית,
32 שישאר בקיומו ולא יתבטל במציאות; בענין זה קיים הבדל
33 בחיות שבין העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים:
34 בעולמות העליונים החיות גלויה יותר מאשר בעולמות
35 התחתונים, וְאֲפִלּוּ מְלֵא כָּל הָאָרֶץ חֵלּוֹז הוּא כְּבוֹדוֹ וְיִתְבָּרָהּ,
36 – הכוונה לצורה אחרת של "חיות" – "חיות" המחיה את
37 העולמות בבחינת סובב כל עלמין ("כבוד" – הוא בחינת מקיף
38 וסובב), באופן שהוא מקיף את כל העולמות; "חיות" זו, אינה
39 מצומצמת ומוגבלת בהתאם לנבראים, אלא היא משפיעה
40 בנברא – בהיותה נעלית בהרבה מהנבראים, ולגבי חיות זו, אין
41 שום הבדל בין העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים,
42 עד שגם בעולם הגשמי – "מלא כבודו" – וְכָלֵא קָמִיָה כָּלֵא
43 חֲשִׁיב מִמֶּנּוּ, – והכל לגביו – חשוב כלא כלום, וְהוּא לְבָדּוֹ
44 הוּא בְּעֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים מִמֶּנּוּ, כְּמוֹ שֶׁהָיָה לְבָדּוֹ קִדְּם

45 וּמֵאֵד בְּאִמּוֹנָהּ זֶה, כִּי רָבָה הִיא, כִּי הִיא קִרְבַּת אֱלֹהִים
 46 מְשֻׁשׁ. — בשעה שהאדם חש היטב את ענין "אחדות ה'" הוא
 47 קרוב להקב"ה ממש. וְזֶה כָּל הָאָדָם וְתַכְלִית בְּרִיאָתוֹ,
 48 וּבְרִיאַת כָּל הָעוֹלָמוֹת עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים — לְהִיּוֹת לוֹ —
 49 להקב"ה, דִּירָה, דִּירָה זֶה
 50 פְּתֻחֹתוֹנִים, — בנבראים
 51 התחתונים, כְּמוֹ שֵׁיתִבְאָר
 52 לְקַמְּןָּ בְּאִרְיֹכּוֹת. — שכל
 53 תכלית בריאת האדם וכל
 54 העולמות העליונים
 55 והתחתונים היא, כִּי
 56 נתאווה הקב"ה להיות לו
 57 "דירה" בנבראים
 58 התחתונים, שיתגלה בהם
 59 ענינו האמיתי של "אחדות
 60 ה'" — כְּמוֹ לְמִשְׁל דִּירָתוֹ
 61 של אדם, בִּה דר ונמצא
 62 עצמותו של האדם, כִּךְ
 63 תתגלה אמיתות ענין
 64 "אחדות ה'" בנבראים
 65 התחתונים. וְהֵנָּה, בְּמָה
 66 גְּדוּלָּה שְׁמִיחַת הַדְּיוּט —
 67 ומזה שגרוע ממנו — וְשִׁפְלָ
 68 אֲנָשִׁים, בְּהִתְקַרְבוֹתוֹ
 69 לְמַלְךְ בְּשִׁרְיָדָם — ולא
 70 רק כשהוא מתקרב אליו,
 71 אלא יתירה מזו,
 72 הַמִּתְאַכֵּס וְדֵר אֶתוֹ עִמּוֹ
 73 בְּבִיתוֹ, — של שפל
 74 האנשים, — ולא יחד בהיכל המלך, הרי, אם התקרבותו למלך
 75 בשרי'דום, מסיבה לאדם שמחה גדולה ביותר, וְקִלְיָוִחְמָר לְאִין
 76 קִין — שהשמחה גדולה במאד, לְקִרְבַּת וְדִירָת מְלָךְ מְלָכִי
 77 הַמְּלָכִים תְּקוּדָּה־בְּרִיךְ־הוּא, — שבשעה שהאדם מתקרב
 78 להקב"ה, ובאופן שהקב"ה כביכול דר ומתאכסן בדירתו — ודאי
 79 וודאי שדבר זה צריך להסב לאדם שמחה גדולה ביותר,
 80 וּבְדִכְתִּיב: "כִּי מִי הוּא זֶה אֲשֶׁר עָרַב לָבוֹ לְגִשְׁתִּי אֵלַי, נָאִם
 81 ה'": — ועל־ידי אמונה והתבטלות ל"יחוד ה'", נעשה האדם
 82 קרוב להקב"ה, ובאופן שהקב"ה דר בדירתו יחד אִתּוֹ. וְעַל זֶה —
 83 על הביטול ל"יחוד ה'", תִּקְנֵנוּ לְתֵן שְׂכָח וְהוֹדִיָּה לְשִׁמּוֹ תִּתְבָּרָךְ
 84 בְּכָל בִּקְר, וְלֹאִמְר: "אֲשֶׁרִינוּ מִה טוֹב חֲלָקְנוּ וְכוּ' וּמִה יָפָה
 85 יִרְשָׁתֵנוּ", כְּלֹמֶר, כְּמוֹ שֶׁהָאָדָם שֵׁשׁ וְשִׁמְחָה בִּירְשָׁה שֶׁנִּפְלָה
 86 לוֹ הוּן עֵתָק שֶׁלֹּא עָמַל בּוֹ, בֵּן וְיֹתֵר מִכֵּן לְאִין קִין, יֵשׁ לָנוּ
 87 לְשִׁמְחָה עַל יִרְשָׁתֵנוּ שֶׁהִנְחִילָנוּ אֲבוֹתֵינוּ, הוּא יְחִיד ה'
 88 הָאֱמֵתִי, אֲשֶׁר אֶפְלוּ בְּאֶרֶץ מִתְחַת — אִין עוֹד מְלַבְדּוֹ, וְזֶה

1 מאותיות הדיבור והמחשבה שלמעלה) בטלים לגבי מקורם
 2 ושורשם — אור איך־סוף ברוך־הוא. האמור הוא משל מתחום
 3 הנפש. ולהלן יביא רבנו הזקן משל נוסף מענין גשמי: וְכִמּוֹ
 4 שֶׁנִּתְבָּאָר נָם בֵּן בְּמִקּוֹם אַחֵר מְשַׁל גִּשְׁמִי לָזֶה, מְעַנֵּן בְּטוֹל
 5 זֶה וְאִיר הַשָּׁמֶשׁ
 6 בְּמִקּוּרֹו, הוּא גוֹף כְּדוּר
 7 הַשָּׁמֶשׁ שֶׁבְּרִקְעָה, שָׁנָם
 8 שָׁם — בגוף כדור השמש,
 9 מֵאִיר וּמִתְפַּשֵּׁט וְדִאי
 10 זִיוו וְאִירֹו, — של השמש,
 11 וּבִיתָה שָׁאֵת
 12 מִהִתְפַּשֵּׁטוֹת וְהִתְרָתוֹ
 13 בְּחִלָּל הָעוֹלָם, — שכן,
 14 ככל שזיו השמש קרוב
 15 יותר לשמש, הוּא ודאי
 16 מאיר יותר, אֶלֶּא שָׁשָׁם —
 17 בגוף כדור השמש, הוּא —
 18 הזיו והאור, בְּטוֹל
 19 בְּמִצִּיאוֹת בְּמִקּוּרֹו
 20 וּבְכֵאלֹו אִינוּ בְּמִצִּיאוֹת
 21 כְּלָל: — שכן, בגוף כדור
 22 השמש, מורגש המקור
 23 בלבד, שהוא השמש
 24 עצמה, ואילו זיו ואור
 25 השמש אינו ניכר כלל.
 26 לקרב יותר את הדברים
 27 לשכל, הרי זה למשל, מה
 28 שחכמינו ז"ל אומרים:
 29 "שרגא בטיהרא מאי
 30 אהני" (נר הדולק בצהרים — מה מועיל?), הרי אין הכוונה, שאין
 31 הנר מפיק אור, שהרי, אם היו מכסים את חלונות החדר, שאור
 32 השמש לא יחדור אליו, היו מרגישים אז באור הנר, אלא מאחר
 33 שקיים אור גדול יותר של השמש — לא נראה אור הנר ואין לו
 34 שום השפעה כלל — ומאחר שכל מציאותו של הנר היא להאיר,
 35 הרי כיון שאין הוא מאיר — אין הוא נחשב למציאות; כך, ויותר
 36 מכך, אין בזיו ואור השמש משום מציאות, בשעה שהוא נמצא
 37 במקורו, בשמש עצמה. וְכִכָּה מְשַׁל דְּרָךְ־מְשַׁל, הוּא בְּטוֹל
 38 הָעוֹלָם וּמֵלֹאֹ בְּמִצִּיאוֹת לְגַבִּי מְקוּרֹו שֶׁהוּא אִיר אִין־סוֹף
 39 בְּרִיךְ־הוּא, — שהעולם וכל בראיו — בטלים במציאות, וכאילו
 40 אינם קיימים כלל, לגבי אור איך־סוף ברוך־הוא, וְכִמּוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר
 41 שָׁם בְּאִרְיֹכּוֹת. — שזו משמעותו האמיתית של ענין "אחדות
 42 ה'", שהקב"ה בלבד הוא ה"יש" האמיתי, ובלעדו — אין שום דבר
 43 קיים. וְהֵנָּה, בְּשִׁיעֻמִּיק בְּזֶה תִּרְבֶּה, — להבין את ענין "אחדות
 44 ה'", וְשִׁמְחָה לָבוֹ וְתִגַּל נִפְשׁוֹ אֶף גִּילָת וְרֵנָּה בְּכָל לֵב וְנִפְשׁ

2. ב"שער היחוד והאמונה" פרק ג. 3. חולין ס, ב. ראה זוהר בראשית כ, א. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ער רופט עס אן אמונה - ווייל דאס איז מיוסד [הוא קורא לכך אמונה - מפני שזה מיוסד] על האמונה שבדבר ה' שמים נעשו גו' ועוד שאפילו הענין דאחדות השם האמיתית הוא באמונה אצל כאו"א (עיין ס, ב. קמא, ב), ועוד י"ל שהוא וכו'". 5. פרק ל"ו. 6. ירמ' ל, כא.

שמבינה, בְּקִרְבָּתָהּ ה' וּדְיָרְתוּ אֹתוֹ עִמּוֹ – את קרבת ה',
והיותו "דר" בדירה אחת אתו עמו – שזאת היא שמחה עצומה
לנפש, הרי נוסף על כך, עוֹד זֹאת יִשְׂמַח בְּכַפְלָיִם בְּשִׂמְחַת
ה' וְגִדְלָה נַחַת רוּחַ לִפְנֵי וְיִתְבָּרַךְ בְּאַמוּנָתָהּ זוּ, – שבנפש
האדם, דְּאֵתְכִפְיָא

סְטֵרָא־אֲחֵרָא מִמֶּשׁ וְאֵתְהַפֵּךְ חֲשׂוֹכָא לְנִהוּרָא, – ממה
שה"סטרא-אחרא" נכפית ממש, והחושך נהפך
לאור, שְׁהוּא חֲשֵׁךְ הַקְלָפוֹת שֶׁבְּעוֹלָם הָזֶה הַחֲמִירִי הַמְּחַשְׁבִּים
וּמַכְסִּים עַל אוֹרוֹ וְיִתְבָּרַךְ "עַד עַתָּה קֵץ, כְּמוֹ
שֶׁכְּתוּב: "קֵץ שֵׁם לְחֲשֵׁךְ" – שיגיע זמן בו
יהיה סוף לחושך הקליפות
המכסות על אור הקדושה. [דְּהֵינּוּ "קֵץ הַיָּמִין", – כשיתגלה
ה"ימין" שלמעלה, שְׁיַעֲבִיר – הקב"ה, את
רוּחַ הַטְּמָאָה מִן הָאָרֶץ, וְיִגְלֶה כְּבוֹד ה', וְרָאוּ
כָּל בָּשָׂר יְיָהּ וְכָמוֹ שִׁיתְבָּאֵר לְקַמְן¹¹]. – כל
זה יהיה כשהקליפה תתבטל, ואילו עתה,
כשהקליפה עדיין מכסה על הקדושה, הרי,

כשהאדם, באמונתו בענין "יחוד ה'", שובר את ה"קליפה",
והופך את חושך ה"קליפה" לאור, יש בכך משום גרימת נחת
רוח רב להקב"ה. וּבִפְרָט בְּחוּץ לְאָרֶץ, שְׁאוּרֵי אֶרֶץ הָעַמִּים
טָמֵא וּמְלֵא קְלָפוֹת וְסְטֵרָא־אֲחֵרָא, וְאִין שִׂמְחָה לִפְנֵי
יִתְבָּרַךְ – כמו, בְּאִזְרָה וְשִׂמְחָה – בצירוף המעלה של בְּיָתְרוֹן
אוֹר הָבֵא מִן הַחֲשֵׁךְ דִּיקָא. – דוקא, מהפיכת החושך לאור.
– וכשבחוץ לארץ נקלט בו ענין "אחדות ה'", יש בכך משום
גרימת שמחה גדולה מיוחדת למעלה. בהתאם לכך, מובן
ממילא, שככל שגדול יותר החושך השורר במקום – כך גדולה
יותר ה'נחת רוח' למעלה הנובעת מהאמונה ב"אחדות ה'"
שיהודי הנמצא באותו מקום מאמין. הרי, שהשמחה היא
כפולה: שמחת הנפש על קרבתה להקב"ה, והשמחה על גרימת
ה'נחת רוח' והשמחה להקב"ה בכיכול וְהוּא שֶׁכְּתוּב¹²: "יִשְׂמַח
יִשְׂרָאֵל בְּעוֹשָׁיו", – "בעושי" פְּרוֹשׁ, שֶׁכָּל מִי שֶׁהוּא מוֹרֵעַ
יִשְׂרָאֵל – יֵשׁ לוֹ לִשְׂמַח בְּשִׂמְחַת ה', אֲשֶׁר – הקב"ה, שֵׁשׁ
וְשִׂמַּח בְּדִירְתוֹ בְּתַחְתּוֹנִים, שֶׁהֵם – הנבראים שבעולם,

1 הִיא דִּירְתוֹ בְּתַחְתּוֹנִים. – שהנבראים התחתונים ידעו ויהיו
2 בטלים לענין "אין עוד מלבדו", שאין שום דבר קיים בלעדי
3 הקב"ה. ענין זה נקרא "ירושה", כי בעבודתנו העצמית, לא היינו
4 יכולים להגיע לענין "יחוד ה'" האמיתי. אלא, קבלנו דבר זה
5 בירושה מאבותינו, שענין
6 "אחדות ה'" יובן וייקלט

7 היטב בנשמתו של יהודי. 1 וְהוּא שְׁאֲמָרוּ רַז"ל: 2
9 תַּרְי"ג מִצּוֹת נִתְּנוּ 3 לְיִשְׂרָאֵל, בָּא חֲבִיקוּן 4
11 וְהַעֲמִידוֹן עַל אֶחָת, – 5
12 הִיא מִצְוַת האמונה. 6
13 שְׁנֵאמְרֵי: "וְצִדִּיק 7
14 בְּאַמוּנָתוֹ יִחְיֶה", 8
15 כְּלוּמָר, פָּאֵלּוּ אֵינָהּ רַק 9
16 מִצְוָה אֶחָת, הִיא 10
17 הָאֲמוּנָה לְבָדָה, כִּי עַל־ 11
18 יְדֵי הָאֲמוּנָה לְבָדָה – 12
19 בַּעֲנֵן "יחוד ה'" האמיתי, 13
20 כִּפִּי שֶׁלִּמְדוּנוּ לַעֲלִי, יָבֵא 14
21 לְקִיּוֹם כָּל הַתַּרְי"ג 15
22 מִצּוֹת. דְּהֵינּוּ, בְּשִׂיחָהּ 16
23 לְבֹ שֵׁשׁ וְשִׂמַּח 17
24 בְּאַמוּנָתוֹ בְּיָחוד ה' 18
25 בְּתַכְלִית הַשִּׂמְחָה, 19
26 פָּאֵלּוּ לֹא הִיָּתָה עָלָיו 20
27 רַק מִצְוָה זוֹ לְבָדָה, 21
28 וְהִיא לְבָדָה תַּכְלִית 22
29 בְּרִיאָתוֹ וּבְרִיאַת כָּל 23
30 הָעוֹלָמוֹת – כְּמוֹ לַמְּשָׁל, 24
31 אִילוּ יָדַע הָאָדָם, שְׁקִיּוּמָת

לגביו מצוה אחת בלבד, והיא תכלית בריאתו ובריאת כל
העולמות, הרי היה מתוך שמחה רבה ביותר מקיים אותה
מצוה – באותה מדה עליו לשמוח במצוה האמונה ב"יחוד ה'"
האמיתי, תַּרִי כְּכֹחַ וְחִיּוֹת נִפְשׁוֹ בְּשִׂמְחָה רַבָּה זוֹ תַתְּעֵלָה
נִפְשׁוֹ לַמַּעֲלָה מַעֲלָה, עַל כָּל הַמּוֹנְעִים קִיּוֹם כָּל הַתַּרְי"ג
מִצּוֹת מִבֵּית – הפרעות הנובעות מגופו ונפשו הבהמית,
וּמַחוּץ. – הפרעות הנובעות מהסובב אותו, והיינו: שכל
המניעות הנובעות מגופו ונפשו הבהמית ומעניני העולם, לא
ימנעו אותו מלקיים תרי"ג המצוות. שכן, מאחר שהוא חש את
האמונה בענין "יחוד ה'", שאין שום דבר מבלעדי ה', הרי שאין
שום דבר שבירו להפריע לו לקיים תורה ומצוות שהן רצונו
של הקב"ה, ולכן – ה"אמונה" היא יסוד כל המצוות. וְהוּא
שְׁאֲמָר "בְּאַמוּנָתוֹ יִחְיֶה" – כמו שכתוב: "וְצִדִּיק בְּאַמוּנָתוֹ יִחִי",
וְהוּא דִּיקָא, – דוקא, בְּתַחֲלִית הַמַּתִּים, דֶּרֶךְ מִשָּׁל, כִּד
תַּחֲיָה נִפְשׁוֹ בְּשִׂמְחָה רַבָּה זוֹ. וְהִיא שִׂמְחָה כְּפֹלָה
וּמְכַפְּלָה, כִּי מִלְכָּד שִׂמְחַת הַנֶּפֶשׁ הַמְּשַׁכֵּלֶת – הנפש

- 1 בְּחִינַת עֲשִׂיָּה נְשִׂמָת מְמֹשׁ. – ובהם קמה דירה להקב"ה.
 2 ולכן נאמר "בעושי" – לשון עשיה, לאמר: שהשמחה היא
 3 גדולה ביותר ממה שהדירה להקב"ה כביכול, מוקמת בתוך
 4 הנבראים שבעולם העשיה. וְזֶהוּ שְׂכָתוֹב "בְּעוֹשִׂיו" לְשׁוֹן
 5 רַבִּים, – אלה שעושים
 6 אותו (לכאורה היה צריך
 7 לומר "ישמח ישראל"
 8 בעושו" – לשון יחיד)
 9 שֶׁהוּא עוֹלָם הוּא הַנְּשִׂמָת
 10 הַמְּלֵא קְלִפּוֹת וְסִמְרָא
 11 אֲחֵרָא, שְׂנֵקְרָא "רְשׁוֹת
 12 הַרְבֵּים" – ולא רשות היחיד, יחידו של עולם, אלא רשות של
 13 קליפות, שהן רבות וְ"טוֹרֵי דְפִירֹדָא", – הרי הפירוד, שכל

ליקוטי אמרים

ממש. וז"ש בעושי לשון רבים שהוא עו"הו הגשמי
 המלא קליפות וס"א שנק' רשות הרבים וטורי דפרודא
 ואתהפכנ לנהורא ונעשים רשות היחיד ליחודו ית'
 באמונה זו:

יום חמישי ל' אדר א'
 מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מג, פרק לז. והנה... עד עמ' מג, כמ"ש לקמן.

- 27 פֶּרֶק לז. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שלעתים מסוימות, על
 28 האדם לזכר את נפשו ולהאיר אותה בשמחת הלב, על-ידי התבוננותו
 29 בענין יחוד ה' האמיתי, איך שהקב"ה יחיד ומיוחד, וכל הבריאה בטלה
 30 במציאות לגביו, כאילו אינה קיימת כלל.
 31 וְהֵנָּה, מוֹדַעַת זֹאת –
 32 ידוע הדבר, שְׁהָאֲבוֹת הֵן
 33 הֵן הַמְּרַבֵּה¹, –
 34 כאמור, רומז המושג
 35 "מרכבה", לדבר שבטל
 36 לגמרי למישהו, ואין לו
 37 שום רצון אחר, אלא
 38 רצונו של מי שהוא בטל
 39 אליו, כמו "מרכבה"
 40 שנתונה לגמרי לרצון
 41 הנהוג בה. שְׂכָל יְמִיָּהם
 42 לְעוֹלָם לֹא הִפְסִיקוּ
 43 אֶפְלוּ שְׁעָה אֶחָת
 44 מִלְקָשֶׁר דַּעַתָּם וְנִשְׁמָתָם
 45 לְרִבּוֹן הָעוֹלָמִים בְּכַפּוֹל
 46 הַנּוֹכַח לְעֵיל לִיחודו
 47 יִתְבָּרֵךְ. – האבות עמדו תמיד בביטול במציאות להקב"ה,
 48 בהרגשתם התמידית את ייחודו האמיתי; וְאַחֲרֵיהֶם – היו אלה,
 49 כָּל הַנְּבִיאִים, כָּל אֶחָד לִפִּי מַדְרַגַּת נִשְׁמָתוֹ וְהִשְׁתַּחֲוֹתוֹ, –
 50 התבטלותו במציאות של כל נביא, היה בהתאם לרום מדריגת
 51 נשמתו ולגודל השגתו, וּמַדְרַגַּת מוֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלְיוֹהֶשְׁלֹם הָיָא
 52 הָעוֹלָה עַל כָּלָּהּ, – על כל מדריגות הנביאים, שְׁאִמְרוּ עָלָיו:
 53 שְׂכִינָה מְדַבֶּרֶת מִתּוֹךְ גְּרוֹנוֹ שֶׁל מוֹשֶׁה, – משה רבנו היה בטל
 54 במציאות להקב"ה בצורה כזו, שדיבורו היה דיבור של השכינה.
 55 וכעתבטלות גרונו של האדם לדיבורו, כך היה ביטול גרונו של

- 14 אחד לעצמו הוא הר נפרד גבוה, וכל אחד מהם יש מי שעשה
 15 אותו – הוא ה' (לכן נאמר "עושי" לשון רבים), וְאַתְּהִפְכֵן
 16 לְנִהוּרָא, – והם נהפכים לאור, וְנִעְשִׂים "רְשׁוֹת הַיְּחִיד"
 17 לִיחודו יִתְבָּרֵךְ, בְּאִמּוּנָה זו: – על-ידי אמונתו של יהודי
 18 ב"אחדות ה'" האמיתית –
 19 כל זה נעשה "רשות
 20 היחיד" ל"יחידו של
 21 עולם", ולכן נאמר
 22 "בעושי" לשון רבים,
 23 שהשמחה למעלה היא
 24 במיוחד מכך שכל עניני
 25 העשיה הנפרדים נהפכים לאור הקדושה על-ידי האמונה בענין
 26 "אחדות ה'".

ליקוטי אמרים

פרק לד והנה מודעת זאת שהאבות הן הן
 המרכבה שכל ימיהם לעולם
 לא הפסיקו אפי' שעה אחת מלקשר דעתם ונשמתם
 לרבון העולמים בביטול הנ"ל ליחודו ית' ואחריהם כל
 הנביאים כל אחד לפי מדרגת נשמתו והשגתו ומדרגת
 משרע"ה היא העולה על כולנה שאמרו עליו שכינה
 מדברת מתוך גרונו של משה ומעין זה זכו ישראל
 במעמד הר סיני רק שלא יכלו לסבול כמאמר רז"ל
 שעל כל דיבור פרחת נשמתו כו' שהוא ענין ביטול
 במציאות הנ"ל לכן מיד אמר להם לעשות לו משכן
 ובו קדשי הקדשים להשראת שכינתו שהוא גילוי

- אמר להם לעשות לו משכן, וכו' – במשכן, – קִדְשֵׁי
 הַקִּדְשִׁים – לְהַשְׁרָאָה שְׂכִינָתוֹ, – שבקדשי הקדשים של
 המשכן, תשרה השכינה, שְׁהוּא – השראת השכינה היא: גְּלוּי
 יְחִידוֹ יִתְבָּרֵךְ, – של הקב"ה, כְּמוֹ שְׂיִתְבָּאָר לְקַמְנָה². – שבמה
 התבטאה השראת השכינה במשכן ובמקדש – והרי מלא כל
 הארץ כבודו? – בהתגלות יחוד ה' בהם, כלומר: ענין זה
 שהקב"ה אין עוד מלבדו, האיר שם בהתגלות, ולא בצורה
 מוסתרת כפי שהדבר הוא בעולם. הרי, שהתגלות "יחוד ה'
 האמיתי" לבני ישראל, היתה על-ידי המשכן והמקדש.

1. ראה לעיל פרק כג. 2. ראה זהר פרשת פנחס דף רלב, א; רד"ל על שמות רבה סוף פרשה ג. 3. שבת פח, ב. 4. כפי שיוסבר להלן
 בפרק לו. 5. פרק נג.

יום שישי א' אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מג, ומשחרב בהמ"ק... עד עמ' 86, ה' לו.

ליקוטי אמרים

33 האבות והנביאים להיות "מרכבה" ו"משכן" להתגלות יחוד ה';
34 ואילו אני, כשאין בי אפילו שמץ מהשגתם, אי אפשר לי
35 להגיע, על-ידי השגתי, למציאות של "מרכבה" ו"משכן"; אי
36 לזאת - מכיון שכך, אעשה לו - להקב"ה, משכן ומכון
37 לשבתו, - באותה צורה
38 שהיא ביכלתי, הוא
39 העסק בתלמוד תורה -
40 שכאמור, תורה היא הרי
41 "משכן ומכון לשבתו
42 יתברך", כפי הפנאי
43 שלי, בקביעות עתים -
44 ללימוד התורה, ביום
45 ובלילה, כדת הניתנה
46 לכל אחד ואחד
47 בקבלות תלמוד תורה,
48 - עד כמה שכל אחד לפי
49 השגתו ומצבו, מחייב על
50 פי ההלכה ללמוד תורה,
51 וכמאמר רז"ל: "אפלו
52 פרק אחד שחרית בו".
53 - ופרק אחד ערבית, אם
54 אין באפשרותו ללמוד
55 יותר משני פרקים - הרי
56 זו מצות תלמוד תורה
57 שלו שנמשכת אצלו תמיד, והוא נעשה על-ידי-זה משכן
58 ומכון לשבתו יתברך. וכן ישמח לבו ויגיל, ויתן הודאה
59 על חלקו בשמחה ובטוב לבב, על שזכה להיות
60 אשפויכן - מארח, לגבורה - להקב"ה, על-ידי התורה
61 ש"ניתנה" מפי הגבורה, פעמים בכל יום, כפי העת
62 והפנאי שלו, - שיש לו ללמוד תורה, במסות ידו - כפי
63 האפשרות שניתנה לו, אשר הרחיב ה' לו: - את הזמן
64 ללמוד תורה.

1 ומשחרב בית המקדש - אין להקדוש-פרוך-הוא בעולמו
2 משכן ומכון לשבתו, הוא יחודו יתברך, - מקום בו יבוא
3 לידי ביטוי והתגלות, יחודו של ה' יתברך. אחרי חורבן בית
4 המקדש, אין מקום כזה בנמצא, אלא ארבע אמות של
5 הקלבה, - בתורה בלבד
6 מתגלה יחוד ה', שהוא -
7 ההלכה היא, רצונו
8 יתברך וחכמתו
9 המלכיים בקבלות
10 הערכיות לפנינו. -
11 ומאחר שבהלכות התורה
12 מלובשים רצונו וחכמתו
13 של הקב"ה - זהו רצונו
14 של הקב"ה שכן וכך
15 יהיה פסק הדין, וחכמתו
16 של הקב"ה היא ה"שכל"
17 של ההלכה - ורצונו
18 וחכמתו של הקב"ה, הם
19 דבר אחד אתו; הרי
20 שבתורה ישנו הגילוי של
21 יחוד ה'. ולכן, אחר
22 שיעמיק
23 מהשבתו בענין בטול
24 הנוכח לעיל כפי
25 יבלתו, זאת ישיב אל לבו: - יתבונן בדברים הבאים: כי
26 מהיות קטן שכלי ושרש נשמתי מהכיל, - אינני מסוגל,
27 בגלל קטנות שכלי ושרש נשמתי, להיות מרפכה ומשכן
28 ליחודו יתברך באמת לאמתו, מאחר דלית מחשבה דלי
29 תפיסא ומשגת בו יתברך כלל וכלל - אין בכוח שכלי
30 ומחשבתי כלל וכלל, "לתפוס" ולהשיג את הקב"ה, שום
31 השגה בעולם, ולא שמץ מנהו - ולא משהו, מהשגת
32 האבות והנביאים, - על-ידי השגתם באלקות, היה בכוח

יום שבת קודש ב' אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 86, ואם ירחיב ה'... עד עמ' 86, כמ"ש לקמן.

ליקוטי אמרים

73 שהחליט במחשבתו, ש"לכשירחיב" ילמד תורה יותר ויותר (עד
74 לכל היום כולו), נחשבת
75 כאילו אכן עשה כך
76 (כמאמר חכמינו ז"ל:
77 "מחשבה טובה הקב"ה
78 מצרפה למעשה"), וגם
79 שאר היום כלו שעוסק
80 במשא ומתן, יהיה מכון

65 ואם - הוא חושב לעצמו ומחליט: ירחיב ה' לו עוד - ויהיה
66 לו יותר פנאי ללמוד
67 תורה, אי "טהור ידים
68 יוסיף אמין", - אז, הוא
69 מחליט, יקדיש יותר ויותר
70 מזמנו ללימוד תורה,
71 ו"מחשבה טובה בו". -
72 אותה מחשבה טובה,

28 את שאר החלקים. ומלכד זה, הרי בשעת התורה והתפלה
29 עולה לה' כל מה שאכל ושתה ונהנה מארבע הירות
30 לבריות גופו, כמו שיתבאר לקמן. - הרי שגם שאר זמנו,
31 שהקדיש אותם להריוח את ארבעת החלקים לצרכיו הוא -
32 נעשים למשכן ולמכון
33 לשבתו יתברך, על-ידי
34 תורתו ותפילתו. באמור
35 לעיל הוסבר שאחרי
36 שאדם מגיע למרירות
37 ול"לב נשבר", על-ידי
38 חשבון מצבו הרוחני,
39 שאינו כמו שצריך להיות
40 - ישתדל האדם להגיע
41 לאחר מכן לשמחה
42 אמיתית; ופרטים שונים
43 בשמחה זו: - השמחה על
44 יציאת נפשו האלקית
45 מגלות הגוף והנפש הבהמית, והתעלותו ושובו למקור האלקי
46 על-ידי תורה ומצוות: - השמחה על קרבת האלקים בשעת
47 התעמקותו בענין "יחוד ה' האמיתי"; - וחזונו הגדולה מן
48 השמחה השוררת למעלה, על-ידי שהוא שבר והכניע את
49 ה"סטרא אחרא"; להלן יוסבר, שכל הפרטים האלה בשמחה,
50 אינם סותרים לעובדה, שיחד עם זה יהיה נתון במרירות ובלב
51 נשבר בגלל מצב גופו ונפשו הבהמית; שכן, אף שמרירות
52 ושמחה הן שתי תנועות הנוגדות אחת את השניה - הרי, מאחר
53 שהן נובעות משני גורמים שונים, יש באפשרות שני הלכי רוח
54 מנוגדים אלה למשול יחד בנפשו של האדם.

ליקוני אמרים

שהיא ממדותיו של הקב"ה מה הוא רחום וכו' וכמ"ש
בתיקונים חסד דרועא ימינא ואף שאינו נותן אלא חומש
הרי החומש מעלה עמו כל הארבע ידות לה' להיות
מכון לשבתו ית' כנודע מאמר רז"ל שמצות צדקה
שקולה כנגד כל הקרבנות ובקרבנות היה כל החי עולה
לה' ע"י בהמה אחת וכל הצומח ע"י עשרון סלת אחד
כלול בשמן כו' ומלכד זה הרי בשעת התורה והתפלה
עולה לה' כל מה שאכל ושתה ונהנה מארבע הירות
לבריות גופו כמ"ש לקמן.

1 לשבתו יתברך, - על-ידי, בנתינת הצדקה שיתן מיניעו, -
2 מפרנסתו, שיהיא - נתינת הצדקה, ממדותיו של הקדוש-
3 ברוך-הוא - בהן צריך יהודי להתדבק, ואותן הוא צריך
4 לעשות, "מה הוא רחום וכו'",¹⁰ - אף אתה רחום, וכמו
5 שכתוב ב'תיקונים'¹¹:
6 "חסד דרועא ימינא". -
7 חסד היא ה"יד הימנית"
8 של הקב"ה כביכול,
9 כלומר: שעל-ידי
10 ההתנהגות במדת החסד,
11 נעשה האדם כלי ו"מכון"
12 ל"דרועא ימינא", לחסדו
13 של הקב"ה. ואף שאינו
14 נותן אלא חמש -
15 מפרנסתו, זהו השיעור
16 המירבי לנתינת צדקה -
17 ממילא מוקדש לצדקה רק
18 החלק החמישי משעות עבודתו במשך היום. כיצד, איפוא, הוא
19 יכול בשאר ארבעת חלקי היום, שהוא מקדיש לצרכיו, להיות
20 "מכון לשבתו יתברך"? - התשובה היא: הרי תחמש - שהוא
21 נותן לצדקה, מעלה עמו כל - שאר, הארבע ידות לה',
22 להיות מכון לשבתו יתברך, כנודע מאמר רז"ל¹² שמצות
23 צדקה שקולה כנגד כל הקרבנות, ובקרבנות היה כל החי
24 - כל בעלי החיים, עולה לה' על-ידי בהמה אחת, - שהביאו
25 לקרבן, וכל הצומח - היה עולה, על-ידי "עשרון סלת אחד
26 כלול בשמן" כו'. - שהיו מביאים לקרבן מנחה. כך גם במתן
27 צדקה: על-ידי נתינת חלק אחד מפרנסתו לצדקה - מעלה גם

הכוונה במה שמוסיף שיחליט באם יהיה לו יותר זמן - ילמד יותר, והקב"ה מצרף מחשבה טובה זו למעשה - היא: כדי שיהיה במשך
כל היום משכן ומכון לשבתו, לא רק בשעה שהוא לומד פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית - הרי זה על-ידי החלטתו שכשיעזור לו
השי"ת ויהיה לו יותר זמן פנוי, ילמד יותר, בזמן הפנוי הרב יותר - הוא יכול הרי לקוות ולהתברך שיהיה זה "כל היום", שתהיה
מלאכתו נעשית על-ידי אחרים ויהיה לו זמן ללמוד כל היום. החלטה זו, שאז ילמד כל היום. כשהיא - אותה מחשבה - מצורפת
ונחשבת כ"מעשה", הרי זה אמור למשך כל היום, שבמשך כל היום יהיה משכן ומכון לשבתו יתברך; ולכן הכניס רבנו הזקן נקודתיים
(:) לפני המלים "ואם ירחיב", כדי להפריד ענין זה ולהראות שיש לכך יותר שייכות למה שהוא אומר להלן, שהוא מחפש עצות איך
להיות כל היום משכן ומכון לשבתו. אלא שהוא מחפש להלן עצות על הזמן הנותר מהיום שאין הוא לומד בו - על-ידי ענין הצדקה
- הרי זה מפני ש"מחשבה טובה" היא רק "כאילו עשאה", ברם. הדבר הרי לא נעשה בפועל - בא רבנו הזקן ואומר שביכולתו להיות
משכן ומכון לשבתו במעשה בפועל על-ידי ענין הצדקה. 10. שבת קלג, ב. 11. תיקוני זהר, תיקון א. 12. סוכה מט, ב; בבא בתרא
ט, א.

המשך ביאור למסכת גיטין ליום רביעי עמ' ב

1 טורים במגילה אחת, ובאמת אין אלו שני גיטין, והעדים החתומים
2 על הגט השני (השמאלין) אין הם העדים שחתמו על הגט שלו
3 (הימני).
4 משיבה הגמרא, אמר רב אמר רב, בשיש ריוח מלמטה -
5 המשנה מדברת באופן שנותר גליון הנייר ריק בסוף הגט הראשון,
6 המוכיח שלא נכתב שם דבר נוסף, ולא נחתך מן הגט מאומה, אלא
7 כך היא צורת הגט מתחילתו, שנכתב בשני עמודים זה לצד זה.
8 מוסיפה הגמרא לשאול, ודלמא זמן דבתרא מינו נזיח - ועדיין יש
9 לחוש שמא באמצע כתיבת הגט שלו הראשון, חזר בו מרצונו

10 לגרש את אשתו ועל כן לא השלים את כתיבתו, ובחלקו העליון
11 של העמוד הסמוך היה כתוב גט של אחר, וכאשר רצה לגרשה
12 בשנית חתך את חלקו העליון של הגט השני (השמאלין) באופן
13 שהמילים בגט השני יהיו בהמשך למילים בגט הראשון, ועל ידי
14 כך השלים את כתיבת הגט שלו.
15 משיבה הגמרא, בדאמר רב אמר רב - כשם שאמר רב אבא
16 בשם רב, שדברי משנתנו אמורים בשיש ריוח מלמטה - כשנותר
17 גליון ריק בסוף הגט, ומתוך כך ניכר שלא היה כתוב שם דבר ולא
18 נחסר מן הגט מאומה, ועל כן אין לחשוש שמא נחתך בסופו,

יום ראשון	יום רביעי	כז אדר א	ה'תש"ג
-----------	-----------	----------	--------

שיעורים. חומש: ויקהל, רביעי.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: ומ"ש בגמרא . . . 82 חרדים.

בְּשִׁלְשָׁה כָּלִי שָׁרֵת – אֶהְבֵּת ה', אֶהְבֵּת הַתּוֹרָה, אֶהְבֵּת יִשְׂרָאֵל – צְרִיכִים צְעִירִים בְּנֵי תּוֹרָה לְגִשֵּׁת לַעֲבֹד בְּכָרֶם ה' צָבָאוֹת, לְקַרֵּב לָב אֲחֵיהֶם לְקִיּוֹם מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת וּקְבִיעוֹת עֲתִים לַתּוֹרָה – מִבְּלִי הַתַּחֲשֵׁב עִם מַחֲלַת הַמַּפְלְגוֹת. וְהָאֲמַת הַגָּמוּר הוּא, אֲשֶׁר לָב יִשְׂרָאֵל הוּא מַעֲיֵן מְקוֹר מֵיִם חַיִּים, וּבְרִית כְּרוּתָה לַעֲבוּדָה וְתַעֲמוּלָה שְׁאִינֶן חוֹזְרוֹת רִיקָם.

יום שני	יום חמישי	כז אדר א	ה'תש"ג
---------	-----------	----------	--------

שיעורים. חומש: ויקהל, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קכ"קלד.
תניא: אבל מי . . . 82 אהבת ריעים.

אֲאֻמּוֹר אִמְר: אִמֶּת אִיז דַּעַר דֶּרֶךְ הַמִּיצוּעַ, א נְטִי' לִימִין אוֹיֶף מַחְמִיר זִיין אוֹיֶף זִיךְ און גַּעפִּינען אִין זִיךְ חֲסֻרוֹנוֹת, אָדַעַר עֲנִינִי עֲבִירוֹת, וּוָאס נִיט ווי דַּעַר אִמֶּת אִיז, אָדַעַר א נְטִי' לִשְׁמַאל, מְקִיל זִיין זִיךְ, מַכְסָּה זִיין אִיגְעֵנע חֲסֻרוֹנוֹת, אָדַעַר מְקִיל זִיין אִין עֲנִינִי עֲבוּדָה מַצֵּד אֶהְבֵּת עֲצֻמוֹ, זִינען בִּידַע פֶּאָלשַׁע דְּרָכִים.

אָדְנִי אָבִי מוֹרִי וְרַבִּי [הַרְש"ב] אָמַר: אִמֶּת הִיא דֶּרֶךְ הַמִּיצוּעַ. נְטִיָּה לִימִין לְהַחֲמִיר עַל עֲצֻמוֹ וְלִמְצָא בְּעֲצֻמוֹ חֲסֻרוֹנוֹת אוֹ עֲנִינִי עֲבִירוֹת, שְׁאִינֶם כָּפִי שֶׁהָאִמֶּת הִיא, אוֹ נְטִיָּה לִשְׁמַאל, לְהַקֵּל עַל עֲצֻמוֹ, לְחַפּוֹת עַל חֲסֻרוֹנוֹת עֲצֻמוֹ, אוֹ לְהַקֵּל בְּעֲנִינִי עֲבוּדָה בְּגִלָּל אֶהְבֵּת עֲצֻמוֹ – שְׁתִּיחָן דְּרָכִים לֹא אִמֶּתִיּוֹת.

יום שלישי	יום ששי	כח אדר א	ה'תש"ג
-----------	---------	----------	--------

שיעורים. חומש: ויקהל, ששי.
תהלים: קלה"קלט.
תניא: וגם המקורבים . . . דשבת.

בְּקִרְיַאת שְׁמַע שְׁעַל הַמִּסָּה: "רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הָרִינִי מוֹחֵל", וְכֵן "לְמַנְצַח גּו' בְּבוּא" – אִין אוֹמְרִים בְּשִׁבְתַּת יוֹם-טוֹב, אָבֵל צְרִיךְ לֹאמַר בְּשָׁאָר יָמִים שְׁאִין אוֹמְרִים בָּהֶם תַּחֲנוּן. בְּסִיוֹם הַג' פְּרָשִׁיּוֹת אוֹמְרִים תַּבַּת "אִמֶּת". יַעֲלוּ חֲסִידִים – פֶּעַם אַחַת, הִנֵּה מִטָּתוֹ – ג' פְּעָמִים, יְבָרְכֶךָ – ג' פְּעָמִים. בְּתַקוֹן חֲצוֹת אִין אוֹמְרִים "לְמַנְצַח גּו' בְּבוּא" בְּיָמִים שְׁאִין אוֹמְרִים בָּהֶם תַּחֲנוּן.

יום רביעי

שבת

כט אדר א, פרשת שקלים

ה'תש"ג

הפטורה: ויכרת יהודע גו', ומוסיפים פסוק ראשון ואחרון של הפטורת מחר חדש. מברכים ראש חדש אדר שני, אמירת כל התהלים בהשקפה, יום התנועות.

שיעורים. חומש: ויקהל, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קמ"קמד.

תניא: פרק לג. עוד . . . באמונה זו.

באמירת לחיים יש שתי נוסחאות:

(א) לחיים טובים ולשלום, וטעם הברכה – להיות כי בשתיית היין הנזכרת בפעם הראשונה בתורה היו תוצאות לא טובים – ויחל נח גו', ועץ הדעת – גפן הי', ולכן מברכים שני זה יהי' לחיים טובים.

(ב) הרב המגיד ממעזריטש הי' עונה לחיים ולברכה. פעם בהתעודות שהי' נוכח רבינו הזקן, ענה רבינו הזקן: לחיים ולברכה. אחרי ההתעודות שוחחו החסידים בטעם נוסח זה, ששמעוהו אז פעם הראשונה. אחד החסידים אמר, אשר להיות כי נכנס יין יצא סוד, ובעבודה הוא התגלות המדות, לכן זקוקים לברכה. והנוסח הוא "לחיים ולברכה" – אותיות לב-רכה. הצ"צ אמר ע"ז: דאס קען זאגען א חסיד, וואס האט געדאווענט און געטאן אין עבודה דרייסיג יאהר.

באמירת "לחיים" יש שתי גסחאות: (א) "לחיים טובים ולשלום", וטעם הברכה – להיות כי בשתיית היין הנזכרת בפעם הראשונה בתורה היו תוצאות לא טובים – ויחל נח גו', ועץ הדעת – גפן הי', ולכן מברכים שני זה יהי' לחיים טובים.

(ב) הרב המגיד ממעזריטש הי' עונה "לחיים ולברכה". פעם בהתעודות שהיה נוכח רבינו הזקן, ענה רבינו הזקן: "לחיים ולברכה". אחרי ההתעודות שוחחו החסידים בטעם גסח זה, ששמעוהו אז פעם הראשונה. אחד החסידים אמר, אשר להיות כי נכנס יין יצא סוד, ובעבודה הוא התגלות המדות, לכן זקוקים לברכה. והנסח הוא "לחיים ולברכה" – אותיות לב-רכה. הצ"צ אמר על זה: זאת יכול לומר חסיד, שהתפלל ועסק בעבודת ה' שלשים שנה.

יום חמישי

יום ראשון

ל אדר א, ר"ח

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: קמה"קג.

תניא: פרק לד. והנה . . . מג כמ"ש לקמן.

אאמו"ר אמר: א חסיד מאכט א סביבה. אויב ניט, דארף ער גוט א טאפ טאן בא זיך אין פעקל, וואס טוט זיך מיט איהם אליין. און דאס אליין וואס ער מאכט ניט קיין סביבה – דארף איהם צוברעכען ווי א קינעלע (קיסם). און ער דארף פרעגען בא זיך אליין: וואס טו איך אויף דער וועלט?

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] אמר: חסיד יוצר סביבה. אם לא – עליו לפשפש בכליו, מה מצבו האיש. ודבר זה עצמו, שאינו יוצר סביבה – צריך לשברו [=את רוחו] כקיסם. ועליו לשאל את עצמו: מה אני עושה בעולם הזה?

ה'תש"ג

א אדר שני, ר"ח

יום שני

יום
שישי

שיעורים. חומש: פקודי, שני עם פירש"י.

תהלים: א"ט.

תניא: ומשחרב . . . 86 ה' לו.

בְּנִצְעָלָה וַיָּבֹא: זָכְרָנוּ ה' אֱלֹקֵינוּ בּוֹ – בִּי"ת דְּגוּשָׁה – וּפְקָדָנוּ בּוֹ – בִּי"ת רַפּוּיָה.

ה'תש"ג

ב אדר שני

יום שלישי

שבת
קודש

שיעורים. חומש: פקודי, שלישי עם פירש"י.

תהלים: י"ז.

תניא: ואם ירחיב . . . 86 כמ"ש לקמן.

הַבְּרָכָה צְרִיכָה לְאִיזָה דְּכָר שְׁתַּאֲחָז בּוֹ, וְכַמוּ הַמָּטָר – עַל שְׂדֵה חֲרוּשָׁה וְזֵרוּעָה, אוּ הַיּוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ – עַל תְּבוּאֹת הַשְּׂדֵה וְהַפָּרֶס. אָבֵל בְּשֵׂדָה בּוֹר לֹא חֲרוּשָׁה וְלֹא זֵרוּעָה, אֵין הַמָּטָר יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ מְבִיאִים תּוֹעֲלָת.

המשך ביאור למסכת גיטין ליום רביעי עמ' א

24 על הגט. כגון אדם ששמו ראובן בן יעקב, אינו צריך לחתום 'ראובן
25 בן יעקב עד' אלא הוא יכול לחתום 'ראובן עד' או 'בן יעקב עד'
26 או 'ראובן בן יעקב'.
27 הגמרא מקשה על האופן שהתבאר ברישא, ששני עדים עבריים
28 חתמו בדרכם תחת שני הגיטין ותחתיהם שני עדים יוניים, והתבאר
29 שרק גט אחד כשר. מקשה הגמרא, וְלִיתְכַּשְׁרֵהּ הָאֵי – הגט הימני
30 בְּרִאשׁוֹנָה, וְהָאֵי – הגט השמאלי בְּכֵן יַעֲקֹב עַד, וְיִועִילוּ חֲתִימוֹת שְׁנֵי
31 עֲדִים הָרִאשׁוֹנִים לְהַכְשִׁיר אֶת שְׁנֵי הַגִּיטִין, דִּהָא תָּנִן שֶׁאִם חֲתוּם עַל
32 הַגִּט נִסַּח בְּכֵן אִישׁ פְּלוֹנִי עַד, כָּשֶׁר הַגִּט בְּכֵן, וְאֵין צָרִיךְ הָעֵד
33 לְחֲתוּם אֶת שְׁמוֹ. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, מְדוּבָר בַּמִּשְׁנָה בְּאֻפֹּן דְּכֶתֵב
34 'רִאשׁוֹן בֵּן' אֶקְמָא – תַּחַת הַגִּט הַיְּמָנִי, וְיַעֲקֹב עַד' אֶבְתְּרָא תַּחַת הַגִּט
35 הַשְּׁמָאֲלִי, וּמוֹכַח שֶׁאֵין כּוּוֹנְתוֹ לְחֲתוּם עַל שְׁנֵיהֶם שֶׁכֵּן 'רִאשׁוֹן בֵּן'
36 אֵינוֹ דֶּרֶךְ חֲתִימָה. מְקַשָּׁה הַגְּמָרָא עוֹד, וְלִיתְכַּשְׁרֵהּ הָאֵי – הַגִּט
37 הָרִאשׁוֹן בְּרִאשׁוֹן בֵּן, וְלִיתְכַּשְׁרֵהּ הָאֵי – הַגִּט הַשְּׁמָאֲלִי בְּיַעֲקֹב עַד,
38 דִּהָא תָּנִן שֶׁאִם יֵשׁ בְּגִט חֲתִימָה בְּנוֹסַח 'אִישׁ פְּלוֹנִי עַד', כָּשֶׁר הַגִּט
39 אֶף לֹלָא שֶׁם הָאֵב. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, מְדוּבָר בַּמִּשְׁנָה בְּאֻפֹּן דְּלֹא
40 כֶּתֵב הַחוּתוֹם אֶת הַמִּלָּה 'עַד', וְתַּחַת הַגִּט הַשְּׁמָאֲלִי כְּתוּב רַק
41 'יַעֲקֹב', וְאֵין הַגִּט כְּשֶׁר בְּכֵן. וּמִתְרַצָּת הַגְּמָרָא עוֹד, אִיכְפָּעִית אִימָא,
42 לְעוֹלָם אֲכַן מְדוּבָר בַּמִּשְׁנָה בְּאֻפֹּן דְּכֶתֵב הַחוּתוֹם אֶת הַמִּלָּה 'עַד',
43 וּמְדוּבָר בְּאֻפֹּן דִּידְעִינָן כִּי הָאֵת חֲתִימָה דְּלֹא דִּיעֲקֹב הוּא – אֲנוּ מְכִירִים
44 אֶת הַחֲתִימָה, וְיֹדְעִים שֶׁהִיא שֶׁל רִאשׁוֹן וְלֹא שֶׁל יַעֲקֹב, וְלֹכֵן אֵי
45 אִפְשָׁר לְהַכְשִׁיר אֶת הַגִּט הַשְּׁמָאֲלִי בַּחֲתִימָה זֹה.

1 שְׁנֵים עָדִים יוֹנִים – יְהוּדִים הַגְּרִים בֵּיתָן, וְחוּתִמִּים כְּמִנְהַג אֲנָשֵׁי יוֹן,
2 וגם חֲתִימוֹתֵיהֶן שֶׁלֹּהֶם פָּאִים מִתַּחַת זֶה – הַגִּט הַיְּמָנִי לְתַחַת זֶה –
3 הַגִּט הַשְּׁמָאֲלִי, וְנִמְצָא שֶׁשֶּׁם הָעֵד תַּחַת הַגִּט הַשְּׁמָאֲלִי וְשֶׁם אֲבִיו
4 תַּחַת הַגִּט הַיְּמָנִי, שְׁהָרִי הֵם חֲתוּמוֹ כְּמִנְהַג יוֹן. הָדִין הוּא, שֶׁאֵת הַגִּט
5 שֶׁהָעֲדִים הָרִאשׁוֹנִים [הַעֲלִיּוֹנִים] נִקְרְאוּ עַמּוֹ – הַגִּט שֶׁתַּחֲתֵיו חֲתוּמוֹ
6 הָעֲדִים הַעֲלִיּוֹנִים אֶת שְׁמֵם וְלֹא אֶת שֶׁם אֲבִיהֶם, הוּא כָּשֶׁר. לִכֵּן,
7 אִם הָעֲדִים הָעֲבֵרִים חֲתוּמוֹ מֵעַל הָעֲדִים הַיּוֹנִים הַגִּט הַיְּמָנִי כְּשֶׁר,
8 וְאִם הָעֲדִים הַיּוֹנִים חֲתוּמוֹ מֵעַל הָעֲדִים הָעֲבֵרִים הַגִּט הַשְּׁמָאֲלִי
9 כְּשֶׁר. וְאִם חֲתוּמוֹ הָעֲדִים בְּאֻפֹּן שֶׁעַד אֶחָד עָבְרִי חֲתֵם רִאשׁוֹן,
10 וְנִמְצָא שְׁמוֹ תַּחַת הַגִּט הַיְּמָנִי וְשֶׁם אֲבִיו תַּחַת הַשְּׁמָאֲלִי, וְנִתְחַתֵּיו
11 חֲתֵם עַד אֶחָד יוֹנִי שֶׁהִתְחִיל לְכַתּוּב אֶת שֶׁם אֲבִיו בְּסוֹף הַשִּׁטָּה,
12 תַּחַת הַגִּט הַשְּׁמָאֲלִי, וְהַמִּשְׁכִּיךְ לְכַתּוּב אֶת שְׁמוֹ בַּתְּחִילַת הַשִּׁטָּה
13 הַבְּאֵה, תַּחַת הַגִּט הַיְּמָנִי, וְאַחֲרָיו חֲתֵם עַד אֶחָד עָבְרִי בְּאֻפֹּן זֶה,
14 שֶׁשְׁמוֹ תַּחַת הַגִּט הַשְּׁמָאֲלִי בְּסוֹף הַשִּׁטָּה וְשֶׁם אֲבִיו תַּחַת הַגִּט
15 הַיְּמָנִי, וְאַחֲרָיו חֲתֵם עַד אֶחָד יוֹנִי שֶׁהִתְחִיל לְחֲתוּם בַּתְּחִילַת
16 הַשִּׁטָּה, וְנִמְצָא שֶׁם אֲבִיו תַּחַת הַגִּט הַיְּמָנִי וְשְׁמוֹ תַּחַת הַשְּׁמָאֲלִי,
17 וְחֲתִימוֹתֵיהֶן פָּאִין מִתַּחַת גִּט זֶה לְתַחַת גִּט זֶה כְּאִשֶּׁר הִתְבָּאֵר,
18 שֶׁחֲתוּמוֹ הָעֵד הָרִאשׁוֹן וְהַשֵּׁנִי אֶת שְׁמֵם תַּחַת הַגִּט הַיְּמָנִי וְשֶׁם
19 אֲבִיהֶם תַּחַת הַשְּׁמָאֲלִי, וְהָעֵד הַשְּׁלִישִׁי וְהָרְבִּיעִי חֲתוּמוֹ אֶת שְׁמֵם
20 תַּחַת הַגִּט הַשְּׁמָאֲלִי וְשֶׁם אֲבִיהֶם תַּחַת הַיְּמָנִי, הָדִין הוּא שֶׁשְּׁנֵיהֶם –
21 שְׁנֵי הַגִּיטִין פְּסוּלִין.

נמרא

מבואר במשנה (להלן ע"ב) שיש שלשה אופנים שהעד יכול לחתום

22

23

איסור תענית בראש-חודש

יום ראשון כ"ו אדר א' ה'תשע"ו

כנודר לצום בחנוכה ופורים שהנדר אינו חל משום שהם מדרבנן. וכן נקטו כמה מהמפרשים בדעת הרמב"ם (ראה שו"ע אור"ח סי' תיח, ד ובביאור הגר"א שם).

אך ה'כסף משנה' כתב שאין נראה שאיסור התענית בימים אלו הוא מהתורה, ואף שהוקשו ראשי חדשים למועדים (שנאמר 'וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם'), לימוד זה הוא רק 'אסמכתא' וכוונת הרמב"ם היא כי אף שהאיסור מדרבנן, מאחר ומצאו לו 'אסמכתא' בכתוב יש לו יותר תוקף בעיני העם ואינו צריך חיזוק כשאר דברי חכמים, והנדר חל.

ויש שנקטו להיפך, כי אף אם איסור התענית בראש-חודש הוא מהתורה (וההיקש למועדים הוא דרשה גמורה ולא רק 'אסמכתא'), מכל מקום יש להחמיר בו, כי איסורים המפורשים בתורה אינם צריכים חיזוק, אך איסור התענית בראש-חודש שאינו מפורש בתורה צריך חיזוק, ואינו בטל על ידי הנדר או השבועה (ראה שו"ך י"ד סי' רטו סק"א).

הלכות נדרים פרק ג, הלכה ט: הנודר שציוצו יום ראשון או יום שלישי כל ימיו, ופגע בו יום זה והרי הוא יום טוב או ערב יום חפזים – הרי זה חייב לצום. ואין צריך לומר ראש חודש. פגע בו חנכה ופורים – ידחה נדרו מפני תימים האלו; הואיל ואיסור הצום בהם מדברי סופרים – הרי הן צריכין חיזוק.

האם אסור מהתורה לצום בראש-חודש?

התוספות (תענית יב, א) כתבו: "יש ליזהר שלא להתענות בראש-חודש ובחנוכה ובפורים, דמאלו ודאי לא בטלה מגילת תענית". כלומר, למרות שהימים הטובים המנויים ב'מגילת תענית' בטלו לאחר חורבן הבית, ראש-חודש וחנוכה ופורים לא בטלו, ואסור מדרבנן לצום בהם.

אך מדברי הרמב"ם נראה שהאיסור הוא מהתורה, שכן כתב שנדרים חלים לבטל מצוה מהתורה אך לא מדרבנן, משום שדברי חכמים צריכים חיזוק, ולכן הנודר לצום בערב יום הכיפורים או בראש-חודש נדרו חל וחייב לצום, שלא

מדוע 'זה וזה גורם' מותר?

יום שני כ"ז אדר א' ה'תשע"ו

ההיתר של "זה וזה גורם" הוא מדין ביטול ברוב, וכשם שאיסור בעין בטל ברוב היתר, כך דבר הנוול על ידי איסור והיתר יחד – הגורם האסור בטל בגורם המותר. ואף שכל ביטול הוא לפחות ברוב, ב"זה וזה גורם", שאין כאן ממשות איסור אלא גורם בלבד, אחד באחד בטל. וכיון שההיתר הוא משום ביטול, הרי בדבר שיש לו מתירין ואינו בטל, ה'גורם' האסור לא בטל.

ועל פי שיטת הר"ן כתב ה'תורת חסד' (אור"ח סי' כא):

לדעת ה'מגן אברהם' (א"ח סי' תמ"ה ס"ק ה), האופה או מבשל בפסח בתנור שהסיקוהו בחמץ, כיון שהחמץ אסור בהנאה, גם המאפה והתבשיל אסורים בהנאה. ומדוע אינו מותר משום "זה וזה גורם" שהרי העצים והחמץ מצטרפים לאפיה ולבישול? - כי ה'מגן אברהם' סובר כהר"ן שהיתר "זה וזה גורם" הוא מדין ביטול, וכיון שחמץ בפסח אסור במשהו ואינו בטל, הגורם האסור אינו מתבטל.

הלכות נדרים פרק ה, הלכה טז: האוסר פירותיו על חברו... חבירו אסור בגידולי פירות אלו.

והקשה הראב"ד: כתב הרמב"ם (הל' ע"ז פ"ז ה"ד) "כל שדבר אסור ודבר מותר גורמין לו – הרי זה מותר". ואם כן, מדוע אסורים גידולי הפירות שנאסרו עליו בנדר, הרי בנוסף לזרעים של הפירות האסורים, גם הקרקע שהיא היתר גורמת לגידולם, ומטעם זה אמרו (ע"ז מח, ב) "אגוד של ערלה מותר בפירותיה"?

ותירץ הרדב"ז:

דבר הנאסר בנדר הוא איסור "שיש לו מתירין", כי יכול להישאל על נדרו (לעיל ה"ב), ומאחר שדבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטל, אין אומרים בו "זה וזה גורם" - מותר.

ומבאר ה'אבני מילואים' (בשור"ת סי' ו בסוה"ס):

הרמב"ם סובר כדעת הר"ן (ע"ז כא, א, בדפי הרי"ף), שיסוד

טובת הנאה - ממוון?

יום שלישי כ"ח אדר א' ה'תשע"ו

לישראלים אינו יכול לתת אותן, אין לו כל טובת הנאה והרי הן כ'עפרא דארעא' ללא כל בעלות, ולכן הכהנים והלוויים "באין ונוטלין מתנותיהן על כרחו".

והקשה: איך פסק הרמב"ם שבעל הבית יכול לאסור את המתנות לחלק מהכהנים או הלוויים מצד 'טובת הנאה' שיש לו בהן, והרי לדעת הרמב"ם (הל' אישות פ"ה ה"ו) ישראל שקידש אשה בתרומה אינה מקודשת, כי "אין לו בה אלא טובת הנאה... וטובת הנאה אינה ממוון"?

ותירץ:

הלכות נדרים פרק ז, הלכה יא: מי שאסר הנתינו על הפהנים ועל הלויים – הרי אלו באין ונוטלין מתנותיהם על כרחו. ואם אמר: פהנים אלו ולויים אלו – הרי אלו אסורין. מבאר ה'כסף משנה':

הרמב"ם פוסק כר"ב (נדרים פה, א) ש'טובת הנאה' - ממוון, כי זכות הבעלים לתת את המתנות לאיזה כהן או לוי שירצו, וזכות זו נחשבת כאילו הם בעלים על התרומה והמעשר ויכולים לאסור על חלק מהכהנים או הלוויים ('כהנים אלו ולויים אלו'). אבל אם אסר את המתנות על כל הכהנים והלוויים, וגם

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ מט

לתת את המתנות בידיים לאלו שאסר הנאתו עליהם, וכיון שמצות נתינת מתנות כהונה היא דוקא כשנותן בתורת מתנה ("מתנות כהונה נתינה כתיב בהו" – ב"מ יא, א) רשאי הוא לתת רק לאלו שלא אסרם בהנאה, אבל אם אסר הנאתו על כל הכהנים והלוויים ואין באפשרותו לקיים מצות נתינה, רשאים הם ליטול מתנותיהם בעל כרחו (ואמנם לדעה ש'טובת הנאה ממון' אסורים ליטול משום גזל, אך לדעת הרמב"ם 'טובת הנאה אינה ממון').

אמנם טובת הנאה אינה ממון, אך במודר ההנאה הרי זו הנאה ונאסרת עליו, כי "אפילו ויתור אסור במודר הנאה" (נדרים לב, ב), היינו שלמודר הנאה אסור אפילו דברים שאדם מוותר עליהם, כגון לעבור דרך חצרו (לעיל פ"ו ה"ג) כי גם זה נחשב הנאה. ולכן, כאשר הכהנים נוטלים תרומתם מבעל הבית ומחזיקים לו טובה על כך, הרי זו הנאה שבעל הבית אסרה עליהם.

והנצי"ב (מרומי שדה נדרים פד, ב) ביאר:

גם אם טובת הנאה אינה ממון, אסור לבעל הבית

יום רביעי כ"ט אדר א' ה'תשע"ו

כפרה על מחשבת רעה

הניא אביה אותה, הרי שהכתוב בא לחדש שפטורה ממלקות.

ואף על פי ש'מחשבת רעה אין הקב"ה מצרפה למעשה' (קידושין לט, ב), הרי זה רק לגבי מחשבתו שלא התלווה אליה מעשה כלל, אך כאן אמנם אכלה דבר מותר, אבל המעשה עצמו נחשב כמעשה איסור, כי נעשה ככוונת מרידה (חידושי הגר"י נזיר כג, א).

ויש שביארו את הצורך בכפרה למרות שבפועל היה זה מעשה מותר, כי בדרך כלל כאשר אדם חושב לעשות איסור, מניחים שבסופו של דבר יחזור בו ממחשבתו הרעה ולכן אין המחשבה מצטרפת למעשה, אך כאשר המחשבה באה לידי פועל כגון כאן שאכלה את המאכל שסברה שהוא אסור, הרי רואים שלא חזרה בה, ולכן צריכה כפרה על עצם המחשבה (תרומת הכרי, בפתיחה).

הלכות נדרים פרק יב, הלכה יח: נִדְרָה וְהִפְרָ לָהּ הָאֵב אוּ הַפְעֵל, וְהִיא לֹא יִדְעָה שֶׁהִפְרָ וְעִבְרָה עַל נִדְרָה... הָרִי זוּ פְטוּרָה. וְאִם עַל פִּי שְׁנֵתְכֻנָּה לְאִסוּר, הוּאִיל וְנִעְשָׂה הִתְרָה – פְטוּרָה. וְעַל זֶה נֶאֱמַר: וְה' יִסְלַח לָהּ, כִּי הִנִּיא אִבְיָהּ אֹתָהּ. בגמרא (נזיר כג, א) אמרו: "אשה הפרם וה' יסלח לה – באשה שהפיר לה בעלה והיא לא ידעה - הכתוב מדבר, שהיא צריכה סליחה וכפרה".

והנה, מפשטות לשון הגמרא נראה שהפסוק בא לחדש שצריכה כפרה אף-על-פי שלמעשה לא עברה כל איסור, ולולא הפסוק היינו אומרים שאין בידה כל חטא.

אך מלשון הרמב"ם יש לדייק להיפך: לולא הכתוב היינו אומרים שעשתה חטא גמור וחייבת מלקות, והפסוק מחדש שחטאה מתכפר ללא מלקות שהרי כתב 'הרי זו פטורה, ואע"פ שנתכוונה לאיסור... ועל זה נאמר ו'ה' יסלח לה כי

יום חמישי ל' אדר א' ה'תשע"ו

בין הפרת הבעל להתרת החכם

וביארנו:

כוונת הרמב"ם לחלק בין הפרת הבעל (והאב) להתרת החכם: הפרת הבעל (והאב) עוקרת ומבטלת את הנדר שחל עד עתה (והלשון 'עוקר הנדר מתחילתו' אין משמעו שכאילו לא היה אלא שמכאן ולהבא 'עוקר הדבר בשרשו') ואילו החכם אינו עוקר ומבטל את הנדר אלא מורה הוראה שהנדר מותר מתחילתו כיון שלא נדר על דעת כן.

וב'חזון יחזקאל' (להגר"י אברמסקי. תוספתא נדרים פ"ו ה"א)

מפרש:

הפרת הבעל והאב היא אכן מכאן ולהבא, אך כיון שהיא נובעת מהבעלות שהתורה נתנה להם על עצם הדיבור של הנדר (שהרי הבת ברשות אביה, והאשה ברשות בעלה), הרי הם עוקרים את הדיבור של הנודרת (ולא רק את האיסור שנעשה מהדיבור) מכאן ולהבא. ואילו החכם אין לו זכות על עצם הדיבור של הנודר אלא הוא מתיר את האיסור המתחייב מהדיבור והרי זה כאילו איסור הנדר לא היה מתחילתו. ונפקא מינה' ביניהם שהחכם אינו יכול להתיר בלשון הבעל, והבעל אינו מתיר בלשון החכם (ראה הל' שבועות פ"ו ה"ה).

הלכות נדרים פרק יג, הלכה ב: אִין הָאֵב וְהַפְעֵל מִתִּיר כְּמוֹ הַחֵכֶם, אֶלָּא עוֹקֵר הַנֶּדֶר מִתְחִלְתּוֹ וּמִפְּרִי.

הקשו האחרונים (כסף משנה, לחם משנה, שו"ת הרדב"ז):

לכאורה, דברי הרמב"ם שהבעל עוקר את הנדר מתחילתו, הם בסתירה למסקנת הגמרא (נזיר כג, א) שהבעל 'גוזז' את הנדר ומבטלו רק משעה שמפר לאשתו ואינו עוקרו מתחילתו, ולכן האשה שנדרה בניזר ושתתה יין ואחר-כך הפיר לה בעלה את נדר נזירותה חייבת מלקות, כי הנזירות אינה נעקרת למפרע, וכן פסק הרמב"ם (לעיל פ"ב ה"ט)!

ועוד: משמעות דברי הרמב"ם היא שהחכם אינו עוקר את הנדר מתחילתו אלא מתירו מכאן ולהבא, וגם זה לכאורה בסתירה לדברי הגמרא (כתובות עד, ב) שהחכם עוקר את הנדר מעיקרו, ולכן המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים והלכה אצל חכם והתיר לה, מקודשת - כי הנדרים נעקרו וכאילו לא היו בשעת הקידושין (הל' אישות פ"ז ה"ח)!

שהיית הנזיר במקום טומאה

יום שישי א' אדר ב' ה'תשע"ו

פשיטא שהוא לוקה".

וה'שאגת אריה' (החדשות סי' י"ב) מיישב:

הנכנס בשידה תיבה ומגדל לבית הקברות וקיבל עליו נזירות – הכניסה למקום וקבלת הנזירות נעשו בהיתר, וכאשר חבירו פרע את המעזיבה ובטלה החציצה, הרי השהיה במקום הטומאה היא 'לאו שאין בו מעשה', ולכן אינו לוקה.

ואף שלענין בגד כלאים "אם התרו בו ואמרו לו פשוט פשוט והוא לבוש בו ושהה כדי לפשוט וללבוש... חייב" (הל' כלאים פ"י ה"ל), הרי זה מכיוון שתחילת הליבישה היתה על ידי מעשה, נחשבת גם השהיה כמעשה. אך זהו דוקא בכלאים, שתחילת הליבישה באיסור, ולכן כשממשיך להיות לבוש, השהיה נגזרת אחר תחילת המעשה. ואינו דומה לנזיר שנכנס לבית הקברות 'בשידה תיבה ומגדל' ותחילת מעשהו בהיתר. מה-שאין-כן כאן, שהנזיר נכנס למקום טומאה המשיך לשהות במקום הטומאה גם לאחר שנודע לו, כיון שתחילת המעשה היתה באיסור (אף כי בשוגג) כל שהייתו באהל המת נחשבת כ'מעשה', ולוקה.

הלכות נזירות פרק ה', הלכה יט: נִכְנָס לְאֹהֶל הַמֵּת אוֹ לְבֵית הַקְּבָרוֹת בְּשִׁנְיָהּ, וְאַחַר שֶׁנִּדְעָ לוֹ הַתֵּירוֹ בּוֹ, וְלֹא קָפַץ וַיֵּצֵא אֶלָּא עָמַד שָׁם – הָרִי זֶה לֹקֵה. וְהוּא שֵׁיִשְׁחָא שָׁם בְּדִי הַשְׁתַּחֲוִיָּה.

הקשה ה'לחם משנה': להלן (פ"ו ה"ט) כתב הרמב"ם שהנכנס לבית הקברות בתוך שידה תיבה ומגדל החוצצים בינו לטומאה וקיבל עליו נזירות, ואחר כך בא חבירו ופרע עליו את המעזיבה, כך שהחציצה הוסרה ונטמא, למרות שלא יצא אלא המשיך לשהות שם - אינו לוקה. ולכאורה הדברים סותרים לדבריו כאן, שהנזיר שנכנס לאהל המת או לבית הקברות בשגגה ולאחר שנודע לו המשיך לשהות שם ולא יצא, לוקה!

והרדב"ז מחלק:

כאן - לאחר שנודע לו התרו בו שיצא ולא יטמא נזור ולא יצא (וכלשון הרמב"ם: "ואחר שנודע לו התרו בו ולא קפץ ויצא") ולכן לוקה על שהייתו, ואילו להלן - בנכנס לבית הקברות בשידה תיבה ומגדל וקיבל עליו נזירות לא התרו בו שיצא, ולכן אינו לוקה, אבל "אם התרו בו ושהה,

איסורים קטנים מול איסור גדול

שבת קודש ב' אדר ב' ה'תשע"ו

ולכאורה קשה על כך מהלכה זו שכאשר צריך להכריע מי יטמא למת, כהן או נזיר, על הנזיר להיטמא, כי קדושתו פחותה מקדושת הכהן, ואילו לדברי הר"ן עדיף שהכהן יטמא שהרי נזיר שנטמא עובר על כמה איסורים, כמו שכתב הרמב"ם לעיל (פ"ה הכ"א), שעובר על ארבעה לאווין, ואילו כהן שנטמא עובר על איסור אחד, ואם כן עדיף שיטמא הכהן ונמנעט באיסורים, למרות שהאיסור חמור יותר? ויש לחלק:

האוכל נבילה עובר על כמה איסורים בזה אחר זה, והדבר חמור יותר מאשר פעולת איסור אחת בשבת, אך כאשר הנזיר נטמא פעולת האיסור היא חד-פעמית אלא שבפעולה זו עובר על כמה איסורים, וחומרא זו אינה גדולה כמו לעבור על איסור אחד חמור יותר.

(שער המלך הלכות מאכלות אסורות פ"ד ה"ו)

הלכות נזירות פרק ז', הלכה יג: נִזִּיר וְכֹהֵן שֶׁפָּגְעוּ בַּמֵּת מִצֹּחַ – יִטְמָא נִזִּיר... וְאֵל יִטְמָא כֹהֵן. שֶׁזֶה קִדְּשָׁתוֹ קִדְּשַׁת שְׁעָה... וְהַכֹּהֵן קִדְּשָׁתוֹ קִדְּשַׁת עוֹלָם.

הזקוק לאכול בשר בשבת מחמת פיקוח נפש, ולפניו שתי אפשרויות: א. לשחוט בהמה בשבת. ב. לאכול בשר נבילה. איזו מהשתיים יעדיף?

כתב הר"ן בשם הראב"ד (חולין ד, ב מדפי הרי"ף) שעליו לשחוט בהמה ולא לאכול בשר נבילה. ואף שאיסור שחיטה בשבת חמור מאיסור נבילה, שכן איסור מלאכה בשבת הוא בסקילה, ואכילת נבילה היא בלאו, הרי אם יאכל נבילה יעבור על כמה איסורים כי כל 'כזית' הוא איסור בפני עצמו, ואילו בשחיטה יעבור על איסור אחד ולכן עדיף לשחוט כדי להמעיט בכמות האיסורים.

המשך מעמוד יט

ממעל, כי אם) בעלמא דברא כרעותיה, והרי ודאי שהכוונה באמירה זו הוא הן בשביל הנפטר והן בשביל החיים שליט"א, זכות להנשמה ונחום לאבליו, ואת"ל ע"י הסברה ותירוץ לטענה הטבעית, היתכן וכו' שהעולם והנהגתו הרי הוא כרעותי, רצונו של בורא העולם, והרי אין כל פלא אם שכל האדם שמוגבל הוא בתכלית, אין לו השגה ברצון העליון, והחקר אלוהי תמצא.

בברכה לענייני הפרטים וגם לעניינים הכללים, כוונתי הפצת היהדות המסורתית, והרי עלי להתעסק בזה עתה פי שנים, והרי חוב מסוג זה גם זכות הוא, וזכות גם להנשמה אשר נצחית היא ולבשו"ט בגו"ר.

החוברת נתקבלה ות"ח על השימת לב לשלחה לכאן.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ו אדר א' - ב' אדר ב' תשע"ו

יום א' כ"ו אדר א' ה'תשע"ו

הלכות נדרים

יש בכללן שלש מצות. שתי מצות עשה, ואחת מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: א) שישמר מוצא שפתיו ויעשה כמו שנדר. ב) שלא יחל דברו. ג) שיפר הנדר או השבועה. זהו דין הפרת נדרים המפרש בתורה שבכתב.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

1 הנדר כולל שני מושגים: נדרי איסור ונדרי הקדש; בדבר הנדור או בדבר האסור, כינויי נדרים כנדרים, לשונות שונות בקבלת נדר.

א. הנדר נחלק לשתי מחלוקות: החלק הראשון הוא שיאסור על עצמו דברים המתירים לו¹, כגון שיאמר: פרות מדינה פלונית אסורין עלי כל שלשים יום או לעולם, או מין פלוני מפרות העולם או פרות אלו אסורין עלי³. בכל לשון שיאסור⁴ - הרי זה נאסר בהן, ואף על פי שאין שם שבועה כלל ולא הזכרת שם⁵ ולא כפני⁶. ועל זה נאמר בתורה: לאסור אסר על נפשו⁷ - שיאסור על עצמו דברים המתירים⁷. וכן אם אמר: הרי הן עלי אסר - הרי אלו אסורין. וחלק זה הוא שאני קורא אותו נדרי אסר⁸.

2 כי אין הנדר בא לאסור דבר שאסרתו תורה. וכל שכן, שאינו חל להתיר את מה שאסרתו תורה. 3 אפילו לעולם. אבל אם אמר יאסרו עלי כל פירות העולם לעולם, אין הנדר חל כלל, שאי אפשר לו לחיות בלא פירות. והרי זה נדר שוא. 4 בין בלשון הקודש בין בלשון לועזית. 5 שם שמים. 6 תארי ה' שמכנים אותו בהם, כגון רחום וחנון. 7 וכן אמרו בספרי במדבר פרשת מטות "לאסור אסר - לאסור את המותר". 8 על שם הכתוב "איש כי ידור נדר ... לאסור אסר על נפשו". וכתב רבינו במורה נבוכים חלק ג פרק מ"ח: "כל זה להרגיל לקנות מידת ההסתפקות ולחסום תאוות המאכל והמשתה. אמרו: נדרים סייג לפרשיות".

ב. והחלק השני הוא שיחייב עצמו בקרבן שאינו חייב בו, כגון שיאמר: הרי עלי להביא עולה, או הרי עלי להביא שלמים⁹ או מנחה, הרי בהמה זו עולה או שלמים. והאומר [הרי] עלי - הוא הנקרא נדר, והאומר הרי זו - הוא הנקרא נדבה. והנדרה והנדר ממין אחד הוא, אלא שהנדרים חייבין באחרייתן¹⁰, ונדבות אין חייבין באחרייתן¹¹. ועל זה נאמר בתורה: ונדריך אשר תדר ונדבתיך¹² וגומר. וחלק זה הוא שאני קורא אותו נדרי הקדש¹³.

9 שכל אלה אינם באים על חטא, אלא דרך נדר או נדבה. 10 אם מתו או נגנבו לאחר שהפרישם, חייב להביא אחרים במקומם כדי לקיים את נדרו. 11 אחר שהפרישם לקרבן. וכן אמרו במגילה ח. "ונרצה לו לכפר עליו - את ש"עליו" חייב באחריותו (עד שיתכפר, כלומר שייזרק הדם על המזבח, וכל שלא נזרק דמו, אין נדרו נרצה לו) ואת שאינו "עליו" (שהוא נדבה) אינו חייב באחריותו". 12 זהו ההבדל ביניהם. והם מין אחד, ש"חייב עצמו בקרבן שאינו חייב בו". 13 שנדר או שנדר אותם לטובת ההקדש. בעוד, שבחלק הראשון - נדרי איסור, אין להקדש שום חלק בהם, כי לא התכוון אלא לאסורם על עצמו בלבד.

ג. ודיני החלק הראשון וענינו - הם שאנו מבארים בהלכות אלו; אבל דיני נדרי הקדש ומשפטיהם - כלם יתבארו במקומם בהלכות מעשה הקרבנות.

ד. מצות עשה של תורה שיקיים אדם שבועתו או נדרו, בין שהיה מנדרי אסר בין שהיה מנדרי הקדש. שנאמר: מוצא שפתיך תשמר ועשית פאשר נדרת¹⁴; ונאמר: ככל היצא מפיו יעשה¹⁵.

14 הרי מצוות עשה לנדרי הקדש ולנדרי איסור ולכל מה שיקבל אדם על נפשו. וכן אמרו במסכת ראש השנה ו. "מוצא שפתיך - זו מצות עשה". 15 כלומר, הוכפלה המצוה בפסוק זה, אבל אינן נמנות אלא למצוה אחת.

ה. האוסר על עצמו מין ממיני מאכל, כגון שאמר: תאנים אסורין עלי, או תאנים של מדינה פלונית אסורין עלי, או תאנים אלו¹⁶ אסורין עלי, וכיוצא באלו, ואכל מהן כל שהוא - לוקה מן התורה, שנאמר: לא יחל דברו¹⁷. שאין לנדרים שעור¹⁸, שכל הנדר מן דבר¹⁹ - הרי זה כמפרש כל שהוא²⁰. אמר: אכילה מפרות מדינה פלונית אסורין עלי, או אכילה מפרות אלו - אינו לוקה עד שיאכל כזית²¹.

16 המונחות לפניו. 17 וזה חילל דברו. 18 לומר שלא יתחייב בהם עד שיאכל כשיעור, כדין כל האיסורים שאין לוקים עליהם עד שיאכל כזית. 19 ולא הזכיר בו לשון אכילה. 20 כאילו פירש אכילת כל שהוא ממין פלוני אסורה עלי. 21 הואיל והזכיר שם אכילה. וכלל הוא: אין אכילה פחותה מכזית.

ו. אסר על עצמו אכילה מן התאנים ואכילה מן הענבים, בין בנדר אחד²² בין בשני נדרים²³ - הרי אלו מצטרפין לכזית²⁴. וכן כל פיוצא בזה.

22 שאמר אכילת תאנים וענבים אסורה עלי. 23 שאסר על עצמו תחילה אכילת תאנים, ואחר כך אסר על עצמו אכילת ענבים. 24 שאם אכל משתיהן כזית אחד הרי זה לוקה. "שני קונמות מצטרפין". ורבינו מפרש מה שאמרו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 אֱלֹהֵי אֲסוּרִין³⁸. וְאֵין צְרִיךְ לֹמַר כְּאוֹמֵר: הָרִי הֵן
22 עוֹלָה אוֹ שְׁלָמִים אוֹ מִנְחָה אוֹ תוֹדָה - שֶׁהֵן
23 אֲסוּרִין³⁹, שֶׁכָּל אֱלֹהֵי בָּאֵין בְּנֶדֶר וּנְדָבָה⁴⁰.

(32) קרבן חטאת שמביאו העובר בשגגה על אחת ממצוות לא תעשה שיש בה מעשה, שחייבים עליה במזיד כרת. (33) על חמש עבירות מביאים קרבן אשם, על שפחה חרופה, ועל הגזל ועל המעילה וכו'. (34) אלא מחמת חובה שנתחייב בהם. (35) שנדר להיות נזיר. (36) כשישלים ימי נזירותו מביא כבשה לחטאת. (37) טומאת מת. (38) שנדר בדבר הנדור. וכן אמרו "מרבח אני חטאת ואשם, שהוא מתפס בנדר". (39) הפירות שהתפסם בקרבנות אלו. (40) שמתחילתם אינם באים אלא דרך נדר או נדבה.

24 י.א. אָבֵל הָאוֹמֵר: פְּרוֹת אֱלֹהֵי עֲלִי כְּחֶלֶת אֶהְיֶה אוֹ
25 כְּתוּמָתוֹ⁴² - הָרִי אֱלֹהֵי מִתְרִין⁴³; שֶׁאֵין שָׁם דֶּרֶךְ
26 לְהָבִיא אֱלֹהֵי בְּנֶדֶר וּנְדָבָה⁴⁴.

(41) כחלה שמפרישים מעיסה ליתנה לכהן. והזכיר אהרן, על שם שהיה ראשון לכהנים. (42) תרומה גדולה או תרומת מעשר הניתנת לכהן. (43) אף על פי שהחלה והתרומה אסורות באכילה לזרים. (44) אלא חובה הן על כל אדם להפרישן מתבואתו ואם לא יפרישן הרי כל תבואתו טבל ואסורה לו. ולדעת הרא"ש אין חלה ותרומה נקראות "דבר הנדור" מפני שגם קודם ההפרשה היו אסורות עליו משום טבל, ואמירת פיו לא אסרתו, אלא התירה השיריים לאכול בהורידו מהם איסור טבל.

27 יב. הָאוֹמֵר: הָרִי הַפְּרוֹת הָאֵלֹהֵי עֲלִי כְּנוֹתֶר⁴⁵,
28 כְּפָגוּל⁴⁶, כְּבֶשֶׂר טָמֵא⁴⁷ שֶׁל קִדְשִׁים - הָרִי אֱלֹהֵי
29 אֲסוּרִין; שֶׁהָרִי עֲשָׂאן כְּבֶשֶׂר קֶרֶבֶן מִכָּל מְקוֹם⁴⁸.

(45) כבשר קרבן שנותר לאחר זמן אכילתו ואסור עוד להיאכל. (46) שחשב הכהן בשעת העבודה לאכול את הבשר חוץ לזמנו או חוץ למקום אכילתו ונאסר הבשר באכילה. (47) שאסור באכילה. (48) אף על פי שכל אלו "דבר האסור" הם, אולם הנודר התכוון בעיקר קדושת הקרבן שנעשה נותר ופיגול, והקרבן "דבר הנדור" הוא.

30 יג. הָאוֹמֵר: הָרִי הֵן עֲלִי כְּמַעֲשֵׂר בְּהֶמָּה⁴⁹ - הָרִי אֱלֹהֵי
31 אֲסוּרִין⁵⁰, הוֹאִיל וּקְדָשָׁתוֹ בִּידֵי אָדָם. הָרִי הֵן עֲלִי
32 כְּכֹרֶת⁵¹ - הָרִי אֱלֹהֵי מִתְרִין; שֶׁאֵין קְדָשָׁתוֹ בִּידֵי
33 אָדָם⁵², וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהִתְפַּסֵּס בְּנֶדֶר⁵³, שֶׁנֶּאֱמַר: לֹא
34 יִקְדִּישׁ אִישׁ אֶת־⁵⁴.

(49) שאדם מקדישו לשמים. (50) ואף על פי שהעשירי קדוש מאליו? העברת מניין הוא צריך. ואם היו עשרה טלאים ונטל אחד מהם בלא מניין אינו קדוש. ולפיכך הרי זה נקרא "דבר הנדור". (51) בכור בהמה, שהוא קדוש, וניתן לכהנים. (52) אלא ממעי אמו הוא קדוש, ואפילו לא הקדישוהו בעליו הרי הוא קדוש מאליו, ואין זה דבר הנדור אלא "דבר האסור". (53) כאן נתכוון רבינו לומר שאין משנים את הבכור לקדושה אחרת, שלא תאמר, הרי גם בכור ישנו בנדר, אם יקדישו לקדושת עולה יתקדש קדושת

שם: "שאני שבועות מתוך שחלוקות לחטאות אין מצטרפות", שזה חוזר על נדר שאמר: אכילה מזו עלי, ואכילה מזו עלי, שבשבועות אין מצטרפות, הואיל וגילה בהן הכתוב חילוק קרבנות חטאת על כל אכילה ואכילה, שאם אכל מזו ומזו חייב שני חטאות, שנאמר: "והיה כי יאשם לאחת מאלה" - לחייבו על כל אחת ואחת. אבל באיסור נדר, שאין בו גילוי זה לחלקם לעניין קרבן ואם אכל מזו ומזו אינו חייב אלא קרבן מעילה אחד, בדין הוא שיצטרפו כאחד לעניין מלקות, שהרי שניהם אסורים עליו משום איסור נדר, והוא שם אחד, וכשאכל מהם כזית עבר על נדרו ולוקה. והשווה דברי רבינו בהלכות מעילה פרק ד הלכה י: "וכל הדברים הנאסרים עליו מנדר כזה מצטרפין, ואם נהנה מכולם בשווה פרוטה מעל".

1 ז. הָאוֹמֵר: פְּרוֹת אֱלֹהֵי עֲלִי קֶרֶבֶן²⁵, אוֹ שֶׁאֵמַר: הָרִי
2 הֵם כְּקֶרֶבֶן, אוֹ שֶׁאֵמַר לַחֲבֵרוֹ: כָּל מָה שֶׁאֲכַל עִמָּךְ
3 עֲלִי קֶרֶבֶן, אוֹ כְּקֶרֶבֶן, אוֹ הָרִי הֵן עֲלִי קֶרֶבֶן²⁶ - הָרִי
4 אֱלֹהֵי אֲסוּרִין עֲלָיו; מִפְּנֵי שֶׁאֲפָשֶׁר שְׂיִדֵּר אָדָם קֶרֶבֶן
5 וַיַּעֲשֶׂה בְּהֶמָּה שֶׁהִיתָה חַל קֶרֶבֶן וְתֹאסֵר²⁷.

(25) כוונתו שהפירות יאסרו עליו כקרבן, שאסור באכילה, ובייחוד לפני זריקת דמו, ואף על פי שלא אמר "כקרבן" - בכ"ף הדמיון, אין אנו מקפידים על כך. (26) ונתכוון לאסור על עצמו לאכול משל חברו. (27) נמצא שהתפס זה בדבר הנדור ולפיכך נדרו חל. וכן אמרו שם "איש כי ידור נדר - עד שידור בדבר הנדור" וזהו נדר הבא על ידי התפסה, בניגוד לעיקר הנדר, שאוסר את הדבר עצמו עליו ללא התפסה בדבר אחר.

6 ח. אָבֵל הָאוֹמֵר: פְּרוֹת אֱלֹהֵי עֲלִי מִין פְּלוּנִי עֲלִי
7 אוֹ מָה שֶׁאֲכַל עִם פְּלוּנִי עֲלִי כְּבֶשֶׂר חֲזִיר אוֹ כְּעֹבֶדֶת
8 כּוֹכָבִים וּמִזְלֹת אוֹ כְּנִבְלֹת וּטְרֵפוֹת וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלֹהֵי -
9 הָרִי אֱלֹהֵי מִתְרִין, וְאֵין כָּאֵן נֶדֶר; שֶׁאֵי אֲפָשֶׁר שְׂיַעֲשֶׂה
10 דָּבָר שֶׁאֵינוֹ בֶּשֶׂר חֲזִיר כְּבֶשֶׂר חֲזִיר²⁸.

(28) כי איסור חזיר והדומים לו אינם נאסרים מחמת אמירת פיו, אלא מאליהם על פי גזירת הכתוב, ואינם נקראים "דבר הנדור" אלא "דבר האסור" והתורה אמרה: איש כי ידור נדר לה' - עד שידור בדבר הנדור ולא בדבר האסור.

11 ט. זֶה הַפֶּלֶל: כָּל הַמְּשִׁים דְּבָרִים הַמְּתִירִים כְּדָבָרִים
12 הָאֲסוּרִים²⁹: אִם אוֹתוֹ דָּבָר הָאֲסוּר יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ
13 בְּנֶדֶר³⁰ - הָרִי אֱלֹהֵי אֲסוּרִים; וְאִם אֵינוֹ יָכוֹל לַעֲשׂוֹתוֹ
14 בְּנֶדֶר³¹ - הָרִי אֱלֹהֵי מִתְרִין.

(29) שמתפס זה בזה. (30) כגון קרבן שהוא קדוש על ידי אמירת פיו. (31) שהוא אסור מאליו, כגון חזיר וכדומה.

15 י. הַחֲטָאת³² וְהָאֲשָׁם³³, אֵף עַל פִּי שֶׁאֵינֶן בָּאֵין בְּנֶדֶר
16 וּנְדָבָה³⁴ כְּמֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּמִקְוֵמוֹ, אֲפָשֶׁר לְנוֹדֵר לְהָבִיא
17 אוֹתָם מִחֲמַת נֶדֶר. שֶׁהַנֹּדֵר בְּנִזְיֹר³⁵ - מְבִיא
18 חֲטָאת³⁶, וְאִם נְטִמָּא³⁷ - מְבִיא אֲשָׁם, כְּמֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר.
19 לְפִיכָךְ, הָאוֹמֵר: פְּרוֹת אֱלֹהֵי עֲלִי כְּחֶלֶת אוֹ כְּטָמֵא, אוֹ
20 שֶׁאֵמַר: הָרִי הֵן חֲטָאת אוֹ הָרִי הֵן אֲשָׁם - הָרִי

21 **לְחָרֶם⁷⁸. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה הוֹלְכִין אַחֵר לְשׁוֹן כָּלֵל**
22 **הָעַם בְּאוֹתוֹ מְקוֹם⁷⁹ וּבְאוֹתוֹ זְמַן.**

(74) מדברים לשון מעורבת משפות וניבים שונים.
(75) שמות לוואי. (76) שכוונתו לומר פירות אלו יהיו
אסורים עלי כקרבן. (77) ונדרו חל. כאילו אמר: הרי הם
עלי קרבן. (78) חרם - הקדש שאדם מקדיש לבדק הבית.
(79) שאם העם מדבר בלשון אותו מקום, שהיא לשון
משובשת ויש במשמעותה לשון קרבן הרי זה כאילו נדר
בקרבן, שכלל הוא: "בנדרים הלך אחר לשון בני אדם",
ואפילו מי שהוא בקי בלשון הקודש ונדר באחד מהכינויים
האלו - נדרו נדר, כיוון שהיא לשון כלל העם.

23 **יז. וְכַשֵּׁם שֶׁאוֹסֵר עֲצָמוֹ בְּכַנּוּיִין, כֶּף אִם הִקְדִּישׁ⁸⁰**
24 **בְּכַנּוּיִין - הֲרִי זֶה הִקְדִּישׁ⁸¹. וְכַנּוּיֵי הַכַּנּוּיִין - מִתְּרִין,**
25 **בֵּין בְּנִדְרֵי אֶסֶר בֵּין בְּנִדְרֵי הִקְדֵּשׁ.**

(80) קרבן לה', או שאר נכסיו לבדק הבית. (81) הטעם
שתקנו חכמים כינויים כדי שלא יאמר: "לה' קרבן"
ולפעמים יבטא ה' ולא יאמר קרבן ונמצא מוציא שם שמים
לבטלה, הרי שגם בהקדש עצמו תיקנו כינויים. ובירושלמי
אמרו: "זאת אומרת אדם מקדיש לשמים בלשון קונם".

26 **יח. הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: מָה שֶׁאַכַּל עִמָּךְ לֹא יִהְיֶה חֲלִין⁸²,**
27 **אוֹ לֹא יִהְיֶה פֶשֶׁר, אוֹ לֹא יִהְיֶה דְּכִי⁸³, אוֹ לֹא יִהְיֶה**
28 **טָהוֹר - הֲרִי זֶה כְּמִי שֶׁאָמַר לוֹ: כָּל מָה שֶׁאַכַּל עִמָּךְ**
29 **יִהְיֶה קָרְבָּן, שֶׁהוּא אֲסוּר⁸⁴. וְכֵן אִם אָמַר לוֹ: כָּל מָה**
30 **שֶׁאַכַּל עִמָּךְ טָמֵא⁸⁵ אוֹ נֹתֵר אוֹ פְּגוּל - הֲרִי זֶה**
31 **אֲסוּר.**

(82) אלא קרבן. (83) טהור ומותר באכילה. (84) משנה
בנדרים י: אלא שלשון המשנה שם "האומר לחולין שאוכל
לך" ומפרש הר"ן, קרא: לחולין, בלמ"ד פתוחה, שפירושה:
לא חולין. (85) אף על פי שלא הזכיר: "קדשים טמאים"
ויתכן, שנתכוון לתרומה טמאה, שהיא "דבר האסור" ואין
נדרו חל - הואיל ואפשר לומר שלקדשים טמאים נתכוון
אנו אומרים: "סתם נדרים להחמיר".

32 **יט. הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: לֹא חֲלִין לֹא אֶכֶל לָךְ - הֲרִי זֶה**
33 **כְּמִי שֶׁאָמַר לוֹ: מָה שֶׁאַכַּל לָךְ לֹא יִהְיֶה חֲלִין אֲלֵא**
34 **קָרְבָּן⁸⁶. וְכֵן אִם אָמַר: הִקְרַבְּנָה שֶׁאַכַּל לָךְ, קָרְבָּן⁸⁷**
35 **שֶׁאַכַּל לָךְ, כְּקָרְבָּן שֶׁאַכַּל לָךְ - הֲרִי זֶה אֲסוּר⁸⁸. אֲבָל**
36 **הָאוֹמֵר: הִקְרַבְּנָה לֹא אֶכֶל לָךְ⁸⁹, אוֹ כְּקָרְבָּן לֹא אֶכֶל**
37 **לָךְ, אוֹ לְקָרְבָּן לֹא אֶכֶל לָךְ, אוֹ קָרְבָּן לֹא אֶכֶל לָךְ⁹⁰,**
38 **אוֹ לֹא קָרְבָּן לֹא אֶכֶל⁹¹ לָךְ - כָּל אֵלּוּ מִתְּרִים. שֶׁאֵין**
39 **מִשְׁמַע דְּבָרִים אֵלּוּ אֲלֵא שֶׁנִּשְׁבַּע כְּקָרְבָּן שֶׁלֹּא יֵאָכֵל**
40 **לָזֶה⁹², וְהִנֵּשְׁבַע כְּקָרְבָּן - אֵינּוּ כְּלוּם⁹³. אוֹ שֶׁנִּדְּרָה**
41 **שֶׁלֹּא יֵאָכֵל לוֹ קָרְבָּן.**

(86) ולפיכך לא אוכל לך. שכל האומר: דבר זה אינו מותר,
מובן מאליו שהוא אסור. (87) אף על פי שלא אמר בכ"ף
הדמיון אין בזה קפידא, כי כוונתו לאסור על עצמו אכילתו
אצל חבירו כקרבן, שהוא דבר הנידר. (88) אבל אם יאמר:

עולה. (54) מכאן למדו שאין משנים את הבכור לקדושה
אחרת, אלא בקדושתו הוא נשאר, נמצא בכור "דבר האסור"
ולא דבר הנדור.

1 **יד. אָמַר: הֲרִי הֵן עָלִי כְּחֶרְמִי שָׁמַיִם⁵⁵ - הֲרִי אֵלּוּ**
2 **אֲסוּרִין; שֶׁחֶרְמִי שָׁמַיִם לְבִדָּק הַבֵּית⁵⁶. הֲרִי הֵן עָלִי**
3 **כְּתוּרֵמַת הַלְּשָׁכָה⁵⁷, כְּתֻמִּידִים⁵⁸, כְּדִירִים⁵⁹, כְּעֲצִים⁶⁰,**
4 **כְּאִשִּׁים⁶¹, כְּמִזְבֵּחַ⁶² אוֹ כְּאַחַד מִמִּשְׁמָשֵׁי⁶³ הַמִּזְבֵּחַ,**
5 **כְּגֹזֶן שֶׁאָמַר: הֲרִי הֵן עָלִי פִּיעִים⁶⁴, כְּמִזְרְקוֹת⁶⁵,**
6 **כְּמִזְלָגוֹת⁶⁶ וְכִיּוּצָא בֵּהֶן, וְכֵן הָאוֹמֵר: הֲרִי הֵן עָלִי**
7 **כְּהִיכָל⁶⁷, כְּיִרְוּשָׁלַיִם⁶⁸ - הֲרִי אֵלּוּ אֲסוּרִין, וְאִף עַל**
8 **פִּי שֶׁלֹּא הִזְכִּיר שֵׁם קָרְבָּן; שֶׁכָּל דְּבָרִים אֵלּוּ עֲנִינָם**
9 **כְּאוֹמֵר: הֲרִי הֵן עָלִי קָרְבָּן⁶⁹.**

(55) כהקדשות שאדם מקדיש, ואומר: הרי זה חרם (הקדש)
לשמים. (56) לתיקון בית המקדש. (57) ככסף השקלים
הניתן בלשכת המקדש לצרכי קניית קרבנות צבור.
(58) כקרבן התמיד, שהיו מקריבים במקדש בכל יום בבוקר
ובערב. והוא דבר הנדור, שנקנה בכסף השקלים שנודבים
לבית המקדש. (59) כדיר בהמות של קרבן או כדיר העצים
שבמקדש. דיר - רפת לצאן. (60) כשני גזירי עצים, שהיה
הכהן עורך על גבי אש המערכה שעל המזבח.
(61) כקרבנות הנקריבים על אש המזבח. (62) כקרבנות שעל
גבי המזבח. (63) כלים שמשרתים בהם למזבח.
(64) כלים שגורפים לתוכם דשן המזבח ואפרו. (65) כלים
שמקבלים בהם דם הקרבנות לזריקה. (66) שהופכים בהם
אברי הקרבנות כשהם נקטרים על המזבח למהר שריפתם.
וכל הכלים נזכרים בתורה. (67) כקרבנות שדמם נזרק
בהיכל המקדש. (68) כקרבנות הנאכלים בירושלים.
(69) וכולם באים מדבר הנדור, מתרומת הלשכה, או מחרמי
בדק הבית, שנודרים או נודבים למקדש.

10 **טו. הִיָּה לְפָנָיו פֶּשֶׁר קָדֵשׁ, אֲפִלּוּ הִיָּה פֶּשֶׁר שְׁלָמִים**
11 **אַחֵר זְרִיקַת דָּמִים שֶׁהוּא מִתֵּר לְזֵרִים⁷⁰, וְאָמַר: הֲרִי**
12 **הֵן עָלִי כְּפֶשֶׁר זֶה - הֲרִי אֵלּוּ אֲסוּרִין; שֶׁלֹּא הִתְפַּס**
13 **אֲלֵא בְּעֶקְרוֹ⁷¹ שֶׁהִיָּה אֲסוּר⁷². אֲבָל אִם הִיָּה פֶּשֶׁר**
14 **כְּבוֹר: אִם לְפָנָיו זְרִיקַת דָּמִים⁷³ - הֲרִי זֶה אֲסוּר; וְאִם**
15 **לְאַחֵר זְרִיקַת דָּמִים - הֲרִי זֶה מִתֵּר.**

(70) שנאכל לישראלים. (71) ביסודו, בתחילתו. (72) לפני
זריקת הדם, בעיא שלא נפשטה וספק תורה - להחמיר.
והר"ן לשבועות פרק ג כותב: שרבינו סובר, הואיל ורובא
ורבינא הוכיחו שב"עיקרו הוא מתפס" והם אמוראים
אחרונים, הלכה כמותם, ואף על פי שסוגיית הש"ס שם
דחתה את הוכחותיהם אין אנו סומכים על דיחויים להשאיר
את הבעייה בספק. (73) שאסור אז באכילה אפילו לכהנים.

16 **טז. יֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁאֵנָּה שֶׁעֲלֵגִים⁷⁴ וּמִפְסִידִין אֶת**
17 **הַלְּשׁוֹן וּמְכַנְּיִין עַל דְּבַר בְּדָבָר אַחֵר - הוֹלְכִין שָׁם**
18 **אַחֵר הַכַּנּוּי. מִיַּעַד? כָּל כַּנּוּיֵי⁷⁵ קָרְבָּן - כְּקָרְבָּן.**
19 **הָאוֹמֵר: הֲרִי הֵן עָלִי קוֹנָם⁷⁶, קוֹנָת, קוֹנָז - הֲרִי אֵלּוּ**
20 **כַּנּוּיִין לְקָרְבָּן⁷⁷. תִּרְקָה, תִּרְקָה, תִּרְקָה - הֲרִי אֵלּוּ כַּנּוּיִין**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 **מִמָּהָ שְׁלֹא אָכַל לֶךְ - הָרִי זֶה אֲסוּר לֶאֱכֹל**¹⁰⁵.
21 **וְאִם אָכַל כְּזוּת מִפֶּל נִכְסִיוֹ**¹⁰⁶ - **לֹקָה מִשּׁוּם לֹא**
22 **יִחַל דְּבָרָיו**¹⁰⁷.

99) ולא גמר דיבורו: שלא אוכל לך. (100) אבל מותר לו לאכול משלו, שאין במשמעות לשון זו איסור אכילה אלא הדיבור בלבד. (101) בעסקי מסחר וממכר. (102) כלומר, אסור בדיבור, ובמשא ומתן כל אחד כדינו, אבל לא באכילה. (103) הרי זה לא ישב בארבע אמותיו, שמשמע מנודה כמו מרוחק, אבל מותר לאכול משלו. (104) שמתא - לשון נידוי וריחוק הוא. (105) ואף על פי שלא הזכיר לשון איסור בדיבורו, וגם לא התפס נדרו ב"קרבת", בכל זאת הרי זה כנדר, כי הלכה היא: "ידות נדרים - כנדרים" כלומר, נדר שלא פירש כל דיבורו, אלא התחיל במקצת ומתוכו ניכר שדעתו לידור - כבית יד הכלי, שאינו עיקר הכלי והאוחז ביד מטלטל כל הכלי עמו, הרי זה כאילו גמר כל דיבור נדרו. (106) של חבירו. (107) ומוכן, שבנדר זה מותר לדבר עמו, שהרי הדגיש שאינו אוסר עצמו אלא באכילה בלבד.

23 **כד. אָמַר לוֹ: מִנְדָּה אָנִי לֶךְ שְׁלֹא אָכַל לֶךְ - אֵינוֹ**
24 **אוֹכֵל לוֹ**¹⁰⁸, **וְאִם אָכַל - אֵינוֹ לֹקָה**¹⁰⁹. **אָמַר לוֹ:**
25 **נִדְיָא**¹¹⁰ **מִמָּהָ - הָרִי זֶה אֲסוּר לְהִנּוּת**.

(108) משלו, שהרי פירש כוונת התרחקותו לא לעניין ישיבה בארבע אמותיו אלא לעניין אכילתו ממנו. וסובר רבינו שבזה גם החכמים מודים לרבי עקיבא, שאסור באכילה, וכל מחלוקתם אינה אלא כשאמר מנודה אני לך ולא הוסיף: שאינו אוכל לך, שרבי עקיבא אוסר באכילה. וחכמים סוברים, שלא התכוון אלא להתרחק מארבע אמותיו, ופסק רבינו כחכמים. (109) כשם שרבי עקיבא היה מסופק בלשון "מנודה אני לך" אם כוונתו לנדר ממש, או שלא נתכוון אלא להתרחק מארבע אמותיו, ולפיכך אמר אסור באכילה ואינו לוקה מספק, הוא הדין לחכמים כשאמר: מנודה ... שלא אוכל לך, אינו אסור לאכול משלו אלא מספק, ואינו לוקה, כי שמא לא נתכוון אלא להתרחק מלאכול בארבע אמותיו. (110) לשון נע ונד. שמשמע מתנודד אני ומובדל ממך מליהנות לך, ואפילו לא הזכיר: שלא אוכל לך, הרי זה אסור בהנאתו, שאין להסתפק בו, שנתכוון שלא לישב בארבע אמותיו, כדין מנודה, שאין אדם רגיל להזכיר על עצמו לשון נידוי, שגנאי הוא לו.

26 **כה. הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: הָרִי עָלִי כְּנִדְרִי רְשָׁעִים**¹¹¹ **אִם**
27 **אָכַל לֶךְ, שְׁמַנְדְּרִיהֶם נִזִּיר וְקֶרֶן וְשִׁבְעָה**¹¹², **וְאָכַל**
28 **- חֵיב כְּכֶלֶךְ**¹¹³. **וְכֵן הָאוֹמֵר: הָרִי עָלִי כְּנִדְרִי**
29 **כְּשֵׁרִים**¹¹⁴, **שְׁמַנְדְּבוֹתָם נִזִּיר**¹¹⁵ **וְקֶרֶן**¹¹⁶ - **הָרִי זֶה**
30 **חֵיב**¹¹⁷.

(111) שרגילים לידור ולהישבע בשעת כעסם, ונקראו רשעים על פי מאמרם: "כל הנודר אף על פי שמקיימו נקרא רשע, שנאמר וכי תחדל לנדור לא יהיה בך חטא", כלומר, שהם רשעים לעניין זה, אבל רשעים גמורים אין להם עסק בניירות ובקרנות. (112) כל זה מדברי הנודר, שפירש

הא קרבן שאוכל לך, מותר, שמשמעו שנשבע בקרבן, שלא יאכל והנשבע בקרבן אינו כלום. (89) משמעו שאוסר עליו מה שלא יאכל אצלו, אבל מה שיאכל אצלו לא יהא קרבן, ואפילו אם נאמר אין אדם מוציא דבריו לבטלה, וכוונתו הייתה להישבע בקרבן שלא יאכל אצלו אין זה כלום. גם זה משמעו לאסור רק את מה שלא יאכל, אבל מה שיאכל יהיה מותר, אם לא שהייתה כוונתו להישבע בקרבן שלא יאכל ואין שבועה זו כלום. (91) אף על פי שאפשר לדקדק מתוך דבריו: שמה שיאכל אצלו יהיה קרבן, אין אנו אומרים: "מכלל לאו אתה שומע הן". (92) אצל זה. וכן אמרו "שלא נדר זה אלא בחיי קרבן". (93) שאין שבועה אלא בשם ה' או באחד מן הכינויים. ואפילו אם נשבע סתם הרי זה אסור, ואינו לוקה. אבל הנשבע בחיי קרבן אינו כלום.

1 **כ. חֲלִין שְׁאֲכַל לֶךְ, חֲלִין שְׁאֲכַל לֶךְ, כְּחִלִּין שְׁאֲכַל**
2 **לֶךְ; חֲלִין שְׁלֹא אָכַל לֶךְ, חֲחִלִּין שְׁלֹא אָכַל לֶךְ,**
3 **כְּחִלִּין שְׁלֹא אָכַל לֶךְ**⁹⁴ - **הָרִי זֶה מִתָּר**.

(94) ואף על פי שאפשר לשמוע מדבריו: מה שאוכל לך יהיה קרבן, אין אומרים: "מכלל לאו אתה שומע הן".

4 **כא. אָכַל הָאוֹמֵר: לֹא טָמֵא שְׁאֲכַל לֶךְ, לֹא נֹתֵר**
5 **שְׁאֲכַל לֶךְ, לֹא פָּגוּל שְׁאֲכַל לֶךְ - אֲסוּר; שְׁמִשְׁמָעוּ**
6 **שֶׁל דְּבָר: דְּבָר שְׁאֲכַל הוּא שְׁיִהְיָ פָּגוּל אוֹ טָמֵא,**
7 **לְפִיכָּה לֹא אָכַל לֶךְ**⁹⁵.

(95) שכן שנינו במשנה "טמא נותר ופיגול - אסור" ומשמעה: בין אם אמר: טמא שאוכל לך, בין אם אמר: לא טמא שאוכל לך, כי הואיל ואין אדם מוציא דבריו לבטלה, למה יאמר: לא טמא מה שאוכל לך, הרי אפילו אם לא יאמר, לא יהיה מאכל חברו טמא מאליו, לכך אנו מתקנים ומוסיפים בדבריו, שכוונתו לומר: לא ("אוכל עמך") מפני שטמא הוא מה שאוכל אצלו.

8 **כב. בְּהִיכָל שְׁאֲכַל לֶךְ, הִיכָל שְׁאֲכַל לֶךְ, לֹא הִיכָל**
9 **שְׁאֲכַל לֶךְ - אֲסוּר**⁹⁶. **הִיכָל שְׁלֹא אָכַל לֶךְ, בְּהִיכָל**
10 **שְׁלֹא אָכַל לֶךְ, לֹא הִיכָל שְׁלֹא אָכַל לֶךְ - מִתָּר; שְׁזֶה**
11 **כְּמִי שֶׁנִּשְׁבַּע בְּהִיכָל שְׁלֹא יֵאכַל לֶךְ**⁹⁷. **וְכֵן כָּל פִּיזָא**
12 **כְּזֶה**⁹⁸.

(96) שכוונתו לאסור על עצמו אכילתו כקרנות ההיכל. (97) מכיוון שמסיים בלשון שלילה הרי זו לשון שבועה, והנשבע בהיכל אינו כלום. (98) כגון עצים ואישים מזבח וירושלים.

13 **כג. הָאוֹמֵר לְחִבְרוֹ: מִדֵּר אָנִי מִמָּהָ**⁹⁹ - **מִשְׁמַע**
14 **דְּבָר זֶה שְׁלֹא יִדְבֵּר עִמּוֹ**¹⁰⁰. **מִפְּרֵשׁ אָנִי מִמָּהָ -**
15 **מִשְׁמָעוּ שְׁלֹא יִשָּׂא וְיִתֵּן עִמּוֹ**¹⁰¹. **מִרְחָק אָנִי מִמָּהָ**
16 **- מִשְׁמָעוּ שְׁלֹא יֵשֵׁב בְּאַרְבַּע אַמּוֹתָיו**¹⁰². **וְכֵן אִם**
17 **אָמַר לוֹ: מִנְדָּה אָנִי לֶךְ**¹⁰³, **אוֹ מִשְׁמַתָּנָא**¹⁰⁴ **מִמָּהָ.**
18 **אָכַל אִם אָמַר לוֹ: נִדְרִי אָנִי מִמָּהָ שְׁלֹא אָכַל לֶךְ,**
19 **אוֹ מִפְּרֵשׁ אָנִי מִמָּהָ שְׁלֹא אָכַל לֶךְ, אוֹ מִרְחָק אָנִי**

129) והזכרו בה קרבנות, שהם דבר הנדור. (130) הואיל ואוחזה דרך כבוד, ורואה ויודע מה שבתוכה, אין דעתו אלא לאזכרות וקרבנות שבה.

16 **כט. האומר לחברו: נשפים ונשנה פרק - עליו**
17 **להשפים** ¹³¹ ולקרות; שנה כמו נדר ¹³² הוא, ואף על
18 **פי שלא הוציאו בלשון נדר** ¹³³.

131) על האומר להשכים תחילה, שנאמר "ויאמר אלי קום צא אל הבקעה ושם אדבר אותך ואקום ואצא אל הבקעה והנה שם כבוד ה' עומד" הרי שהקדים הקב"ה והמתין ליחזקאל. (132) שהרי קיבל עליו לעשות מצוה, וזה מחייבו, אלא שאין זה נדר גמור לעבור עליו ב"בל יחל דברו". (133) שהוא: "יאסר דבר זה עלי", שהנודר בא לאסור הדבר על עצמו, אבל לא להתחייב לעשות דבר זה או לא לעשותו, שזה שייך יותר ל"שבועה" שהנשבע אוסר עצמו על הדבר שנשבע עליו. וכלשון התלמוד: נדר - איסור חפץ על האדם, שבועה - איסור האדם מן החפץ.

19 **ל. האומר לאשתו: הרי את עליו פאמי** ¹³⁴ או
20 **פאחותי, או פערלה** ¹³⁵ או **פכלאי הפכם** ¹³⁶ - **הרי זה**
21 **כאומר על הפרות: הרי אלו כבש חזיר; כשם**
22 **שהוא מותר לאכלו, כמו שבפארנו** ¹³⁷, **כך מותר**
23 **פאשתו. אבל אם אמר לה: הריני מדר ממך**
24 **הנה** ¹³⁸, או **הנאת תשמישך אסורה עלי** ¹³⁹ - **הרי זו**
25 **אסורה עליו** ¹⁴⁰, **כמו שיתבאר** ¹⁴¹.

134) אסורה עלי כאמי, שהיא אסורה עלי משום ערוה. 135) פירות האילן בשלוש השנים הראשונות לנטיעתו, שאסורים באכילה ובהנאה. 136) מין ממיני תבואה שנזרע עם הגפן ושניהם אסורים באכילה ובהנאה. 137) שאין אדם מתפס בנדר בדבר האסור אלא בדבר הנדור. 138) לא ליהנות לך כל הנאה שהיא. 139) שלא התפס הנאתה בדבר הנדור, אלא אסר אותה עליו, כאדם האוסר על עצמו דברים המותרים לו. 140) ואף על פי שהוא משועבד לה מן התורה, שלא לגרוע עונתה. 141) "שאין מאכילים את האדם דבר האסור לו" וממילא היא נאסרת לו.

פרק שני

1) דין הדירוהו אחרים או שנדר על דעת אחרים, המקדים תנאי לנדריו שבעתיד, שיבוטלו מאליהם, דיני הפקר והשוואתו לנדר.

26 **א. אחד הנודר מפי עצמו או שהדירו חברו** ³ **ואמר**
27 **אמן** ⁴, או **דבר שענינו קענן אמן** ⁵, **שהוא קבלת**
28 **דברים**.

2) שאוסר על עצמו דבר המותר. 3) שאמר לו: יאסר עליך דבר פלוני. 4) ובזה הוא מביע הסכמתו לקבלת הנדר, כמו ששנינו (נזיר פ"ד, מ"א) "הריני נזיר, ואת, ואמרה: אמן, מיפר את שלה". וכן אמרו (שבועות כט:): "כל העונה אמן אחר שבועה, כמוציא שבועה מפיו". 5) שאמר: הן, או מקבל אני נדר זה, כמו ששנינו בתוספתא (נזיר פ"ג, מ"ד)

ואמר מה טיבם של נדרי רשעים, שנודרים בניזירות וגם נודרים להביא קרבנות למקדש וגם רגילים הם להישבע בשעת ריתחה, ושבועה נקראת אף היא נדר. 113) להיות נזיר, ולהביא קרבן עולה לקיים נדרו, וחייב מלקות משום שבועת ביטוי שהרי נשבע לא לאכול אצל חברו ואכל. 114) שאינם נודרים (שלא יעברו על "בל תאחר לשלמו") אלא נודרים קרבן שבידם, ומביאים אותו לפתח העזרה ושם מקדישים אותו, שלא יבואו לידי מכשול מעילה. 115) כשרואים יצום תוקף אותם, הם נזורים נזירות. 116) קרבן נדבה. 117) להיות נזיר ולהביא קרבן, שהרי פירש ונדר להיות נזיר ולהביא קרבן, אבל שבועה אין כאן, שאין הכשרים נשבעים כלל, משום שיש בה הזכרת שם שמים ויש בחילולה מכשול גדול לו ולכל העולם.

1 **כו. אמר: הרי עלי פנדר רשעים או פנדרות פשרים**
2 **שאכל לך** ¹¹⁸ או **אם אכל לך** - **הרי זה אסור** ¹¹⁹, **אף**
3 **על פי שלא פרש** ¹²⁰. **אמר: פנדר פשרים** - **לא**
4 **נתחייב בכלום**; **שאין הפשרים נודרים פדרה אסור**
5 **וכעס** ¹²¹. **אמר: פנדר רשעים הריני, והיה נזיר עובר**
6 **לפניו** - **חייב פנזירות** ¹²². **פנדר רשעים עלי** - **חייב**
7 **קרפן** ¹²³. **פנדר רשעים שלא אכל ממנו** ¹²⁴ - **חייב**
8 **בשבועה** ¹²⁵.

118) כלומר, מה שאוכל לך יהיה אסור עלי כקרבן נדרי רשעים או נדבות הכשרים. 119) לאכול אצל חברו. 120) ואמר: קרבן מה שאוכל לך. וזהו ידות נדרים, שהם כנדרים. שאף על פי שלא פירש דבריו, הואיל ומתוכם ניכר, שדעתו לידור הרי זה נדר גמור. 121) אלא נודרים מתוך ישוב הדעת ונדיבות נפשם. וגם יראים הם לידור שלא יעברו על "בל תאחר לשלמו". והוא הדין אם אמר כנדבת רשעים עלי לא אמר כלום, לפי שאין הרשעים נודבים ואם הם נודבים אינם רשעים לאותו דבר. 122) אף על פי שלא פירש ואמר: "שמנדריהם נזיר", הואיל ונזיר עובר לפניו יש כאן יד מוכיחה שלנזירות נתכוון. והוא הדין כשיאמר: הריני כנדר רשעים שלא אשתה, הרי זה נזיר, שיש כאן יד מוכיחה לנזירות. 123) אפילו כשלא הייתה בהמה רבוצה לפניו, כי יד מוכיחה היא לקרבן. 124) מהכיכר הזה. 125) משום שבועת בטוי, ואם אכלו ילקה. אבל אם יאמר: כנדבות כשרים שלא אוכל ממנו, לא אמר כלום, שאין הכשרים נשבעים כלל.

9 **כז. הנודר בתורה, פגון שאמר: פרות אלו עלי פזו**
10 **- לא אמר כלום** ¹²⁶, **ואינו צריך שאלה לחכם** ¹²⁷,
11 **אלא אם פן היה עם הארץ** ¹²⁸, **פדי שלא ינהגו קלות**
12 **ראש פנדרים**.

126) מפני שלא התכוון אלא לקדושת התורה, והיא "דבר האסור" ואין הנדר נתפס אלא בדבר הנדור. 127) להתירו. 128) שאינו מבחין בין נודר בתורה לנודר במה שכתוב בה ויבוא להקל גם בזה.

13 **כח. נדר במה שכתוב בה - הרי זה אסור**; **שהרי**
14 **כתוב בה אסר ונדר** ¹²⁹. **נטלה פידו ונדר בה - הרי**
15 **זה פמי פנדר במה שכתוב בה** ¹³⁰.

20 בפיו מקדם²³. ויש שמורה להקמיר ואומר: והוא
21 שיזכר התנאי אחר שנדר בתוך כדי דבור²⁴.

18 מהיום. (19) שאילו רצה בקיומו למה הוא נודר, הרי
נדרו סותר את תנאו (נדרים כג:). (20) בלבד, ולא הוציאו
בשפתיו בשעת זכירתו (כס"מ). (21) במחשבתו, שרוצה
הוא בקיום התנאי, וממילא יתבטל הנדר. ודפוס רומי
ווינציאה: וקיים התנאי. (22) היא התנאי, שהתנה קודם
שידור. (23) נמצא בשעה שנדר נדר בטעות, ששכח את
תנאו, ואין זה פיו ולבו שיש בשעת נדרו, והתורה אמרה:
"לא יחל דברו" אינו מיחל נדרו שכבר נדר, אבל מיחל הוא
נדרו, קודם שידורו, הואיל ועדיין לא חל (קרית ספר).
(24) אבל לאחר כדי דיבור, הואיל והנדר כבר חל, אינו מן
הדין שיעקר ע"י זכירת התנאי. זו היא דעת הר"י בתוספות
נדרים כג: שדוקא אם הוא זוכר את התנאי בשעת נדרו אין
הנדר חל, הואיל והוא נודר על דעתו הראשונה, אבל אם
אינו זוכר התנאי בשעת נדרו, מסתמא דעתו לקיים הנדר.
ולדבריו זוהי דעת רבא שם, המקפיד על זכירת התנאי
בשעת נדרו, אלא שמספיקה הזכירה תוך כדי דיבור, שהרי
אפילו אם חזר בו - בתוך כדי דיבור - מנדרו, בטל נדרו,
כמבואר לעיל ה"ג (לחם משנה).

22 ה. מי שהקדים את התנאי לשנה²⁵ או לעשר, ואחר
23 כך נדר, ונזכר בשעה שנדר שיש לו תנאי, ושכח
24 על אי זה דבר התנה²⁶ וכיצד היה התנאי²⁷: אם
25 אומר: על דעת ראשונה אני עושה²⁸ - אין נדרו
26 נדר²⁹, שהרי בטלו; ואם לא אומר: על דעת ראשונה
27 אני עושה - כבר בטל התנאי וקיים הנדר, שהרי זכר
28 בשעת הנדר שיש שם תנאי ואף על פי כן נדר³⁰.

25 שאמר: כל נדר שאדור מכאן ועד שנה, הרי הוא בטל.
26 אם על אכילת פת או שתיית יין. (27) אם על דברים
שבינו לעצמו או על דברים שבינו לבין אחרים, אבל זוכר
הוא, שהתנה על דבר מיוחד, ולא באופן סתמי וכולל (ר"ן
לנדרים כג:). (28) שאם אהיה זכור על מה שהתניתי, אלך
אחר התנאי. (29) אם נזכר אחר כך, שלדבר זה התנה (ר"ן
ורא"ש שם). (30) נמצא שעקר תנאו, שאילו רצה בקיומו
- לא היה לו לידור סתם (שם).

29 ו. יש מהגאונים שאומרים: אין כל אלו הדברים³¹
30 נוהגין אלא בנדרים בלבד, לא בשבועות³². ויש מי
31 שמורה, שדין הנדרים והשבועות בענינות אלו אחד
32 הם, וכי יש לו להקדים תנאי לשבועות³³ פדרן
33 שאמרם בנדרים³⁴.

31 בהקדמת תנאי לביטול הנדר. (32) שאיסור שבועה
חמור מאד, כמבואר לעיל הל' שבועות פ"ב, ה"ב, וסומכים
דבריהם על הירושלמי (נדרים פ"ג, ה"א): "תניי בנדרים,
ואין תניי בשבועות". (33) לביטול שבועתו. (34) וכדבריו
נוטה גם דעת רבינו, שהרי לקמן פ"ג, ה"א הוא מונה
הדברים שבין נדרים לשבועות, ולא מנה הבדל זה ביניהם
(רדב"ז). וכתב הר"ן בנדרים כג: דוקא בשבועות ובנדרים
שנשבע ונדר לעצמו מועיל תנאי, אבל מי שהשביעו או

"האומר לחברו, הריני נזיר ואתה, אם אמר הן שניהם
אסורים" (ביאור הגר"א ליו"ד רט, ס"ק ב) והשווה לעיל
הל' שבועות פ"ב, ה"א. אבל אם חברו מדירו ליהנות
מנכסיו אינו צריך שיקבל חבירו את דבריו, שיכול לאסור
את שלו על חברו בעל-כרחו (יו"ד רט).

1 ב. ואין הנודר נאסר בדבר שאסר על עצמו עד
2 שיוציא בשפתיו ויהיה פיו ולבו שוין, כמו שבארנו
3 בשבועות⁶. אבל המתכונן לנדר פנזיר⁷ ונדר בקרפין⁸,
4 בקרפין ונדר פנזיר, בשבועה⁹ ונדר, או שנתכונן לנדר
5 ונשבע, או שנתכונן לומר תאנים ואמר ענבים - הרי
6 זה מתר בשניהם ואין כאן נדר¹⁰.

6 פ"ב, ה"י"ב, שנאמר בשבועה: "לבטא בשפתים", וגם
בנדרים נאמר (במדבר ל, ז): "או מבטא שפתי" אין הנדר
חל עד שיבטאו בשפתיו. (7) להיות נזיר. (8) להביא
קרבו. (9) שנתכוין להשבע. (10) שלשון "מבטא"
משמעה: בוטא מה שיש בלבו (קרית ספר). וכן שנינו
בתוספתא נדרים פ"ה, מ"ה "נתכוין לידור בעולה ונדר
בחרם, בחרם ונדר בנזיר, בנזיר ונדר בקרבן וכו' מותר
בכולם" (לפי גירסת ה"חסדי דוד" שם). וראה במשנה
נדרים פו:.

7 ג. הנודר על דעת אחרים¹¹ - הרי זה פנשבע על
8 דעת אחרים¹². וכן הנודר וחזר בו בתוך כדי דבור¹³,
9 או שמתחו בו¹⁴ בתוך כדי דבור וקבל¹⁵ - הרי זה
10 מתר¹⁶. ודין כל אלו הדברים בנדרים פדין
11 בשבועות¹⁷.

11 שאומר הנני נודר נדר זה על דעתכם. (12) שאמר:
"שבועה שלא אוכל היום, ועל דעתכם אני נשבע, אין זה
יכול לומר כך וכך היה בלבי, שלא נשבע זה על דעתו...
וכיון שהיה פיו ולבן של אחרים שוים... חייב, שלבם של
אלו במקום לבו קם" (לשון רבינו לעיל הל' שבועות פ"ב,
הט"ו). (13) "כדי שיאמר תלמיד לרבו, שלום עליך רבי"
(שם, ה"ז, וראה בביאורנו שם). (14) אחרים, ואמרו לו:
חזור בכ מנדרך. (15) שאמר: הן, או חזרתי בי.
(16) ונעקר הנדר מעיקרו, "שזה דומה לטועה" (לשון רבינו
שם). וכן אמרו (בבא בתרא קכט:): "והילכתא כל תוך כדי
דיבור כדיבור דמי". וראה לעיל הל' שבועות פ"ב, ה"ח
ובביאורנו שם. (17) שהרי הכתוב משה אותם, שנאמר
(במדבר ל, ג) "איש כי ידור נדר לה' או השבע שבועה"
(סוף משנה).

12 ד. מי שהתנה קדם שידור ואמר: כל נדר שאדור
13 מפאנ¹⁸ ועד עשר שנים הריני חוזר בהן או הרי הן
14 בטלים וכיוצא בדברים אלו, ואחר כך נדר: אם היה
15 זוכר התנאי בשעה שנדר - הרי נדרו קיים, שהרי
16 בטל התנאי בנדר זה¹⁹; ואם לא זכר התנאי אלא
17 אחר שנדר, אף על פי שקבל התנאי בלבד²⁰ וקממו²¹
18 - הרי הנדר בטל. ואף על פי שלא הוציא עתה
19 החזרה בפיו, כבר הקדים החזרה²² לנדר והוציאה

מפני שהוא קרן שהקדישו בידו⁴⁸, כמו שבארנו⁴⁹; 14
ואם במעשר דגון⁵⁰ - מתר⁵¹; ואם סתם - אסור⁵². 15

(48) כשיצא העשירי, העביר עלי שבטו, ככתוב בויקרא כז, לב. (49) לעיל פ"א, הי"ג, והרי זה דבר הנדור, כמבואר בביאורנו שם. (50) הניתן ללוי. (51) שאפילו לרבי מאיר הסובר מעשר ראשון אסור באכילה לזרים, אין זה דבר הנדור, שגם עד שלא הפרישו, איסורו בתוך התבואה אלא שמחוסר הפרשה, נמצא מעשר זה הוא "דבר האסור מאליו" (ריטב"א לנדרים יח:). (52) משנה בנדרים שם.

י. הרי הן עלי פתומה: אם לתרומת הלשכה⁵³; 16
נתפון - הרי זה אסור⁵⁴; ואם לתרומת הגרן⁵⁵ נתפון 17
- מתר⁵⁶; ואם סתם - אסור⁵⁷. וכן כל פיוצא בזה. 18

(53) לשקלים, שקונים מהם קרבנות למזבח, והם נתרמים ונפרשים מכסף הלשכה הניתן לתוך קופות מיוחדות, כמבואר, לעיל פ"א, הי"ד ובביאורנו שם. (54) שהתפס בדבר הנדור, הוא הכסף, שכל ישראל שוקלים ונותנים בכל שנה לקרבנות המקדש. (55) שמפרישים מהגורן ונותנים לכהן. (56) שהיא דבר האסור, כמבואר לעיל פ"א, הי"א ובביאורנו שם. (57) משנה בנדרים שם.

יא. במה דברים אמורים⁵⁸? במקום שמשמע כל 19
אחד מאלו שם שני ענינות⁵⁹; אבל מקום שדרבן 20
שאין קוראים חרם סתם אלא לחרמי בדיק הפית 21
בלבד⁶⁰, ואמר שם: הרי הן עלי חרם - הרי זה 22
אסור⁶¹. וכן אם היה דרבן שאין קוראים חרם סתם 23
אלא לחרמי כהנים⁶² - הרי זה מתר⁶³. וכן כל פיוצא 24
בזה⁶⁴. שאין הולכין בנדרים אלא אחר לשון אנשי 25
אותו מקום באותו זמן⁶⁵. 26

(58) שאם פירש ואמר לזה נתכוונתי, שומעים לו. (59) שני תכנים. (60) כגון בגליל, שאין הכהנים גרים שם ואינם מצויים בה, ומי שמחרים שם מנכסיו אין כוונתו אלא לבדק הבית, שהוא דבר הנדור. (61) אפילו אם יאמר לחרמי כהנים נתכוונתי (כסף משנה). (62) כגון ביהודה, שהכהנים מצויים שם לרוב, וקוראים לחרמי כהנים - חרם סתם. (63) אם נדר בחרם סתם (משנה שם יח:) וראה בר"ן שם יט: דיבור המתחיל הא מכירים. (64) כגון תרומה, שאם נדר בה בגליל, הרי זה מותר, שאין אנשי גליל מכירים את תרומת הלשכה, שהם רחוקים מירושלים, וסתם "תרומה" שם, הכוונה לתרומת הגורן, כמפורש במשנה שם. (65) השווה לקמן פ"ט, ה"א.

יב. הנודר בחרם⁶⁶, ואמר⁶⁷: לא היה בלבי אלא 27
חרמו של ים, שהיא המכמרת⁶⁸; נדר בקרבן, ואמר: 28
לא היה בלבי אלא בקרבנות מלקים⁶⁹; אמר לחברו: 29
הרי עצמי עליך קרבן⁷⁰, ואמר: לא היה בלבי אלא 30
לאסרו בעצם שהנחת⁷¹ לי להיות נודר בו דרך 31
שחוק; נדר שלא תהנה לו אשתו, ואמר: לא היה 32
בלבי אלא אשתי ראשונה שגרשתי; וכן כל פיוצא 33
באלו הדברים, שמשמען לכל העם אסור, והוא 34

הדירו חברו אין תנאו זה מועיל לו כלום, שעל דעת חברו הוא נשבע ונודר, וכאילו ביטל תנאו הקודם. וכן נפסק בשו"ע יו"ד ריא, ד. הלכה זו משמשת מקור למנהג אמירת "כל נדרי" בליל יום הכיפורים, להתנות על הנדרים של השנה הבאה, שאם ידור בכעסו וישכח את תנאו זה, יהיו נדריו ושבועותיו בטלים. וכן אמרה משנתנו (נדרים כג:): "הרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה, יעמוד בראש השנה ויאמר: כל נדר שאני עתיד לידור, יהא בטל". ומפני שביום הכיפורים מתאסף הקהל לבית הכנסת, נהגו לאמרו ביום זה, וגם מצינו ביחזקאל מ, א, שקורא את יום הכיפורים ראש-השנה, שנאמר שם: "בראש השנה בעשור לחודש" (רא"ש ותוספות שם). אולם דעת רוב הגאונים שלא לומר "כל נדרי" כלל, לא ביום הכיפורים ולא בשאר ימי השנה, וב"אוצר הגאונים" לנדרים עמ' 42 מביא תשובת הגאונים: "רוב הגאונים מוחין לומר כל נדרי, לפי שאין בו שום תקנה, רק רע, זולתי נוסחת רב האיי גאון ז"ל וכו'. ואמנם רבינו ב"סדר התפילות" שבסוף "ספר אהבה" אינו מביא נוסח "כל נדרי" ואינו מזכירו כלל. וגם הרמ"א ביו"ד סימן ריא סעיף א, אומר: שאין אנו סומכים על זה להתיר בלא שאלה לחכם, כי אם לצורך גדול.

ז. סתם נדרים - להחמיר³⁵, ופרושן - יש בו להקל 1
ולהחמיר. פיצד? האומר: הרי הפרות האלו עלי 2
כפשוט מליח³⁶ וכיין נסך - אומרים לו: ומה היה 3
בלבד? אם פרש ואמר: כפשוט מליח של קרבן³⁷ 4
וכיין שנתנסף על המזבח היה בלבי - הרי זה 5
אסור³⁸; ואם אמר: לא היה בלבי אלא תקרבת 6
עבודת פוכבים ומזלות³⁹ ויין שנתנסף לה⁴⁰ - הרי 7
זה מתר⁴¹. ואם נדר סתם⁴² - הרי זה אסור. 8

(35) סתם נודר דעתו לאסור על עצמו, כי אחרת היה לו לשותק. (36) מלוח. (37) שנאמר בו (ויקרא ב, יג) "על כל קרבנך תקריב מלח". (38) שהרי התפס בדבר הנדור (משנה בנדרים יח:). (39) קרבן, שמקריבים לעבודה-זרה ואסור בהנאה, כמבואר בהל' ע"ז פ"ז, ה"ב. (40) שאסור אף הוא בהנאה. (41) שלא התפס זה אלא בדבר האסור (שם במשנה) וראה לעיל פ"א, ה"ח-ט. ואפילו פירש דבריו לאחר זמן מרובה, הרי זה מותר ((רדב"ז). (42) ששאלנוהו ואמר: איני יודע למה נתכוונתי.

ח. וכן האומר: הרי הפרות האלו עלי חרם: אם 9
בחרם של בדיק הפית⁴³ - אסור⁴⁴; ואם בחרמי 10
הכהנים⁴⁵ - מתר, מפני שהן ממוין שלהם ואין בה 11
אסור⁴⁶; ואם סתם - אסור⁴⁷. 12

(43) הקדש, שאדם מקדיש לצרכי תיקון בנין בית-המקדש והחזקתו, ואסור ליהנות ממנו. (44) שהתפס בדבר הנדור. (45) הקדש הניתן במתנה לכהנים, ככתוב (במדבר יח, יד): "כל חרם בישראל לך יהיה". (46) ואעפ"י שאסורים בהנאה עד שיבואו לידי כהנים - סתם חרמי כהנים משמעם, שכבר באו לידי כהן (רא"ש לנדרים יח:). (47) משנה שם.

ט. הרי הן עלי במעשר: אם במעשר בהמה - אסור, 13

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 **זֶה שֶׁהִפְקִיר - דִּינוֹ בּוֹ פְּדִין כָּל אָדָם⁸⁶: אִם קָדַם**
22 **וְזָכָה בּוֹ - קָנָהוּ⁸⁷.**

(83) שיעבור עליו משום "בל יחל דברו", וגם אינו הפקר עד שיפקיר לעניים ולעשירים כאחד, בעוד שנדר הוא אפילו לעניין בלבד, ראה נדרים צ. (סמ"ע לשו"ע חו"מ רעג ס"ק ג). (84) נדרים מג: ובירושלמי (פאה פ"ו, ה"א) דרשו: נאמר בתורה (שמות כג, יא) "והשביעית תשמטנה ונטשתה" - מה תלמוד-לומר ונטשתה? לומר לך, יש נטישה אחרת שהיא כזו, מה זו (שמיטה) בין לעניים לעשירים, אף מה שנאמר במקום אחר בין לעניים בין לעשירים, ומכאן שהפקר דינו כשמיטה (קריית ספר) וראה ב"קצות החושן" חו"מ רעג, ס"ק א. (85) בין עניים לבין עשירים. (86) ואין אומרים מכיון שהוציאו מרשותו יהיה לו דין הקדש ויאסר בו. (87) ככל הזוכה מן ההפקר, ואם הפקיר את כרמו וחזר וזכה בו בתורת הפקר, הרי הוא פטור מן המעשרות (נדרים מד:) וכמבואר בהל' מתנות עניים פ"ה, הכ"ז.

23 **טו. הַמִּפְקִיר לְעֵנִיִּים אָכַל לֹא לְעֹשִׁירִים - אֵינוֹ**
24 **הֶפְקֵר, עַד שִׁיפְקִיר לְכָל בְּשִׁמְטָה⁸⁸. וְהַמִּפְקִיר עֲבָדָיו**
25 **הַגְּדֹלִים - קָנוּ עֲצָמָן⁸⁹; וְהַקְטִינִים⁹⁰ - כָּל הַקְּדֻשָּׁה**
26 **וְהַחֲזִיק בָּהֶן זָכָה, בְּשֵׁאֵר הַמִּטְלָטְלִין⁹¹.**

(88) שפירות שנת השמיטה הם הפקר לכל, גם לעניים וגם לעשירים (פאה פ"ו, מ"א). וראה בירושלמי המובא לעיל אות פג. (89) שהרי יש להם דעת, והם קודמים לכל אדם לזכות בעצמם מן ההפקר (גיטין לט. וברש"י). וכתב הרדב"ז: אבל אין העבד מותר בבית ישראל, עד שיגיע גט שחרור לידו, וכופים את רבו לכתוב לו גט שחרור, וכן מבואר בהל' עבדים פ"ח, הי"ג ע"פ הסוגיא בגיטין לח:.. (90) שאין להם יד לזכות בעצמם. (91) גיטין לט. כדעת אבא שאול.

27 **טז. הַמִּפְקִיר אֶת הַקֶּרֶקַע - כָּל הַקְּדֻשָּׁה וְהַחֲזִיק בָּהֶן**
28 **זָכָה. דִּין תּוֹרָה, אֶפְלוּ הִפְקִיר בְּפָנֵי אֶחָד⁹³ - הָרִי זֶה**
29 **הֶפְקֵר, וְנִפְטָר מִן הַמַּעֲשָׂרוֹת⁹⁴, כְּמוֹ שִׁיתִּבְאָר**
30 **בְּמִקְוֵמוֹ⁹⁵; אָכַל מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים, אֵינוֹ הֶפְקֵר עַד**
31 **שִׁיפְקִיר בְּפָנֵי שְׁלֹשָׁה, כְּדִי שִׁיחִיָּה אֶחָד זָכָה אִם**
32 **רָצָה וְהַשְׁנִים מַעֲדִידִים⁹⁶. וְהָאוֹמֵר: הָרִי זֶה הֶפְקֵר וְזֶה**
33 **- הָרִי הַשְּׁנִי סִפֵּק הֶפְקֵר⁹⁷. וְאִם אָמַר: וְזֶה כְּמוֹ זֶה,**
34 **אוֹ שֶׁאָמַר: וְגַם זֶה - הָרִי הַתּוֹפֵס הַשְּׁנִי⁹⁸, וְיִחִיָּה**
35 **הֶפְקֵר וְיִדְאִי⁹⁹.**

(92) שנעל בה דלת או גדר בה גדר, כמפורש במשנה בבא בתרא מב. ובעירובין כה. ובכת"י התימנים: והחזיק בה. (93) ולדעת הרא"ש בנדרים מה. אפילו הפקירו בינו לבין עצמו, הרי זה הפקר. (94) שאפילו זכה בה המפקר, אינו חייב להפריש מעשרות מפירות אלו. (95) בהל' תרומה פ"ב, הי"א, ובהל' מתנות עניים פ"ה, הכ"ז. ובירושלמי נדרים פ"ד, ה"ו אמרו: "ובא הלוי כי אין לו חלק ונחלה עמך (דברים יד, כט), ממה שיש לך ואין לו - אתה חייב ליתן לו. יצא הפקר, שידך וידו שוים בו". (96) שאם לא

1 **אוֹמֵר לֹא נִתְּנִינִי אֶלָּא לְכֹהֵן וְלִכֹּהֵן: אִם הָיָה הַנֹּדֵר**
2 **תִּלְמִיד חֹכֵם⁷² - הָרִי זֶה מִתֵּר, וְאִין צָרִיף שְׁאֵלָה**
3 **לְחֹכֵם⁷³; וְאִם הָיָה עִם הָאֶרֶץ⁷⁴ - מֵרָאִין בְּעֵינָיו שֶׁזֶה**
4 **נִדֵּר וְשֶׁהוּא אֶסוּר, וּפּוֹתִחִים לוֹ פֶּתַח⁷⁵ מִמָּקוֹם אַחֵר⁷⁶**
5 **וּמִתִּירִין לוֹ. וּבֵין שֶׁהָיָה תִּלְמִיד חֹכֵם אוֹ עִם הָאֶרֶץ**
6 **- גּוֹצְרִין בָּהֶן⁷⁷, וּמִלְמִדִּין אוֹתָן שְׁלֹא יִנְהָגוּ מִנְהַג זֶה**
7 **בְּנִדְרֵים⁷⁸, וְלֹא יִהְיוּ נֹדְרִין דֶּרֶךְ שְׁחֹק וְהַתּוֹל.**

(66) שאמר: ככר זה חרם עלי. (67) לאחר זמן. (68) רשת שפורשים אותה לדוג דגים. כלשון הכתוב (חבקוק א, טו) "יגרוהו בחרמו ויאספיהו במכמרתו". (69) דורונות שמקריבים לפני מלכים. (70) שמשמעו: שאוסר את גופו על חברו כקרבן. (71) שהצנעתי בתיבתי והתכוונתי לאסור עצם זה על חברי. (72) שהוא נאמן שלכך נתכוין. (73) להתיר לו נדרו. (74) שאינו נאמן, שכך הייתה כוונתו, לפירוש זר כזה, שהוא רחוק ממשמעות לשון נדרו (ר"ן לנדרים יח:). וגם חוששים בו, שלא יהא רגיל בנדרים ויכשל בהם (רש"י שם כ.). (75) חרטה. (76) מראים לו שהנדר קיים, ומה שהוא מתנצל, שנתכוין לדבר אחר, אין שומעים לו אלא מתירים לו מטעם אחר ע"י פתח חרטה, כמו שמתירים שאר נדרים גמורים, כמבואר לעיל ה' שבועות פ"ו, ה"ה, ולקמן פ"ד ה"ה (משנה בנדרים כ. וכפירוש המשנה לרבינו שם). (77) בתוכחה. (78) שם במשנה "כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים". וסובר רבינו, שזה מוסב אפילו לתלמיד חכם.

8 **יג. וְכֵן הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ: הָרִי אֶת עָלִי כְּאָמִי, אוֹ**
9 **הָאוֹמֵר: פְּרוֹת אֵלֹו עָלִי כְּבֶשֶׂר חֲזִיר, שֶׁאִין כָּאֵן נִדֵּר**
10 **כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁷⁹: אִם הָיָה הָאוֹמֵר תִּלְמִיד חֹכֵם - אֵינוֹ**
11 **צָרִיף שְׁאֵלָה לְחֹכֵם⁸⁰; וְאִם הָיָה עִם הָאֶרֶץ - צָרִיף**
12 **שְׁאֵלָה לְחֹכֵם, וּמֵרָאִין בְּעֵינָיו שֶׁאִשְׁתּוֹ אֶסוּרָה**
13 **וְשֶׁאוֹתָן הַפְּרוֹת אֶסוּרִין⁸¹, וּפּוֹתִחִין לוֹ פֶּתַח מִמָּקוֹם**
14 **אַחֵר, וּמִתִּירִין לוֹ נִדְרוֹ, כְּדִי שְׁלֹא יִנְהָגוּ קְלוּת רֹאשׁ**
15 **בְּנִדְרֵים⁸².**

(79) לעיל פ"א, ה"ל. (80) שהרי נדר ב"דבר האסור" ואין נדרו חל כלל, כמבואר שם ה"ח ט. (81) מחמת נדר זה, כי אין עם-הארץ מבחין בין נדר לנדר, ואם נתיר לו נדרו זה בלא פתח, יבוא להקל לעצמו בנדרים אחרים, שאין להם היתר אלא ע"י שאלה לחכם (נדרים יד.). וסובר רבינו, שחילוק זה בין תלמיד חכם לעם-הארץ, נוהג גם באוסר עליו פירותיו כבשר חזיר, וכן משמע מסתימת לשון המשנה שם יג:.. שאלה לחכם - נתפרש לעיל ה' שבועות פ"ו, ה"א. (82) שם יג: והשווה לעיל ה' שבועות פ"א. הכ"ז. ולקמן פ"ג, הי"ב.

16 **יד. הֶהְפְּקֵר, אִף עַל פִּי שְׁאִינוֹ נִדֵּר⁸³ - הָרִי הוּא כְּמוֹ**
17 **נִדֵּר שֶׁאֶסוּר לוֹ לְחֹזֵר בּוֹ⁸⁴. וְמָה הוּא הֶהְפְּקֵר? הוּא**
18 **שִׁיאֵמַר אָדָם: נִכְסִים אֵלֹו הֶפְקֵר לְכָל⁸⁵. בֵּין**
19 **בְּמִטְלָטְלִין בֵּין בְּקֶרֶקַעוֹת. וְכִיצַד דִּין הֶהְפְּקֵר? כָּל**
20 **הַקְּדֻשָּׁה וְזָכָה בּוֹ - קָנָהוּ לְעַצְמוֹ וְנִנְעָשָׂה שְׁלֹו. וְאֶפְלוּ**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אדם, כי מצפה הוא שמא לא יזכה בה אדם בתוך זמן זה ותחזור אליו (רא"ש שם). (108) אפילו בתוך שלשה ימים, ואין כאן חשש "מפני הרמאים", כי אילו היה בדעתו לזכות בה מיד, למה לו להפקירה לזמן קצוב, יפקירה לגמרי, כיון שבדעתו לזכות בה לאלתר, אלא ודאי לאותו זמן שהפקירה, גמר והפקירה בלא הערמה (ר"ן שם). (109) נמצא, שזה הפקר גרוע, ויכול לחזור בו, כלעיל אות קו. אמנם אם זכו בה אחרים הרי זו שלהם כבהפקר גמור, שכן מצינו בשנת השמיטה שהיא הפקר, אעפ"י שאינה אלא לשנה אחת (קריית ספר, וכן בסמ"ע לחו"מ רעג, ס"ק יד).

יט. דָּבָר הַמִּפְקֵר שָׂבָא אֶחָד וְשֵׁמֶר, וְהָיָה מִבֵּיט בּוֹ שְׁלָא יִטְלֶנּוּ אָדָם - לֹא קָנָהּ בְּהִבְטָה¹¹⁰, אֲלֵא עַד שִׁיגְבִיּוּ אִם הָיָה מִטְּלָטְלִין¹¹¹, או יִחְזִיק בְּקֶרְקַע¹¹², כְּדֶרֶךְ שְׁקוּנִין הִלְקוּחֹת¹¹³.

(110) בבא מציעא ק"ח. (111) ובכ"י התימנים: מיטלטל. שהמטלטלין נקנים בהגבהה. (112) כדין קרקע הנקנית בחזקה. (113) מידי המוכרים, כשיש דעת אחרת מקנה, כל-שכן בהפקר שאן בו דעת אחרת מקנה, ודאי שהזוכה צריך לקנות בקנין גמור (קריית ספר). ודין קנין הלקוחות בהל' מכירה פ"א, ה"ג ופ"ג ה"א.

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) ארבעה דברים שבין נדר לשבועת ביטוי; השוני בין מהות נדר למהות שבועה.

א. אַרְבַּעַה דְּבָרִים יֵשׁ בֵּין נְדָרִים לְשְׁבֻעַת בִּטּוּי²:
שְׁבֻעַת בִּטּוּי אֵין שְׁבֻעַת חֵלָה עַל שְׁבֻעָה³,
וּבְנִדְרִים יְחוּל נָדָר עַל נָדָר⁴. הַמִּתְפִּיס בְּשְׁבֻעָה⁵ -
פְּטוּר, וּבְנִדְרִים - חַיִּב⁶. אֵין שְׁבֻעַת בִּטּוּי חֵלָה אֲלֵא
עַל דְּבָרֵי הָרְשׁוּת⁷, וּנְדָרִים חֲלוּת עַל דְּבָרֵי מִצְוָה
כְּדִבְרֵי הָרְשׁוּת⁸. שְׁבֻעַת בִּטּוּי חֵלָה עַל דְּבָר שֵׁשׁ
בּוֹ מִמֶּשׁ וְעַל דְּבָר שֶׁאֵין בּוֹ מִמֶּשׁ⁹, וּנְדָרִים אֵין
חֲלוּן אֲלֵא עַל דְּבָר שֵׁשׁ בּוֹ מִמֶּשׁ¹⁰.

(2) שנשבע על דבר שעבר, שנעשה או לא נעשה, או על דבר שעתידי להיות, שיעשה ושלא יעשה, והחליף, כמפורש לעיל הל' שבועות פ"א, ה"א-ג. (3) שאם נשבע שלא יאכל ככר זו, וחזר ונשבע שלא יאכלנה ואכלה - אינו חייב אלא אחת, כמבואר בהל' שבועות פ"ד, ה"ט. (4) מפורש בסמוך ה"ב. (5) ששמע את חבירו נשבע, ואמר ואני כמותך, הואיל ולא הוציא שבועה מפיו - הרי זה פטור, כמפורש בהל' שבועות פ"ב, ה"ח. (6) מבואר בסמוך ה"ג. (7) אבל אם נשבע שלא יעשה סוכת מצוה, או שלא יניח תפילין - פטור משבועת ביטוי, שאין נשבעים לבטל את המצוה, כמבואר בהל' שבועות פ"ה, ה"ד-טז. (8) מבואר בסמוך ה"ו. (9) כגון שינה או דיבור שאין בהם ממש. (10) מבואר להלן ה"ו.

ב. פִּיצֵד יְחוּל נָדָר עַל נָדָר? הָאוֹמֵר: הֲרִי עָלִי קֶרְבֵּן¹¹ אִם אֶכְלֵתִי¹² כֶּכֶר זֶה, הֲרִי עָלִי קֶרְבֵּן¹³ אִם אֶכְלָנָה, וְאֶכְלָה - חַיִּב¹⁴ עַל כָּל אַחַת וְאַחַת. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה¹⁵.

יהיו אלא שנים, כשיזכה בה אחד מהם, מי מעיד עליו שפלוני הפקירה (נדרים מה. וברש"י). (97) שם ז. בעיה שלא נפשטה, אם יש "יד" להפקר אם לא, כי זה שלא אמר בפה מלא על השני, שיהיה הפקר, אין זה אלא כמו "בית יד" לכלי (ראה לעיל פ"א, הכ"ג ובביאורנו, והשווה הל' אישות פ"ד ה"ב). ובהל' מתנות עניים פ"ח, ה"ב "המפריש סלע ואמר הרי זו צדקה, ולקח סלע שניה ואמר: "וזו", הרי שניה צדקה, אעפ"י שלא פירש". ומקור הספק בהפקר, אם הוא כצדקה (שסתם מפקיר כוונתו לטובת העניים, תוספות שם), או אין לדומתם, שהצדקה רק לעניים, ואילו הפקר בין לעניים בין לעשירים. (98) בראשון, שהרי פירש בפה מלא, ואין זה "יד". (99) נדרים שם.

1 יז. הַמִּפְקִיר אֶת שְׂדֵהוּ וְלֹא זָכָה בָּהּ אָדָם: כָּל
2 שְׁלֹשָׁה יָמִים - יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ¹⁰⁰; אַחֵר שְׁלֹשָׁה יָמִים
3 - אֵינוֹ יָכוֹל לַחְזֹר בּוֹ¹⁰¹; אֲלֵא אִם בֵּין קָדָם וְזָכָה
4 בָּהּ¹⁰² - הֲרִי הוּא פְּזוּקָה מִן הַהִפְקָר, בֵּין הוּא בֵּין
5 אַחֵר¹⁰³.

(100) לומר: אני חוזר בי ממה שהפקרתי, ושוב אין אדם יכול לזכות בה, וחייב במעשרות שדהו כאילו לא הפקירה מעולם. ודבר זה תקנת חכמים היא, מפני הרמאים, שרגילים להפקיר שדותיהם ולחזור ולזכות בהם, כדי לפטון מן המעשר, ונמצא שלא היה הפקרם אלא הערמה בלבד, לפיכך הוצרכו לומר, שאין זה הפקר כלפי הבעלים עד עבור שלשה ימים, ובינתיים יכולים אחרים לזכות בו, ואם נתכוין להערים הרי יפסיד שדהו, כשאחרים יזכו בהם תוך שלשה ימים לפני שחזר מהפקירו, כי ביחס לאחרים הרי זה הפקר אפילו בתוך שלשה ימים מיד לאחר הפקירו (נדרים נד. וברא"ש שם). ולפי זה, אם הפקיר שאר נכסים, שאין בהם חשש הפקעת מעשרות, אינו יכול לחזור בו מיד כשהפקירם, אלא יכול לזכות בהם בתורת הפקר כשאר כל אדם ולא מטעם חזרה (רדב"ז לעיל ה"ד). (101) אפילו אם לא זכה בו אחר. (102) לא בתורת חזרה. ובכתב-יד התימנים: "אינו מחזר, אלא אם קדם וזכה בה". (103) שניהם שוים בו, שזוכים מן ההפקר ואינו חייב עוד במעשרות, כי משהופקר, הופקעו הפירות מדין מעשרות, אפילו כשזכו בהם הבעלים (נדרים מג: וכפירוש ה"כסף משנה").

6 יח. הָאוֹמֵר: שְׂדֵה זֶה מִפְקֵרָת לְיוֹם אֶחָד, לְשֵׁשֶׁת
7 אַחַת¹⁰⁴, לְחֹדֶשׁ אֶחָד, לְשָׁנָה אַחַת, לְשְׁבֻעָה¹⁰⁵ אֶחָד:
8 עַד שְׁלָא זָכָה בָּהּ הוּא אוֹ אַחֵר¹⁰⁶ - יָכוֹל לַחְזֹר
9 בּוֹ¹⁰⁷; וּמִשְׁזָכָה בָּהּ, בֵּין הוּא בֵּין אַחֵר - אֵינוֹ יָכוֹל
10 לַחְזֹר בּוֹ¹⁰⁸. וּמִפְנֵי מָה יֵשׁ לוֹ לַחְזֹר כָּאֵן עַד שִׁיזְכּוּ
11 בָּהּ? מִפְּנֵי שֶׁזֶה דְּבָר שֶׁאֵינוֹ מִצְוֵי הוּא, שֶׁאֵין אָדָם
12 מִפְקֵר לְזִמָּן קְצוּב¹⁰⁹.

(104) שבוע ימים. (105) שמיטה, והיא מחזור של שבע שנים, ואחר הזמן הזה אם לא יזכה בה אדם, תהיה שלי כבתחילה (נדרים מד. וברא"ש). (106) בתורת הפקר. (107) אפילו לאחר שלשה ימים, הואיל ולא הפקירו הפקר עולם, גילה דעתו שאינו רוצה שיצא מרשותו עד שיזכה בה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נתכוין, כי אולי רצה לומר אני כמוך לגבורה או בחכמה ('מעשה רוקח'). (23) שהמתפס בנדר נדר (שבועות כ. וכפסק הרי"ף שם). והטעם שיש לחלק בין נדר לשבועה, כי בנדר הוא אסור החפץ על עצמו, נמצא שהאיסור רובץ על החפץ, וכשאומר על חפץ אחר: הרי זה כזה, הרי הוא מתפס את החפץ השני באיסור החפץ הראשון. אבל הנשבע לא לאכול ככר זו, אין על הככר שום איסור עצמי, אלא הנשבע אסור עצמו על הדבר, וזהו 'איסור גבורה', ולפיכך כשאומר על ככר שני הרי זה כזה אין בדבריו כלום, ואפילו כשבא חבירו ואמר: אני כמוך, אין מקום לומר להתפס אדם זה בנשבע זה, שהאומר זה כזה אינו מסתבר אלא בדבר שחל עליו תואר, קדושה או איסור - וזה יתכן באיסור חפץ, אבל הנשבע שלא לאכול דבר פלוני - אין שום תואר חל עליו שיוכל חבירו להתפס ולומר אני כמוך (ר"ן שם).

ה. הַרִי שְׁמַת אָבִיו או רַבּוֹ הַיּוֹם, וְנִדְרָ שְׁעִיצוֹם אוֹתוֹ הַיּוֹם,²⁴ וְצָם, וְלֹאֲחֵר שְׁנַיִם אָמָר: הַרִי יוֹם זֶה עָלָיו פִּיּוֹם שְׁמַת בּוֹ אָבִיו או רַבּוֹ - הַרִי זֶה אָסוּר לֶאֱכֹל בּוֹ פְּלוֹם; שֶׁהָרִי הַתְּפִיס יוֹם זֶה וְאָסְרוּ פִּיּוֹם הָאָסוּר לֹא²⁶. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצָא בְּאֵלָיו.²⁷

(24) כי כן דרך להצטער באותו יום, ולפיכך קיבל בנדר לצום בו (רא"ש לנדרים יב.). (25) סתם יום, משאר ימי השנה. (26) ולא לאחרים, שאסור עליו בנדר, נמצא שנדר זה ביום הנדר, והמתפס בנדר אסור (שבועות כ.). אבל אם יאמר: הרי יום זה עלי כיום הכיפורים שאסור באכילה גם לאחרים מדין תורה - אין כאן נדר כלל, שהרי התפס בדבר האסור, והרי זה כאומר הרי עלי כבשר חזיר שלא אמר כלום, כמבואר לעיל פ"א, ה"ח ט, שנאמר "איש כי ידור נדר" עד שידור בדבר הנדר (רדב"ז). (27) כיום שראה ירושלים בחורבנה, שדרך הוא לידור לצום באותו יום (שבועות כ.). אלא ששם נאמר: "שלא אוכל בשר ושלא אשתה יין, כיום שמת בו אביו" וכו' אולם ב'ירושלמי' נדרים פ"א ה"א, הנוסח: "ככר זה עלי כיום שמת בו אבא" וכו' משמע שאסר עצמו שלא לאכול כלל באותו יום.

ו. פִּיצֵד חָלִים הַנְּדָרִים עַל דְּבָרֵי מַצּוֹה כְּדָבָרֵי הַרְשוֹת? הָאוֹמֵר: הַרִי הַמַּצָּה בְּלִילִי הַפֶּסַח²⁸ אָסוּרָה עָלָיו, הַרִי יְשִׁיבַת הַסֶּפֶה בְּחַג הַסִּפּוֹת²⁹ אָסוּרָה עָלָיו, וְהָרִי הַתְּפִלִּין אָסוּרוֹת בְּנִטְיָלָה עָלָיו³⁰ - הַרִי אֵלּוֹ אָסוּרִין עָלָיו, וְאִם אֵכָל³¹ או יֵשֵׁב³² או נִטְלָ³³ - לֹקְהָ³⁴. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצָא בְּזֶה³⁵. וְאִין צָרִיף לֹמַר בְּמִי שְׁאָמַר: הַרִי עָלֵי קֶרְבֶּן³⁶ אִם אֵכָל מַצָּה בְּלִילִי הַפֶּסַח - שֶׁהוּא חֵיב בְּקֶרְבֶּן³⁷. וְכֵן כָּל פִּיּוֹצָא בְּזֶה.

(28) בשני לילות הראשונים של חג הפסח (= בחוץ-לארץ שעושים שני ימים-טובים מפני הספק) שאכילת כזית מצה בהם היא מצוה, ראה לעיל הל' שבועות פ"א ה"ו, ובביאורנו. (29) שהשיבה בה מצוה כל שבעת הימים, ככתוב: "בסוכות תשבו שבעת ימים", ואכילה בלילי יום-טוב הראשון בסוכה - חובה, כמבואר בהל' סוכה פ"ו, ה"ה, ז. (30) בדפוסים אחרים: "והרי נטילת לולב אסורה עליו, והרי הנחת תפילין אסורות עליו", וכן הנוסח במשנה,

(11) להביא קרבן למקדש. (12) כמו: אם אוכל, במובן העתיד. (13) וחזר ונדר. (14) להביא שני קרבנות, שהרי נדר שתי פעמים, ועל כל דיבור חייב להביא קרבן (משנה, נדרים יז.). והוא-הדין אם לא יתלה נדרו באכילת ככר, אלא שאמר: הרי עלי קרבן, וחזר ואמר: הרי עלי קרבן, חייב קרבן על כל דיבור ודיבור, שהנדר חל על נדר. אלא, משום שבשבועה, אין אתה יכול למצוא שבועה אחר שבועה, אלא כשתלה שבועתו באיזה דבר, כגון שנשבע שלא יאכל ככר זו, וחזר ונשבע שלא יאכלנה, שאין שבועתו השניה חלה, לפיכך תפס רבינו את נוסח הנדר, כשתלאו בדבר אחר (רדב"ז). וכן הדבר מפורש בנדרים יז. לפי גירסת הרי"ן שם. והטעם, שאין שבועה חלה על שבועה, מפני שאין נשבעים לקיים את המצוה, כי מאחר שנשבע בראשונה שלא לאכול הככר, הרי מושבע ועומד עליה שלא לאכלה, ואין תחול עליו השבועה השניה, הלא אין שבועת ביטוי חלה אלא על דברי הרשות, שאם רצה עושה, ואם לא רצה אינו עושה, שנאמר: להרע או להטיב, וזה כבר נתחייב שלא לאכול (רא"ש לנדרים שם, והשווה לעיל הל' שבועות פ"ה, הט"ז). אבל נדר חל על נדר, שכן אמרה תורה (במדבר ו, ב) "נזיר להזיר" - מלמד שהנזירות חלה על הנזירות (נדרים יח.), ונזירות נדר הוא, שנאמר (שם) "לנדור נדר, נזיר להזיר". וראה בסמוך ה"ח. (15) כגון אמר: הריני נזיר - הריני נזיר, חייב למנות נזירות שתי פעמים, כמפורש במשנה, נדרים שם. אבל אם יאמר ככר זו אסורה עלי, וחזר ואמר: ככר זו אסורה עלי - ואכלה, אינו לוקה אלא אחת, שאין איסור חל על איסור (לחם-משנה).

ג. פִּיצֵד הַמַּתְפִּיס בְּנְדָרִים¹⁶ חֵיב? שְׁמַע חֲבֵרוֹ שֶׁנִּדְרָ, וְאָמַר 'וְאִנִּי כְּמוֹתָךְ' בְּתוֹף כְּדִי דְּבוּר¹⁷ - הַרִי זֶה אָסוּר בְּמָה שֶׁנֶּאֱסָר בּוֹ חֲבֵרוֹ. שְׁמַע הַשְּׁלִישִׁי זֶה¹⁸ שְׁאָמַר 'וְאִנִּי', וְאָמַר 'וְאִנִּי', אֶפְלוֹ הִיוּ מֵאָה וְכָל אֶחָד מֵהֶן אוֹמֵר 'וְאִנִּי' בְּתוֹף כְּדִי דְּבוּרוֹ שֶׁל חֲבֵרוֹ - הַרִי כִּלְ¹⁹ אָסוּרִין.

(16) גורם שיתפס הנדר. (17) שהוא, כדי שיאמר תלמיד לרב: שלום עליך רבי (הל' שבועות פ"ב, הי"ז). (18) השני. (19) נזיר כ, ב. כא, א. אבל המתפס בשבועה פטור, כמפורש בהל' שבועות פ"ב ה"ח, ע"פ הסוגיה בשבועות כ, א.

ד. וְכֵן הָאוֹמֵר: הַבֶּשֶׂר הַזֶּה עָלֵי אָסוּר²⁰, וְחִזּוֹר וְאָמַר אֶפְלוֹ אַחֵר כְּמָה יָמִים: וְהִפֵּת הָזֹאת כְּבֶשֶׂר הַזֶּה - הַרִי הִפֵּת נִתְפַּשָּׁה²¹ וְנֶאֱסְרָה²². חִזּוֹר וְאָמַר: וְיָדֵבֶשׁ זֶה כִּפֵּת הָזֹאת, וְיִין זֶה כְּדֵבֶשׁ זֶה, אֶפְלוֹ הֵן מֵאָה - כִּלְ²³ אָסוּרִין.

(20) שהוא עיקר הנדר, וכמפורש בדברי רבינו לעיל פ"א, ה"א. (21) באיסור נדר. (22) כבשר הנדרו על-ידו תחילה. וכאן אין צורך שהתפסת הפת תהיה בתוך כדי דיבור של איסור הבשר, מכיון שהבשר הנדרו מונח לפניו, ואומר על הפת: הרי זה כזה, הרי הדבר מוכח וניכר שלהתפס הפת באיסור נדר נתכוין, מה-שאין-כן כשאמר לחבירו: ואני כמותך, אם אמר זה לאחר כדי דיבור, אין אנו יודעים למה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עושה. (48) לעיל הל' שבועות פ"ה הט"ז, ע"פ הסוגיה בשבועות כז, א. (49) שכל זה ברשותו ובהיתר.

ט. הנודר שיעצום בשבת או ביום טוב⁵⁰ - חיב¹⁶ לעצום⁵¹; שהנדרים חלים על דברי מצוה⁵², כמו¹⁷ שבארנו⁵³. וכן הנודר שיעצום יום ראשון או יום שלישי כל ימיו, ופגע בו יום זה⁵⁴ והרי הוא יום טוב או ערב יום הכפורים⁵⁵ - הרי זה חיב לעצום. ואין צריך לומר ראש חדש⁵⁶. פגע בו חגכה ופורים⁵⁷ - ידחה נדרו מפני הימים האלו; הואיל ואסור הצום בהם מדברי סופרים⁵⁸ - הרי הן צריכין חיזוק, וידחה נדרו⁵⁹ מפני גזרת חכמים⁶⁰.

(50) שמצוה לענגם, ואסורים בתענית מן התורה, כמבואר בתוספתא תענית פ"ב ה"ז, וכפי שסובר הרשב"א בתשובותיו סי' תריד בדעת רבינו. (51) כדי לקיים את נדרו. (52) כשהנדר הוא ב"שכ ואל תעשה". (53) לעיל ה"ו, וכן מבואר במשנה נדרים סו, א. "פותחים בשבתות ובימים טובים . . . שהנדר שהותר מכללו (מקצתו), הותר כולו", הרי שהנדר חל גם על שבתות וימים טובים, ואם נדר בפירוש לצום בהם - חייב לצום. ודוקא כשאמר אכילת יום שבת אסורה עלי, שזוהי לשון נדר גמור, אבל כשיאמר: הריני בתענית היום, אין זה נדר, שהרי לא אסר הדבר הנדרו על עצמו (ראה לעיל ה"ז), אלא קבלת תענית בלבד, ואסור לו לצום בימים אלו (כסף-משנה, וכן ביו"ד סי' רטז, סעיף ג). (54) יום ראשון או שלישי. (55) שמצוה לאכול בו, וכמו שדרשו חז"ל (ראש השנה ט). "ועניתם את נפשותיכם בתשעה לחודש (ויקרא כג, לב) וכי בתשעה מתענים והלא בעשירי מתענים, אלא לומר לך: כל האוכל ושותה בתשיעי . . . כאילו התענה תשיעי ועשירי" ואסור להתענות בו, כמבואר בפסחים סח, ב. ובשו"ע או"ח סי' תרד. (56) שזכר בתורה יחד עם שאר המועדים, ככתוב (במדבר י, י) "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם" - הרי שסמכו הכתוב למועדים, להשוותו עמהם, לענין אסור תענית, בדרך אסמכתא. אבל יתכן, שאינו אסור בתענית מן התורה, אלא שאיסורו יש לו סמך מפורש בתורה יותר מערב יום הכיפורים (כסף-משנה). וכן נראה מדברי ה'תוספות' תענית יב, א. (57) שאסורים בתענית, חנוכה - בשבת כא, ב. פורים - "יום משתה ושמחה" כתוב בו (אסתר ט, יז). (58) ובכת"י התימנים: מדבריהם. כלומר, מדברי חכמים. (59) וכן אמרו בתענית יב, א - על כל הימים טובים שכתובים ב"מגילת תענית", שלא להתענות בהם: "אם גזירתנו קודמת לנדרו (שנדר לצום בהם) תבטל גזירתנו (שלא להתענות) את נדרו". (60) שחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, בניגוד לשבת וראש-חודש, שיש להם עיקר בתורה ואינם צריכים חיזוק, וכיוצא בזה אמרו (תענית יז:) "דברי תורה אין צריכים חיזוק, דברי סופרים צריכים חיזוק" שלא יבואו לזלזל בהם. ואע"פ שאין כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה ב'קום ועשה', ואין נאמר לנודר זה לאכול בחנוכה ובפורים, לבטל את נדרו ב'קום ועשה' - במקום שיש פנים וטעם יכולים הם לעקור,

נדרים טז, א: "לולב שאני נוטל, תפילין שאני מניח". (31) מצוה. (32) בסוכה. (33) לולב, ובדפוסים אחרים: "או נטל או הניח". (34) משום: לא יחל דברו (משנה, נדרים טז.). (35) כגון: עטיפה בציצית אסורה עליו, ראה הל' שבועות פ"א, ה"ו. (36) להביא קרבן למקדש. (37) כי למה יגרע נדרו אם תלאו בעשיית מצוה, ראה 'תוספות יו"ט' נדרים פ"ב מ"ב, ובפירוש המשנה לרבינו שם, והשווה להלן הי"א.

ז. ומפני מה נדרים חלים על דברי מצוה, ושבועות אין חלות על דברי מצוה?³⁸ שהנשבע אוסר עצמו על דבר שנשבע עליו³⁹, והנודר אוסר הדבר הנדרו על עצמו⁴⁰. נמצא הנשבע לבטל מצוה - אוסר עצמו, וכבר עצמו משבע מהר סיני⁴¹, ואין שבועה חלה על שבועה⁴²; והאוסר דבר זה בנדר - זה הדבר הוא שנאסר⁴³, ואותו הדבר אינו משבע מהר סיני⁴⁴.

(38) שאם נשבע שלא יעשה סוכה, או לבטל איזו מצוה שהיא, הרי זה פטור משבועת ביטוי, ועושה המצוה שנשבע לבטלה, ראה לעיל הל' שבועות פ"ה הי"ד-טו. (39) שכן היא לשון שבועה: שבועה שלא אוכל דבר פלוני. (40) שאומר: פירות אלו אסורים עלי, כמבואר לעיל פ"א, ה"א. ובלשון התלמוד (נדרים ב:) נדרים - נאסר החפץ עליו, שבועות - אוסר נפשו מן החפץ. (41) ואין בכוחו להפקיע את עצמו מחיוב המצוה (נדרים טז: וברא"ש שם). (42) כמפורש לעיל הל' שבועות פ"ה, הט"ז: "שאין שבועת ביטוי חלה אלא על דברי רשות . . . שנאמר להרע או להטיב". (43) נדרים טז, ב. ואין מאכילים לאדם דבר האסור לו (רא"ש שם). שאם יקיים המצוה, הרי היא מצוה הבאה בעבירה. והרי זה דומה, למי שחייב לאכול מצוה בלילי פסח, ולא מצא אלא מצוה של טבל או של הקדש, שאסור לאכלה (פירוש המשנה לרבינו שם). (44) שאין הסוכה מצוה לעשות מצוה ('תוספות' שבועות כה). וכדאי להעיר, שאין כל זה אלא כשנדר לבטל מצוה ב'שב ואל תעשה', אבל אם נדר לבטל מצוה ב'קום ועשה', כגון שנדר לאכול בשר חזיר - אין כאן נדר כלל, ואין לומר "יבוא עשה וידחה לא-תעשה" ש'עשה' זה ("מוצא שפתיך תשמור", או: "ככל היוצא מפיו יעשה") הוא הביאו בפיו על עצמו (רדב"ז, וכן ביו"ד סי' רטז, ס"ה).

ח. כְּשֶׁאֵתָה מִתְבּוֹנֵן⁴⁵ בַּפְּתוּב תִּמְצָא שֶׁהַדְּבָרִים מֵרָאִין בְּךָ כְּמוֹ שֶׁקָּבְלוּ חֲכָמִים מִפִּי הַשְּׁמוּעָה⁴⁶. שֶׁהָרִי אוֹמֵר בַּשְּׁבֻעַת בְּטוֹי: לְהִרְע אוֹ לְהִיטִיב - בְּדִבְרֵי הָרְשׁוּת⁴⁷, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁴⁸, שִׁיאֲכַל וַיִּשְׁתֶּה הַיּוֹם אוֹ שִׁיעֲצוּם⁴⁹ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן; וּבְנִדְרִים הוּא אוֹמֵר: כָּכָל הַיּוֹצֵא מִפִּיו יַעֲשֶׂה, וְלֹא חֵלֶק בֵּין דְּבָרֵי מִצְוָה לְדְבָרֵי הָרְשׁוּת.

(45) מסתכל ומעיין. (46) מפי הקבלה, שקיבלו זה מזה עד למשה מסיני. (47) שאם רצה עושה, ואם לא רצה אינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שיש בו ממש. (74) שהאדם מתחייב בהם ע"י נדרו, ואין תנאי "דיני איסור" נוהגים בהם.

יב. הנודר בדברים שאין בהם ממש ואסור, אף על פי שאין הנדר חל עליהם⁷⁵ - אין מוהרים לו שיהיה בהן התר, הואיל ואסור עצמו בהן ובדעתו⁷⁶ שהנדר חל עליהן; אלא פותחין לו פתח ממקום אחר⁷⁷ ומתירין לו נדרו, אף על פי שלא נאסר, כדי שלא ינהגו קלות ראש בנדרים⁷⁸.

(75) כמבואר לעיל. (76) במחשבתו. (77) מבואר לעיל פ"ב, ה"ב. (78) נדרים טו, א. כדברי רבינא, האומר שאפילו בנדרים שאין בהם ממש, הרי הוא כ"בל יחל" מדברי חכמים. וכך הם דברי רבינו בפירושו למשנה, נדרים פ"ב, מ"א: "שאלו הדברים אע"פ שהם בלתי חלים, אחר שבני אדם מחשבים אותם נדרים, הרי הם אסורים מטעם לא יחל דברו". והשווה לקמן פ"ד, ה"ד.

יום ב' כ"ז אדר א' ה'תשע"ו

פרק רביעי

(1) סוגי הנדרים שאינם מחייבים את הנודר לעמוד בהם, היתר נדרים ע"י חכם או שלשה הדייטות, המתפס בנדר ותלותו בו, חוסר זהירות האדם בתנאי הגורם לאיסור נדרו.

א. נדרי אנסין² ונדרי שגגות³ ונדרי הבאי⁴ - הרי אלו מתירים⁵, פדירה שבאננו בשבועות⁶. הרי שהדירות והאנסין⁷ והמזכרין⁸ ואמרו לו: נדר לנו שהבשר אסור עליך אם יש עמך דבר שחייב במקס, ונדר ואמר: הרי הפת והבשר והיין אסורין עלי - הרי זה מתר בפל', ואף על פי שהוסף על מה שבקשו ממנו. וכן אם בקשו ממנו שידר שלא תהנה אשתו לו¹⁰, ונדר שלא תהנה לו אשתו וכן ונדר ואחיו - כלן מתירין¹¹. וכן כל פיוצא בזה¹².

(2) שנדר מתוך אונס והכרח. (3) כגון שאמר: תיאסר אשתי מליהנות לי, שגנבה את כסי או שהכתה את בני, ונודע שלא גנבה ושלא הכתה. (4) גזומה ושפת יתר, כגון שאמר: ייאסרו עלי פירות אלו אם לא ראיתי בדרך הזה חיילות הרבה כיוצאי מצרים. או אם לא ראיתי חומת עיר פלונית גבוהה עד לרקיע, שזה לא נתכוון אלא לספר את גובה החומה או רוב העם, דרך גזומה והפלגה. (5) ואינם צריכים שאלה לחכם. (6) אלא שבשבועות כתב רבינו: הרי זה פטור, משמע שאיסור יש בדבר, אלא שהוא פטור מקרבן, כי אין שבועה בלא הזכרת שם שמים, ואסור להוציא שם שמים לבטלה, אבל בנדרים אין בהם איסור, הואיל ולא גמר בליבו לשם נדר. (7) חמסן ובעל זרוע המשתמש באלימות. (8) לוקח מכס (מס) שלא ברשות המלך, או שלוקח ברשות, אבל מוסיף לעצמו על המס הקצוב. (9) אף על פי שיש עמו דברים החייבים במכס כי האנוס אין פיו וליבו שווים ואין נדרו נדר. (10) ממנו.

כמבואר ב'תוספות' נזיר מג, ב (כסף-משנה) והשווה יבמות פח, א. וב'תוספות' שם דיבור-המתחיל "מתוך". ולפי זה, אם נדר לבטל איסורים דרבנן, כגון לשותות סתם יינם, או לתת לחבירו ריבית דרבנן - ידחה נדרו מפני גזירת חכמים, שלא יבואו לזלזל בה (רדב"ז).

י. כיצד אין הנדרים חלים אלא על דבר שיש בו ממש? האומר: דבורי עליך קרבן⁶¹ - אינו אסור מלדבר עמו; שהדבור אין בו ממש⁶². וכן אם אמר לו: דבורי אסור עליך - אין זה כאומר: פרותי אסורין עליך או פרותי קרבן עליך, שהן אסורין עליו⁶³. לפיכך, האומר לחברו: קרבן שאיני⁶⁴ מדבר עמך, או שאיני עושה עמך, או שאיני מהלך עמך; או שאמר: קרבן שאיני יושן, שאיני מדבר, שאיני מהלך; או שאמר לאשתו: קרבן שאיני משמשך⁶⁵ - אין הנדר חל בכל אלו⁶⁶, והרי זה כאומר: דבורי והלוכי ועשיתי ושמושי קרבן, שהן דברים שאין בהן ממש⁶⁷.

(61) יהיה אסור עליך כקרבן. (62) נדרים יג, ב. וכבר נתבאר לעיל ה"ז, שהנודר אסור הדבר הנדור על עצמו, ודבר שאין בו ממש אינו יכול לאסרו (רא"ש שם). (63) כמבואר לעיל פ"א, ה"ז. (64) לדעת ה'כסף משנה', יש לגרוס כאן: שאני, כלומר: מה שאני מדבר או עושה, יהיה אסור עלי כקרבן, שהרי בנדר אינו אסור עצמו על הדבר, אלא האיסור מכוון אל הדבר ביחס אליו, וכן גורס הר"ן במשנה נדרים יד, ב. (65) חיי אישות. (66) נדרים טו, א. (67) אבל השבועה חלה אפילו על דבר שאין בו ממש, משום שבשבועה הוא אסור עצמו שלא יעשה כן, ועצמו יש בו ממש (נדרים יג: ובר"ן). וכן פסק רבינו בהל' שבועות פ"א, ה"ב: "או שדיבר פלוני עם פלוני" וראה שם פ"ה, ה"כ.

יא. אבל האומר: יאסר פי לדבורו, וידי למעשהו, ורגלי להלכות, ויעני לשננת - הרי הנדר חל עליהן⁶⁸. לפיכך, האומר לחברו: קרבן פי מלדבר עמך, וידי מלעשות עמך, ורגלי מלהלך עמך - הרי זה אסור⁶⁹. וכן האומר: הרי עלי קרבן אם אדבר עם פלוני או אם לא אדבר עמו, ועבר על דברו - חייב בקרבן⁷⁰. וכן אם נדר דברתי⁷¹ ולא דברתי⁷² וכיוצא בהן. שאין אלו נדרי אסר שאנו מבאירין משפטיהם⁷³, אלא נדרי הקדש⁷⁴.

(68) שהפה יש בו ממש, וכן כל אלה (נדרים יג: טו). (69) נעשה כאומר: יאסר פי לדיבורו, הואיל ויכול להתפרש שהתכוין לאסור פיו, אומרים: סתם נדרים להחמיר (ר"ן שם, וכן ב'בית יוסף' יו"ד סי' ריג). (70) אע"פ שתלאו בדבר שאין בו ממש, הרי חייב עצמו בהבאת קרבן, והוא ישנו בעולם, השווה הל' ערכין פ"ו, הל"א. (71) אם דיברתי ביום פלוני - עלי להביא קרבן. (72) אם לא דיברתי. (73) בהלכות אלו, שאינם חלים אלא על דבר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וזהו שדייק רבינו: "שכל אחד מהם לא גמר בליבו". וכתוב ב"הגהות מיימוניות": מה שרגילים בני אדם לומר בין ליהודים, בין לגויים: אמונה שלא אעשה או שאעשה אף על פי שהם נדרי זרוזין, צריכים התרת חכם.

ד. ומניין שאפילו ארבעה מיני נדרים אלו, שהן מתירים, שאסור לו לאדם להיות נודר בהן על מנת לבטלן? תלמוד לומר: לא יחל דברו - לא יעשה דבריו חלין³¹.

(31) וגדולה מזו שנינו: "מניין לנדרים שהם מותרים לך מן השמים ובני אדם נוהגים בהם איסור, שלא תהא נודר ומבטל, תלמוד לומר, לא יחל דברו - שלא יעשה דבריו חולין".

ה. מי שגדר ונתחם³² על נדרו - הרי זה נשאל³³ לחכם ומתיר³⁴. ודין היתר נדרים פדין היתר שבועות: שאין מתיר אלא חכם מבהק³⁵, או שלשה הדיוטות³⁶ במקום שאין חכם. ובשלשון שמתירין השבועה מתירין הנדר³⁷. וכן שאר הענינות שפרשנו בשבועות - פלן בנדרים פדרה³⁸ שהן בשבועות³⁹.

(32) מתחרט. (33) נבדק ונחקר על ידי החכם על פרטי הנדר, כדי שהחכם ימצא לו פתח חרטה, נמצא שהחכם החוקר הוא השואל והנודר הוא הנשאל. (34) "כי כך למדו ממש רבינו ... שזה הכתוב לא יחל דברו - שלא יחלל הוא בעצמו דרך קלות ראש בשאט נפש ... אבל אם ניהם וחזר, חכם מתיר לו". (35) מומחה ובקי בהלכות נדרים, אבל אין צריך שיהיה מוסמך מבית דין הגדול שבירושלים. (36) שאינם מלומדים, אבל בעלי שכל, שאם יסבירו להם עניין היתר נדרים יבינוהו כל צרכו. (37) שאומרים לו: שרוי לך, או מותר לך או מחול לך. אבל אם אמרו לו: מופר לך או נעקר נדרך, אין זה כלום. (38) שהתורה עצמה הקישה (השוותה) אותם בפסוק אחד, שנאמר "איש כי ידור נדר לה' או הישבוע שבועה ... לא יחל דברו".

ו. ואין מתירין הנדר עד שיחול³⁹, בשבועה⁴⁰.

(39) כגון שהיה עומד בניסן ונדר לאסור על עצמו אכילת בשר מראש חודש אייר, וניחם, אינו נשאל עד שייכנס אייר, שנאמר "לא יחל דברו ככל היוצא מפיו יעשה", אחר שחל הנדר ובא לידי עשייה, אזי הוא אינו מוחל ואחרים (החכם) מוחלים לו. (40) שאין נשאלים עליה עד שתחול.

ז. וכשם ששנשאלים על נדרי האסור⁴¹ ומתירין אותו, כך שנשאלים על נדרי הקדש⁴² ומתירין אותו⁴³. בין נדרי קדשי בדיק הבית⁴⁴ בין קדשי מזבח⁴⁵. ואין נשאלין על התמורה⁴⁶.

(41) שאדם אוסר פירותיו על עצמו. (42) שהקדיש לגבוה, ונאסר בהנאה על הכל. (43) נדרים עה. "יש שאלה בהקדש", מכיוון שהחכם מוצא לו פתח חרטה ועוקר את נדרו מעיקרו. נמצא שהקדשו טעות, והקדש טעות אינו הקדש. והוא הדין לכל דבר המתקדש במוצא שפתיו כגון

(11) ליהנות לו. (12) כגון שאומר: נדר זה עלי, אם אין פירות אלו פירות תרומה - והם אינם אוכלים דבר אסור, או שהם מבית המלך ופטורים ממכס.

ב. ובכל הנדרים האלו¹³ צריך שיתפון בלבו לדבר המתיר¹⁴. כגון שישים בלבו שיהיו אסורין עליו אותו היום בלבד או אותה שעה, וכן פיוצא בזה. וסומך על דברים שבלבו, הואיל והוא אנוס¹⁵ ואינו יכול להוציא בשפתיו, ונמצא בשעה שידר להן אין פיו ולבו שוין, כמו שבארנו בשבועות¹⁶.

(13) שנודר מחמת אונס. (14) אבל בנדרי שגגות אין אתה יכול לומר שיתכוון בליבו וכו' שהרי שוגג הוא ואין לבו עמו. (15) כלומר, אף על פי שדברים שבלב אינם דברים, הואיל ואנוס הוא הרי זה סומך עליהם. (16) שאינו חייב עד שיהא פיו וליבו שווים ולפיכך נשבעים לחרמים ולמוכסים. וכתב הרמ"א שאם יש לחוש שייוודע ביטול נדרו לגויים, אסור, מפני חילול השם. ולכן נענש צדקיהו שעבר על שבועתו לנבוכדנצר אף על פי שהיה בדרך אונס. וראוי להעיר שיש נדרי אונסים מסוג אחר לגמרי, כגון שהדיר ראובן את חבירו מנכסיו אם לא יאכל אצלו ביום פלוני, וחלה חבירו או שערכו נהר ולא יכול היה לבוא, הרי זה מותר, כי אנוס התורה פטרתו.

ג. וכן נדרי זרוזין¹⁷ - מתירין¹⁸. כיצד? כגון שהדיר חברו¹⁹ שיאכל אצל²⁰, ונדר זה²¹ שלא יאכל, מפני שאינו רוצה להטריח עליו, בין אכל²² בין לא אכל²³. - שניהן פטורין²⁴. וכן המוכר שגדר שלא ימכר חפץ זה אלא בסלע²⁵, והלוקח נדר שלא יקחנו אלא בשקל²⁶, ורצו²⁷ בשלשה דינרין - שניהן פטורין²⁸. וכן פל פיוצא בזה. לפי שכל אחד מהם לא גמר בלבו, ולא נדר אלא פדי לזרו את חברו²⁹, ולא גמר בלבו³⁰.

(17) שלא נדר אלא לזרו את חבירו, שלא יעמוד בדעתו. (18) ואינם צריכים שאלת חכם. (19) שאסר עליו הנאתו ממנו. (20) שהזמינו לאכול אצלו, והלה מסרב, עמד המזמין והדירו אם לא יאכל אצלו. (21) המוזמן. (22) וחילל המוזמן את נדרו. (23) בניגוד לדעת המזמין מדירו. (24) שאין זה נדר. (25) שהוא ארבעה דינרי כסף. (26) חצי סלע, שהוא שני דינרים, שהמוכר אמר: קרבן דמי המקח עלי אם אני מוכרו בפחות מסלע והלוקח אמר: קרבן המקח עלי אם אני אקחנו ביתר משקל. (27) נתרכזו והסכימו. (28) לפי שמתחילה לא התכוונו להעמיד את דבריהם בדווקא, וכן דרך המוכרים והלוקחים [=קונים]. (29) שיסכים לשלושה דינרים. (30) נמצא שאין פיו וליבו שווים ואינו נדר. וכאן אין צורך שיתכוון בליבו לדבר אחר, כבנדרי אונסין לעיל, שהרי לא נתכוון לנדר כלל, בעוד שבנדרי אונסין נדר לדעת האנס, ויש כאן נדר, לפיכך צריך שיתכוון בליבו לדבר המותר. ובירושלמי אמרו: במה דברים אמורים כשאין מעמידים אבל כשמעמידים (שאומרים שתחילת נדרם היה בדווקא ובלב שלם) צריכים היתר חכם.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 הָתֵירוּ בְּלֵן⁵⁷; הָתֵירוּ אַחֲרוֹן - הָאֲחֲרוֹן מִתֵּירוּ, וְכֵן
17 אֲסוּרִין. שְׂאִינִי נִהְיָה לְזֶה לְזֶה⁵⁸ - צְרִיכִין פֶּתַח
18 לְכָל אֶחָד וְאֶחָד⁵⁹. וְכֵן פֶּלִיזָא בְּזֶה.

(54) לכל אנשי החבורה. (55) החכם. (56) כיוון שלא נדר מתחילה אלא על דעת שיתקיים כולו, נמצאת התרת מקצתו - פתח התרה לכולם. ובירושלמי אמרו: "ככל היוצא מפיו יעשה - מכאן, לנדר שבטל מקצתו בטל כולו", שאם אין הנדר ככל היוצא מפיו אינו חל לחצאין. (57) הואיל והשתמש בוא"ו החיבור נתכוון לכללם כאחד ולתלות זה בזה, כל אחד בחבירו הקודם לו. (58) כאן לא התבטא בוא"ו החיבור, נמצא שנדר באופן פרטי לכל אחד ואחד, ולא תלה אותם זה בזה. (59) שהרי כל אחד מהם הודר על ידו בפני עצמו.

19 יב. נָדַר בְּנִזִּיר⁶⁰ וּבְקֶרֶבֶן⁶¹ וּבְשָׁבוּעָה⁶², אוּ שְׁנָדַר וְאִין
20 יָדוּעַ בָּאִי זֶה מֵהֵן נָדַר - פֶּתַח אֶחָד לְכָל⁶³.

(60) להיות נזיר. (61) שאמר קרבן דבר פלוני עלי. (62) שבועה שלא אוכל בשר ביום פלוני. (63) הואיל והכל נדר אחד הוא, נדר שהותר מקצתו - הותר כולו. ואפילו לא מצא פתח חרטה אלא לנדרו שהוציא בשפתו לאחרונה - הותרו כולם, שהכל נדר אחד הוא.

21 יג. הַנּוֹדֵר מֵאֲנָשֵׁי הָעִיר⁶⁴ וְנִשְׁאַל לְחֹכֶם שְׁפָעִיר⁶⁵,
22 אוּ שְׁנָדַר מִיִּשְׂרָאֵל⁶⁶ וְהָרִי הוּא נִשְׁאַל לְחֹכֶם
23 שְׁבִישְׂרָאֵל⁶⁷ - הָרִי נָדַר מִתֵּירוּ.

(64) שאסר על עצמו הנאה מבני עירו. (65) אף על פי שלכתחילה אסור לו להישאל לו, שהרי הוא נהנה מהתרת החכם, שהוא מבני עירו. (66) מכל ישראל שבעולם. (67) כאן מותר לו להישאל אפילו לכתחילה, שהרי אי אפשר לו בחכם אחר, שאסר עליו הנאת כל ישראל, אבל בנודר מאנשי העיר, אפשר לו להישאל לחכם שבעיר אחרת.

24 יד. הָאוֹמֵר: פְּרוֹת אֵלּוּ אֲסוּרִין עָלַי הַיּוֹם אִם אֵלֶּךָ
25 לְמָחָר לְמָקוֹם פְּלוֹנִי - הָרִי זֶה אֲסוּר לְאָכְלָם הַיּוֹם,
26 גִּזְרָה שְׂמָא יִלָּף לְמָחָר לְאוֹתוֹ מָקוֹם. וְאִם עֶבֶר וְאֶכְלֵן
27 הַיּוֹם, וְהִלָּף לְמָחָר - לֹאֲכָה⁶⁸; וְאִם לֹא הִלָּף - אִינוֹ
28 לֹאֲכָה⁶⁹.

(68) על אכילתו משום: לא יחל דברו. (69) אף על פי שעבר על איסור חכמים באכילתו אתמול.

29 טו. אָמַר: הָרִי הֵן אֲסוּרִין לְמָחָר אִם אֵלֶּךָ הַיּוֹם
30 לְמָקוֹם פְּלוֹנִי - הָרִי זֶה מִתֵּירוּ לִילָף הַיּוֹם לְאוֹתוֹ
31 הַמָּקוֹם, וְיִאָּסְרוּ עָלָיו אוֹתֵן הַפְּרוֹת לְמָחָר. וְכֵן פֶּל
32 פִּיזָא בְּזֶה⁷⁰. מִפְּנֵי שְׂאֵדָם זִהִיר בְּדָבָר הָאֲסוּר שְׁלֹא
33 לַעֲשׂוֹתוֹ⁷¹, וְאִינוֹ זִהִיר בְּתַנְאֵי שְׁגוּרָם לְאָסוּר דָּבָר
34 הַמִּתְרָה⁷².

(70) כגון שאמר: תיאסר עלי שינה למחר אם אישן היום. (71) ולפיכך אין לחוש, שמא יאכל הפירות למחר, שלא יצא לעבור על נדרו, שהוא איסור אכילתם. (72) ולפיכך

תרומה ומעשר, מועילה בו שאלה לבטלו ולהפקיעו מקדושתו. שאין נשאלים אלא על נדרי איסור, "אבל נדרי הקדש מצוה לקיימם, ולא יישאל עליהם אלא מדוחק, שנאמר, נדרי לה' אשלם". (44) דברים שאינם ראויים למזבח אלא מוקדשים לטובת תיקון בית המקדש והחזקתו כגון בהמה טמאה או בעלת מום וכדומה. (45) בעלי חיים טהורים הראויים להיקרב על המזבח והוקדשו לעלות קרבן עליו. על הכל מועילה שאלה להתיר קדושתו. כמו שדרשו בנדרים לומר שיש שאלה בהקדש כבנדרים. ולפי זה אם הקדיש בהמה להקריבה בפנים (בעזרה) ושחטה בחוץ ונתחייב כרת, ואחר כך נשאל על הקדישו הרי זה פטור, כאילו לא הקדישה מעולם. (46) שיאמר בעל הקרבן על בהמת חולין שיש לו הרי זו תחת זו, והיא מתקדשת. ובירושלמי אמרו: הכל מודים שאין נשאל על תמורתו. והטעם, כי תמורה בטעות גם כן תמורה, כמו שדרשו "יהיה קדש" - לרבות שוגג כמזיד, וכיוון שתמורה בשוגג היא תמורה, נמצא שאפילו המיר בטעות תמורתו תמורה, ומעתה גם השאלה אינה מועילה בה, שכל יסודה אינה אלא לעשות הקדשתו טעות, והרי תמורה בטעות נשאת תמורה.

1 ח. וְכַשֵּׁם שֶׁהָאֵב אוּ הַבַּעַל מִפֶּר נָדְרֵי אָסֵר, כֶּף מִפֶּר
2 נָדְרֵי הַקִּדְּשׁוֹת⁴⁷ הַדּוּמִין לְנָדְרֵי הָאָסֵר.

(47) שהרי בפרשת נדרים העוסקת בהפרת נדר האשה על ידי האב או הבעל, נאמר: "זה הדבר" כמו שנאמר ב"שחוטי חוץ" - לומר שגם בנדר הקדש מועילה שאלה, מעתה גם הפרת האב והבעל מועילה, שהרי ההפרה מפורשת בתורה יותר מ"היתר חכם" שאינו אלא מפי הקבלה.

3 ט. מִי שְׁנָדַר, וְשָׁמַע חֲבֵירוֹ וְאָמַר 'וְאֲנִי', וְשָׁמַע
4 שְׁלִישִׁי וְאָמַר 'וְאֲנִי'⁴⁸, וְנִשְׁאַל הָרֹאשׁוֹן עַל נָדְרוֹ
5 וְהָתֵירוּ בְּלֵן⁴⁹. נִשְׁאַל הָאֲחֲרוֹן וְהָתֵירוּ - הָאֲחֲרוֹן
6 מִתֵּירוּ, וְכֵן אֲסוּרִין⁵⁰. נִשְׁאַל הַשֵּׁנִי וְהָתֵירוּ - הַשֵּׁנִי וְשָׁל
7 אַחֲרָיו מִתֵּירוּ, וְהָרֹאשׁוֹן אֲסוּר⁵¹.

(48) שגם אני רוצה בנדר זה כמותו וכל זה בתוך כדי דיבור של קודמו. (49) הואיל וכולם תלו את נדריהם זה בזה, נמצא כשהותר הראשון - הותרו כולם. (50) שהם לא תלו את נדריהם בו. (51) שכל אחד התפס נדרו בחבירו, נמצא מהשני ולמטה מותר - ממנו ולמעלה אסור.

8 י. וְכֵן הַמִּתְפִּיס דְּבָרִים הַרְבֵּה בְּנָדַר, כְּגוֹן שְׁנָדַר עַל
9 הַפֶּת וְהַתְּפִיס הַבְּשָׂר⁵², וְנִשְׁאַל עַל הַפֶּת וְהָתֵירוּ בָּהּ -
10 הָתֵירוּ הַבְּשָׂר⁵³. נִשְׁאַל עַל הַבְּשָׂר וְהָתֵירוּ בּוֹ - לֹא הָתֵירוּ
11 הַפֶּת.

(52) אפילו לאחר כדי דיבור. (53) מאחר שהפת הותרה, נמצא שהתפסת הבשר בפת, הייתה בדבר המותר ולא בדבר הנדר.

12 יא. הַנִּשְׁפָּע אוּ הַנּוֹדֵר שְׂאִינִי נִהְיָה לְכָלֶכֶם⁵⁴, וְנִשְׁאַל
13 עַל נָדְרוֹ אוּ עַל שְׁבוּעָתוֹ עַל אֶחָד מֵהֶם וְהִתִּירוּ⁵⁵ -
14 הָתֵירוּ בָּלָם⁵⁶; שֶׁהַנָּדַר שֶׁהָתֵירוּ מִכָּלֵל - הָתֵירוּ כָּלֵל.
15 אָמַר שְׂאִינִי נִהְיָה לְזֶה וְלָזֶה וְלָזֶה: הָתֵירוּ הָרֹאשׁוֹן -

ג. ראובן שאמר לשמעון: הרי פרות פלוני אסורין עליך, או הרי אתה אסור בהנתי פלוני - אין זה פלוני; שאין אדם אוסר חברו בדבר שאינו שלו¹⁹, אלא אם כן ענה שמעון אמן, כמו שבארנו²⁰.

נדרים מז. וכן אמרו לענין אסור עבודה זרה, נאמר בתורה (דברים ז, כה) "פסילי אלהיהם" - אינם נאסרים עד שיפסלום בעליהם (קריית ספר). (9) לעיל פ"ב, ה"א.

ד. האומר לחברו: כפרי זו אסורה עליך, אף על פי שנתנה לו במתנה²¹ - הרי זו אסורה עליך²². מת ונפלה לו בירשה²³, או שנתנה לו אחר במתנה²⁴ - הרי זו מתרת; שלא אמר לו אלא כפרי²⁵, והרי אינה עתה שלו²⁶.

(10) ואינה עוד שלו. (11) ואין אומרים לא נתכין זה, אלא לאסרה כשיזמינו לאכול עמו, שעדיין היא שלו, אבל לא כשיתננה לו במתנה, שלאחר שנתנה אינה עוד ברשותו, מאחר שאמר: אסורה עליך, עשאה עליו כהקדש (נדרים לד:). כגון שהיה המודר קרובו וראוי ליורשו. (13) שנתנה המדיר תחילה במתנה לאיש אחר, ואותו אחר נתנה למודר זה. (14) כל עוד שהיא שלי. (15) מאחר שמת, אין הכרח שלו (נדרים לו:). אלא ששם (לד:) הגירסא היא: "ככר עליך". ורבינו סובר, שאפילו אמר: "ככרי זו עליך" ומת, הרי זו מותרת (ראה לקמן פ"ח, ה"א). ויתכן, שהיה גורס שם: "ככרי זו עליך" כי מאחר שהדגיש ככרי, אעפ"י שהוסיף: זו, אין כוונתו, אלא כל זמן שהיא ברשותו (רדב"ז).

ה. אמר לו: פרות אלו אסורין עליך, ולא אמר לו פרותי, אף על פי שמכרן²⁷ או שמת ונפלו לאחר - הרי אלו אסורין עליך. שהאוסר דבר שהוא שלו על חברו, אף על פי שיעצא מרשותו - הרי הוא באסורו עומד²⁸; אלא אם כן אמר נכסי או ביתי או פרותי וכיוצא בלשונות אלו, שהרי לא אסרן²⁹ אלא כל זמן שהן ברשותו.

(16) לאחר, ואותו לוקח רוצה לתת למודר זה. (17) נדרים מב: מז. הואיל וחל עליהם איסור, שוב אינו נפקע (ר"ן שם). (18) שמתחילה לא אסרם אלא כל עוד יהיו שלו. והשווה לקמן פ"ח, ה"א.

ו. האומר לבנו: הרי את אסור בהנתי, או שנשבע³⁰ שלא יקנה בו³¹, אם מת - יירשנו³²; שזה פאומר: נכסי עליך אסורין. אסר עליו הנתי, ופרש: בין בחי בין במותי, אם מת - לא יירשנו³³; שזה כמי שאמר לו: נכסים אלו אסורין עליך³⁴.

(19) האב. (20) ונאסר הבן בהנייתו, כמבאר לעיל ה' שבועות פ"ה, ה"ד. ולדעת הרדב"ז שם, הכוונה כשקיבל הבן את השבועה באמירת אמן וכדומה, ולדעת ה"כסף משנה" אפילו כשלא קיבל עליו את השבועה אביו, חלה עליו השבועה לענין שצריך להזהר שלא ליהנות לו, אלא

בדין הקודם יש לחוש שמא ילך למחר, ונמצא שאכל פירותיו באיסור.

טז. הנודר לצום עשרה ימים³⁵ באי זה יום שירצה, והיה מתענה ביום אחד מהם, והצריך לדבר מצוה³⁶ או מפני כבוד אדם גדול³⁷ - הרי זה אוכל ופורע יום אחר³⁸, שהרי לא קבע הימים בתחלת הנדר. נדר שיעצום היום, ושכח ואכל - משלים לצום³⁹. נדר שיעצום יום אחד או שנים⁴⁰, וכשהתחיל לצום שכח ואכל - אבד תעניתו, וחיב לצום יום אחר⁴¹.

(73) בלתי רצופים. (74) לאכול בסעודת מצוה כגון ברית מילה או סיום מסכת. (75) שמפציר בו לאכול עמו. (76) "לווה אדם תעניתו ופורע" ואפילו כשנדר לצום. (77) באותו יום. ולא יאכל עוד בו ביום, על סמך שיתענה יום אחר, כיוון שפרט בנדרו יום זה. (78) ולא קבע איזה יום. (79) כדי לקיים את נדרו. אבל באותו היום מותר לו לאכול עוד.

פרק חמישי

(1) ההבדלים בין האוסר פירות אלו על חברו, לאוסר פירותיו על חבריו ולא הדגיש אלו, יחסי נדר בין בן לאביו ותוצאותיו, תערובת הדבר הנודר בדבר המותר וביטולה, חליפי פירות נדורים או גידוליהם.

א. ראובן שאמר לשמעון: הריני עליך חרם⁴², או הרי אתה אסור בהנתי - נאסר על שמעון שיהנה בראובן⁴³. ואם עבר ונהנה - אינו לוקה, שהרי לא אמר שמעון פלוני⁴⁴. ומת ראובן להנות בשמעון, שהרי לא אסר עצמו בהנתי⁴⁵.

(2) שנכסי יהיו עליך כחרם של בדק הבית, שאסור ליהנות ממנו (ראה לעיל פ"א, ה"ד. פ"ב, ה"ח). (3) משנה בנדרים מז: שאדם יכול לאסור את נכסיו על אחרים. (4) ולא אמן, ולא "דבר שהוא כענין אמן שהוא קבלת דברים" (ראה לעיל פ"ב, ה"א) ולפיכך אינו עובר ב"לא יחל דברו". וכן משמע מרש"י ביצה לט: שכל שלא דיבר מאומה, אינו עובר משום "לא יחל", אבל אסור לו ליהנות מנכסיו שעשאה המדיר עליו כהקדש (אור שמח). אמנם אם המדיר עצמו ינה את המודר, ילקה המדיר משום "לא יחל דברו", כמבואר לקמן פ"י, ה"ב (לחם משנה). (5) אין אומרים דעתו של ראובן היתה להיות מובדל משמעון, לא לההנותו ולא ליהנות ממנו (רדב"ז).

ב. אמר לשמעון: הרי אתה עלי חרם⁴⁶, או הריני אסור בהנתיך - הרי נאסר ראובן מלהנות בשמעון. ואם נהנה - לוקה, שהרי חלל דברו. ושמעון מת בהנתי ראובן. אמר לו: הריני עליך חרם ואתה עלי, או הריני אסור בהנתיך ואתה אסור בהנתי - שניהם אסורין זה בזה⁴⁷. וכן כל פיוצא בזה.

(6) שנכסיך יאסרו עלי כחרם. (7) משנה בנדרים מז: ומובן שאינו לוקה אלא הנודר בלבד ולא לחברו הנאסר. וראה לקמן פ"ז ה"א-ג.

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

11 **בְּשׁוּבָהּ, וְנִתְפָּשַׁל עִם מִינִים אֲחֵרִים אוּ נִתְעַרְבּ**
12 **עִמָּהֶן - הָרִי זֶה מִתֵּר בְּמִינִים הַמִּתְרִים, אֶף עַל פִּי**
13 **שֵׁשׁ בָּהֶן טַעַם הַמִּין הָאֲסוּר³⁷. וְאִם נֶאֱסַר בְּפִרְוֹת**
14 **אֵלָיו³⁸ וְנִתְעַרְבוּ בְּאֲחֵרִים: אִם יֵשׁ בָּהֶן טַעַם דְּבָר**
15 **הָאֲסוּר - אֲסוּרִין, וְאִם לֹא³⁹ - מִתְרִין⁴⁰.**

(36) שאסר על עצמו, ובסמ"ג לא-תעשה רמב, מעתיק דברי רבינו: מי שאסר עליו. (37) משנה בנדרים נב. שלא אסר על עצמו אלא אותו מין כמו שהוא בעינו, ולא ע"י תערובת. (38) שאמר פירות אלו (המונחים לפניו) אסורים עלי. (39) כגון שטעמם איש אחר, ומצא שאין בהם טעם הדבר האסור, או שהיו בהם ששים נגד הדבר האסור. (40) כדין כל דבר אסור המתערב בהיתר ואין בו טעם האסור, הרי זה מותר, כמבואר בהל' מאכלות אסורות פט"ו, ה"ו.

16 **י. פִּיֶּצֶד? נֶאֱסַר בְּבִשּׁוֹר⁴¹ אוּ בִּיֵּין - הָרִי זֶה מִתֵּר**
17 **לְאָכַל מֶרֶק וִירִקוֹת שֶׁנִּתְפָּשְׁלוּ עִם הַבִּשּׁוֹר וְעִם הַיֵּין, אֶף**
18 **עַל פִּי שֵׁשׁ בָּהֶן טַעַם הַבִּשּׁוֹר⁴² אוּ טַעַם הַיֵּין, וְאִינוּ אֲסוּר אֲלָא בְּאֲכִילַת בִּשּׁוֹר בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ אוּ**
19 **לְשִׁתוֹת יֵין בְּפִנֵּי עֲצָמוֹ.**
20

(41) שאמר קרבן עלי בשר, ולא אמר: בשר זה. (42) שלא אסר עצמו אלא במה שנקרא בשר, ולא בדבר שבלע טעמו (משנה שם וברא"ש).

21 **יא. נֶאֱסַר בְּבִשּׁוֹר זֶה אוּ בִּיֵּין זֶה, וְנִתְפָּשַׁל עִם הַיֵּרֶק:**
22 **אִם יֵשׁ בִּירִקוֹת טַעַם בִּשּׁוֹר אוּ טַעַם הַיֵּין - אֲסוּרִין,**
23 **וְאִם לֹא - מִתְרִין. שְׁזֶה הַבִּשּׁוֹר וְזֶה הַיֵּין נֶעֱשֶׂה כְּמוֹ**
24 **בִּשּׁוֹר וְנִבְלֹת⁴³ וְשִׁקְצִים וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן⁴⁴. וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא**
25 **בָּזֶה⁴⁵. לְפִיכָף⁴⁶, הָאוֹמֵר: בִּשּׁוֹר זֶה אֲסוּר עָלִי - הָרִי**
26 **זֶה אֲסוּר בּוֹ וּבְמֶרֶק שְׁבוֹ⁴⁷ וּבְתִבְלִין⁴⁸ שְׁבוֹ.**

(43) מפורש לעיל הל' שבועות פ"ה, ה"ה. (44) הואיל ואמר בשר זה (המונח לפניו), עשאו על עצמו חתיכת איסור, וכל דבר איסור אוסר בנתינת טעם. אבל כשלא אמר: זה, לא אסר עליו אלא דבר הנקרא בשר או יין (שם). (45) כגון שאסר על עצמו יינו של פלוני או של מקום פלוני, כמבואר ביו"ד רטז, סעיף יא. (46) הואיל ונעשה כחתיכת איסור שטעמה אוסר בתערובת. (47) ובכת"י התימנים: שלו. (48) מיני בושם, שנותנים בתבשיל לתוספת טעם או ריח. ומקור הדברים במשנה שם: "הנודר מן הבשר מותר ברוטב ובקיפה". ומפרש רבינו בפירוש המשנה שם: קיפה - היא התבלין.

27 **יב. נִתְעַרְבּ יֵין זֶה שְׁאֲסָרוֹ עַל עֲצָמוֹ בִּיֵּין אַחֵר, אֶפְלוּ**
28 **טֶפֶה בְּחִבִּית - נֶאֱסַר הַפֶּל. מִפְּנֵי שֵׁשׁ לוֹ לְהִשְׁאֵל**
29 **עַל גְּדוֹרוֹ⁴⁹, נֶעֱשֶׂה כְּדֶבֶר שֵׁשׁ לוֹ מִתְרִין⁵⁰ שְׁאִינוּ**
30 **בָּטַל בְּמִינוֹ⁵¹, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת מֵאֲכָלוֹת**
31 **אֲסוּרוֹת⁵².**

(49) מצוה עליו להשאל "כדי שלא יהא מכשול לפניו", כלשון רבינו לקמן פ"ג, הכ"ה. (50) "שהרי יש דרך שיותר בה", וזהו שדקדק רבינו וכתב: "יין זה שאסרו על

שאינו לוקה עד שיקבל. (21) משנה בבא קמא קח: שהירושה באה ממילא, ואין זו כאילו נתנה לו אביו (קרי' ספר). (22) משנה שם, אעפ"י שהוא זוכה בהם, אסורים הם עליו בהנאה (ר"ן לנדרים מז). וכמבואר בסמוך ה"ח. (23) נדרים מז. שיכול לאסרם אפילו כשיצאו מרשותו. וכמבואר בהלכה הקודמת.

1 **ז. אֲסַר בְּנוֹ בְּהִנִּיתוֹ²⁴, וְאָמַר: אִם יִהְיֶה בֶּן בְּנֵי זֶה**
2 **תִּלְמִיד חָכָם, יִקְנֶה בְּנֵי זֶה נִכְסֵי כָּדִי לְהַקְנוֹתָ לְבָנוֹ²⁵**
3 **- הָרִי זֶה מִתֵּר²⁶, וְיִהְיֶה הַבֶּן אֲסוּר בְּנִכְסֵי הָאָב, וְכֵן**
4 **הַבֶּן מִתֵּר בָּהֶן אִם יִהְיֶה תִּלְמִיד חָכָם כְּמוֹ שֶׁהִתְנַה²⁷.**

(24) ופירש: בין בחיי בין במותי. (25) ואם לא היה תלמיד חכם, הרי הוא רוצה ליתן את נכסיו לבנו השני, אחיו של בנו הנאסר והגון ממנו, וממילא לא ישאר לבן הבן כלום (נדרים מח: ובר"ן שם). (26) כלומר בן הבן זוכה בהם, ואסור לאביו לתתם לאחיו או לבנים אחרים (כסף משנה). (27) כל זה לענין זכיה וקנין, אבל ענין היתר הנאה, אפילו אם בן הבן לא יהיה תלמיד חכם, מותר לו ליהנות מהנכסים, כמבואר בסמוך ה"ח. וכן דעת הראב"ד. ולא הוצרך רבינו אלא ללמדנו שכל האומר לחברו: קנה אותה על-מנת להקנות לאחר, קנה השני בהקנאת הראשון, אעפ"י שהראשון לא קנה כלום לעצמו, ולפיכך יזכה בן הבן כשיהיה תלמיד חכם, אף-על-פי שהבן עצמו לא קנה עכשיו לעצמו בקנין זה.

5 **ח. זֶה הַבֶּן הָאֲסוּר בִּירֵשֶׁת אָבִיו, אִם נָתַן יִרְשֶׁת אָבִיו**
6 **לְאֲחִיו²⁸ אוּ לְבָנוֹ²⁹ - הָרִי זֶה מִתֵּר³⁰. וְכֵן אִם פָּרַע³¹**
7 **בְּחֻבּוֹ אוּ בְּכִתְבַת אִשְׁתּוֹ. וְצִרְיָה לְהוֹדִיעַן שְׂאֵלֵי נִכְסֵי**
8 **אָבִי שְׁאֲסָרָן עָלַי³², שֶׁהִנְשָׁבַע שְׂאֵל יִהְיֶה בּוֹ חֲבֵרוֹ -**
9 **מִתֵּר לוֹ³³ לְפָרַע אֶת חֻבּוֹ³⁴, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר³⁵.**

(28) בן אביו. (29) שהם נכדי אביו (כפירוש המשנה לרבינו). (30) שגוף הנכסים שלו הם, אלא שאסור לו ליהנות מהם (משנה בבבא קמא קט). ואעפ"י שיש לו טובת הנאה בזה שהוא מהנה אותם, וגם הם עתידים להחזיק לו טובה בעד נתינתו, נמצא שהוא נהנה מנתינתו? הואיל והוא מודיעם, שממון זה אסור לו ומפני כך הוא נותנו להם, וגם הם יש להם שייכות משפחתית לממון זה, נמצא שאין לו בנתינתו זו טובת הנאה מרובה (כס"מ). (31) בדפוס רומי ובכת"י התימנים: פרעה. (32) וממילא אין לו טובת הנאה בנתינתו, שהרי הוא מוכרח ליתנה, כנ"ל. וכן אמרו שם בבבא קמא קט. לענין גזל אביו. וגם חובה עליו להודיעם, כדי שלא יחזרו אחיו ובניו ליתנם לו במתנה או לההנותו בהם, שאלו הנכסים נאסרו עליו אפילו כשבאו לידו על ידי אחר (רדב"ז). (33) לנשבע עצמו. (34) עבור חברו. (35) לקמן פ"ו, ה"ד "שהרי לא הגיע ליד ראובן (המודר) כלום, אלא מנע ממנו התביעה, ומניעת התביעה אינה בכלל איסור הנייה" והואיל ואביו עצמו שהדירו מנכסיו היה יכול לפרוע בעדו את חובו, קם הבן במקומו לפרוע חוב עצמו ולהבריח הארי (הנושה) מעליו (רדב"ז).

10 **ט. מִי שֶׁנֶּאֱסַר³⁶ עָלָיו מִין מִמִּינֵי מֵאֲכָל בֵּין בְּגֵדֵי בֵּין**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טועם אותם. (66) אם הם אסורים או לא, כי יתכן שלא התכוין אלא לאסור עליו טעימת הפירות עצמם ולא המשקין היוצאים מהם, שהם ככנוסים ומופקדים בתוך הפירות ואינם כגוף הפרי (שם נדרים נב: בעיא שלא נפשטה) וספק תורה - להחמיר. (67) שאין לוקים על הספק. וכל זה כשלא אמר אלא: קרבן ענבים שאני טועם, אבל אמר: קרבן זיתים וענבים אלו, אסור בהם וביוצא מהם, כמפורש במשנה שם וכמבואר שם בגמרא, שכל שאמר: פירות אלו, עשאם עליו כחתיכת איסור שאסור בה וברוטבה ובטעמה (רא"ש שם). והשווה לקמן פ"ט, הי"ד.

טו. וכן האומר לאשתו: מעשה ידיך עלי קרבן⁶⁸, או קרבן הן לפי, או קרבן הן על פי - אסור בחילופיהן⁶⁹ ובגדוליהן⁷⁰. שאני טועם, שאני אוכל: אם היו פירות מעשה ידיה דבר שזרעו פלה - מתר בחילופיהן ובגדוליהן; ואם היה דבר שאין זרעו פלה - אפילו גדולי גדולין אסורין. ולמה לא נבטל העקר האסור בגדולין שרבו עליו? שהרי הן דבר שיש לו מיתרין⁷¹, שאינו בטל ברב, כמו שפארנא⁷².

(68) שאסר עצמו כל מה שהיא עושה ומכנה לו. (69) אם נתנו לה פירות בשכר מעשה ידיה - חילופיהם אסורים. (70) אם נטעה עץ, הגידולין אסורים עליו (משנה בנדרים נז וברא"ש שם). ומכאן, שכל המיחד ואוסר פירות חברו על עצמו, הרי זה כאילו אמר: פירות אלו קרבן עלי, שהרי באומר לאשתו: מעשה ידיך עלי, לא אמר: אלו, ודינו כאילו אמר: אלו (ר"ן שם). (71) ע"י שאלת חכם, כמבואר לעיל הי"ב. (72) בהלכה הנ"ל (נדרים נט). והראב"ד שואל: למה יהיו הגידולים אסורים הלא הלכה היא: "זה וזה גורם מותר" (איסור והיתר הגורמים לייצור דבר אחר, אותו דבר מותר) ראה ה' ע"ז, פ"ז הי"ד, וכן בהל' מאכלות אסורות פט"ז, הי"ג, כ"ד, והרי הקרקע שהוא של היתר גורם אף הוא לגידול הבצל? ודעת רבינו, הואיל ונדרים יש להם מיתרים, אין אומרים בהם: זה וזה גורם מותר, שלא יהיה זה עדיף מנתערב באלף שאינו בטל, כמבואר לעיל בביאורנו אות מז (רדב"ז). ולדעת הכסף-משנה, איסור נדר דומה להקדש, ויתכן, שבהקדש אפילו זה וזה גורם אסור, שאיסורו חמור ביותר.

טז. האוסר פרותיו על חברו, בין בנדר בין בשבועה - הרי גדוליהן וחילופיהן ספק⁷³. לפיכך חבירו אסור בגדולי פרות אלו ובחילופיהן⁷⁴, ואם עבר ונהנה - נהנה⁷⁵.

(73) בעיה שלא נפשטה בנדרים מז. וטעם הספק, כי הואיל והחילופין והגידולין עדיין לא באו לעולם בשעת הנדר, יתכן שאין אדם אוסר דבר שלא בא לעולם על חברו, כשם שאין אדם אוסר פירות חברו על חברו (כי יש כאן שתי מגרעות, שהפירות אינם ברשותו, וחברו אינו ברשותו), ודוקא כשאסר הפירות על עצמו, הואיל ואדם אוסר פירות חברו על עצמו, יכול לאסור גם דבר שלא בא לעולם על עצמו. ושמא אין לחלק ביניהם. (74) הואיל וזה ספק

עצמו, ולא כתב: "נאסר ביין זה", שאם אסר אחד על חברו יין זה, אין זה דבר שיש לו מיתרים, שהרי הנאסר אין בידו להשאל על הדרת המדיר, ולמדיר אין היין אסור, ואפילו לשיטת רבינו לקמן פ"ו, הי"ב, שאם ההנה המדיר את המודר, חייב המדיר מלקות, - יין זה שנתערב לא נאסר על המודר, שהרי נתבטל ביין היתר, ומכיון שהמודר מותר בו, גם המדיר אינו לוקה אם יהנה אותו, ולפיכך הוכרח רבינו להדגיש כאן: "שאסרו על עצמו" ובנדר ידובר כאן ולא במודר (אור שמח). (51) "אפילו אחד בכמה אלפים". (52) פט"ו, ה"י. יב. ומקור כל הלכה זו בירושלמי נדרים פ"ו, ה"ד ומעין זה בבבלי נדרים נט.

יג. האומר: פרות האלו קרבן עלי⁵³, או קרבן הן לפי⁵⁴, או קרבן הן על פי - הרי זה אסור בחילופיהן⁵⁵ ובגדוליהם⁵⁶, ואין צריך לומר במשקין היוצאין מהן⁵⁷.

(53) אסורים עלי כקרבן. (54) אעפ"י שמשמעו רק אכילה ולא שאר הנאות. (55) אם הוחלפו בפירות אחרים או במעות, אסור לנודר ליהנות מהם. (56) אם נטעם, הגדל מהם אסור. כי הואיל ופירט הפירות וייחדם עשאם עליו כהקדש שאוסר חילופיו וגידוליו (משנה בנדרים נז. ובר"ן שם). אבל אילו היה נודר סתם מן התאנים או מן הענבים, ולא היה מייחד "פירות אלו" לא עשאם הקדש, שלא נתכוין אלא לאסור עצמו מאכילת אותו מין ולא בחילופיו וגידוליו (ר"ן שם). (57) שהם יוצאים מעצם הפרי, ועדיפים מחילפין וגידולים שאינם עצם אותם הפירות. וכן אמרו (נדרים נב:): "הא עדיפא להשמיענו" וכו', הרי שחילופיהם יש בהם יותר חידוש ממשקין היוצאים מהם (לחם משנה, ובר"ן שם).

יד. נדר או נשבע שאני אוכל אותם או שאני טועם אותם: אם היה דבר שזרעו פלה⁵⁸ כשזרעו, כגון חטה ושעורה - הרי זה מתר בחילופיהן ובגדוליהן⁵⁹; ואם היה הדבר שאין זרעו פלה כגון כשזרעו⁶¹, כגון בצלים ושומין - אפילו גדולי גדולין⁶² אסורין⁶³. ובין כך ובין כך⁶⁴, משקין היוצאין מהן⁶⁵ - ספק⁶⁶. לפיכך, אם שתה מהן - אינו לוקה⁶⁷.

(58) נפסד ונאבד. (59) שלא אסר עצמו אלא בפירות אלו, ובחילופיהם ובגידוליהם אין טעם אותם הפירות שאסרם עליו (משנה שם נז. ובר"ן). (60) בכת"י התימנים: דבר. (61) שאין הזריעה כלה ונרקבת, אלא גוף הזרע רבה וגדל. (62) שזרע את הגידולים הראשונים ויצאו גידולים שניים. (63) שהרי מעורב בהם גוף האיסור, הוא הזרע הראשון שאינו כלה בארץ (משנה שם). וכל זה מוסב גם על האמור בהלכה הקודמת: "הרי זה אסור בחילופיהם ובגידוליהם" שמשמעו: דוקא גידולים, אבל גידולי גידולים מותרים כדן חליפי חליפים שמותרים, אין זה אלא בדבר שזרעו כלה, אבל בדבר שאין זרעו כלה אפילו גידולי גידולים אסורים (ר"ן שם). (64) בין זרעו כלה, בין אינו כלה. (65) מאלו פירות שאמר עליהם: קרבן שאני אוכל אותם, או שאני

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

וכמבואר לעיל פ"ה, ה"א. ואינו לוקה אלא כשאמר לחבירו: הנאה המביאה לידי מאכלך, אסורה עלי (לחם-משנה).

ג. אין בין מדר הנאה מחבירו למדר ממנו הנית מאכל, אלא דריסת הרגל¹⁵ וכלים שאין עושים בהן אכל נפש במקום שמשאילין אותם שם בחנם¹⁶.

(15) לעבור דרך חצרו, שהראשון - אסור, ואילו השני מותר, וכגון שנכנס לחצרו לקצר הדרך, שהולך בה לרגל עסקיו, אבל כשהולך לבית המשתה - אסור, שהרי זה גורם להנאת המאכל, וכמבואר בהלכה קודמת (רדב"ז). (16) משנה, נדרים לב, ב.

ד. ראובן שנאסרה עליו הנית שמעון, בין בנדר בין בשבועה - מתיר לו שיתן שמעון על ידו¹⁷ מחצית השקל שראובן חייב בה¹⁸, וכן פורע חוב שעליו¹⁹; שהרי לא הגיע ליד ראובן כלום, אלא מנע ממנו התביעה, ומניעת התביעה אינה בכלל אסור הניה²⁰. לפיכך²¹ מתיר לו לזון את אשתו²² ואת בניו ועבדיו, אפילו הפנענים²³, אף על פי שהוא חייב במזונותם²⁴. אבל לא לזון את בהמתו, בין טמאה²⁵ בין טהורה; שכל שמוסיף בבשרה - היא הניה שהגיע²⁶ ליד ראובן²⁷.

(17) בשבילו. (18) שכל אחד מישראל חייב ליתן בכל שנה לבית-המקדש לצורך קרבנות ציבור, כמבואר בהל' שקלים פ"א, ה"א. (19) שהנודר חייב למי שהוא. (20) משנה, שם לג, א. ובגמרא שם הסבירו: אין זה אלא "מכריח ארי". והרי זה דומה לאחד שהלך למדינת הים, ועמד אחד ופירנס את אשתו, אין לו על הבעל כלום, והניח את מעותיו על קרן הצבי, כמבואר בהל' אישות פ"ב, ה"ט. ואע"פ שבסופו של דבר נהנה הנודר, שלא יצטרך לשלם את חובו או את שקלו, אין זה אלא גורם בלבד ('תפארת ישראל', שם). ובירושלמי' (נדרים פ"ד, ה"ב) אמרו: שאפילו הפורע חובו של חבירו, שיש למלוה משכון עליו, פטור הלווה מלשלם לו, שיכול הלווה לומר, אפשר ופיסתי את המלוה, והיה מחזיר לי את משכונני בלא מעות. ומכאן שגם המדיר יכול לפרוע את חובו של המודר או הנודר, אפילו כשיש למלוה משכון עליו, וכן נראה מדברי רבינו (רדב"ז). וראה בשו"ע יו"ד סי' רכא, ס"ב. (21) הואיל ויכול לפרוע את חובו ואין זה מהנה. (22) של המודר ממנו. (23) שאין כל-כך מצוה בפרנסתם. (24) אין זה מהנה באופן ישיר אלא גורם להנאה (משנה, נדרים לח. ובר"ן שם). (25) אפילו טמאה שאין לו בה היתר אכילה, ונמצא שאינו נהנה בפיטומה. (26) ובכת"י התימנים: שהגיעה. (27) שיכול למכרה לגויים, וע"י פיטומה מתייקר מחירה. ונמצא שהגיעה הנאה ממש ליד ראובן (משנה שם, והשווה לקמן פ"ז, ה"א).

ה. הנה שמעון בהן - הרי הוא מתיר להקריב קרבנות ראובן²⁸; שהפנענים שלוהי שמים הם²⁹, ואינם שלוהי בעל הקרבן³⁰. ומשיא שמעון בתו הבוגרת³¹ לראובן מדעתה³². אבל אם היתה נערה,

תורה, הולכים בו להחמיר. (75) ואינו לוקה, שאין לוקים על הספק (כסף משנה).

פרק שש

(1) מה בין המודר הנאה מחבירו למודר ממנו הנאת מאכל, דיני נידר בפירות השנה השביעית, נדר שלא ידבר עם חבירו, מהו בכתובה.

א. האומר לחבירו: הנאה המביאה לידי מאכלך² אסורה עלי, או הנאה המביאה לידי מאכלי אסורה עליך - הרי זה הנאסר לא ישאל מן האסור לו³ נפה⁴ וכברה⁵ ורחים ותנור וכל דבר שעושים בו אכל נפש; אבל משאילו נזמים וטבעות וכלים שאין עושים בהן אכל נפש. ואסור לשאל ממנו שק להביא בו פרות, ונחמור להביא עליו פרות⁷.

(2) כגון כלים שמתקנים בהם את המאכל, או דבר שאפשר לקנות בו מאכל. ובר"ן ורא"ש לנדרים לג, א - הנוסח: הנאה המביאה לידי מאכל עלי. (3) מזה שאסור לו ליהנות ממנו, ובכת"י התימנים: האסור לו. (4) נפה - לקמח להוציא ממנו הסובין, וכברה - לתבואה, שכוברים בה גרגרי תבואה. ונקבי הכברה גדולים מנקבי הנפה (ע"פ פירוש המשנה לרבינו, שבוועות פ"ה, מ"ט). (5) ואין צריך לומר, שלא ישאל קדירה שמבשלים בה או שפוד שצולים בו בשר, שהם קרובים למאכל יותר מנפה וכברה שאינם אלא גורם לגורם (משנה, נדרים לב: ובר"ן שם). (6) שם, שאין בכל אלה הנאה המביאה לידי מאכל, וראה בסמוך ה"ב. וכן מותר לו לשאול ממנו חטים ללעוס וליתנם על מכתו, שאין זו הנאה המביאה לידי מאכל (ר"ן שם). (7) שגם זוהי הנאה המביאה לידי מאכל, הואיל והיא מקרבת המאכל אליו (שם לג. ובר"ן).

ב. מקום שדרפן שאין משאילין פלים אלא בשוקר⁸ - אסור לשאל ממנו⁹ אף פלים שאין עושים בהן אכל נפש¹⁰. הרי שהיו במקום שאין נוטלין שוקר, וישאל ממנו פלים שאין עושים בהן אכל נפש פדי להראות¹⁰ בהן בפני אחרים עד שיהנה מהם¹¹, או שפקש לעבר בארצו¹² פדי שילף במקום שיהנה בו - הרי זה אסור מספק¹³. לפיכך, אם עבר - אינו לוקה¹⁴.

(8) בחינם. (9) משנה, שם. שהרי בדמי השכירות שמחל לו, יקח הנודר מאכל, נמצא נהנה ממנו הנאה המביאה לידי מאכל. (10) להתנאות ולהתקשט בהם. (11) כגון ששאל ממנו טבעת ויתקשט בה בלכתו לבית המשתה, ויתנו לו מנה יפה משום כבודו. (12) באדמתו, לקצר דרכו לילך לבית המשתה. (13) שם, בעיה שלא נפשטה, כי יתכן, שאין זה אלא גורם רחוק המביא לידי הנאת מאכל. (14) שאין לוקים על הספק, אבל איסור תורה יש בזה, שספק נדרים - להחמיר. ויש להעיר, שגם באומר: הנאה המביאה לידי מאכל אסורה עליך, שבהלכה הקודמת, אין הנאסר לוקה, אפילו כשיעבור ויהנה, שהרי לא אמר הנאסר כלום,

אתם בחינם, ומכיון שאסור ליטול עליה שכר, נמצא שאין זה מהנהו, ואינו אלא עושה מצוה בלבד. ורבינו בפירוש המשנה שם, כותב: "ואני תמה מאנשים גדולים, שעיוורה אותם התאוה והכחישו האמת ופסקו דין לעצמם, ליטול שכר מן הדינים והתלמוד, ונתלו בהבלי שוא". והשווה פירושו לאבות פ"ד, מ"ה. וכן בהל' תלמוד תורה פ"ג ה"י, ובפירושו שם. (42) שמותר ליטול עליה שכר, שאינו נוטל אלא שכר פיסוק טעמים, לנגן המקראות כהלכתם, ופיסוק טעמים אינו מן התורה אלא תיקון חכמים (נדרים שם, כדעת רבי יוחנן) ואם שמעון ילמדו חינם, נמצא מהנהו. (43) שמחמירים על עצמם לא ליטול על המקרא, כדי שלא יבואו ליטול אף מן המדרש. (44) שם. (45) בין שנוטלים שכר על המקרא, בין שלא נוטלים.

ח. חלה ראובן - נכנס שמעון לבקרו⁴⁶. ובמקום שנוטל שכר מי שישב עם החולה לצוות⁴⁷ לו - לא יושב⁴⁸ שמעון, אלא מבקרו ועומד⁴⁹. ומתיר לו לרפאתו בידו, שזו מצוה היא⁵⁰.

(46) שבנו אינו מודר הנאה משמעון זה. ואע"פ שמצוה על האב ללמד את בנו, וזה מוציאו מידי חובתו, אין זו הנאה, ש"מצוות לאו ליהנות ניתנו", וגם אפשר שהיה מוצא אחר שהיה מלמדו חינם (משנה, שם לה: ובפירוש רבי עובדיה מברטנורה, שם). והשווה להלן פ"ז, ה"א. וראוי להעיר, שבמשנה שם, הנוסח: "אבל מלמד הוא את בנו ואת בנותיו מקרא". וראה בהל' תלמוד תורה פ"א, ה"ג. (47) שמצוה הוא עושה, כמו שדרשו (בבא קמא ק). "והודעת להם את הדרך ילכו בה - זה ביקור חולים", וכן אמרו (נדרים מ). "מעשה בתלמיד אחד מתלמידי רבי עקיבא שחלה, לא נכנסו חכמים לבקרו, ונכנס רבי עקיבא לבקרו, ובשביל שבידו וריבצו לפניו, אמר לו: רבי! החייתני, יצא רבי עקיבא ודרש: כל מי שאין מבקר חולים, כאילו שופך דמים". ואע"פ שראובן נהנה מזה, אין זו אלא גרם הנאה הבאה ממילא (נדרים לט. ובר"ן). (48) לשבת עמו בחבורה, כי מצות ביקור - די לה בעמידה. אלא שיש מקומות שהחמירו על עצמם, שלא ליטול שכר אפילו על ישיבה (שם ובר"ן). (49) ישיבה ממושכת, שהיא לצוותא. (50) כלומר, יושב ועומד מיד (רדב"ן), מכיון שאסור לקבל על זה שכר, אין זה מהנהו, כי מצוה הוא מקיים.

ט. חלתה⁵¹ בהמת ראובן - לא ירפא אותה שמעון⁵²; אבל אומר לו: עשה לה כן וכך⁵³. ורוחץ עמו באמבטי גדולה, אבל לא בקטנה, מפני שמהנהו בשעה שמתבטח עליה המים⁵⁴. וישן עמו במטה בימות החמה⁵⁵, אבל לא בימות הגשמים, מפני שמחממו⁵⁶. ומסב עמו על המטה⁵⁷, ואוכלין על שלחן אחד⁵⁸, אבל לא מקערה אחת ולא מאבוס⁵⁹ שלפני הפועלים; שפא יניח שמעון חתיכה אחת טובה ולא יאכל אותה כדי שיאכל אותה ראובן, או יקרב אותה לפניו, ונמצא מהנהו. וכן בפרות שבאבוס⁶⁰. אבל אם אכל שמעון מקערה שהוא יודע שפשיחזירנה לבצל הבית יחזור בצל

1 שְׁהָרִי עֲדִין הִיא בְּרִשְׁתּוֹ³³ - אָסוּר; שְׁזָה כְּמוֹסֵר לוֹ
2 שִׁפְחָה לְשִׁמְשׁוֹ³⁴.

(28) אפילו חטאות ואשמות, שאין מקריבים אותם אלא מדעת בעלים, כמבואר בהל' מחוסרי כפרה פ"א, ה"ה. (29) שצויה הקב"ה על הכהנים להקריב את קרבנות ישראל. (30) כי אילו היו שלוחיהם, הרי מהנה הכהן את המודר, שעושה לו שליחותו (משנה, נדרים לה: ובגמרא שם). ואע"פ שבעיה היא ולא נפשטה שם, כבר הוחלט בקידושין כג, ב - שהכהנים הם שלוחי שמים, כי אילו היו שלוחי הבעלים, איך יתכן שהבעלים עצמם אינם יכולים להקריב קרבנם (כי זרים הם ועבודתם פסולה) ושלוחיהם יכולים? והלא כלל הוא: דבר שאין אני יכול לעשותו בעצמי, אני יכול לבצעו ע"י שליח. (31) הבת שמלאו לה שתיסעשרה שנה ויום אחד, והביאה שתי שערות במקומות הידועים להבאת שיער - נקראת נערה עד ששה חדשים גמורים, ומגמר ששה חדשים ומעלה - תיקרא בוגרת (הל' אישות פ"ב, ה"א-ב). (32) שאז אין לאביה רשות בה, ומכיון שאינו יכול לקדשה אז אלא מדעתה, נמצא שאין האב המהנה. ויש מפרשים: מדעתה - ולא מדעת ראובן החתן, שאם עשאו ראובן שליח לדבר עם בתו על עסקי נישואין, נמצא שמעון מהנהו ואסור (נדרים לח: ובר"ן). (33) ואינה יכולה להתקדש אלא מדעת אביה, כמבואר בהל' אישות פ"ג, ה"א, יג. (34) לשון הגמרא שם.

3 ו. וְתוֹרֵם שְׁמַעוֹן תְּרוּמַת רְאוּבֵן³⁵ וּמִפְרִישׁ לוֹ
4 מַעֲשְׂרוֹתָיו מִדְּעֵתוֹ³⁶. בִּיצֵד מִדְּעֵתוֹ? כְּגוֹן שְׁאָמַר
5 רְאוּבֵן: כָּל הָרוּצָה לְתוֹרֵם - יָבוֹא וְיִתְרֵם³⁷. אֲכָל לֹא
6 יֵאמַר לְשִׁמְעוֹן לְתוֹרֵם לוֹ, שְׁהָרִי עוֹשֶׂה אוֹתוֹ שְׁלִיחַ,
7 וְזֶה³⁸ הִנֵּה לוֹ³⁹.

(35) משל ראובן. (36) של ראובן המודר. כי שלא לדעת ראובן אין התרומה מועילה כלל, שנאמר בתרומה (במדבר יח, כח) "כן תרימו גם אתם" - מה אתם לדעתכם, אף שלוחכם לדעתכם (בבא-מציעא כב). (37) ובזה גילה דעתו שמרוצה הוא שיתרמו לו, וההרמה היא מדעתו, והואיל וגם אחרים יכולים לתרום לו, אין זה שלוחו, נמצא שדעת יש כאן, שליחות אין כאן (גמרא שם, וברש"י ורא"ש). (38) בכת"י התימנים: וזו. (39) ששמעון עושה את שליחותו, וראובן אסור בהנאתו (שם).

8 ז. וּמִלְמַדוֹ תּוֹרָה שֶׁבַעל פָּה⁴⁰, שְׁהָרִי אָסוּר לְטַל
9 עָלֶיהָ שָׁכָר; אֲבָל לֹא תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב, שְׁנוֹטְלִין עָלֶיהָ
10 שָׁכָר⁴¹. וְאִם אֵין דְּרָכָן שֵׁם לְטַל שָׁכָר עַל תּוֹרָה
11 שֶׁבִּכְתָּב⁴² - הָרִי זֶה מִתְרֵם⁴³. וּבֵין כֶּף וּבֵין כֶּף⁴⁴, מִתְרֵם
12 לְלַמֵּד אֶת בְּנוֹ⁴⁵.

(40) מדרש (= 'ספרא' ו'ספרי' שהוא מדרש הפסוקים) הלכות (=הלכה למשה מסיני) והגדות (=דברי חכמים שהסמיכום על הפסוקים). (41) נדרים לו, א. שנאמר (דברים ד, יד) "ואותי צוה ה' בעת ההיא ללמד אתכם", הרי שנצטווה משה ללמד תורה לישראל, ונאמר (שם, ה) "ראה למדתי אתכם . . . כאשר צוני ה'" - מה אני בחינם, אף

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שם, כמבואר בשבת מא, א: "רחץ בחמין ולא שטה מהם, דומה לתנור שהסיקוהו מבחוץ ולא הסיקוהו מבפנים".

יא. ואסור ראובן בגחלתו של שמעון, ומתא
בשלהבת של⁶⁶.

66 שהמשקה הוא משל ראובן, ושמעון אינו אלא משמשו, ומשום "דרכי שלום" התירו לו הנאה מועטת כזו. ואלה הכוסות נקראות בגמרא שם "כוס של שלום".

יב. הִיָּה לְשִׁמְעוֹן מְרַחֵץ אוּ בֵּית הַבַּד⁶⁷ מְשַׁפְּרִים
בְּעִיר⁶⁸, אִם הִיָּה לְשִׁמְעוֹן בְּהֵן תְּפִיסַת יָד⁶⁹, כְּגוֹן
שֶׁהֵנִיחַ⁷⁰ מִזֶּה פֶל שֶׁהוּא לְעֲצֻמוֹ וְלֹא שֶׁכָּרִי⁷¹, אֶפְלוּ
הַנִּיחַ בְּמֶרְחֵץ אִמְבָּטִי אַחַת וּבְבֵית הַבַּד יִקָּלֶה⁷² אֶחָד -
אָסוּר לְרֹאוּבֵן לְהַפְּסֵס לְאוֹתָהּ מְרַחֵץ וּלְדָרְךָ בִּגְתָּ⁷³; וְאִם
לֹא הַנִּיחַ לְעֲצֻמוֹ כָּלוּם, אֲלֹא שֶׁכָּרִי⁷⁴ הַכֹּל - הִרִי
זֶה מִתְּרִי⁷⁵.

67 להדליק נרו בשלהבת גחלתו, כי שלהבת אין בה ממש (ביצה לט). והשווה ה' ע"ז פ"ז, ה"י. וב'תוספתא' נדרים פ"ב, מ"ז: "המודר הנאה מחבירו ומת (המודר), מביא לו ארון ותכריכין חלילים ומקוננות, שאין הנאה למתים, ומעידו עדות ממון ועדות נפשות". כי בכל אלה אינו אלא עושה מצוה, כי אסור לכבוש עדותו, ואפילו כשרוצה עכשיו לראות את המעשה כדי להעיד - מותר, כמבואר ב"ד סי' רכא ס"ד, ובש"ך שם ס"ק ל'. (68 בית שבו עוצרים שמן מזיתים, ונקרא כך על שם הבד הגדול (קורת עץ כבדה) בו כובשים את הזיתים. "והשיקו היקבים תירוש ויצהר" (יואל ב, כד) מתורגם: "ויטפון נעורא חמרא ובדיא משחא". (69 לפני ראובן נדר הנאה מנכסי שמעון. (70 איזו זכות או חלק נוסף על דמי שכירותו. (71 השאיר. (72 ולא השכירו. בספרות הקדומה, רגילים לכתוב: שכור במקום השכיר, השווה ה' דיעות פ"ז, ה"ח: "ראובן שאמר לשמעון, שכור לי בית זה". (73 כלי העשוי מחבלים שצוברים הזיתים לתוכו כשסוחטים אותם (ע"פ פירוש המשנה לרבינו, מעשרות פ"א, מ"א). (74 הוא בית הבד הנזכר. (75 השכיר.

יג. ואסור לראובן⁷⁶ לאכל מפרות שדה שמעון,
ואפלו בשביעית⁷⁷ שהכל הפקר⁷⁸; שהרי לפני
שביעית נדר⁷⁹. אבל אם נדר בשביעית - אוכל מן
הפרות הנוטות חוץ לשדה⁸⁰, אבל לא יפנס לשדה,
אף על פי שהקרקע הפקר; גזרה שמה ישנה שם
אחר שלאכל⁸¹, ולא הפקירה אותה תורה אלא כל
זמן שהפרות בתוקפה⁸².

76 שאין ראובן נהנה משמעון, אלא מהשוכר ששכרו ממנו (משנה בנדרים מו). ודוקא כשנדר ראובן אחרי ששמעון השכיר, אבל כל שקדם הנדר לשכירות, אין האיסור מסתלק ע"י שכירות אלא ע"י מכירה ממש, ראה לקמן פ"ח, ה"א (ר"ן שם). (77 המודר הנאה משמעון. (78 בשנת השמיטה. (79 ככתוב (שמות כג, יא) "והשביעית תשמטנה ונטשתה, ואכלו אביוני עמך". (80 משנה, נדרים

1 הַבֵּית וְנִיחָהּ לְפָנֵי רֹאוּבֵן - הִרִי זֶה מִתְּרִי⁶⁶, וְאִין
2 חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא הַנִּיחַ יִתָּח טוֹב בְּשִׁבְלֹו⁶⁷.

51 שם מא, ב. ורבינו בפירוש המשנה שם אומר: . . .
"חייב הרופא מן התורה לרפאות חולי ישראל, וזה נכלל בפירוש מה שאמר הפסוק (דברים כב, ב) והשבותו לו, לרפאות את גופו, שהוא כשרואה אותו מסוכן ויכול להצילו או בגופו או בממונו או בחכמתו". וכן אמרו (סנהדרין עג.) "והשבותו לו - זו אבידת גופו". וב'ירושלמי' (נדרים פ"ד, ה"ב) אמרו, אפילו כשיש שם רופא אחר, מותר לראובן לרפאותו "שלא מכל אדם זוכה להתרפאות". וכן נפסקה הלכה ב"ד סי' רכא, ס"ד. (52 בדפוס רומי, וכן בכת"י התימנים, אין כאן התחלת ההלכה, והכל נמשך להלכה הקודמת, עד: "כך וכך". (53 שאין זו מצוה, כי לא ציוותה תורה לרפא בהמת חבירו (נדרים מא: וברא"ש). (54 כיון שאינו נותן הרפואה בידו, אין זו אלא אמירה בלבד ומותרת, וההנאה ממילא באה. ובלשון התלמוד שם: "אומר לו סם פלוני יפה לה, סם פלוני רע לה". ומובן, שאם אין ראובן יודע לעשות הרפואה, והבהמה תמות, ואין שם מי שיועד לעשותה זולת שמעון - מותר לו לרפאותה בידים, ש"צער בעלי-חיים מן התורה הוא" (רדב"ז). וגם כי מצוה להחזיר לו אבידתו (ראה לקמן פ"ז, ה, א) ואין לך השבה גדולה מזו (ר"ן שם). (55 מתוך שהיא קטנה, כשהוא נכנס עולים המים למעלה, ונמצא חבירו נהנה (משנה שם). (56 שאינו נהנה בחימומו. (57 ככתוב (קהלת ד, יא): "אם ישכבו שנים וחס להם" (שם ובר"ן). (58 ואין חוששים שמה יישן אצלו (שם וברא"ש). (59 ואין חוששים שמה יתן לו מנתו, כיון שהדירו - מן הסתם שונאים זה את זה (רא"ש שם). (60 כלי גדול כאבוס של בהמה, ונותנים אותו לפני הפועלים, שמתוך שהם עמלים אוכלים הרבה ואובסים אותם (ר"ן שם). (61 יש לחוש שמה יניח שמעון פרי משובח, ולא יאכלנו - כדי שיאכלנו ראובן, וכנראה שהאבוס היה מיוחד לפירות. וכן דברי רבינו בפירושו למשנה שם: מן הסלים (אבוס) שממלאים בהם פירות לאכילת כל הפועלים. (62 נדרים שם: "מן התמחוי החוזר לבעל הבית". מנהגם היה, שאחר שאכל שמעון כדי שבעו, היה מחזיר את הקערה אצל בעל הבית (המזמין לסעודה), והלה מוסיף עליה ונותן לפני ראובן.

3 י. ומתא ראובן לשותות כוס של תנחומין⁶³ מידו של
4 שמעון משל ראובן, וכן כוס של בית המרחץ⁶⁴,
5 שאין בזה הנייה⁶⁵.

63 שבעל הבית יוסיף עליה משלו, ואין כל צורך ששמעון יניח חתיכה לטובת ראובן (רדב"ז). וב'ירושלמי' נדרים פ"ד ה"ד, אמרו: "מן התמחוי החוזר - תמחוי שיש בו לאכול ולשבוע ולהותיר", כלומר, שאינם יכולים לאכול כל מה שבתוכו, והמותר חוזר לבעל הבית, ולפיכך אין לחוש ששמעון ינהה את ראובן (ראב"ד, וכן ב"ד סי' רכא, ס"ה). (64 שהיו רגילים לשתות יין בבית האבל, וגם האבל היה שותה עמהם ומתנחם, כמבואר בכתובות ח, ב. והיין הוא משל ראובן, אלא ששמעון משמשו, ואין זו הנאה מרובה (נדרים לח:). (65 מים חמים, שהיו שותים לאחר רחיצתם

מִים, וְלִהְדָּלִיק לוֹ אֶת הַנֵּר, וְלַעֲלוֹת לוֹ דָּג קָטָן; 21
שָׂאִין פְּנֵתוֹ אֶלָּא לְהִנָּחַ גְּדוּלָּה, וּדְבָרִים אֱלוֹ לְגַבִּי 22
הֵבֵן אֵינָן חֲשׂוּבִין¹⁰⁴. 23

(102) בכת"י התימנים אין כאן התחלת ההלכה, והיא מחוברת להלכה שלמעלה הימנה, והיא מסתיימת במלים: "שמא יסייענו", ואח"כ מתחילה הלכה חדשה: המדיר את בנו וכו'. (103) משנה, נדרים מא, ב: "ולא יעשה עמו באומן". ומפרש רבינו שם: שלא יקצור עמו באותה שורה שהוא קוצר, שגורם לו למהר מלאכתו כשמוצא המקום פנוי ע"י חברו הקוצר קרוב לו. וכן ברע"ב שם. אומן - שורה, כלשון המשנה פאה פ"ד, מ"ה: "ונותנים פאה מכל אומן ואומן". ומפרש הגור אריה' (הובא ב'תוספות יו"ט' שם). "לפי שהשורה משוכה בשוה, וזו אומנות נקראת אומן". (104) כי הם הנאה מועטת (נדרים לח:): "המדיר בנו לתלמוד תורה" וכו'. והראב"ד מפרש אחרת: שהאב הדיר את תשמיש בנו על עצמו, כדי שלא יתבטל הבן מתלמוד תורה, ואעפ"כ מותר הבן לשמשו שימושים קטנים אלה, שאין בהם ביטול תורה. והרדב"ז הסכים לשני הפירושים, שמצד הדין שניהם נכונים. אולם בשו"ע יו"ד סי' רכג ס"א הביא רק את פירושו של הראב"ד וסתם כמותו, ואילו את פירושו רבינו לא הזכיר כלל, משמע שסובר שאסור לאב להנהיגו במאומה, כמבואר בט"ז שם ס"ק א. ודעת רש"י בנדרים שם, כדעת רבינו. וראה ב'ירושלמי' ביכורים פ"ג, ה"ו.

יח. מִי שֶׁנִּשְׁפַּע אוֹ נָדַר שְׁלֹא יִדְבֵּר עִם חֲבֵרוֹ¹⁰⁵ - 24
הָרִי זֶה מִתֵּר לוֹ לִכְתֹּב בְּכֹתֵב¹⁰⁶, וּלְדַבֵּר עִם אֲחֵר 25
וְהוּא שׁוֹמֵעַ הַעֲנָן שִׁירָצָה לְהַשְׁמִיעוֹ. וְכֵזָה הוֹרוֹ 26
הַגְּאוּנִים¹⁰⁷. 27

(105) כגון שאמר: קרבן פי מלדבר עמך, כי אם נדר: דיבורי עליך קרבן - אין זה נדר, שהדיבור אין בו ממש, כמבואר לעיל פ"ג, ה"י, וכן מבאר הש"ך ביו"ד סי' רכא ס"י ב'נקודת הכסף' שם. (106) על גבי הקיר וכדומה. אבל לכתוב אליו ממש - אסור ('באר הגולה' ליו"ד שם, אות סב). אבל בכת"י התימנים, הנוסח: "מותר לכתוב לו בכתב". ואמנם כן הנוסח בשו"ע שם ס"י. (107) רב דוסא ורב האי, הובאו ב'אוצר הגאונים' נדרים עמ' 9 בשם "האשכול" - אלבק עמ' 137. וכתב הרדב"ז: ראיתי קצת בני אדם, שמדברים עם הכותל, ואומרים אתה הכותל תשמע, כדי שישמע (המודר הנאה ממנו) ואין ראוי לעשות כן, כי לא התירו אלא אם מדבר עם אחר השומע ומבין, ואפשר שיגיעו על ידו הדברים לחבירו המודר, אז אפילו כשהמודר עצמו שומעם - מותר, אבל כשמדבר עם הכותל, הדבר נראה שמדבר עם חברו ממש ואסור.

יום ג' כ"ח אדר א' ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁבִיעִי

(1) שנים שהדירו הנאתם זה על זה, במה הם אסורים ובמה הם מותרים, דין המודר הנאה מאומה כולה, המדיר כהנים מנכסיו מה הם בתרומתו, המדיר את חתנו בהנאה ורוצה לתת מעות לבתו, מה תקנתה?

מב, א. והאוסר דבר שהוא שלו על חברו, אע"פ שיצא מרשותו, הרי הוא באיסורו עומד, כמבואר לעיל פ"ה, ה"ה. (81) שהפקר הם, ואינו יכול לאסרם עליו. (82) והוא אסור בדריסת הרגל, שהרי מודר הנאה הוא ממנו, וכמבואר לעיל ה"ג.

1 יד. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁸³? פֶּשְׁאָמֵר לוֹ⁸⁴: הֵנִית 1
הַנְּכָסִים הָאֵלֶּי אֲסוּרִין עָלַי⁸⁵; אֲבָל אִם אָמַר לוֹ: הֵנִית 2
נְכָסִי⁸⁶ אֲסוּרִין עָלַי, אוֹ שֶׁנִּשְׁפַּע רְאוּבֵן אוֹ שֶׁנָּדַר 3
מִנְכָּסִי שְׁמֵעוֹן⁸⁷ - פִּינִן שֶׁהִגִּיעָה שְׁבִיעִית אוֹכֵל מִפְּרוֹת 4
שְׂדֵהוּ⁸⁸, שֶׁהָרִי יֵצֵאוּ מִרְשׁוֹת שְׁמֵעוֹן. אֲבָל לֹא יָפִנֵס 5
לְשְׂדֵהוּ⁸⁹, מִן הַטַּעַם שֶׁבִּאֲרָנוּ⁹⁰. 6

(83) ללקטם לאכילה, ושלא לצורך אכילה אינה הפקר, נמצא זה נהנה מנכסיו באיסור (שם מב:). (84) שאם נדר לפני שביעית, אינו אוכל פירות שדהו אפילו בשביעית. (85) המדיר למודר. (86) שמשמעו: אסורים עליך לעולם, ואדם אוסר דבר שברשותו אפילו לכשיצא מרשותו, ולפיכך אסור המודר לאכול מן הפירות אפילו בשביעית שהכל הפקר. (87) שמשמעו: כל זמן שהם שלי. (88) כוונתו רק כשהנכסים הם של שמעון. (89) שם. והשווה לעיל פ"ה, ה"ה. (90) שהקרקע אינה הפקר אלא לאכילת הפירות, ושמא ישהה בה אחר אכילתו ואסור, נמצא זה אינו אוכל אלא מן הפירות הנוטים חוץ לשדה.

7 טו. נֶאֱסָרָה עַל רְאוּבֵן הֵנִית מֵאֲכֹל שְׁמֵעוֹן בְּלִבְדִּי⁹¹, 7
אִם לִפְנֵי שְׁבִיעִית נֶאֱסָרָה, בֵּין בְּנֵדָר בֵּין בְּשְׁבוּעָה - 8
הָרִי זֶה יוֹרֵד לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ⁹², אֲבָל אֵינוֹ אוֹכֵל 9
מִפְּרוֹתָיו⁹³; וְאִם בְּשְׁבִיעִית נֶאֱסָרָה - יוֹרֵד⁹⁴ וְאוֹכֵל 10
מִפְּרוֹתָיו⁹⁵; שָׂאִין פְּרוֹת אֱלוֹ שֶׁל שְׁמֵעוֹן, אֲלֹא שֶׁל 11
הַפֶּקֶר הֵינָּה⁹⁶. 12

(91) בהלכה הקודמת. (92) ולא איסור הנאה כללית. (93) שמותר הוא בדריסת הרגל, כמבואר לעיל ה"ג. (94) אפילו כשהגיעה שביעית, וכמבואר לעיל ה"ג. (95) לתוך השדה. שבכל השדה, שהרי מותר לו להכנס לתוך שדהו. (96) ואין אדם יכול לאסור על חברו דבר שאינו שלו (משנה, שם מב:).

13 טז. וְאֲסוּר לְרְאוּבֵן⁹⁷ לְהִשְׁאִיל⁹⁸ לְשְׁמֵעוֹן, גִּזְרָה 13
שְׁמָא יִשְׁאֵל מִמֶּנּוּ וְהָרִי הוּא אֲסוּר בְּהִנָּחָתוֹ. וְכֵן 14
אֲסוּר לְהִלּוּתוֹ⁹⁹, גִּזְרָה שְׁמָא יִלּוֹה מִמֶּנּוּ. וְלֹא 15
יִמְכֹּר¹⁰⁰ לוֹ, גִּזְרָה שְׁמָא יִקַּח מִמֶּנּוּ¹⁰¹. 16

(97) שהוא מודר הנאה משמעון. (98) כלי. (99) ממון. (100) אפילו כשהמקח הוא דבר חריף ויש לו קופצים הרבה לקנותו, וכשהוא מוכרו במחיר הרגיל נמצא הלוקח נהנה ולא המוכר. (101) ואז המודר נהנה כשהוא לוקח בשוויו, ואסור (נדרים מג. ובר"ן שם) וראה לקמן פ"ז, ה"ז.

17 יז. נִזְדַּמְנָה¹⁰² לוֹ מְלֶאכָה עֲמוֹ, כְּגוֹן שֶׁהָיוּ קוֹצְרִים 17
כְּאֶחָד - עוֹשֶׂה בְּרֻחֹק מִמֶּנּוּ, גִּזְרָה שְׁמָא יִסְיַעְנוּ¹⁰³. 18
19 הַמְדִיר אֶת בְּנוֹ מִפְּנֵי שְׂאִינוֹ עוֹסֵק בַּתּוֹרָה, וְנֶאֱסָר 19
בְּהִנָּת אָבִיו - הָרִי הָאֵב מִתֵּר לְמִלְאֵת לוֹ חֲבִית שֶׁל 20

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בשטר מתנה זה לטובת הנשיא או פלוני כדיני זכייה והקנאה המבוארים בהלכות זכייה ומתנה פרק ד, הלכה ב. שזכים לאדם שלא בפניו ואותו "אחר" נעשה כשלוחו של הנשיא הזוכה.

ד. היו שניהם שתפין בחצר¹⁷: אם יש בה דין¹⁹ חלקה¹⁸ - הרי אלו אסורין להכנס לה, עד שיהלכו ויפגס כל אחד לחלקו¹⁹; ואם אין בה דין חלקה²⁰ - כל אחד ואחד נכנס לביתו, והוא אומר: בתוך שלי אני נכנס²¹. ובין כך ובין כך²², שניהם אסורים להעמיד רחים ותנור ולגדל תרנגולין בחצר²³ ו²⁴.

(17) שיש לכל אחד מהם בית בחצר, והחצר שלפני הבתים, שניהם שותפים בה. (18) כדי חלוקה, שיש לכל בית ארבע אמות לפניו ברוחב הפתח, והנשאר מן החצר יש בה ארבע אמות על ארבע אמות לכל שותף, ואז כופים עליהם, שיחלוקו. (19) כיוון שאפשר לחלקה, ומתחילה עומדת חצר זו לחלוקה, נמצא, כשקנאוה לא היה בדעתם, שכל אחד ישתמש בה בכל שטחה, ומתוך שלא הוברר עדיין חלקו של כל אחד מהם, אסורים הם להיכנס לחצר, כי שמא הוא נכנס לחלק חבירו, ומודר הנאה אסור בדריסת הרגל. (20) שאין בה השיעור האמור לעיל, ואין אחד יכול לכופ את חבירו לחלוק, "שכל חצר שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות אינה קרויה חצר". (21) כדעת ר' אליעזר בן יעקב, האומר: יש ברירה. כלומר, הואיל ואי אפשר לאחד מן השותפים לעכב את חבירו מלהשתמש בה לעולם, ולא לכופ אותו לחלוק, מתחילה על מנת כן קנאוה, שתהא החצר קנויה לגמרי לכל אחד מהם, בשעת תשמישו, וכשמשתמש בה, אומרים אנו, שהוברר הדבר למפרע שמתחילתו הייתה קנויה לו לשעה זו, נמצא, שבשעה שנכנס לתוכה, בשלו הוא נכנס. (22) בין שיש בה כדי חלוקה, בין שאין בה. (23) כי בכל אלה יכולים שותפים (שלא נדרו הנאה זה מזה) לעכב זה על זה. אלא שרגילים הם לוותר, וויתור אסור במודר הנאה, שדריסת הרגל אסורה לו, וכל שיכול לעכבו ואינו מעכבו נמצא מהנהו.

ה. שנים שהיו שתפין בחצר, ונדר אחד מהן שלא יהנה בו²⁴ השני - כופין את הנדר למכר חלקו²⁵. נדר שלא יהנה הוא בשני²⁶ - הרי זה מתיר להכנס לביתו, מפני שברשותו²⁷ הוא נכנס. אבל אינו יכול להשתמש בחצר²⁸, כמו שפארנו²⁹.

(24) ממנו. (25) הואיל ונתן מכשול לשני אם ישתמש בחצר, הדין נותן לכופו למכרו, שלא ייכשל חברו על ידו. אבל את הנאסר אין לכופ, כי אנוס הוא באיסורו. (26) מן השני. (27) שאין בה כדי חלוקה. (28) להעמיד רחיים ותנור וכדומה. (29) אבל אין לכופו למכור את חלקו, כי לא נתן מכשול אלא לעצמו, והוא אומר: אהיה נזהר יפה שלא להיכשל.

ו. היה אחד מן השוק אסור בהנאת אחד משניהם - הרי זה מתיר להכנס לחצר; מפני שהוא אומר לו: לתוך של חברך אני נכנס, אני נכנס לתוך שלך³⁰.

א. שנים שנאסרה הנאת כל אחד מהן על חברו, בין בנדר בין בשבועה - הרי אלו מתירין להחזיר אבדה זה לזה, מפני שהוא מצוה². ובמקום שדרפן³ שנוטל שטר המחזיר את האבדה - יפל השטר להקדש⁴; שאם יטל שטר - נמצא נהנה⁵, ואם לא יטל - נמצא מהנה.

(2) ואינו מהנהו כלום "שהתורה מכריחתו עליה". (3) מנהגם. (4) ואין אומרים יוליך הנאה לים המלח, לפי שאסרו על עצמם הנאתם כהקדש, לפיכך כל הנאה הבאה לידם זה מזה, הקדש היא. (5) "לפי שבזה המנהג יצא מדין התורה (שאסור לו ליטול שטר על השבת אבידה) וכאילו החזירה כדי לקבל ממנו (שטר), ונמצא זה שנשבע שלא ינהו מהנה אותו". ולדעת הר"ן בנדרים לג. מותר למחזיר לקבל שכרו מצד הדין, כגון שהיה בטל ממלאכתו מחמת השבתה, כמבואר במסכת בבא מציעא ל: ואילו היה מחזיר רוצה ליטול שכרו, הרי זה מותר, למרות שהוא מודר הנאה ממנו, כי שטר טרחתו וביטולו ממלאכתו הוא נוטל. אלא, אם הוא אדם חשוב ואינו רוצה ליטול שכרו ומשאירו אצל בעל האבידה הרי זה אסור, שבעל האבידה מודר הנאה מהמחזיר, ולפיכך תיפול ההנאה להקדש.

ב. ומתירין בדברים שהם בשתפות כל ישראל⁶, כגון הר הבית⁷ (והלשכות)⁸ והעזרות⁹ והבאר שבאמצע הדרך¹⁰. ואסורין בדברים שהם בשתפות כל אנשי העיר¹¹, כגון הרחבה¹² שפעיר והמרחץ ובית הכנסת והתבכה¹³ והספרים¹⁴.

(6) הואיל ויד כל ישראל שווה בהם, הרי הם כהפקר ולא כדבר שהוא של שותפים. (7) ההר שעליו בנוי המקדש, והיה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה. (8) חדרי המקדש ותאיו. (9) חצרות המקדש, כלשון הכתוב: "ומהעזרה הקטנה עד העזרה הגדולה". ונקראת כך, לפי ששם מתפללים לה' והוא עוזרם. (10) מבבל לירושלים, שעולי רגל היו שותים ממנה. ורבינו בפירושו שם כותב: "אף על פי שהציאה והבניין שלהם ממון כל ישראל, ולכל אחד מהם יש בהם זכות, אין זה כי אם זכות מעטה מאור". (11) שהם דרים בה, מפני שאין לאנשי עיר אחרת חלק בהם, ויכולים למכרם שבעה טובי העיר במעמד אנשי העיר, הרי הם כשותפים האסורים זה על זה. (12) השוק. (13) שנותנים עליה ספר תורה לקרות. (14) שקונים בני העיר ללמוד בהם.

ג. וכיצד יעשו כדי שיהיו מתירין בדברים אלו¹⁵? כל אחד ואחד משניהם פותח חלקו לנשיא או לאחד משאר העם, ומזכה לו בחלקו על ידי אחר¹⁶; ונמצא כל אחד מהם, כשיפגס למרחץ שהוא לכל אנשי העיר או לבית הכנסת - אינו נכנס לרשות חברו, אלא לרשות אחרים, שהרי כל אחד מהם נסתלק מחלקו שבמקום זה ונתנו במתנה.

(15) ולא יצטרכו לעקור לעיר אחרת. (16) שאומר לו זכה

(42) שבכל צד שהוא, נמצא אחד מהם נהנה, ובמקח ממוצע הנמכר בשווה, יש בו הנאה למוכר וללוקח גם יחד.

ט. אָסֵר עַל עֲצָמוֹ הַנִּית בְּנֵי הָעִיר - אָסֹר לְהִשָּׁאֵל
עַל נִדְרוֹ לְחֻכָּם מִבְּנֵי אוֹתָהּ הָעִיר⁴³ (תהיא). וְאִם
נִשְׁאָל וְהִתִּיר לוֹ - הָרִי נִדְרוֹ מִתֵּר⁴⁴, כְּמוֹ שֶׁבֶּאֱרָנוּ.

(43) שהרי הוא נהנה מהתרתו. (44) שאף על פי שנהנה מהחכם, לא בשביל זה נתבטלה התרתו. ולדעת ה"לחם משנה" נדרו מותר - אף על פי שהוא נהנה מחכם עירו - כי אין זה גרוע מתורה שבעל פה, שמותר לו למדיר ללמדה למודר מפני שאין נוטלין עליה שכר, ואף על פי שהמודר נהנה מהלימוד, מצוות לאו ליהנות ניתנו. גם כאן, הואיל ואין החכם רשאי ליטול שכר על התרתו, כדין תורה שבעל-פה, אין זו הנאה למודר.

י. מִי שֶׁאָסֵר הַנִּית הַבְּרִיּוֹת⁴⁵ עָלָיו - הָרִי זֶה מִתֵּר
לְהֵנוֹת בְּלִקְטָה⁴⁶ שִׁכְחָה⁴⁷ וּפָאָה⁴⁸, וּמַעֲשֹׂר עֲנִי⁴⁹
הַמִּתְחַלֵּק בְּגִרְנוֹת, אֲבָל לֹא בַתּוֹךְ הַבֵּית⁵⁰.

(45) מה ששייך לבריות. (46) שבלים הנופלות בשעת הקצירה והוא שייך לעניים. (47) עומר תבואה ששכחו בעל השדה בשדהו, בשעת הקציר, ואסור לו לשוב לקחתו, אלא משאירו לעניים. (48) שאדם חייב להניח תבואה בסוף שדהו לעניים. (49) החלק העשירי שבתבואה, שחייב אדם ליתנו לעניים בשנה השלישית והשישית למחזור השמיטה. שמניחו בגורן וכל הרוצה ליטול בא ונוטלו, והואיל וכל אלה הפקר הם, מותר לו ליהנות מהם, שאינם של הבריות. (50) כלומר, מעשר עני המתחלק בתוך הבית, לאחר שהכניס תבואתו לאוצר ולא הפריש ממנה מעשר עני בגורן, לפי שנאנס או שלא מצא עניים ליתן להם. ובמעשר זה נאמרה "נתינה" ונתת ללוי לגר ליתום ולאלמנה ואכלו בשעריך" ויש בו טובת הנאה לבעלים, שמחלקו לעני שירצה, ולפיכך אין זה כהפקר גמור, בניגוד למעשר עני המתחלק בגורן, שלא נאמרה בו "לשון נתינה" אלא: "והנחת בשעריך" וכל הרוצה בא ונוטלו ואין בו לבעלים שום טובת הנאה.

יא. מִי שֶׁאָסֵר הַנִּיתוֹ עַל הַפְּהִינִים וְעַל הַלּוֹיִם - הָרִי
אֵלּוֹ בְּאֵין⁵¹ וְנוֹטְלִין מִתְּנוּתֵיהֶם⁵² עַל פְּרָחוֹ⁵³. וְאִם
אָמַר: כְּהִנֵּם אֵלּוֹ וְלּוֹיִם אֵלּוֹ - הָרִי אֵלּוֹ אֲסוּרִין⁵⁴,
וְיִתֵּן תְּרוּמוֹתָיו וּמַעֲשֵׂרוֹתָיו לְכֹהֲנִים וְלּוֹיִם אֲחֵרִים.
וְהוּא הִדִּין בְּמִתְנוֹת עֲנִיִּים⁵⁵ עִם הָעֲנִיִּים.

(51) שולחים אחרים ליטול בשבילם, כי הם בעצמם אסורים להיכנס לביתו או לשדהו. (52) תרומה לכהן ומעשר ראשון ללוי. (53) אף על פי שטובת הנאה שיש לבעלים בהם, נחשבת כממון, בכל זאת הואיל ואסר כל הכהנים בתרומתו, עשאה כעפר, שהרי תרומה אסורה באכילה לזרים, ומה יעשה בה, נמצא שהפקירה לגמרי ואין לו בה שום טובת הנאה. והמעשר אף על פי שמותר באכילה לזרים, נתינתו ללוי הוא, והפקירו גם כן. (54) הואיל ויכול ליתנם לכהנים ולויים אחרים, יש לו בהם טובת הנאה, שנותנם לכל מי שירצה, ואינם כהפקר, ויכול לאסרם

(30) שאפילו אחד מן השוק, שאינו שותף ואינו מפסיד כלום, אם נאסור עליו הכניסה לחצר, בכל זאת מותר לו להיכנס, כרבי אליעזר בן יעקב ומטעם "יש ברירה", כמבואר לעיל. וכל זה בחצר שאין בה כדי חלוקה. אבל כשיש בה כדי חלוקה אסור לו להיכנס עד שיחלוקו. ואין לומר, ייאסרו אלו להיכנס אפילו לאחר חלוקה, הואיל ולא הוברר בשעת הנדר חלקו של כל אחד מהם, אין אתה יודע אפילו לאחר חלוקה, אם זהו חלקו המגיעו משעה ראשונה, ועלינו לחוש, שמא כל אחד מהם נכנס לחלק חברו ועובר על נדרו? כי הדבר ברור, שעל מנת כן נשתתפו מתחילה, שלא יוכל אחד מהם לאסרה על חברו, שיישאר האיסור אפילו לאחר חלוקה, שאם כן יוצא, שהוא אוסר נכסי חברו על חברו, ואינו בדין.

ז. מִי שֶׁאָסֵר הַנִּית אִמָּה מִן הָאֲמוֹת עַל עֲצָמוֹ - הָרִי
זֶה מִתֵּר לִקַּח מִהֶן בְּיֹתֵר³¹ וְלִמְכֹּר לָהֶן בְּפָחוֹת³².
אָסֵר הַנִּיתוֹ עֲלֵיהֶם, אִם שׁוֹמְעִין לוֹ שִׁיקָח מִהֶן
בְּפָחוֹת³³ וְיִמְכֹּר בְּיֹתֵר - מִתֵּר³⁴. וְאִין גּוֹזְרִין כָּאֵין³⁵
שֶׁלֹּא יִמְכֹּר³⁶ גְּזֵרָה שֶׁמָּא יִקַּח³⁷, שֶׁהָרִי לֹא נִדְרֵי מֵאִישׁ
אֶחָד כְּדִי שֶׁנִּגְזֹר עָלָיו, [וְאֵלָּא] מֵאִמָּה כְּלָה, שֶׁאִם אִי
אֶפְשָׁר לוֹ לִשָּׂא וְלִיתֵן עִם זֶה - יִשָּׂא וְיִתֵּן עִם אֲחֵר³⁸.
לְפִיכָךְ³⁹, אִם אָסֵר הַנִּיתָן עָלָיו - הָרִי זֶה מִשְׁאִילָן⁴⁰
וּמִלּוֹה אוֹתָן, אֲבָל לֹא יִשְׁאֵל מֵהֶם וְלֹא יִלּוֹה מֵהֶן⁴¹.

(31) מהמחיר הרגיל. (32) מהמחיר המקובל, כדי שלא ייהנה מהם. וכל זה כשנדר שלא יהנה מאנשי אותה אומה, אבל אם נדר שלא ליהנות מנכסיהם, אפילו לקח שווה מאה במאתים אסור לו ליהנות ממקחו, שנדרו חל על נכסיהם. (33) כדי שלא ייהנו ממנו. (34) ומדובר כאן במקח ממוצע (לא חריף ולא גרוע), שיש במכירתו הנאה למוכר וללוקח כשהוא נמכר שווה בשווה, כי במקח חריף אפילו כשימכור בשוויו אין בו הנאה ללוקח אלא למוכר בלבד, ואם כן זה שאסר הנייתו עליהם יכול למכור אפילו שווה בשווה, כי הם לא ייהנו בזה אלא הוא בלבד. (35) כשאסר הנייתם עליו. (36) בפחות. (37) בפחות, ונמצא נהנה, כשם שגזרו על כל מודר הנאה מחברו שלא ימכור לו בשום פנים, שמא יקח ממנו בפחות ונמצא נהנה. (38) שיעור דברי רבינו כך הם: "שהרי לא נדר מאיש אחד, כדי שנגזור עליו. שאם אי אפשר לו לישא וליתן עם זה ישא וליתן עם אחר - אלא מאומה כולה". וכוונת הדברים, שמאיש זה לאיש אחר אין טורח, ואפשר לגזור שלא ימכור לזה (המדיר) אלא לאחר, אבל לאסור עליו אומה שלימה ולהטריחו לישא וליתן עם אומה אחרת משום גזירה לא החמירו עליו. (39) הואיל ולא גזרו כאן. (40) כלים, שאין הוא נהנה אלא מהנה, בניגוד למודר הנאה מאיש אחד, שגזרו עליו לא להשאיל, שמא ישאל ממנו. (41) ממון, שאסור לו ליהנות מהם, וכן אמרו בנדרים לא. כשאסר הניית ישראל עליו מותר לו למכור להם דבר חריף אפילו שווה בשווה, שאין כאן הנאה למוכר אלא ללוקח, ולא גזרו למכור שמא ייקח.

ח. אָסֵר הַנִּיתוֹ עֲלֵיהֶן וְהִנֵּיתָן עָלָיו - לֹא יִשָּׂא וְיִתֵּן
עִמָּהֶם, וְכֵן לֹא יִשָּׂאוּ הֵן וְיִתְּנוּ עִמּוֹ⁴². וְלֹא יִשְׁאִיל
לָהֶן, וְלֹא יִלּוֹה מֵהֶם, וְלֹא יִלּוֹה אוֹתָן.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עֲמָנוּ - הָרִי זֶה אֲסוּרָה⁶⁵. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא [אֶפְלוּ] אִם
נָתַן לוֹ סֶתֶם, וְחִזַּר וְאָמַר לוֹ: רִצּוֹנְךָ⁶⁶ שְׂיִבּוֹא פְלוֹנִי
וְיֵאכֹל עִמָּנוּ? אִם הוֹכִיחַ סוּפוֹ עַל תַּחֲלָתוֹ שְׁלֹא נָתַן
לוֹ אֲלֵא עַל מִנְתָּ שְׂיִבּוֹא פְלוֹנִי וְיֵאכֹל - אֲסוּר. כְּגוֹן
שֶׁהִיָּתָה סְעֵדָה גְדוֹלָה⁶⁷, וְהוּא רוֹצֵה שְׂיִבּוֹא אָבִיו אוֹ
רֵבּוֹ וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן⁶⁸ לֵאכֹל מִסְעֵדָתוֹ; שֶׁהִרִי סְעֵדָתוֹ
מוֹכַחַת עָלָיו שְׁלֹא גָמַר לְהַקְנוֹת לוֹ. וְכֵן פֿל פֿיּוֹצֵא
בֵּהֶן⁶⁹.

(65) שהדברים מוכיחים, שלא נתן לו מתנה גמורה, אלא רוצה הוא להערים, כדי שפלוני המודר ייהנה עמו מסעודתו. (66) התסכים. (67) סעודת נישואין וכדומה. (68) שהדבר ידוע, שאין אדם מכין סעודה לנישואי בנו ונותנה לאחר. (69) וכלשון האחרונה של רבא. ולדעת ה"כסף משנה" לא נתכוון רבינו אלא כשאמר לו כך סמוך לנתינתו, אבל אם שהה קצת ולאחר שעה אמר לו כן, הרי זה מותר.

טז. כָּל מִתְּנָה שֶׁאִם הִקְדִּישָׁה⁷⁰ לֹא תִהְיֶה מְקֻדָּשֶׁת⁷¹
- אֵינָה מִתְּנָה. וְכָל הַנּוֹתֵן לָזֶה מִתְּנָה עַל מִנְתָּ
לְהַקְנוֹתָהּ לְאַחֲרָיו⁷² - הָרִי זֶה הָאֲחֵר קָנָה בְּעֵת שֶׁיִּקְנֶה
לוֹ הָרִאשׁוֹן⁷³. וְאִם לֹא הִקְנָה לוֹ הָרִאשׁוֹן לְאוֹתוֹ
אַחֵר - לֹא קָנָה לֹא הָרִאשׁוֹן וְלֹא הַשְּׁנִי⁷⁴.

(70) לשמים, לצרכי הקדש. (71) הואיל ואם הקדישה המקבל בעודה בידו אינה מקודשת אין לה דין מתנה גם לשאר עניינים. ואסור למודר ליהנות על ידי מקבל זה, כי אין זו אלא הערמה והתחכמות, כמו ששינוי שם: "מעשה באחד, שהיה אביו מודר הימנו הנאה והיה (המדיר) משיא את בנו, ואמר לחבירו: חצר וסעודה נתונים לך במתנה ואינם לפניך אלא כדי שיבוא אבא ויאכל עמנו בסעודה, אמר, [=החבר], אם שלי הם הרי הם מוקדשים לשמים. אמר לו [=הבן המדיר], לא נתתי לך את שלי, שתקדישם לשמים. אמר לו [=החבר]: לא נתתי לי את שלך, אלא שתהא אתה ואביך אוכלים ושותים ומתרחצים זה לזה ויהא עוון התלוי בראשו? אמרו חכמים, כל מתנה שאינה, שאם הקדישה תהא מקודשת אינה מתנה". ואף על פי, שהלכה היא: מתנה על מנת להחזיר שמה מתנה: שם, כל עוד שלא החזירה הרי זו מתנה גמורה לכל מה שירצה, אבל כאן, אין בידו להקנותה לשום אדם, שלא נתנה לו, אלא כדי שיאכל אביו. (72) לאחר זמן. (73) אף על פי שהראשון לא קנאה לעצמו מעולם שהנותן לא נתנה לראשון לעצמו, כי אם להקנותה לשני לאחר זמן. - ואין זה כאומר לחבירו: זכה בדבר זה לפלוני, שזכה בה פלוני, ששם כל הזכיה אינה בשביל עצמו, כי אם בשביל חברו, מקבל המתנה, אבל כאן קנה הראשון, כדי שיקנה לשני לאחר זמן. ושם בגמרא הוכיחו, שקניין על מנת להקנות מועיל, מדין "קניין סודר", שהרי הקונה שדה מחברו בקניין חליפין, נותן הוא סודר (מטפחת) למקנה, ועם קבלת הסודר, מקנה בעל השדה את שדהו לקונה, אף על פי, שסודר זה יקבלו הקונה בחזרה מידי המקנה לאחר ההקנאה, נמצא שכל קניין הסודר לא היה אלא על מנת להקנות השדה לקונה, ומכאן שכל קונה על מנת להקנות לאחר, קנה השני כשהראשון יקנה לו.

עליהם. ואף על פי שבהלכות אישות פרק ה הלכה ו פסק רבינו, ישראל שקידש אשה בתרומה אינה מקודשת, שאין לו בה אלא טובת הנאה, ו"טובת הנאה אינה ממון"? אך באיסור נדרים, שהוא איסור הנאה, אפילו טובת הנאה, נחשבת כממון. שהרי אפילו ויתור אסור במורד הנאה. (55) כגון לקט שכחה ופאה, שאסרום בעלים על העניים, דינם כתרומה ומעשר, שבהלכה זו, שאם אמר על מתנות עניים המתחלקות בתוך ביתו: הרי הן אסורות "לעניים אלו" יתנן לעניים אחרים. ועל המתנות המתחלקות בגורן אף "עניים אלו" יכולים ליטלן על כורחו, שלא נאמרה בהן נתינה אלא "תעזוב" והפקר גמור הן, שאין לבעליהן בהן שום טובת הנאה.

יב. מִי שֶׁהִיָּתָה הַנִּתְּנוֹת אֲסוּרָה עַל חֶבְרוֹ וְאֵין לְחֶבְרוֹ
מָה יֵאכֹל - הוֹלֵךְ אֶצֶל הַחֲנוּנִי וְאָמַר: אִישׁ פְּלוֹנִי
אֲסוּר בִּהְיִיתִי וְאֵינִי יוֹדֵעַ מָה אֶעֱשֶׂה⁵⁶. אִם הִלֵּךְ
הַחֲנוּנִי וְנָתַן לוֹ וְכֹא וְנִטַּל מִזֶּה⁵⁷ - הָרִי זֶה מִתֵּר⁵⁸.

(56) אבל אסור לו לומר בפירוש, תן לו ואני אפרע, שאם כן נעשה החנווני שלוחו, ושלוחו של אדם כמותו. (57) המדיר, שנתן לחנווני מרצונו, אבל אינו יכול לכופו לשלם לו, שהרי לא אמר לחנווני: תן לו ואני אפרע. (58) ואין המדיר עובר על נדרו, שאינו אלא פורע חובו של המודר ומותר.

יג. הִיָּה בֵּיתוֹ⁵⁹ לְבָנוֹת, גְּדָרוֹ לְגֹדֶר, שְׂדֵהוּ לְקֶצֶר,
וְהִלֵּךְ אֶצֶל פּוֹעֲלִים וְאָמַר: אִישׁ פְּלוֹנִי אֲסוּר בִּהְיִיתִי
וְאֵינִי יוֹדֵעַ מָה אֶעֱשֶׂה, וְהִלְכּוּ הֵן וְעָשׂוּ עִמּוֹ, וְכֹא
לָזֶה וְנָתַן לָהֶן שְׂכָרָן - הָרִי זֶה מִתֵּר⁶⁰; שֶׁנִּמְצָא זֶה
שֶׁפָּרַע לוֹ חוּבוֹ, וְכִבֵּר בְּאַרְנֵי שְׂדֵה מִתֵּר לְפָרַע לוֹ
חוּבוֹ⁶¹.

(59) של המודר. (60) אף על פי שאין זה לצרכי מזונות אלא לצרכי בניין בלבד. וייתכן, שמשום כך כתב רבינו כאן: והלך אצל פועלים, שמשמעו בדיעבד, ולא לכתחילה, בעוד שבהלכה הקודמת כתב: הולך אצל חנווני, שמשמעו לכתחילה, כי זהו ההבדל בין צרכי חיי נפש, לצרכי בניין. (61) "שמניעת התביעה אינה בכלל הגנייה".

יד. הָיוּ מְהֻלְכִין בְּדֶרֶךְ וְאֵין לוֹ מָה יֵאכֹל - נִתְּנָן
לְאַחֵר מִשּׁוֹם מִתְּנָה, וְהִלָּה מִתֵּר בֵּה⁶². וְאִם אֵין
עִמָּהֶם אַחֵר - מִנִּיחַ עַל הַסֵּלַע⁶³ וְאָמַר: הָרִי הֵן
מִפְקָרִין לְכָל מִי שֶׁיִּחַפֵּץ, וְהִלָּה נוֹטֵל וְאוֹכֵל⁶⁴.

(62) אף על פי שיש כאן קצת הערמה, שהדברים מוכיחים שלא נתנו לאחר, אלא כדי שיהנה בו המודר, הואיל ואין למודר מה לאכול התיירו לו גם זה, אבל בהלכה הקודמת, שיש תקנה אחרת, לא התיירו ליתן לאחר לשם מתנה, שנראית כהערמה. (63) אבן, או גוש אבן הבולט מעל הקרקע. (64) שאינו נהנה מהמדיר אלא משל הפקר.

טז. נָתַן לְאַחֵר מִתְּנָה וְאָמַר לוֹ: הָרִי סְעֵדָה זֹאת נִתְּנָה
לְךָ מִתְּנָה, וְיִבּוֹא פְלוֹנִי שֶׁהוּא אֲסוּר בִּהְיִיתִי וְיֵאכֹל

18 ב. כיצד? נדר או נשבע: שאני נושא אשה פלונית
19 שאביה רע, שאני נכנס לבית זה שפלב רע בתוכו;
20 מתו או שעשה האב תשובה - הרי זה מתר. 5.
21 כמי שנדר או נשבע ואמר: שלא אשא פלונית ולא
22 אכנס לבית זה אלא אם נסתלק ההזק. 6. וכן כל
23 פיוצא בזה.⁷

5) אעפ"י שהמיתה היא סיבה "נולדה" לאחר נדרו ואין
ה"נולד" יכול לבטל הנדר, ללא שאלה לחכם, כמבואר
בסמוך ה"ה, - כאן, שתלה נדרו בסיבה ידועה, הרי זה עדיף
מנולד, כמו שמפרש רבינו והולך. (6) משנה בנדרים סה.
ובגמרא שם כדעת רב הונא, וכשנסתלק ההיזק - אין מקום
עוד לנדרו. (7) כמו שאמר בירושלמי שם, "באומר קונם
שאיני נהנה לאיש פלוני כל הזמן שהוא לבוש שחורים,
לכש לבנים מותר בו".

24 ג. אבל הנדר או הנשבע, שאני נושא פלונית
25 הפעורה, ונמצאת נאה; 8; שחורה, ונמצאת לבנה;
26 קצרה, 9; ונמצאת ארפה; 10; קונם 11 שאין אשתי
27 נהנית לי, 12, שגנבה את כיסי ושהפכה את בני,
28 ונדע שלא גנבה ושא לא הפכה - הרי זה מתר,
29 מפני שהוא נדר טעות, והוא בכלל נדרי שגגות
30 שהן מתריין. 13. ואין זה כתולה נדרו בדבר ולא
31 נתקם הדבר, שהרי הסבה שבגללה נדר לא
32 היתה מצויה 14 וטעות היה 15.

8) יפה. כלומר, לא שייפיה וקשטוה, אלא מתחילה היתה
נאה ויפה, ונמצא שנדר בטעות. (9) נמוכת קומה.
10) גבוהה (משנה בנדרים סו.). (11) קרבן. קונם - הוא
כינוי לקרבן, כמבואר לעיל פ"א, ה"ז. ובכתיב התימנים,
וכן בדפוס רומי, תיבה זו איננה. (12) הנאתה ממני תהא
אסורה עליה כקרבן. (13) משנה שם כה: וכמבואר לעיל
פ"ד, ה"א. (14) מתחילה בשעת נדרו. (15) כלומר, בשני
המקרים שבשתי ההלכות שלפנינו, הוא מותר בלא שאלה
לחכם. אלא, שבדין האמור בהלכה ב הקודמת הוא מותר
מחמת שהוא תולה נדרו בדבר, וההיתר בהלכה שלפנינו
הוא מטעם "נדר טעות" שהוא בכלל נדרי שגגות (כסף-
משנה ע"פ סוגיית הגמרא שם סה:). ולדעת ה"אור שמח",
הנוסח בדברי רבינו כך הוא: "שהן מותרין, שהרי הסיבה
שבגללה נדר לא היתה מצויה, וטעות היה", והתיבות:
"ואין זה כתולה נדרו" וכו' אינן שייכות כלל כאן, ומקומן
בסמוך סוף ה"ה אחרי התיבות: "כמו שביארנו". וראה
בביאורנו שם.

33 ד. ולא עוד 16, אלא מי שראה אנשים מרחוק
34 אוכלים תאנים שלו, ואמר להן: הרי הן עליכם
35 קרבן 17 - פיון שקרב אליהם והביט והרי הן אביו
36 ואחיו, הרי אלו מתריין. אף על פי שלא פירש הסבה
37 שהדין בגללה, הרי זה כמו שפירש. שהדבר
38 מוכיח, שלא אסר עליהם אלא שהיה בדעתו שהן
39 זרים 18. וכן כל פיוצא בזה.

74) הדבר ברור, שכל הנותן מתנה על תנאי, אם לא נתקיים
התנאי בטלה המתנה.

1 יז. מי שנאסרה הנתו על בעל בתו, והוא רוצה
2 לתת לבתו מעות כדי שתהיה נהנית בהן ומוציאה
3 אותן בחפציה 75 - הרי זה נותן לה ואומר לה: הרי
4 המעות האלו נתונין לך במתנה, ובלבד שלא יהא
5 לבעלך רשות בהן, אלא יהיו למה שאת נותנת לפיו
6 או למה שתלפשי ופיוצא בזה 76. ואפילו אמר לה:
7 על מנת שאין לבעלך רשות בהן, אלא מה שתרכי
8 עשי בהן 77 - לא קנה הבעל, ומה שתרכי תעשה
9 בהן 78. אבל אם נתן לה מתנה ואמר לה: על מנת
10 שאין לבעלך רשות בהן, ולא פירש שתהיה המתנה
11 הזאת לך ולכך או למה שתרכי תעשה בהן - הרי
12 קנה אותה הבעל לאכל פרותיה 79; ודבר זה אסור,
13 שהרי הוא אסור בהנחת חותנו 80.

75) והרי יש לבעל זכות בהן. שכל הנותן מתנה לאשת איש,
תילקח בה קרקע והבעל אוכל הפירות (הרווחים), נמצא זה
נהנה מחותנו שהדירו הנאה והרי זה כאילו נתן המעות
באופן ישיר לבעל, ואסור. (76) שלא הקנה המעות לאשה
אלא לאותו דבר בלבד, ומתוך שאין זו מתנה לכל דבר, אין
לבעל חלק בה. (77) ולא פירש לה, לאיזה דבר הקנה לה
המעות. (78) שם, כשמואל, האומר: אפילו אמר: מה
שתרכי עשי לא קנה אותן הבעל. וסובר רבינו ששמואל
מצריך לומר לה את זה נוסף על מאמרו: על מנת שאין
לבעלך רשות בהן, שמכיוון שמדגיש: "אלא מה שתרכי
עשי" כוונתו לומר, שלא יהיו שלך אלא לאותו דבר שתרכי
לעשות בהן בכל שעה ושעה, ואין ההקנאה חלה אלא
באותה שעה שתרכי לעשות בהן איזה דבר, ולאותו דבר
בלבד. נמצא, שאין לבעל קניין בהן, שהרי אף בתו לא
קנתה אותן לכל דבר. (79) שיד אשה כיד בעלה.
80) ובכל זאת קנה אותן הבעל. ואף על פי שאסור לו
ליהנות מהן, אם ירצה ליתן צדקה לעניים, או לעשות בהן
צרכי רבים מותר, שמצוות לאו ליהנות ניתנו, וכן בכל דבר
שאין לאדם בו היתר הנאה.

פרק שמיני

1) נדר התלוי בדבר מסויים ולא נתקיים הדבר, נדר שהותר
מקצתו מה דינו בכולו, שהולכים אחר כוונת הנדר ולא
אחר משמעות הדיבור, ההבדל בין האומר: לביתך איני
נכנס, לאומר: לבית זה איני נכנס, דברים המותרים בלא
שאלה לחכם.

14 א. מי שנדר או נשבע, ופירש בשעת נדרו דבר שנדר
15 או נשבע בגללו 2 - הרי זה כמי שתלה 3 נדרו או
16 שבועתו באותו דבר, ואם לא נתקם אותו דבר
17 שנשבע בגללו - הרי זה מתר.⁴

2) הסיבה שבגללה נדר מה שנדר. (3) התנה. (4) אפילו
בלא שאלה לחכם. שהרי זה כתנאי גמור, ואם לא נתקיים
התנאי בטל הדבר, וכמבואר בירושלמי נדרים פ"ט, ה"ג.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בעיקר הנדר, וכל שיש בעיקר הנדר טעות - אין פיו ולבו שוים ובטל מאליו. (27) נדרים כה: הואיל ומתחילה אסרם עליהם בלשון: כולכם, ועכשיו החליף דבריו הורע כוח הנדר, וכאילו נעקר והותר מקצתו, ולפיכך הותר כולו (רא"ש ותוספות שם). (28) שם, וכדעת רבה. (29) כיון שבשעת הנדר אמר: כולכם אסורים, ועכשיו בשעת החזרה הוא גם כן מעמיד דבריו הראשונים - ביחס לאחרים, אעפ"י שמוציא את אביו מן הכלל, אין זה נדר שהותר מקצתו, לפי שאביו לא נכנס מעולם במשמעות הנדר (ר"ן שם). (30) וכבר אמרנו, שאביו לא נכלל מעולם במשמעות הנדר, כמבואר לעיל ה"ד, נמצא שאין כאן נדר שהותר מקצתו. והוא הדין אם מתחילה אמר: פירותי אלה יהיו אסורים לזה ולזה ולא הכירם, בגלל ריחוקם ממנו, וכשנתקרב וראה את אביו ביניהם, חזר ואמר: אילו הייתי יודע... הייתי אומר כולכם אסורים חוץ מאבא, הותרו כולם, מאחר שהחליף דבריו שמשעת האיסור, לדבריו שבשעת החזרה, הורע כח הנדר ונעקר, ומתוך דהותר מקצתו הותר כולו (כסף-משנה בשם הטור).

ז. וכן האומר: היין קרפן עלי מפני שהיין רע לבגני מעים, ואמרו לו: הרי המיין קפה לבגני מעים; אם אמר: אלו הייתי יודע, לא הייתי נודר, ואפילו אמר: אלו הייתי יודע, הייתי אומר: החדש אסור והיין מותר - מותר ביין ובחדש³¹. אבל אם אמר: אלו הייתי יודע, הייתי אומר: כל היינות אסורין עלי חוץ מן המיין - הרי זה מותר במיין³². וכן כל פיוצא בזה³³.

(31) שהרי החליף דבריו, ועקר מקצת נדרו, וממילא הותר כולו. (32) הואיל והעמיד דבריו בכתחילה לא הורע נדרו, שאין זה אלא מתנה על המיין, שלא היה בכלל בשעת נדרו, אילו ידע שהוא יפה למעיים (נדרים סו. וכפירוש הגמרא שם כו: לענין בצל, וממנו למד רבינו לענין יין). (33) כמו שאמרו שם סו. "קונם בצל שאני טועם, שהבצל רע ללב, אמרו לו: והלא הכופרי (בצל כפרי) יפה ללב !? הותר בכופרי, ולא בכופרי בלבד הותר אלא בכל הבצלים", וכפי שהוסבר בגמרא שם כו.

ח. כל הנודר או נשבע - רואין דברים שבגללן נשבע או נדר, ולמדין מהן לאי זה נתפון, והולכין אחר הענין³⁴, לא אחר כל משמע הדבור³⁵. כיצד? היה טעון משא של צמר או של פשתים, והזיע³⁶ והיה ריחו קשה³⁷, ונשבע או נדר שלא יעלה עליו צמר או פשתים לעולם - הרי זה מותר ללבש בגדי צמר או פשתים ולכסותם³⁸, ואינו אסור אלא להפשילן³⁹ לאחוריו⁴⁰. היה לבוש בגדי צמר ונצטער בלבישתן⁴¹, ונשבע או נדר שלא יעלה עליו צמר לעולם - אסור ללבש, ומותר לטען עליו, ומותר להתפסות בגדיו⁴² צמר; שלא נתפון זה אלא לבגד צמר⁴³. וכן כל פיוצא בזה.

(34) כוונת הנדר. (35) ההבנה המילולית שבדיבור.

(16) לא רק כשפירש בשפתיו ונמצא שטעה הרי זה מותר, אלא אפילו כשלא פירש כלל. (17) אסורים בהנאה כקרבן. (18) נמצא שהוא מוטעה בעיקר נדרו, שמעולם לא היתה דעתו עליהם, ובטל מאליו (משנה שם כה:).

ה. מי שנדר או נשבע, ונולד¹⁹ לו דבר שלא היה בלבו בשעת השבועה או בשעת הנדר - הרי זה אסור עד שישיאל להכם ויתיר את נדרו. כיצד? אסר את עצמו בהננת פלוני או שלא יבנס למקום פלוני, ונעשה אותו האיש סופר²⁰ ואותו מקום בית הפנסת, אף על פי שהוא אומר: אלו הייתי יודע שזה נעשה סופר ובמקום זה יעשה בית הפנסת, לא הייתי נודר או נשבע - הרי זה אסור להננות ולהפנס עד שיתיר נדרו²¹, כמו שבארנו²². וכן כל פיוצא בזה²³.

(19) ונתחדש. (20) תלמיד חכם, והכל צריכים לו, או לבלר (כתבן) והכל צריכים לו, לפי שהוא כותב שטרות העיר (משנה שם סד. וברא"ש ותוספות שם). (21) שיבא לפני חכם מובהק או לפני שלשה הדיוטות ויאמר: אני נדרתי כך וכך ונחמתי, ואילו הייתי יודע שיארע לי כך וכך, לא הייתי נודר. ואילו היתה דעתי בעת הנדר כמו עתה, לא הייתי נודר, והואיל ונהפכה דעתו מתירים לו. (22) לעיל הל' שבועות פ"ו, ה"ה והי"ב. כאן יש - לדעת ה"אור שמח" - לגרוס: "ואין זה כתולה נדרו בדבר ולא נתקיים הדבר" (ראה לעיל ה"ג). כלומר, אעפ"י שאומר: אילו הייתי יודע לא הייתי נודר, אין זה מותר, שאין זה כתולה נדרו בדבר, שזה לא תלה כלום בשעת נדרו, שגם עכשיו "עדיין לא ניחם, אלא רצונו שלא יהנה לו, ושלא יעשה זה סופר" (לשון רבינו שם). וראה בבאורנו שם. (23) כגון שהיה המודר משיא את בנו, ואמר המדיר "אילו הייתי יודע, שהוא משיא את בנו בקרוב, לא הייתי נודר" (משנה בנדרים סד.).

ו. כל נדר שהותר מקצתו - ה"ה פלו²⁴. והוא הדין בשבועה. כיצד? ראה אנשים מרחוק אוכלין פירותיו, ואמר: הרי הן עליכם קרבן, וכשהגיע אליהם והנה הם אכיו ואנשים זרים - הואיל ואכיו מותר²⁵, פלן מותר²⁶. ואפילו אמר: אלו הייתי יודע פן, הייתי אומר: פלוני ופלוני אסורין ואבי מותר - הרי פלן מותר²⁷. אבל אם אמר כשהגיע אליהן: אלו הייתי יודע שאכיו ביניכם, הייתי אומר: פלכם אסורין חוץ מאבי - הרי פלן אסורין²⁸ חוץ מאכיו; שהרי גלה דעתו שלא התיר מקצת הנדר, אלא כמו שנדר היה נודר²⁹ ומתנה על אכיו³⁰.

(24) שנאמר (במדבר ל, ג) "ככל היוצא מפיו יעשה" כולו ולא מקצתו, מכאן לנדר שבטל מקצתו - בטל כולו (ירושלמי נדרים פ"א, ה"א) והשווה לעיל פ"ד, ה"א. (25) שהדבר מוכיח, שלא אסר עליו, כמבואר לעיל ה"ד. (26) שלא נדר מתחילה, אלא על דעת שיתקיים כולו, והתרת מקצתו משמשת פתח היתר לכולו (משנה בנדרים סו. וברא"ש שם). והר"ן (שם כה:) מפרש: כיון שאילו היה יודע שאכיו ביניהם היה מוציא מן הכלל, הרי זה מוטעה

21 אָסור, וְכָל אִדָּם מִתְּרִין לְחַרְשׁ לוֹ בָּהֶם⁵⁵; וְאִם אֵין
22 דְּרָפוֹ לְחַרְשׁ בִּידּוֹ - הוּא וְכָל אִדָּם אֲסוּרִין⁵⁶. וְכֵן כָּל
23 פִּיּוּצָא בְּדָבָרִים אֵלּוּ.

(51) ובדפוס רומי, וכן בכתי" התימנים - תיבה זו איננה.
(52) בפרה זו. (53) נתעצב השואל כנגד המשאיל, ואמר כך
מתוך כעס, שלא רצה זה להשאילו (משנה בנדרים מג.
וברש"י). (54) בעצמו, שהוא איש כפרי, איכר. (55) שלא
נתכוין אלא לאסור חרישתו הוא. (56) כיון שאין דרכו
לחרוש בידו, לא נתכוין אלא שלא ליהנות מחרישתה לא
על ידו ולא ע"י פועליו (שם).

24 יג. מִי שֶׁנִּשְׁבַּע אוֹ נָדָר שִׁישָׂא אִשָּׁה אוֹ שִׁיקְנָה בֵּית
25 אוֹ שִׁיבָא בְּשִׁירָא⁵⁷ אוֹ יִפְרֹשׁ⁵⁸ בָּנִים - אֵין מְחִיבִין
26 אוֹתוֹ לִשָּׂא אִשָּׁה אוֹ לְקַנּוֹת אוֹ לַצֵּאת מִיָּד, אֲלֵא עַד
27 שִׁימָצָא דָּבָר הֶהָגוּן⁵⁹ לוֹ. מַעֲשֵׂה בָּאִשָּׁה שֶׁנִּדְרָה שְׂכָל
28 מִי שִׁיתַּבַּע אוֹתָהּ תִּנְשָׂא לוֹ, וְקִפְצוֹ עָלֶיהָ בְּגִי אִדָּם
29 שֶׁאֵינָן הֶהָגוּן לָהּ, וְאָמְרוּ חֲכָמִים: לֹא נִתְּבַנְּה זֶה
30 אֲלֵא לְכָל מִי שִׁיתַּבַּע אוֹתָהּ מִן הֶהָגוּן לָהּ. וְכֵן כָּל
31 פִּיּוּצָא בְּזָה.

(57) קבוצת אנשים העוברים יחד בדרך, או במדבר.
(58) יפליג מיבשה לים. (59) בבא קמא פ. ושם הנוסח: מי
שנדר ליקח בית ולישא אשה בארץ ישראל וכו' וכנראה שזו
טעות סופר, שכן בתוספתא שם פ"ח, מ"ד, שהיא מקור
ברייתא זו, לא נזכרה ארץ ישראל לענין זה (מעשה רוקח).
וכן בשו"ע יו"ד ריט, סעיף א, לא הודגש כאן: ארץ ישראל.

32 יד. הַמְדִיר אֶת חֲבֵרוֹ אוֹ שֶׁנִּשְׁבַּע וְאָמַר לוֹ: שִׁתְּבוּא
33 וְתִטֵּל לְבָנֶיךָ כֹּר אֶחָד חֲטִים אוֹ שְׁתֵּי חֲבִיּוֹת שֶׁל זֵינן⁶⁰
34 - הָרִי זֶה! יָכוֹל לְהַתִּיר נִדְרוֹ כִּלְאֵי שְׂאֵלָה לְחֻכָּם,
35 וְיֹאמַר לוֹ: כָּלוּם נִתְּבַנְּתָא אֲלֵא לְכַבְּדֵנִי⁶², כְּבוֹדִי שֶׁלֹּא
36 אֶטֶל⁶³, וְכָבֵד הִגִּיעַ אֵלַי כְּבוֹד שֶׁנִּדְרַת בְּשִׁבְלִי⁶⁴. וְכֵן
37 הַנּוֹדֵר אוֹ הַנִּשְׁבַּע: שֶׁאֵין אִתּוֹ נִהְיָה לִי אִם אֵין אִתּוֹ
38 נוֹתֵן לְבָנִי כֹר שְׁלֹשׁ חֲטִים וְשְׁתֵּי חֲבִיּוֹת שֶׁל זֵינן - הָרִי
39 זֶה יָכוֹל לְהַתִּיר נִדְרוֹ שֶׁלֹּא בְּשִׂאלַת חֻכָּם, וְיֹאמַר:
40 הָרִינִי כָּאֵלּוּ נִתְּקַבְּלִיתִי⁶⁵ וְהִגִּיעוּ לְיָדִי. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא
41 בְּזָה.

(60) שאמר לו: קונם שאני נהנה לך, אם אי אתה נוטל לבנך
וכו' כלשון המשנה בנדרים סג: ובגמרא שם כ. ולפי זה,
המדיר, הוא הנודר על עצמו. (61) חברו, שנדרש ליטול
ממנו. (62) בפני הבריות, שיראו שאני חשוב בעיניך,
שאתה רוצה ליתן לי מתנה. (63) שאתכבד יותר, כשיראו
שאני רוצה לקבל. (64) וכל זה כשאין המדיר מפרש את
כוונתו, אלא נדר סתם. אבל אם המדיר חולק ואומר: לא כי
אלא לכבודי נתכוונתי, שאתכבד כשתקבל ממני מתנה, הרי
זה אסור ללא היתר חכם (ר"ן ע"פ הירושלמי בנדרים פ"ח,
ה"ז. וכן בש"ך ליו"ד רלב, ס"ק מו). (65) קבלתי, ולשון
משנה היא (בנדרים סג: ובתוספות יו"ט שם). וכתב
הרדב"ז: מכאן יש ללמוד, שמי שנשבע לחברו לפרוע לו

(36) מכובד המשא. (37) או שהיה ריחו קשה, שהצמר
והפשתים ריחם קשה (משנה בנדרים נה: וכפירוש ה"נמוקי
יוסף" שם). (38) להתכסות בהם. (39) לתלותם.
(40) וכל-שכן לטענם לפניו, אלא שדרכם של אלו להפשילם
לאחוריו (תוספות יו"ט שם). שבענין שנצטער נדר, ולפיכך
מותר לו להתכסות, ואסור לו לטענם (רש"י שם).
(41) מחמת ריחם או מחמת כובדם (ריטב"א ורא"ש שם).
(42) צמר שנגזז ועדיין לא נטוה. (43) שלא נדר אלא
ממלבוש שנצטער בו (ברייתא שם, וברש"י). ונראה מדברי
רבינו, שהנודר מן הצמר סתם, אסור גם בלבישה וגם
בטעינה (ר"ן וכסף-משנה).

1 ט. הִיוּ מְבַקְּשִׁין מִמֶּנּוּ שִׁישָׂא קְרוֹבָתוֹ⁴⁴ וְהוּא מִמָּאן,
2 וּפְצָרוֹ⁴⁵ בּוֹ וְנָדָר אוֹ נִשְׁבַּע שֶׁלֹּא תִהְיֶה בּוֹ לְעוֹלָם;
3 וְכֵן הַמְּגַרֵּשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ וְנִשְׁבַּע אוֹ נָדָר שֶׁלֹּא תִהְיֶה
4 בּוֹ לְעוֹלָם - הָרִי אֵלּוּ מִתְּרוֹת לְהִנּוֹת לוֹ; שֶׁאֵין בְּנוֹתוֹ
5 אֲלֵא לְשֵׁם אִישׁוֹת⁴⁶.

(44) ובמשנה נדרים סג: הנוסח: "בת אחותו". ומפרש רבינו
שם: לפי שהוא נהוג, ועוד הוא מצוה וחייב אדם להשתדל
בזה, כמו שאמרו "ומבשרך לא תתעלם" (ישעיה נח, ז) -
זה הנושא בת אחותו, וראה יבמות סב: (45) בקשו הרבה.
(46) נישואין (נדרים סג:).

6 י. וְכֵן הַקּוֹרֵא לְחֲבֵרוֹ שִׁיטְעֵד אֲצִלּוֹ וּמָאן, וְנִשְׁבַּע אוֹ
7 נָדָר שֶׁלֹּא יִכְנַס לְבֵיתוֹ וְלֹא יִשְׁתָּה לוֹ טַפַּת צוּגִין - הָרִי
8 זֶה מִתֵּר לְהִכְנֵס לְבֵיתוֹ וְלִשְׁתוֹת לוֹ צוּגִין; שֶׁלֹּא נִתְּבַנְּן
9 זֶה אֲלֵא שֶׁלֹּא יֵאָכַל וְיִשְׁתָּה עִמּוֹ בִּסְעָדָה זֹאת⁴⁷. וְכֵן
10 כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(47) שתיה מרובה, אבל טיפת צונן מותר לו. וכן מותר לו
לאכול ולשתות בביתו בסעודה אחרת, כמו שאמרו
בתוספתא (נדרים פ"ד, מ"ח) "תוך המשתה אסור, לאחר
המשתה מותר" (נדרים שם ובר"ן).

11 יא. הָאוֹמֵר לְחֲבֵרוֹ: קוֹנָם⁴⁸ לְבִיתְךָ אֲנִי נִכְנָס וְשִׁדְךָ
12 אֲנִי לוֹקֵחַ, בֵּין בְּנֵדָר בֵּין בְּשִׁבְעָה, וּמֵת⁴⁹ אוֹ מִכֶּרֶן
13 לְאַחֵר - הָרִי זֶה מִתֵּר לְהִכְנֵס לְבֵית וְלִקַּח הַשְּׂדֵה מִן
14 הַיּוֹרֵשׁ אוֹ מִן הַלוֹקֵחַ; שֶׁלֹּא נִתְּבַנְּן זֶה אֲלֵא כָּל זְמַן
15 שֶׁהֵן בְּרִשׁוֹתָו. אֲכָל אִם אָמַר: לְבֵית הַזֶּה אֲנִי נִכְנָס
16 וְשִׁדָּה זֹאת אֲנִי לוֹקֵחַ, וּמֵת אוֹ מִכֶּרֶן לְאַחֵר - הָרִי זֶה
17 אֲסוּר⁵⁰.

(48) מפורש לעיל ה"ג. ובכתי" התימנים, וכן בדפוס רומי
ר"מ תיבת "קונם" איננה. אלא: "לבייתך איני נכנס, ושדך
איני לוקח". וראה בבאורנו לעיל אות י. (49) בעל הבית
והשדה. (50) כיון שאמר "בית זה", עשאו עליו כחתיכת
אסור (משנה נדרים מו. ובר"ן שם ע"ב ב) והשווה לעיל
פ"ה, ה"ד-ה.

18 יב. הָאוֹמֵר לְחֲבֵרוֹ: הַשְּׂאִילֵנִי פְּרִתְךָ, אָמַר לוֹ: אֵינָהּ
19 פְּנוּיָה, נִשְׁבַּע אוֹ נָדָר וְאָמַר: קוֹנָם⁵¹ שְׂדֵי אֵינִי חוֹרֵשׁ
20 בָּהֶם⁵² לְעוֹלָם⁵³; אִם הָיָה דְּרָפוֹ לְחַרְשׁ בִּידּוֹ⁵⁴ - הוּא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

17 אינו אסור אלא בכבוש של ירק¹⁶. וכן כל פיוצא
18 בזה¹⁷.

14) מזון מתוקן בתוך ציר (שמן, חומץ וכדומה) לשם שימורו ימים רבים. 15) כל דברי מאכל למיניהם שנכבשו בחומץ וכדומה. 16) במשנה, נדרים נא, ב - שנינו: "מן הכבוש אין אסור אלא מן הכבוש של ירק, כבוש שאני טועם אסור בכל הכבושים" וכו'. ומפרש רבינו שם, שיעקר ההפרש הוא: בין השם הידוע, לשאינו ידוע, שאם אמר הכבוש בה"א הידיעה, כוונתו לכבוש הידוע, והוא של ירק. ואם אמר בלא ה"א הידיעה, הרי זה מורה על כל הכבושים, וזהו כלל ידוע בכל הלשונות. אבל גם שם מסכם רבינו: "ואל תפשע (תטעה) בעיקר הידוע: בנדרים הלך אחר לשון בני אדם". כלומר, אם יארע מקום, שאין מדקדקים בלשונם בין ה"א הידיעה לשם שאינו ידוע, בכל אלה עלינו ללכת אחר לשון בני אדם באותו מקום ובאותו זמן (ע"פ 'חוספות י"ט' שם). 17) כגון הנודר מן השלוק, שאם אין דרכם לקרות שלוק אלא לבשר שלוק, אינו אסור אלא בבשר שלוק בלבד, כמפורש במשנה שם.

19 ד. היו מקצת בני המקום קורין לו כך ומקצתם אין
20 קורין - אין הולכין אחר הרב, אלא הרי זה ספק
21 נדרים¹⁸, וכל ספק נדרים - להחמיר, ואם עבר -
22 אינו לוקה¹⁹.

18) מבואר בסמוך ה"ה. 19) משום: לא יחל דברו, שאין לוקים על הספק, השווה לעיל פ"ה הי"ד.

23 ה. פיצד? נדר מן השמן במקום שמסתפקין²⁰ בשמן
24 זית ובשמן שמשמן²¹, ורב אנשי המקום אין קורין
25 שמן סתם אלא לשמן זית, וקורין לשמן שמשמן
26 שמן שמשמן, ומעוטם קורין אף לשמן שמשמן
27 שמן סתם - הרי זה אסור בשניהם²², ואינו לוקה
28 על שמן שמשמן. וכן כל פיוצא בזה²³.

20) משתמשים. 21) ססקה ביונית, והוא צמח עשבוני, שמורעו מפיקים שמן למזון ולמאור. 22) נדרים נג, א. כיון שמיעוטם קוראים אף לשמן שומשמן שמן סתם, יש להסתפק שמא אליו נתכוין (ר"ן שם). ושם אמרו: "הנודר מן השמן בארץ ישראל (שאינו מצוי בה אלא שמן זית) - מותר בשמן שומשמן ואסור בשמן זית, ובבבל (שאינו מצוי בה אלא שמן שומשמן) - אסור בשמן שומשמן ומותר בשמן זית". 23) ראה לקמן הי"ד.

29 ו. כל דבר שדרך שליח באותו מקום להמליך²⁴ עליו
30 - הרי הוא בכלל המין שנאמר לשליח סתם. פיצד?
31 מקום שדרך, אם ישלח אדם שליח לקנות לו בשר
32 סתם, אמר לו: לא מצאתי אלא דגים²⁵; אם נשבע
33 או נדר במקום זה מן הבשר - נאסר אף בבשר
34 דגים. וכן כל פיוצא בזה²⁶. ובכל מקום, הנודר מן
35 הבשר - אסור בבשר עופות²⁷ ובקרבנים, ומתיר
36 בחגבים²⁸. ואם מראין הדברים בעת שנדר שלא
37 נתפנון אלא בבשר בהמה בלבד או לבשר עוף

חובו ביום פלוני ולא השיגה ידו, אין תקנה להאריך לו זמן הפרעון, אלא יאמר לו המלוה: הריני כאילו נתקבלתי.

פרק תשיעי

1) שהולכים בנדרים אחר לשון בני אדם למקומותיהם, הדברים שדרך השליח להמליך עליהם, הבדלים בין הנודר מן החיטה לנודר מן החיטים, מקומות ואנשים שונים הנכללים בתוך הנדר ושאינם נכללים בו.

1 א. בנדרים הלך אחר לשון בני אדם באותו מקום
2 ובאותו לשון² ובאותו זמן³ שנדר או נשבע בו.
3 פיצד? נדר או נשבע מן המבשל: אם דרך אותו
4 מקום באותו לשון באותו זמן שקוראין מבשל אפלו
5 לצלי ולשלוק⁴ - הרי זה אסור בפל; ואם אין דרכם
6 לקרות מבשל אלא לבשר שנתיבשל במים ובתבלין⁵
7 - הרי זה מתיר בצלי⁶ ובשלוק⁷. וכן המעשה⁸
8 והמבשל בחמי טבריא⁹ ופיוצא בהן¹⁰ - הולכין בו
9 אחר הלשון של בני העיר¹¹.

2) ובכתי' התימנים: ובאותה לשון. באותה שפה שנדר בה. 3) כי בשינויי הזמנים, יתכן שאפילו באותה עיר תשתנה משמעות הלשון ממשמעה הקודם. 4) שנתיבשל יותר מבישולו הראוי (רע"ב לנדרים פ"ו, מ"א. וכן ברא"ש לנדרים שם). אבל הר"ן והרשב"א הוכיחו, שבנדרים נקרא שלוק - כל שלא נתבשל כל צרכו, כי בלשון בני אדם גם תבשל שנתיבשל יותר מדי, נקרא: מבושל. 5) מפורש לעיל פ"ה, ה"א. 6) שאינו מבושל במים כ"א צלוי על האש. 7) שאינו נקרא מבושל (נדרים מט.). ושם הביאו, שבלשון תורה גם צלוי נקרא מבושל, שכן כתוב (דברי הימים-ב לה, יג) "ויבשלו הפסח באש כמשפט". וידוע, שאין הפסח נאכל אלא צלי. ורבי עקיבא איגר ז"ל מראה שם, פסוק מפורש בתורה (דברים טז, יז) "תזבח את הפסח בערב . . . ובשלת ואכלת". 8) ולא נתבשל כלל. 9) שאין חומם מתולדות האש, השווה ה' שבת פ"ט, ה"ג. 10) כגון שאר מעיינות רותחים. 11) ובירושלמי נדרים פ"ו ה"א, נסתפקו בנודר מן המבושל, אם מותר במעושה ומטוגן ומבושל בחמי טבריה, ונשארו בספק. וכנראה, שזה במקום שאין לשון בני אדם מוסכמת בזה, ומספק הולכים בו להחמיר, כמבואר בסמוך ה"ד (כסף-משנה).

10 ב. נדר או נשבע מן המליח¹², אם דרכם לקרות
11 מליח לכל המלוהין - הרי זה אסור בכל המלוהין;
12 ואם אין דרכם לקרות מליח אלא לדג מליח בלבד
13 - אינו אסור אלא בדג מליח¹³.

12) מיני מזון המתובלים הרבה במלח וחריפים מאד, כמו שאמרו (קידושין סו.): "אף אנו נאכל מלוחים זכר לאבותינו". 13) שבנדרים, הלך אחר לשון בני אדם. וראה בסמוך אות טו.

14 ג. נדר או נשבע מן הכבוש¹⁴, אם דרכם לקרות
15 כבוש לכל הכבושים¹⁵ - הרי זה אסור בפל; ואם
16 אין דרכם לקרות כבוש אלא לירק כבוש בלבד -

(משנה בנדרים מט.). ולדעת ה'טור' יו"ד סי' ריז - הכוונה, אפילו לדברים שמבשלים אותם קצת בקדירה, ואח"כ מטגנים אותם באלפס, שאע"פ שלא נגמר בישולם בקדירה, הואיל וירדו תחילה לקדירה ונתבשלו בה - הרי הם אסורים.

ח. הנודר מן הדגים - מתר פציר³⁸ ובמריס³⁹ של דגים. הנודר מן החלב - מתר בקום, והוא המים המבדלין מן החלב⁴⁰. נדר מן הקום - מתר בחלב. נדר מן הגבינה - אסור בה בין מלוחה בין תפלה⁴¹.

(38) שומן דגים, וקרבי דגים מעורבים בו (ר"ן לנדרים נא:). ורבינו מפרש שם: "המים היוצאים מן הדגים המלוחים". (39) שומן דגים שאין בו קרבי דגים (ר"ן שם). וה'ערוך' ערך אמן, פירש: שמנונית היוצאת מדגים הכבושים במלח. ומכיון שאין עיקר הדג מעורב בהם - מותר (משנה, נדרים נא:). (40) משנה, שם. שאין זה בכלל חלב. והראב"ד מפרש: קום - חלב הקפוי, כלומר לבן. אבל רבינו סובר שחלב קפוי - נקרא חלב בלשון בני אדם, והנודר מן החלב אסור בו, שעדיין אין שם גבינה עליו (רדב"ז). (41) משנה, שם. תפלה - בלתי מלוחה, ככתוב (איוב ו, ו) "היאכל תפל מבלי מלח". ואין אומרים רוב גבינות מלוחות הן ולא נתכוין אלא למלוחה (ר"ן שם).

ט. הנודר מן החטים - אסור בהן בין חיין בין מבשלין⁴². חטה חטים שאני טועם⁴³ - אסור בהן בין קמח בין פת⁴⁴. חטה שאני טועם - אסור באפוי⁴⁵ ומתר לכס⁴⁶. חטים שאני טועם - מתר באפוי⁴⁷ ואסור לכס. חטה חטים שאני טועם - אסור בין באפוי בין לכס⁴⁸. והנודר מן הדגן או מן התבואה - אינו אסור אלא בחמישת המינין⁴⁹.

(42) כי אפילו נתבשלו, אינן נעשות גוף אחד (כמו באפוי) אלא נשארות פרודות זו מזו ובכלל 'חטים' הן. אבל כשנדר מן החיטה, שמשמעה גוף אחד, הרי זה מותר בהן בין חיין בין מבשלין, שהגריס נשארו פרודות ואינם בכלל חיטה ('מרכבת המשנה', וראה בסמוך אות מד). (43) שאמר בפירוש שהוא נודר משתייהן. (44) חיטה בלבד, משמעה רק פת אפוייה, וחטים משמען: חיין וגם קמח, ומתוך שנדר משתייהן, נאסר בכל (משנה, נדרים נג, ב. ובריטב"א שם). (45) ובכתיב 'התימנים': אסור בה אפוייה. שלשון חיטה משמעה: יחיד, ובוודאי לא נתכוין לגרגיר אחד, אלא לפת אפוייה שהיא גוף אחד (שם, וברש"י ור"ן). (46) לאכול חטים חיין או קמח. לכוס - ללעוס, כמו ששינונו (ברכות לו, ז). "הכוסס את החיטה". וכל דבר הנאכל שלא כדרכו, כגון חטים חיין או קמח, נקרא: כסיסה (רש"י שם לו:). (47) שלשון חטים: משמעה חטים חלוקות שאדם כוססן כמו שהן, אבל לא פת אפוייה, שהיא גוש אחד ואינה נכססת אלא נאכלת (נדרים נג, ובר"ן). וכבר אמרנו, שגם אכילת קמח אינה אלא כסיסה. (48) כי חיטה משמעה פת אפוייה, וחטים - משמען כסיסת החטים או הקמח, נמצא שנדר משניהם (שם בגמרא). (49) והם: חטים, שעורים, כוסמת, שובלת שועל ושיפון (משנה, נדרים נה.).

ובהמה בלבד²⁹ - הרי זה מתר בפשר דגים ואפילו במקום שהשליח נמלך עליהן³⁰.

(24) לשאול ולהתייעץ עם שולחו. (25) ושואלו אם רוצה הוא לקנות לו דגים במקום בשר, אבל אינו אומר לו לא מצאתי אלא ירקות, מכאן אתה שומע, שהדגים בכלל מין בשר הם (נדרים נד: וכדעת רבי עקיבא). (26) כגון אם אמר: ירק המתבשל בקדירה עלי, הרי זה אסור בדלועין, שאף הם מתבשלים בקדירה, והשליח נמלך עליהם כשאומרים לו: להביא ירק המתבשל בקדירה (ראה לקמן ה"י). (27) שהם בכלל בשר, והשליח נמלך עליהם בתחילת שליחותו, ששואל את השולח: איזה בשר אתה רוצה, בשר בהמה או בשר עוף? ואילו דגים אינו נמלך עליהם אלא בסוף שליחותו, כשהלך ולא מצא בשר הוא חוזר ושואל, שמא אקנה לך דגים? הרי שהעופות בכלל בשר הם יותר מדגים (כסף-משנה ע"פ הסוגיא בנדרים שם). (28) שאינם מין בשר, וגם השליח אינו נמלך עליהם (שם). (29) ולא לדגים, כגון שכאבו לו עיניו, וידוע שהדגים קשים לכוואבי עינים (נדרים שם, וכן במעילה כ:). (30) הואיל ובין כה אסור לו לאכול דגים מחמת כאב עיניו, ודאי לא נתכוין בנדרו לאסור עליו בשר דגים, שממילא לא יאכלם (שם ובר"ן).

ז. הנודר מן המבשל - מתר פביצה שלא נתבשלה עד שקפתה³¹ אלא נתגלגלה בלבד³². הנודר ממעשה קדרה - אינו אסור אלא מדברים שמרתיחין אותן בקדרה³³, כגון ריפות³⁴ ולביבות³⁵ וכיוצא בהן³⁶. אסר עצמו מכל היודר לקדרה - הרי זה אסור בכל המתבשלין בקדרה³⁷.

(31) הוקפאה ונקרשה. (32) הוחמה במים ולא הוקרשה כלל, ועושין אותה לרפואה ואין אוכלין עמה פת (כסף-משנה). ועל שם שבהתחלת בישול הביצה או צלייתה, מתערב החלמון עם החלבון, נקרא בישולה: גלגול, כלשון המשנה (שבת פ"ג, מ"ג): "אין נותנים ביצה בצד המיחם בשביל שתתגלגל", ומפרש רבינו שם: "תתגלגל - תתערב, הענין שתתבשל קצת בישול". ומקור הלכה זו, במשנה נדרים מט, א: "ומותר בביצה טורמוטא", ומפרש רבינו שם: "מבושלת במים חמים, ומשמרים אותה שימור גדול שלא תקפה, וקוראים אותה הרופאים נמרשת". אבל מבושלת הרבה עד שנקרשה אפילו קצת, אסור בה הנודר, וכן אמרו ב'ירושלמי' (נדרים פ"ו, ה"א) "אסור בביצה מגולגלת, שכן דרך החולה לאכול בה פתו". וכנראה שבנקרשה קצת, מדובר שם (כסף-משנה). (33) שאינם צריכים בישול רב אלא ברתיתחם נגמר בישולם (ב"ח ל'טור' יו"ד סי' ריז). (34) מיני חיטה כתושים לגריסים, ככתוב (שמואל ב' יז, יט): "ותשטח עליו הרפות". (35) עוגה מטוגנת עשויה מקמח, ככתוב (שם, יג, ו) "ותלכב לעיני שתי לבבות". ומפרש רש"י שם: סולת מורבכת במים ורתחים תחילה ואח"כ בשמן. (36) דברי קמח שאין מבשלים אותם זמן רב, אלא חולטים אותם במים ורתחים וזהו גמר בישולם, כמבואר ב'ירושלמי' נדרים פ"ו ה"ב. (37) אפילו צריכים בישול רב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאינם נוגעים בקרקע (נדרים שם, וברא"ש). וכתוב ב'הגהות מיימוניות' בשם 'רבינו תם', הנודר ואומר: קונם כל פירות שבעולם עלי, אין נדרו חל, הואיל ואי אפשר שלא יעבור עליו, הרי זה נדר שוא, כמבואר בנדרים טו, א. וראה ב'תוספות' שם בשם ר"י. אמנם אם יאמר: קונם כל פירות שבעולם עלי, אם אעשה דבר זה, נדרו חל - שהרי אפשר שלא יעבור על תנאו, ולא יצטרך לאיסור נדרו.

יב. הנודר מפרות השנה - אסור בכל פירות השנה⁶⁵, ומתיר בגידים ובטלאים ובחלב ובביצים ובגוזלות⁶⁶. ואם אומר: כל גידולי שנה עלי - אסור בכלם⁶⁷. הנודר מפרות הקיץ - אין אסור אלא בתאנים⁶⁸.

(65) בין של אילן, בין פרי האדמה, עד תשרי של השנה הבאה (נדרים נה; וב'נמוקי יוסף' שם). (66) יונים, שאין אלה נקראים פירות (ריטב"א שם). (67) גמרא שם, ודוקא שאסרם עליו עד זמן ידוע שהוא יכול לעמוד בו, אבל אסרם עליו לעולם - אין זה נדר, שאי אפשר לו לקיימו (ר"ן שם). וראה הערתנו לעיל אות סב. (68) הנקצצות ביד, בניגוד לענבים הנקצצות בסכין, כי לשון "קיצ" משמעה דבר הנלקט ביד (נדרים סא; וברא"ש).

יג. ובכל הדברים האלו וכיוצא בהן הזהר בעקר הגדול, שהוא: בנדרים הלך אחר לשון בני אדם⁶⁹. שפאותו מקום באותו לשון ובאותו זמן. ועל פי עקר זה תורה ותאמר: זה הנודר אסור בדבר פלוני, ומתיר בדבר פלוני.

(69) שם נא, ב. ולא נשנו כל אלו, אלא אם אין שם מנהג ולא לשון קבוע, תסמוך על מה ששנו חכמים (רדב"ז). והשוה לעיל ה"א ובביאורנו שם.

יד. הנודר מן הענבים - מתיר ביין⁷⁰, ואפילו החדש⁷¹. מן הזיתים - מתיר בשמן⁷². מן התמרים - מתיר בדבש תמרים⁷³. מן הסתוניות⁷⁴ - מתיר בחמץ סתוניות⁷⁵. מן היין - מתיר ביין תפוחים⁷⁶. מן השמן - מתיר בשמן שמן⁷⁷. מן הדבש - מתיר בדבש תמרים⁷⁸. מן החמץ - מתיר בחמץ סתוניות⁷⁹. מן הירק - מתיר ביירקות⁸⁰ שדה. מפני שפל אלו שם לוי⁸¹ הם, והוא לא נדר אלא משם שאינו לוי באותו מקום. וכן כל כיוצא בזה.

(70) משנה, נדרים נב, ב. (71) שטעמו כטעם הענבים, אין אנו הולכים אחר הטעם אלא אחר השם, והרי זה שם אחר לגמרי, כדעת רבא בעבודה זרה סו, א. (ש"ך ליו"ד סי' רטז, ס"ק כז, ובביאור הגר"א שם ס"ק כח). והשווה הל' מאכלות אסורות פט"ז, הי"ד. (72) נדרים, שם. (73) משנה, שם נג, א. (74) ענבים רעים הנשארים בגפנים בימות הסתיו, ועושים מהם חומץ. (75) שלא נתכוין זה לחומץ היוצא מהם (שם). (76) שסתם יין, משמע יין ענבים (שם). (77) שסתם שמן, משמעו שמן זית (שם). וראה לעיל ה"ה, ובביאורנו אות כא. (78) שסתם דבש אינו אלא דבש דבורים (שם). (79) שלא נתכוין אלא ליין טוב שהחמיץ

1. הנודר מן הירק - מתיר בדלועין⁵⁰. הנודר בכרישין⁵¹ - מתיר בקפלוטות⁵². הנודר מן הפרוב - אסור במים שנתבשל בו הפרוב⁵³; שהרי מי שלקות⁵⁴ - פשלקות⁵⁵. נדר ממי השלקות - מתיר בשלקות עצמן⁵⁶. הנודר מן הרטב - מתיר בתבלין⁵⁷ שבו; מן התבלין - מתיר ברטב⁵⁸. הנודר מן הגריסין⁵⁹ - אסור במקפה⁶⁰ של גריסין⁶¹.

(50) ריבוי מדלעת, והיא פרי גדול וצהוב של צמח מקשה, ואינה נאכלת אלא מבושלת, ולפיכך אינה בכלל "ירק", שהוא נאכל חי (משנה, נדרים נד). אבל אם נדר מירק המתבשל בקדירה, גם הדלעת בכלל, שכן היא דבר שהשליח נמלך עליו ואומר: לא מצאתי ירק אלא דלועין (גמרא שם, וראה לעיל ה"ו). (51) משנה, שם נג, א. והוא מין ירק הדומה לבצל, ונקרא בערבית כראתי, כפירוש המשנה לרבינו, שביעית פ"ז, מ"א, ובלועזית: לאוך, כדברי ה'ערוך', והוא הכרתי המוזכר במשנה (ברכות פ"א, מ"ב). "ואת החציר ואת הבצלים" (במדבר יא, ה) מתרגם אונקלוס "וכרתי ובוצלי" (52) מין חציר הנעשה בארץ ישראל, כלשון רבינו בפירושו למעשר שני פ"ב, מ"א. והוא ג"כ ממיני הכריש והבצל, כלשון רבינו בפירושו למשנה נדרים פ"ו, מ"ט: "קפלוטות - שם הכרתין שבארץ ישראל". "ואת החציר" (במדבר יא, ה) מתרגם ה'ירושלמי': קפלוטיא, כי השם קפלוט ביוונית: ראש, והוא כינוי לכרישין שיש להם ראש (ה'ערוך' השלם). (53) משנה, נדרים נג, ב: "מן הכרוב, אסור באספרגוס". ולדעת רבינו שם: אספרגוס - "המים ששולקים (מבשלים) בהם הירקות איזה ירק שיהיה". (54) ירקות שנתבשלו (רש"י ברכות לח:). (55) וכן אמרו (ברכות לט). "מי כל השלקות כשלקות". והשווה הל' ברכות פ"ח, ה"ד: "שמי השלקות כשלקות". (56) משנה, נדרים שם. (57) מיני בושם הבאים לתבל את הקדירה וליתן טעם ברוטב. (58) ברייתא, נדרים נב, ב: "מן הרוטב - מותר בקיפה, מן הקיפה - מותר ברוטב". ומפרש רבינו: קיפא - היא תבלין, כפירושו למשנה שם נב, א. והשווה לעיל פ"ה הי"א, ובפירושו שם. (59) פולים טחונים. (60) תבשיל מעובה וסמיך. (61) משנה, נדרים נג, ב: אע"פ שנתנם במקפה, עדיין שם גריסים עליהם (רא"ש שם).

8. יא. הנודר מן פירות הארץ - אסור בכל פירות הארץ, ומתיר בכמהין ופטריות⁶². ואם אומר: כל גידולי קרקע עלי - אסור אף בכמהין ופטריות; אף על פי שאינן יונקין מן הקרקע⁶³, גדלין הן בקרקע⁶⁴.

(62) שאינם יונקים מן הארץ אלא מן האויר (נדרים נה:). כמהין ופטריות הן ממשפחה אחת, אלא שהכמהין גדלים תוך הקרקע, ואחר חפירתה נראים, והפטריות גדלות על הארץ (מוסף ה'ערוך'). ורבינו יונה בפירושו לברכות מ, ב - אומר: כמהים - נקראים אותם שמצויים תחת הקרקע ונבראים משומן הארץ. . . ופטריות - הן מין אחר שגדלין לפעמים בעצים, ונקראין בלע"ז פונגו"ש. (63) ואין להם שרשים בה. (64) מלחלוות הארץ הם גדלים אע"פ

יח. הנודר מן המים הנמשכין ממעין פלוני - אסור
בכל הנהרות היונקות ממנו⁹⁴, ואין צריך לומר
הנמשכות⁹⁵. אף על פי שנשתנה שמם, ואין קורין
אותן אלא נהר פלוני ובאר פלוני, ואין מליץ⁹⁶
אותן לשם המעין הנדור⁹⁷ - הואיל והוא עקרון⁹⁸,
אסור בכלל⁹⁹. אבל אם נדר מנהר פלוני או ממעין¹⁰⁰
פלוני - אין אסור אלא בכל הנהרות הנקראות על
שמו¹⁰¹.

(94) שהם גבוהים מהמעין. (95) ממנו ולמטה, שאנו
רואים כי מהמעין הם יורדים (ב"ח ליו"ד סי' ריז).
(96) מחברים. (97) שיקרא שמו עליהם לכל הפחות כשם
לוי. (98) מקור נביעתם. (99) בכורות נה, א. האומר: מים
הבאים מנהר פרת אסורים עלי, הרי זה אסור בכל מימות
שבעולם, ש"כל הנהרות למטה משלושה נהרות (חדקל,
פישון וגיוחון), ושלושה נהרות למטה מפרת". (100) ולא
נדר מהמים הבאים ממנו. (101) שם, כי אין דעתו אלא
אחר שם שהוא רגיל לקרוא לאותו מקום (רש"י).

יט. הנודר מיורדי הים¹⁰² - מתר פיושבי היבשה¹⁰³.
מיושבי היבשה - אסור פיורדי הים, אף על פי שהן
מפרשים¹⁰⁴ באמצע הים הגדול; שיורדי הים בכלל
יושבי היבשה¹⁰⁵. נדר מרואי חמה - אסור
בסומין¹⁰⁶; שלא נתפון זה אלא ממי שהחמה רואה
אותו¹⁰⁷. נדר משחורי הראש - אסור בקרחים¹⁰⁸
ובעלי שכיבות¹⁰⁹, ומתר בנשים ובקטנים¹¹⁰. ואם
ירפן לקרות שחורי הראש לכל - אסור בכלל¹¹¹.

(102) שלא יהנה מהם. (103) שאין יושבי היבשה בכלל
יורדי הים. (104) ובכת"י התימנים: מפורשים. כלומר
מופגלים מהיבשה. (105) שסופם לעלות ליבשה (משנה,
נדרים ל.). ובירושלמי שם פ"ג ה"ו, העלו: הנודר מיורדי
הים לאחר שלשים יום (כלומר, שלא יחול הנדר אלא לאחר
שלשים יום), וקודם שלשים יום נעשו יושבי יבשה, הרי זה
אסור בהם, שאין אנו הולכים אחרי זמן תחולת הנדר אלא
אחרי שעת אמירתו, ואז היו יורדי הים, וכדעת רבי עקיבא,
בין להקל בין להחמיר. והשווה לקמן פ"ג, ה"ז.
(106) עוורים, ואע"פ שאינם רואים את החמה.
(107) הואיל ולא אמר: מן הרואים, ולא הותר זה אלא בדגים
ועוברים במעי אמם, שאין החמה זורחת עליהם (נדרים ל.).
(108) שהרי לא אמר: מבעלי שיער. (109) אע"פ ששערם
לבן, כבר היו שחורי ראש. (110) "שאיין נקראים שחורי
ראש אלא אנשים" (משנה, שם). לפי שהאנשים פעמים
מגלים ראשם ופעמים מכסים אותו, ואי אפשר לתאר אותם,
לא כמכוסים ראש ולא כמגולים ראש, לפיכך נקראים: שחורי
ראש, שרובם של אנשים ראשם שחור, אבל נשים שאסור
להן לגלות ראשן, ולעולם ראשן מכוסה, אדם קוראן: מכוס
ראש. והקטנים ראשם מגולה תמיד, ואדם מתאר אותם
כ"מגולי ראש" (ר"ן שם). (111) שכבר אמרנו (לעיל ה"א)
"בנדרים, הלך אחר לשון בני אדם".

כ. נדר משוכתי שבת¹¹² - אסור בישראל¹¹³

(שם וב'תוספות'). (80) וסתם ירק, משמעו ירק גינה, ולא
ירק שדה העולה מאליו בלא זריעה (שם). (81) הרוצה
לומר "ירקות שדה", צריך לחבר שם לירק, ולומר: ירקות
שדה, וכן כולם (רא"ש שם). לוי - חיבור, כמו: "הפעם
ילוח אישי" (בראשית כט, לד).

טו. הנודר מן הפסות - מתר בשק⁸² וביריעה⁸³
ובחמילה⁸⁴. מן הפית - אסור בעליה, שהעליה
בכלל הפית. נדר מן העליה - מתר בבית⁸⁵. מן
הדרגש⁸⁶ - מתר במטה; מן המטה - אסור בדרגש,
שהוא כמו מטה קטנה.

(82) ארוג משיער. (83) בגד גס ועבה שאינו תפור (משנה,
נדרים נה: וכפירוש רבינו שם). ויש מפרשים: יריעת עזים
של שוכני אהלים ('נמוקי יוסף' שם). (84) מסך עב מאד
להגן ממטר, וכל אלו אינם ראויים לבגד (שם). ויש
מפרשים, שאין היתר זה מועיל אלא להתכסות בהם על
הכתפים, שאין זה דרך מלבוש, אבל אם עשה מהם בגד -
אסור ללבושו אע"פ שהוא ממין גס ('נמוקי יוסף').
(85) שאין הבית בכלל העליה (משנה, שם נו.). (86) מיטה
קטנה שנותנים אותה לפני מיטה גדולה, וממנה עולים
למיטה הגדולה (שם, וכפירוש רבינו). ויש מפרשים: מיטה
קטנה העשויה לקשט הבית ('תפארת ישראל', שם). "וישבת
על מטה כבודה" (יחזקאל כג, מא) מתורגם: ורמית דרגשין.

טז. הנודר שלא יכנס לבית זה - הרי זה אסור מן
האגף⁸⁷ ולפנים⁸⁸. נדר שלא יכנס לעיר זו - מתר
להכנס לתחומה⁸⁹, ואסור להכנס לעבורה⁹⁰.

(87) מקום נקישת הדלת במפתן, מגזרת: "גיפו הדלתות"
(נחמיה ז, ג). (88) משנה, שם נו, ב. אבל מן סגירת הדלת
ולחוץ על עובי המפתן - מותר (רש"י שם). (89) בביתם
שבאלפיים אמה לכל רוח העיר סביבותיה, וכן הכתוב אומר
(במדבר לה, ה): "ומדורתם מחוץ לעיר. . . אלפים באמה"
הרי שתחומה נחשב חוץ לעיר (שם, ובגמרא). (90) הבתים
היוצאים מחוץ לעיר בתוך שבעים אמה וארבעה טפחים
סביבותיה לכל רוח, כאשר מעוברת שכריסה בולט, ועיבורה
של עיר נחשב כעיר (משנה שם, וכפירוש הרע"ב). והשווה
הל' שבת פכ"ח, ה"א, וכן בעירובין נג, א.

יז. הנודר הנהי מנאי העיר, ובא אדם ונשתתה שם
שנים עשר חדש - הרי זה אסור להנות ממנו; פחות
מפאן - מתר⁹¹. נדר מיושבי העיר: כל ששתה שם
שלושים יום - אסור להנות ממנו⁹²; פחות מפאן -
מתר⁹³.

(91) בבא-בתרא ה, א. שאינו נחשב עדיין כבן העיר. והשווה
הל' שכנים פ"ו, ה"ה: "וכל הדר בעיר שנים-עשר חודש או
שקנה בה בית דירה, נותן עם בני העיר בכל הדברים
הצריכים" וכו'. (92) שם. אע"פ שאינו נחשב עדיין בן
העיר, נחשב כיושב העיר בתקופה זו. ואם נדר ממי שדר
בעיר זו - דעת המבי"ט (הובאה בש"ך ליו"ד סי' ריז ס"ק
לז) שבזמנינו אינה נקראת דירה במקום אחד פחות משה
חדשים. (93) בבא-בתרא שם. וכן בסנהדרין קיב, א.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הנולד, מפני הסכנה. (121) כגון הישמעאלים, שהם מלים את עצמם. (122) וכן נאמר (שמואל-א יז, כו): "והיה הפלשתי הערל הזה". (123) משנה, נדרים לא, ב. ורבינו בפירושו שם מדגיש: "שרוצה-לומר במולים: במי שמאמין בברית מילה. וערלים: מי שאינו מאמין בברית מילה".

כג. הנודר מישׂראל - אסור בגרים¹²⁴; מן הגרים - מתר בישׂראל¹²⁵. הנודר מישׂראל - אסור בכהנים ולוים; מן הפהנים ומן הלויים - מתר בישׂראל¹²⁶. הנודר מן הפהנים - מתר בלויים; מהלויים - מתר בכהנים¹²⁷. הנודר מבניו - מתר בבניו בניו¹²⁸. ובכל הדברים האלו וכיוצא בהן דין הנודר והנשבע אחד הוא¹²⁹.

(124) אבל הנודר "מזרע אברהם" מותר בגרים, כי אע"פ שהם "בני אברהם", ואומרים בתפילה: "אלקי אבותינו" - אינם נקראים "זרע אברהם" כי-אם ישראל בלבד (נמוקי יוסף' בשם הריטב"א, נדרים לא). (125) תוספתא נדרים פ"ב מ"ד, שהגרים בכלל ישראל, ואין ישראל בכלל גרים. (126) שאין ישראל בכלל כהנים ולויים (שם). (127) שם, אע"פ שמצינו בהרבה מקומות בכתוב, שהכהנים נקראו לויים, ככתוב (יחזקאל מד, טו): "והכהנים הלויים בני צדוק" (ראה חולין כד: - בלשון בני אדם, אין הכהנים נקראים לויים, ולא לויים כהנים, כי חלוקים הם לענין המתנות, קריאת התורה וטומאת מת (רדב"ז). (128) בבא-בתרא קמג, ב. (129) השווה לעיל פ"ד ה"ה, ובביאורנו.

יום ד' כ"ט אדר א' ה'תשע"ו

פרק עשירי

(1) נדרים התלויים בזמנים שונים עד מתי נמשך זמן האיסור, תלה נדרו במאורעות זמניים, שאין קבע לאירועם, עונת הגשמים בלשון הנודר.

א. הנודר או הנשבע שאיני טועם היום - אינו אסור אלא עד שתחשך². שאיני טועם יום אחד - אסור מעת לעת משעת נדרי³. לפיכך⁴, הנודר שאיני טועם היום, אף על פי שהוא מתר משתחשך - לא יאכל⁶ משתחשך עד שישאל לרחם; גזרה שפא ישבע פעם אחרת יום אחד ואכל משתחשך⁸, שהרי אין כל העם יודעים הפרש שבין זה לזה.

(2) שאז נגמר היום. (3) ואם עמד בשעת הנדר בחצי היום אסור לו לטעום למחר עד חצי היום. (4) הואיל ואם נדר "יום אחד" אסור מעת לעת. (5) מדין תורה. (6) מדברי חכמים. (7) להתיר לו נדרו. (8) בעוד שאסור לו לאכול מצד הדין יום שלם מעת לעת.

ב. נדר שאיני טועם יום⁹ - הרי ספק¹⁰, ואסור מעת לעת פאומר יום אחד, ואם אכל אחר שתחשך - אינו לוקה¹¹. שאיני טועם שבת¹² - הרי זה אסור בשאר ימי השבת וביום השבת¹³, והרי הוא מתר מאחד בשבת¹⁴. שאיני טועם שבת אחת¹⁵ - הרי זה

1 ובכותיים¹¹³. נדר מעולי ירושלים - אסור בישׂראל
2 ומתר בכותיים; שלא נתפון זה אלא למי שמוצה
3 עליו לעלות לירושלים¹¹⁴. והנודר מבני נח - מתר
4 בישׂראל; שאין נקראים בני נח אלא שאר האמות¹¹⁵.

(112) מאותם ששומרים את השבת מחללה. (113) הם הגויים שהביא מלך אשור מכותה, והושיבם בערי שומרון ונתגירו בארץ, גירות אמת, ואח"כ חזרו והשתחו לאלילים שבהר גריזים, ככתוב במלכים-ב, יז, כד-לד. וראה חולין ו, א. והואיל והכותים מצווים על השבת כישראל ומקיימים אותה, הרי הם כישראל (משנה, נדרים לא. ובגמרא שם). (114) והכותים אע"פ שמצווים לעלות לירושלים בשעת הרגל, אינם מקיימים מצוה זו, ששונאים הם את ירושלים ובחרו בהר גריזים (שם, ובפירוש המשנה לרבינו). ובמרכבת המשנה מפרש, שדעת רבינו לומר, שאין הכותים מצווים כלל לעלות לרגל ירושלימה, הואיל ואין להם חלק בארץ, כמבואר בהל' מעשר שני פ"א, ה"ז. וכבר אמר רבי אמי (פסחים ח:) "כל מי שאין לו קרקע, אינו עולה לרגל". נמצאו דברי רבינו כפשוטם, שאין הכותים מצווים כלל לעלות לירושלים. (115) אע"פ שכל האומות לרבות ישראל יצאו מנח לאחר המבול, אחר שנתקדש אברהם להקב"ה, נקראו ישראל בניו: "זרע אברהם", ויצאו מכלל בני נח (משנה, נדרים לא. ובגמרא שם). וכן הכתוב (ישעיה מא, ח) אומר: "ואתה ישראל עבדי... זרע אברהם אהבי".

5 כא. נדר מזרע אברהם - מתר בבני ישמעאל ובני
6 עשו, ואינו אסור אלא בישׂראל¹¹⁶; שנאמר: כי
7 ביצחק יקרא לך זרע¹¹⁷; והרי יצחק אמר לעקב:
8 ויתן לך את ברכת אברהם¹¹⁸.

(116) בני יעקב. (117) ולא בישמעאל (משנה, נדרים לא. ובגמרא שם). (118) נתכוין רבינו להוכיח, שעשו אע"פ שהוא בן יצחק, אינו נחשב "זרע אברהם", שהרי יצחק אמר ליעקב: ויתן-לך את "ברכת אברהם", ובאברהם נאמר (בראשית כב, יח) "והתברכו בזרעך", הרי שאותו זרע על יעקב בלבד נאמר (ראה רש"י שם, כח, ד). ורבינו בפירושו למשנה (נדרים פ"ג, מ"א) מוסיף: שהרי אמר הקב"ה לאברהם (בראשית טו, יג) "כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם" וזה לא היה אלא זרע יעקב. והשווה הל' מלכים פ"י ה"ז: "ויצא עשו (ממצות מילה), שהרי יצחק אמר ליעקב ויתן-לך את ברכת אברהם לך ולזרעך - מכלל שהוא לבדו זרעו של אברהם המחזיק בדתו ובדרכו הישרה" וכו'.

9 כב. נדר מן הערלים - אסור במולי עובדי פוכבים
10 ומזלות¹¹⁹, ומתר בערלי ישׂראל. נדר מן המולים -
11 אסור בערלי ישׂראל¹²⁰, ומתר במולי עובדי פוכבים
12 ומזלות¹²¹. שאין הערלה קרויה אלא לשם עובדי
13 פוכבים ומזלות, שנאמר: כי כל הגוים ערלים¹²²;
14 ואין פונתו של זה אלא למי שהוא מצוה על המילה,
15 ולא למי שאינו מצוה עליה¹²³.

(119) ובכת"י התימנים, וכן בדפוס רומי: אומות העולם. (120) כגון שמתו אחיו מחמת מילה, ואסור למול את האח

16 הרי זה אסור שנה תמימה מיום ליום מספק, כמו
17 שבארנו.

(20) כגון שעמד בכ"ט באלול. (21) שדרך בני אדם לקרוא תשרי ראש השנה. (22) עד שנה אחרת באותו יום שנדר. (23) שהוסיפו לה אדר שני. (24) נמצא זה אסור בבשר שלוש עשר חודש. ואין אומרים לא הייתה דעתו אלא על שנה פשוטה שהיא י"ב חודש, כי בנדרים הלך אחר לשון בני אדם ובין פשוטה ובין מעוברת נקראת שנה. (25) ולא פירש, לא אחת ולא זו.

18 ה. שאני שותה יין שבוע זה²⁶ - אסור בשאר שני השבוע ובשנת השמיטה²⁷, ואינו מתיר אלא מראש השנה של מוצאי שביעית. שאני שותה יין שבוע אחד - אסור שבע שנים גמורות מיום ליום. אמר: יוכל זה²⁸ - אסור בשאר שני היובל ובשנת חמישים עצמה²⁹.

(26) מחזור של שמיטה, שהוא שבע שנים. (27) שהיא שייכת לשבוע העבר. כשם שיום השבת הוא סוף השבוע, כך שנת השמיטה היא סוף מחזור השמיטה שעברה. (28) שהוא מחזור של חמישים שנה. (29) ששנת החמישים נמנית ליובל שעבר ולא לשבוע הבא.

24 ו. שאני שותה יין עד ראש אדר, אם היתה שנה מעוברת ולא ידע שהיא מעוברת פשוט - אינו אסור אלא עד ראש חודש אדר ראשון³⁰. ואם נדר עד סוף אדר - הרי זה אסור עד סוף אדר שני³¹. ואם ידע שהשנה מעוברת ונדר עד ראש אדר - אסור עד ראש אדר שני³².

(30) שלא נתכוון אלא לאדר הסמוך לשבט. (31) כי נתכוון עד סוף כל הנקרא אדר וזהו סוף אדר שני. (32) כדעת רבי מאיר שם האומר: "אדר שני - כתב אדר סתם".

30 ז. האוסר עצמו בדבר עד הפסח, בין שאמר 'עד פני הפסח' בין שאמר 'עד הפסח' - אינו אסור אלא עד שיעגיג בלבד³³. ואם אמר: עד שיהיה הפסח³⁴ - הרי אסור עד שיצא הפסח. אמר: עד הקציר או עד הקציר, או שאמר: עד שיהיה הקציר או הקציר - אינו אסור אלא עד שיעגיג.

(33) לפני הפסח. (34) משמעו: כל זמן שהוא הווה.

36 ח. זה הפלל: כל שזמנו קבוע³⁵ ונדר עדיו³⁶ - אין אסור אלא עד שיעגיג; ואם נדר עד שיהיה - הרי זה אסור עד שיצא. וכל שאין לו זמן קבוע³⁷, כגון זמן הקציר והבציר, בין שגדר עדיו בין שגדר עד שיהיה - אינו אסור אלא עד שיעגיג³⁸.

(35) שיש להמשכו זמן קבוע, כגון פסח שקבעה בו התורה שבעה ימים. (36) עד הגיע זמנו. (37) שאין להמשכו זמן קבוע כגון קציר או בציר שאין זמן קבוע למשך ימי הקציר והבציר, שלפעמים ימי הקציר מעטים ופעמים מרובים לפי

1 אסור שבועה ימים מעת לעת. אמר שבת סתם ולא פירש לא אחת ולא זו - הרי ספק, ואסור שבועה ימים מעת לעת, ואם אכל אחר שבת - אינו לוקה, כמו שבארנו.

(9) ולא אמר "היום". (10) אם דינו "כהיום" ואינו אסור אלא עד שתחשך או דינו כ"יום אחד" ואסור מעת לעת. (11) בעיני שלא נפשטה, ובאסור נדר שהוא אסור תורה - הולכים להחמיר, אבל אינו לוקה, שאין לוקים על הספק. (12) שבוע זה. (13) שלאחריהם, שהוא גמר ימי השבוע. וכתב הרדב"ז: אין הדברים אמורים, אלא כגון שעמד בשעת נדרו בימי החול, אבל היה עומד בשבת ונדר שלא ישתה יין בשבת זו אינו אסור אלא באותו יום שבת בלבד שאין העומד ביום השבת קורא שבת זו לשבוע הבא. (14) אף על פי שלא עברו עדיין שבעה ימים מעת לעת. (15) טעימת שבת אחת תיאסר עלי, וכגון שלא אסר עצמו אלא ממין אחד, כגון יין וכדומה, כי אם אסר עצמו טעימת כל המינים שבעולם, אין נדרו חל, שאי אפשר לו להתקיים שבעה ימים ללא טעימה כל שהיא, והרי זה נדר שווא שאינו חל.

5 ג. שאני שותה חודש זה - אסור בשאר ימי החודש¹⁶, אבל ביום ראש חודש יהיה מתיר¹⁷, אף על פי שהיה¹⁸ חודש חסר¹⁹. שאני טועם חודש אחד - אסור שלשים יום גמורים מעת לעת. נדר חודש סתם - אסור שלשים יום מעת לעת מספק.

(16) של החודש השוטף. (17) שהוא נמנה עם ימי החודש הבא. (18) החודש הבא. (19) בן עשרים ותשעה יום. נמצא שהחודש שהוא עומד בו בשעת נדרו הוא מלא. שכן דרך רוב החדשים אחד מלא ואחד חסר, ועושים בחודש חסר הבא שני ימים ראש חודש, שלמעשה היום הראשון הוא למלאות החודש שעבר, בכל זאת מותר לנודר לשתות בו, הואיל ובלשון בני אדם נקרא יום זה ראש חודש - ובנדרים הלך אחר לשון בני אדם. אולם לפי פירוש זה, יותר היה נוח אילו היה כתוב: "אף על פי שהיה החודש מלא" ולפיכך פירש ה"אור שמח" בדרך אחרת, שלפעמים יקרה, שהמולד החדש של הירח יחול בלילה שלאחר ראש חודש, וזה נקרא "מולד זקן" ודבר זה ייתכן רק כאשר החודש שעבר, היה חסר, שאז החודש הבא אין לו אלא יום אחד ראש חודש, והייתי אומר, שהנודר לא לשתות יין בחודש חסר זה, יהיה אסור לשתות גם ביום ראש חודש הבא, שהוא כולו שייך ללבנה הישנה, שלפני המולד, אולם מפני שבנדרים הלך אחר לשון בני אדם והם קוראים לו: ראש חודש, לפיכך מותר לו מראש חודש ומעלה.

10 ד. שאני אוכל בשר שנה זו, אפלו לא נשאר מן השנה אלא יום אחד²⁰ - אין אסור אלא אותו היום, וביום ראש השנה מתיר. וראש השנה לנדרים הוא יום ראש חודש תשרי²¹. שאני אוכל שנה אחת - הרי זה אסור שנה תמימה מיום ליום²². ואם נתעברה²³ השנה - אסור בה ובעברה²⁴. שאני אוכל שנה²⁵ -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הגשמים בשנה בכירה. (52) הואיל וכבר ירדו בפועל אינם גורעים מהגיע זמן רביעה שלישית ולא ירדו, שמותר. (53) כוונתו לירידת גשמים ממש וגם שירדו מרביעה שנייה ואילך, שלשון "גשמים" משמעה רבים, ומיעוט רבים - שניים. (54) שלושה זמני רביעה הם: "הבכירה (בשנה מוקדמת) - בשבעה עשר במרחשון; הבינונית - בשלושה ועשרים בו; האפילה (המאוחרת) בראש חודש כסלו. רביעה - על שם שהמטר משכיב העפר ומרביצו. תרגום רובץ: רובע. (55) אבל אם ירדו גשמים ב"ז במרחשון עדיין אסור, הואיל ואמר: "עד הגשמים" כוונתו לרביעה שנייה כנ"ל. ובכל זאת אם לא ירדו גשמים והגיע זמן הרביעה השלישית שהא ראש חודש כסלו, הרי זה מותר, כי אין לאסרו עד שיעבור הפסח אלא אם אמר בפירושו: עד "שיפסקו הגשמים". (56) שאז פסקו הגשמים כליל. (57) שצריכים לגשמים כמו ארץ ישראל, הנודר בהם ופירש כנ"ל, הרי זה אסור עד שיעבור הפסח, למעט מצרים ובבל, שאינם צריכים למים כל כך, הנודר בהם יהיה מותר קודם לכן בהתאם לזמן פסיקתם. וכבר נתבאר לעיל הלכה ט ש"הכל לפי מקום נדרו של הנודר". וראוי להעיר, שאף על פי שלענין נדר פוסק רבינו כרבי יוסי, שזמן רביעה ראשונה הוא ב"ז מרחשון, ולדבריו, אין שואלים את הגשמים (תפילת: "ותן טל ומטר") אלא מ"ז במרחשון.

יב. מי שהדיר את אשתו במרחשון ואמר לה: שאין את נהנית לי⁵⁸ מכאן⁵⁹ ועד הפסח אם תלכי לבית אביך מהיום ועד סכות - הרי זו אסורה להנות לו מיד⁶⁰, גזרה שפא תלך⁶¹. ואם תלכה לפני הפסח והרי היא מהנה אותה לפני הפסח - הרי זה לוקה⁶². עבר הפסח⁶³, אף על פי שתלך התנאי⁶⁴ - הרי זה אסור לנהג חלין בנדר⁶⁵ ולהניחה שתלך ותנהג⁶⁶, אלא נוהג בה אסור עד החג כמו שנדר⁶⁷, ואף על פי שתלה הנדר באסור זמן שעבר⁶⁸. וכן כל פיוצא בזה. ואם תלכה אחר הפסח⁶⁹ - אינה אסורה מלהנות לו⁷⁰.

(58) משלי. (59) מעכשיו. (60) אף על פי שעדיין לא הלכה. (61) ונמצא בעלה עובר למפרע משום: לא יחל. (62) בעלה לוקה שהרי הדירה ועובר על נדרו אם מהנה אותה, אבל היא אינה לוקה שהרי לא נדרה כלל. (63) אחרי שהלכה לפני הפסח והינה אותה. (64) העונש שהטיל עליה שלא להנהותה לפני הפסח. (65) שהדירה לא לילך לבית אביה עד הסוכות. (66) מאחר שחילל נדרו והנהה לפני הפסח, נאסר עליו לא להניחה לילך לבית אביה עד החג, ועליו לפסוק לה כפיה שנייה, שלא יהנה אותה גם אחרי הפסח, כדי שלא תלך ויעבור על "לא יחל", כי אמצעי אחר אין בידו למנעה מהליכתה, אלא איסור הנאתו עליה, ובנדר זה, שהוא נודר עליה, יצא ידי חובתו שלא לעבור עוד על לא יחל. (67) שלא תלך. (68) איסור הנאה לפני הפסח, אין זה פוטר את נדרו, ועדיין עליו לנהוג איסור בנדרו. (69) ולא הנהה קודם הפסח, נמצא שלא עבר על נדרו, ולא חילל את תנאו. (70) אף על פי שעדיין אסורה לילך עד החג מחמת נדרו, אין מחמירים עליו לכפותה שנית

ברכת השנים. (38) שאין בדעת הנודר להכניס את עצמו באיסור זמן בלתי ידוע לו ובוודאי כוונתו עד שיגיע ולא יותר.

ט. האוסר עצמו בדבר עד הקיץ³⁹ - הרי אסור עד שיתחילו אנשי המקום שנדר בו להכניס פלפלות⁴⁰ תאנים⁴¹. עד הקציר - עד שיתחילו העם לקצר קציר חטים, אבל לא קציר שעורים⁴². פירש ואמר: עד שיעבר הקיץ - הרי זה אסור עד שיכפלו⁴³ העם רב המחצלות שבמקצה⁴⁴ שמיבשין עליהם תאנים וענבים לעשותם גרוגרות⁴⁵ וצמוקים⁴⁶. הכל לפי מקום נדרו של נודר.

(39) זמן לקיטת תאנים, ונקרא קיץ, לפי שקוצרים אותן ביד. (40) סלים. (41) ואפילו אמר: עד שיהיה הקיץ, אינו אסור אלא עד שיתחילו להכניס מן השדה. (42) אף על פי שקציר שעורים הוא קודם לקציר חטים, אינו נקרא קציר סתם אלא קציר חטים, לרוב חשיבותו. (43) יקפלו. (44) מקום מיוחד בחצר שמאחורי הבית לשמור בו פירות. (45) תאנים יבשות. (46) ענבים מיובשות. ואחרי שמכניסים הפירות מקפלים המחצלות לשמורן לשנה הבאה.

י. פיצד? הרי שנדר בבקעה ואסר עצמו בדבר עד הקיץ, ועלה להר⁴⁷ - אינו מסתפל בקיץ של מקום שהוא בו עתה אם הגיע אם לא הגיע, אלא בקיץ של מקום שנדר בו, ועליו הוא סומך⁴⁸. וכן כל פיוצא בזה⁴⁹.

(47) בזמן קציצת תאנים. והדבר ידוע, שהקיץ בבקעה מקדים להגיע. (48) "הנודר עד הקיץ בגליל יורד לעמקים אף על פי שהגיע הקיץ בעמקים אסור עד שיגיע הקיץ בגליל". והוא הדין להיפך ולהקל. (49) שאם במקום נדרו הורגלו לקרוא לקציר שעורים "קציר סתם" ונדר עד הקציר אינו אסור אלא עד שיתחילו לקצור קציר שעורים.

יא. האוסר עצמו בדבר עד הגשם - הרי זה אסור עד זמן הגשמים, שהוא בארץ ישראל ראש חודש כסלו⁵⁰. הגיע זמן הגשמים - הרי זה מותר, בין ירדו גשמים בין לא ירדו. ואם ירדו גשמים משבעה עשר במרחשון⁵¹ - הרי זה מותר⁵². ואם אמר: עד הגשמים⁵³ - הרי זה אסור עד שירדו הגשמים. והוא שירדו מזמן רביעה שניה⁵⁴, שהוא בארץ ישראל ומקומות הסמוכין לה משלשה ועשרים במרחשון ואילך⁵⁵. ואם פירש ואמר: עד שיפסקו הגשמים - הרי זה אסור עד שיעבר הפסח בארץ ישראל⁵⁶ ובמקומות שהם כמותה⁵⁷.

(50) בשנה מאוחרת, אבל בשנה בכירה עונת הגשמים מתחילה ב"ז מרחשון, כמבואר בסמוך. וזה שנדר עד הגשם - משמעו, עד שיגיע זמן ירידת הגשמים ואפילו שלא ירדו בפועל וכוונתו לזמן המאוחר ביותר שהוא הרביעה השלישית שזמנה ראש חודש כסלו. (51) שזוהי עונת

וכמבואר בסמוך ה"ד (נזיר סב. ותמורה ב:). (7) שהרי
קטנים הם (נדה שם). (8) כמבואר בסמוך ה"ב.
ב. כיצד? הרי שנדרו או הקדישו בתחלת שנה זו,¹⁶
ושאלו אותן¹⁰ ונמצאו יודעין, ונתקנים נדרן, ונדרו¹⁷
נדר אחר, אפלו בסוף שנה זו - צריכין בדיקה ואחר¹⁸
כך נתקנים. ואין אומרים: הואיל ונמצאו יודעין¹⁹
בתחלת השנה - אין צריכין בדיקה; אלא בודקין²⁰
אותן את כל השנה הזו פלגה²¹.

(9) שתיים-עשרה לקטן, ואחת-עשרה לקטנה. (10) אם ידעו
לשם מי נדרו. (11) נדה שם, בקשר לשינוי במשנה
"ובודקים כל שתיים-עשרה", הסבירו בגמ': שאפילו נבדקה
בתחילת השנה צריכה בדיקה עד סוף השנה. וגירסת רבינו
שם: "היכא דבדקנא שלשים וידעה להפלות", ולא כגירסת
הספרים שלפנינו "ולא ידעה להפלות" (רדב"ז).

ג. קדם הזמן הזה, אף על פי שאמרו: יודעין אנו²²
לשם מי נדרנו ולשם מי הקדשנו - אין נדריהן נדר²³
ואין הקדשן הקדש²⁴. ואחר הזמן הזה, שנמצא הפן²⁵
בן שלש עשרה שנה ויום אחד, והפת בת שתיים²⁶
עשרה שנה ויום אחד, אף על פי שאמרו: אין אנו²⁷
יודעין לשם מי נדרנו ולשם מי הקדשנו - דבריהן²⁸
קיימין¹³, והקדשן הקדש ונדריהן נדרים¹⁴. ואף על²⁹
פי שלא הביאו שתי שערות¹⁵. וזו היא¹⁶ עונת נדרים³⁰
האמורה בכל מקום¹⁷.

(12) שהרי קטנים הם (משנה נדה שם). ולעיל הל' שבועות
פ"ב, ה"ז כתב רבינו: "קטנים שנשבעו ויודעים טעם
השבועה, אע"פ שאינם חייבים כופים אותם לעמוד
בדבריהם, כדי לחנכם ולאיים עליהם כדי שלא ינהגו קלות
ראש בשבועה". וכן הדין בנדרים, כמבואר בשו"ע יו"ד רלג
סעיף א. (13) שכבר גדולים הם ואינם נחשבים כשטים
(שאין נדרם נדר) כי סופם לבוא לכלל דעת, ואין שוטה
אלא המקרע כסותו והלן בבית הקברות וכו' (משנה נדה
שם, וברש"י). (14) נמצאת הבת ממחרת להתבגר מהבן,
וכן דרשו בגמרא שם: "ויבן ה' את הצלע - מלמד, שנתן
הקב"ה בינה יתירה באשה יותר מבאיש". ורבינו בפירוש
המשנה שם מוסיף: "ושני הנקבה לעונת נדרים פחותות
משני הזכר, להיות חייהן קצרים מחיי האיש ברוב".
(15) "למטה בגוף, במקומות הידועים להבאת שיער" (לשון
רבינו בהל' אישות, פ"ב, ה"א). ויש להעיר שדעת הרע"ב
במשנה שם, שאין נדריהם קיימים אלא כשהביאו שתי
שערות, וכמשמעות לשון הגמרא שם: "אם לא הביא שתי
שערות, קטן הוא" וכן היא דעת רבינו בפירושו למשנה שם,
האומר: "אם יביאו שתי שערות, עדיין קטנים הם". ונראה,
שלא נתכוון רבינו שם אלא לענין עונש, שאין הנודר לוקה
על חילול נדרו עד שיביא שתי שערות, וכמבואר בדבריו
שם, אבל לענין תחולת נדרו הרי הוא קיים, אע"פ שלא
הביא שתי שערות (מרכבת המשנה). ורבינו נמשך בזה
אחרי בעל הלכות גדולות בהלכות מיאון. (16) מוסב גם
על קטן בן שתיים-עשרה, וקטנה בת אחת-עשרה, הנזכרים

1 שלא תיהנה לו, הואיל ולא עבר על הכפייה הראשונה, ולא
2 הנהה לפני הפסח.

3 יג. אמר לה⁷¹: שאין את נהנית לי עד החג⁷² אם
4 תלכי לבית אביך עד הפסח - אסורה להנות מיד⁷³.
5 ואם הלכה לפני הפסח ונמצא מהנה אותה⁷⁴ - הרי
6 זה לוקה. ואסורה בהנחתו עד החג⁷⁵. ומתרת לילך
7 לבית אביה משהגיע הפסח⁷⁶.

(71) לפני הפסח. (72) הסוכות. (73) גזירה שמא תלך לפני
הפסח ונמצא עובר למפרע משום לא יחל. (74) בידיו
ובהסכמתו. (75) שהרי עברה על תנאי. (76) אף על פי
שעברה על תנאו והלכה לפני הפסח, אינה אסורה לילך
אחרי הפסח, כי לא הדירה לילך אלא עד הפסח, ומשהגיע
הפסח עבר זמן נדרו ואיננו ואין מקום למנעה לילך, שלא
ינהוג חולין בנדרו בעוד שבהלכה הקודמת הדירה שלא
לילך עד חג הסוכות, ואסור לו לנהוג חולין בנדרו להניחה
לילך לבית אביה עד הסוכות, אף על פי שזמן תנאו הלך
ונגמר.

פרק אחד עשר

(1) קטן שנדר ויודע למי נדר מאימתי נדרו קיים, עד מתי
האב מפיר נדרי בתו, נערה מאורסה מי מפיר נדריה, שומרת
יבם ויתומה בחיי האב מי מפיר נדריהן, דרך תלמידי חכמים
בהפרת נדרי בנותיהם.

8 א. קטן בן שתיים עשרה שנה ויום אחד, וקטנה בת
9 אחת עשרה שנה ויום אחד, שנשבעו או נדרו, בין
10 נדרי אסר² בין נדרי הקדש³ - בודקין אותן ושואלין
11 אותן. אם יודעין לשם מי נדרו⁴ ולשם מי הקדישו
12 ונשבעו - נדריהן קיימים והקדשן הקדש⁵; ואם לא
13 ידעו - אין בנדריהם ובקדשיהם פלוס⁶. וצריכין
14 בדיקה כל השנה פלגה⁸, שהוא שנת שתיים עשרה
15 לקטנה, ושנת שלש עשרה לקטן.

(2) שאסרו על עצמם לאכול דברים המותרים להם, כלשון
הכתוב (במדבר ל, ג) "לאסר אסר על נפשו" וכמבואר לעיל
פ"א, ה"א. (3) שחייבו עצמם בקרבן שאינם חייבים בו,
כגון שאמר הקטן הרי עלי להביא קרבן עולה, וכמבואר
לעיל (שם ה"ב). (4) חוקרים. (5) שהנודר צריך לידור
לשם שמים, ככתוב (במדבר שם): "איש כי ידור נדר לה'".
ובספרי זוטא פ' מטות ל, ד אמרו: "מעשה בתינוק אחד,
שבא לפני ר' עקיבא. אמר לו: רבי! הקדשתי קרדומי. אמר
לו: בני, שמא לחמה וללבנה הקדשתי, אמר לו: רבי! אל
תתיגע, לא הקדשתי אלא למי שברא את אלה, אמר לי: צא
בני, נדריך נדרים". (6) משנה במס' נדה מה: ואע"פ שאין
הבן נעשה גדול עד שיהיו לו "ג שנה ויום אחד, ואין הבת
נקראת גדולה עד שתהיה בת שתיים-עשרה שנה ויום אחד,
כמבואר בהל' אישות פ"ב, ה"א? לענין נדרים גילתה תורה,
שאם הגיעו לגיל זה סמוך להתבגרותם הרי הם כגדולים
ונדרם קיים, שנאמר (ויקרא כז, ב) "איש כי יפליא נדר".
קיבלו חכמינו: שאם יודע להפלות (לפרש) לשם מי נדר
נדרו קיים, אע"פ שעדיין אינו גדול לשאר מצוות שבתורה,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גמורים, ומתחילת יום תשלום הששה חדשים ומעלה, תיקרא בוגרת (הל' אישות פ"ב, ה"ב).

ז. ועד מתי אביה מפר? עד שתבגור²⁹. בגרה - אינו מפר לה³⁰, והרי כל נדריה ושבועותיה פנדר אלמנה וגרושה, שנאמר בהן: כל אשר אסרה על נפשה וגומר.

(29) משנה בנדרים ע. ככתוב (במדבר ל, יז) "בנעוריה בית אביה" בנעוריה - ולא בבגרותה (רש"י שם). (30) יקום עליה.

ח. ומאימתי מפר הבעל נדרי אשתו ושבועותיה? משתכנס לחפה³¹. והוא מפר לעולם עד שיגרשנה ויגיע הגט לידה³². היתה מגרשת מספק³³ - לא יפר לה³⁴. נתן לה גט על תנאי³⁵ או לאחר זמן³⁶ - לא יפר בימים שבינתיים³⁷. וכן מי ששקמה שמת בעלה ונשאת והרי בעלה קיים³⁸ וכיצא בה³⁹ - אין הבעל הראשון ולא האחרון מפרין נדריה⁴⁰. היתה מחיבי לאוין⁴¹, ואין צריך לומר מחיבי עשה, והפר נדריה - הרי אלו מופרין⁴³.

(31) שיביאנה לתוך ביתו, וייתחד עמה, ויחוד זה הוא הנקרא כניסה לחופה (הל' אישות פ"י, ה"א). וכן שנינו במשנה (נדרים עג): "אין הבעל מיפר עד שתיכנס לרשותו", כמפורש בתורה (במדבר ל, יא-יג) "ואם בית אישה נדרה... אישה הפרם". (32) שאם שלחו בידי שליח ועדיין לא הגיע הגט לידה, יכול עוד בעלה להפר לה (ש"ך ליו"ד רלד ס"ק ו). (33) כגון שזרק לה גט ברשות הרבים, ספק קרוב לו ספק קרוב לה. כמבואר בהל' גירושין פ"ה, ה"ג. (34) ממשמעות הברייתא בגיטין עד. כדעת החכמים שם, האומרים: "מגורשת ואינה מגורשת". והר"ב מנמק: כיון שנתן לה גט, לא איכפת לו אם תתגנה ואינו יכול להפר, כשם שאינו יכול להפר כל נדר שאין בו עינוי נפש, כמבואר לקמן פ"ב, ה"א. (35) כשיתקיים התנאי תהיה מגורשת, ועדיין לא נתקיים. ראה הל' גירושין פ"ח, ה"א. (36) שאמר לה: הרי זה גיטך, ולא תתגרשי בו אלא לאחר שלשים יום. (37) שבין נתינת הגט לתחולתו הסופית (גיטין עד). (38) שבעלה הראשון בא חי לפנינו ודינה לצאת מזה ומזה, כמבואר בהל' גירושין פ"י, ה"ה. (39) כגון שנשאת לאחר, ונמצא גיטה מבעלה הראשון בטל (שם ה"ו). (40) משנה ביבמות פז: ובגמרא שם ז: פירשו הטעם, שכל עיקר הפרת נדרים ע"י הבעל אינו אלא כדי שלא תתגנה על בעלה, ובמקרה זה תתגנה ותתגנה. (41) כגון גרושה לכהן, ושאר חברותיה המנויות בהל' אישות פ"א, ה"ז. (42) כגון בעולה לכהן גדול, או מצרי ואדומי דור ראשון ודור שני (שם ה"ח) ובכל אלה הקידושין תופסין, בניגוד לחיבי כריתות שאין קידושין תופסין בהן ואינן נקראות אשתו, ראה הל' אישות פ"ד, ה"ב, וי"ד. (43) תוספתא ביבמות פ"ב, ה"ג. וכן אמרו ב"ספרי זוטא" מטות יד "אישה יקימנו ואישה יפרנו, מה תלמוד לומר? לרבות אלמנה לכהן גדול, גרושה... לכהן הדיוט" וכו'.

לעיל ה"א. (17) בגיטין סה. ויבמות קה: ורש"י פירש שם: "עונת נדרים, שנה אחת לפני נערותה נדרים נבדקים" וכו'. משמע מדבריו, שאין המונח "עונת נדרים" אמור, אלא כשלא הגיעה לשנות גדולתה. אבל משהגיעה לשנת י"ב נדרה קיים כשאר הגדולות, ולא מטעם "עונת נדרים" מיוחדת.

ד. הואיל¹⁸ והגיעו לשני הגדולים - נדריהן קימין, אף על פי שלא הביאו סימנין ועדיין לא נעשו גדולים לכל דבר. ודבר זה מדברי תורה, שהמפלא¹⁹ הסמוך לאיש²⁰ הקדש²¹ ונדרו נדר²². אף על פי שנדריהן קימין, אם חללו נדרן או נשבעו והחליפו - אינן לוקין, עד שיגדילו ויביאו שתי שערות²³.

(18) בדפוס רומי, ר"מ וכן בכת"י התימנים, אין כאן התחלת הלכה. אלא מחובר עם דברי ההלכה הקודמת, המתחילה במילים: וזו היא עונת נדרים וכו'. (19) מי שהגיע לפרק זמן הראוי להפלות ולפרש לשם מי נודרים, מלשון הכתוב (ויקרא כז, ב) "איש כי יפליא נדר". וזה במלאות י"ג לבן וי"ב לבת, אע"פ שאינו יודע עדיין להפלות. (20) סמוך לכלל גדול, שעדיין לא הביא שתי שערות. (21) בדפוס ר"מ: הקדש הקדש. (22) נדה מו. "איש כי יפליא - מה תלמוד לומר איש? לרבות בן י"ג שנה, שאע"פ שאינו יודע להפליא, נדריו קיימים". ורש"י שם מפרש: מופלא - יודע לפרוש לשם מי נדר, סמוך לאיש - שהוא סמוך לבוא לכלל גדול, שנה אחת קודם זמן שהוא ראוי להביא שערות, בתינוקות - כל שנת י"ב, ובתינוק - כל שנת י"ג. והשוה לקמן הל' ערכין פ"א, ה"ו. (23) כי אינם נעשים גדולים לענין עונשים עד שיגדלו ויביאו שתי שערות, וכמבואר בנדה מו:.

ה. הקדישו ובא הגדול ונהנה מן ההקדש שהקדישו - לוקה²⁴, משום שנדריהם נדרים מן התורה, כמו שפארנו²⁵.

(24) שם, כדין כל הנהנה מן ההקדש בזדון שלוקה ומשלם מה שפגם, כמבואר בהל' מעילה פ"א ה"ג, ואזהרתו מ"לא תוכל לאכול בשעריך... וכל נדריך אשר תדור" (דברים יב, יז) - קיבלו חכמינו שוהי אזהרה לנהנה מן הקדשים, כמבואר שם. (25) בהלכה הקודמת, שהמופלא הסמוך לאיש הקדישו הקדש מדין תורה. וראה נזיר כט:.

ו. במה דברים אמורים שבת שתיים עשרה שנה ויום אחד נדריה קימין? בשלא היתה ברשות האב²⁶ או ברשות הבעל; אבל אם היתה ברשות האב, אפילו הגדילה והרי היא נערה²⁷ - אביה מפר²⁸ כל נדריה וכל שבועות שתשבע ביום שבעו; שנאמר: כל נדריה ואסריה וגומר, פי הניא אביה אתה וגומר.

(26) כגון שבגרה או שנשאת ונתגרשה, כמפורש לקמן הכ"ה. (27) מפורש בסמוך. (28) משהביאה שתי שערות והיא בת שתיים-עשרה שנה, תקרא נערה עד ששה חדשים

13 לְרִשּׁוֹת עֲצָמָה שְׁעָה אַחַת, שְׁעָדִין הִיא בְּרִשּׁוֹת הָאֵב, 14
מִפְּנֵי שֶׁהִיא נִעְרָה.⁵⁴

(52) ואילו לא נתארסה, אביה לבדה היה מיפר לה ביום שמעו, כמבואר לעיל אות מז. (53) כי אם נתארסה למחר, אין האב יכול להפר למחרת יום שמעו. וראה לקמן פ"ב, ה"ז. (54) וגם לא נישאה לאחר (נדרים עב). וכל זה כשלא שמע הארוס הראשון את נדרה, אבל שמע ארוסה ונתגרשה, אין האב יכול להפר אפילו בשותפתו הארוס האחרון. כי אם גירשה הארוס אחר שמע ולא היפר לה, הרי הוא כאילו הקים לה נדרה, ומשקיים לה ארוסה אין הפרת אביה מועילה כלום, וכמבואר להלן ה"ז. ואם לא גירשה הארוס הראשון אלא מת, אפילו שמע את נדרה לפני מותו ושתק, יכול אביה לבדו להפר לה, כמבואר להלן ה"ט. ואם נתארסה בו ביום, אביה וארוסה האחרון מפירים נדרה, כמבואר בנדרים עא. שנאמר "ואם היו תהיה לאיש ונדריה עליה" אפילו נדרים שנראו לארוס ראשון, יכולים אביה וארוסה האחרון להפר לה (כסף-משנה).

15 יב. אֶבֶל הָאִשָּׁה הַנְּשׂוּאָה שְׁנִדְרָה וְלֹא הִפָּר לָהּ 16
בַּעֲלָהּ, וְגִרְשָׁהּ בּוֹ בַּיּוֹם, וְהִחְזִירָהּ בּוֹ בַּיּוֹם - אֵינוֹ 17
יָכוֹל לְהַפְרָהּ;⁵⁵ שֶׁהִרִי יִצְאָתָה לְרִשּׁוֹת עֲצָמָה אַחֵר 18
שְׁנִדְרָהּ.⁵⁶ אָף עַל פִּי שְׁנִדְרָה בְּרִשּׁוֹתָּהּ וְהִיא עָתָה 19
בְּרִשּׁוֹתָּהּ, הוֹאִיל וְיִצְאָתָה לְרִשּׁוֹת עֲצָמָה בִּינְתִים - 20
נִתְקַלְמוּ נְדָרֶיהָ.⁵⁷

(55) ואפילו אם תאמר גירושין כשתיקה הם (ראה להלן ה"ז) - מכיון שיצאה לרשות עצמה שעה אחת, אינו יכול להפר. (56) וגם אביה אינו יכול להפר, שמשנישאה בפעם הראשונה יצאה מרשותו (משנה בנדרים פט. וכפי שהוסברה בגמרא שם עב). (57) ואין הבעל מיפר נדריה שקדמו לנישואיו (כסף-משנה).

21 יג. נִעְרָה מֵאֲרֶסָה שְׁנִדְרָה, וְלֹא שָׁמַע אָבִיהָ וְלֹא 22
בַּעֲלָהּ, וְנִתְגַּרְשָׁה וְנִתְאָרְסָה לְאַחֵרִים, אֶפְלוּ לְאַחֵר 23
בַּיּוֹם יָמִים, כְּשִׁישְׁמַע הָאֵב וּבַעֲלָהּ הָאֲחֵרוֹן - מִפְּרִין 24
נְדָרֶיהָ שְׁנִדְרָה בְּפָנֵי אָרוֹס הָרִאשׁוֹן, הוֹאִיל וְלֹא שָׁמַע 25
אוֹתָם הָאָרוֹס הָרִאשׁוֹן.⁵⁸

(58) אין הגירושין נידונים כהיקם הנדר, שהרי לא ידע שיש לו להפר, והואיל וגם אביה לא שמע, יכולים להפר לה כשישמעו אפילו לאחר כמה ימים, כדברי הש"ס נדרים עב. אם לא שמע: "אפילו לאחר מאה ימים נמי" (אור שמח, וכבר קדמו בביאור הגר"א ליו"ד רלד ס"ק מה), אבל אם שמע האב כשנדרה, לא יוכל להפר לה לאחר כמה ימים. שאין הפרה אלא ביום שמיעה, וכמבואר לקמן פ"ב, ה"ט.

26 יד. נִעְרָה מֵאֲרֶסָה שְׁנִדְרָה, וְשָׁמַע אָבִיהָ לְבָדּוֹ וְהִפָּר 27
לָהּ,⁵⁹ וַיִּמָּת הָאָרוֹס קֹדֶם שִׁישְׁמַע⁶⁰, וְנִתְאָרְסָה בּוֹ 28
בַּיּוֹם,⁶¹ אֶפְלוּ לְמֵאָה - אָבִיהָ וְאָרוֹסָה הָאֲחֵרוֹן מִפְּרִין 29
נְדָרֶיהָ.⁶² שְׁנִדְרָה בְּפָנֵי אָרוֹס רִאשׁוֹן, שְׁמַת קֹדֶם 30
שִׁישְׁמַע.⁶³

(59) החליש את הנדר כולו, כמבואר בביאורנו לעיל ה"ט,

והשווה דברי התוספות ביבמות פט: דיבור-המתחיל כיון דלא ירתי, בסוף הדיבור שם. אבל ב"שניות" אע"פ שאין איסורן אלא מדברי סופרים (הל' אישות פ"א, ה"ו) אמרו בתוספתא שם: "אינן כאשתו לכל דבר, אין לה כתובה... ואין (בעלה) זכאי לא במציאתה... ולא בהפרת נדריה". והטעם, כי חכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, ולפיכך ה"שניות" אין להן דין אישות כלל, ואפילו היפר לה בדיעבד, אין נדרה מופר, כדין חייבי כריתות.

1 ט. נִעְרָה מֵאֲרֶסָה⁴⁴ - אֵין מִפָּר נְדָרֶיהָ אֲלֹא הָאֵב עִם 2
הַבַּעַל.⁴⁵ כְּאֶחָד. וְאִם הִפָּר הָאֶחָד לְבָדּוֹ - אֵינוֹ 3
מוֹפָר.⁴⁶ הִפָּר הַבַּעַל לְבָדּוֹ, וְעִבְרָה עַל נְדָרָה קֹדֶם 4
שִׁיפָּר הָאֵב - אֵינָה לוֹקָה.⁴⁷

(44) שנתקדשה ועדיין לא נכנסה לחופה. (45) הארוס. (46) משנה בנדרים סז. ובגמרא שם סח. אמרו: "בין איש לאשתו בין אב לבתו (במדבר ל, יז) - מכאן לנערה מאורסה שאביה ובעלה מפירים נדריה" ומפרש הרא"ש שם: משמע להם, שבאשה אחת הכתוב מדבר, שרשות האב והבעל שולטים עליה, ושניהם כאחד מפירים, ששניהם שותפים בה, ובנערה הכתוב מדבר, כמודגש בסוף הפסוק: "בנעוריה בית אביה". והשווה פירוש המשנה להבינו שם. (47) שם סח. שהבעל מקליש הנדר, ומסיר חצי האיסור מכל הנדר, ולא נשאר הנדר חמור כבתחילה. וכן מסקנת הסוגיא שם סט. על-פי בית הלל, וכתב הר"ן שם סח. הוא-הדין אם היפר האב לבדו ועברה על נדרה, אינה לוקה.

5 י. יָמָת הָאָרוֹס - חִזְרָה לְרִשּׁוֹת אָבִיהָ. וְכָל שְׁתֵּדָר⁴⁸ - 6
הָאֵב מִפָּר בְּשִׁהָיָה קֹדֶם שִׁתְּאָרְסָה.⁴⁹ יָמָת הָאֵב אַחֵר 7
שִׁתְּאָרְסָה, וְנִדְרָה אַחֵר מוֹתוֹ - אֵין הַבַּעַל מִפָּר;⁵⁰ 8
שֶׁאֵין הַבַּעַל מִפָּר נְדָרֵי אִשְׁתּוֹ עַד שֶׁתִּכַּנַּס לַחֲפָה.⁵¹

(48) לאחר מות הארוס. (49) כמבואר לעיל ה"ו. והוא-הדין אפילו נדרה קודם שמת הארוס ושמע הארוס ושתק, ומת בו ביום, נתרקנה רשות לאב ויכול להפר לבדו, כמבואר להלן ה"ט. והטעם מבואר בנדרים ע. שנאמר (במדבר ל, ז) "ואם היו תהיה לאיש" שתי הוויות (קידושין) במשמע, השווה קודמי הויה שניה, לראשונה, כשם שלפני האירוסין הראשונים האב מיפר לבדו, אף קודמי האירוסין השניים, כשמת הארוס הראשון, האב מיפר לבדו, ואפילו נדרים שנראו לארוס הראשון, כמבואר שם. (50) "שאינן הארוס מיפר אלא בשותפות" = האב (להלן ה"ח). ובנדרים ע. אמרו: "מת האב לא נתרקנה רשות לבעל", שנאמר: בנעוריה בית אביה, כל זמן שהיא נערה - לא תצא מרשות אביה, ואפילו מת האב ולא נשאר לה אלא בית אביה (ר"ן שם). (51) ובכת"י התימנים: "אחר מותו, אין הבעל מיפר נדרי רשותו עד שתיכנס לחופה" וראה להלן ה"כ, שאין הבעל מיפר נדרי ארוסתו אחר שנשאת.

9 יא. נִעְרָה אָרוֹסָה⁵² שְׁנִדְרָה, וְשָׁמַע אָבִיהָ וְלֹא שָׁמַע 10
אָרוֹסָה, וְנִתְגַּרְשָׁה בּוֹ בַּיּוֹם, וְנִתְאָרְסָה לְאַחֵר בּוֹ 11
בַּיּוֹם,⁵³ אֶפְלוּ לְמֵאָה - אָבִיהָ וּבַעֲלָהּ הָאֲחֵרוֹן מִפְּרִין 12
נְדָרֶיהָ שְׁנִדְרָה בְּפָנֵי אָרוֹס רִאשׁוֹן; מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יִצְאָתָה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ואפילו חלקו של הארוס נגרע ע"י כך. (60) נמצא שחלקו של הארוס קלוש מאד, עד שאינו ראוי להורישו לאביה, שהרי לא שמע כלל על הנדר. (61) כי אם תתארס למחר, לא יוכל האב להפר עם הארוס האחרון, שאין הבעל מיפר אלא ביום שמוע האב, וכמבואר לקמן פ"ב, הי"ז. (62) נדרים עא. אבל האב לבדו אינו יכול להפר, אפילו אם לא נתארסה כלל. ואין אומרים בזה: "מת הבעל נתרוקנה רשות לאב", כי הואיל וקדם האב והפר בחיי הבעל, נחלשה זכות הבעל ואינה חשובה להורישו לאב, כמבואר שם סט. על-פי בית-הלל. אבל כשישנו ארוס שני, הרי הוא ממלא מקום הארוס הראשון, וכאילו הראשון קיים (ר"ן שם עא. וכן ברדב"ז). (63) ואין צורך לומר אם מת הארוס לאחר ששמע ושתק, שלא נחלש כל-כך חלק הארוס וכדאי הוא להורישו לאב ולארוס האחרון שיפרוהו (לחם-משנה לעיל הי"א).

1 **טו. שָׁמַע אָרוֹס רִאשׁוֹן וְהִפָּר וּמָת⁶⁴, וְאַחֵר כָּף שָׁמַע**
2 **הָאָב, וְנִתְאַרְסָה לְאַחֵר בּוֹ בַּיּוֹם⁶⁵ - אָבִיָּה עִם הָאָרוֹס**
3 **הָאֲחֵרוֹן⁶⁶ מְפָרִין נְדָרֶיהָ.**

(64) נתבטלה הפרת הבעל, כיון שלא נגמרה כל ההפרה בימיו. (65) כי אם נתארסה למחר, אין האב ששמע הנדר היום יכול להפר לה מחר, כי אין הפרה אלא ביום שמיעה, אבל אילו לא שמע אביה עד למחר, אזי אפילו התארסה למחר, אביה עם הארוס האחרון מפירים נדריה (רדב"ז). (66) אבל האב לבדו אינו יכול להפר נדריה, כמבואר להלן הי"ט בדברי רבינו. ומקורו בדברי בית-הלל (נדרים עא.) שאמרו: "אין יכול להפר". וסובר רבינו שאינו יכול להפר לבדו. שאחרי שהופר ע"י הבעל, הוקלש הנדר, ואין האב יכול לירשו, שמרוב קלישותו לא תפסה בו זכיה. אבל עם ארוס שני הוא מיפר, שרואים את השני כממלא מקום הראשון וכאילו הוא חי, כאמור לעיל אות נט. וכן נראה מדברי ביאור הגר"א יו"ד רלד ס"ק ל.

4 **טז. שָׁמַע אָבִיָּה וְלֹא שָׁמַע הָאָרוֹס, וּמָת בּוֹ בַּיּוֹם**
5 **הָאָרוֹס, אוֹ שָׁשְׁמַע גַּם הָאָרוֹס וְהִפָּר⁶⁷ אוֹ שָׁשְׁתַּק⁶⁸**
6 **וּמָת בּוֹ בַּיּוֹם⁶⁹ - נִתְרוֹקְנָה⁷⁰ רְשׁוּת לְאָבִי⁷¹, וְהָאָב יִכּוֹל**
7 **לְהִפָּר⁷². שָׁמַע הָאָרוֹס וְקִיָּם⁷³ וּמָת בּוֹ בַּיּוֹם, אוֹ**
8 **שָׁשְׁמַע וְשָׁתַק וּמָת בַּיּוֹם שְׁלֹאֲחֲרֵיו⁷⁴ - אֵין הָאָב יִכּוֹל**
9 **לְהִפָּר⁷⁵.**

(67) בו ביום. (68) לא היפר ולא קיים. (69) ולא הספיק לגלות דעתו עד שמת. ויתכן, אילו היה קיים היה מפר לה באותו יום, אלא שמיתתו גרמה לו. (70) בכת"י התימנים: חזרה. נתרוקנה = כאדם המריק שקו ונותן לחברו כל מה שבתוכו, כן הבעל נשאר ריק והוריש לאב כל זכות שהיתה לו בה (רא"ש לנדרים סח.). (71) ברייתא נדרים סח. (72) אפילו לבדו, הואיל ושמע לפני שמת הארוס (ביאור הגר"א ליו"ד רלד ס"ק לא). אבל בהלכה הקודמת, כשלא שמע האב לאחר מות הארוס אינו יכול להפר לבדו, הואיל ולא היה נדר זה ראוי להפרה בחיי הארוס, אין בו כדי להוריש זכותו לאב (ע"פ הרא"ש, שם סח:). (73) אישר. (74) גילה דעתו שאינו רוצה בהפרתו, ונוח לו בנדרה, שהרי

10 **יז. גִּרְשָׁה הָאָרוֹס אַחֵר שָׁשְׁמַע - הָרִי זֶה סֶפֶק אִם**
11 **הַגִּירוּשִׁין בְּשִׁתְּקָהּ וְיִפָּר הָאָב עִם הַבֶּעַל הָאֲחֵרוֹן**
12 **שֶׁיֵּאָרֵס בּוֹ בַּיּוֹם⁷⁶, אוֹ הַגִּירוּשִׁין כְּמוֹ שֶׁקִּיָּם אָרוֹס**
13 **רִאשׁוֹן⁷⁷, שֶׁכָּבֵר נִתְקַיְּמוּ הַנְּדָרִים⁷⁸.**

(76) או לבדו, כשלא תתארס בו ביום, שהרי נתרוקנה רשות האב (לחם-משנה). (77) מכיון שיודע הארוס שלא יוכל להפר לה אחר הגירושין, ולא היפר קודם הגירושין, הרי זה כאילו קיים (נדרים עא: ובר"ן). (78) ואין הפרת האב מועילה במקום קיום הארוס, ומתוך שבעיה זו לא נפשטה בגמרא שם, הרי זה ספק תורה והולכים בו להחמיר, ואפילו החזירה הארוס בו ביום אין האב יכול להפר עמו, מכח ספק זה, כמבואר בגמרא שם. וכל זה כשמע ואח"כ גירשה, אבל גירשה ואח"כ שמע, מבואר דינה לעיל הי"ג.

14 **יח. שָׁמַע⁷⁹ הָאָב וְהִפָּר לָהּ וּמָת הָאָב, וְאַחֵר כָּף שָׁמַע**
15 **הַבֶּעַל, אָפְלוּ שָׁמַע הַבֶּעַל קִדְּם שְׁיִמּוֹת הָאָב⁸⁰ - לֹא**
16 **נִתְרוֹקְנָה רְשׁוּת לַבֶּעַל, וְאִינוּ יִכּוֹל לְהִפָּר לַעֲוֹלָם אַחֵר**
17 **מוֹת הָאָב; שְׁאֵין הָאָרוֹס מְפָר אֶלָּא בְּשִׁתְּפוֹת⁸¹.**

(79) בהיותה ארוסה. (80) ולא הספיק להפר, אע"פ שהיה ראוי להפר באותה שעה. (81) עם האב ובחיי (שם סח:). ומכיון שמת האב בטלה הפרתו, ולא נתרוקנה רשות לבעל, שנאמר: "בנעוריה בית אביה" - בית אביה, אע"פ שאביה אינו קיים (שם ע.). אבל משנכנסה לחופה, בעלה מיפר נדריה שתדור אחר כך, ואפילו היא נערה, כמבואר לעיל ה"ח, שהנישואין מוציאים מרשות האב.

18 **יט. שָׁמַע אָרוֹס וְהִפָּר לָהּ וּמָת, וְאַחֵר כָּף שָׁמַע**
19 **הָאָב⁸²; אוֹ שָׁשְׁמַע הָאָב וְהִפָּר⁸³ לָהּ, וּמָת הַבֶּעַל קִדְּם**
20 **שְׁיִשְׁמַע⁸⁴ - אֵין הָאָב לְבַדּוֹ יִכּוֹל לְהִפָּר נְדָרִים אֲלוֹ, שֶׁנֶּגְרָאוּ לְאָרוֹס רִאשׁוֹן⁸⁵, אֶלָּא בְּשִׁתְּפוֹת אָרוֹס**
21 **הָאֲחֵרוֹן⁸⁶, אִם נִתְאַרְסָה בּוֹ בַּיּוֹם⁸⁷, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹנָם⁸⁸.**

(82) מבואר לעיל ה"טו. (83) ועם הפרתו החליש את הנדר, ואפילו חלקו של הבעל נגרע על ידי כך. (84) ואין צורך לומר אם שמע ואח"כ מת, שבוודאי יכול הוא להורישו לארוס השני, וכמבואר לעיל אות ס. (85) נדרים עא. כיון שנחלשו עם הפרת האב, אין בהם כדי להתפסם ולהורישם לאב, ולפיכך אין אומרים כאן: "נתרוקנה רשות לאב". (86) שם. הארוס האחרון נידון כממלא מקום הראשון. וכמבואר לעיל הי"ד. (87) כי אם נתארסה למחר, לא יוכל אביה להצטרף עם הארוס להפר, שצריכה להיות כל ההפרה ביום שמיעה אחיד, ואיך תצטרף הפרת הארוס היום עם הפרת האב אתמול, ראה לקמן פ"ב, הי"ז, ואפילו שמע האב אתמול ושתק, לא יוכל להפר היום, שאין הפרה אלא ביום שמיעה (רדב"ז). (88) לעיל הי"ד וה"טו.

19 וְאָפְלוּ יָבֵם אֶחָד לִיבְמָה אַחַת¹⁰⁷ - אֵינוּ מִפְּרִי
20 יְבָמָתוֹ עַד שְׂיָבֹא עָלֶיהָ¹⁰⁸.

(105) אשה שמת בעלה בלא בנים והיא זקוקה לאחיו להתייבם. (106) "מדברי סופרים, שלא יבוא היבם על יבמתו עד שיקדש אותה בפני שני עדים בפרוטה... וזהו הנקרא מאמר" (לשון רבינו בהל' יבום פ"ב, ה"א). (107) שאין שם אחים אחרים אלא יבם זה, וכן אין שם נשים אחרות להתייבם אלא זו, באופן שהיא זקוקה בהחלט ליבם זה. (108) משנה נדרים עד. וכדעת רבי עקיבא "שאין היבמה גמורה ליבם (שזר הבא עליה יתחייב מיתה) כשם שהארוסה גמורה לאישה" (שהבא על ארוסת רעהו, חייב מיתה), ואין אני קורא בה: "ואם ביום שמוע אישה יניא אותה והפר את נדרה", שאין זה אישה. ואשר למאמר - מבואר בסמוך בהלכה הבאה.

21 כד. הִיָּתָה יְבָמָתוֹ נֹעֶרָה מֵאָרְסָה לְאָחִיו¹⁰⁹ וְאָבִיָּה קָנָם
22 - אֵין הֵיָבֵם וְאָבִיָּה מְפָרִים נְדָרֶיהָ פְּאֻחַת¹¹⁰, אֶלָּא
23 הָאֵב לְבָדוֹ הוּא שְׂמִפֵּר כָּל שְׁתֵּדוּר¹¹¹. וְאָפְלוּ עֲשֵׂה בָּהּ
24 הֵיָבֵם מֵאָמֵר - אֵינָה פְּנֵעֶרָה מֵאָרְסָה; שְׂאִין הַמֵּאָמֵר
25 קוֹנֶה בְּיָבְמָה קָנָן גְּמוּר¹¹², כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ¹¹³.

(109) המת, שלא הספיק לכנסה לחופה. (110) כדין נערה המאורסה. (111) שהרי מת הארוס וחזרה לרשות אביה לגמרי, וכמבואר לעיל ה"י. ואע"פ שהיבם קיים, מתוך שלא קנאה עדיין קנין גמור, הרי זה כמי שאינו, ונתרוקנה רשות לאביה. תדע, שבמשנה שם לא הזכירו שלא יכול אביה להפר לה (כסף-משנה). וראה בר"ן שם עה. דיבור-המתחיל כשם, שנסתפק בזה. וכל זה כשהיתה מאורסה לאחיו, אבל היתה נשואה לאחיו ומת, שכבר יצאה לגמרי מרשות אביה, אינה חוזרת לרשותו לעולם ואפילו היא נערה, כמבואר בסמוך הכ"ה. (112) ליורשה או להפר נדרה, או לפטרה אח"כ בגט חליצה, שאין קנין ביבמה מן התורה אלא בביאה. (113) בהל' יבום פ"ב ה"א. וראה ברש"י ליבמות נב. "שהרי אין קידושין תופסין באשת אח, והתורה לא היתירה לו ליעשות כאשה נכרית אלא כסדר המצוות, וביאה כתבה בה רחמנא".

26 כה. נֹעֶרָה שֶׁהִשְׁאִיָּה אָבִיָּה¹¹⁴ וְנִתְאָלְמָנָה או
27 נִתְגַּרְשָׁה מִן הַנְּשׂוּאִין - הֲרִי זוֹ פִּיתוּמָה בְּחֵי
28 הָאֵב¹¹⁵, וְאֵין אָבִיָּה מִפְּרִי נְדָרֶיהָ וְאָף עַל פִּי
29 שְׂעִדִּין הִיא נֹעֶרָה¹¹⁶.

(114) יצאה מרשות אביה לגמרי. (115) ואינה חוזרת לרשות אביה להפרת נדרה. (116) משנה בנדרים פט: ובגמרא שם. והשווה הל' אישות פ"ג ה"ב: "וכן אם השיאה אביה ונתאלמנה או נתגרשה בחיי אביה... אין לאביה רשות בה לעולם.

30 כו. נֹעֶרָה מֵאָרְסָה שְׁנִדְרָה, וְלֹא שְׂמָעוּ נְדָרֶיהָ אָבִיָּה
31 וּבְעֵלָה עַד שְׂפִגְרָה¹¹⁷ או עַד שְׂנַעֲשִׂית יְתוּמָה בְּחֵי
32 הָאֵב¹¹⁸ - הֲרִי נְדָרֶיהָ¹¹⁹ קָנָם; וְאֵין הַבְּעֵל¹²⁰ יָכוֹל
33 לְהַפֵּר, שֶׁהֲרִי יֵצֵאת מֵרְשׁוּת אָבִיָּה¹²¹ שֶׁהוּא מִפְּרִי עֵמוֹ
34 בְּשִׁתְּפוּת¹²², וְעִדִּין לֹא נִכְנָסָה לְרְשׁוּת הַבְּעֵל¹²³.

1 כ. נְדָרָה וְהִפֵּר לָהּ אָבִיָּה לְבָדוֹ, וְלֹא שְׂמָע הָאָרוּס
2 עַד שְׂנִכְנָסָה לְרְשׁוּתוֹ⁸⁹ - אֵינוּ יָכוֹל לְהַפֵּר; שְׂאִין
3 הַבְּעֵל מִפְּרִי נְדָרֵי אָרוּסָתוֹ אַחֵר שְׂנִשְׁאָת, אֶלָּא קִדָּם
4 שְׂתַּכְנָס לְרְשׁוּתוֹ הוּא שְׂמִפֵּר בְּשִׁתְּפוּת הָאֵב⁹⁰.
5 לְפִיכָף⁹¹ הִיָּה דְרָךְ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, עַד שְׂלֹא תֵּצֵא
6 בָּתוֹ מֵרְשׁוּתוֹ אוֹמֵר לָהּ: כָּל נְדָרִים⁹² שְׁנִדְרָתָּ בְּתוֹךְ
7 בֵּיתִי הָרִי הֵן מוֹפְרִין.

(89) לחופה ונשאת לו. (90) ומשנשאת כבר יצאה מרשות אביה, ואינו מיפר לה אלא מה שתידור מנישואין ואילך, כמבואר לעיל ה"ח. (91) הואיל ולא תועיל לה הפרה לאחר נשואיה, משיצאה מרשות אביה. (92) אפילו אלה שלא שמעתי עליהם כלל, וכמבואר בסמוך הכ"א.

8 כא. וְכֵן⁹³ הַבְּעֵל⁹⁴, עַד שְׂלֹא תַּכְנָס לְרְשׁוּתוֹ אוֹמֵר
9 לָהּ: כָּל נְדָרִים שְׁנִדְרָתָּ מִשְׁאָרְסָתִיךְ עַד שְׂלֹא תַּכְנָסִי
10 בְּתוֹךְ בֵּיתִי הָרִי הֵן מוֹפְרִין⁹⁶. שֶׁהַבְּעֵל מִפְּרִי נְדָרֵי
11 אִשְׁתּוֹ אָף עַל פִּי שְׂלֹא שְׂמָע אוֹתָם⁹⁷.

(93) בכת"י התיימנים אין כאן התחלת הלכה, והכל מחובר להלכה הקודמת, ובצדק, שהרי בלי הפרת הבעל אין תקנה לנדריה. (94) כשהוא ת"ח. (95) דרכו לומר. א"כ מה שכתב רבינו: "דרך תלמידי חכמים" מוסב גם על אביה וגם על בעלה. (96) משנה נדרים עב: "אם תמצא בסוגיית הגמרא שם. גם ממה שאמרו שם עג. "אם תמצא לומר בכל מיפר בלא שמיעה" וכו' משמע שכן היא ההלכה, כשיטת הגאונים, שכל מקום שאמרו: אם תמצא לומר וכו' סימן שכן ההלכה, (רדב"ז). וראה לקמן פ"ב ה"ג, שהראוי לשמוע (פרט לחרש) אין השמיעה מעכבת בו.

12 כב. הִלָּךְ הָאֵב עִם שְׁלוּחֵי הַבְּעֵל⁹⁸ או שֶׁהִלְכוּ שְׁלוּחֵי
13 הָאֵב עִם שְׁלוּחֵי הַבְּעֵל - עִדִּין אָבִיָּה וּבְעֵלָה מִפְּרִין
14 נְדָרֶיהָ⁹⁹. מָסֵר הָאֵב לְשְׁלוּחֵי הַבְּעֵל¹⁰⁰ או שְׂמָסְרוּ
15 שְׁלוּחֵי הָאֵב לְשְׁלוּחֵי הַבְּעֵל - אֵין הָאֵב יָכוֹל לְהַפֵּר,
16 שֶׁהֲרִי יֵצֵאת מֵרְשׁוּתוֹ¹⁰¹, וְלֹא הַבְּעֵל יָכוֹל לְהַפֵּר¹⁰²,
17 שְׂאִין הַבְּעֵל מִפְּרִי בְּקוּדְמִין¹⁰³, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ¹⁰⁴.

(98) שבאו להביאה לבית בעלה. (99) שכל עוד שהאב או שלוחיו עמה, עדיין לא יצאה מרשותו (נדרים פט). (100) ולא הלך עמה. (101) כשמסרה לשלוחיו, ושוב אין לו זכות בה (שם). ואם נדרה בדרך, בעלה לבדו מיפר לה (רדב"ז). והשווה הל' אישות פ"ב, ה"ב. (102) נדריה שנדרה לפני מסירתה. (103) מה שנדרה קודם נישואיה. (104) לעיל ה"ב. וכן אם נדרה עכשיו וגירשה והחזירה אין לה הפרה, כמבואר לעיל ה"ב. וראה כתובות מט. "הרי שמסר האב לשלוחי הבעל... ונתארמלה בדרך או נתגרשה... כיון שיצאתה שעה אחת מרשות אביה, שוב אינו יכול להפר" כלומר, לא נתרוקנה רשות לאב, וכפירוש התוספות שם.

18 כג. שוֹמֵרֶת יָבֵם¹⁰⁵, אָפְלוּ עֲשֵׂה בָּהּ יְבָמָה מֵאָמֵר¹⁰⁶,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה'ספרי', וכן הירושלמי הנ"ל מכוונת על נערה מאורסה, שאביה וארוסה מפירים נדריה, ולענין זה הקישם הכתוב, שכל נדר שאין הארוס יכול להפר, אף אביה לא יכול להפר. אבל רבינו מדבר בנערה שאינה ארוסה והיא ברשות אביה לגמרי, ולפיכך הוא מיפר כל נדריה. אולם דעת הרא"ש (נדרים עט.) וכן הר"ן (שם סח.) שהאב והבעל שוים בזה, שאינם מפירים אלא נדרי עינוי נפש ובינו לבינה, וראה בביאור הגר"א ליו"ד סי' רלד ס"ק ק"קיא.

ב. ומה בין נדרים שיש בהן ענוי נפש לנדרים שבינו לבינה? שהנדרים שיש בהן ענוי נפש - מפר אלא עצמו ואל אחרים; ושבינו לבינה - לעצמו מפר, ולאחרים אינו מפר¹⁰.

(9) שאפילו גירשה בעלה ונשאת לאחרים, נדרה מופר. ובכתי' התימנים: "מיפר לעצמו ולאחרים". (10) נדרים עט, ב. וכמבואר להלן.

ג. כיצד? נדרה שלא לאכל פשר¹¹ - מפר לה, ותהיה מתרת לאכל עם כל אדם לעולם¹². אסרה עליה תשמיש¹³ כל אדם שפועלם - יפר חלקו¹⁴, ותהיה משמשתו, וכשיממות או יגרשנה - הרי היא אסורה בתשמיש כל אדם¹⁵. וכן כל פיוצא בזה¹⁶.

(11) הרי זה נדר שיש בו עינוי נפש. (12) אפילו לאחר שתגרש או תתאלמן מבעלה זה. (13) חיי אישות, והרי זה דבר שבינו לבינה. (14) ראה להלן ה"ט. (15) שבדברים שבינו לבינה אינו מיפר לאחרים, נמצאת אשה זו אסורה להנשא אם לא יתיר לה חכם את נדרה. בנדרים פא, ב - בעיה שלא נפשטה, אם חיי אישות הם דברים שבינו לבינה או עינוי נפש, ומספק הולכים בה להחמיר (רדב"ז לקמן ה"ז). וראוי להעיר שבנדרים עט, ב - סיכמו, שאפילו בדברים שבינו לבינה, אם הפר לה בעלה וגירשה ואח"כ החזירה - הרי נדרה מופר, שוודאי דעתו להפר לה כל זמן שתהיה אשתו, וכן נראה מדברי רבינו להלן ה"י, שכתב: "צריך להפר שמא יגרשנה ותהיה אסורה לחזור לו", משמע מזה אם יפר לה מתחילה תהיה מותרת לו אפילו כשיגרשנה ויחזירה (מעשה-רוקח). (16) כגון נדרה שלא תכחול או לא תלבש רקמה.

ד. אֶחָד עֲנוּי גְדוֹל¹⁷ וְאֶחָד עֲנוּי קָטָן¹⁸, וְאֶחָד עֲנוּי שְׁהוּא לְזִמְן מְרֻבָּה אוּ לְפִי שְׁעָה¹⁹ - הַפֵּל מִפֶּר הַפֵּעַל¹⁸.

(17) כגון רחיצה או שתיה. (18) כגון כיחול וקישוט, כמבואר בסמוך ה"ה. (19) כמו שאמרו בנדרים פ, ב - שאמרה: "הנאת רחיצה עלי לעולם, אם ארחץ היום", הרי שאפילו מניעת רחיצת יום אחד נחשבת אצלה ניוול, ולפיכך בעלה יכול להפר, ומכאן שאין הבדל בין יום אחד לזמן מרובה, והוא-הדין לעינוי לפי שעה (לחם-משנה).

ה. כיצד? נדרה או נשבעה שלא תרחץ היום, או שלא תשתה יין היום, או שלא תאכל היום דבש²⁰; וכן אם נדרה שלא תכחול היום או שלא תלבש²¹

(117) ובגרות מוציאה מרשות אביה, כמבואר לעיל ה"ז. (118) שנשאת לו או לאחר ונתגרשה ושוב נתקדשה, והרי היא עכשיו ארוסה. (119) שנדרה בהיותה נערה, ועכשיו בגרה, או נדרה לפני שנעשתה יתומה בחיי אביה. (120) ארוסה האחרון. (121) עם התבגרותה או נישואיה. (122) ואין כח ביד הארוס להפר לבדו. (123) בשעה שנדרה. ואפילו כשנכנסה עכשיו לרשות הבעל, אין הבעל מיפר נדרי ארוסתו אחר שנשאת, כמבואר לעיל ה"כ (משנה נדרים פט: וכפירוש רבינו שם). וכן אמרו שם עמ' א במשנה הקודמת: "נדרה בו ביום ונתגרשה בו ביום החזירה בו ביום, אינו יכול להפר" והעמידו בגמרא שם עב. שמשנה זו מדברת בגרושה מן הנישואין, ויצאה מרשות אביה ושוב נתארסה אין הארוס יכול להפר, שאינו מיפר אלא בשותפות האב (ביאור הגר"א ליו"ד רלד ס"ק לה).

פֶּרֶק שְׁנִי עֶשְׂרִי

(1) סוג הנדרים שהאב מפיר וטיב הנדרים שהבעל מפיר, ההבדל בין נדרי עינוי נפש לדברים שבינו לבינה, הפרת נדרים שעדיין לא חלו ולא נאסרה בהם, שתיקת האב או הבעל כדי לצערה, יום ידיעת הנדר כיום שמיעתו.

א. כָּל הַנְּדָרִים² וְהַשְּׁבוּעוֹת הָאֵב מִפֶּר בְּיוֹם שִׁמְעוֹ; שְׁנֵאמַר: כָּל נְדָרִיהָ וְאֶסְרֶיהָ³. אֲכָל הַבֶּעַל אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפֵּר אֶלָּא כָּל נְדָרִים וְשְׁבוּעוֹת שִׁישׁ בֵּהֶן עֲנוּי נֶפֶשׁ⁴, או שֶׁהֵן בְּדָבָרִים שִׁבִּינוּ לְבִינָה⁵, כְּגוֹן שְׁנִשְׁבַּעָה אוּ נְדָרָה שְׁלֹא תִכְחֹל⁶ אוּ שְׁלֹא תִתְקַשֵּׁט⁷; שְׁנֵאמַר: בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ⁸.

(2) ואפילו אין בהם עינוי נפש, ואינם דברים שבין האב לבתו. (3) "אשר אסרה על נפשה, לא יקום". ולא חילק הכתוב בין נדר לנדר, כדרך שהדגיש בהפרת נדרי האשה ע"י בעלה שנאמר בה (שם, יד): "כל נדר . . . לענות נפש, אישה יקימנו ואישה יפרנו". וראה בביאורנו להלן אות ז. (4) כגון נדרה שלא תאכל היום או לא תשתה יין וכדומה. (5) דברים הגורמים איבה בינו לבינה (רא"ש לנדרים עט:). (6) את עיניה בצבע כחול, ככתוב (יחזקאל כג, מ) "כחלת עיניך ועדית עדי". (7) ובעלה מקפיד שלא תיראה מנוולת. (8) "מלמד שהבעל מיפר נדרים שבינו לבינה" (נדרים עט:). וראוי להעיר, שב'ספרי' פ' מטות אות קנה, וכן ב'ירושלמי' נדרים פ"א ה"א, דרשו: "בין איש לאשתו בין אב לבתו - מה הבעל אינו מיפר אלא נדרים שיש בהם עינוי נפש ונדרים שבינו לבינה, אף האב אינו מיפר אלא נדרים שיש בהם עינוי נפש ונדרים שבינו לבינה". ולכאורה זה סותר את דעת רבינו, שהאב יכול להפר את כל נדרי בתו ללא הגבלה, ורבינו בתשובתו לחכמי לונ"ל השיב: שדרש זה אינו אלא לפי רבי שמעון, ש"סתם 'ספרי' רבי שמעון" (סנהדרין פו.) והם דברי יחיד, ואם התלמוד היה סובר כך, היה מזכיר זה, ולא מצינו בשום מקום באחד משני התלמודים ולא בתוספתא שיוכיחו חילוק זה אלא בהפרת הבעל ולא בהפרת האב. ומרן ה'סכף משנה' מציין, שדבר זה נכתב שלא בהשגחה, שהיה בפירוש אמרו ב'ירושלמי' (הנ"ל) שאין האב מיפר אלא נדרי עינוי נפש ודברים שבינו לבינה. וב'מרכבת המשנה' מצדיק את רבינו, שדרשת

(30) מן הבריות. (31) הבריות, שלא נתכוונה לאסור הנאתה ממנו, ואפילו לא יפר לה - הרי זו מותרת ליהנות ממנו. (32) משנה, נדרים פג, ב. ושם כתוב: "אינו יכול להפרי", וסובר רבינו אינו מיפר משום עינוי נפש, אבל מיפר הוא משום בינו לבינה (כסף-משנה). ואם לא יפר לה, אזי כשתתגרש תהיה אסורה מליהנות גם לו, ולא תוכל להתפרנס אלא מן ההפקר, כמבואר בגמרא שם לפי רב נחמן, והשווה לעיל פ"ז ה"י. (33) הלשון אינו מדוקדק, וכאילו היה כתוב: הנאתה מאומה כולה (כסף-משנה). אבל אילו לא נדרה אלא הנאתה מאדם אחד בלבד, אין זה אפילו בכלל דברים שבינו לבינה ואינו יכול להפר כלל, לפי רבי יוסי, שרבינו פוסק כמותו, בניגוד לשמואל האומר (נדרים פב.): "הנאת פלוני עלי - מיפר", משום עינוי נפש, שמא תצטרך אליו. וראה בר"ן שם דיבור-המתחיל אלא רישא (לחם-משנה).

ט. האשה שאמרה לבעלה: הנאת תשמישי אסורה עליך - אינו צריך להפרי. הא למה זה דומה? לאוסר פרות חבירו על בעל הפרות. וכן הוא שאומר לה: הנאת תשמישי אסורה עליך - לא אמר כלום; מפני שהוא משעבד³⁴ לה בשאר³⁷ כסות ועונה³⁸, כמו שבארנו בהלכות אישות³⁹. אבל אם אמרה לו: הנאת תשמישי אסורה עלי - צריך להפר. ואם לא הפר - הרי זה אסור לשמש; שאין מאכילין את האדם דבר האסור לו⁴⁰.

(34) שמשועבדת היא לו להנאתו (נדרים טו: וברש"י שם). (35) שאין הנדר חל, כי אין אדם אוסר חבירו בדבר שאינו שלו, כמבואר לעיל פ"ה, ה"ג. (36) מתחייב. (37) מזונותיה. (38) חיי אישות. (39) פ"ב, ה"ב. וכן בנדרים, שם. (40) שם טו, ב. כי יש לה הרשות לאסור הנאת תשמישה על עצמה. והשווה הל' אישות פ"ד ה"ו, ולעיל פ"א, ה"ל. ומדובר כאן: שאמרה לו: יאסר גופך עלי מתשמיש, כי "הנאת תשמישך" היא דבר שאין בו ממש ואין הנדר חל עליו, כמבואר לעיל פ"ג, ה"י. וראה בר"ן לנדרים טו, ב דיבור-המתחיל והא מן.

י. אמרה: יקדשו ידי לעושיהן⁴¹, או שנדרה שלא יהנה במעשה ידיה - אינו נאסר במעשה ידיה, מפני שידיה משעבדין לו⁴². שאף על פי שאמרו⁴³: השחרור והחמץ וההקדש⁴⁴ מפקיעין השעבוד, חכמים עשו חזק לשעבוד הבעל⁴⁵ שאינה יכולה להפקיעו, מפני שהוא מדבריהם⁴⁶. אבל צריך הוא להפר, שמא יגרשנה⁴⁷ ותהיה אסורה לחזר לו⁴⁸.

(41) להקדוש-ברוך-הוא שבראן, ונתכוונה להקדיש את מעשי ידיה להקדש, וממילא אסור לבעלה ליהנות מהם. (42) למעשה ידיה, שהבעל זוכה בו, כמבואר בהל' אישות פ"ב ה"ד, נמצאת זו כאומרת: יאסרו פירות בעלי על בעלי. (43) כתובות נט, ב. ונדרים פו, ב. (44) כגון לווה ששיעבד שורו למלוה לגבות חובו ממנו, והקדישו למזבח - הרי זה קדוש, והמלוה גובה חובו ממקום אחר, וכן אם שיעבד

רקמה²¹ היום - מפר. וכן כל פיוצא בזה. אפלו נדרה ממאכל רע²² או ממין שלא טעמה אותו מימיה - הרי זה יפר²³.

(20) כל אלה נחשבים עינוי גדול. (21) אריג צבעונין, ככתוב (יחזקאל טז, י) "ואלבישך רקמה". ואלה השנים הם בכלל דברים שבינו לבינה, כמבואר לעיל ה"א (לחם-משנה). (22) שהוא רע ומזיק לבריאותה, והוא טוב ובריא לאחרים, והיא משתוקקת לאכלו, אבל דבר שהוא רע בעיניה ואינה רוצה בו - אין זה עינוי נפש (ט"ז ליר"ד סי' רלד ס"ק נא). ובשו"ע שם סעיף סא, כתוב: שהוא רע לה. (23) תוספתא נדרים פ"ז מ"ג, שלפעמים אין לה בביתה אלא מין זה בלבד, ולא תוכל לאכלו ותצטרך (חסדי דוד, שם). נמצאו שני נדרים אלו יש בהם עינוי נפש, וכן סתם השו"ע ביר"ד סי' רלד סעיף סא.

ו. נדרה משתי כפרות, באחת יש לה ענוי²⁴ ובאחת אין לה ענוי²⁵ - מפר לזו שמתענה בה, ואינו מפר לזו שאין לה ענוי.

(24) כגון שאחת היתה פת נקיה, ואם לא תאכל ממנה תתענה, ואחת היתה פת סוכין שאפילו אם לא תאכלנה לא תתענה, או שאין לה פת אחרת לאכול כ"אם שתי כפרות אלו, ואם תאכל אחת מהן תשבע, ולא תתענה עוד במניעת אכילת השניה (נדרים פב: וברא"ש). (25) מכיון שאין בשניה עינוי, אין הפרת הבעל מועילה לה, וגם אין נדרה מופר לה בהפרת הראשונה (שם, כרבי יוחנן), ואין אומרים נדר שהופר מקצתו הופר כולו, כדרך שאומרים בהתרה (לעיל פ"ח, ה"ח), כי התרת החכם עושה את הנדר טעות מתחילתו, והואיל והותר מקצתו הותר כולו, שלא היה בדעתו בשעת נדרו אלא שיהא כל הנדר קיים, אבל הפרת הבעל אינה אלא מכאן ולהבא, מה שהופר הופר, והשאר באיסורו עומד (רא"ש שם). והשווה לקמן פ"ג, ה"י.

ז. נדרה שלא תאכל תאנים של מדינה זו - יפר משום דברים שבינו לבינה; שעסק גדול הוא לו להשפיל²⁶ ולהביא לה מדינה אחרת²⁷. לפיכך²⁸, אם ית או גרשה, או שהביא לה איש אחר מפרות אותה מדינה - הרי אלו אסורין עליה; שאינו מפר לאחרים בדברים שבינו לבינה²⁹.

(26) לטרות. (27) אבל אין זה עינוי נפש, שהרי יכולה לאכול מפירות מדינה אחרת (משנה, נדרים עט: וכרבי יוסי שם). (28) הואיל ואין זה עינוי נפש אלא דבר שבינו לבינה. (29) כמבואר לעיל ה"ב. וכסתמת הסוגיא בנדרים פב, ב - לפי רבי יוסי: "אינו יכול להפר משום עינוי נפש, אבל מפר נדרים שבינו לבינה".

ח. וכן אם נדרה שלא להנות לבד³⁰, אף על פי שאין הבעל בפלל³¹ - יש לו להפר משום דברים שבינו לבינה³², שלא יהיה זקוק להאכילה משלו בלבד. וכן אם אסרה הנאתה על אמה³³ (כלה), כגון [פל] היהודים או כל הישמעאלים - הרי זה יפר.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בקרן". ונמשך בזה אחר גירסת הרי"ף בכתובות פ"ה, שלפיה, אין האשה חייבת ליתן תבן לבקרו אלא לבהמתו בלבד ('בית יוסף' ליו"ד סוף סי' רלד). (53) כי על מלאכה שהיא חייבת בה, אין נדרה חל, הואיל והיא משועבדת לו, אם לא שהיא עשירה ביותר והכניסה לו שפחות רבות, שאינה חייבת בה (ראה הל' אישות פכ"א ה"ו) ואז נדרה חל, כמבואר בר"ן לנדרים פא, ב.

יב. יש לפעל ולקב להפר נדרים שעדיין לא חלו ולא נאסרה בהן⁵⁴. פיצד? כגון שאמרה: הנין אסור עלי אם אלף למקום פלוני - הרי זה מפר, אף על פי שעדיין לא הלכה ולא נאסרה⁵⁵. וכן כל פיוצא בה⁵⁶.

(54) נדרים פט, ב - כחכמים, ולא כרבי נתן שם. ושם דף צ, א - הביאו סמך לכך מהפסוק (איוב ה, יב) "מפיר מחשבות ערומים", הרי שיש הפרה אפילו למחשבה בלבד טרם שהמעשה חל. (55) אבל לענין התרת הנדר ע"י חכם, אין מתיר לו עד שיחול הנדר, כמבואר בהל' שבועות פ"ו, הי"ד. (56) כגון שאמרה: תיאסר עלי הנאת בעלי, אם אעשה איזה שירות לאביו או לאבי, הרי זה מיפר אע"פ שלא עשתה ולא נאסרה (משנה, שם פט ט:). והשווה לקמן פ"ג, הי"ז-יח.

יג. האב או הפעל שאין שומעין⁵⁷ - אינם מפרין. אף על פי שהפעל מפר נדרים שלא שומעין⁵⁸, הריאוי לשמע אין השמועה מעפכת בו⁵⁹.

(57) שהם חרשים שמדברים ואינם שומעים. (58) שאומר: כל נדרים שנדרה אשתי (אפילו לא שמעתים), יהיו מופרים. וכמבואר לעיל פ"א, הכ"א. והוא-הדין שהאב מיפר בלא שמיעה, כמבואר שם ה"כ. (59) אבל זה שהוא חרש ואינו ראוי לשמוע - אינו מיפר, וכן אמרו (נדרים עג.) "ושמע אישה - פרט לאשת חרש". וב'ספרי' פרשת מטות, אמרו: "ושמע אביה - להוציא את החרש". והשווה הל' יבום פ"ד הי"ג, והל' מעשה הקרבנות פ"ז, ה"ו.

יד. השוטה אינו מפר⁶⁰, בין אם בין בעל. הקטן אין לו אישות⁶¹, לפיכך אינו מפר. והפעל מפר נדרי שתי נשיו פאחת⁶². וכן האב מפר נדרי שתי בנותיו פאחת⁶³.

(60) כיון שאין לו דעת, אין מעשיו כלום (רדב"ז). וכן הוסיכם ברא"ש לנדרים עג, א - שאין השוטה מיפר. ובהל' עדות פ"ט ה"ט, כתב רבינו: "השוטה פסול לעדות מן התורה, לפי שאינו בן מצוות. ולא שוטה שהוא מהלך ערום ומשבר כלים. . . בלבד, אלא כל מי שנטרפה דעתו ונמצאת דעתו משובשת תמיד" וכו'. (61) לא תיקנו לו חכמים נישואין, הואיל וסופו לבוא לידי נישואין גמורים, כשיגדל (הל' אישות פ"א, ה"ו), וכמבואר ביבמות קיב, ב. אבל משום קטנותו כשלעצמה, היה יכול להפר, כיון שמפלא הסמוך לאיש נדריו נבדקים (ראה לעיל פ"א, ה"ד) הוא-הדין שהיה ראוי להפר נדרי אשתו, ויבם קטן שקונה את יבמתו מן התורה (ראה קידושין יט. ובהל' יבום פ"ה הי"ח, ובביאורנו שם), ודאי שמפר מן התורה ('אור שמח'). ונערה

ישראל חמצו לנכרי בעל חובו והגיע הפסח, איסור חמץ בפסח מפקיעו משעבוד הנכרי ונאסר בהנאה, הואיל והחמץ נשאר ברשותו של ישראל ולא ביערו בפסח, וכן שחרור: שיעבר הלווה את עבדו הכנעני למלוה תמורת חובו, וחזר הלווה ושחררו, הרי עבדו משוחרר והמלוה גובה חובו ממקום אחר. (45) על מעשה ידי אשתו. (46) מדברי חכמים, וחכמים עשו חיזוק לדבריהם יותר משל תורה, כמבואר לעיל פ"ג, ה"ט (כתובות נט:). (47) ואז יחול נדרה, שמשגירשה אינה משועבדת לו למעשה ידיה. (48) לפי שנאסר במעשה ידיה, ואי-אפשר לו להזהר שלא תטחן ושלא תאפה לו או תעשה לו מלאכה אחרת שהאשה חייבת לעשות לבעלה (משנה, נדרים פה. ובר"ן שם). ואע"פ שאין אדם אוסר דבר שלא בא עדיין לעולם, בכל זאת יכולה האשה לאסור הנאת מעשה ידיה לבעלה, אע"פ שעדיין לא עשתה כלום. כי איסור נדר הוא קדוש כדבר המתקדש קדושת מזבח, שאין לו פדיון, כי גם הנדר אין לו פדיון ואינו ניתר למי שנאסר עליו, ולפיכך הוא חל גם על דבר שלא בא עדיין לעולם (כתובות נט:), וכמבואר בסמוך בסוף אות זו. אלא, שכל עוד שהיא עם בעלה, תיקנו חכמים שלא יחול הנדר, כדי לחזק את שעבוד הבעל, אבל משנתגרשה שעה אחת - נאסרו מעשי ידיה עליו, שהרי נפקע שעבודו (כסף-משנה ע"פ סוגיית הגמרא בכתובות שם). וראה הל' מעשה הקרבנות פ"ו ה"ח, שאם הקדיש דבר לקדושת מזבח, ההקדש חל אע"פ שהדבר לא בא עדיין לעולם, שאם "היתה לו בהמה מעוברת, ואמר: אם תלד זכר הרי הוא עולה. . . ילדה זכר יקרב עולה" אע"פ שעובר נחשב דבר שלא בא לעולם, כמבואר מלשונו בהל' מכירה פכ"ב, ה"י: "ואפילו עובר, הרי הוא כמי שלא בא לעולם, והמזכה לעובר - לא קנה" (מעשה רוקח). ולענין הקדש דמים, אם הוא חל על דבר שלא בא לעולם, ראה לקמן הל' ערכין פ"ו, הכ"ו, כח.

יא. נשבעה או נדרה שלא יהנה בה⁴⁹ לא אבי בעלה ולא אחיו ושאר קרוביו - אינו יכול להפר⁵⁰. וכן אם נדרה: שלא אתן מים לפני בהמתך⁵¹ ותבן לפני בקרך⁵² וכיוצא בדברים אלו, שאין בהן ענוי נפש, ואינם מדברים שפינו לבינה, ואינם ממלאכות שהיא חייבת בהן⁵³ - הרי זה אינו יכול להפר.

(49) ממנה, או ממעשה ידיה. (50) משנה, נדרים פה, א. (51) אע"פ שהיא חייבת ליתן לה תבן, כמבואר בהל' אישות פכ"א ה"ה, אינה חייבת ליתן לה מים, שסתם השקאת בהמה היא בנהר או במעיין, ואין דרך הנשים לצאת חוץ לביתן (כסף-משנה). (52) שאינה חייבת בו, כמבואר בהל' אישות, שם. והטעם, מפורש בביאורנו שם, שהבהמה מיוחדת לו לרכיבה, ולכן חייבת ליתן לה תבן, כשאר צרכי הגוף של בעלה, אבל בקרו העומד לחרישה, שאינה לצורך גופו של הבעל - אינה חייבת ליתן לו תבן. וראה ברש"י לכתובות סא: דיבור-המתחיל: בהמתו. וראוי להעיר, שבברייתא בנדרים פא, ב - שהיא מקור דברי רבינו, הנוסח: "שלא אתן תבן לפני בהמתך, ומים לפני בקרך", אלא שרבינו גורס שם: "שלא אתן מים לפני בהמתך, ותבן לפני

17 וְשָׁמַע אִישָׁה בְּיוֹם שְׁמָעוֹ וְגוֹמֵר. הָא לְמַדְתָּ, שְׁאֵחָר
18 שְׁהִפֵּר הָאָב וְשָׁמַע הָאָרוֹס - הָרִי זֶה מִפֵּר בְּיוֹם
19 שְׁמוֹעַ הָאָב⁷⁵. וְהוּא הָדִין אִם שָׁמַע אָרוֹס וְהִפֵּר,
20 וְאַחֵר בְּכַה יָמִים שָׁמַע הָאָב וְהִפֵּר בְּיוֹם שְׁמָעוֹ -
21 שְׁאִינוֹ מוֹפֵר. וּמִנֵּיין שְׁבַעֲנָרָה מְאָרְסָה הַכְּתוּב
22 מְדַבֵּר?⁷⁶ שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר לְמַטָּה: וְאִם בֵּית אִישָׁה
23 נִדְרָה וְגוֹמֵר, וְשָׁמַע אִישָׁה וְהִחְרִישׁ לָהּ וְגוֹמֵר⁷⁷.
24 מִכָּלִיל⁷⁸ שְׁאִישָׁה הָאָמוֹר לְמַעַלָּה אָרוֹס, כְּמוֹ
25 שְׁבַאֲרָנוֹ⁷⁹.

(75) סובר רבינו ש"ביום שמעו" האמור בארוס - הכוונה ליום שמיעת האב, כלומר, ששמיעת הארוס היתה ביום שמוע האב (לחם-משנה). (76) אולי משמעות הכתוב: "ואם היו תהיה לאיש" לנשואה גמורה. (77) ופסוק זה בנשואה מדבר, שבעלה לבד מיפר לה. (78) מכאן אתה למד. (79) וכך דרשוהו חכמינו בנדרים סז, א. וב"ירושלמי" נדרים פ"א ה"א. והשווה לעיל פ"א ה"א, ובבאורנו שם. ובסמ"ג מצות ל"ת רמב, מביא ראיה לדברי רבינו, שאין הארוס והאב מפירים אלא כששמעו שניהם ביום אחד, מדברי הש"ס נדרים עב, א: "כשלא שמע הארוס (הראשון) ושמע האב ובו ביום מצי (יכול) הארוס (השני) מיפר, מכאן ואילך לא מצי מיפר", הרי ששמיעת שניהם צריכה להיות באותו יום. אלא שגירסת הש"ס שלפנינו היא: "ושמע האב דבו ביום מצי מיפר" וכו', וזה מוסב על האב כשהוא מיפר לבדו, ולא כשהארוס השני מיפר עמו. ואמנם הרמב"ן חולק על דברי רבינו, ולדעתו אפילו לא שמעו שניהם ביום אחד, כל אחד מיפר ביום שמעו. וראה בשו"ע יו"ד סי' רלד ס"ה, שהביא דעת רבינו כדעה סתמית, ודעת הרמב"ן בשם: "יש אומרים".

26 יח. שָׁמַע הָאָב או הַבֶּעַל וְשָׁתַק כְּדִי לְעַצְרָהּ⁸⁰, אָף
27 עַל פִּי שְׁלֹא הָיָה בְּלִבּוֹ לִקְיָם נִדְרָה, הוֹאִיל וְעֵבֶר
28 הַיּוֹם וְלֹא הִפֵּר וְלֹא בָטָל⁸¹ - נִתְקַיְּמוּ נִדְרֶיהָ⁸². נִדְרָה
29 וְהִפֵּר לָהּ הָאָב או הַבֶּעַל, וְהָיָה לֹא יִדְעָה שְׁהִפֵּר
30 וְעֵבֶרָה עַל נִדְרָה או עַל שְׁבַעֲנָרָה בְּזָדוֹן - הָרִי זֶה
31 פְּטוּרָהּ⁸³. וְאָף עַל פִּי שְׁנִתְּכִינָה לְאִסּוּר, הוֹאִיל
32 וְנִעְשָׂה הֶהָתֵר⁸⁴ - פְּטוּרָהּ. וְעַל זֶה נֶאֱמַר: וְה' יִסְלַח
33 לָהּ, כִּי הִנֵּיא אָבִיהָ אֶתָּה⁸⁵. וּמִכָּפִין אוֹתָהּ מִכַּת
34 מְרֻדוֹת⁸⁶, מִפְּנֵי שְׁנִתְּכִינָה לְאִסּוּר.

(80) שתהא סבורה, שדעתו לקיים נדרה, והוא אינו מתכוון לכך, אלא שיפר לה לאחר מכאן (נדרים עח: ובר"ן). (81) שלא כפה אותה לעשות הדבר שאסרה אותו עליה, כמפורש להלן פ"ג, ה"ה. (82) מסקנת הסוגיה שם עט, א. וכתב הר"ן שם: שתק על-מנת לקיים לאלתר, שוב אינו יכול להפר, ואפילו בו ביום. (83) ממלקות. (84) לפני שעברה. (85) 'ספרי' פ' מטות על פסוק זה, ומסיים שם: "והרי דברים קל-וחומר, ומה אם נדרים המופרים צריכים סליחה, קל-וחומר לנדרים שאינם מופרים". ובנזיר כג, א - אמרו: "כשהיה מגיע רבי עקיבא אצל פסוק זה, היה בוכה. ומה מי שנתכוון לעלות בידו בשר חיזיר, ועלה בידו בשר טלה

נשואה לקטן, אביה מיפר נדרה (רדב"ן). והוא הדין לאשת שוטה והיא נערה, אביה מפר נדרה, שגם לשוטה אין אישות, כמבואר ביבמות שם. (62) שאומר לשתיהן: מופר לכן. (63) נדרים עג, א. אע"פ שנאמר בהם: "אותה": ואם הניא אביה "אותה" - ביום שמוע אישה יניא "אותה" (במדבר ל, ו, ט), אין אומרים "אותה" לבדה - ולא אותה וחברתה, אלא "אותה" לאו דוקא, ואפילו שתיהן כאחת. וכן מפורש בתוספתא נדרים פ"ו, מ"א: "או שהיו לו חמש נשים, ונדרו כולן ואמר מופר, כולן מופרים". ודעת הרמב"ן הובאה בר"ן לנדרים עג, א - שאין הבעל יכול להפר שתי נשיו כאחת, ו"אותה" דוקא הוא, ולא אותה וחברתה. וראה בהל' סוטה פ"ד ה"ב: "אין משקים שתי סוטות כאחת, שנאמר: והעמיד אותה הכהן", אלא ששם עיקר הטעם מפני "שלבה גס בחברתה", ומפני צוות חברתה לא תפחד ולא תודה, כמבואר בנדרים שם (לחם-משנה).

1 טו. הִפֵּרְתָּ נִדְרִים - כָּל הַיּוֹם, וְאִינָה מַעַת לַעֲת⁶⁴.
2 פִּיֶּצֶד? נִדְרָה בְּתַחֲלַת לַיִל שְׁנִי - הָרִי מִפֵּר כָּל אוֹתָהּ
3 הַלַּיְלָה וְכָל יוֹם שְׁנִי⁶⁵. נִדְרָה בְּיוֹם שְׁנִי בְּתַחֲלַת הַיּוֹם
4 - מִפֵּר כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם⁶⁶. נִדְרָה בְּסוֹף הַיּוֹם עִם⁶⁷
5 חֲשֻׁכָּה: אִם הִפֵּר לָהּ עַד שְׁלֹא תִּחְשַׁךְ - מוֹפֵר; וְאִם
6 לֹא הִפֵּר לָהּ עַד שֶׁחֲשֻׁכָּה - אִינוֹ יָכוֹל לְהִפֵּר⁶⁸.

(64) משעת שמיעה ביום זה עד למחר באותה שעה, שהן עשרים וארבע שעות. (65) שהיום הולך אחר הלילה שלפניו, ככתוב (בראשית א, ה) "ויהי ערב ויהי בקר, יום אחד". (66) אבל לא בלילה שלאחריו. (67) סמוך לחשיכה. (68) שהלילה שלאחריו נחשב ליום הבא, ואין זה "ביום שמעו" (משנה, נדרים עו:).

7 טז. וּמַהוּ זֶה שְׁכַתוּב בַּתּוֹרָה מַיּוֹם אֶל יוֹם⁶⁹?
8 מְלִמֵּד, שְׁמִיפֵר בְּלִילָה⁷⁰ אִם נִדְרָה בְּלִילָה וְכֵן מִפֵּר
9 כָּל הַיּוֹם⁷¹, כְּמוֹ שְׁבַאֲרָנוֹ⁷². נִדְרָה וְשִׁהֲתָה בְּכַה יָמִים
10 וְאַחֵר כֶּף שָׁמַע הָאָב או הַבֶּעַל - הָרִי זֶה מִפֵּר בְּיוֹם
11 שְׁמָעוֹ, וְכֹאֲלוֹ נִדְרָה בַּעַת שְׁשֻׁמְעָה⁷³; שְׁנֶאֱמַר: בְּיוֹם
12 שְׁמָעוֹ, לֹא בְּיוֹם נִדְרָה בְּלִבְדָּה⁷⁴.

(69) שמשמעו לכאורה "מעט לעת", שיעור שיש בין תחילת יום אחד לתחילת יום אחר, דהיינו עשרים וארבע שעות (ר"ן שם). (70) שמשמעו יום שלם אפילו בלילה, ולא כמשמעות הפשוטה של "ביום שמעו" ביום ולא בלילה (גמרא שם). (71) שאפילו נדרה בתחילת הלילה, יכול הוא להפר עד סוף היום שלאחריו. (72) בהלכה הקודמת. וראה לקמן פ"ג ה"ח, ובבאורנו שם. (73) טעות סופר, וצריך להיות: ששמע. וכן הוא בכת"י התימנים: ששמע. (74) וכן אמרו ב"ספרי" פ' מטות, קנן: "הואיל והבעל מיפר והאב מיפר, מה הבעל עשה בו חרישה ושמיעה כיום נדר, אף האב נעשה בו חרישה ושמיעה כיום נדר".

13 יז. נַעֲרָה מְאָרְסָה שְׁנִדְרָה, וְשָׁמַע אָבִיהָ וְהִפֵּר,
14 וְלֹאֲחֵר יָמִים שָׁמַע הָאָרוֹס וְהִפֵּר בְּיוֹם שְׁמָעוֹ - אֵין
15 זֶה מוֹפֵר. שְׁנֶאֱמַר: וְאִם הִנֵּיא אָבִיהָ אוֹתָהּ בְּיוֹם
16 שְׁמָעוֹ וְגוֹמֵר. וְאִם הָיוּ תִּהְיֶה לְאִישׁ וְנִדְרֶיהָ עָלֶיהָ,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

ורצה בהפרתו הקודמת, אינו צריך לחזור ולהפר, ש'תוך כדי דיבור' כדיבור דומה, כמבואר בסוגיה שם פז, א. (לחם-משנה). והשווה ה' אבל פ"ח, ה"ח. (98) בכ"י התימנים, תיבה זו אינה. וכן בפסוק. (99) נדרים פז, ב. וב'ספרי' פ' מטות דרשו: "והחריש לה אביה" - שיהא מתכוון לה, שאם נדרה בתו ואמר כסבור הייתי שאשתי - הרי זה יחזור ויפר". (100) שיום ידעתו כיום שמועתו, כאמור לעיל ה"כ.

יום ה' ל' אדר א' ה'תשע"ו

פרק שלשה עשר

(1) כיצד מפירים נדר וכיצד מבטלים אותו, ההבדל שבין ביטול נדר להפרתו, הפרת נדרים בשבת, שליחות בהפרת נדרים, נדר שהופר מקצתו אם הופר כולו, שהולכים בהפרה אחר זמן קבלת הנדר ולא אחר שעת תחולתו, הקמת הנדר בלב ודין הפרתו בלב בלבד, הנודר נדר מתי הוא נחשב לזריז ומשובח.

א. מִפֶּר אָדָם אוּ מִקְיָם² דְּבָרֵי אִשְׁתּוֹ אוּ בִתּוֹ בְּכָל לְשׁוֹן³, וְאֵף עַל פִּי שְׁאִינָה מִפֶּרֶת; וְשָׁאִין הָאִשָּׁה צְרִיכָה לְשַׁמֵּעַ הַהִפְרָה אוּ הַקְיֹם⁴.

(2) מביע הסכמתו. (3) שאפילו לא ידעה שהפירו לה את נדרה ועברה על נדרה "הואיל ונעשה ההיתר פטורה" ומעתה אין הקפדה באיזו לשון הפר. (4) שאפילו קיימו בלב הרי זה קיום. והואיל ומועיל קיום במחשבה בלבד, אין להקפיד על לשון הקיום.

ב. וְכִיצַד מִפֶּר? אוֹמֵר: מוֹפֵר, אוּ בִטֹל, אוּ אֵין נִדֵּר זֶה בְּלוֹם⁵, וְכִיּוֹצֵא בְּדָבָרִים שְׁעֲנִינָם עֲקִירַת הַנִּדֵּר מַעֲקָרוֹ. בֵּין בְּפִנְיָהּ בֵּין לְאַחֶיהָ⁶. אָבֵל אִם אָמַר לָהּ: אֵי אֶפְשִׁי שְׁתַּדְרִי⁸, אוּ אֵין קָאֵן נִדֵּר - הֲרִי זֶה לֹא הִפֵּר⁹. וְכֵן הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ אוּ לְבִתּוֹ: מַחֲוֹל לִיךְ, אוּ מִתֵּר לִיךְ, אוּ שְׂרׁוֹי לִיךְ¹⁰, וְכָל פְּיוֹצֵא בְּעֲנִין זֶה - לֹא אָמַר בְּלוֹם; וְשָׁאִין הָאָב וְהַבֶּעַל מִתִּיר¹¹ כְּמוֹ הַחֲכָם, אֲלֹא עוֹקֵר הַנִּדֵּר מִתַּחֲלָתוֹ וּמִפֶּרֶתוֹ¹².

(5) שנינו: "אין זה נדר לא אמר כלום". ולכאורה זה סותר את דברי רבינו הסובר שהנדר מופר בלשון זו, אלא, שיש הבדל בין "אין זה נדר", שמשמעו, אין כאן נדר, ולפיכך לא אמר כלום, שהרי יש כאן נדר, - ל"אין נדר זה כלום" שמשמעו, שהוא נדר, אלא שאינו כלום לפי שהוא מבטלו. (6) בכתב יד התימנים: "בין בפניה בין שלא בפניה". (7) איני רוצה. (8) עתיד במקום עבר, וכוונתו לנדרים שכבר נדרה. (9) שאין זו לשון הפרה ברורה. (10) לשונות של התרת נדר על ידי חכם. (11) הנדר על ידי טעם ונימוק. (12) בלא טעם. דברי רבינו אלה תמוהים מאוד, שמשמעו, כאילו החכם אינו מתיר את הנדר אלא מכאן ולהבא ואילו הבעל עוקר את הנדר מתחילתו, בעוד שלהלכה אין הבעל מפר אלא מכאן ולהבא, ואילו החכם עוקר את הנדר מעיקרו כמבואר במסכת כתובות עד: קידש אשה על מנת שאין עליה נדרים והלכה אצל חכם והתירה - מקודשת, על מנת שאין בה מומים והיו בה מומים והלכה אצל רופא ורפאה

- טעון כפירה וסליחה, המתכוין לעלות בידו בשר חזיר, ועלה בידו בשר חזיר - על-אחת-כמה-יכמה". (86) מכות מדרבנן, כדי להוכיחה שלא תהא מזידה (משנה, נזיר שם וברש"י). ומכת מרדות האמורה בכל מקום, כפי מראה עיני הדיין וכפי צורך השעה (רע"ב שם). מרדות - רידידי בתוכחה, שלא ירגיל בזה ואין לה קצבה אלא עד שיקבל עליו (רש"י לחולין קמא).

1 יט. נִדְרָה וְעִבְרָה עַל נִדְרָה קָדָם שְׁיִפֵּר לָהּ אָבִיהָ אוּ
2 בַּעֲלָהּ, אֵף עַל פִּי שְׁשִׁמַּע בּוֹ פִּיּוֹם וְהִפֵּר לָהּ - הֲרִי
3 זוּ חֵיבָתָה עַל דְּבָר שֶׁעִבְרָה בּוֹ⁸⁷; אִם מִלְּקוֹת⁸⁸ -
4 מִלְּקוֹת, וְאִם קָרְבָּן⁸⁹ - קָרְבָּן.

(87) שבהפרת הבעל לא נעקר הנדר מעיקרו אלא הותר מכאן ולהבא, נמצאת זו עברה על נדרה באיסור (נזיר כא: וכמסקנת הסוגיה שם כב.) והשווה לקמן פ"ג הט"ו. (88) שעברה על נדרה, הרי זו לוקה משום: "לא יחל דבריו". כמפורש לעיל פ"א, ה"ה. (89) כגון שנשבעה שבועת ביטוי, שלא תאכל מין פלוני ואכלתו - הרי זו חייבת קרבן, כמבואר בהל' שבועות פ"א, ה"ג. או שנדרה להיות נזירה ונטמאה, שצריכה להביא קרבנות נזיר טמא ('קריית ספר'). ולדעת ה'אור שמח' הכוונה, כשאכלה בשוגג מהככר שנדרה ממנה, הרי זו חייבת קרבן מעילה, כדברי רבינו בהל' מעילה פ"ד, ה"ט: "יש מעילה בנדרים".

5 כ. שְׁמַע נִדְרָה וְשִׁתַּק מִפְּנֵי שְׁלֹא הִיָּה יוֹדֵעַ שֵׁישׁ לֹאֵב
6 אוּ לְבַעַל לְהִפְרֹתוֹ⁹⁰, אוּ שְׁדִיעַ שֵׁישׁ לָהֶם לְהִפֵּר אָבֵל
7 לֹא יָדַע שֶׁנִּדֵּר זֶה צְרִיף הַפֶּרָה⁹¹, וְלֹאֲחֵר זְמַן⁹² יָדַע
8 - הֲרִי זֶה יָפֵר. וְשַׁעַת יְדִיעָתוֹ כְּאֵלוֹ הִיא שַׁעַת הַנִּדֵּר
9 אוּ שַׁעַת שְׁמוּעָתוֹ⁹³, וְיָפֵר כָּל הַיּוֹם.

(90) שום נדר, לא של עינוי נפש ולא של בינו לבניה. (91) שהוא נדר גמור וזקוק להפרתו. (92) אפילו לאחר כמה ימים לנדרה. (93) משנה, נדרים פז, ב. אבל אם הפיר ביום שמעו, ולא ידע שנדר זה צריך הפרה, אין הפרתו הפרה. שמקצת ידיעה אינה ידיעה, ומתוך שלא ידע שזה נדר, נמצאת הפרתו קודמת לנדר ואינה כלום (רדב"ז).

10 כא. נִדְרָה אִשְׁתּוֹ, וְסָבוֹר שֶׁהִיא בִּתּוֹ⁹⁴, וְהִפֵּר לָהּ עַל
11 דַּעַת שֶׁהִיא בִּתּוֹ; וְכֵן אִם נִדְרָה בְּנִזְיֹר⁹⁵, וְסָבוֹר
12 שֶׁנִּדְרָה בְּקָרְבָּן⁹⁶, וְהִפֵּר לָהּ עַל דַּעַת שֶׁנִּדְרָה קָרְבָּן;
13 אֲסָרָה עֲצָמָה בְּתֹאנִים, וְסָבוֹר [שְׁאֲסָרָה עֲצָמָה]
14 בְּעֲנִיבִים, וְהִפֵּר לָהּ עַל דַּעַת שֶׁנִּדְרָה לְאִסֵּר [עֲצָמָה]
15 בְּעֲנִיבִים - צְרִיף לְחֹזֵר וְלִהְפֵּר כְּשִׁידַע הַנִּדֵּר וְהַנּוֹדֶרֶת
16 לְשֵׁם הַנּוֹדֶרֶת הַזֹּאת וּלְשֵׁם הַנִּדֵּר הַזֶּה⁹⁷. שְׁנֹאֲמַר: לֹא
17 הִנִּיא אָבִיהָ אֶתָּה⁹⁸ - לְנוֹדֶרֶת⁹⁹ עֲצָמָה. וְאוֹמֵר: וְשִׁמַּע
18 אָבִיהָ אֶת נִדְרָה - עַד שְׁדִיעַ אֵי זֶה נִדֵּר נִדְרָה. וְיִישׁ
19 לוֹ לְהִפֵּר אוֹתוֹ כָּל יוֹם הַיְדִיעָה¹⁰⁰.

(94) שאמרו לו: בתו נדרה. (95) נזירה. (96) שאסרה על עצמה יין זה, ואמרה שיהיה עליה כקרבן (ר"ן לנדרים פז:). (97) משנה, נדרים פז, ב. ומובן, שאם הודיעוהו תוך כדי דיבור להפרתו, והעמידוהו על טעותו

17 בְּשִׁפְתָיו¹⁹. וְאִם הָפֵר בְּלִבּוֹ - אֵינוֹ מוֹפֵר²⁰. אָבֵל
18 הַמְבַטֵּל - אֵינוֹ צָרִיךְ לְהוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו, אֲלֵא מְבַטֵּל
19 בְּלִבּוֹ בְּלִבְדּוֹ, וְכֹפֶה אוֹתָהּ לַעֲשׂוֹת²¹. בֵּין עֲשֵׂתָהּ
20 בֵּין לֹא עֲשֵׂתָהּ - בְּטֵל הַנֶּדֶר²².

19 (לומר לה: מופר לך. 20) כיוון, שאם שתק ביום שמעו
הרי זה קיום הנדר, הרי בהכרח כשרוצה להפר צריך להוציא
הפרתו בשפתיו, כדי שהדיבור יוציא מכלל שתיקה.
21) שמניח לפניו לאכול דבר שנדרה ממנו. ומעשה זה
מוציאו מידי שתיקה, כהפרה בדיבור. 22) נמצא ביטול
נדר לחוד, והפרתו לחוד. וזה מיוסד על דברי הברייטא
בנדרים עז: "אומר לה טלי ואכלי, טלי ושתי והנדר בטל
מאליו - אמר ר' יוחנן וצריך שיבטל בליבו" הרי שהביטול
הוא בלב, בעוד שההפרה אינה אלא בשפתיו. ולדעת
הראב"ד אין שום הבדל בין ביטול להפרה, ואין שום דרך
לכופר את האשה, אלא מיפר את הנדר דרך ביטול והפרה
שהם אחד. וכשאמר: "אומר לה טלי ואכלי ... והנדר בטל
מאליו" אין זה אלא כשהוא מפר בשבת, שלא יפר לה כדרך
שהוא מפר לה בחול, אלא משנה בלשונו ומבטלו בליבו
דרך הפרה, ולמעשה אין שום הבדל בין ביטול להפרה, כי
שניהם אחד הוא. ובפירוש אמרו "חומר בנשים מבעבדים
שהוא כופה את עבדו ואינו כופה את אשתו" להפר נזירותה.
אולם המעיין בדברי רבינו, יראה שלא נתכוון לומר לכופה
ממש לאכול, שהרי בפירוש כתב: "וכופה אותה לעשות בין
עשתה בין לא עשתה בטל הנדר" הרי שאין כפייה זו אלא
בדיבור. כי עצם מעשה הכפייה המתבטא בהנחת אוכל
לפניה או באמירתו: טלי ואכלי, הרי זה מגלה את רצונו
בהפרת הנדר, ואין לך הפרה מפורשת יותר מזו.

21 ח. מִפְּרִין נְדָרִים בְּשִׁפְתָּהּ, בֵּין לְצַרְף הַשְּׁבֵת²³ בֵּין שְׁלֹא
22 לְצַרְף הַשְּׁבֵת²⁴. וְלֹא יֹאמַר לָהּ בְּשִׁפְתָּהּ מוֹפֵר לִי, וְ
23 בְּדֶרֶךְ שְׁאוּמֵר בְּחֹל²⁵, אֲלֵא מְבַטֵּל בְּלִבּוֹ וְאוֹמֵר לָהּ:
24 טְלִי אֲכָלִי, טְלִי וּשְׁתִּי²⁶, וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה.

23 כגון שנדרה מאכילה או מתכשיטין. 24) שאם לא יפר
לה היום ביום שמעו שוב לא יוכל להפר לה למוציא שבת.
אבל אין נשאלים לחכם בשבת אלא אם היו הנדרים לצורך
שבת. 25) כי צריך לשנות בשבת מדרכו בחול.
26) והוא הדין אם אמר לה לשון זה בחול, שהנדר בטל, כי
אחרת, לא הייתה מועילה אמירתו אפילו בשבת, אלא
שבחול הוא רגיל לומר: מופר לך, ובשבת משנה.

25 ט. הָאוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ אוֹ לְבִתּוֹ: כָּל הַנְּדָרִים שֶׁתִּדְרִי
26 מִכָּאן²⁷ וְעַד שְׁאוּבָא מִמָּקוֹם פְּלוּנִי הֲרִי הֵן קִמְנִין אוֹ
27 הֲרִי הֵן מוֹפְרִין - לֹא אָמַר כָּלֹם²⁸. עֲשֵׂה שְׁלִיחַ
28 לְהִפָּר לָהּ²⁹ אוֹ לְקַיֵּם לָהּ - אֵינוֹ כָּלֹם; שְׁנֵאמַר:
29 אִישָׁהּ יְקִימְנִי וְאִישָׁהּ יִפְרְנֶנּוּ³⁰. וְכֵן הָאֵב - בַּעֲצָמוֹ
30 וְלֹא בְּשִׁלּוּחֵהּ³¹.

27) מאותה שעה שאצא מכאן. 28) כי נדרים שעדיין לא
באו לעולם, אינו יכול לקיימם, שהרי קיומו הוא בטעות, כי
אולי יהיו לה נדרים כאלה, שלא ירצה בקיומם. והוא הדין
שאין בידו להפרם (ואין אומרים קל וחומר: אם הפר נדרים

אינה מקודשת, "מה בין חכם לרופא? חכם עוקר את הנדר
מעיקרו, ורופא אינו מרפא אלא מכאן ולהבא". הרי שהחכם
מתיר ועוקר את הנדר מיסודו, וב"קרית ספר" מגדיר, שיש
חילוק בין התרת החכם להפרת הבעל, כי הראשון [=החכם]
מתיר הנדר ועדיין יש על הנדר קצת עונש, כי היתר חכם
אינו מפורש בתורה, אלא פורח באוויר נשען על רמז מועט,
ואילו הבעל והאב מוסמכים להפר את הנדר ברשות התורה,
שכתבה מפורש: "ואם הפר יפר" "ואישה יפרנו" וכו' ולא
נשאר שום עונש על הנודרת, וזוהי כוונת רבינו, שהבעל
עוקר את הנדר (מכאן ולהבא) שלא נשאר בו שום רושם,
ועונש. בניגוד לחכם, שאינו אלא מתיר את הנדר, אבל לא
מבטלו כליל ללא עונש. ומרן ה"כסף משנה" מתיר:
שהחכם אינו יכול להתיר אלא על ידי פתח חרטה, ששואל
את הנודר, אילו היית יודע בשעת נדריך, שתצטער כל כך,
או שיארע לך כך וכך, כלום היית נודר, ואחרי שהנודר
מצהיר, שלא נדר על מנת כך, נמצא שלא חל עליו הנדר
כלל, והחכם אינו עוקר את הנדר אלא מתירו, מורה הוראה,
שלאור חרטה הנודר אין כאן נדר כלל, ולא חל עליו מעולם.
אבל הפרת הבעל אינה על ידי חרטה, אלא הבעל עוקר
לרצונו: למרות שהוא חל מתחילה, זכאי הבעל לבטלו
(מכאן ולהבא) בתוקף סמכותו כבעל, נמצא שההפרה,
פירושה: עקירה - אחרי תחולת הנדר - ללא הנמקה
ושמיעת חרטה מאשתו הנודרת.

1 ג. וְכִיּוֹצֵא מִקָּיָם? כְּגוֹן שִׁיאֲמַר לָהּ: קָיָם לִיכִי¹³, או
2 יָפָה נְדָרְתִּי, או אֵין מְמוֹתָךְ, או אֵלוֹ לֹא נְדָרְתִּי הֵייתִי
3 מִדִּירָךְ, וְכֵל פִּיּוֹצֵא בְּדָבָרִים שֶׁמִּשְׁמָעֵן שְׂרָצָה בְּנֶדֶר
4 זֶה.

13) לך.

5 ד. הַמְבַטֵּל נְדָרִי אִשְׁתּוֹ אוֹ בִּתּוֹ - אֵינוֹ צָרִיךְ לֹמַר
6 כָּלֹם¹⁴, וְנִתְבַטְּלוּ כָּל הַנְּדָרִים.

14) בניגוד למפר, שצריך להוציא בשפתיו ואם הפר בליבו
אינו מופר.

7 ה. וּמַהוּ הַבְּטוּל? שִׁיכֹף אוֹתָהּ לַעֲשׂוֹת דְּבַר שְׁאִסְרָה
8 אוֹתוֹ¹⁵. אָבֵל הַהִפְרָה אֵינוֹ כּוֹפֶה אוֹתָהּ, אֲלֵא מִפֵּר
9 לָהּ¹⁶ וּמְנִיחָהּ, אִם רָצָתָה - עוֹשָׂה, וְאִם רָצָתָה - אֵינָה
10 עוֹשָׂה.

15) שנותן לה לאכול דבר שנדרה ממנו, ואינו אומר לה
כלום. 16) שאומר לה: מופר לך.

11 ו. כִּיּוֹצֵא? נְדָרָה אוֹ נִשְׁבָּעָה שְׁלֹא תֹאכֵל אוֹ שְׁלֹא
12 תִּשְׁתֶּה, וְאָמַר לָהּ: מוֹפֵר לָךְ¹⁷ - הֲרִי זֶה הָפֵר, וּמִתְרַת
13 לְאָכֵל וּלְשִׁתּוֹת. נָטַל וְנָתַן לָהּ, וְאָמַר לָהּ: טְלִי
14 וְאֲכָלִי, טְלִי וּשְׁתִּי - הֲרִי זֶה אוֹכֵלֶת וּשׁוֹתָהּ, וְהַנֶּדֶר
15 בְּטֵל מֵאֲלִיו¹⁸.

17) או שאמר לה: בטל, או אין נדר זה כלום. 18) אף על
פי שלא אמר לה שום לשון הפרה.

16 ז. הַמִּפָּר נְדָרִי בִּתּוֹ אוֹ אִשְׁתּוֹ - צָרִיךְ לְהוֹצִיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אם לא אמרה אמן אינו יכול להדירה בעל כורחה. (44) מפני שתלה נדרו בנדרה, ואם יפר חלק האשה גם חלקו יופר, ונמצא עובר על "לא יחל דברו". (45) כאן לא תלה נדרו בנדרה ואפילו יופר נדרה לא תבטל נדרו. ולא עבר על "לא יחל דברו".

יד. פיצד? אָמַר לָהּ: הֲרִינִי נָזִיר וְאַתָּה, כְּלוּמַר, וְאַתָּה נִזְיָרָה כְּמוֹתִי, וְאַמְרָה אָמֵן - אֵינוּ יָכוֹל לְהִפָּרֵךְ. אָמַר לָהּ: הֲרִינִי נָזִיר, וְיִמָּה תֵּאמְרִי, הֲאֵת נִזְיָרָה כְּמוֹתִי? וְאַמְרָה אָמֵן - הֲרִי זֶה יִפָּרֵךְ. וְאִם הִפָּר לָהּ - 48 - וְשָׁלוּ בְּטֵל; שֶׁזֶּה כְּמִי שֶׁתִּלָּה נִדְרוֹ בְּנִדְרָה. אָמְרָה לוֹ: הֲרִינִי נִזְיָרָה וְאַתָּה, וְאַמְרָה אָמֵן - אֵינוּ יָכוֹל לְהִפָּרֵךְ. 49. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(46) שאם יפר את נדרה נמצא גם חלקו בטל "ואינו רשאי לגרום דבר להיות נדרו מבוטל". (47) שלא תלה נדרו בנדרה, שאפילו לא תקבל נזירות יישאר הוא נזיר על כל פנים. (48) דבר זה חוזר אל דברי תחילת ההלכה שאמר: הריני נזיר ואת נזירה כמותי, שלפיכך לא יפר, מפני שאם יפר יהיה גם חלקו בטל, שהרי תלה נדרו בנדרה, ואם נדרה בטל הרי בהכרח גם נדרו בטל הואיל ושניהם תלויים זה בזה, אמנם לכתחילה אסור לו להפר חלקה ולגרום לעצמו לעבור על "לא יחל דברו", אבל אם עבר והפר הרי ממילא חלקו מופר. (49) שהרי קיים לה.

טו. הָאִשָּׁה שֶׁנִּדְרָה, וְשָׁמַע אַחֵר וְהִתְפַּסַּע עִצְמוֹ בְּנִדְרָה⁵⁰ וְאַמְרָה 'וְאֵנִי', וְשָׁמַע אַבִּיהָ אוֹ בַּעְלָהּ וְהִפָּר לָהּ - שָׁלָה מוֹפָר, וְזֶה שֶׁהִתְפַּסַּע עִצְמוֹ חֵבֵב⁵¹.

(50) בתוך כדי דיבורה. (51) בנזירות, שם כא: בעיני שנפשטה, שאין הבעל עוקר את הנדר מעיקרו אלא מכאן ולהבא, ולפיכך זה שהתפסע עצמו בנדרה בחיובו עומד. אבל החכם כשמתיר הנדר עוקרו מעיקרו וכשהותר הראשון הותרו ממילא כל הנתפסים בו.

טז. הָאִשָּׁה שֶׁאֵין לָהּ בַּעַל וְאֵינָה בְּרִשּׁוֹת אָב, וְאַמְרָה: הֲרִי הַבֶּשֶׂר אֲסוּר עָלַי לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְנִשְׁאֵת בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים יוֹם, אָף עַל פִּי שֶׁבִּשְׁעָה שָׁחַל הַנָּדָר הֲרִי הִיא בְּרִשּׁוֹת הַבַּעַל - אֵינוּ יָכוֹל לְהִפָּר; שֶׁבִּשְׁעַת הַנָּדָר לֹא הִיָּתָה בְּרִשּׁוֹתוֹ. וְעַל זֶה נֶאֱמַר: וְנָדָר אֲלֻמָּנָה וְגִירוּשָׁה וְגוֹמְרָה⁵². וְאִפְלוּ הִיָּתָה מֵאֲרֻסָּת לֹא בִּשְׁעַת הַנָּדָר⁵³; שֶׁאֵין הַבַּעַל מִפָּר פְּקוּדֵמִיָּה⁵⁴, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

(52) כל אשר אסרה על נפשה יקום עליה, שאם לא נישאת אחרי כן אין צורך לומר: "יקום עליה", כי מי יפר לה, אלא וודאי כשנשאת לאחר שנדרה הכתוב מדבר. (53) שאין הבעל מיפר לבדו עד שתיכנס לרשותו. (54) מה שנדרה קודם נישואיה.

יז. נִדְרָה תַּחַת בַּעְלָהּ שֶׁהִיָּה הַבֶּשֶׂר אֲסוּר עָלֶיהָ לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, אוֹ שֶׁתִּהְיֶה נִזְיָרָה לְאַחַר שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְהִפָּר לָהּ בַּעְלָהּ, וְיָמָת אוֹ גִּרְשָׁה בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים

שבאו לכלל איסור, שכבר חלו, לא יפר נדרים שלא באו לכלל איסור). שנאמר "אישה יקימנו ואישה יפרנו" - את שבא לכלל היקם בא לכלל היפר, לא בא לכלל היקם (שלא חל עדיין) לא בא לכלל היפר. (29) נדרים שכבר נדרה, ואמר לו: "אם תראה שלא כראוי לי נדרה, הפר לה". (30) אף על פי שבכל התורה, שלוחו של אדם כמותו, כאן גילה הכתוב באמרו פעם שנית "ואישה יפרנו", שדווקא הבעל ולא השליח. (31) "כי הניא אביה אותה" אביה ולא השליח.

י. אָסְרָה עֲצָמָהּ בְּתֵאֲנִים וְעֵנָבִים, בֵּין בְּנִדָּר בֵּין בְּשִׁבּוּעָה, בֵּין שֶׁאֲסָרָה עֲצָמָהּ בְּכָל הַמִּין בֵּין שֶׁאֲמָרָה תֵּאֲנִים וְעֵנָבִים אֵלָיו, וְקִיָּם לְתֵאֲנִים וְהִפָּר לְעֵנָבִים, אוֹ שֶׁקִּיָּם לְעֵנָבִים וְהִפָּר לְתֵאֲנִים - מָה שֶׁקִּיָּם קִיָּם, וְיִמָּה שֶׁהִפָּר מוֹפָר. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה. וְאֵין אוֹמְרִין בְּהִפָּרָה: נִדָּר שֶׁהוּפָר מִקְצָתוֹ - הוּפָר כֻּלּוֹ, כְּדֶרֶךְ שֶׁאוֹמְרִין בְּהִתְרָה³².

(32) כי כשהחכם מתיר הנדר, נעשה הנדר טעות מעיקרו, והואיל והותר מקצתו, הותר ממילא כולו, שלא היה בדעתו אלא שיהא הנדר כולו קיים, אבל הפרת הבעל אינה אלא מכאן ולהבא, מה שהופר - הופר, והשאר עומד באיסורו.

יא. מִי שֶׁנִּדְרָה אֶשְׁתּוֹ וְשָׁמַע וְהִתְפַּסַּע עִצְמוֹ³³ בְּנִדְרָה - אֵינוּ יָכוֹל לְהִפָּר, שֶׁהֲרִי קִיָּם לָהּ³⁴. נִדָּר הוּא וְהִתְפַּסָּה עֲצָמָהּ בְּנִדְרוֹ³⁵ - מִפָּר אֶת שְׁלָהּ³⁶, וְשָׁלוּ קִיָּם³⁷.

(33) שאמר: גם אני כמותך. (34) גילה רצונו שמסכים לנדרה ואין זה גרוע מקיום בליבו שנקרא קיום. (35) שאמרה בתוך כדי דיבור לנדרו: "ואני". (36) שהרי לא גילה דעתו שרוצה לקיים נדרה. (37) שאין נדרו תלוי בנדרה.

יב. פִּיצָד? שָׁמַע אֶשְׁתּוֹ אוֹ בְּתוֹ אוֹמְרִין 'הֲרִינִי נִזְיָרָה', וְאַמְרָה 'וְאֵנִי'³⁸ - אֵינוּ יָכוֹל לְהִפָּר, וְשִׁנְיָהֶם נִזְיָרִים. אָמַר הוּא 'הֲרִינִי נָזִיר', וְשָׁמַע הִיא וְאַמְרָה 'וְאֵנִי' - מִפָּר לָהּ³⁹, וְשָׁלוּ קִיָּם⁴⁰. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(38) כיוון שאמר: "ואני" הרי זה כקיום, ובכל זאת אם ישאל לחכם על הקמתו, חוזר ומפר לה. (39) שנאמר "לנדר נדר נזיר להזיר לה" - מקיש נזירות לנדרים, מה נדרים האב מפר נדרי בתו ובעל מפר נדרי אשתו, אף נזירות האב מפר נזירות בתו ובעל מפר נזירות אשתו. (40) עד שישאל לחכם ויתירנו.

יג. נִדָּר לְעִצְמוֹ, וְהִדְיָרָה כְּמוֹתִי⁴¹, וְגִמְרָה כְּלֻבּוֹ⁴² לְהִדְיָרָה, וְאַמְרָה אָמֵן⁴³ - הֲרִי זֶה אֵינוּ יָכוֹל לְהִפָּר⁴⁴. וְאִם נִדָּר, וְהִדְיָרָה דֶּרֶךְ שֶׁאֵלָה לִידַע מָה בְּלִפְנֵי, כְּמוֹ שֶׁאֲמַר לָהּ: הִתְרָצִי בְּנִדָּר זֶה לְהִיּוֹת כְּמוֹתִי אוֹ לֹא? וְאַמְרָה אָמֵן - הֲרִי זֶה מִפָּר לָהּ⁴⁵.

(41) שאמר: הריני נזיר ואת כמותי. (42) על דרך הוודאות וההחלט. (43) בזה הביעה הסכמתה לקבלת הנדר. אבל

את ההפרה כגון הקמתו של זה, שקודם שנשאל לא היה ראוי להפר.

כב. אָמַר לְבַתּוֹ אוֹ לְאִשְׁתּוֹ: קָנִים לִיךְ, קָנִים לִיךְ, 24
וְנִשְׁאַל עַל הַקָּמָה הָרִאשׁוֹנָה - הֲרֵי הַשְּׁנִיָּה חָלָה 25
עָלָיו? 70. אָמַר לָהּ: קָנִים לִיךְ וּמוֹפֵר לִיךְ, וְלֹא תַּחֲוִל 26
הַקָּמָה אֲלֵא אִם כֵּן חָלָה הַפֶּרָה - הֲרֵי זֶה מוֹפֵר; 27
שְׁאִין הַקָּמָה מוֹעִיל אַחֵר הַהִפְרָה? 71. אָמַר לָהּ 'קָנִים 28
וּמוֹפֵר לִיךְ' בְּבֵת אַחַת 72 - הֲרֵי זֶה קָנִים 73. אָמַר לָהּ: 29
קָנִים לִיךְ הַיּוֹם 74 - הֲרֵי זֶה קָנִים לְעוֹלָם 75. אָמַר לָהּ: 30
מוֹפֵר לִיךְ לְמָחָר - אֵינּוּ מוֹפֵר; שֶׁהָרִי קָנִימוּ הַיּוֹם, 31
וּלְמָחָר אֵינּוּ יָכוֹל לְהִפְרָה? 76. אָמַר לָהּ: קָנִים לִיךְ שְׁעָה 32
אַחַת, וְעֵבֶר הַיּוֹם וְלֹא הִפֵּר - הֲרֵי זֶה קָנִים; וְאִין 33
אוּמְרִין שְׁעָה כְּמִי שֶׁאָמַר לָהּ: הֲרֵי מוֹפֵר לִיךְ לְאַחֵר 34
שְׁעָה, שֶׁהָרִי לֹא הוֹצִיא הַפֶּרָה מִפִּיו. אָמַר לָהּ: קָנִים 35
לִיכִי שְׁעָה אַחַת, וּכְשֶׁעֲבָרָה הַשְּׁעָה אָמַר לָהּ: מוֹפֵר 36
לִיךְ - הֲרֵי זֶה סִפְקָךְ 77; וְלִפְיָכֶךָ אֲסוּרָה בְּנִדְרָהּ, וְאִם 37
עֲבָרָה עַל נִדְרָהּ - אֵינָה לוֹקָה? 78. 38

(70) אף על פי שבשעה שקיים לה שנית לא היה לה מקום לחול, שהרי מקויים ועומד הוא מהקמתו הראשונה, בכל זאת תלויה ועומדת, וכשמוצאת מקום לחול (כשנשאל על הראשונה) היא חלה. (71) נמצא שבזה גילה דעתו שרוצה יותר בהפרה מבהקמה. (72) הוא הדין אפילו אם לא אמר: "בבת אחת" אלא: "קיים ומופר לך" כל שלא הפסיק בתיבת: לך, בין הקמה להפרה, הרי זה כבבת אחת. (73) על פי הכלל: "כל שאינו בזה אחר זה אפילו בבת אחת אינו". וכיוון שאם אמר: קיים לך וחזר ואמר: מופר לך, אין ההפרה חלה, ואפילו אם תרצה לומר ששתיהן אינן חלות, ממילא נשאר הנדר קיים, ששתיקתו מקיימתו (כסף משנה). והוסיף ה"אור שמח" להסביר, כיוון שלא אמר כלום, נמצאת שנשארה רק מחשבתו, והלכה היא: קיים בליבו - הרי זה קיום, הפר בליבו - אין זה מופר, וכשיש התנגשות במחשבה בין הקמה להפרה, הרי זה "בבת אחת". (74) אף על פי שיש לדקדק מדבריו: היום יהיה קיים, ולמחר יהיה מופר, ותתחיל ההפרה מהיום. (75) סוף-סוף לא הוציא ההפרה בשפתיו, ונשאר מקויים. (76) בזה שאמר: מופר לך למחר, גילה דעתו, שקיימו להיום, וקיום במחשבה הרי הוא קיום, ומחר אינו זמן הפרה. (77) אם קיום לשעה הוא קיום לעולם, או אולי, מכיוון שכל היום ראוי להקמה ולהפרה, כל היום ברשותו הוא לקיים ולהפר. ולא אמרו: "קיים אינו יכול להפר" אלא כשקיים סתם, אבל לא כשפירש ואמר: "קיים לך שעה אחת". (78) משום: לא יחל דברו, שאין לוקין על הספק.

כג. מִי שֶׁנָּדַר נְדָרִים כְּדִי לְכוֹנֵן 79 דְּעוֹתָיו וּלְתַקֵּן 39
מַעֲשָׂיו - הֲרֵי זֶה זְרִיו וּמִשְׁבָּח. כִּיצַד? כְּגוֹן מִי שֶׁהָיָה 40
זוֹלָל, וְאָסַר עָלָיו הַבֶּשֶׂר שֶׁנָּה אוֹ שְׂתִים; אוֹ מִי 41
שֶׁהָיָה שׂוֹגֵה 80 בִּיָּין, וְאָסַר הַיַּיִן עַל עֲצֻמוֹ זְמַן 42
מְרִבָּה 81, אוֹ אָסַר הַשְּׂכָרוֹת לְעוֹלָם 82; וְכֵן מִי שֶׁהָיָה 43

1 יוֹם, אָף עַל פִּי שֶׁבִּשְׁעָה שֶׁהָיָה לְנָדַר לְחוֹל הֲרֵי הָיָה
2 גְּרוּשָׁה אוֹ אֲלֻמָּנָה - הֲרֵי זֶה מְתַרְתָּ; שֶׁכָּבַר הִפֵּר לָהּ
3 נָדַר זֶה 55.

(55) שהכל הולך אחרי שעת אמירת הנדר ולא אחר שעת תחולתו.

4 יח. אֲלֻמָּנָה אוֹ גְּרוּשָׁה שֶׁאָמְרָה: הֲרִינִי אֲסוּרָה בִּיָּין
5 כְּשֶׁאֲנִישָׂא 56, וְנִשְׁאָת - אֵין הַבַּעַל יָכוֹל לְהִפְרָה 57.
6 אָמְרָה וְהָיָה תַּחַת בַּעְלָהּ: הֲרִינִי אֲסוּרָה בְּבִשּׁוֹר
7 כְּשֶׁאֲתַגְרֹשׁ 58 - הֲרֵי הַבַּעַל מִפֵּר, וּכְשֶׁתַּתְּגַרֵּשׁ תִּהְיֶה
8 מְתַרְתָּ 59.

(56) אעפ"י שאי אפשר שיחול הנדר אלא בשעת נישואיה, ואז הרי בעלה יכול להפר לה. (57) שאפילו במקרה זה אנו הולכים אחרי שעת ביטוי הנדר וקבלתו ואז הייתה אלמנה. (58) אף על פי שאי אפשר לנדר לחול אלא בשעה שתתגרש, ואז הרי היא פנויה. (59) כדעת רבי עקיבא שהולכים אחרי שעת האמירה בין להקל ובין להחמיר.

9 יט. הַמְקָנִים בְּלִבּוֹ 60 - הֲרֵי זֶה קָנִים 61. וְהַמִּפֵּר בְּלִבּוֹ -
10 אֵינּוּ מוֹפֵר, כְּמֹו שֶׁבְּאַרְנָנוּ 62. לְפִיכָךְ, אִם הִפֵּר בְּלִבּוֹ
11 - הֲרֵי זֶה יָכוֹל לְחַזֵּר וּלְקַיֵּם; וְאִם קָנִים בְּלִבּוֹ - אֵינּוּ
12 יָכוֹל לְחַזֵּר וּלְהִפְרָה 63, אֲלֵא אִם חָזַר בְּתוֹךְ כְּדִי דְּבֹר;
13 כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה כַּח דְּבָרִים שֶׁבְּלִבּוֹ גְּדוּל מִכַּח
14 הַמוֹצִיא בְּשִׁפְתָיו 64.

(60) שלא הוציאו בשפתיו. (61) וזה נלמד משתיקה ביום שמעו, שהיא מקיימת הנדר. הואיל ועבר היום ולא הפר, גילה דעתו שהוא רוצה בקיום הנדר, הרי שאנו הולכים בזה אחר דעתו, מעתה, אם קיים בליבו, הרי גילה דעתו במפורש, שרוצה לקיימו, ואין זה גרוע מעבר יום השמיעה, שאינו יכול להפר. (62) שצריך להוציא בשפתיו, שהדיבור יוציאו מידי שתיקתו, שאם לא כן שתיקתו מקיימתו. (63) הרי הוא כאילו קיימו בשפתיו, שאינו חוזר ומפר, אם לא שישאל על הקמתו. (64) שאפילו קיים בשפתיו וחזר בו תוך כדי דיבורו והפר הרי זה מופר, שהרי זה כטועה.

15 כ. הַמְקָנִים נְדָרֵי בְּתוֹ אוֹ אִשְׁתּוֹ וְנִחַם 65 - הֲרֵי זֶה
16 נִשְׁאַל לְחֻכָּם וּמִתִּיר לוֹ הַקָּמָתוֹ, וְחֻזְרָה וּמִפֵּר לָהּ בּוֹ
17 בַּיּוֹם 66. אָבָל אִם הִפֵּר לָהּ וְנִחַם, אֵינּוּ יָכוֹל לְהִשְׁאַל
18 לְחֻכָּם כְּדִי שִׁיחֹזֵר וְיִקְנִים.

(65) ומתחרט על הקמתו. (66) ביום שאלתו, שהוא אצל כיום השמיעה.

19 כא. נַעֲרָה מֵאַרְסָה שֶׁנָּדְרָה וְקָנִים לָהּ אֲבִיהָ לְבִדּוֹ אוֹ
20 בַּעְלָהּ לְבִדּוֹ וְהִפֵּר לָהּ הָאָחִר, אָף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁאַל
21 לְחֻכָּם וְהִתִּיר לוֹ הַקָּמָתוֹ - אֵינּוּ חֻזְרִין 67 וּמִפֵּר לָהּ עַם
22 הָאָחִר שֶׁכָּבַר הִפֵּר לָהּ 68; שְׁאִין לָהֶם לְהִפְרָה אֲלֵא
23 שְׁנִיָּהם כְּאַחֶד 69.

(67) המקיים. (68) ואפילו אם יפר הראשון עמו פעם שנית אינו מויעל. (69) שלא יפסיק בין אחד לחברו דבר המעכב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

קרבנות בפנים (במקדש) הזהירותו שלא יוסיף לבנות במה ולהקריב בחוץ. וגם הנודר רוצה לאסור על עצמו דברים אסורים נוסף על מה שאסרתו תורה. ומשום שהנודר רגיל להתפס בקרבן, אומרים לו שאין קרבנו רצוי והריהו כבונה במה ומקריב בחוץ. וכן אמרו בירושלמי: "לא דיין מה שאסרה לך התורה אלא שאתה מבקש לאסור עליך דברים אחרים". (92) על ידי חכם שיתירו. (93) שאוסר על עצמו דברים המותרים. (94) שנודר לטובת ההקדש או לצדקה, ובמדרש בראשית רבה פרשה ע אמרו: וידר יעקב נדר לאמור - לאמור לדורות, שיהיו נודרים בעת צרתם. (95) בקושי, כשרואה שאינו יכול לקיימם. (96) ובשולחן ערוך יורה דעה סימן רג, סעיף ד פסק: "צריך להיזהר שלא ידור שום דבר ואפילו צדקה אין טוב לידור, אלא אם ישנו בידו, יתן מיד, ואם לאו לא ידור עד שיהיה לו, ואם פוסקים צדקה וצריך לפסוק עמהם יאמר: "בלא נדר".

סליקו להו הלכות נדרים בסיעתא דשמיא

הלכות נזירות

יש בכלל עשר מצות. שתי מצות עשה, ושמונה מצות לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א) שיהיה הנזיר פרוץ. (ב) שלא יגלח שערו כל ימי נזרו. (ג) שלא ישתה הנזיר יין ולא תערבת יין ואפילו חמץ שלהם. (ד) שלא יאכל ענבים לחים. (ה) שלא יאכל צמוקים. (ו) שלא יאכל חרצנים. (ז) שלא יאכל זגין. (ח) שלא יכנס לאהל המת. (ט) שלא יטמא למתים. (י) שיהיה על הקרבנות פשיטתים נזירותו או פשיטתא. ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) דברים האסורים על הנזיר ועונש העובר עליהם, ידות נזירות וכינוי נזירות כיצד, המתנה על מה שכתוב בתורה בקבלת הנזירות, דין האומר הרי ידי נזירה או ראשי נזיר.

- א. הנזירות הוא נדר מכלל נדרי אסור², שנאמר: כי ידר³ נדר נזיר וגומר. ומצות עשה שיהיה שער ראשו⁴, שנאמר: גדל פרוץ שער ראשו. ואם גלח בימי נזרו - עובר בלא תעשה⁵, שנאמר: תער לא יעבר על ראשו. וכן אסור להטמא למתים⁶ או לאכל דברים שאסרן הכתוב עליו מגפן היין⁷ כל ימי נזרו.

(2) שאוסר על עצמו בדרך נדר דבר המותר, בניגוד לאומר: הרי עלי להביא קרבן, שאף הוא נקרא נדר, אבל לא "נדר אסור" אלא "נדר הקדש", כלשון רבינו לעיל הל' נדרים פ"א, ה"א-ב. ואע"פ שגם הנזיר מביא קרבנות במלאת ימי נזרו, עיקר הנזירות הוא נדר אסור, כמבואר בסמוך. (3) בכ"י התימנים: כי יפליא לנודר נדר נזיר להזיר לה, כנוסח הכתוב בתורה. (4) כל ימי נזרו. (5) ראה לקמן פ"ה, ה"א דיני אסור גילוחו. (6) לנגוע במת, או להכנס לאהל שהמת בו, ראה לקמן פ"ז דיני טומאת נזיר. (7) (שם, ד) והם מבוארים לקמן פ"ה, ה"א-י. והקדים רבינו מצות גידול שער נזיר וגילוחו, למצוות הטומאה והיצא מן

- 1 רודף שלמונים⁸³ ונקהל להון⁸⁴, ואסר על עצמו
2 המתנות או הנזית אנשי מדינה⁸⁵; וכן מי שהיה
3 מתגאה בפינו, ונדר בנזיר⁸⁶; וכיצא בנדרים אלו⁸⁷
4 - כלן דרו עבודה לשם הם. ובנדרים אלו וכיצא
5 בהן אמרו חכמים: נדרים - סגסג⁸⁸ לפרישות⁸⁹.

(79) להכשיר מידותיו ולבססן. וגירסת ה"כסף משנה": לכוון דעותיו. (80) להוט ונמשך אחריו עד כדי שכחת עצמו. (81) פרט לשבתות וימים טובים. שהוא מצווה לקדש ולהבדיל על היין מדברי סופרים. (82) כי שלושה הקב"ה אזהבם: "מי שאינו כועס, ומי שאינו משתכר ומי שאינו מעמיד על מידותיו". (83) תשלומים בלתי כשרים, כגון שוחד. (84) אף להעשיר. (85) כדי שלא להיכשל בשוחד. (86) להיות נזיר, כמו שאמר שמעון הצדיק "ימי לא אכלתי אשם נזיר טמא אלא אחד, פעם אחת בא אדם מן הדרום, וראיתיו, שהוא יפה עיניים וטוב רואי וקווצותיו סדורות לו תלתלים, אמרתי לו: בני, מה ראית להשחית את שערך הנאה, אמר לי: רועה הייתי לאבא בעירי הלכתי למלאות מים מן המעיין ונסתכלתי בבבואה שלי ופחזו עלי יצרי וביקש לטרדני מן העולם (להביאני לידי מעשים לא טובים) אמרתי לו: רשע! למה אתה מתגאה בעולם שאינו שלך במי שעחיד להיות רימה ותולעה, העבודה (בשבועה) שאגלחך לשמים ... אמרתי לו: בני, כמון ירבו נזירי בישראל, עליך הכתוב אומר: איש כי יפליא לנודר נדר נזיר להזיר לה". (87) כגון שירא שלא יתקפו יצרו ויתרשל בקיום מצוות עשה. (88) גדר וחיוזוק. (89) "רצונו לומר, השמירה מהטומאות, כמו שאמרו במסכת חגיגה בגדי עם הארץ מדרס לפרושים" וכתב רבינו במורה נבוכים חלק ג, סוף פרק מ"ח "... כל זה להרגיל לקנות מידת ההסתפקות ולחסום תאוות המאכל והמשתה ... ומפני שהנשים ממהרות לכעוס לקלות הפעולות וחולשת נפשן, אילו היה עניין שבועותיהן ברשותן היה בזה צער גדול בבית ומחלוקת ... בהיות זה המין מן המזון מותר לאיש ואסור לאשה וזה אסור על הבת ומותר לאם, ומפני זה סמך העניין לבעל הבית בכל מה שיש בו נזק או תועלת (שיוכל להפך להם), הלא תראה שמי שהיא ברשות עצמה ... דינה כדן האנשים..

- 6 כד. ואף על פי שהן עבודה (לשם) - לא ירבה אדם
7 בנדרים אסור ולא ירגיל עצמו בהם⁹⁰, אלא יפרש
8 מדברים שראוי לפרש מהן בלא נדר.

(90) שמא ייכשל ולא יוכל לעמוד בהם. וכן אמרו "לעולם אל תהי רגיל בנדרים שסופך למעול בשבועות".

- 9 כה. אמרו חכמים: כל הנודר - באלו בנה במה⁹¹.
10 ואם עבר ונדר - מצוה להשאיל⁹² על נדרו, כדי שלא
11 יהא מכשול לפניו. במה דברים אמורים? בנדרים
12 אסורים⁹³; אבל נדרי הקדש⁹⁴ - מצוה לקמן, ולא
13 ישאל עליהן אלא מדיחוק⁹⁵; שנאמר: נדרי לה'
14 אשלים⁹⁶.

(91) בשעת איסור הבמות, שאף על פי שציוותה להקריב

והוא-הדין אם קבע זמן לנזירותו ואחר, ולא קיבל עליו נזירותו, אינו לוקה, כנ"ל (רדב"ז).

ה. אין אומרים בנזירות: עד שיוציא בשפתיו דבר
שמשמעו אצל כל העם כענין שפלו; אלא פיו
שגמר פלו¹⁹ והוציא בשפתיו דברים שענינם²⁰
שהיה נזיר, אף על פי שהן ענינות רחוקות, ואף
על פי שאין במשמעון לשון נזירות - הרי הוא
נזיר²¹.

(19) לקבל עליו נזירות. (20) תכנס ומוכנס. (21) נזיר ב:
שמחשבת לבו מגלה (=משלימה) את משמעות דיבורו
(תוספות שם).

ו. כיצד? הרי שהיה נזיר עובר לפניו ואמר: אהיה
- הרי זה נזיר, הואיל ובלבו היה שהיה כמו זה,
ואף על פי שלא פירש ואמר אהיה כמו זה. וכן
אם אהו בשערו ואמר: אהיה נאה²³, או אהא
מכלכל²⁴, או אהא מסלסל; או שאמר: הריני
מסלסל, או הריני מכלכל²⁵, או הרי עלי לשלח
פרע²⁶ - הרי זה נזיר²⁷. והוא שגמר בלבו להזיר²⁸.

(22) נזיר שם. והשווה לקמן פ"ב, ה"ד. (23) ובכת"י
התימנים: אהא נאוה. כלומר, אהיה נאה במצוה התלויה
בשיעור, כגון נזירות (תוספות שם). וכאן אפילו לא עבר נזיר
לפניו - הרי זה נזיר (תוספות שם, דיבור-המתחיל הריני
כזה). וכל אלו נקראו בגמרא שם ב. "ידות נזירות", שלא
גמר דיבורו, והרי זה מועיל כאילו גמרו, כאדם האוחז בבית
יד של כלי ומגביהו בכך, כאילו אחז בכלי עצמו (תוספות
שם דיבור-המתחיל האומר). והשווה לעיל הל' נדרים פ"א,
הכ"ג ובביאורנו. (24) מסדר שערות ראשי בצורה הראויה,
ולשון משנה היא בנזיר שם, וכן בשבת עח: "כדי לעשות
כלכל" (הערוך). ויש מפרשים: כלכל - לשון גידול שיעור
(תוספות לנדה נב:). ולדבריהם כך גירסת הגמרא בנזיר ג.
"כלכל - לשון גידול שער הוא". (25) ומדובר, כשתפס
שיעור ראשו, אמר כך (פירוש המשנה לרבינו, נזיר שם).
(26) לגדל שער, מלשון הכתוב (במדבר ו, ה) "גדל פרע שער
ראשו", והנביא אומר (יחזקאל מד, כ) "ופרע לא ישלחו".
(27) משנה נזיר ב. (28) נזיר ב: וכמבואר בהלכה הקודמת.

ז. אמר: הרי עלי צפרים²⁹, אף על פי שהיה נזיר
עובר לפניו ואף על פי שהיה בלבו להזיר - אינו
נזיר³⁰, והרי זה כמי שלא הוציא בשפתיו פלוס³¹.

(29) שתי תורים או שני בני יונה, והן קרבן נזיר שנטמא,
ככתוב במדבר ו, י. (30) משנה נזיר ב. וכדעת חכמים.
(31) כי שמא נתכוין להביא צפרים, כקרבן נדבה, וספק
נזירות להקל (נזר ג:). וכתב רבינו בפירוש המשנה שם:
"ואמנם חייב להביא שתי תורים בלבד, ויקריב אותן נדבה".

ח. כל כנוי³² נזירות - בנזירות. כיצד? מקומות
העלגים שמשנן את הדבור³³ ואמר שם: הריני
נזיק, נזית, פזיח³⁴ - הרי זה נזיר³⁵.

הגפן, בעוד שבתורה נכתבו תחילה דיני אכילת מיני הגפן,
- מפני שבגילוח שיער נזיר יש מצות-עשה ולא-תעשה,
בעוד שבאכילת מיני הגפן אין אלא מצות לא-תעשה בלבד,
ובכל זאת, הקדים הכתוב איסור שתיית היין, כדי להסמך
פרשת נזיר לפרשת סוטה שלמעלה ממנה, כמאמר ז"ל
(סוטה ב). "כל הרואה סוטה בקלקולה, יזיר עצמו מן היין"
(ע"פ הרדב"ז).

ב. עבר וגלח או נטמא או אכל מגפן היין - הרי
זה לוקה שתיים⁸: אחת - משום לא יחל דברו,
שפולל כל הנדרים⁹; ואחת - משום דבר שעבר
עליו מדברים שאסורין אסור מיוחד על הנזיר¹⁰.

(8) שתי פעמים, שבכל אחת מהן שלשים ותשע מלקות.
(9) ראה לעיל הל' נדרים פ"א, ה"ה. (10) שכל העובר
עבירה שיש בה לאוין חלוקים, לוקה כמנין הלאוין שבה.
ומובן, שאם גילח, ונטמא ושתה יין - לוקה ארבע (רדב"ז).

ג. נדר בנזיר וקים נדרו כמצותו - הרי זה עושה
שלוש מצות עשה: האחת - פכל הליצא מפיו יעשה,
והרי עשה; והשניה - גדל פרע שער ראשו, והרי
גדל; והשלישית - תגלחתו עם הבאת קרבנותיו¹¹,
שנאמר: וגלח הנזיר פתח אהל מועד וגומר¹².

(11) במלאת ימי נזרו, ככתוב (במדבר ו, יג), והן תלויות זו
בזו, כמבואר לקמן פ"ה, ה"א-ד. וכתב רבינו במורה-נבוכים
ח"ג, פמ"ח: "וטעם הנזירות מבואר מאד, והוא הפרישות
מן היין, אשר הפסיד מן הראשונים והאחרונים, רבים
ועצומים כל הרוגי, ויגם אלה ביין שגור" (לשון הכתוב
ישעיה כח, ז)... כי הנשמר ממנו נקרא קדוש, והושם
במדריגת כהן גדול בקדושה, עד שלא יטמא אפילו לאביו
ולאמו כמוהו, זאת הגדולה מפני שפירש מן היין". והשווה
לקמן פ"י, ה"ד: "ושקלו הכתוב כנביא, שנאמר (עמוס ב,
יא) ואקים מבניכם לנביאים, ומבחוריהם לנזירים". וכתב
ה"אבן עזרא" (במדבר ו, ז) "ויש אומרים כי מלת נזיר
מגזרת נזר (= כתר), והעד: "כי נזר אלקיו על ראשו". ודע,
כי כל בני האדם עבדי תאות העולם, והמלך באמת, שיש
לו נזר ועטרת מלכות בראשו, כל מי שהוא חפשי מן
התאוות". (12) ראה לקמן פ"ח, ה"ג: "ואינו מגלח עד
שיהיה פתח העזרה פתוח, שנאמר: פתח אהל מועד, לא
שיגלח כנגד הפתח, שזה בזיון מקדש הוא".

ד. האומר: לא אפטר¹³ מן העולם עד שאהיה נזיר
- הרי זה נזיר¹⁴ מיד, שמא ימות עתה¹⁵. ואם אחר
נזירותו¹⁶ - הרי זה עובר בכל תאחר לשלמו¹⁷. ואין
לוקין על לאו זה¹⁸.

(13) לא אצא. (14) חייב לקבל עליו נזירות (רא"ש לנדרים
ג:). וכן לשון רבינו לקמן הל' ערכין פ"ו, הל"ג: "ואע"פ
שעדיין לא נדר בנזיר, הואיל ואמר: שידור בנזיר, חייב
להנזר". (15) ונמצא שלא קיים את נדרו, והשווה הל'
תרומות פ"ט ה"א, ולקמן פ"ד ה"י. (16) קבלת נזירותו.
(17) נדרים ג: (18) שאין לוקים על לאו שאין בו מעשה
(הל' סנהדרין פ"ח, ה"ב) ואיתור נזירותו אין בו מעשה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אם לא יאמר: נזיר אני, ירא הוא שיביאו לו כוס אחר. וכל הקטע הזה אין לו מקור בתלמודים.

יב. וכן שכור שנתנו לו כוס כדי לרדותו⁵⁰, ואמר: 16
(הרי זה) [הריני] נזיר ממנו - הרי זה אסור באותו 17
כוס בלבד, ואינו חייב בנזירות; שלא נתפון זה 18
אלא שלא ישכרו אותו יותר מדאי⁵¹. ואם הגיע 19
לשכרותו של לוט⁵² - אין דבריו כלום⁵³, ואינו חייב 20
על כל עברה שיעשה; שמשגהיע לשכרותו של לוט 21
אינו בן חיוב⁵⁴. 22

(50) להשקותו לרויה, שכן דרך בני אדם להפציר בשיכור שיוסיף לשותות. (51) ואילו אמר: כוס זה עלי כקרבן, הוא מתיירא, שמא יביאו לו כוס אחר (נזיר יא.). (52) אבדה לו דעתו לגמרי, ראה בראשית יט, לג. (53) אין נדרו נדר, ואפילו באותו כוס מותר. (54) עירובין סה. והשווה ה' מכירה פכ"ט, ה"ח "הגיע לשכרותו של לוט, והוא השיכור שעושה ואינו יודע מה עושה... הרי הוא כשוטה או כקטן פחות מבן שש".

יג. האומר: הריני נזיר על מנת שאהיה שותה יין 23
או משמא למתים או מגלח שערי⁵⁵ - הרי זה נזיר 24
ואסור בכלם; מפני שהתנה על מה שכתוב 25
בתורה⁵⁶, וכל המתנה על הפתוב בתורה - תנאו 26
בטל⁵⁷. 27

(55) וקיבל עליו רק חלק מן הנזירות. (56) כשאמר הריני נזיר, נאסר בכולם, וכשהוא מטיל תנאי בידי נזירותו, הרי זה מתנגד לדיני התורה, ואין בדבריו כלום (נזיא יא. ובתוספות שם). (57) שכל תנאי המועיל לבטל את המעשה, אנו למדים מתנאי בני גד ובני ראובן (במדבר לב, כט-ל), ושם לא היה התנאי נגד הכתוב בתורה (תוספות כתובות נו. דיבור-המתחיל הרי זו). והשווה ה' אישות פ"ו, ה"ט-י.

יד. נדר בנזיר, ואמר: לא הייתי יודע שהנזיר אסור 28
בין או בטמא או בתגלחת, ואלי הייתי יודע פן 29
לא הייתי נזיר - הרי זה נזיר וחייב בכלם⁵⁸; שהרי 30
הוא היה יודע שאסור עצמו באחד משלשה מינין, 31
וכבר בארנו⁵⁹, שאפילו לא נדר אלא מאחד מהם - 32
אסור בכלן⁶⁰. 33

(58) משנה נזיר יא. (59) לעיל ה"ט. (60) והראב"ד מעיר, שאם יבוא לפני חכם להשאל על נזירותו דרך חרטה זו, אין פתח (=חרטה) לנוזר גדול מזה, והרי זה מותר, כמבואר לקמן פ"ב, ה"א. ומה שאמרו במשנה: "הרי זה אסור" לא נתכוונו אלא כשהוא חושב להתיר לעצמו בלא שאלת חכם. ויתכן שגם רבינו יודה בזה (רדב"ז, ובמעשה רוקח).

טו. אמר: יודע הייתי שהנזיר אסור בכל אלו, אבל 34
היה בדעתי⁶¹ שמתר לי לשותות אני⁶² הנין מפני 35
שאני יכול לחיות בלא יין⁶³, או מפני שאני קובר 36
את המתים⁶⁴ - הרי זה אינו נזיר⁶⁵; מפני שאילו 37

(32) שמות לואי. (33) "מפסידים את הלשון, ומכנים על דבר בדבר אחר" (הל' נדרים פ"א, ה"ז). (34) משנה נזיר ב. ומפרש רש"י: "לשון אומות הן, כשתמחוק רגל הקו"ף של נזיק, ודופן החי"ת של נזיח, וגגו של פ"א דפזיח, ודופן חי"ת שלו, עשיתו: נזיר. (35) ורבינו בפירוש המשנה, אומר: "שהעלים מן האומות המשתתפין לישראל, היו משבשים לשון נזיר על צד שינוי לשונם, אח"כ נעתק זה אל ההמון ונפסד הלשון לפי דיבורם". והשווה ה' שבועות פ"ב, ה"ה והל' נדרים פ"א, ה"ז. ובביאורנו שם.

ט. האומר: הריני נזיר מן החרצנים³⁶ בלבד או מן 1
הזגים³⁷ בלבד, או הריני נזיר מן התגלחת, או הריני 2
נזיר מן הטמא³⁸ בלבד - הרי זה נזיר גמור, וכל 3
דקדוקי נזירות עליו³⁹, ואף על פי שלא היה בלבו 4
להזיר אלא מדבר זה בלבד. הואיל ודבר שנזיר ממנו 5
אסור על הנזירים, הרי זה נזיר גמור⁴⁰. 6

(36) הגרענים הפנימיים מהענבים שזורעים אותם. (37) והם הקליפה החיצונה של הענבים, לשון רבינו לקמן פ"ה, ה"ב. (38) שלא להטמא למתים. (39) וחייב להתנהג בכל דיני נזירות, כאילו אמר הריני נזיר סתם (משנה נזיר ג.). (40) שנאמר (במדבר ו, ג) "מיין ושכר יזיר" - אפילו לא נדר אלא מיין בלבד, הרי זה נזיר מכולם (גמרא שם).

י. אבל האומר: הריני נזיר מן הגרוגרות⁴¹ או מן 7
הדבילה⁴² וביצא ביה⁴³ - הרי זה אסור ביה⁴⁴, ואינו 8
נזיר⁴⁵. 9

(41) תאנים מיובשות, ונזיר מותר בהן, שאינן פירות הגפן. (42) תאנים מיובשות דרוסות יחד עד שנעשו גוש אחד, ונזירות במקרא, שמואל-א, ל, יב ועוד. (43) מפירות שאינם פרי הגפן, ומותרים לנזיר, ראה לקמן פ"ה, ה"א. (44) כאילו נדר מן הגרוגרות, שיהיו אסורים עליו כקרבן, שאף בגמר דבריו אדם נתפס. (45) שלא נדר כדרך הנזירים, שאין נזירות מן הגרוגרות ומן הדבילה (משנה נזיר ט.). וכדעת רבי נתן שם בגמרא ע"ב, ע"פ בית-הלל: נזיר, ואינו נזיר. וגורס רבינו שם: "מתניתין כרבי נתן" (כסף-משנה).

יא. מזגו לו כוס של יין ונתנו לו לשותות, ואמר: 10
הריני נזיר ממנו⁴⁶ - הרי זה נזיר גמור⁴⁷. ואם היה 11
מר נפש או פועס או מתאבל, והיו מבקשין ממנו 12
שישתה כדי לשכח עמלו⁴⁸, ואמר: הרי זה נזיר 13
ממנו - הרי זה אסור באותו הכוס בלבד, ואינו 14
נזיר; שלא נתפון זה אלא שלא ישתה כוס זה⁴⁹. 15

(46) מן היין שבכוס. (47) וכל דקדוקי נזירות עליו (משנה נזיר יא.) ואין זה גרוע מהאומר: "הריני נזיר מהחרצנים בלבד" שהוא נזיר בכל, כמבואר לעיל ה"ט. (48) מצוקתו וחלאתו, מלשון הכתוב (משלי לא, ר"ז) "ויין למרי נפש, ישתה וישכח רישו, ועמלו לא יזכר עוד". (49) שאסר עליו כוס זה כקרבן, ונתכוין לסלק את המפצירים בו לשותות, כי

קיימא מאותו הריון, שטיפה אחת היא ונחלקת לשנים, וכמבואר בתוספות שם דיבור-המתחיל והפילה אשתו.

פרק שני

(1) קבלת נזירות באונס או בשוגג, דין המתפס בנזירות, ספיקות שונים בקבלת נזירות, שהולכים בהם להקל, שהאיש מדיר את בנו הקטן בנזירות ולא האשה, דיני נשים ועבדים בנזירות, הפרתן וכפיית העבדים בביטול נזירותם, נזירות שלא בפני הבית ובחזק-לארץ.

13 א. הַנּוֹדֵר בְּנִזְיָר בְּשׁוֹגֵג אוּ בְּאִנּוֹס אוּ שֶׁנֶּדֶר לְזֵרֹ
14 חֲבֵרוֹ אוּ דֶרֶךְ הַבְּאִי - הֵרִי זֶה פְטוּר, בְּשֶׁאֵר
15 נְדָרִים. וְמִי שֶׁנֶּדֶר בְּנִזְיָר וְנָחַם⁸ עַל נִדְרוֹ - הֵרִי זֶה
16 נִשְׁאָל לְחֻמָּה וּמִתִּיר לוֹ נִזְיָרוֹתָו, בְּדֶרֶךְ שְׁמִתִּירִין שֶׁאֵר
17 הַנְּדָרִים.⁹

(2) כגון שאמר: הריני נזיר אם אכלתי היום, ובשעת נדרו היה בטוח שלא אכל, ונזכר אח"כ שאכל היום (נדרים כה:), וראה לעיל הל' נדרים פ"ח ה"ג, ולעיל פ"א, ה"טו. (3) כגון שהדירוהו מוכסים, ואמרו לו: נדור לנו, שאתה נזיר, אם יש עמך דבר שחייב במכס, ונדר. ראה לעיל הל' נדרים פ"ד, ה"א. (4) שלא יעמוד בדעתו, כגון שאמר לו הריני נזיר אם לא תבוא לסעוד אצלי. ראה שם, ה"ג. (5) גוזמה והפלה, כגון שאמר: הריני נזיר, אם לא ראיתי חומת עיר פלונית גבוהה עד לרקיע, "שלא נתכוין זה אלא לספר את גובה החומה". כדברי רבינו לעיל הל' שבועות פ"ג, ה"ה. (6) בכת"י התימנים: כשאר. (7) נזיר יא, ב. וכבר כתב רבינו לעיל פ"א ה"א: "הנזירות היא נדר מכלל נדרי איסור", ולפיכך דברים הנוהגים בשאר נדרים, נוהגים גם בנזירות (רדב"ז). וכן נתבאר לעיל פ"א ה"ה, שעיקר הנזירות תלוי בלב, וכיון ששגג או נאנס - ודאי לא גמר בלבו להנזיר ('מעשה רוקח'). (8) מתחרט. (9) ראה הל' נדרים פ"ד, ה"ה. ובנדרים ג, א - אמרו, שהשווה הכתוב נזירות לנדרים, שנאמר (במדבר ו, ב) "לנדור נדר נזיר, להזיר לה", כשם שבנדרים עובר ב"לא יחל", אף נזירות כן. ומכאן שכשם שבנדרים, אחרים (החכם) מוחלים לו, אף נזירות כן ('קריית ספר'). והדברים מפורשים במכות כב, א. ששאלו שם: "והרי נזיר?" כלומר, שישנו בשאלה לחכם.

18 ב. מִי שֶׁנֶּדֶר בְּנִזְיָר, וְהָלַךְ לְהִבְאִי קֶרֶבְנֹתָיו¹⁰ שֶׁנֶּדֶר
19 עַל דַּעַת שְׂיִבְיָאָם בְּמִלֵּאת יָמֵי נְזָרוֹ, מִצָּאֵן שֶׁנִּגְנְבוּ אוּ
20 נִגְנְבָה בְּהֶמָּה מֵהֶן אִם עַד שֶׁלֹּא נִגְנְבָה הַבְּהֶמָּה נֶזֶר
21 - הֵרִי זֶה נִזְיָר¹¹; וְאִם אַחֵר שֶׁנִּגְנְבָה אוּ שֶׁאֲבָדָה אוּ
22 שְׁמִתָּה נֶזֶר - אֵינוֹ נִזְיָר, שֶׁזֶּה נֶזֶר בְּטַעֲמוֹ¹².

(10) כבש לעולה, כבשה לחטאת, ואיל לשלמים, ככתוב בתורה (במדבר ו, יד. 11) משנה, נזיר לב, א. ואין אומרים לו: אילו היית יודע שתיגנב בהמתך - כלום היית נודר, כי אין פותחים ב"נולד" = בדבר שנתחדש לאחר הנדר ואינו שכיח, כמבואר לעיל הל' נדרים פ"ח ה"ה, ובהל' שבועות פ"ו, ה"ב. כי הואיל ואין זה שכיח, "גמר בלבו בשעת נדרו שיהיה נזיר בכל ענין, אפילו אם תיגנב בהמתו, לפי שסבור בלבו שלא תיגנב" ('תוספות' נזיר שם, דיבור-המתחיל: מי

1 כָּלֵל נְדָרֵי שְׁגָגוֹת⁶, שְׂאִינָם צְרִיכִין שְׂאֵלָה לְחֻמָּה,
2 כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ⁷.

(61) בדפוס רומי, ובכ"י תימן: בדעתי. (62) בדפ' ויניציאה, תיבה זו איננה. (63) ששותה יין לרפואתו. (64) וצריך להטמאות להם ולטפל בהם בשכרי, מחמת דוחקי, ולכן לא היה בדעתי לאסור עלי, שאין קוברים באותו מקום אלא הוא. (65) ומותר בכל (שם). (66) שהיה סבור. שהחכמים יתירו לשותות או להטמא. נדרי שגגות - כגון שאמר: ככר זה אסור עלי כקרבן אם אכלתי היום, ושכח שאכל היום, ראה לעיל הל' שבועות פ"ג, ה"ו, ובתוספות נזיר יא: דיבור-המתחיל נדרי שגגות. (67) לעיל הל' נדרים פ"ד, ה"א. הראב"ד מעיר, שבגמרא שם (נזיר יא:) אמרו, שהם "נדרי אונסים", אלא שרבינו מפרש כרש"י שם, בלשון השני, שלמעשה הרי זה נדר בשגגה, וקראוהו "אונס" מפני שלבו אנסו (= הטעו), שסבר שיתירו לו חכמים לשותות, וכן אמרו (שבועות כו.) "לבך אנסך". והכוונה, שהיה שוגג בדבר (כסף-משנה). ויש לציין שבפירוש המשנה (שם) כותב רבינו: "מפני שהוא נדרי אונסין בלא ספק".

3 טז. הָאוֹמֵר: הֵרִי יָדֵי נִזְיָרָה, הֵרִי רַגְלֵי נִזְיָרָה - לֹא
4 אָמַר בְּלוֹם⁶⁸. הֵרִי רֹאשִׁי נִזְיָר, כְּבָדִי נִזְיָרָה - הֵרִי זֶה
5 נִזְיָר. זֶה הַפֶּלֶל: כָּל אֵיבָר, שֶׁאִם יִנָּטֵל מִן הַחַי -
6 יָמוּת, אִם אָמַר הֵרִי הוּא נִזְיָר - הֵרִי זֶה נִזְיָר⁶⁹.

(68) נזיר כא: שם, "זה הכלל, דבר שהנשמה תלויה בו, הרי זה נזיר" ורבינו שינה וכתב: "שאם יבטל מן החי ימות", בהתאם לשיטתו בהל' שחיטה פ"ח, ה"ז, שהכבד אם הוא חסר מתחילת בריאתו - הבהמה כשרה, אבל אם ניטל מהבהמה הרי היא טריפה (שם כא). ולפיכך דקדק לכתוב: "שאם ינטל מן החי ימות" לכלול את הכבד, שחסרונו - כשר, ונטילתו - טריפה (אור שמח). והשווה לקמן הל' ערכין פ"ב, ה"א.

7 יז. הָאוֹמֵר: הֵרִינִי נִזְיָר כְּשִׁיחָהּ לִי בֵּן, אִם נוֹלַד לוֹ
8 בֶּן זָכָר - הֵרִי זֶה נִזְיָר; וְאִם בֶּן זָכָר אִם נוֹלַדָּה לוֹ בֵּת אוּ
9 טַמְטוּם⁷⁰ אוּ אֲנִדְרוּגִינוּס⁷¹ - אֵין זֶה נִזְיָר⁷². אָמַר:
10 הֵרִינִי נִזְיָר כְּשִׁיחָהּ לִי וְלֹד, אֶפְלוּ נוֹלַד לוֹ בֵּת אוּ
11 טַמְטוּם וְאֲנִדְרוּגִינוּס - הֵרִי זֶה נִזְיָר⁷³. הַפִּילָה אֶשְׁתּוֹ
12 - אֵינוֹ נִזְיָר⁷⁴. חֲזָרָה וְנִתְעַבְרָה וְלֹדָה - הֵרִי זֶה נִזְיָר⁷⁵.

(70) "שאין לו לא זכרות ולא נקבות אלא אטום". (71) "שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות" (הל' אישות פ"ב, הכ"ד, כה), ושיניהם יש להם דין ספק זכר ספק נקבה, כמבואר שם. (72) משנה נזיר יב: שבלשון בני אדם אינו נקרא בן אלא זכר, ולא בת וכל אלו (רע"ב שם). (73) שם, שגם הטומטום נקרא ולד. ואין אומרים, לולד חשוב נתכוון (גמרא שם יג.). (74) שמא לא היה ולד של קיימא, ולא נולד לתשעה חדשים גמורים, ואין זה ולד. וספק נזירות להקל (רש"י שם). (75) שם במשנה "חזרה וילדה, הרי זה נזיר". ופירושו התוספות, ילדה מהריון אחר. וכתב הרדב"ז: ואין צורך לומר אם חזרה וילדה מאותו הריון, שהרי זה נזיר, ומעשים בכל יום שאשה מפילה, ויולדת ולד של

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. האומר: הריני נזיר פשיהיה לפלוני בן²⁶, ושמע
חברו ואמר 'ואני' - הרי זה ספק: שמא לא נתפון¹⁵
אלא להיות נזיר פמותו²⁷, או לומר שאני אוהב¹⁶
אותו פמותה²⁸. וספק נזירות - להקל²⁹.

26 ואותו פלוני לא היה במעמד זה. 27 שכל שלא בפניו
אינו בוש ממנו, ולא נתכוין אלא לקבל עליו נזירות,
והתפיסה בראשון. 28 כשם שאתה רוצה שיהיה לו בן,
כך גם אני רוצה, אבל לא נתכוין לקבל עליו נזירות כלל
(נזיר שם), בעיה שלא נפשטה. 29 טהרות פ"ד, מ"ב.
שהרי הוא צריך להביא קרבנות במלאת ימי נזרו, ושמא אינו
נזיר ונמצא שהכניס חולין לעזרה. ואפילו בדרך נדבה לא
יוכל להביא, כי אין מביאים חטאת נדבה (ר"ן נדרים יט).

ח. שנים שהיו מהלכים בדרך וראו אחד פא פנגדן,¹⁹
ואמר אחד מן השנים: זה ההולך פנגדנו שמעון²⁰
הוא, ואמר חברו: ראובן הוא, ואמר זה³⁰: הריני
נזיר אם יהיה ראובן³¹, ואמר האחר: הריני נזיר אם
יהיה שמעון, הגיע אליהם והרי הוא ראובן - הרי²¹
זה נזיר³², ואם היה שמעון - הרי חברו נזיר, פמו²⁴
שנדרו. וכן כל פיוצא פזה. לא הגיע אליהם, אלא
חזר לאחוריו ונעלם מעיניהם, ולא ידעו מי הוא -
אין אחד מהן נזיר³³.

30 שאמר: ראובן הוא. 31 שיתקיים כדברי.
32 משנה, נזיר לב, ב. וכדעת בית הלל שם. 33 שם,
הואיל ולא נתברר דברי מי נתקיימו, הרי זו ספק נזירות -
ולהקל, וכרבי יהודה שם לד, א.

ט. וכן האומר: הריני נזיר אם יהיה בכרי³⁴ זה מאה²⁸
כור³⁵, והלך למדדו ומצאו שנגב או שאבד - אינו²⁹
נזיר³⁶. וכן כל פיוצא פזה. שספק נזירות - להקל³⁷.

34 ערימת תבואה. 35 מידת תבואה, המכילה שלשים
סאה, כמבואר לקמן הל' ערכין פ"ד, ה"א. 36 שלא גמר
בדעתו להיות נזיר עד שיתברר הדבר כמו שאמר (נדרים יט.
ובר"ן שם). 37 נזיר ח, א. וכרבי יהודה.

י. היו מהלכין בדרך וראו את הפוי³⁸ מרחוק, ואמר
אחד מהם: הריני נזיר שזה חיה, ואמר אחר: הריני
נזיר שזה בהמה, ואמר אחר: הריני נזיר שאין זה
חיה, ואמר אחר: הריני נזיר שאין זה בהמה, ואמר
אחר: הריני נזיר שאין זה לא חיה ולא בהמה,
ואמר אחר: הריני נזיר שזה בהמה וחיה - הרי³⁶
כלם³⁹ נזירים; מפני שהפוי יש בו דרכים שזה בהן
לחיה, ויש בו דרכים שזה בהן לבהמה, ויש בו
דרכים שזה לחיה ולבהמה⁴⁰, ויש בו דרכים שאינו
שזה לא לבהמה ולא לחיה⁴¹. והוא הדין אם ראו
אנדרוגינוס ונחלקו בו אם הוא איש או אשה, ונדרו
על דרך שנדרו אלו בפוי - הרי כלם נזירים;
שהאנדרוגינוס יש בו דרכים שזה בהן לאיש,
ודרכים שזה בהן לאשה⁴², ודרכים שאינו שזה בהן

שנדר). 12 שדעתו היתה לקבל נזירותו על אותה בהמה,
ובשעה שנזר לא היתה ברשותו. (משנה, שם). והשווה הל'
נדרים פ"ח, ה"ג: "מפני שהוא נדר טעות, והוא בכלל נדרי
שגגות שהם מותרים". ולדעת ה'תוספות' בנזיר לב, ב - אינו
נזיר, בתנאי שיתיר לו החכם. ורבינו סובר, שאינו נזיר כלל,
ואינו צריך אפילו שאלה לחכם.

ג. המתפס בנזירות¹³ - הרי זה נזיר, פמו שפארנו¹
בדין כל המתפס בנדר¹⁴.

13 שהתפס נזירותו בנזירות חברו, כמפורש בסמוך
בהלכה הבאה. 14 הל' נדרים פ"ג, ה"ג, ש"המתפס
בנדרים - חייב".

ד. היה נזיר עובר לפניו ואמר: הריני פזה - הרי³
זה נזיר¹⁵. נדר חברו בנזיר, ואמר הוא: פי פפיו
מין¹⁶, או שאמר: שערי פשעו מלהגזו - הרי זה
נזיר¹⁷. וכן אם שמע¹⁸ ואמר 'ואני' פתוף פדי דבור,
ושמע שלישי פתוף פדי דבור¹⁹ של שני ואמר
'ואני', ואפילו הן מאה²⁰ - כלן נזירין²¹.

15 נזיר ג, א. והשווה לעיל פ"א, ה"ו. 16 מלשנות יין.
17 שם כא, ב. אבל אמר: פי כפיו ושערי כשערו, לא אמר
כלום, שהפה והשיער אינם דברים שהנשמה תלויה בהם
(שם). וראה לעיל פ"א, ה"ט. 18 את חברו אומר: הריני
נזיר. 19 שהוא כדי שאילת שלום תלמיד לרב: שלום
עליך רבי (לעיל הל' שבועות פ"ב, ה"ז). 20 כל אחד
בתוך כדי דיבור של קודמו. 21 נזיר כא, א. שכל אחד
התפס בקודמו. ולפיכך אם נשאל הראשון על נדרו והותר
- הותרו כולם, ואם נשאל השני והותר, השני ושלאחריו
מותרים, והראשון אסור (שם). והשווה לעיל הל' נדרים פ"ד
ה"ט, ובביאורנו שם ה"ג.

ה. האומר נד: הריני נזיר פשיהיה לי בן, וחברו⁹
אמר 'ואני'²² - הרי חברו נזיר מיד¹⁰.

22 אע"פ שיש להסתפק בכוונת דבריו, ולומר שנתכוין
להיות נזיר לכשיוולד גם לו בן. 23 נזיר יג, א. שכוונת
חבירו על גוף דברי הראשון ועיקרם, שאמר: הריני נזיר,
ובזה התפס נזירותו. ואע"פ שזוהי בעיה בגמרא שם ולא
נפשטה, מתוך שאמרו שם: "אם-תמצא-לומר על גופו
משמע" נראה שכך היא ההלכה, כקבלת הגאונים בכל
"אם-תמצא-לומר" שבבעיות הש"ס, שההלכה כ"אם-תמצא-
לומר" (רדב"ז).

ו. האומר לחברו: הריני נזיר פשיהיה לך בן, ושמע¹¹
חברו ואמר 'ואני' - אין זה נזיר; שלא נתפון זה¹²
האחרון²⁴ אלא לומר: שאני אוהב שיהיה לך בן
פמו זה, שהרי הוא בוש ממנו²⁵.

24 להיות נזיר. 25 שלא להביע לו בפניו את רגשי
חיבתו אליו, כדרך שהביע זה הראשון (נזיר שם). "אם-
תמצא-לומר: כל בפניו בוש הוא", וכו'. וכבר אמרנו שכל
"אם-תמצא-לומר" הלכה היא (רדב"ז).

ונתקיימו דבריו. (64) הדרב"ז מציין את מקור ההלכה בתוספתא, ובתוספתא נזיר שלפנינו - איננה.

יג. קטן שהגיע לעונת נדרים⁶⁵ ונדר בנזיר - הרי זה נזיר ומביא קרבנותיו, ואף על פי שעדיין לא הביא שתי שערות⁶⁶, בשאר הנדרים⁶⁷. והאיש מדיר את בנו קטן בנזיר, אף על פי שלא בא לעונת נדרים⁶⁸, ואין האשה מדרת את בנה בנזיר. ודבר זה הלכה מפי הקבלה הוא⁶⁹, ואינו נוהג בשאר נדרים.

(65) שהוא בן שתיים-עשרה שנה ויום אחד, ויודע לשם מי נדר, כמבואר לעיל הל' נדרים פי"א, ה"א-ד. (66) שאפילו מלאו לו שלש-עשרה שנה ויום אחד, אלא שלא הביא שתי שערות, עדיין לא נעשה גדול לשאר דברים. (67) שנדרו קיים, וכמו שמטעים רבינו שם: "ודבר זה מדברי תורה, שהמופלא הסמוך לאיש, הקדשו ונדרו נדר" ע"פ דברי הש"ס נדה מו, ב. וכרבי יוחנן וריש לקיש שם, ולפיכך מביא הקטן קרבנותיו, ואינם חולין בעזרה. (68) שהוא פחות מבן שתיים-עשרה שנה ויום אחד. (69) שקיבל משה מסיני (משנה, נזיר כח: וכרבי יוחנן בגמרא שם). וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "מפי הקבלה - אין לו סמך בתורה ולא רמז, והוא מה שאמר (בגמרא שם) הלכה היא בנזיר". והשווה לקמן פ"ג ה"ב, ובהל' אבל פ"ג ה"ח, ועוד. וכתב ה'מעשה רוקח' אע"פ שמצינו, שחנה הדירה את שמואל בנה בנזירות, ככתוב (שמואל-א א, יא) "ומורה לא יעלה על ראשו" (ראה במשנה שם סו. ולקמן פ"ג, ה"ט) - על כרחנו לומר, שגם אביו אלקנה הסכים על ידה והדירו גם הוא. וראה ברד"ק לשמואל שם, שאף הוא עמד על זה. וב'אור המאיר' למורי רבי מאיר שפירא ז"ל סימן ל, לפלל בזה הרבה.

יד. פיצד? האב שאמר לבנו הקטן: הרי אתה נזיר, או שאמר: בני פלוני נזיר, או הרי זה נזיר⁷⁰, ושתק הבן - הרי זה נזיר. וחיב האב לנהג בו כל דקדוקי נזירות, ואם נטמא - מביא⁷¹ קרבן טמאה⁷², וכששילם נזירותו מביא קרבן טהרה, בשאר הנזירים הגדולים.

(70) וב'תוספות' נזיר כח, ב - דיבור-המתחיל האיש מדיר, הוסיפו: או שיצוה לבנו שיאמר הריני נזיר. (71) האב בשביל בנו. (72) כדין נזיר גדול, וכמבואר לקמן פ"ו, ה"ג. ומביא שתי תורים, אחת לעולה ואחת לחטאת, והכהן מולק ואוכל מחטאתו ואין בזה משום נבילה (נזיר כט.).

טו. לא רצה הבן ומחה בדבר זה או שמחו קרוביו, או שגלח שעריו או שגלחוהו קרוביו, שהרי נעשה מעשה שגלה דעתו⁷³ שלא רצה הוא או קרוביו בנזירות זו - הרי זה אינו נזיר⁷⁴. ועד מתי יש לו להדירו? עד שיגדיל ויעשה איש⁷⁵.

(73) ובדרפוס רומי, וכן בכת"י התימנים: שגילה דעתם. (74) משנה, שם כח, ב. וראה לקמן פ"ט, ה"ב. וכתבו ה'תוספות' שם, דוקא כשימחו מיד כששמעו, אבל אם

לא לאיש ולא לאשה, ודרכים שהן שוין לאיש ולאשה⁴³.

(38) "מין מורכב מן העז ומן הצבי . . . ולא הכריעו בו חכמים אם מין בהמה או חיה היא" (לשון רבינו בפירוש המשנה, ביכורים פ"ב, מ"ח). (39) ששה אנשים אלו. (40) כמבואר בסמוך ה"א. (41) נמצאו כולם אמרו אמת (משנה, נזיר לד. וכפירוש רבינו שם). (42) כמבואר בסמוך ה"א. (43) ולפיכך נתקיימו דברי כולם (תוספתא נזיר פ"ג, מ"א).

יא. וכל הדרכים האלו⁴⁴ - בעניני המצות⁴⁵, לא בטבעו ותולדתו⁴⁶. וכן דרכי הכוי - בעניני המצות, לא בטבעו ותולדתו⁴⁷. פיצד? דמו טעון פסוי, פתיה⁴⁸; וחלבו אסור, פבהמה⁴⁹; והרי הוא פלאים עם הפהמה וכן עם הפתיה, פאלו אינו חיה ולא פבהמה⁵⁰; וטעון שחיטה, פבהמה ופתיה⁵¹. ויש בו דרכים אחרים⁵², וכל אחד מהן יתבאר במקומו⁵³. וכן אנדרוגינוס: מטמא בלבן, פאנשים⁵⁴; ומטמא באדם, פנשים⁵⁵; ואינו נמכר בעבד עברי, לא כאנשים ולא פנשים⁵⁶; וההורגו⁵⁷ - נהרג עליו, פאנשים ופנשים⁵⁸. ויש בו דינים אחרים, וכל אחד יפתח במקומו⁵⁹.

(44) של האנדרוגינוס. (45) במובן הדיני. (46) בכת"י התימנים, כל הפיסקה הזו בנוגע לכוי, אינה. (47) דם שחיטתו. (48) אבל דם שחיטת בהמה, פטור מכיסוי. (49) כחלב בהמה, אבל חלב חיה מותר. (50) ואסור להרביעו לא על חיה ולא על בהמה אלא עם מינו. (51) הכל במסכת ביכורים פ"ב מ"ח-א. (52) והן מפורשות במשנה, שם. (53) כגון בהל' יום טוב פ"ג, ה"א; הל' ביכורים פ"ט, ה"ה; הל' אבות הטומאה פ"א, ה"ו ועוד. (54) זבים ובעלי קרי. לובן - כינוי לזרע הזכר. (55) שדם זיבתן ונדתן טמא (בכורים פ"ד, מ"ב-ג). (56) שעבד עברי אינו נמכר אלא האיש, וזה ספק נקיבה הוא. והבת נמכרת כשהיא קטנה ע"י אביה, אבל אין האב מוכר את בנו לעבד (שם מ"ה, וברע"ב). (57) במזיד. (58) שם מ"ד. (59) הל' יבום פ"ו, ה"ח; הל' איסורי ביאה פכ"ב, ה"א; הל' עדות פ"ט, ה"ג ועוד.

יב. וכן אם ראו אנשים באים פנגדם, מהם פקחים⁶⁰ ומהם סומים⁶¹, ואמר אחד: הריני נזיר שאלו פקחין⁶², ואמר אחר: הריני נזיר שאין אלו פקחין, ואמר אחר: הרי אני נזיר שאלו סומין, ואמר אחר: הריני נזיר שאין אלו סומין, ואמר אחר: הריני נזיר שאין אלו לא פקחין ולא סומין⁶³ - הרי פלם נזיר⁶⁴. וכן כל פיוצא בזה.

(60) רואים, שעניהם פקחות (= פתוחות). (61) עוורים. (62) ודבריו אמת, שיש ביניהם פקחים. (63) כי הפקחים שבהם אינם סומים, והסומים שביניהם אינם פקחים,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עָלֵינוּ נִדְרָה⁸⁷. לָמָּה הַדָּבָר דּוּמָה? לְאוֹסֵר פְּרוֹת אַחֲרֵים
עֲלֵיהֶם⁸⁸. אָבָל אִם אֵין שָׁם עֲנוּי⁸⁹ וְלֹא דָבָר שְׁמַעֲכָב
מִלְאָכָה - אֵינוּ יָכוֹל לִכְפּוֹ⁹⁰. נִדְרָ עֲבָדוֹ בְּנִזְיֹרוֹת,
וְאָמַר לוֹ: מוֹפֵר לָךְ - יֵצֵא לְחֵירוֹת⁹¹, וְחֵיב לְהִשְׁלִים
נִזְיֹרוֹת⁹²; שְׁהַעֲבָד כּוֹפִין אוֹתוֹ וְאֵין מִפְרִין לוֹ, וְאִם
הִפֵּר - יֵצֵא לְחֵירוֹת⁹³.

(83) ומכחישים את גופו. (84) שאמר: ערכי עלי, או ערך פלוני עלי, שנותן להקדש כפי שני הנערך, ראה לקמן הל' ערכין פ"א, ה"ב. (85) לבטל נדרו. (86) והתורה אמרה (שם, ל, ג) "לאסור אסר על נפשו" יצא זה שאין נפשו קנויה לו אלא משועבד הוא לרבו (נזיר סב:). (87) וגם הערכים הם נדר, כמבואר לקמן הל' ערכים פ"א, ה"א. (88) שאין האיסור חל, כמבואר בנדרים פה, ב. (89) הגוף והנפש. (90) לבטל נדרו, שהרי אין רבו מפסיד כלום, ונדרו חל. ובנזיר שם, אומר אביי, הטעם שאין העבד יכול לידור נדר שיש בו עינוי נפש, שנאמר (ויקרא ה, ד) "נפש כי תשבע. . . להרע או להטיב", מה הטבה רשות, אף הרעה רשות. יצא להרע לאחרים שאין הרשות בידו. ובנדר שיש בו עינוי נפש, גופו נכחש, וגורם רעה לרבו. וראה לעיל הל' שבועות פ"ב, ה"ו: "עבד שנשבע, אין רבו צריך לכפותו והרי הוא אחר שנשבע כקודם שנשבע", ושבועה אפילו אין בה עינוי נפש אינה חלה עליו, וכמבואר בבאורנו שם, שהשבועה היא איסור נפשו על החפץ ו"אין נפשו של עבד קנויה לו" וכלשון רבינו כאן, אבל הנדרים הם איסור החפץ על עצמו, וכשאין בהם עינוי נפש חלים עליו (תוספות יו"ט נזיר פ"ט, מ"א). (91) משנה, נזיר סב, ב: "היפר לעבדו יצא לחירות" וכו'. והטעם, כיון שלא כפה אותו כדרך העבדים אלא היפר לו כמנהג בני חורין, גילה דעתו שאין לו רשות עליו, הואיל ונהג בו מנהג בתו ואשתו, וכדברי רבינו בהל' עבדים פ"ח, ה"ז: "אמר לו רבו מופר לך - יצא לחירות, שכיון שלא כפה אותו במקום שיש לכפותו, גילה דעתו שהפקיע שעבודו". והראב"ד חולק וגורס במשנה: "היפר לעבדו ויצא לחירות, משלים נזירותו". הוא שונה ויצא בוא"ו. וגירסת משנתנו כגירסת רבינו "יצא לחירות" בלי וא"ו. (92) נזיר, שם. (93) ואין זה גרוע מעבד שאמר לו רבו לקרוא שלשה פסוקים בתורה בפני ציבור שיצא לחירות, וכופים את רבו לכתוב לו שטר שחרור, כמבואר בהל' עבדים שם, ע"פ דברי הש"ס בגיטין מ, א.

יט. עֲבָד שֶׁנִּדְרָ בְּנִזְיֹרוֹת וּבִרְחָ אוֹ שֶׁהֵלֵךְ מִרְבּוֹ⁹⁴ -
הָרִי זֶה אֶסּוּר לְשִׁתּוֹת יֵין, פְּדִי שְׂעִיטָעַר וַיִּחְזֹר
לְרִשּׁוֹת רְבּוֹ⁹⁵. נִזְר וְהִשְׁלִים נִזְיֹרוֹתוֹ וְגִלַּח⁹⁶, וְלֹא
יִדְעוּ⁹⁷ רְבּוֹ, וְאַחֵר כֶּף יֵצֵא לְחֵירוֹת⁹⁸ - הָרִי זֶה יֵצֵא
יְדֵי נִדְרוֹ⁹⁹; אָבָל אִם נִדְרָ וְלֹא גִלַּח וְיֵצֵא לְחֵירוֹת -
לֹא יֵצֵא יְדֵי נִדְרוֹ¹⁰⁰. נִטְמָא וְאַחֵר כֶּף יֵצֵא לְחֵירוֹת -
מוֹנֶה מִשְׁעָה שֶׁנִּטְמָא¹⁰¹.

(94) בדפוס רומי, וכן בכת"י התימנים: שהלך רבו. וכן נראה מפירוש הרדב"ז. (95) שעדיין לא יצא לחירות בבירחותו, כשם שלא יצא לחירות בהליכת רבו. ומטעם זה הביאו רבינו כאן, כדי להשוות בריחת העבד להליכת רבו, לומר,

בתחילה לא מיחו, ואחר שהתחילה הנזירות מיחו, אין בכך כלום. וכן פירש רבינו שם: "וכל זמן שחלה עליו הנזירות והתנהג בה, אינו יכול לא הוא ולא קרוביו לבטלה". ובתוספתא שם פ"ג, מ"ט שנינו: "הדירו כשהוא קטן וגלח, או שהביא שתי שערות, בטלה הימנו נזירות אביו". ונראה, ששתי שערות מבטלות הנזירות, אף לאחר שהתחיל כבר למנות ימי נזירותו ('תוספות' שם). וראה ב'תוספות יו"ט' לסוטה פ"ג, מ"ה. והרא"ש בפירושו לנזיר כח, ב - מסתפק אם שתה הבן יין או שנטמא למתים, אם מחאתו מחאה, כי אין אלו דומים לגילוח, שהוא מעשה בגופו. וב'אור שמח' מכריע, שאם שתה הבן בעצמו מרצונו הרי זו מחאה, אבל השקוהו קרוביו או טימאוהו אין זו מחאה, שהמגלח את הנזיר לוקה (לקמן פ"ה, ה"א), ולפיכך מחאתם מחאה. אבל המשקה את הנזיר והמטמאו, אינו לוקה (שם, ה"ב) ולפיכך אין מחאתם מחאה. (75) שיהיה בן שלש-עשרה שנה ויום, ויביא שתי שערות, כי עד אז עדיין קטן הוא לכל המצוות שבתורה (נזיר כט:) כדעת רבי.

טז. הַעֲוֹכְדֵי כּוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת - אֵין לָהֶן נִזְיֹרוֹת⁷⁶;
שֶׁנֶּאֱמַר: דָּבָר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל⁷⁷.

(76) נזיר סא, א. (77) אף-על-פי שמקבלים מהם נדרים ונדבות כישראל, וקרבתם קרב, אין נזירות חלה עליהם, ומותרים לשותות יין, ואין מביאין קרבנות נזירות (נזיר שם). וטעם הדבר, כי קרבנות נדריו - הם מצוה שבממונו, וכשמקדיש ממונו נתקדש, אבל הנזירות היא מצוה שבגופו, ולא נצטוו הגויים על מצוה זו (תורה תמימה, לפסוק זה). ובגמרא שם מפרש, שבנזיר נאמר: "לאביו ולאמו לא יטמא" - מי שיש לו טומאה. יצאו אלו, שאין להם טומאה, שאם נגעו במת לא נטמאו, וכן הכתוב אומר (במדבר יט, כ) "ואיש אשר יטמא. . . ונכרתה הנפש ההיא מתוך הקהל". יצאו אלו, שאין להם קהל.

יז. נָשִׁים וְעֶבְדִּים - יֵשׁ לָהֶן נִזְיֹרוֹת⁷⁸. וְהָאֵב או
הַפֶּעַל מִפֶּר נִזְיֹרוֹת הָאִשָּׁה, אִם רָצָה, פֶּשְׁאָר
הַנְּדָרִים⁷⁹. אָבָל הָעֶבֶד - יֵשׁ לְרְבּוֹ⁸⁰ לְכַף אוֹתוֹ⁸¹
לְשִׁתּוֹת וְלִהְטָמָא לְמֵתִים. וְאִם לֹא כִפָּה אוֹתוֹ - נוֹהֵג
נִזְיֹרוֹת⁸².

(78) שבפירוש נאמר (שם ו, ב) "איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר", ועבדים - אע"פ שאין נפשם קנויה להם, יש להם נזירות, שנאמר (שם) "ואמרת אליהם" - לרבות את העבדים. (79) נזיר סב, ב. וראה לעיל הל' נדרים פ"א, ה"ר-ח. (80) יכול. (81) למחות בידו כל זמן שירצה, בניגוד לאשה שאינו יכול לכופה, מכיון שנדרה בנזיר ולא היפר לה, שוב אינו יכול להפר (משנה, נזיר סא. וברש"י). (82) כאמור לעיל אות עז "ואמרת אליהם" - לרבות את העבדים, כשאין רבו מוחה בידו. וראה לעיל הל' נדרים פ"א, ה"ר, ובבאורנו.

יח. נִדְרָ הָעֶבֶד שְׁאֵר נְדָרִים שֵׁשׁ בֵּהֶן עֲנוּי נִפְשׁ⁸³ או
שְׁמַעֲכָבִין אֶת הַמִּלְאָכָה, או שְׁהַעֲרִיף⁸⁴ - אֵין רְבּוֹ
צָרִיף לְכְפּוֹ⁸⁵, מִפְּנֵי שְׁאֵין נִפְשׁוֹ קְנוּיָה⁸⁶ לוֹ וְלֹא יִחּוֹל

9 **בְּחֻצָּה לְאַרְץ - פּוֹפִין אוֹתוֹ לְעִלּוֹת לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל**
10 **וְלִהְיוֹת נֹזֵה גַם נְזִירוֹת עַד שְׁיָמוּת אוֹ עַד שְׁיָפְנָה**
11 **הַמִּקְדָּשׁ וְיָבִיא קִרְבָּנוֹתָיו בְּמִלֵּאת יָמֵי נְזִירוֹ**¹⁰⁸.

105) שהרי גזרו טומאה על ארץ העמים (נזיר נד. והל' טומאת מת פ"א, ה"א), נמצא שאינו יכול למנות שם נזירות בטרה, והרי זה כאילו נדר והוא בבית הקברות, ראה לקמן פ"ו, ה"ח. 106) שאם נדר להיות נזיר מאה יום, הרי זה מונה מאה יום בעלותו לארץ ישראל, למרות שהשלים כבר את נזירותו בחוץ לארץ (משנה בנזיר יט: וכבית הלל). וראה בגמרא שם כ, א - שקונסים אותו "בתחילת נזירות". כלומר, מתחיל וחוזר ומונה כל ימי נזירותו כפי שקיבל בתחילה. ושם במשנה מסופר: "מעשה בהילני המלכה, שהלך בנה למלחמה, ואמרה אם יבוא בני מן המלחמה בשלום, אהא נזירה שבע שנים, ובא בנה מן המלחמה והיתה נזירה שבע שנים, ובסוף שבע שנים עלתה לארץ והורוה בית הלל שתהיה נזירה עוד שבע שנים אחרות" וכו'. וכל זה מדברי חכמים, אבל מן התורה נזירות שבחוץ לארץ היא נזירות גמורה, שהרי טומאת ארץ העמים אינה אלא מדרבנן, ומן התורה טהור גמור הוא, ועלה לו מניינו. וכן נראה מדברי רבינו בסמוך הכ"ב, שחייב לנהוג נזירות בחוץ לארץ מצד הדין. וכן הקנס אינו אלא חיוב לעלות לארץ ישראל ולחזור ולמנות שם (כסף-משנה). 107) הואיל ואסור לו לשהות בחוץ לארץ מפני טומאתה. 108) והראב"ד שואל, והלא בזמן הזה כולנו טמאים טומאת מת, ואין לנו אפר פרה להטהר, ואין הפרש בין ארץ ישראל לחוץ לארץ, למה נכוף אותו לעלות לארץ ישראל. ולדבריו אסור להזיר בכל מקום, אולם דעת רבינו, הואיל וגזרו טומאה על ארץ העמים, נמצא כל שעה שהוא נמצא שם, הוא מוסיף טומאה על טומאתו, ולפיכך כופים אותו לעלות לא"י, שלא יוסיף טומאה בכל שעה (רדב"ן). והוסיף הכסף משנה שבארץ ישראל אין שום איסור להזיר כיום, שאע"פ שכולנו טמאים טומאת מת, אם אחר שנזיר יזהר מלהטמא, מה איסור יש בזה!

12 **כב. וְכָל זֶמֶן שֶׁהוּא בְּחֻצָּה לְאַרְץ הָרִי זֶה אָסוּר**
13 **לְשִׁתּוֹת יַיִן וְלִהְטֵמָא לְמַתִּים וּלְגִלְחָה, וְכָל דְּקִדּוּקֵי**
14 **נְזִירוֹת עָלָיו, וְאֵף עַל פִּי שְׁאִין יָמִים אֵלּוּ עוֹלִין**
15 **לְאִוָּר¹⁰⁹. וְאִם עָבַר וְשָׁתָה אוֹ גִלַּח אוֹ נָגַע בְּמַת וּכְיוּצָא**
16 **בְּנִגְיָעָה¹¹⁰ - לֹקֶה¹¹¹.**

109) כדין נדר בנזיר והוא טמא מת, שחלה עליו נזירות, אע"פ שימי טומאתו אינם עולים לו, כמבואר לקמן פ"ז, ה"ז. 110) שנשא את המת או האהיל עליו, כמבואר לקמן פ"ז, ה"ה. 111) כי אע"פ שכולנו טמאי מתים, אין זה "מחולל ועומד", אלא הרי זה כנטמא למת ופירש, וחזר ונגע, שלוקה על כל נגיעה, כמבואר לקמן פ"ה, הי"ז.

יום ו' א' אדר ב' ה'תשע"ו

פרק שלישי

1) זמן סתם נזירות, ודין האומר: הריני נזיר כמנין ימות השנה, ההבדלים בין נזיר עולם לנזיר לזמן קצוב, נזירות

הואיל ולא יצא לחירות, קונסים את העבד, שלא ישתה כדי שיצטער ויחזור לרבו ויכופהו לשתות. וכל זה משום תקנת רבו (נזיר סב: וברש"י). ואע"פ שרבי יוסי חולק על זה, פסק רבינו כרבי מאיר, משום שסוגיית הש"ס שם פירשה את דברי רבי מאיר באחרונה, אחרי רבי יוסי, ודאי מפני שהלכה כמותו (רדב"ז). וב'מעשה רוקח' מתרץ, הואיל וזהו קנס לעבד, שישב לרבו, עלינו לומר הלכה כרבי מאיר בגזירתו, כדברי רב נחמן בכתובות ס, ב. 96) כדין כל נזיר במלאת ימי נזרו. 97) צ"ל: ולא ידע, וכן בדפוסים קדומים. 98) אע"פ שאילו ידע, יתכן שהיה כופהו ונתבטלה נזירותו. 99) הואיל ונגמרה נזירותו, ורבו לא הספיק לכופו (תוספתא נזיר פ"ו, מ"ה). 100) תוספתא שם, הואיל ולא נשלמה נזירותו, שמחוסרת גילוח, לא יצא ידי נזרו וחייב לנהוג נזירות אחרת. וטעם הדבר, שכל נזירות שנוהג העבד שלא מדעת רבו, נחשבת "נזירות ספק", שמה ישמע רבו ויכופו ויבטל נזירותו, ולפיכך כשלא השלים נזירותו ויצא לחירות, אין המנין שמנה בעודו עבד, עולה לו, כי שמה אם היה עדיין עבד היה רבו כופהו ומבטל כל המנין, ואין מנין הספק עולה לו לנזירות ודאי שחלה עליו לאחר שנשתחרר ('מרכבת המשנה'). 101) תוספתא, שם. ופירוש הדברים, אע"פ שיצא לחרות, אינו מביא קרבנות טומאה כדין כל נזיר טהור שנשטמא, וגם אינו צריך להתחיל את מנין נזירותו מיום השמיני לטהרתו - כדין נזיר טהור שנשטמא - שבו הוא מביא את קרבנותיו, אלא ביום השביעי לטומאתו כשיטבול מתחיל למנות נזירותו. כי הואיל ונהג נזירותו בלא ידיעת רבו, לא היה מניינו ודאי, כי שמה ישמע רבו ויכופו ובטלה נזירותו, וכשנטמא פקעה נזירותו, ואינה ראויה לקרבן, והרי זה דומה לנדר בנזיר והוא טמא מת, שיום שביעי שלו עולה לו ממנין נזירות ואינו מביא קרבן טומאה, כמבואר לקמן פ"ו, ה"דח. וב'ירושלמי' נזיר פ"ט ה"א, אמרו: "נטמא ואחר-כך יצא לחירות, מביא קרבן טומאה". אולם רבינו פוסק כתוספתא הנ"ל ('מרכבת המשנה').

1 **כ. נְזִירוֹת נֹהֶגֶת בְּפָנֵי הַבֵּית¹⁰² וְשָׁלָא בְּפָנֵי הַבֵּית¹⁰³.**
2 **לְפִיכָף, מִי שֶׁנָּדַר בְּנִזְרֵי בְּזִמְן הַזֶּה - הָרִי זֶה נְזִיר**
3 **לְעוֹלָם¹⁰⁴, שְׁאִין לָנוּ בֵּית פְּדִי שְׁיָבִיא קִרְבָּנוֹתָיו**
4 **בְּמִלֵּאת יָמֵי נְזִרוֹ.**

102) בזמן שבית המקדש קיים. 103) שהרי היא נדר כשאר נדרי איסור הנוהגים גם שלא בפני הבית. וכן שנינו במשנה (נזיר לב:): "כשעלו נזירים מן הגולה ומצאו ביהמ"ק חרב . . . אמרו, כל שנזר עד שלא חרב ביהמ"ק - נזיר (= וחייב לנהוג בנזירות), ומשחרב ביהמ"ק אינו נזיר", שיכול לומר אילו הייתי יודע שהבית חרב, לא הייתי נודר (רש"י ו'תוספות' שם), ומכאן אתה למד, שאילו ידע שחרב הבית ונדר - הרי זה נזיר (רדב"ז). 104) ויתכן שאם הכביד שערו "מקל בתער משנים-עשר חודש עד שנים-עשר חודש", כדין 'נזיר עולם', המבואר לקמן פ"ג, הי"ב.

5 **כא. אֵין הַנְּזִירוֹת נֹהֶגֶת אֵלָא בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל¹⁰⁵. וּמִי**
6 **שֶׁנָּדַר בְּחֻצָּה לְאַרְץ - קוֹנְסִין אוֹתוֹ וּמַחֲבִין אוֹתוֹ**
7 **לְעִלּוֹת לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל וְלִהְיוֹת נְזִיר בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל**
8 **פְּמִנֵּן הַיָּמִים שֶׁנָּדַר¹⁰⁶. לְפִיכָף¹⁰⁷, מִי שֶׁנָּדַר בְּזִמְן הַזֶּה**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ו. מי שאמר: הריני נזיר שתי נזירות או שלש או ארבע - הרי זה נזיר כמנזן שאמר, כל נזירות מהן שלשים יום. ובסוף כל שלשים ושלשים¹⁰ מגלח ומביא קרבנותיו ומתחיל למנות נזירות שניה. אפלו אמר: הריני נזיר מאה אלף נזירות, שאי אפשר שיחיה בזמן הזה - הרי זה מונה אחת אחר אחת עד שימות¹¹ או עד שישלם מנזן נזירותיו¹².

(10) ביום שלשים ואחד. (11) ומגלח בכל שלושים יום כנ"ל. (12) ואין לו דין של נזיר עולם, אלא מגלח בסוף כל שלושים ומביא קרבנותיו.

ז. האומר: הריני נזיר כמנזן ימות השנה - מונה נזירותיו כמנזן ימות השנה¹³. אם פרש שנות החמה - מונה שלש מאות ושלשים וחמש נזירות, כל אחת מהן שלשים יום¹⁴; ואם פרש שנת הלכנה - מונה שלש מאות וארבע וחמשים נזירות; ואם סתם - מונה שלש מאות וארבע וחמשים נזירות. שהרי בארנו, שכל הנדרים הולכין אחר לשון פני אדם, ורב שני החמה שלש מאות וחמשה ושלשים יום מונין לה¹⁵, ורב שני הלכנה שלש מאות וארבעה וחמשים יום מונין לה¹⁶, ואין קורין כל העם שנה סתם אלא לשנת הלכנה¹⁷.

(13) נזירות של שלושים יום כנגד כל יום מימי השנה. (14) נמצא שהוא נוהג נזירות שלשים שנה. (15) ובהלכות קידוש החודש פרק ט הלכה א כותב רבינו: "שנת החמה יש מחכמי ישראל שאומרים שהיא שס"ה יום ורביע יום שהוא שש שעות; ויש מהם שאומרים: שהיא פחות מרביע היום". (16) ורבינו שם פרק ו, הלכה ד כותב: "שנה של לבנה ... שלוש מאות יום וארבעה וחמשים יום, ושמונה שעות, ושמונה מאות וששה ושבעים חלקים" וכו'. (17) ולפיכך אם נדר כמניין ימות השנה סתם הרי זה מונה נזירותו כמניין ימי שנת הלבנה.

ח. האומר: הריני נזיר אחת ומחצה - הרי זה נזיר שתי נזירות¹⁸. אמר: הריני נזיר ויום אחד, או שאמר: הריני נזיר ושעה אחת - הרי זה נזיר שתי נזירות¹⁹. אמר: הריני נזיר ואחת - הרי זה נזיר שתיים²⁰. הריני נזיר ואחת ועוד - הרי זה נזיר שלש נזירות. הריני נזיר ואחת ועוד ושוב - הרי זה נזיר ארבע נזירות. הריני נזיר שלשים יום ויום אחד - הרי זה נזיר נזירות אחת של שלשים ואחד יום²¹.

(18) כיוון שאמר: הריני נזיר, חלה עליו נזירות אחת. וכשהוסיף ואמר: ומחצה, קיבל עליו נזירות שנייה, כאילו אמר: ועוד מחצה, והואיל ואין נזירות פחותה משלושים יום, הרי זה נזיר שתי נזירות. (19) שהאומר: הריני נזיר שעה אחת, הרי זה נזיר שלשים יום. (20) כשאמר: ואחת, נתכוון להוסיף נזירות שנייה. (21) כאן הפסיק בתיבת: "שלושים" בין הריני נזיר לתיבת: ויום אחד, נמצא שלא

שמשון ונזירות שמואל הרמתי, המקבל נזירות כשער ראשו או כעפר הארץ.

א. סתם נזירות - שלשים יום. פיצד? מי שאמר: הריני נזיר - אין פחות משלשים יום. ואפלו אמר: הריני נזיר נזירות גדולה עד מאד הרבה - הרי זה נזיר שלשים יום, שהרי לא פרש זמן.

ב. פרש זמן פחות משלשים, כגון שאמר: הריני נזיר יום אחד, או עשרה ימים, או עשרים יום - הרי זה נזיר שלשים יום; שאין נזירות פחותה משלשים יום. ודבר זה הלכה מפי הקבלה².

(2) "מפי הקבלה - אין לו סמך בתורה ולא רמז והוא מה שאמרו (בגמרא שם) הלכה היא בנזיר". אמנם בנזיר ה, אמרו: "קדוש יהיה - יהיה בגימטריה שלשים". אבל רבינו בפירושו למשנה שם כותב, שהיה להם דבר זה בקבלה, אלא, שסמכו על הפסוק דרך סימן בלבד, "כי אין לנו לסמוך על גימטריא". וראה בנזיר ו: שדרשו: "קדוש יהיה גדל פרע - אין גדול פרע פחות משלושים יום". שדרך בני אדם לגדל שער שלושים יום ועד אז אין בו כובד.

ג. פרש זמן יותר משלשים יום, כגון שאמר: אחד ושלשים או ארבעים או מאה יום, או מאה שנה - הרי זה נזיר כמנזן שפרש, לא פחות ולא יותר.

ד. האומר: הריני נזיר שעה אחת - הרי זה נזיר שלשים יום³. אמר: הריני נזיר שלשים יום ושעה אחת - הרי זה נזיר אחד ושלשים יום; שאין נזירין שעות⁴.

(3) כיוון שאין נודרים שעות, שנאמר "ימי נזרו" - מלמד שאין נזירות לשעות, ואין נזירות פחותה משלושים יום, הרי זה נתכוון לנזירות שלימה. (4) והרי זה כאילו אמר: הריני נזיר אחד ושלשים יום.

ה. האומר: הריני נזיר מכאן עד מקום פלוני, אם לא החזיק בדרך⁵ - הרי זה נזיר שלשים יום בלבד; שלא נתפסן זה אלא לנזירות גדולה, והרי לא פרש זמן⁶. ואם החזיק בדרך⁷: אם היה מהלך פחות משלשים יום - הרי זה נזיר שלשים יום⁸; ואם היה יותר משלשים יום - הרי זה נזיר נזירות אחת כמנזן הימים⁹.

(5) שלא יצא ללכת לשם. (6) והרי זה כאילו אמר ארוכה לי נזירות זו כמכאן ועד מקום פלוני. (7) שהתחיל ללכת בדרך המוליכה למקום פלוני. (8) שאין נזירות פחותה משלושים יום. (9) שמכאן ועד אותו מקום. ופירושה בגמרא שם ז. "כשהחזיק בדרך". שהדעת מוכיחה, שנתכוון להיות נזיר כל זמן שיהיה בדרך. והתוספות שם פירשו: שבוודאי מפני אונסי הדרך קיבל עליו נזירות להינצל מסכנת הדרך למספר מהלך ימים עד מקום פלוני.

יא. מי שאמר: הריני נזיר לעולם, או הריני נזיר
כל ימי חיי - הרי זה נזיר לעולם. ואם אמר: הריני
נזיר אלה שנה - הרי זה נזיר לזמן קצוב, ואף על
פי שאי אפשר שיחיה האדם אלה שנה.

יב. ומה בין נזיר עולם לנזיר לזמן קצוב? שהנזיר
לזמן - אסור לגלח עד סוף ימי נזרו; ושנאמר: כל
ימי נדר נזרו תער לא יעבר על ראשו עד מלאת
הימים. ונזיר עולם, אם הכביד שעריו - מקל³³ בתער
משנים עשר חדש עד שנים עשר חדש, ומביא
קרבתו שלש בהמות³⁴ כשיגלח; ושנאמר: ויהי מקץ
ימים לימים אשר יגלח, כי כבד עליו וגלחו³⁶.
ואבשלום נזיר עולם היה³⁷. ודבר זה הלכה היא
מפי הקבלה³⁹. ונזיר עולם שנטמא - הרי זה מביא
קרבתו טמאה ומגלח תגלחת טמאה, כמו נזיר לזמן
קצוב⁴⁰.

(33) ולא מגלח לגמרי, כאבשלום, שלא גילח לגמרי, שהרי
נתלה בשעריו. ומעשה תלייתו סמוך לגילוהו היה.
(34) לעולה ולחטאת ולשלמים, כדין תגלחת הטהרה.
(35) צריך להיות: והיה, כלשון הכתוב, וכן בכתב יד
התימנים. (36) לסוף שנים עשר חודש. (37) שקיבל עליו
להיות נזיר כל ימי חייו. (38) שאבשלום היה נזיר.
(39) למשה מסיני. ואף על פי שהכתוב אומר: "כי כבד עליו
וגלחו", אין זה מוכרח לומר שהיה נזיר, כי אולי מסיבות
אחרות גידל שעריו, אלא שקבלה הייתה בידי חכמינו.
(40) כל זה במשנה: "נזיר עולם הכביד שעריו מקל בתער ואם
נטמא מביא קרבן טמאה". וסובר רבינו ש"הכביד שעריו" -
הכוונה לשנים עשר חודש, וכמו שמצינו באבשלום וכדעת
רבי שם עמוד ב, אבל הנזיר לזמן קצוב אינו מגלח כלל,
שהרי נזר נזירות ארוכה. וכמבואר שם ז. שכל נזירות שיש
לה קצבה, הרי היא נזירות אחת וארוכה, ואינו מגלח כלל,
אלא אם נטמא, כשאר נזירים.

יג. שמשון⁴¹ לא היה נזיר גמור, שהרי לא נדר
בנזיר⁴², אלא המלאך הפרישו מן הטמאה⁴³. וכיצד
היה דינו? היה אסור בנין ואסור בתגלחת, ומתיר
להטמא למתים. ודבר זה הלכה מפי הקבלה⁴⁴.

(41) בן מנוח, שנאמר בו: "כי נזיר אלוקים יהיה הנער".
(42) הוא עצמו לא נדר וגם אביו מנוח לא הדירו.
(43) באמרו לאמו "ואל תאכלי כל טמא". (44) למשה
מסיני. ושם עמוד ב' בגמרא, סיכמו, שמשון הרג את
הפלשתים וגם נגע בהם במותם ונטמא בהם, וזה על פי
הקבלה. כמבואר שם.

יד. לפיכך, מי שאמר: הריני נזיר פשמשון - הרי
זה נזיר מן התגלחת ומן בנין לעולם, ואינו מגלח
כל שנים עשר חדש כשאר נזירי עולם⁴⁵, ומתיר
להטמא למתים⁴⁶. ואם אמר: לא נתפונתי אלא
לאיש אחר ששמו שמשון⁴⁷ - אינו נזיר. ומי ששנדר

נתכוון זה לקבל עליו נזירות נוספת, אלא למנות ימי נזירותו
כמה יהיו, והרי זה כאילו אמר: הריני נזיר שלושים ואחד
יום, שהכול מצטרף למניין אחד. אלא, שבגמרא שם אמר
רב: אין הדברים אמורים, אלא כשאמר הריני נזיר שלושים
ואחד יום, אבל אמר: הריני נזיר שלושים יום ויום אחד -
נזיר שתיים. מכיוון שהוסיף תיבת יום, נתכוון לנדר שתיים,
ומטעם זה החליט בעל ה"לחם משנה" שיש כאן טעות
סופר, וצריך להיות בדברי רבינו: "הריני נזיר שלושים ואחד
יום" וכן נראה גם מדברי ה"כסף משנה", אלא שבכל
הדפוסים הקדומים וכן בכתב יד התימנים, כתוב: "שלושים
יום ויום אחד", ולפיכך נראה שסמך רבינו על הירושלמי
האומר: ברייתא חולקת על רב, שהרי שנינו: "לא נחלקו
רבי ישמעאל ורבי עקיבא על האומר: הריני נזיר שלושים
יום ויום אחד שאינו נזיר אלא אחת" וכו'. וזה שלא כרב,
ולפיכך פסק רבינו כמותה.

ט. מי שהיה שתי פתיות²² עדים מעידין אותו, אלו
מעידין ששנדר שתיים, ואלו מעידין ששנדר חמש²³ -
הרי זה נזיר שתיים; שבכלל חמש שתיים, והרי כלן
מעידים בשתיים²⁴.

(22) זוגות. (23) והוא אומר שלא נדר כלל, או שאומר איני
יודע. (24) כבית הלל. ובית שמאי אומרים: "נחלקה
העדות (הואיל ומכחישות זו את זו) ואין כאן נזירות". וראוי
להעיר, שבגמרא אמרו: "לא נחלקו בית שמאי ובית הלל,
על שתי כיתי עדים ... שיש בכלל חמש שתיים. על מה
נחלקו על כת אחת, אחד (=עד אחד) אומר שתיים ואחד
אומר חמש, שבית שמאי אומרים נחלקה עדותם ובית הלל
אומרים יש בכלל חמש שתיים". וב"לחם משנה" תמה למה
לא הביא רבינו דין זה? ויש להשיב, שרבינו סומך על מה
שיכתוב בהלכות עדות פרק ג הלכה ג: "אפילו אמר האחד
מנה הלווה והשני אומר מאתיים חייב לשלם מנה, שבכלל
מאתיים מנה".

י. מי ששנדר שתי נזירות, בין ששנדר שתייהן בבת
אחת²⁵ בין ששנדר זו אחר זו, כגון שאמר: הריני נזיר
יום, הריני נזיר יום, ומנה את הראשונה והפריש
קרבתו²⁶, ואחר כך נשאל²⁷ על הראשונה והתיר נדרו
- עלתה לו ראשונה בשנה²⁸, ומביא זה הקרבן
ונפטר. ואפילו הביא בפרתו²⁹, ואפילו גלח שעריו³⁰,
ואחר כך נשאל עליה - עלתה לו ראשונה בשנה.
שהרי אין השנה חלה אלא לאחר הראשונה³¹,
והראשונה פיון שהתירה פאלו אינה מעקרה³².

(25) שאמר: הרי עלי שתי נזירות. (26) לתגלחתו.
(27) לחכם, שיתיר לו את נדר נזירותו. (28) המניין שמנה
לראשונה יעלו לשם הנזירות השנייה, ולא יצטרך לשמור
עוד נזירות שנייה. (29) הקריב קרבנותיו. (30) על
הראשונה. (31) כי מי גרם לשנייה, שלא תחול תחילה
להיות מניין הראשון שלה, ראשונה הייתה מעכבתה.
(32) שהחכם עוקר את הנדר מעיקרו, ונמצא המניין למפרע
של שנייה".

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 נְזִיר בְּשִׁמְשׁוֹן - אֵינוֹ יָכוֹל לְהִשָּׁאֵל⁴⁸ עַל נְדָרוֹ;
2 שְׁנֵיזֵירוֹת שִׁמְשׁוֹן לְעוֹלָם הֵיחָה⁴⁹.
- 3 טו. הָאוֹמֵר: הֲרִינִי בְּשִׁמְשׁוֹן כֶּבֶן מְנוּחָ⁵⁰, כִּבְעַל
4 דְּלִילָה, כָּמִי שֶׁעָקַר דְּלָתוֹת עֲזָה, כָּמִי שֶׁנִּקְרָו
5 פְּלִשְׁתִּים אֶת עֵינָיו - הֲרִי זֶה נְזִיר בְּנֵיזֵירוֹת שִׁמְשׁוֹן,
6 וְאַף עַל פִּי שֶׁאִפְשָׁר שְׁנַעֲשׂוּ מַעֲשִׂים אֱלוֹ לְאִישׁ
7 אַחֵר⁵¹.
- 8 (50) ולפי זה צריך שידגיש הריני נזיר, וגם להזכיר: שמשון
9 בן מנוח, אבל אם יזכיר כשמשון בלבד אינו נזיר, שלשמשון
10 אחר נתכוון. ולדעת ה"כסף משנה" הגירסה הנכונה היא
11 כנוסח שלפנינו, שאפילו לא יאמר אלא: הריני כשמשון, הרי
12 זה נזיר, וכן בכולם. שכל אחד מחמשת השמות האלה
מספיק להתפס בו נזירות, ולפיכך משמיעתנו המשנה את
כולם, שאל נטעה לומר אם אמר: כשמשון, או: כבן מנוח
נתכוון לאיש אחר ששמו כך. (51) אין אומרים, שמא
נתכוון לאיש אחר, אבל אם יאמר בפירוש: לא נתכוונתי
אלא לאיש אחר ששמו שמשון, - אינו נזיר.
- 8 טז. שְׁמוּאֵל הֲרָמְתִּי⁵² נְזִיר עוֹלָם הִיחָה⁵³. לְפִיכָה,
9 הָאוֹמֵר: הֲרִינִי בְּשִׁמְשׁוֹן הֲרָמְתִּי, כֶּבֶן חֲנָה, כֶּבֶן
10 אֶלְקָנָה, כָּמִי שֶׁשִּׁסְּפָה⁵⁴ אֶת אֶגֶן בְּגִלְגָל, וְכִיּוֹצֵא בָּאֱלוֹ
11 - הֲרִי זֶה נְזִיר עוֹלָם⁵⁵. וְאֵין אוֹמְרִין: שְׁמָא לְאִישׁ
12 אַחֵר שִׁמְעֵשׂוּ בָּאֵלָה נִתְּפֶנּוּ.
- 8 (52) בן אלקנה וחנה. (53) שהדירתו אמו בנזירות
(=בהסכמת אביו) שנאמר בו "ונתתיו לה" כל ימי חייו
ומורה לא יעלה על ראשו, ונאמר בשמשון: "ומורה לא
יעלה על ראשו, מה "מורה" האמורה בשמשון - נזיר אף
"מורה" האמורה בשמואל - נזיר. (54) ביקע. (55) מיקל
שערו בכל י"ב חודש, ואינו מטמא למתים.
- 13 יז. הָאוֹמֵר: הֲרִינִי נְזִיר מְלֵא הַבֵּית אוֹ מְלֵא הַקֶּפֶה⁵⁶
14 - בּוֹדְקִין אוֹתוֹ. אִם אָמַר: לֹא הִיָּה בְּדַעְתִּי שְׁאֵאִיָּה
15 נְזִיר כָּל יָמִי, וְלֹא נִתְּפֶנְתִּי אֶלָּא לְהָאֲרִיךְ זְמַן הַנְּזִירוֹת
16 זְמַן מְרֻבָּה - הֲרִי זֶה נְזִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם בְּלִבְד⁵⁷; וְאִם
17 אָמַר: סֵתֵם נְדָרַי⁵⁸ - רואים אֶת הַקֶּפֶה בָּאֱלוֹ הִיא
18 מְלֵאָה חֲרָדִל⁵⁹, וְהִיָּה נְזִיר כָּל יָמָיו⁶⁰. וַיֵּשׁ לוֹ לְגַלְתָּ
19 מִשְׁנִים עֶשְׂרִי חֹדֶשׁ לְשָׁנִים עֶשְׂרִי חֹדֶשׁ, וַיָּבִיֵא
20 קֶרְבָּנוֹתָיו, כְּשֶׁאָר נְזִירֵי עוֹלָם⁶¹.
- 21 יח. הָאוֹמֵר: הֲרִינִי נְזִיר בְּשִׁעַר רֹאשִׁי, אוֹ בְּעַפֵּר
22 הָאֲרֶץ, אוֹ כְּחוֹל הַיָּם - הֲרִי זֶה כָּמִי שֶׁאִמַּר: הֲרִי
23 נְזִירוֹת עָלַי כָּמִנִּי שִׁעַר רֹאשִׁי, אוֹ כָּמִנִּי עַפֵּר הָאֲרֶץ,
24 אוֹ כָּמִנִּי חוֹל הַיָּם⁶². לְפִיכָה⁶³ יִגְלַח כָּל שְׁלֹשִׁים יוֹם,
25 וַיִּתְחִיל לְמָנוֹת נְזִירוֹת שְׁנֵיָה שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּגְלַח, וְכֵן
26 עַד שְׁעִמּוֹת⁶⁴. וּבְכָל תְּגַלְתָּ וַתְּגַלְתָּ אֵינוֹ שׁוֹתֶה יֵין
27 וְלֹא מְטַמֵּא לְמֵתִים⁶⁵. וְאִם שָׁתָה אוֹ נִטְמָא, אָפְלוֹ
28 בְּיוֹם הַתְּגַלְתָּ - הֲרִי זֶה לוֹקָה⁶⁶.
- 21 (62) הואיל וכל אלה גופים חלוקים הם ומובדלים זה מזה.
22 (63) הואיל וקיבל עליו הרבה נזירויות נפרדות זו מזו.
23 (64) ששערות ראשו מרובות משני חייו. (65) שהרי עם גמר
24 הנזירות הראשונה מתחלת השנייה ואין שום פרק זמן
25 מבדיל ביניהן. (66) משום חילול הנזירות החדשה שהוא
עומד בה.
- 29 יט. הָאוֹמֵר: הֲרִינִי נְזִיר אִם אֶכֶּל כֶּפֶר זֶה, הֲרִינִי נְזִיר
30 אִם אֶכְלָנָה, הֲרִינִי נְזִיר אִם אֶכְלָנָה, וְאֶכְלָה - הֲרִי זֶה
31 חֵיב בְּנֵיזִירוֹת כָּמִנִּי שֶׁאִמַּר⁶⁷. וּמוֹנֶה אַחַת אַחַת,
32 כָּל אַחַת מֵהֶן שְׁלֹשִׁים, וּמְגַלַּח בְּסוֹף כָּל שְׁלֹשִׁים
33 וַיִּבְיֵא קֶרְבָּנוֹ.
- 29 (67) שהנזירות חלה על נזירות. והוא הדין אם אמר: הריני
נזיר היום הריני נזיר היום - חייב שתיים. וכבר פסק רבינו
לעיל בהלכות נדרים פרק ג, הלכות א"ב, שנדר חל על נדר,
בניגוד לשבועה שאינה חלה על שבועה.
- פֶּרֶק רְבִיעִי
- 1 (1) זמן תגלחת טהרה עם מלאת ימי נזרו, שאין בין תגלחת
לתגלחת פחות משלשים יום, דין האומר: הריני נזיר יום
אחד לפני מיתתי, או ביום שכן דוד בא, שלמו ימי נזירותו
ולא גילח, כל דקדוקי נזירות עליו, נזיר שנזר ודימה שאינו
נדר ונהג היתר בנזירותו, ונודע לו שנדרו נדר, מאימתי הוא
מונה ימי נזירותו, שהבעל מפיר נזירות אשתו בתגלחת
הטומאה ולא לפני תגלחת טהרה.
- 2 א. הָאוֹמֵר: הֲרִינִי נְזִיר - הֲרִי זֶה מְגַלַּח תְּגַלְתָּ
3 טְהוֹרָה² יוֹם אֶחָד וּשְׁלֹשִׁים³, וְאִם גִּלַּח בְּיוֹם שְׁלֹשִׁים

מקדים איזו מהן שירצה. (12) כאן הקדים נזירות של בנו לנזירות שלו. (13) ולא הספיק לגמור את שלו. (14) ומגלח ומביא קרבנותיו. (15) ומגלח, ואם לא נשאר לו שלשים יום, עליו למנות שלשים יום, כמבואר בסוף ההלכה. (16) שהרי פוסק בנזירות שלו ומונה את של בנו, כאילו היה הכל נזירות אחת (משנה שם יג:). ולדעת התוספות שם יג. דיבור-המתחיל הריני נזיר כשיהיה לי בן, אחר שהשלים את של בנו, אינו מגלח אלא משלים נזירות שלו ואח"כ הוא מגלח פעם אחת על שתייהן, ומביא שתי מערכות קרבנות, אחת לשל בנו ואחת לשלו. אבל אינו מגלח תיכף אחר שהשלים נזירות בנו, שאם כן לא יוכל לגלח על שלו, שלא נשאר לו שלשים יום, ו"אין בין תגלחת לתגלחת פחות משלשים יום". (17) הואיל והן נזירות אחת. (18) גם את שלו (שם יד. כרבי יוחנן). (19) שהרי כבר השלים את נזירות בנו וגילח עליה. וממילא אינו סותר גם את מה שמנה בתחילה לשלו, שכיון שאינו סותר מה שלפניו, אינו סותר מה שלפני פניו (רדב"ז) וראה לקמן בביאורנו אות כב. והראב"ד חולק, ולדעתו הרי הוא סותר את כל מה שמנה לנזירות שלו, אפילו מה שהתחיל למנות לפני נזירות בנו. (20) כגון שנזירות שלו היתה נזירות מרובה. (21) ומגלח. (22) כגון שנדר נזירות סתם, והתחיל למנות עשרה ימים ונולד לו בנו. (23) שאין גידול שיער פחות משלשים יום. וכלשון המשנה שם טו. "שאין תגלחת פחות משלשים יום". ובזה יוכנו דברי רבינו לעיל: ש"אינו סותר אלא עד נזירות בנו", מכיון שעליו למנות אחרי נזירות בנו שלשים יום, הרי זו חשובה נזירות בפני עצמה, ודי לו אם יסתור הימים שאחרי נזירות בנו, ולא את הימים שמנה לפניו (רדב"ז).

ד. פיצד? האומר: הריני נזיר פשיהיה לי בן, והריני נזיר מאה יום, והתחיל בנזירות שלו ונולד לו בן. 24: 25: אם נשאר מן המאה שנדר שלשים יום 25 או יתר פשנולד הבן - לא הפסיד כלום, שהרי פוסק בנזירות שלו ומתחיל ומונה של בנו, ומגלח ומביא קרבנותיו, ומשלים השלשים או יתר שנשארו מנזירותו, ומגלח לנזירותו; ואם נשאר מן המאה פחות משלשים - סותר עד שבועים. 26:

24 והרי עליו להפסיק נזירותו שלו, ולמנות תחילה של בנו. 25) כגון שנולד הבן ביום השבעים למנין נזירות שלו. 26) ומונה שלשים יום ומשלים עד מאה (משנה נזיר טו.). ושם הנוסח: "סותר שבועים". וכבר העירו התוספות שם יג: שזוהי גירסא משובשת. ויתכן, שרבינו גורס שם: "סותר עד שבועים" (תוספות יו"ט שם).

ה. פיצד? נולד הבן ביום שמונים - מונה של בנו 27: 28: ומשלים את של בנו ומגלח, ומתחיל למנות מאחר התגלחת שלשים יום. 28: ונמצא מפסיד מקדם הולד עשרה ימים, שהם מיום שבועים עד הולד. וכן פל פיוצא בזה. 29:

27 שלשים יום, שהם ימי סתם נזירות. (28) שאין בין תגלחת לתגלחת פחות משלשים יום. (29) כמו שאמרו

1 - יצא. 4: אומר: הריני נזיר שלשים יום - אינו מגלח 2 אלא ביום אחד ושלשים.

(2) שהיא במלאת ימי נזרו, בנגוד לנזיר שנטמא, שהוא סותר את מנין נזירותו, ומגלח תגלחת טומאה ביום השביעי לטומאתו, כמבואר לקמן פ"ו, ה"א. (3) שסתם נזירות שלשים יום, והוא מתגלח לאחר מלאת ימי נזרו (משנה בנזיר טז., וכן בגמרא שם ה: על-פי רב מתנה). (4) שם, שמקצת היום ככולו, ונעשה כאילו גילח ביום שלשים ואחד (נזיר ה: וברש"י). (5) הואיל ופירש: שלשים יום, נעשה כאילו אמר שלשים יום שלמים, ואין אומרים בו מקצת היום ככולו (שם), ובתוספות דיבור-המתחיל: תנן, הריני נזיר. וכתב רבינו בפירושו למשנה נזיר פ"ג, מ"א: "כשתשמע לשון גילוח, הבן ממנו הבאת הקרבנות (=הקודמת לגילוח) בלשון התורה".

3 ב. מי שנדר שתי נזירות - מגלח את הראשונה 4 ביום אחד ושלשים, ואת השניה ביום אחד 5 ושלשים. 6: ואם גלח את הראשונה יום שלשים - 6 מגלח את השניה יום שלשים, 7 ואם גלח יום תשעה 7 וחמשים - יצא; שיום שלשים עולה לו אף למנין 8 נזירות שניה. 8

(6) שכשגילח את הראשונה ביום שלשים ואחד נגמרה הנזירות, ומתחלת נזירות שניה בו ביום, כאדם המקבל נזירות בחצי יום, שעולה לו אותו חצי יום ליום שלם, נמצא שביום ששים כלתה הנזירות השניה, ומגלח למחרתו כדין (תוספות לנזיר ה:). (7) שהוא יום שלשים ואחד לנזירותו השניה. (8) נמצאו שלשים יום של הנזירות השניה, כלו ביום חמשים ותשעה, וכבר אמרנו בהלכה הקודמת, "אם גילח ביום שלשים - יצא" (משנה נזיר טז.).

9 ג. האומר: הריני נזיר, ונזיר פשיהיה לי בן, 10 והתחיל נזירות שלו ואחר כך נולד לו בן - משלים 11 את שלו 10 ואחר כך מונה את של בנו 11. אומר: הריני 12 נזיר פשיהיה לי בן, והריני נזיר כך וכך יום 12, 13 והתחיל בנזירות שלו ואחר כך נולד לו בן 13 - פוסק 14 נזירות שלו ומונה את של בנו 14, ואחר כך חוזר 15 ומשלים את שלו 15, והרי שתייהן בנזירות אחת. 16 לפיכך 17, אם נטמא בתוך נזירות של בנו - סותר 17 הפל 18; נטמא אחר נזירות בנו, פשהתחיל להשלים 18 נזירותו - אינו סותר אלא עד נזירות בנו 19. ובכמה 19 ימים משלים את שלו? אם נשאר מנזירותו פשנולד 20 הבן שלשים או יותר 20 - מונה נזירות בנו ומשלים 21 הימים שנשארו מנזירותו 21; ואם נשארו מנזירותו 22 פחות משלשים 22 - מונה שלשים אחר נזירות בנו; 23 שאין בין תגלחת לתגלחת פחות משלשים יום 23.

(9) שקיבל עליו נזירות נוספת לכשילד לו בן. (10) תחילה, ומגלח ומביא את קרבנותיו. (11) ומגלח בסופה (משנה נזיר יג:). וכתב הרדב"ז: כל זה כשכבר התחיל למנות את שלו, אבל אם לא התחיל למנות את שלו עד שנולד לו בנו,

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהרי אסור הוא בגילוח במלאת שלשים ימי נזרו, מחמת נדר נזירותו לעולם. (40) שמיד חלה עליו נזירותו השניה והרי הוא נזיר עולם, ושוב לא יוכל לנהוג נזירותו שנדר בראשונה, שהרי אסור הוא בגילוח כאמור, ואין אומרים לא תחול עליו נזירות עולם עד אשר יגמור נזירותו הראשונה, כי הואיל ונזירות ישנה בשאלה לחכם, אנו רואים את הנזירות שלאחר עשרים יום כאילו אינה, וכשאמר: הריני נזיר עולם מעתה, היה בדעתו שתחול מיד, ועל נזירות שלאחר עשרים, ילך אצל חכם ויתירנו, והרי היא כאילו אינה קיימת, ומכיון שהתחילה נזירותו השניה לחול בעשרים יום הראשונים - שוב אין לה הספק, והראשונה אינה יכולה לחול עוד (נזיר יד. בעיה שנפשטה בדרך "אם תמצא לומר", וכפירוש הכסף-משנה).

ט. וכן אם אמר: הריני נזיר שמשון לאחר עשרים יום⁴¹, ויחזר ואמר: הריני נזיר מעתה⁴² - אינו מגלח לנזירות זו שנדר באחרונה⁴³.

(41) ונזיר שמשון אינו מתגלח לעולם, ואינו שותה יין כל ימיו, ומותר להטמא למתים (לעיל פ"ג, ה"ד). (42) סתם נזירות, שהיא שלשים יום. (43) אבל אסור הוא לשתות יין, וכל חומרי נזיר עליו בעשרים ימים הראשונים, אלא שאינו מגלח בסוף נזירותו שנדר באחרונה, כי לאחר עשרים יום חלה עליו נזירות שמשון, ונזיר שמשון אינו מגלח, ואין אומרים מכיון שחלה עליו נזירותו שנדר באחרונה, שוב לא תיפסק, ויגלח בסוף שלשים, ואחריה יתחיל בנזירות שמשון, כי נזירות שמשון אינה בשאלה (לעיל פ"ג, ה"ד), ומכיון ששלמו העשרים יום, מיד היא חלה ושוב אינו יכול לגלח (שם, בעיה שלא נפשטה), ופסק רבינו להחמיר. ואע"פ שהלכה היא: "ספק נזירות להקל" (לעיל פ"ב, ה"ז)? - בנזירות שמשון, שאין בה שאלה לחכם, ספיקה להחמיר (כסף-משנה). וב'לחם משנה' נימק הטעם, שנזירות שמשון ספיקה להחמיר, כי כל הטעם שספק נזירות להקל הוא, מפני שאין אדם מכניס נפשו לספק נזירות, שספיקה חמור מוודאה, שוודאי נזיר מגלח ומביא קרבן, וספק נזיר אינו מגלח, שאינו ראוי להביא קרבנותיו, משום ספק חולין לעזרה (ראה נדרים יט:), אבל נזירות שמשון, שגם בוודאה אינו מגלח לעולם, נמצא שאין ספיקה חמור מוודאה, וממילא הולכים בה להחמיר, כשם ש"סתם נדרים להחמיר" (שם יח:; ובהל' נדרים פ"ב, ה"ז). וכן הדברים מוכחים בסוגיית הש"ס נדרים יט:.

י. מי שאמר: הרי אני נזיר יום אחד לפני מיתתי - הרי זה אסור לשתות יין ולהטמא ולגלח לעולם⁴⁴.

(44) שמא ימות למחר ונמצא שהוא נזיר היום, וכל דקדוקי נזירות עליו. ודבר זה נלמד ממה שאמרו (נדרים ג:): האומר: לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר, הרי זה נזיר מיד, שמא ימות עתה (ראה לעיל פ"א, ה"ד), אף כאן יש לחוש שמא ימות למחר, אלא שבדין הקודם אינו חייב אלא נזירות אחת ואח"כ הוא מותר בכל, ואילו בדין שלפניו הרי זה אסור לשתות יין וכו' לעולם, שמא ימות למחר (רדב"ז). וכתב ה"קריית ספר" שבדין שלפניו, אינו אלא אסור לשתות יין,

בירושלמי (נזיר פ"ב, ה"י) "נולד ביום שמונים, סותר עשרה. נולד ביום תשעים, סותר עשרים". והכוונה שהוא מפסיד כל מה שמנה לאחר שבעים יום.

ו. האומר: הריני נזיר לאחר עשרים יום³⁰, ויחזר ואמר: הריני נזיר מעתה מאה יום³¹ - מונה עשרים יום³² ופוסק³³, ומתחיל למנות שלשים, שהיא הנזירות שנדר לאחר עשרים, ואחר השלשים מגלח תגלחת טהרה ומביא קרבנותיו, ויחזר וימנה שמונים יום כדי להשלים המאה שנדר בסוף, ומגלח ומביא קרבנותיו³⁴.

(30) סתם נזירות, שהיא שלשים יום. (31) נמצא שקיבל עליו שתי נזירות, אחת של מאה - והיא הראשונה שחלה עליו מעכשיו, והשניה שהיא של שלשים, העומדת לחול עליו מיד לאחר עשרים יום. (32) לנזירות המאה. (33) ואינו מגלח. (34) נזיר יד. בברייתא.

ז. אמר: הריני נזיר לאחר עשרים יום, ויהיני נזיר מעתה³⁵ - מונה שלשים יום³⁶ ומגלח תגלחת טהרה, ויחזר וימנה שלשים יום אחרים, והיא הנזירות שנדר לאחר עשרים. שאם תאמר: מונה עשרים ופוסק, מונה שלשים ומגלח - נשארו מנזירות שהתחיל בה עשרה יום בלבד, ואין בין תגלחת טהרה לתגלחת טהרה לעולם פחות משלשים יום³⁷.

(35) נמצא קיבל עליו שתי נזירות, כל אחת של שלשים יום. (36) מעכשיו. (37) שפחות משלשים יום אין בהם כדי "גידול שער" לקיים בו מצות תגלחת, כמבואר שם מד. וכן שנינו שם טו. "שאין תגלחת פחות משלשים יום" (נזיר יד.). וסובר רבינו, הואיל ולא נשארו מהנזירות הראשונה אלא עשרה ימים שאינם ראויים לתגלחת, על-כרחו מונה שלשים ימים רצופים מעכשיו ויחזר וימנה הנזירות שנדר לאחר עשרים. אבל התוספות שם יג: דיבור-המתחיל חדא, סיכמו שהואיל ועשרה ימים האחרונים אינם ראויים להצטרף עם העשרים הראשונים, ודאי נודר זה נתכוון להניח עשרים יום הראשונים פנויים, להיות מותר בהם ביין ובתגלחת ולהטמא למתים, ולאחר עשרים יום להתחיל בנזירות הראשונה שקיבל עליו לאחר עשרים יום, ואחרי שימנה שלשים יום רצופים, יגלח, ויחזור וימנה נזירות שניה שלשים יום רצופים. ומה שנדר: "והריני נזיר מעתה", כאילו אמר: אני מקבל מעכשיו עוד נזירות, שתתחיל לאחר גמר הנזירות הראשונה, כמבואר בתוספות שם, דיבור-המתחיל בעי רבא.

ח. אמר: הריני נזיר לאחר עשרים יום³⁸, ויחזר ואמר: הריני נזיר עולם מעתה³⁹ - לא חלה עליו נזירות שנדר בראשונה⁴⁰.

(38) סתם נזירות, שהיא שלשים יום. (39) ונזיר עולם אינו מגלח בסוף שלשים, אלא אם הכביד שערו מקל בתער משנים-עשר חודש לשנים-עשר חודש, כמבואר לעיל פ"ג, ה"יב. נמצא שלא יוכל לנהוג נזירותו שלאחר עשרים יום,

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ו' א' אדר ב' - ספר הפלאה - הלכות נזירות קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ושתה יין, שאינה סותרת את נזירותו (ראה לקמן פ"ו, ה"א), אבל אם גילח, גילוהו סותר שלשים יום, ואפילו גילוהו באונס, כמבואר שם, וכן אם נטמא אפילו באונס - סותר הכל (שם ה"ג). (58) שיש בלשון קבלתו, לשון נזירות. (59) כל הימים שעבר בהם עולים לו לימי נזירותו (משנה בנזיר לא:), שהרי אונס היה, שחשב שאינו נזיר, וכל זה מדין תורה. (60) החכמים, שהיו נקראים סופרים על שם שהיו סופרים כל האותיות שבתורה (קידושין ל). ובירושלמי שקלים (פ"ה, ה"א) אמרו: "מה תלמוד לומר סופרים (דברי הימים א', ב, נה)? אלא שעשו את התורה ספורות ספורות" מניין ומספר לכל הלכה, כגון: חמשה לא יתורמו: חמשה דברים חייבים בחלה. ועזרא הכהן היה נקרא סופר (עזרא ז, ו) "כשם שהיה סופר בדברי תורה (=מנה אותיותיה), כך היה סופר בדברי חכמים" (ירוש' שם), למנות ההלכות כנ"ל. (61) ברייתא נזיר לב.

יד. פיצד? הרי שנדר שלשים יום, ונהג היתר בנדרו 19
עשרה ימים, ונהג אסור עשרים יום, ולאחר 20
השלשים שאל לחכם ואסר לו - הרי זה מונה 21
עשרה ימים מיום ששאל, פנגד העשרה שנהג בהן 22
היתר. ואם שתה או גלח או נטמא בעשרת ימים 23
האלו - מפין אותו מכת מרדות. 24

(62) על שמרד ועבר על דברי חכמים, אבל אינו לוקה מלקות ארבעים. שמן התורה, כבר הושלמה נזירותו והותר בכל. והשווה פירוש המשנה לרבינו, בנזיר שם: "לפי שהיה באותו הזמן (שנהג היתר) טועה, והיה סבור שלא חל עליו הנדר".

טו. במה דברים אמורים? בנזירות מועצת; 25
בנזירות מרפה - דיו שנינהג שלשים יום בנזירות, 26
אף על פי שעבר על נזירותו המרפה פל ימיו. 27
לא נהג אסור בעצמו - אין נזקקין לו פלל. 28

(63) שינהג אסור כמנין הימים שנהג בהם היתר. (64) שהיא בת שלשים יום. (65) נדרים כ. וכן בתוספתא שם פ"א, מ"א. (66) כגון שנזר מאה יום, וזילול בכולם, דיו שינהג אסור שלשים יום בלבד. (67) אין החכמים נענים לו, להתיר לו את נדרו, אפילו אם מצא הנודר פתח חרטה להתיר לו (נדרים כ.).

טז. פל בית דין שנוקקין לזה 68 וביצא בו 69, 29
ומודיעין לאלו שמזלזלין בנדרים שאין חזקין מן 30
התורה, 70 או שישירי להן להקל, 71 או שיתפתחו להן 31
פתח 72 - מנדין אותו 73 בית דין ההדיוט 74. 32

(68) להתיר לו נדרו. (69) שנדר נדר גמור ונהג בו היתר (ראה ר"ן לנדרים שם, דיבור המתחיל ולענין הלכה). (70) שמודיע שאין נדרו חמור, ואינו אלא מדברי חכמים, כגון אלה המנויים בהל' נדרים פ"ב, הי"ב-יג. (71) שאומר לו: אין זה נדר ומותר לך, במקום לומר לו שלא ינהג מנהג זה בנדרים ולגזור בו, כמבואר שם. (72) חרטה, וע"י כך הם מתכוונים לעשות את נדרו "נדר בטעות" ולהתיר לו.

אבל אינו לוקה, שהרי זה התראת ספק, שמא יחיה למחר נמצא שלא עבר כלום, ואין לוקים על התראת ספק.

יא. האומר: הריני נזיר ביום שפן דוד בא בו, אם 1
בחל נדר - הרי זה אסור לעולם; 45 ואם בשבת או 2
ביום טוב נדר - אותה שבת או אותו יום טוב מתר, 3
מפאן ואילך אסור לעולם. שהדבר ספק אם יבוא 4
בשבת או ביום טוב או לא יבוא, 46 והואיל והוא 5
ספק - ביום שנדר 47 לא חלה עליו נזירות, שספק 6
נזירות - להקל, 48 מפאן ואילך 49 חלה עליו נזירות, 50
ושבת הפאה שהיא ספק 51 אינה מפקעת נזירות 8
שחלה עליו. 52 9

(45) שמא היום יבוא משיח בן דוד. (46) משום איסור תחום בשבת, "שהיוצא חוץ לתחום המדינה (=העיר) בשבת - לוקה" (הל' שבת פכ"ז, ה"א) וספק הוא, אם יש איסור תחומין למעלה מעשרה טפחים, או אין איסור תחומין למעלה מעשרה (עירובין מג.). (47) שהוא שבת או יו"ט. (48) נזיר ח. (49) בימי החול. (50) ואע"פ שגם בימי החול אינו אלא ספק אם יבוא, בכל זאת אין אומרים בזה: ספק נזירות להקל, כי "ביום שבן-דוד בא" - משמעו ביום שהוא ראוי לבוא מצד הדין, כפירוש 'רבינו תם' בתוספות לעירובין מג: ד"ה ואסור לשנות (מעשה רוקח). (51) אם יבוא או לא יבוא. (52) עירובין מג: שלא אמרו: ספק נזירות להקל אלא בתחילת תחולת הנזירות. אבל אם כבר חלה עליו, אינה נפקעת מספק, כמבואר בנזיר ח. ולעיל פ"ג, הי"ז בענין "הריני נזיר מלוא הקופה", ובביאורנו שם אות עט. וכתב ה"קריית ספר" שגם בדין זה אינו אלא אסור לשנות יין אבל אינו לוקה, שאם לא בא עדיין בן דוד, הוברר הדבר למפרע, שלא עבר כלום.

יב. נזיר ששילמו ימי נזירותו ולא גלח תגלחת 10
טהרה 53 - הרי זה אסור לגלח ולשתות יין ולהטמא 11
למתים כשהיה מקדם, וכל דקדוקי נזירות עליו. 12
ואם גלח או שתה יין או נטמא - לוקה. 13

(53) שלא הביא עדיין קרבנותיו, שעליהם הוא מגלח, אבל כל שהביא קרבנותיו ולא גילח ראשו, אין תגלחתו מעכבת, כמבואר לקמן פ"ח, ה"ה (לחם-משנה). (54) נזיר טו. שנאמר (במדבר ו, ו) "כל ימי הזירו לה", על נפש מת לא יבא" - לרבות ימים שאחר מלאת, כימים שלפני מלאת. וכן לענין יין ולענין גילוח - בכולם נאמר: "כל ימי" - לרבות ימים שלאחר מלאת כימים שלפני מלאת (שם יד:).

יג. מי שנדר בנזיר ודמה 55 שאינו נדר, 56 והיה נוהג 14
היתר בנדרו ושתה יין, 57 ולאחר זמן שאל לחכם 15
והורהו שהוא נדר ושהוא חזק בנזירות 58 - הרי זה 16
מונה משעה שנדר 59. ומדברי סופרים, 60 שניהג 17
אסור פימים שנהג בהן היתר. 61 18

(55) וחשב. (56) שנדמה לו, שאותה לשון שקיבל עליו נזירות - אינה לשון נזירות. (57) דקדק רבינו לנקוט:

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ישן". וראוי להעיר שב'ספרי' שנינו: "רבי אלעזר הקפר אומר: יין - זה מזוג (במים), שכר - זה חיי".

(73) מרחיקים אותם מן הקהל, ואומרים, שהם בשמטא, ראה הל' תלמוד-תורה פ"ז, ה"ב. (74) נדרים כ. ובכת"י התימנים: מנדים את אותו בית-דין ההדיוט.

ב. היוצא מן הגפן פיצד? נזיר שאכל פזית מן הפרי, שהוא ענבים, לחים או יבשים¹⁰ או בסר¹¹, או שאכל פזית מפסלת הפרי, שהיא הזגין, והם הקלפה החיצונה¹², או החרצנים, והם הזגין הפנימיים¹³ שזרעים אותן - הרי זה לוקה. וכן אם שתה רביעית¹⁴ יין¹⁵ או אכל פזית מין קרוש¹⁶, שהוא הפרי¹⁷, או שתה רביעית חמץ, שהוא פסלת הפרי¹⁸ - הרי זה לוקה. אבל העלין והלולבים¹⁹ ומי גפנים²⁰ והסמדר²¹ - הרי אלו מתירין לנזיר; שאינן לא פרי ולא פסלת פרי, אלא מן העץ הן נחשבים²².

(10) צמוקים. (11) ענבים שלא נתבשלו כל צרכם, כלשון הכתוב (ירמיה לא, כט) "האכל הבסר תקהינה שניו". (12) משנה, נזיר לד, ב. כדעת רבי יוסי האומר: "שלא תטעה, כזוג (פעמון) של בהמה, החיצון - זוג, והפנימי - עינבל". כך בענבים, החיצון נקרא זג. (13) ובכת"י התימנים: "והם הפנימיים" ותיבת: הזגין איננה. ולדעת ה'מעשה רוקח' תיבת "הזגין" היא 'טעות סופר'. (14) רביעית הלוג, והיא מפורשת לעיל בהל' שבועות פ"ד, ה"ד. (15) משנה, שם: "עד שישתה רביעית יין", ובגמרא שם לח, א - אמרו: רביעית יין לנזיר - הלכה למשה מסיני. (16) שנחשב כאוכל, ושיעורו בכזית, וכן אמרו (שבת עז). לענין הוצאת יין בשבת מרשות לרשות: "יבש (נקרש) בכזית", והשווה הל' שבת פ"ח, ה"ב. (17) בניגוד לחומץ, שאינו אלא פסולת הפרי. (18) שהיין מתקלקל והופך לחומץ. (19) ענפי הגפן בעודם ירוקים ורכים. (20) "המים היוצאים מן הגפנים כשפוצעים וחותרים הגפן או הזמורות" (לשון רבינו בפירושו למשנה, ערלה פ"א, מ"ז). (21) ראשית הפרי בהתחלת התפתחותו לאחר שנשרו הפרחים מהעץ, ככתוב (שיר השירים ז, יג): "פרחה הגפן פתח הסמדר". ונזכר גם במשנה (ערלה פ"א, מ"ז) וב'ערוך' מגדיר: "סמדר - בין לבלוב לבוסר". (22) ערלה פ"א, מ"ז. ובנזיר לד, ב - דרשו: "מין ושכר יזיר - פרט, מכל אשר יעשה מגפן היין - כלל, מחרצנים ועד זג - חזר ופרט, פרט וכלל ופרט, אין אתה דן אלא כעין הפרט, מה הפרט מפורש פרי ופסולת פרי (= חומץ), אף כל פרי ופסולת פרי", ופירשו שם: "כל פרי" - לרבות בוסר, "כל פסולת פרי" - לרבות ענבים שהתליעו, ונתמעטו עלים ולולבים ומי גפנים, שאינם דומים לפרט.

ג. כל אסורי גפן²³ מצטרפין זה עם זה²⁴. פיצד? הרי שצריך ענבים לחים עם יבשים או עם בסר וחרצין וזג, ואכל מן התערבת פזית - לוקה. וכן אם אכלם זה אחר זה²⁵ עד שאכל מן הפל פזית - לוקה²⁶. וכן אם שתה רביעית תערבת יין וחמץ - לוקה²⁷.

יז. האשה שצדקה בנזירות, ושלמו ימי הנזירות והביאה קרבנותיה, ונשחטה אחת מן הפהמות⁷⁵ ונזרק דמה, ואחר כך שמע בעלה, אף על פי שעדיין לא גלחה - אינו יכול להפיר⁷⁶. ואם קדם זריקה - הרי זה יפיר⁷⁷. במה דברים אמורים⁷⁸? בתגלחת טהרה⁷⁹; אבל בתגלחת טמאה⁸⁰ - יפר אף על פי שיקבו הקרבנות של תגלחת טמאה, מפני שהיא עדין צריכה למנות נזירות אחרת⁸¹.

(75) שעליה להביא שלש בהמות, כמבואר לקמן פ"ח, ה"א. (76) את נדר נזירותה, ועליה להביא את שאר קרבנותיה ולהתגלח כדין. ואין אומרים יפר את נדרה משום עינוי נפש, כי לאחר שנזקק הדם יכולה היא לשתות יין (לקמן פ"ח, ה"ה) ואין כאן שום עינוי נפש. (77) שעדיין אסורה היא בשתיית יין, ומיפר אדם נדרי אשתו משום עינוי נפש (משנה נזיר כח). ולקמן פ"ט, ה"ט יתבאר מה תעשה בקרבנותיה שהפרישה לפני ההפרה. (78) שאין הבעל יכול להפיר אחרי זריקת דם הקרבן. (79) שהיא מתגלחת אחרי נזירות שמנתה בטהרה. (80) שנטמאה וסתרה את כל מנין נזירותה, ועליה להתגלח ולהקריב קרבנותיה, ולהתחיל למנות נזירות חדשה. ראה לקמן פ"ו, ה"ג. (81) ויכול בעלה לומר: "אי-אפשי באשה מנוולת" כלומר, מעונה ומנועה משתיית יין (משנה שם).

פרק חמישי

(1) מיני הגפן האסורים על הנזיר, שלוקה שש מלקיות על התראה אחת, נזיר שהעביר על ראשו סם המשיר את השיער ביטל מצות "גדל פרע", נזיר שנטמא למת פעמים הרבה אימתי אינו לוקה אלא אחת, המטמא את הנזיר מי מהם לוקה, כמה מלקיות לוקה הנזיר שטימא עצמו.

א. שלשה מינין אסורין לנזיר: הטמאה², והתגלחת³, והיוצא מן הגפן⁴, בין פרי בין פסלת פרי⁵. אבל השכר של תמרים או של גרוגרות⁶ וביצא בהן - מתיר לנזיר⁷. ושכר זה שנאסר עליו בתורה⁸, הוא השכר של תערבת היין⁹.

(2) להטמא למת, ככתוב (במדבר ו, ו) "כל ימי הזיור... על נפש מת לא יבוא". (3) לגלח שער ראשו, ככתוב (שם ה) "תער לא יעבור על ראשו". וראה להלן הי"א. (4) ככתוב (שם, ד) "מכל אשר יעשה מגפן היין... לא יאכל". וכמבואר בסמוך ה"ב. (5) כגון חרצני הענבים וקליפותיהם, כמבואר בהלכה הבאה, וכן ענבים שהתליעו, כמבואר בנזיר לד, ב. (6) תאנים מיובשות. (7) שאינו יוצא מן הגפן. (8) שם, ג: "מין ושכר יזיר". (9) משקה שיין מעורב בו כשיעור הנזכר בסמוך ה"ד. אולם לדברי אונקלוס (שם) שכר - הוא יין ישן. וכן מפרש רש"י שם. "שהיין משכר כשהוא

אינן מצטרפות אלא כדי שתיית רביעית, אבל כאן שהוא נהנה מן היין - דרך אכילה, עם אכילת הפת, דינו כמאכל, שהוא מצטרף בכדי אכילת פרס ('אור שמח'). (37) כגון ששרה ענבים במים, ויש בהם טעם יין (נזיר לז). וכמבואר לעיל אות לא). (38) שיהיה מן היין שנבלע בלחם, רביעית בכדי אכילת פרס. (39) כגון חלב הכליות, שנפל לתוך תבשיל הגריסין ונמוח, והיה מן החלב כזית בכל שלש ביצים מן התערובת, ואכל מן הגריסין כשלש ביצים - לוקה, כמבואר בהל' מאכלות אסורות פט"ו, ה"ג. והמקור לזה, דברי רבי יוחנן בע"ז סז, א: "כל שטעמו וממשו אסור ולוקים עליו, וזהו כזית בכדי אכילת פרס". וראוי להעיר, ששיטת רש"י בע"ז סז, א ועוד, שאכילת פרס היא שיעור של ארבע ביצים, וזה תלוי במחלוקת התנאים בעירובין פב, ב. ראה לעיל אות לב.

- 15 ו. נתערב יין וכו' צא בו בדבש ואין שם טעם יין -
- 16 הרי זה מתר לנזיר. לא יהיה זה חמור מחלב ודם⁴⁰.
- 40 שהם בעונש כרת, ואם נתערבו בתבשיל ולא נמצא בו טעם האיסור - הרי התבשיל מותר, כמבואר בהל' מאכלות אסורות פט"ו, ה"ב.
- 17 ז. היה בו טעם יין ואין שם רביעית בכדי אכילת
- 18 פרס - הרי זה אסור מדברי סופרים⁴¹, כמו שבארנו
- 19 בהלכות מאכלות אסורות⁴², ומפני אותו אם אכל
- 20 מפת מרדות⁴³.

(41) מדברי חכמים, כדברי רבי יוחנן בע"ז סז, ב: "טעמו ולא ממשו - אסור ואין לוקים עליו". וסובר רבינו - אסור מדבריהם בלבד. (42) פט"ו, ה"ג. ובכת"י התימנים: כמו שביארנו באיסורי מאכלות. ולדעת הראב"ד, אם יש בו טעם יין, אפילו אם אין בו רביעית בכדי אכילת פרס, הרי זה אסור מן התורה, אלא שאין לוקים עליו. וראה ב'תוספות' חולין צח, ב דיבור-המתחיל: רבא אמר. (43) שמרד ועבר על דברי חכמים, והיא כפי ראות עיני הדיין וכפי צורך השעה, כדברי רבינו בפירושו למשנה, נזיר פ"ד, מ"ג.

- 21 ח. נזיר שאכל פזית ענבים וכו' חרץ וכו' זג
- 22 וכו' צמוקים ושתה רביעית יין, ואפלו סחט
- 23 אשכול ושתה מנא⁴⁴ רביעית - הרי זה לוקה חמש
- 24 מלקיות⁴⁵, שפל אחד מהן בלאו אחד הוא. ולוקה
- 25 מלקות ששית משום לא יחל דברו, שהוא שוה בכל
- 26 הנדרים⁴⁶. וכן אם אכל פזית זג או פזית ענבים -
- 27 לוקה שתיים: אחת - משום זג או משום ענבים,
- 28 ואחת - משום לא יחל דברו⁴⁷. והוא הדין לנזיר
- 29 שגלח או נטמא - שהוא לוקה שתיים: אחת - על
- 30 האסור המיוחד בו, ואחת - על האסור השוה בכל
- 31 הנדרים, שהוא לא יחל דברו.

(44) שאין לו עדיין טעם יין, אבל הוא נקרא בשם אחר: יין חדש. (45) ברייתא נזיר לח, ב. כי התורה אמרה: "וענבים לחים ויבשים (= צמוקים) לא יאכל - לחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו, ומכאן אתה דן לכל איסורי נזיר,

(23) בדפוס רומי: הגפן. (24) משנה, נזיר לד, א. (25) בהפסקות מועטות. (26) ובלבד שלא יהיה בין תחילת האכילה עד סופה יותר משיעור אכילת ג' ביצים, כמבואר בסמוך ה"ד, אבל אם יש מתחילת האכילה עד סופה יותר מכשיעור אכילת שלש ביצים - אין האכילות מצטרפות (רדב"ז). כמו ששינו בכריתות יב, ב: "עד שיששה מתחילה ועד סוף כדי אכילת פרס". והשווה הל' מאכלות אסורות פ"ד ה"ח. (27) שנאמר: "מכל אשר יעשה מגפן היין - לימד על איסורי נזיר שהם מצטרפים זה עם זה" (נזיר לז). ולענין הפסקות בשתייה: אם שהה מתחילה ועד סוף כדי שתיית רביעית (שתייה בנחת. כפירוש הרדב"ז שם) מצטרפות, ואם לאו אין מצטרפות, כלשון רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"ד ה"ט, והשווה שם פ"ד, ה"ט.

- 1 ד. דבר המתיר אינו מצטרף לדבר האסור²⁸ בנזיר.
- 2 פיצד? יין שנתערב בדבש, אף על פי שטעם הפל
- 3 טעם יין, ושתה מן התערבת, וכן הצמוקין²⁹ שדרכן
- 4 עם הגרורות, וטעם הפל טעם צמוקין, ואכל מן
- 5 התערבת - אינו לוקה; עד שיהיה מדבר האסור
- 6 בתערבת פזית בכדי שלש ביצים³⁰ ואכל כשלש
- 7 ביצים³¹, כשאור האסורין השוים בכל אדם³², כמו
- 8 שבארנו בהלכות מאכלות אסורות³³.

(28) להשלים לכשיעור, כזית או רביעית. (29) ענבים מיובשות. (30) שאם יאכל מהתערובת כשלש ביצים, אי-אפשר שלא יאכל כזית מן האיסור. (31) נמצא שאכל את האיסור בהפסקות, כזמן אכילת שלש ביצים, ומצטרפות האכילות לשיעור אחד, כמבואר לעיל אות כד, וכדברי רש"י בע"ז סז, א: "כיון שאינו שווה באכילתו משהתחיל לאכלו (את האיסור) עד שגמרו אלא כדי אכילת פרס - מצטרפת אכילתו, אבל אם אין בכדי אכילת פרס . . . הואיל ושווה באכילתו יותר מכדי אכילת פרס, הרי הן כשתי אכילות של שני ימים ואין לוקין". (32) כגון חלב ודם האסורים על הכל, בניגוד ליוצא מן הגפן, שאינו אסור אלא לנזיר בלבד. (33) פט"ו, ה"ג. ומקור ההלכה בנזיר לז, א. שאמרו שם: "וכל משרת ענבים לא ישתה - ליתן טעם (האיסור) כעיקר, שאם שרה ענבים במים ויש בהם טעם יין - חייב, ומכאן אתה דן לכל איסורים שבתורה". ולא כרבי עקיבא הדורש מכאן ל"היתר שמצטרף לאיסור", שאם אין באיסורי נזיר כשיעור והיתר משלים לכזית, שיהא חייב.

- 9 ה. וכן אם שרה פתו פניו, והיה³⁴ הרביעית יין בכדי
- 10 פרס³⁵ מן הפת, ואכל פדי פרס, שנמצא שאכל
- 11 רביעית יין - הרי זה לוקה³⁶. ועל זה וכו' צא בו
- 12 נאמר בתורה: וכל משרת ענבים - לאסור דבר
- 13 שנתערב בו היין וטעמו כטעם היין³⁷. והוא שיהיה
- 14 טעמו וממשו³⁸, כשאור אסורי מאכלות³⁹.

(34) בכת"י התימנים: והיתה. (35) הוא חצי ככר, שיש בו כשש ביצים, נמצא חצי הככר, הנקרא: "פרס" יש בו כשלש ביצים (עירובין פב:) וכרבי יוחנן בן ברוקה, והשווה הל' טומאת צרעת פט"ז, ה"ו. (36) אע"פ ששתיות בהפסקה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לשון המשנה, נזיר מב, א. (57) שמא ימשך אחריהם וישתה עמהם. (58) ע"ז נח, א. (59) שמא יאכל שם ענבים.

יא. נזיר שגלח שערה אחת - לוקה⁶⁰, בין בתער¹⁸ בין בזוג⁶¹. והוא שקצצה מעקרה⁶² פניו תער⁶³. וכן¹⁹ אם תלשה בידו - לוקה⁶⁴. אחד המגלח ואחד המתגלח; שנאמר: תער לא יעבר על ראשו⁶⁵. ואם הניח ממנו פדי לכף ראשה לעקרה - אינו לוקה²², שאין זה פניו תער⁶⁶.

(60) נזיר מ, א. וכן בתוספתא שם פ"ד, מ"ג. (61) במספרים. (62) סמוך לשרשה. (63) שמגלח מעיקרו. נזיר מ, א. (64) שם לט, ב. שנאמר: "לא יעבור על ראשו - לרבות כל המעבירים". (65) קרא בו: "לא יעבור" הוא, ולא יעביר לו אחר (שם מד.), שלשון "יעבור" מוסב על התער, שלא נתפרש כאן הפועל, ומשמע בין הוא בין אחר ('תורה תמימה'). וראה בהל' ע"ז פ"ב, ה"ז: "ואין המתגלח לוקה עד שייסיע". (66) נזיר לט, ב. אבל ביטל מצות עשה, שנאמר: גדל פרע שער ראשו, כמבואר בהלכה הבאה ('קריית ספר').

יב. העביר על ראשו סם⁶⁷ שמשיר את השער והשיר את השער - אינו לוקה⁶⁸, אלא בטל מצות עשה, שנאמר: גדל פרע שער ראשו.

(67) משחה. (68) נזיר מ, א. לענין מצות תגלחת הטהרה, והוא-הדין לענין איסור גילוח, כשם שאינו יוצא בסם מצות גילוח, כך אינו עובר עליו באיסור גילוח ('תורה תמימה'). ואע"פ שאמרנו לעיל אות סא "לא יעבור - לרבות כל המעבירים", הכוונה כשהוא מעביר בידו, אבל הסם שאינו תולש ביד - אינו עובר עליו (רדב"ז). ובזית רענן מסביר, הואיל ואין השערות נושרות מיד בשעת המשיחה - אין דינה כתער. ובספר המצוות 'עשה' צב, מביא רבינו מקור ההלכה שבהעברת סם אינו עובר בלאו אלא ב'עשה' מ'מכילתא', והיא ב'ספרי' זוטא נשא פרק ו, א: "ואל יתן סמנים בעשה... מה שיריתי במצות-עשה, החופף באדמה והנותן סמנין".

יג. נזיר שגלח כל ראשו - אינו לוקה משום התגלחת אלא אחת⁶⁹. ואם התרו בו על כל שער ושער⁷⁰ ואמרו לו: אל תגלח, אל תגלח, והוא מגלח - לוקה על כל אחת ואחת.

(69) משנה, נזיר מב, א. וכבר נתבאר לעיל ה"י, שהוא חייב לשמים על גילוח כל שיערה ושערה. וכן כותב רבינו בפירושו למשנה, שם. (70) בכת"י התימנים: כל שיערה ושערה.

יד. נזיר חופף⁷¹ על שעריו בידו וחוכף בצפרניו, ואם נפל שער - אינו חושש, שהרי אין פגותו להשיר ואפשר שלא ישיר⁷². אבל לא יסרק במסרק⁷³ ולא יחף באדמה⁷⁴, מפני שמשרת⁷⁵ את השער ודאי⁷⁶. ואם עשה כן - אינו לוקה⁷⁷.

כל שהוא מין אחד והם שני שמות - חייב על זה בפני עצמו⁷⁸ וכו', לרבות יין חדש (= אפילו מין ענבים) וענבים, אע"פ שטעמם שוה, הואיל והם שני שמות - חייב שתיים. (46) שם, כי גם הנזירות נדר היא, כמבואר לעיל פ"א, ה"א. אבל אינו לוקה מלקות שביעית, משום: "מכל אשר יעשה מגפן היין... לא יאכל" כי זהו "לאו שבכללות" שזה כולל הרבה דברים ואינו מפרש דבר מסוים, ואין לוקים על לאו שבכללות (שם כרבא, בניגוד לאביי). (47) שלוקין עליו, כמבואר בהל' נדרים פ"א, ה"ה.

ט. נזיר ששתה רביעית יין ורביעית חמץ⁴⁸ - אינו לוקה אלא אחת; שאינו חייב על היין בפני עצמו ועל החמץ בפני עצמו. שאין פתוב: יין לא ישתה וחמץ לא ישתה, אלא פך: חמץ יין וחמץ שכר לא ישתה. פלומר: לא ישתה יין ולא דבר שנתערב בו היין, והוא השכר⁴⁹, ואפלו החמיצו. והואיל ולא פפל אלא החמץ, שהוא שם אחד⁵⁰ - אינו לוקה על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו⁵¹.

(48) שהוא יין שנחמץ. (49) ראה לעיל ה"א. (50) בין שהוא חומץ יין, בין שהוא חומץ שכר, נקרא: חומץ סתם, ומין אחד ושם אחד הם, כמבואר בע"ז סו, א. (51) וכשם שאינו חייב שתיים על חומץ יין וחומץ שכר, שהוא שם אחד ומין אחד, כך אינו חייב שתיים על היין והחומץ אע"פ שהם שני שמות, הואיל ואינו מיוחד לאו בכל אחד מהם בפני עצמו (רדב"ז). אמנם אם ישתה חומץ בלבד - ילקה עליו. שבפירוש אמרה תורה: חומץ יין לא ישתה. והראב"ד חולק, ולדעתו יין וחומץ שני מינים ושני שמות הם, כמבואר בבבא-בבא צו, א - וחייב שתיים. אולם רבינו ב'ספר המצוות', לא-תעשה רו, הוכיח את דבריו מסוגיית הש"ס נזיר לח, ב. ששאלו שם: "והרי שייר יין וחומץ, מכאן אתה למד שאינו חייב על היין והחומץ שתיים, מפני שהחומץ אמנם נאסר בעבור עיקרו, שהוא היין, וכאילו אמר הכתוב, שאיסורו לא נסתלק ממנו (מהיין) בהפסדו (ע"פ 'ספר המצוות' מהדורת ר' חיים העליר ובהערותיו שם). והשווה 'ספר החינוך' מצוה שעב.

י. נזיר שהניח שותה ביינו⁵² כל היום כלו, אף על פי שהוא חייב לשמים⁵³ על כל רביעית ורביעית - אינו לוקה אלא אחת משום יין ואחת דלא יחל דבריו⁵⁴, כמו שבארנו⁵⁵. ואם התרו בו על כל רביעית ורביעית ואמרו לו: אל תשתה, אל תשתה, והוא שותה - חייב על כל אחד ואחד⁵⁶. מדברי סופרים, שאסור לנזיר לעמד במושב שותי יין ויתרחק ממנו הרבה, שהרי מושל לפניו⁵⁷. אמרו חכמים⁵⁸: סביב לכרם לא יקרב⁵⁹.

(52) בכת"י התימנים: שותה יין, וכן לשון המשנה בנזיר מב, א. (53) שהקב"ה מעניש אותו על כל רביעית ורביעית, שהיא עבירה בפני עצמה, כלשון רבינו בפירושו למשנה, שם. (54) שאין חיוב ללקות אלא אחר ההתראה. (55) לעיל ה"ח. (56) בדפוסים קדומים: אחת ואחת. וכן

טמא הוא מנגיעתו הקודמת, נוספה לו טומאה בנגיעתו השניה, שבשעה שנוגע במת, אדם שני הנוגע בו יטמא שבעת ימים - וזוהי הנקראת 'טומאה בחיבורין', אבל משפירש מן המת ונגע בו אדם אחר, אינו טמא אלא טומאת ערב (נזיר מב: וב'תוספות' שם ד"ה: לא קשיא). (89) מנגיעתו הראשונה, והתורה אמרה (ויקרא כא, ד) "לא יטמא בעל (= כהן) בעמיו להחלו" - מי שאינו מחולל, מוזהר על הטומאה. יצא זה שהוא מחולל ועומד. והוא- הדין לנזיר, שהם למדים זה מזה (שם וב'תוספות' דיבור- המתחיל: איתביה אביי).

יח. נְזִיר שֶׁנִּכְנַס לְבֵית וְשָׁהָה שָׁם עַד שְׁמַת שָׁם הַמֵּת,⁹⁰ או שֶׁנִּכְנַס לְאֹהֶל הַמֵּת בְּשָׂדֶה⁹¹ תִּבְּה וּמִגְדָּל⁹² וְכֵאֲבָדוּ וּפָרַע גַּג הַתִּבְּה מֵעָלָיו מִדַּעְתּוֹ⁹³ - הָרִי זֶה לֹקֵה שְׁתֵּים: אַחַת - מִשּׁוּם לֹא יָבֵא⁹⁴, וְאַחַת - מִשּׁוּם לֹא יִטְמָא⁹⁵; שֶׁהָרִי טְמֵאָה וּבִיָּאָה בְּאֵין בְּאַחַת⁹⁶. אָבֵל אִם נִכְנַס בְּדַרְכּוֹ - טְמֵאָתוֹ קוֹדֶמֶת לְבִיאתוֹ; שְׁמַעַת שֶׁיִּכְנִס חֲטָמוֹ אוֹ אֶצְבָּעוֹת רִגְלָיו נִטְמָא⁹⁷, וְאִינוֹ חָיִב מִשּׁוּם בִּיָּאָה עַד שְׁיָבֹא פְּלוֹ⁹⁸.

(90) ובכת"י התימנים: מת. (91) מין ארון, או מרכבה עשויה כמין ארון. "שדה ושדות" (קהלת ב, ח) מפרש רש"י: "מרכבות נזיר, עגלות צב, ובלשון גמרא יש: שידה תיבה ומגדל". (92) הסגורים מסביב, ומפסיקים בינו ובין הטומאה. (93) מרצונו ובהסכמתו, כי שלא מדעתו, הרי הוא אנוס ופטור. (94) "על נפש מת לא יבוא". (95) "לא יטמא להם במותם". (96) ונתחלל בשתייהן כאחת (נזיר מג.) והשווה הל' אבל פ"ג, ה"ג. (97) שאהל המת כאילו מלא טומאה הוא, וכאילו חוטמו או אצבעותיו נגעו בטומאה (נזיר שם, וב'תוספות' ד"ה: בבית נמי). (98) נמצא שהוא מחולל ועומד משעת טומאה, ואין איסור "לא יבוא" חל עליו (שם). וב'תורת כהנים' (ויקרא יד, מו) אמרו: "והבא אל הבית - כשיכנס ראשו ורובו", שביאה במקצת - אין שמה ביאה. והשווה הל' ביאת מקדש פ"ג, ה"ח.

יט. נִכְנַס לְאֹהֶל הַמֵּת אוֹ לְבֵית הַקְּבָרוֹת בְּשִׁגְגָה⁹⁹, וְאַחֵר שֶׁנִּזְדַּע לֹו הַתָּרוֹ בּוֹ¹⁰⁰, וְלֹא קָפֵץ וְיָצָא אֶלָּא עֲמַד שָׁם - הָרִי זֶה לֹקֵה¹⁰¹. וְהוּא שֶׁיִּשְׁהָא שָׁם פְּרִי הַשְּׁתִּתוּיָה¹⁰², כִּמּוֹ טְמֵא שֶׁנִּכְנַס לְמִקְדָּשׁ¹⁰³.

(99) שלא ידע שמת נמצא באהל, או לא ידע שזהו בית הקברות. (100) שיצא, ולא יטמא נזרו. (101) אע"פ שנכנס בשגגה, הרי זה לוקה על שהייתו, ואע"פ שאין לוקים על לאו שאין בו מעשה, והשהייה אין בה מעשה - כבר חידש ה'מגיד משנה' בהל' שכירות פ"ג ה"ב, שכל לאו שישנו במעשה, אפילו במקרה שאין בו מעשה - לוקים עליו, והרי סתם נזיר שנטמא הוא לאו שיש בו מעשה, כגון הכניסה לאהל המת, לפיכך אפילו כשנכנס בשגגה ושהה - לוקה עליו (הגהות ר"ב ורשב"ר לנזיר יז.). (102) שהיא כדי לקרוא: "ויכרעו אפים ארצה על הרצפה, וישתחוו והודות לה' כי טוב כי לעולם חסדו" (דברי הימים ב' ז, ג), כמבואר בשבועות טז, ב. ובהל' ביאת המקדש פ"ג, הכ"ג.

(71) משפסף ומגרד. (72) משנה, שם. וכרבי שמעון האומר: דבר שאינו מתכוין מותר. השווה הל' שבת פ"א, ה"ה. (73) בגמרא שם אמרו: "כל הסורק, להסיר נימין (שערות) מדולדלות מתכוין". ומפרש רש"י: הרי זה דבר מתכוין ואסור. וכתב הרדב"ז, שבכל זאת אינו לוקה, כיון שכבר נידלדלו קצת - אין כאן גילוח, אבל אסור לסרוק, כיון שעדיין לא נעקרו לגמרי. (74) מין מיני אדמה המשיר את השיער, ראה רע"ב למשנה שם. (75) ובכת"י התימנים: שמשיר. (76) ואע"פ שאינו מתכוין להשיר השיער, הואיל וידוע שאי אפשר לחוף באדמה ולא ישיר השיער, אע"פ שאינו מתכוין לכך - אסור, השווה הל' שבת פ"א, ה"ו. (77) שהרי זה כמו העביר סם על ראשו, שאינו לוקה. כמבואר לעיל ה"ב ('מרכבת המשנה'). ויתכן שביטל בזה מצות-עשה של: גדל פרע. כמבואר לעיל בהעברת סם.

טו. נְזִיר שֶׁנִּטְמָא לְמַת טְמֵאָה שְׁבַע⁷⁸, בֵּין בְּטֵמָאוֹת שֶׁהוּא מְגַלַּח עָלֵיהֶן⁷⁹, כִּמּוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר⁸⁰, בֵּין בְּטֵמָאוֹת שֶׁאִינוֹ מְגַלַּח עָלֵיהֶן⁸¹ - הָרִי זֶה לֹקֵה⁸².

(78) שבעה ימים. (79) שמחוייב להתגלח עליהן תגלחת טומאה. (80) לקמן פ"ז, ה"ב. (81) כגון שנגע ברביעית דם מן המת, או בגולל ודופק, כמו שיתבאר שם ה"ו. (82) משום: לא יטמא להם במותם (במדבר ו, ז), כי אין זה ענין לתגלחת טומאה, המפורשת בפסוק אחר (שם, ט) "וכי ימות מת עליו... וגלח ראשו ביום שתרתו", שאינו מתגלח עד שיטמא מטומאות שהן מעצמו של מת, כלשון רבינו לקמן פ"ז ה"א, ובביאורנו שם. ואע"פ שכתב רבינו בהל' טומאות מת פ"ג, ה"ג: "לפיכך אני אומר, שכל טומאה מן המת שאין הנזיר מגלח עליה - אינה דין תורה" - אין זה סותר מה שכתב כאן: "הרי זה לוקה", כי רבינו לשיטתו ב'ספר המצוות' שורש שני, שכל דבר שאינו מפורש בתורה, אע"פ שהוא נדרש באחת מ"ג מידות, נקרא 'מדברי סופרים' (ראה הל' אישות פ"א ה"ב, ובביאורנו שם אות ח). וכן כתב רבינו שם פ"ה, ה"ו: "אע"פ שהם דברי קבלה, אינם דין תורה, שהרי לא נתפרשו בתורה". וכתב ה'כסף משנה' שם, שכונת רבינו לומר, שמשפטם דין תורה, אלא שאינם מפורשים בתורה ('מעשה ורוקח').

טז. נִטְמָא לְמַת פְּעָמִים הֶרְבֵּה, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא חָיִב מְלָקוֹת עַל כָּל אַחַת וְאַחַת לְשָׁמַיִם - אֵין בֵּית דִּין מְלָקִין אוֹתוֹ אֶלָּא אַחַת⁸³. וְאִם הַתָּרוֹ בּוֹ עַל כָּל פַּעַם וּפַעַם, וְהוּא מִטְמָא - לֹקֵה עַל כָּל אַחַת וְאַחַת⁸⁴.

(83) שאין מלקות בית-דין בלי התראה על כל פעם ופעם. (84) משנה, נזיר מב, א. והשווה לעיל ה"י.

יז. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים⁸⁵? בְּשִׁנְטָמָא⁸⁶ וּפִרְשֵׁי וְחִזְרֵי וְנִגְעֵי⁸⁷ אוֹ נָשָׂא אוֹ הֶאֱהִיל⁸⁸; אָבֵל אִם הָיָה נוֹגֵעַ בְּמַת, וְעַדִּין הַמֵּת פִּידוֹ, וְנִגְעַת בְּמַת אַחֵר - אִינוֹ חָיִב אֶלָּא אַחַת, אָף עַל פִּי שֶׁהַתָּרוֹ בּוֹ עַל כָּל נִגְיָעָה וְנִגְיָעָה, שֶׁהָרִי מְחַלֵּל וְעוֹמֵד⁸⁹.

(85) שאם התרו בו, לוקה על כל אחת. (86) במת. (87) במת. (88) עליו, ראה לקמן פ"ז ה"ה, שאע"פ שכבר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום ש"ק ב' אדר ב' ה'תשע"ו

פֶּרֶק שְׁשִׁי

1 נזיר שגילה שערורי הריהו סותר שלשים יום מימי נזרו,
נזיר שנטמא סותר הכל, נדר בנזיר והוא טמא מת או שהוא
בבית הקברות, סדר תגלחת טומאה, נזיר שגילה תגלחת
טהרה ונודע לו שנטמא טומאת התהום.

15 א. נְזִיר שִׁשְׁתָּה יָיִן וְאָכַל יוֹצֵא מִן הַגֶּפֶן אֶפְלוּ יָמִים
16 רַבִּים - אֵינוֹ סוֹתֵר מִיָּמֵי נְזִירוֹתוֹ אֶפְלוּ יוֹם אֶחָד.² וְכֵן
17 אִם גָּלַח מְעוֹט שָׁעַר רֹאשׁוֹ, בֵּין בְּשׁוּגָג בֵּין בְּמִזִּיד.³
18 נִתְגַּלַּח רֹב רֹאשׁוֹ, בֵּין בְּתַעַר בֵּין בְּעֵצֵי תַעַר,⁴ וְלֹא
19 נִשְׁאַר מִן הַשְּׁעֵרוֹת כְּדִי לִכְפֹּת רֹאשׁוֹ לְעִקְרָיו,⁵ בֵּין
20 בְּזָדוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה, אֶפְלוּ גִלְחוֹהוּ לְסֻטִּים⁶ בְּאַנָּס -
21 הָרִי זֶה סוֹתֵר שְׁלֹשִׁים יוֹם עַד שִׁיְהִיָּה לוֹ פְּרַע', וְאַחֵר
22 בְּךָ מִתְחִיל לְמָנוֹת.⁸

(2) שנאמר "והימים הראשונים יפלו כי טמא נזרו" - טומאה
סותרת ואין היין סותר. (3) "לסותר אינו סותר אלא ברוב
ראשו" וכתבו התוספות שם דיבור המתחיל לסותר, שזוהי
הלכה (=למשה מסיני) בנזיר, שלא מצינו בה טעם.
(4) כגון מספריים הגוזזים את השיער סמוך לעיקרו. (5) כי
אם נשאר מהם כדי לכופ ראשם לעיקרם אינו סותר.
(6) גזלנים. (7) גידול שיער בן שלושים יום. (8) ממקום
שפסק, בין בנזירות מועטת (שהיא של שלושים יום) בין
בנזירות מרובה.

23 ב. בַּיָּצֵד? נִדְר נְזִירוֹת מֵאָה יוֹם, וְאַחֵר עֶשְׂרִים יוֹם
24 נִתְגַּלַּח רֹב רֹאשׁוֹ - הָרִי זֶה שׁוֹהָה שְׁלֹשִׁים יוֹם עַד
25 שִׁירְבָה שָׁעַר רֹאשׁוֹ, וְאַחֵר הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם מִזִּנָּה
26 שְׁמוֹנִים יוֹם תְּשֻׁלוּם יָמֵי נְזִירוֹתוֹ. וְכָל אוֹתָן
27 הַשְּׁלֹשִׁים יוֹם כָּל דֶּקְדֻקָּי נְזִירוֹת עֲלִיו,⁹ אֲלֹא שְׁאִין
28 עוֹלִין לוֹ מִן הַמִּנְיָן.¹⁰

(9) שאסור לו לשנות יין ולהיטמא למת. (10) ועליו
להשלים נזירותו ממקום שפסק.

29 ג. נְזִיר שִׁנְטָמָא, בֵּין בְּזָדוֹן בֵּין בְּשִׁגְגָה, וְאֶפְלוּ
30 טְמֵאוֹהוּ עוֹבְדֵי פוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת בְּאַנָּס¹¹ - סֹתֵר הַכָּל,¹²
31 וּמְגַלַּח תְּגִלְחַת טְמֵאָה¹³, וּמִכִּיָּא קִרְבָּנוֹת טְמֵאָה¹⁴,
32 וּמִתְחִיל לְמָנוֹת יָמֵי נְזִירוֹת; שְׁנֵאָמֵר: וְהַיָּמִים
33 הָרִאשֹׁנִים יָפְלוּ. וְאֶפְלוּ נְטָמָא בְּיוֹם מְלֹאת יָמֵי נְזָרוֹ¹⁵
34 בְּסוֹף הַיּוֹם - סֹתֵר הַכָּל.¹⁶

(11) וכן אמרו נזיר שנטמא מביא קרבנות על הזדון כשוגג,
שנאמר "וכי ימות מת עליו בפתע פתאום" - פתע, זה שוגג
וכן הוא אומר: ואם בפתע בלא איבה הדפו, פתאום - זה
אונס. (12) ואפילו מה שמנה קודם בטל. (13) כשיטהר.
(14) ביום השמיני לטומאתו. (15) ביום השלושים לנזירות
סתם, או ביום האחרון לנזירות מרובה. (16) משנה בנזיר
טז. "הריני נזיר מאה יום נטמא יום מאה סותר את הכל"
ולא כרבי אליעזר האומר שם: אינו סותר אלא שלושים.

ד. נְטָמָא אַחֵר יוֹם מְלֹאת¹⁷, שֶׁהוּא יוֹם הַבָּאָת

(103) שנכנס למקדש כשהוא טהור ונטמא שם, כמבואר
בשבועות יד, ב. יז, א. וכן בהל' ביאת המקדש פ"ג,
הכ"א-כג, אבל טמא שנכנס למקדש, חייב על כניסתו אפילו
לא שהה שם, כמבואר שם הכ"א. ומקור הלכה זו בשבועות
יז, א - בעיית רב אשי שם, אלא שרב אשי דן בנטמא בבית
הקברות באונס, כגון שנכנס בשידה ובא חבירו ופרע את
הגג מעליה שלא מדעתו, ורבינו משה דין השוגג לדין
האונס, ששניהם פטורים הם, ואם שהה בשניהם אחרי
ההתראה - לוקה, כדין נטמא במקדש ולא קפץ ויצא
(רדב"ז). וראה לקמן פ"ו ה"ט, ובביאורנו שם.

1 כ. הַמְטָמָא אֶת הַנְּזִיר¹⁰⁴: אִם הָיָה הַנְּזִיר מִזִּיד -
2 הַנְּזִיר לֹקָה, וְזֶה שִׁטְמָאוֹ עוֹבֵר מִשּׁוּם וְלִפְנֵי עוֹר לֹא
3 תִּתֵּן מְכַשְׁל¹⁰⁵; וְאִם הָיָה הַנְּזִיר שׁוֹגֵג, וְזֶה שִׁטְמָאוֹ
4 מִזִּיד - אֵין אֶחָד מֵהֶם לֹקָה¹⁰⁶. וְלִמָּה לֹא יִלְקָה
5 הַמְטָמָא אֶת הַנְּזִיר¹⁰⁷? לִפִּי שְׁנֵאָמֵר: וְטָמָא אֶת רֹאשׁ
6 הַנְּזִיר¹⁰⁸ - אֵינוֹ לֹקָה עַד שִׁיטְמָא עֲצָמוֹ מִדַּעְתּוֹ¹⁰⁹.

(104) באחת מטומאות המת המנויות לקמן פ"ו, ה"ב-ח.
(105) וכגון שהיתה הטומאה במקום שהנזיר עצמו לא היה
יכול ליגע בה, אבל אם הנזיר עצמו היה יכול להגיע אליה,
אין מטמא זה אלא מסייע בלבד, ואע"פ שאסור לסייע ידי
עוברי עברה, אינו עובר משום: ולפני עור וכו' (רדב"ז).
והשווה ע"ז ו, ב. ובין כך ובין כך אינו לוקה על: ולפני
עור וכו', לפי שהוא כולל דברים הרבה. ואין לוקים על לאו
שבכללות, כמבואר בהל' סנהדרין פ"ח, ה"ב-ג.
(106) שכבר נתבאר, שאין לוקים משום: ולפני עור וכו'.
(107) כשם שלוקה המגלח את הנזיר, לעיל הי"א.
(108) ולא נאמר: וטמא לו ראש נזרו. (109) נזיר מד, א.
ומכאן למדנו שהמגלח את הנזיר אע"פ שהיה הנזיר שוגג
- לוקה המגלח, שעבר על "תער לא יעבור על ראשו",
על-כל-פנים (רדב"ז). וראה בביאורנו לעיל אות סב.

7 כ.א. נְזִיר טָהוֹר שִׁטְמָא עֲצָמוֹ - לֹקָה אֶף מִשּׁוּם לֹא
8 תֵּאָחֵר לְשִׁלְמוֹ, שֶׁהָרִי אַחֵר נְזִירוֹת טָהוֹר¹¹⁰ וְעִשָּׂה
9 מַעֲשֵׂה¹¹¹. וְכֵן אִם נִדְר¹¹² בְּבֵית הַקְּבָרוֹת - לֹקָה אֶף
10 מִשּׁוּם לֹא תֵּאָחֵר¹¹³. הָא לְמַדְתָּ, שֶׁהַנְּזִיר שִׁטְמָא
11 עֲצָמוֹ - לֹקָה אַרְבַּע מְלָקִיּוֹת: מִשּׁוּם לֹא יִטְמָא,
12 וּמִשּׁוּם לֹא יַחֲל דְּכָרוֹ¹¹⁴, וּמִשּׁוּם לֹא תֵּאָחֵר לְשִׁלְמוֹ,
13 וּמִשּׁוּם לֹא יָבוֹא, אִם הָיָה בִּיאָה וְטָמָא קִאֲחַת,
14 כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ¹¹⁵.

(110) שבגלל טומאתו אינו יכול למנות ימי נזירות טהרה עד
אשר יטהר (נדרים ד.). (111) שטמא עצמו.
(112) בנזירות. ובכת"י התימנים, וכן בדפוס רומי: אם נזר.
(113) שהרי הוא מאחר נזירותו עד אשר יטהר (נדרים שם).
ואין זה לאו שאין בו מעשה, כי מה שאינו יוצא משם,
חשוב מעשה 'תוספות' נזיר יז, א דיבור-המתחיל אילימא).
וראה לעיל בביאורנו אות צז. (114) השווה לעיל פ"א,
ה"ב. וכן אמרו בנדרים ג, ב: "לעבור עליו בשתים".
(115) לעיל הי"ח. שכל לאוין אלו, שמות מיוחדים הם.
ובנוגע לנדר בבית הקברות, ראה לקמן פ"ו, ה"ח.

ז. נדר בנזיר והוא טמא מת³⁰ - חלה עליו נזירות³¹; ואם נטמא פעם אחרת³² או שנתה יין או גלח³³ - לוקה³⁴. ואם שנה בטמא³⁵ פמה ימים - אין עולין לו³⁵, עד שיהיה³⁶ שלישי ושביעי ויטבל בשביעי³⁷. ויום שביעי שלו עולה לו ממנן נזירות לזה שנדר והוא טמא³⁸. אבל נזיר טהור שננטמא³⁹ - אינו מתחיל למנות⁴⁰ אלא מיום השמיני והלאה⁴¹.

(30) לפני קבלת נזירותו. (31) וכשיטהר מטומאתו עליו לנהוג נזירות בטהרה, ללא קבלת נזירות פעם שנייה. (32) בהיותו טמא. (33) בימי טומאתו. (34) הואיל וחלה עליו נזירות. (35) למניין נזירות טהרה שיתחיל אחר כך. (36) במי אפר פרה אדומה. (37) לטומאתו, כדין כל טמא מת הטעון הזאה וטבילה. (38) שמתחיל למנות נזירותו מיום שביעי אחרי שהיה וטבל, לפי שאינו מביא שום קרבן על טומאתו אין לו לחכות ליום השמיני, יום הבאת הקרבנות. (39) אחרי שמנה שני ימים לנזירותו. (40) נזירות הטהרה. (41) שבו הוא מביא קרבנותיו על טומאתו, ואינו מתחיל למנות נזירותו אלא אחרי הבאת קרבן חטאתו. והטעם, שטמא שנזר אינו מביא קרבן על טומאתו, מפורש שם שנאמר "וכי ימות מת עליו ... וטמא ראש נזרו" - בטהור שננטמא הכתוב מדבר, ולא בטמא שנזר.

ח. מי שנדר והוא בכית הקברות - נזירות חלה עליו⁴². ואפלו שנה שם פמה ימים - אין עולין לו⁴³. ולוקה על שהיה שם⁴⁴. ואם התרו בו שלא יזיר שם - אינו מגלח⁴⁵ שערו כשיצא משם. ואם נטמא שם בכית הקברות באחת מן הטמאות שהנזיר מגלח עליהן⁴⁶ - אינו מגלח ואינו מביא קרבן טמאה⁴⁷.

(42) אף על פי שהוא טמא. (43) למניין נזירותו. (44) אם שהה כדי שיעור השתחויה. ובוודאי כשהתרו בו: אל תשהה, שאם אין התראה אין מלקות. (45) תגלחת טומאה, הואיל ואינו מביא קרבן טומאה. (46) אבל על טומאת בית הקברות אינו מגלח. (47) הואיל ונטמא טרם שנזר אינו מביא קרבן טומאה, וכל שאינו מביא קרבן טומאה אינו מגלח תגלחת טומאה.

ט. נכנס לשם בשדה תבה ומגדל⁴⁸, ובא חברו ופרע עליו את המעזיבה⁴⁹ ונטמא, אף על פי ששנה שם - אינו לוקה⁵⁰, אבל מכין אותו מפת מדרות⁵¹ אם שנה.

(48) והם מפסיקים בינו לבין הטומאה, ונזר שם. (49) הגג. (50) ושלל מדעתו. (51) ואפילו התרו בו, הואיל וכשקיבל עליו הנזירות, בהיתר הייתה, שהרי השידה הייתה סגורה, יתכן, שאפילו שהה אינו לוקה ואין לדמות שהיית חוץ (=בנזיר), לפנים (=נטמא במקדש ושהה שם), שהוא חייב, כי אולי אין ללמוד חוץ מפנים. (51) שאפילו אם מלקות מן התורה אין כאן, אבל איסור מדרבנן יש כאן, ששהה בטומאה, ולוקה על שמרד בדברי חכמים.

קרבנות טהרה אלו לא נטמא - סותר שלשים בלבד¹⁸. וכיצד יעשה? מביא קרבנות טמאה כשיטהר, ומגלח תגלחת טמאה¹⁹, ומתחיל למנות נזירות שלשים יום, ומגלח תגלחת טהרה, ומביא קרבנות טהרה. ואם נטמא אחר שנגזק עליו אחד מן הדמים²⁰ - אינו סותר כלום²¹, אלא יביא שאר קרבנות טהרה שלו כשיטהר²².

(17) ביום הראשון שלאחר מלאת ימי נזרו. (18) ואפילו נדר מאה יום ונטמא ביום מאה ואחד אינו סותר אלא שלושים יום. שגזרו יום מאה ואחד שהוא יום תגלחת והבאת קרבנותיו משום יום מאה. ומכל מקום לא החמירו עליו לעשותו כיום מאה, שהוא סותר את הכל, וגזרו שישטור סתם נזירות, שהיא שלושים יום בלבד. (19) ויש להעיר, שלקמן הלכה "א כותב רבינו, שמגלח שער ראשו בשביעי ומביא קרבנותיו בשמיני, הרי שתגלחתו קודמת להבאת קרבנותיו. (20) מקרבנותיו. (21) ובגמרא אמרו: "ואחר ישתה הנזיר יין - אחר מעשה יחיד", אחר זריקת דם קרבן אחד מקרבנותיו, נמצא שקודם שננטמא היה מותר כבר באיסורי נזיר, וכאילו שלמה נזירותו. (22) ואותו קרבן שהביא בטהרה לא יחזור ויביאנו.

ה. נטמא ביום שלאחריו²³, שהוא יום שראוי לגדל שער, או גלח אחר מלאת - הרי זה אינו סותר כלום²⁴, אף על פי שצדין לא גלח, שהרי שלמה הנזירות וכל שנטפל לה²⁵.

(23) אחרי יום הבאת קרבנותיו, כגון ביום שלשים ושניים לנזירות סתם, או ביום מאה ושניים כשקיבל עליו נזירות מאה יום. (24) נזיר יד: "נטמא ביום גידול שער רב אמר אינו סותר" ומפרש רבינו: יום גידול שער יום שאחרי יום הבאת קרבנותיו. (25) הוא יום הבאת קרבנותיו, שהוא יום אחרי מלאת.

ו. נטמא ביום שנדר או בשני - אינו סותר, אלא משלים עליהם אחר שביא קרבנו²⁶; שנאמר: והימים הראשונים יפלו - עד שיהיו שם שני ימים ראשונים²⁷. לפיכך²⁸, אם נטמא משלישי והלאה - סותר קל הקודמין²⁹.

(26) כשיטהר מטומאתו, ביום השמיני לטומאתו. (27) "הריני נזיר מאה יום ונטמא בתחילת מאה, יכול יהא סותר? תלמוד לומר: והימים הראשונים יפלו, עד שיהיו לו ימים ראשונים וזה אין לו ראשונים". ולדעת התוספות: כשנטמא ביום ראשון אינו מביא קרבן טומאה כלל, אלא מונה שבעה ימים, וביום השמיני הוא חוזר ומונה להשלים ימי נזירותו. (28) הואיל ולא הקפיד הכתוב אלא על שני ימים הראשונים. (29) ואחרי שיטהר מתחיל למנות מניין חדש. ואפילו אם נטמא בסוף ימי נזירותו הרי זה סותר, ואין אומרים: והימים הראשונים יפלו - מכלל שיש אחרונים, וזה אין לו אחרונים. אלא הלכה כחכמים בזה, שאפילו נטמא ביום מלאת סותר הכל ואין צורך ב"ימים אחרונים".

שגילה בשמיני, שטעון טבילה לאחר גילוחו, וממילא הוא טעון הערב שמש, ומביא קרבנו ביום התשיעי.

יב. מאימתי מתחיל למנות? משביעי חטאתו. אבל עולתו ואשמו אין מעצבין אותו מלמנות.⁶⁷

(67) שעולה דורון היא, ואינה מעכבת, ואשם - נאמר בו: "וזהיר לה" את ימי נזרו - והביא כבש בן שנתו לאשם" הקדים "וזהיר" ל"והביא" לומר לך שאין אשמו מעכבו. אבל החטאת, נאמר בה "וכיפר עליו ... וקידש את ראשו" מתחילה יכפר, ואחרי כן יקדש.

יג. הרי שהיה בשלישי ובשביעי ולא טבל,⁶⁸ ונתאחר כמה ימים - פשיטבלי יעריב שמשו ויביא קרבנותיו למחר. טבל והעריב שמשו ואחר קרבנותיו - אינו מתחיל למנות עד שביעי חטאתו; אבל עולתו ואשמו אין מעצבין אותו, כמו שפארנו.

(68) אחר ההזאה.

יד. כשמגלח הנזיר תגלחת טמאה - אינו צריך לגלח על פתח המקדש⁶⁹ ולא להשליך שעריו על האש.⁷⁰ ובין שגלח במדינה⁷¹ או במקדש - שעריו אסור בהנאה⁷², וטעון קבורה⁷³, ואפרו⁷⁴ אסור באפר כל הנקברים. והמגלח במקדש, אם השליכן תחת דוד האשם - יצא.⁷⁵

(69) בדרך שנזיר טהור מגלח. (70) שתחת דוד האשם. (71) בירושלים. וידוע פירושו של רבינו שכל ערי ישראל נקראות: מדינה. (72) שנאמר "וקידש את ראשו" - הרי הוא כקדש ואסור בהנאה. (73) שלא יהנו ממנו. (74) אם שרפוהו. (75) ובתוספתא נחלקו רבי יהודה ורבי מאיר בלכתחילה, אבל בדיעבד, אם השליכו תחת הדוד, הכול מודים, שיצא, ולכתחילה אין צורך לשורפו תחת הדוד כי אם לקברו כנ"ל. בניגוד לנזיר טהור שמצוה לכתחילה להשליך שעריו תחת דוד השלמים.

טו. נזיר שנטמא טמאות הרבה, בין שהתרו בו על כל אחת ואחת ובין שלא התרו בו על כל אחת ואחת - אינו מביא על טמאותיו אלא קרבן אחד.⁷⁶ כמה דברים אמורים? שנטמא פעם שנייה קדם שיביא קרבנות טמאה הראשונה⁷⁷. ואף על פי שנתאחר כמה ימים אחר שהתרו קדם הבאת חטאתו⁷⁸, ונטמא באותן הימים⁷⁹ - אינו מביא אלא קרבן אחד.⁸⁰ אבל אם נטמא וטהר⁸¹ והביא חטאתו⁸², ונטמא פעם שנייה אחר שהביא חטאתו, אף על פי שעדיין לא הביא אשמו ועולתו - חיב בקרבנות אחרות.⁸³

(76) והדבר ברור, שאין התראה מועילה כלום. (77) שהם חטאת ועולה ואשם. (78) שהוא ביום השמיני. (79) טרם שהביא חטאתו. (80) שכל עוד שלא הביא חטאתו אינו מתחיל למנות נזירות טהרה. נמצאו כל טמאותיו כאילו הן

י. יצא⁵² מבית הקברות ושהה ימים⁵³ וחזר ונקנס - אין אותן הימים עולין לו⁵⁴. יצא והזה וטבל⁵⁵ וטהר, ומנה ימים מנזירותיו⁵⁶, וחזר לבית הקברות - אותן הימים שמנה עולין לו⁵⁷. ואפלו נקנס ביום שמיני שלו⁵⁸ - הרי השביעי שלו עולה לו מן המנין⁵⁹. ואם נטמא שם אחר שנקנס באחת מן הטמאות שהנזיר מגלח עליהן - מביא קרבן טמאה⁶⁰, וסותר הימים הקודמין⁶¹, ומגלח תגלחת טמאה⁶².

(52) זה שנדר בנזיר בהיותו בבית הקברות. (53) ולא היוז וטבל. (54) כיוון שלא טהר בינתיים הכול טומאה אחת היא, ואפילו יטמא אחרי כן בטומאה שהנזיר מגלח עליה, אינו מגלח ואינו מביא קרבן הואיל ולא טהר בינתיים. (55) כדין כל טמא הטעון הזאה וטבילה. (56) לשם נזירות טהרה, לקיים נדרו שנדר בבית הקברות. (57) כי טומאת בית הקברות אף על פי שהיא מטמאה את הנזיר שבעה ימים, אין היא סותרת את הימים הקודמים, והם עולים לו מן המניין, לכשיצא מבית הקברות ויטהר וישלים עליהם. אבל זה ברור, שימי טומאתו בהיותו בבית הקברות אינם עולים לו. (58) לצאתו מבית הקברות והתחיל להיטהר. (59) וכשיטהר לא יצטרך להשלים אלא עשרים ותשעה יום, נוסף על יום השביעי, שנחשב כיום אחד למניינו. בניגוד לנזיר טהור שנטמא, שאינו מתחיל למנות מניינו אלא מיום השמיני והלאה. ואף על פי שנזיר זה טהור שנטמא הוא, שהרי מנה מקצת ימים אחרי שטהר, ונטמא אחר כך, - הואיל ועיקר נזירותו קיבל בטומאה, נקרא: טמא שטהר, שדינו להתחיל מניינו מיום השביעי. (60) והחידוש הוא: אף שקדמה לו טומאת בית הקברות, והרי הוא מחולל ועומד, בכל זאת חלה עליו הטומאה השנייה, החמורה לחייבו קרבן ותגלחת, הואיל והספיק כבר להתחיל נזירות בטהרה. (61) על כרחנו שהספיק כבר למנות שני ימים בטהרה ונקנס לבית הקברות בתשיעי, כי אם נקנס בשמיני אין לו אלא יום אחד טהור, וכבר פסק רבינו לעיל הלכה ו, שאם נטמא ביום השני למניינו, אינו סותר כלל. (62) שכל אלו השלושה כאחד הם, ודין אחד להם.

יא. תגלחת טמאה ביצד היא? הנזיר שנטמא באחת מן הטמאות שהוא מגלח עליהן - הרי זה מזה עליו בשלישי ובשביעי, ומגלח שער ראשו בשביעי, וטובל בשביעי אחר ההזה כדרך כל טמאי מת⁶³, ומעריב שמשו⁶⁴ ומביא קרבנותיו בשמיני, והן שתי תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת, וכבש בן שנתו לאשם, וסותר כל הימים הקודמין ומתחיל למנות נזירותו⁶⁵. ואם גלח בשמיני - מביא קרבנותיו בו ביום⁶⁶.

(63) הטעונים טבילה לאחר ההזאה. (64) אחרי הטבילה, שטבילתו היא לפני שקיעת החמה. (65) מיום השמיני והלאה. (66) ואין הנזיר טעון טבילה אחר גילוחו ביום השמיני, שטבילתו ביום השביעי עלתה לו. בניגוד למצורע

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ב' אדר ב' - ספר הפלאה - הלכות נזירות קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טומאה אחת ארוכה, הואיל ועדיין לא יצא לשעה הראויה למניין נזירות טהרה. (81) הזה וטבל. (82) אחרי שהעריב שמשו. (83) שמשחביא טטאתו, חלה עליו נזירות טהרה, וכשנטמא אז הרי היא טומאה חדשה אחרי שנטהר.

טז. נזיר שגלח תגלחת טהרה, ואחר כך נודע שנטמא היה בתוך ימי נזרו: אם בטמאה ידועה⁸⁴ נטמא - סתר הפל, ומביא קרבנות טמאה, ומגלח תגלחת טמאה, ומזנה נזירות אחרת, ומביא קרבנות טהרה; ואם בטמאת התהום נטמא⁸⁵ - אינו סותר. ודבר זה הלכה מפי הקבלה⁸⁶.

זז. ואם עד שלא נזרק עליו אחד מן הדמים⁸⁷ נודע שהוא טמא, בין בטמאה ידועה בין בטמאת התהום - סותר הפל⁸⁸. נודע לו אחר שגזרק אחד מן הדמים⁸⁹, אף על פי שלא גלח, הואיל וטמאה שאינה ידועה היא - אינו סותר⁹⁰.

84) שאפשר שהייתה ידועה לאדם אחר בשעה שנטמא. (85) שבמקום שעבר היה קבר התהום, ולא הכיר בו אדם מעולם. (86) "אין זה לקוח מהסברא, ואין לו ראייה. אלא הלכה למשה מסיני".

87) מן הקרבנות. (88) שכל שלא נזרק עליו אחד מן הדמים עדיין כל דקדוקי נזירות עליו והרי זה כאילו נטמא בתוך מלאת ימי נזרו. (89) ואז הותר לשתות ביין ולהיטמא למתים ואפילו לא גלח עדיין. (90) שאפילו נטמא באותה שעה אינו סותר. זה הכלל: נודע לו לפני הדבר המעכבו סותר, לאחר הדבר המעכבו אינו סותר אלא בטומאה ידועה. כי כך נתקבלה ההלכה מסיני.

87) מן הקרבנות. (88) שכל שלא נזרק עליו אחד מן הדמים עדיין כל דקדוקי נזירות עליו והרי זה כאילו נטמא בתוך מלאת ימי נזרו. (89) ואז הותר לשתות ביין ולהיטמא למתים ואפילו לא גלח עדיין. (90) שאפילו נטמא באותה שעה אינו סותר. זה הכלל: נודע לו לפני הדבר המעכבו סותר, לאחר הדבר המעכבו אינו סותר אלא בטומאה ידועה. כי כך נתקבלה ההלכה מסיני.

יח. אי זו היא טמאת התהום? כל שאין אדם מפירה אפילו בסוף העולם⁹¹. ולא אמרו טמאת התהום אלא למת בלבד⁹²; אבל הרוג - לא, שהרי יודע בו זה שהרגו⁹³.

91) כתהום הוזהר שהיא עמוקה ונעלמה מאיתנו עד אין שיעור. (92) שנמצא טמון בקרקע, ואפשר שאף אחד לא הרגיש במותו, או שנפל לקבר ומת. ואין אחד יודע. (93) הרוצח. וכל שהכיר בה אחד, הרי זו טומאה ידועה. וכתב הרדב"ז: צריך שיהא ניכר, שהוא הרוג בידי אדם, אבל אם היה הרוג מיד חיה רעה או שהכישו נחש ומת, הרי לא הכיר בו אדם, והרי זו טומאת התהום.

יט. נמצא המת גלוי⁹⁴ - אין זו טמאת התהום⁹⁵. נמצא משקע בקרקעות מערה והמים על גביו⁹⁶ - הרי זו טמאת התהום, שאינה ידועה⁹⁷. היה טמון בתבן או בצרורות⁹⁸ - הרי זו טמאת התהום; במים, באפלה ובנקיקי הסלעים⁹⁹ - אינה טמאת התהום¹⁰⁰.

94) כגון שהיה הנזיר במערה, ונמצא מת צף על פי המערה, ספק נטמא בו, ספק לא נטמא. כגון שהייתה המערה פתוחה מלמעלה ואינו מאהיל עליה. (95) הואיל ונמצא במקום, שאפשר שיראוהו בני אדם. (96) וירד הנזיר לטבול שם

כ. נזיר שנטמא במת, וירד וטבל¹⁰¹ במערה, והביא קרבנות טמאה, ומנה נזירות וגלח תגלחת טהרה, ואחר כך נודע שמת היה משקע בקרקעות המערה כשיירד לטבל, אף על פי שהיא טמאה שאינה ידועה - סתר הפל; מפני שהחזק לטמאה¹⁰², וחזקת הטמא טמא עד שיטהר ודאי¹⁰³. ירד להקרי¹⁰⁴ - הרי זה טהור, עד שידע שנגע¹⁰⁵. נמצא המת צף על פני המים¹⁰⁶ - הרי זה בחזקת טמא¹⁰⁷; שחזקתו שנגע בזה שהוא צף¹⁰⁸.

(101) ביום השביעי לטומאתו. (102) כשירד למערה היה טמא וודאי. (103) ולא אמרו טומאת התהום טהורה בניזיר, אלא כשהיה הנזיר בחזקת טהור. (104) שלא היה טמא למת כלל אלא ירד להצטנן מחומו. (105) ואם נודע שנגע, הרי זה טמא מת, אלא שאינו סותר ימי נזירותו הואיל ונודע לו לאחר שנזרק אחד מן הדמים, וטומאת התהום היא. (106) וספק נטמא בו ספק לא נטמא. (107) שספק טומאה ברשות היחיד ספקו טמא ואפילו ירד להקר הרי זה טמא. ואין זו טומאת התהום, שהרי נמצאה במקום שאפשר שיראוהו בני אדם, והואיל ו"טומאה ידועה" היא, אפילו נודע לו לאחר זריקת הדמים, סתר הכול. (108) שספק טומאה צפה על פני המים טהורה לעניין שרץ. ובהלכות אבות הטומאות פרק י"ד, הלכה ג' כתב רבינו: "ולא אמרו ספק טומאה צפה טהור אלא לשרץ בלבד".

פרק שביעי

1) טומאות מן המת, שאין הנזיר מגלח עליהן ואינו סותר את נזרו, נזיר שנצטרע אם ימי הסגרו עולים לו מן המנין, שהנזיר מיטמא למת מצוה ואינו שותה יין מצוה, שהנזיר מותר להתגלח תגלחת מצוה למרות שיש בו עשה ולא-תעשה.

א. יש טמאות מן המת שאין הנזיר מגלח עליהן ולא סותר את הקודמין², ואף על פי שנטמא בהן טמאת שבעה³. לפי שלא נאמר בו: וכי יטמא לנפש, אלא: וכי ימות מת עליו - עד שיטמא מטמאות שהן מעצמו של מת⁴, ואחר כך⁵ יביא קרבנות טמאה, ויגלח תגלחת טמאה, ויפלו כל הימים הראשונים.

2) ראה לעיל פ"ו, הי"א. (3) שדינו להיות טמא על ידן שבעה ימים, וכמבואר להלן ה"ז. (4) כגון בשרו או עצמותיו, המנויות להלן ה"ב, ולא ארץ העמים, או גולל ודופק, או נוגע בכלים הנגועים במת, המנויות להלן ה"ה.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והשווה 'תוספות' נזיר נד. דיבור-המתחיל וכלים.
(5 כלומר, רק אז.

ב. ואלו טמאות מן המת שהנזיר מגלח עליהן: על
הנפול, ואפלו לא נתקשרו אבריו בגידיו.⁶ ועל פזית
מבשר המת, ועל פזית נצל.⁷ ועל עצמות שהן רב
מנין העצמות,⁸ אף על פי שאין בהן רבע הקב.⁹
ועל עצמות שהן רב בנינו של מת,¹⁰ ואף על פי
שאין בהן רבע הקב. ועל חצי קב עצמות,¹¹ אף על
פי שאין בהן לא רב בנינו ולא רב מנינו. וכל
העצמות יהיו משל מת אחד, ולא משני מתים.¹²
ועל השדרה¹³ הבאה ממת אחד. ועל הגלגלת של
מת אחד.¹⁴ ועל אבר מן המת הבא ממת אחד,¹⁵ ועל
אבר מן החי מאדם אחד, שיש עליהן בשר שראוי
לעלות בו ארוכה בתי.¹⁶ ועל חצי לג' דם הבא
ממת אחד.¹⁸ ועל מלא חפנים רב המת.¹⁹ אי זהו
נצל? זה בשר המת שנמנח ונעשה לחה סרוחה.²⁰

(6 שכל אבריו נוצרים, ועדיין אין עליו כזית בשר (נזיר ג).
וברש"י לחולין פט.: והשווה הל' טומאת מת פ"ב, ה"א:
"שנאמר הנוגע במת לכל נפש אדם". (7 ליחה סרוחה
היוצאת מבשר המת שנימוח. נצל - לשון הפרשה, כמו
(בראשית לא, ט) "ויצל אלוקים את מקנה אביכם" (רש"י
לנזיר ג.). (8 של אברי האדם, והם: קכ"ה איברים, שהם
הרוב של רמ"ח איבריו. (9 אבל אם אין בהם רוב מנין
העצמות, אינן מטמאות באהל עד שיהיה בהן רובע הקב,
כמבואר בהל' טומאת מת פ"ב, ה"ט, ובכל זאת אין הנזיר
מגלח עליהן עד שיהא בהן חצי קב, כמבואר להלן ה"ו.
(10 כגון שתי שוקיים וירך אחת (נזיר ג.). (11 משנה נזיר
מט: (12 אהלות פ"ב, מ"ו, וכחכמים. וראה נזיר נב.
(13 מערכת חוליות העוברות לאורך הגב שבאדם.
(14 משנה נזיר מט: "על השדרה ועל הגולגולת", אלא
שבגמרא שם נב. נסתפקו אם כוונת המשנה לשדרה
וגולגולת יחד, או כל אחת מהן מטמאה, ורבינו סובר, מכיון
ששמאי אמר (שם עמ' ב) "עצם אחד מן השדרה או מן
הגולגולת", הרי שאין צורך בשתייהן. ואע"פ שהגמרא שם
דוחה: "שונה שמאי שמחמיר" - מכיון שאין אנו מוצאים
שום מחלוקת מפורשת בזו, עלינו לומר, שזוהי דיעה
מוסכמת על הכל (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס, בהל'
טומאת מת פ"ב, ה"ח). וכתב רבינו בפירושו למשנה,
אהלות פ"ב, מ"א, שדרה וגולגולת אע"פ שאין בהן בשר
מטמאות באהל, לפי שצורת אדם ניכרת בהן, ככתוב:
"בעצם אדם" עצם שניכר בו, שהוא של אדם. (15 ולא
משני מתים, כגון הזרוע או השוק, שיש בה שתי עצמות,
והאחת ממת אחד, והאחת ממת שני, ונקראות אבר אחד
(רש"י נזיר נב.). (16 כל שאילו היה האבר מחובר באדם
חי, היה יכול לעלות ארוכה (=רפואה) ע"י אותו בשר, והוא
פחות מכזית (משנה נזיר מט:). ובגמרא שם נג: דרשו:
"בחלל חרב או במת" (במדבר יט, טז) - אבר שהבדילתו
החרב מן החי, הרי הוא כמת. (17 שתי רביעיות, ואע"פ
שגם רביעית אחת מטמאה באהל, הלכה למשה מסיני, שאין

הנזיר מגלח אלא על חצי לוג (שם מט: ובתוספות).
(18 שם נב. וכחכמים. (19 גופו של מת, שכלה לחותו
ונעשה כמין עפר, משנה שם מט: "תרווד (=כף) רקב"
ובגמרא שם נ: אמר רבי יוחנן, מלוא חפניו. (20 נזיר ג,
ובהל' טומאת מת פ"ב, ה"א כותב רבינו: "והוא שתקרוש
אותה הליחה, שאם קרשה בידוע שהיא מבשרו, ואם לא
קרשה אינה מטמאה, שמא כיחו וניעו (רוק הפה וליחת
הגרונ) הוא" וזה ע"פ הגמרא בנזיר שם.

ג. ואין רקב המת מטמא עד שיקבר ערם בארון של
שיש²¹, ויהיה פלו שלם²². חסר ממנו אבר, או
שנקבר בכסותו²³ או בארון של עין²⁴ או בשל
מתכת²⁵ - אין לו רקב. ולא אמרו רקב אלא למת
בלבד, להוציא הרוג, שהרי חסר דמו²⁶.

(21 שאינו נשחק ואינו נרקב, וכל הרקב הוא מגופו של מת
בלבד (נזיר נא.). (22 שם עמ' ב. (23 לפי שכסותו
נרקבת עמו, נעשית לו תערוכת. והלכה למשה מסיני, שאין
רקב המת מטמא, אלא הבא מן המת עצמו בלא כל תערוכת
(שם עמ' א.). (24 כנ"ל. (25 שדרכה להעלות חלודה,
ותתערב עם המת (הל' טומאת מת ג, ד). ומתוך שאמרו שם
נא. "בארון של שיש", למד רבינו למעט של מתכת, ובהל'
טומאת מת שם, כותב רבינו: "בארון של שיש או של
זכוכית וכיוצא בהן". (26 נדה כז: וכבר נתבאר, שלא
אמרו רקב אלא למת שלם.

ד. קברו שני מתים כאחד²⁷, או שגזזו שערו או
צפרניו וקברום עמו²⁸, או אשה עברה שמתה²⁹
ונקברה ועברה במעי' - אין הרקב שלהם מטמא.²⁹
וכן אם טחן המת עד שנעשה רקב - אינו מטמא,³⁰
עד שירקבי מאליו. טחן את המת והניח עפרו עד
שהרקבי פלו³¹, או [שהרקבי] מקצתו קשהוא חי
ומת והרקבי הפל - הרי זה ספק³², ואם נטמא לרקב
זה - הרי זה ספק טמא³³. וכן אם נטמא ברבע³⁴
עצמות הבאין מהשדרה או מן הגלגלת באהל³⁵ -
הרי זה ספק טמא³⁶.

(27 "נעשו גלגלים (=תערוכות) זה לזה" (נזיר נא.).
(28 הרי זה כמי שנקבר בכסותו, שרקבונם נעשה לו
תערוכת, ואין לו תורת רקב (שם). (29 בעיה שם,
שנפשטה בדרך אם תמצא לומר, כיון שסוף העובר לצאת
(אילו היתה חיה) הרי הוא כגוף פרוש ונבדל. וכבר נתבאר,
שרקב שני מתים אינו מטמא. וכדי להעיר, שבגמרא שם
אמרו: שני מתים שנקברו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו,
והרקבי ועמדו על מלוא תרווד רקב, רקבם טמא (אף-על-
פי שלא נשאר מכל אחד אלא חצי תרווד, כיון שכל אחד
נקבר יחידי, יש להם דין רקב - תוספות שם), וזהו שהדגיש
רבינו כאן: קברו שני מתים כאחד, שדווקא באופן זה אין
הרקב מטמא. (30 שם עמ' ב. אין זה רקב אלא עפר
טחינותו. (31 ספק, שמא צריך שירקב כברייתו, כמו שהיה
ללא כל שינוי. (32 שם. ספק, אם מה שהרקבי כשהוא חי
יש לו תורת רקב. או נאמר, הואיל והוא מת לפנינו, הרי זה

(44) משנה נזיר מט: (45) אהלות פ"ב, מ"ג, שנאמר (במדבר יט, יד) "אדם כי ימות באהל" צריך שיהיה היכר בעצם, שהיא של אדם. וכן כל עצם שאין עליו דמיון אנושי (הכוונה לשדרה וגולגולת שחסרו. תוספות יו"ט שם), וכן הכתוב אומר (שם טז) "או בעצם אדם" (רע"ב שם ע"פ פירוש המשנה לרבינו שם פ"א, מ"ח). ובדפוס רומי, וכן בכת"י התימנים הנוסח: "ואין עצם אחד מטמא באהל", ובצדק, שהרי בהל' טומאת מת פ"ב, ה"י כותב רבינו: "היה עצם אחד אפילו יש בו רובע (=הקב) הרי זה מטמא במגע ובמשא, ואינו מטמא באהל" וראה נזיר נג. בדברי שמאי שם. (46) המנויים להלן. (47) ובדפוסים קדומים: ארץ העמים. וכל חוץ לארץ נקראת כך, וגזרו טומאה על עפר הבא מחוץ לארץ, שהיא מטמא במגע ובמשא. וכתב רבינו בפירושו למשנה (אהלות פ"ב, מ"א) "שהם להתרשלותם עם המתים, וקוברים אותם בכל מקום, שפטנו על ארצותם בזאת הטומאה - וזה בגזירה מדרבנן... לפי שאנו נאמר שיהיה בכל חלק מעפרה עצם כשעורה". (48) ונשברו עצמות המת ונידשו בכל השדה עד מאה אמה. (49) משנה שם, וכן בנזיר נד. (50) טעות סופר יש כאן, וצ"ל: "כשהאחיל עליו ועל כזית מן המת שריגים היוצאים" וכו', וכן בהל' טומאת מת פ"ט, ה"י (מעשה רב, לרבי בצלאל הכהן מוילנה). (51) ענפים. (52) שהענפים רחוקים זה מזה, ואין בכל אחד מהם שיעור טפח להביא את הטומאה על ידו, ומן התורה טהור הוא, שאין זה אהל. וחכמים גזרו טומאה בהולך תחתיהם (נזיר נד: ובתוספות שם, וכן רבינו בהל' טומאת מת פ"ג, ה"ב). (53) אבנים או עצים בולטים ממנו. פרעות - לשון גדל פרע (רע"ב לאהלות פ"ח, מ"ב) וגם אלה אינם מביאים הטומאה, מפני שאין ברחבם טפח (תוספות יו"ט לאהלות שם, וראה בנדה נז. וסח:). (54) שתחת המיטה או הגמל, יש כזית מן המת והנזיר עמו (תוספתא אהלות פ"ט, מ"א) ואין כריסו של הגמל נידון כאהל, שאינו עשוי להגן, וכדברי רבינו בהל' טומאת מת פ"ט, ה"י "שכל אלו ההלכות האמורות בטומאת אהלים הנעשים מן האדם או מן הבהמה או מן הכלים הכל מדברי סופרים... ולפיכך אין הנזיר מגלח עליהם". ובירושלמי נזיר פ"ז, ה"ג מונה מיטה וגמל בין אלה, שאינם נעשים אהל ואין הנזיר מגלח עליהם, וראה סוכה כא. "אהל שאינו עשוי בידי אדם אינו אהל". (55) ראה לעיל ה"ב, ובביאורנו אות ט. (56) אבל אין הנזיר מגלח עליה, הלכה למשה מסיני (משנה בנזיר נד. ובתוספות שם מט: דיבור המתחיל ועל חצי לוג). (57) כיסוי ארון המת. (58) צדי הארון, שהכיסוי דופק עליו. (59) אהלות פ"ב, מ"ד, שנאמר: וכל אשר יגע על פני השדה - לרבות גולל ודופק, אשר יגע - משום מגע הוא מטמא ולא משום משא (רע"ב שם). וכתב רבינו שם: ויקראו צדי הקבר "דופקים" להיותם דוחקים המת (לשון "ודפקום יום אחד", בראשית לג, יג) ויקרא כיסוי הקבר גולל, להיותו אצלו מאבן מתגלגלת על פי הקבר. (60) כדי להעלות ארוכה (נזיר נג:) כרבי יוחנן. ועל-כרחי שאין בו עצם כשעורה, שאם יש בו עצם כשעורה הרי הנזיר מגלח לפחות על מגעו ועל משאו (תוספות שם). וראה לעיל ה"ב, ובביאורנו אות יד.

כהרקיב כולו כשהוא מת. (33) ולא יכול להביא קרבן על טומאתו, כי שמא טהור הוא, ואסור לו להכניס חולין לעזרה. (34) רובע הקב, והקב ארבעה לוגין. (35) שהאחיל הנזיר עליה, או שהיה הנזיר והן באהל אחד, כמבואר בסמוך ה"ה. (36) שם נב: כי אע"פ שבדרך כלל אין הנזיר מגלח, אלא על חצי קב עצמות - בשדרה וגולגולת, הואיל והן חמורות, שמטמאות כמו שהן, ראה לעיל ה"ב, אולי גם רובע עצמות מהן הנזיר מגלח עליהן. וכל זה לענין טומאת אהל, אבל לענין מגען ומשאן, אפילו על עצם כשעורה, הרי הוא מגלח, כמבואר בסמוך ה"ו. וראוי להעיר, שבגמרא שם נא. נשאר עוד הרבה בעיות בענינים אלו בתיקן, ורבינו השמיטן, מפני שאינן מצויות, ונדירות מאד (רדב"ז). וב"לחם משנה" הקשה למה לא הזכיר רבינו, שאין רקב אלא הבא מן הבשר ומן הגידים ומן העצמות, כמבואר בנזיר נא. אבל רבינו כבר הזכיר (לעיל ה"ד) "ויהיה כולו שלם", וממילא יש בו בשר וגידים ועצמות (מרכבת-המשנה).

1 ה. כל אלו השתים עשרה טמאות שמינינו³⁷, אם נגע
2 נזיר באחת מהן או נשא, או האחיל³⁸ הנזיר עליה
3 או האחיל³⁹ הטמאה על הנזיר⁴⁰, או היה הנזיר
4 ואחת מטמאות אלו באהל אחד⁴¹ - הרי זה מגלח
5 תגלחת טמאה, ומביא קרבן טמאה, וסותר את
6 הפל⁴². חוץ מן הרקב, שאינו מטמא במגע; שאי
7 אפשר שיגע בכלו, שהרי אינו גוף אחד⁴³. אבל אם
8 נשא או נטמא באהל - מגלח.

(37) למעלה ה"ב. (38) סיכך בגופו עליה. (39) בדפ' רומי, וכן בכת"י התימנים: האחילה. (40) שהטומאה סיככה על הנזיר, כגון שהוא עמד תחתיה. (41) והגג מאחיל על שניהם. (42) משנה נזיר מט: (43) גוש אחד, וכן שנינו באהלות פ"ב, מ"ב "מלוא תרווד רקב שגבלו במים, אינו חיבור לטומאה". וכתב רבינו בפירושו שם: "לפי שחלקיו נבדלים קצתם מקצתם, והלישה לא תשימהו גוף אחד, כמו שאמרו (שבת יח:). אפר לאו בר גיבול הוא".

9 ו. וכן נזיר שנגע בעצם המת, אפילו עצם כשעורה,
10 או נשא - הרי זה מגלח עליו, ומביא קרבנות
11 טמאה, וסותר את הקודמים⁴⁴. ואין עצם כשעורה
12 מטמא באהל⁴⁵. אבל נטמא באחת משנים עשר
13 דברים הללו⁴⁶: פגוש ארץ העובדי פוככים
14 ומזלות⁴⁷, או כשדה שנהרש קבר פתוכה⁴⁸, שהן
15 מטמאין במגע ובמשא⁴⁹; או שהאחיל עליו ועל⁵⁰
16 השריגים⁵¹ היוצאים מן האילנות⁵², או הפרעות
17 היוצאות מן הגדר⁵³, או מטה או גמל⁵⁴ וכיוצא בו;
18 או שנטמא באהל רבע עצמות שאין בהן לא רב
19 פנין⁵⁵ ולא רב מנין; או שנטמא ברביעית דם מן
20 המת, שהיא מטמא במגע ובמשא ובאהל⁵⁶; או
21 שנטמא בגולל⁵⁷ או בדופק⁵⁸, שהן מטמאין במגע
22 ובאהל⁵⁹; או שנטמא באבר מן החי או באבר מן
23 המת שאין עליהן בשר פראוי⁶⁰ - הרי זה אינו סותר.

מתרגם יונתן "ויחלטיניה כהנא". (70) שהוא טמא בהחלט. (71) כשנרפא נגע הצרעת. (72) שהיא ביום טהרתו, שנאמר בו (ויקרא יד, ח) "וגלח את כל שערו". (73) שהיא ביום השביעי לטהרתו, ככתוב שם ט. (74) משנה בנזיר נד: "ומתחיל ומונה מיד". משמע מזה, שימי חלוטו וספרו אינם מן המנין, אבל אינם סותרים את הקודמים. ולאחר שהשלים ימי ספרו, משלים נזירותו על מנין הימים, שמנה קודם טומאתו (שם). (75) בתחילה כשהכהן ראה את הנגע, ועדיין לא החליט לטמאו מסגירו לשבעת ימים, לראות אם יפשה הנגע, ככתוב שם יג, ד"ח. (76) למנין נזירותו (משנה שם). ובגמרא שם נו: אמרו - הלכה היא למשה מסיני, כמבואר בירושלמי שם פ"ז, ה"ג. (77) שהם טמאים, ככתוב שם טו, ב, כה. (78) הואיל ואינם טעונים תגלחת. וכן"ל. (79) משנה שם נד: "באמת אמרו, ימי הזב והזבה וכו'". וכל "באמת אמרו" - הלכה היא למשה מסיני, כמבואר בירושלמי שם פ"ז ה"ג.

י. אין צריך לומר, שאם נטמא הנזיר בשאר טמאות⁸⁰ - שיימי טמאתו עולין לו, ואינו סותר פלוס⁸¹. נטמא במת בתוך ימי צרעתו⁸² - סותר את כל הקודמין, שהרי בנזירותו עומד⁸³ ואף על פי שהוא טמא⁸⁴.

(80) כגון נבילה או שרץ. שהן קלות מטומאת זיבה, ואין טומאתו שבעה ימים אלא טומאת ערב בלבד. (81) שאין איסור לנזיר להטמא אלא למת בלבד, כמו שאמרו (נזיר מג). "לא יטמא להם במותם (במדבר ו, ז) - במותם אינו מיטמא, אבל מיטמא בנגיעתם וזביבתם", והשווה ה"ל טומאת אוכלין פט", ה"ט. (82) היה נזיר ונצטרע, ובימי צרעתו נטמא למת. (83) שכשיתרפא מצרעתו, עליו להשלים נזירותו על הימים שמנה מקודם, כמבואר לעיל ה"ט ובביאורנו אות עב. (84) לצרעתו, לא היה סותר את הקודמים בגלל צרעתו בלבד, נזיר יד: כרבי יוחנן, אבל ריש לקיש אומר שם: "אינו סותר (=את הקודמים), צרעת לחוד ונזירות לחוד", הואיל ואין ימי צרעתו עולים לו למנין נזירותו, דינו משונה מסתם נזיר, ואין טומאתו במת סותרת כלום. וראה לקמן פ"י, ה"ב-יג.

יא. הנזיר מתר בטמאת מת מצוה⁸⁵ ובתגלחת מצוה⁸⁶, ואסור ביין המצוה ביין הרשות. פיצד? מי ששפצע שישתה היום יין, שהרי מצוה עליו לשותות⁸⁷, ואחר כך נדר בנזיר - חלה נזירות על השבועה ואסור ביין⁸⁸. ואין צריך לומר שהוא אסור ביין קדוש והבדלה, שאינו אלא מדברי סופרים⁸⁹.

(85) מבואר להלן ה"ב. (86) מבואר להלן ה"טו. (87) מחמת שבועתו. (88) נזיר ד. שנאמר (שם, ג) "מיין ושכר יזיר", והוא מיותר, שהלא נאמר מכל אשר יעשה מגפן היין - לרבות יין מצוה ביין הרשות, וכפירוש התוספות שם, וכן שם מד. (89) שאע"פ שאמרו (פסחים קו). "זכור את יום השבת לקדשו - זכרהו על היין" - אין זה אלא אסמכתא בלבד, שקידוש היום כשלעצמו הוא מן התורה, והיין אינו אלא מדברי חכמים (תוספות נזיר ד.

ז. אף על פי שכל אלו הוא טמא טמאת שבעה ומזה בשלישי ובשביעי - אינו מגלח תגלחת טמאה ולא מביא קרבנות ולא סותר את הקודמין. אבל כל ימי הטמאה אין עולין לו ממנין ימי נזירותו⁶¹.

(61) משנה בנזיר נד: "ומתחיל ומונה מיד", הרי שימי טומאתו לא עלו לו למנין.

ח. נגע באהל המת⁶² או בכלים הנוגעים במת⁶³ - אינו מזה בשלישי ובשביעי⁶⁴. ויראה לי, שדין זה מיוחד בנזיר; אבל כל אדם שנטמא בכלי⁶⁵ טמאת שבעה - יזה בשלישי ובשביעי, כמו שיתבאר בתגלחת טמאת מת⁶⁶. וכן יראה לי, שזה שאינו מזה בשלישי ובשביעי אם נגע בכלים, פדי שיעלו לו ימי טמאתו בכלים ממנין ימי נזירותו⁶⁸.

(62) שם נד. "וראה", ומפרש רבינו שם: שנגע באהל המת. (63) שהם מטמאים כמת עצמו, והנוגע בהם טמא טומאת שבעה, שנאמר (במדבר יט, טז) "בחלל חרב או במת", חרב הרי זה כחלל (נזיר נג). וכתב רבינו בה"ל טומאת מת פ"ה, ה"ג: "מפי השמועה למדו, שהחרב כמת, והוא הדין לשאר כלים בין כלי מתכות, בין כלי שטף ובגדים, הרי הוא אומר (שם לא, יט) "כל הורג נפש וכל נוגע בחלל תתחטאו ביום השלישי וביום השביעי" וכי תעלה על דעתך, שזה ירה חץ והרג, או זרק אבן והרג, נטמא שבעת ימים? אלא הורג נפש בחרב וכיוצא בה, מפני שנטמא בנגיעתו בכלי שהרג בו, שהרי נגע הכלי במת". (64) אבל הוא טמא שבעה ימים. (65) שנגעו במת. (66) פ"ה, ה"ג. ולדעת הראב"ד שם, אין זה אלא בכלי מתכות או בחיבורין ואפילו בשאר כלים. חיבורים - שנגע האדם בכלים, בשעה שהכלים היו מחוברים למת. (67) בדפוסים קדומים: שזה שאינו. (68) שאילו היה צריך הזאה, לא היו ימי טומאתו עולים לו למנין נזירותו. והמקור לדברי רבינו, שאין הנזיר מזה על כלים שנגעו במת, הוא לשון סוגיית הש"ס בנזיר נד: שהתפלאו שם, כלים הנוגעים במת, הנוגע בהם בר הזאה הוא? ועל-כרחך שזה דין מיוחד בנזיר, כי בשאר כל אדם, ודאי שטעון הזאה, וכשיטת רבינו בה"ל טומאת מת כנ"ל. והראב"ד סובר, שאין משם ראייה, כי המשנה עוסקת בכלי עץ ושלא בחיבורין, וכשנגעו במת אינם כמת, אלא אב הטומאה בלבד, והנוגע בהם אינו טמא שבעה ואינו טעון הזאה, בין נזיר בין שאר כל אדם, ולפיכך מתפלאה הגמרא שם: "כלים בני הזאה הם?" (לחם-משנה).

ט. נזיר שצטרע והחלט⁶⁹ - כל ימי חלוטו⁷⁰ ושבעת ימי ספירו שסופר אחר שישתה לצרעתו⁷¹ בין תגלחת ראשונה⁷² לשניה⁷³ אין עולין לו מימי נזירותו⁷⁴. אבל ימי הסגר⁷⁵ - עולין לו⁷⁶. וכן אם זב בשורו, בין איש בין אשה - כל ימי זיבתו⁷⁷ עולין להן, אף על פי שהן טמאין⁷⁸. ודבר זה הלכה למשה מסיני הוא⁷⁹.

(69) שנגמר דינו שהוא טמא, "וטמאו הכהן" (ויקרא יג, יא)

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ב' אדר ב' - ספר הפלאה - הלכות נזירות קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עשה וידחה את לא תעשה. והלא נזיר שגלח בימי
נזרו עבר על לא תעשה ועשה, שנאמר: קדש יהיה
גדל פרע שער ראשו¹⁰³, ובכל מקום אין עשה דוחה
לא תעשה ועשה¹⁰⁴, ולמה דוחה עשה של תגלחת
הנגע לנזירות? מפני שכבר נטמא הנזיר בצרעת,
וימי חלוטו אין עולין לו כמו שבארנו¹⁰⁵, והרי אינו
קדוש¹⁰⁶ בהן, ובטל העשה מאליו, ולא נשאר אלא
לא תעשה, שהוא: תער לא יעבר על ראשו, ולפיכך
בא עשה של תגלחת הצרעת ודחה אותה¹⁰⁷.

(99) לצרעתו. (100) שאחת היא בסתירה לשניה, כגון
לעשות ציצית מחוטי צמר בטלית של פשתן, שהציצית
מצות-עשה, והשעטנז הוא איסור לא-תעשה. (101) כגון
חוטי צמר בטלית של צמר, הרי אפשר לו לקיים את שתיהן,
וכן חוטי פשתן בטלית פשתן. (102) כגון שיש לו טלית
פשתן, וחייב להטיל בה חוטי תכלת, שהם מצמר, תבוא
מצות תכלת ותדחה איסור שעטנז (מנחות מ. וכן בהל'
ציצית פ"ג, ה"ו), וגם כאן העשה של תגלחת מצורע דוחה
את הלא-תעשה של איסור גילוח הנזיר, שנאמר בו: "תער
לא יעבור על ראשו" (נזיר נח.). (103) והרי זו מצות-עשה,
כמבואר לעיל פ"א, ה"א. (104) כגון יבמה אלמנה מן
הנישואין, אסורה להתייבם לכהן גדול, שאין עשה של
מצות יבום דוחה לא-תעשה (של אלמנה לכהן גדול)
ועשה, שמוזהר על הבעולה, ככתוב: "והוא אשה בבתוליה
יקח" (יבמות כא. ובהל' יבום פ"ו, ה"א). (105) לעיל
ה"ט. (106) ראה לקמן פ"ה ה"ב: "ששער נזיר שנצטרע,
מותר בהנייה" הרי שאין בו כל קדושה. (107) ולדעת
הראב"ד, אין זה עיקר הטעם, אלא מפני שהלאו והעשה
של נזיר קלים מאד, שנזירות ישנה בשאלה לחכם, והיא
ניתרת, ולפיכך עשה של תגלחת מצורע דוחה אותם,
כמבואר ביבמות ה. ורבינו סובר, מאחר שבמסכת נזיר מא:
ונח. מודגש בפירוש, שתגלחת מצורע דוחה לא-תעשה
שבנזיר, ולא הזכירו שם את העשה שבנזיר, אין אנו
מניחים גמרא מפורשת במקומה, ונמשכים אחרי סוגיא
ביבמות, שהיא שלא במקומה. וגם טעמו של הראב"ד, לא
יספיק לתגלחת מצורע שהוא נזיר, נזירות שמשון, שאין לו
שאלה, ראה לעיל פ"ג, ה"ד, ולפיכך טעמו של רבינו מקיף
וכולל יותר (רדב"ז).

פרק שמיני

(1) תגלחת טהרה וסדר הבאת קרבנות הנזיר, דין נזיר
ממורט, ותגלחת פסולה כיצד יעשה, תגלחת הבן על
קרבנות אביו הנזיר, הריני נזיר ועלי לגלח נזיר ושמע חברו
ואמר ואני ועלי לגלח נזיר, כיצד יעשו.

א. תגלחת הטהרה כיצד היא? כשיגמר הנזיר ימי
נזירותו² מביא שלש בהמות: כבש לעולה, וכבשה
לחטאת, ואיל לשלמים³. הביא שלשתן ולא פירש⁴
- הראויה לחטאת⁵ תקרב⁶ חטאת, והראויה
לשלמים⁷ - שלמים, והראויה לעולה⁸ - עולה.
ומביא עם איל השלמים ששה עשרונות⁹ ושני

דיבור-המתחיל מאי היא, וכן בפסחים (שם) והשווה הל'
שבת פרק כט ה"א, ה"ו.

1 יב. וכיצד הוא מתר בטמאת מת מצוה? היה מהלך
2 בדרך ופגע במת שאין שם מי שיקברנו - הרי זה
3 מטמא⁹⁰ לו וקוברו. ודברים אלו דברי קבלה הן⁹¹.

(90) מותר לו להטמא, אבל בכל זאת הוא סותר נזירותו
ומביא קרבן טומאה (קרי' ספר). (91) משנה בנזיר מז.,
ובגמרא שם מח. דרשו: לאביו ולאמו... לא יטמא (במדבר
ו, ז) מה תלמוד לומר? והלא כבר נאמר (שם ו) "על נפש
מת לא יבוא" - אלא לאביו ולאמו אינו מיטמא, אבל
מיטמא הוא למת מצוה, וזהו מה שכתב רבינו: "דברי
קבלה", כלומר, שכך בא מדרש זה בקבלה, כדברי רבינו
בפירושו שם פ"ו, מ"ה, וראה בתוספות יו"ט שם.

4 יג. נזיר וכהן שפגעו במת מצוה - יטמא נזיר, אף
5 על פי שהוא סותר הימים הראשונים ומביא קרבן
6 טמאה, ואל יטמא כהן. ששה⁹² קדשתו קדשת
7 ששה⁹³, ואפלו היה נזיר עולם⁹⁴, והכהן קדשתו
8 קדשת עולם⁹⁵.

(92) הנזיר. (93) למשך ימי נזירותו בלבד. (94) שאמר:
הריני נזיר לעולם (ראה לעיל פ"ג, ה"א), בכל זאת סתם
נזירות אינה אלא שלשים יום (תוספות לנזיר מז.). ולדעת
ה"לחם משנה" כוונת רבינו, שהנזיר, נזר בחייו אחרי
שנולד, ואין קדושתו קדושת עולם - בעוד שהכהן קדושתו
מיום שנולד. (95) משעה שנולד ועד יום מותו (משנה
בנזיר מז.). ועוד הבדל יש ביניהם, שהנזיר ישנו בשאלה,
וקדושתו ניתרת ע"י שאלה לחכם (ראה לעיל פ"ב, ה"א)
וקדושת כהן אינה בטלה עולמית (לחם-משנה).

9 יד. פגעו בו שני נזירים, אחד נזיר שלשים יום
10 ואחד נזיר מאה יום - יטמא נזיר שלשים⁹⁶. היה
11 אחד נזיר לזמן קצוב⁹⁷ והשני נזיר עולם - יטמא
12 הנזיר לזמן קצוב; שנזירות עולם קדשתו חמורה
13 מזה⁹⁸.

(96) שקדושתו מועטת מקדושת נזיר מאה (ירושלמי נזיר
פ"ז, סוף ה"א). (97) אפילו לאלף שנה (ראה לעיל פ"ג,
ה"א). (98) ירושלמי שם, שנזיר עולם אם הכביד שער,
מיקל בתער בכל שנים-עשר חודש ומביא קרבנו, וזהו
קדושתו, בעוד שנזיר לזמן קצוב אינו מגלח עד סוף ימי
נזרו, ואינו מביא איפוא שום קרבן טהרה תוך ימי קצבת
נזירותו, ראה לעיל פ"ג, ה"ב. וגם סתם נזירות קצובה, אינה
לכל ימי חייו, שלרוב היא לזמן קצר בלבד, ולפיכך קדושתה
קלה מנזיר עולם (רדב"ז).

14 טו. וכיצד הוא מתר בתגלחת מצוה? נזיר שנצטרע,
15 ונרפא מצרעתו בתוך ימי נזירות - הרי זה מגלח כל
16 שער. שהרי תגלחתו⁹⁹ מצות עשה, שנאמר
17 במצורע: וגלח את כל שערו וגומר; וכל מקום
18 שאמרה מוצא מצות עשה ולא תעשה¹⁰⁰: אם יכול
19 לקיים את שניהם¹⁰¹ - מוטב, ואם לאו¹⁰² - יבוא

12 ג. והיכן מגלח שער? בעזרת הנשים²², בלשכת²³
13 הנזירים שהיתה שם בקרן מזרחית דרומית, ושם
14 מבשלין את שלמיהן ומשליכין שערן לאש²⁴. ואם
15 גלח במדינה²⁵ - יצא²⁶. ובין שגלח במדינה ובין
16 שגלח במקדש - תחת הדוד הוא משליך שער²⁷.
17 ואינו מגלח עד שיהיה פתח העזרה פתוח, שנאמר:
18 פתח אהל מועד²⁸. לא שגלח פגד הפתח, שזה
19 בזיון מקדש הוא²⁹.

(22) חצר בית המקדש, מקום מעמד לנשים, ונזכרת במשנה
מדות פ"ב, מ"ה. (23) חדר. (24) משנה שם, וככתוב
בתורה: "ונתן על האש אשר תחת זבח השלמים".
(25) בכל ערי ישראל לגבולותיה, כשיטת רבינו בפירושו
למשנה (ראש השנה פ"ד, מ"א) שירושלים כולה נקראת
מקדש; ומדינה - שאר העירות שבכל ארץ ישראל.
(26) משנה, נזיר מה, ב. והרע"ב שם מפרש: מדינה -
ירושלים, ואע"פ שנאמר שם "וגלח הנזיר פתח אהל מועד"
- אין זה אלא ללמד, שאינו מגלח עד שיהיה פתח אהל
מועד פתוח, וכמבואר בסמוך. (27) משנה, שם. ובנוסח
המשנה שבבבלי, כתוב: "ואם גלח במדינה, לא היה משלח
תחת הדוד", אבל נוסח המשנה שבירושלמי שם: "ואם
גלח במדינה, היה משלח" וכו'. וראה לעיל פ"ו הי"ד,
לענין תגלחת נזיר טמא. (28) הוא ההיכל, ורבינו כתב:
פתח העזרה פתוח, וצריך עיון. (29) נזיר מה, א. ולפי זה,
לא יגלח בלילה, שאז פתח העזרה סגור, וכן אמרו (זבחים
נח): "שלמים ששחטם קודם פתיחת דלתות ההיכל -
פסולים, שנאמר ושחטו פתח אהל מועד, בזמן שהוא פתוח
ולא בזמן שהוא נעול".

20 ד. ואחר כך נוטל הכהן את הזרוע בשלה מן האיל,
21 וחלת מצה אחת מן הסל, ורקיק אחד, ונותן על
22 פפי הנזיר או הנזירה ומניפין³⁰. ואחר כך התר
23 הנזיר³¹ לשתי יין ולהטמא למתים.

(30) הכהן, ככתוב (במדבר ו, כ) "והניף אותם הכהן", וכמו
שאמרו (קידושין לו): "כהן מכניס ידו תחת יד בעלים
ומניף". וכתב רבינו: "או הנזירה" כדברי המשנה (שם עמ'
א) "והתנופות . . . נוהגות באנשים ולא בנשים, חוץ ממנחת
סוטה ונזירה שהן מניפות", ולא כדברי רבי שמעון שזורי,
האומר (נזיר מה). אין נזירה מניפה, "שמא יתגור בה פרחי
כהונה". וראה פירוש המשנה לרבינו בקידושין שם: "ודין
הנזירה והנזיר בענין הקרבן - שוה, למה שנאמר בתחילת
הפרשה: איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר, והוא מה
שאמרו (קידושין שם) אתיא (= למד) כף כף מסוטה".
(31) זה למצוה מן המובחר, אבל לעכב, ראה בסמוך ה"ה.

24 ה. נזיר ממרט³² אינו צריך להעביר תער³³. ואף על
25 פי שאין לו שער או שאין לו פפים³⁴ - הרי זה
26 מקריב קרבנותיו וישתה ויטמא³⁵. ואם הביא
27 קרבנותיו ולא גלח ראשו - אין התגלחת מעכבת,
28 אלא שותה ומטמא לערב³⁶. שמשירק עליו אחד

1 שלישי עשרון סלת. אופה מהן עשרים חלה¹⁰: עשר
2 חלות מצות¹¹, ועשרה רקיקי¹² מצות. ומושח
3 העשרים¹³ ברכיעית שמן. ושעור זה¹⁴ הלכה למשה
4 מסיני¹⁵. ומביא העשרים בכלי אחד¹⁶.

(2) ראה לעיל פ"ד, ה"א. (3) ככתוב בתורה (במדבר ו, יד).
וכתב הרמב"ן שם יא: "טעם החטאת . . . כי האיש הזה
חוטא בנפשו במלאת הנזירות, כי הוא עתה נזור מקדושתו
ועבודת ה', וראוי היה לו שיזיר לעולם ויעמוד כל ימיו נזיר
וקדוש לאלקיו . . . והנה הוא צריך כפרה בשובו להטמא
בתאוות העולם". (4) איזו לחטאת ואיזו לעולה, אע"פ
שכל הקרבנות צריך שיקראו להם הבעלים שם.
(5) הכבשה. (6) בכת"י התימנים: תיקרב. (7) האיל.
(8) הכבש, הואיל ואמר: הרי אלו לנזירותי, הרי זה כאילו
קרא שם לכל אחד ואחד (משנה, נזיר מה, וברע"ב שם).
ואע"פ שכבשה ראויה גם לשלמים, ככתוב בתורה (ויקרא
ג, יז) - בקרבנות נזיר, אין הכבשה ראויה אלא לחטאת
(תוספות יו"ט). (9) העשרון - הוא עשירית האיפה
(במדבר כח, ה), והאיפה שלש סאין, והסאה ששה קבים,
כמבואר בהל' עירובין פ"א, הי"ג. נמצא, העשרון: שני
קבים פחות חומש (הל' ביכורים פ"ו, הט"ו). (10) נמצאת
כל חלה היא שלישית העשרון. (11) שהן כלולות בשמן
כשעדיין הן סולת. (12) הרקיק אינו כלול בשמן אלא
משוח בשמן אחר אפייתו (הל' מעשה הקרבנות פ"ט,
הכ"א). (13) כל חלה כדינה, חלת מצה - כלולה בשמן,
והרקיק - משוח, ככתוב בתורה (במדבר ו, טו). וכן בהל'
מעשה הקרבנות שם, הכ"ג. וכנראה, שכאן סומך רבינו על
מה שיכתוב בפרוטרוט בהל' מעשה הקרבנות (מעשה
רוקח). ובמנחות עח, א - ששם המקור לדין חלות נזיר,
אמרו: "ובשר זבח תודת שלמי - לרבות שלמי נזיר לעשרת
קבים ירושלמיות (נמצאו שתי חלות לקב), ולרכיעית שמן".
(14) של רביעית הלוג שמן. (15) מנחות פט, א. (16) בסל,
ככתוב (במדבר ו, יז): "על סל המצות". ובהל' מעשה
הקרבנות פ"ט הכ"ג, מסיים רבינו: "והכהן לוקח מהן
(מהחלות) שתי חלות, אחת מכל מין".

5 ב. וישוחט החטאת תחלה, ואחר כך העולה, ואחר
6 כך השלמים, ואחר כך¹⁷ מגלח. ואם גלח אחר
7 ששחט החטאת או העולה - יצא¹⁸. ומבשל
8 השלמים או שולקן¹⁹. ולוקח מן הרטב של זבחי
9 השלמים ונותן על השער²⁰, ואחר כך משליכו לאש
10 תחת דוד השלמים. ואם השליכו תחת החטאת -
11 יצא²¹.

(17) משנה, נזיר מה, א. וכרבי יהודה שם. וכן סדרן בתורה
(במדבר ו, יד). ואחרי עשיית השלמים, כתבה תורה (שם,
יח) "וגלח הנזיר". וראה בתוספות יו"ט שם. (18) משנה,
שם. (19) בישול מרובה, ובכל זאת אינם יוצאים מתורת
בישול (משנה, שם עמ' ב, ו'תוספות' פסחים לט:).
(20) נזיר מה, ב. שנאמר (במדבר ו, יח): "אשר תחת זבח
השלמים - מזבחו (=מהרוטב) יהא תחתיו". (21) שם
זבח - לרבות את החטאת".

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק ב' אדר ב' - ספר הפלאה - הלכות נזירות קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ז. גִּלְחָה וְהִנִּיחַ שְׁתֵּי שְׁעָרוֹתָ⁴³, וְצִמַּח רֹאשׁוֹ כְּלוֹ, וְחָזַר
וְגִלְחָה עִם אוֹתָן שְׁתֵּי הַשְּׁעָרוֹת, אוֹ שְׁגִלְחָה אַחַת⁴⁴
וְנָשְׂרָה⁴⁵ אַחַת - הֲרִי זֶה קִיָּם מִצְוַת גִּלּוּחַ⁴⁶. וְנָשְׂרָה אַחַת
וְגִלְחָה אַחַת - אֵין כָּאֵין מִצְוַת גִּלּוּחַ⁴⁷.

43) אבל אם לא גילח את הראש כולו אלא את שתי השערות בלבד, יתכן שלא עשה כלום, הואיל וכשגילח נשאר ראשו מלא שיער, כמו שנסתפק בזה אביי, בנזיר שם. 44) משגילה ושייר שתי שערות, ועדיין לא צמחו לו שערות. 45) נפלה מאליה. 46) הואיל ובשעה שבא לגלח היו שתיים, שהן שיעור גילוח. 47) שבשעה שעמד לגלח, לא היו שתיים, ואין גילוח בפחות משתי שערות (נזיר שם, וכן בבבא קמא קה). "אע"פ ששער אין כאן, מצות גילוח אין כאן".

ח. גִּלְחָה עַל הַשְּׁלָמִים⁴⁸ וְנִמְצָא פְּסוּלָה⁴⁹ - תִּגְלַחְתּוּ פְּסוּלָה⁵⁰, וְזִבְחֵהוּ לֹא עָלוּ לוֹ⁵¹. גִּלְחָה עַל הַחֲטָאת וְנִמְצָאת שְׁלֹא נִשְׁחַטָּה לְשֵׁם חֲטָאת⁵², וְאַחַר כֵּן הִבִּיא הַשְּׁלָמִים וְהָעוֹלָה וְהִקְרִיבָן מִמֶּצְוֹתָן - תִּגְלַחְתּוּ פְּסוּלָה וְזִבְחֵהוּ לֹא עָלוּ לוֹ⁵³.

48) אחרי עשיית השלמים בלבד. 49) כגון שנשפך הדם או שנטמא. 50) הואיל ועדיין לא נזרק אפילו אחד מן הקרבנות בהכשר, והרי זה כגילוחו לסטים לאחר מלאה, וסותר שלשים יום, כמבואר לעיל פ"ו, ה"א, ד. 51) הזבחים שיקריב אחר תגלחתו הפסולה, לא עלו לו לחובתו, הואיל ואינו ראוי עכשיו להתגלח עד שיעשה שלשים יום, והרי הוא כאילו הקריבם תוך מלאה ימי נזרו (משנה, נזיר מו: וב'תוספות' שם). 52) והרי היא פסולה, כמו ששינונו (זבחים פ"א, מ"א) "כל הזבחים שנזבחו שלא לשמם כשרים . . . חוץ מן החטאת". 53) נזיר שם, וכמבואר לעיל אות נ.

ט. גִּלְחָה עַל הָעוֹלָה וְעַל הַשְּׁלָמִים וְנִשְׁחַטּוּ שְׁלֹא לְשֵׁמָן⁵⁴, וְאַחַר כֵּן הִבִּיא קֶרְבָּנוֹת אַחֲרוֹת לְהִקְרִיבָן לְשֵׁמָן - תִּגְלַחְתּוּ פְּסוּלָה⁵⁵ וְזִבְחֵהוּ לֹא עָלוּ לוֹ⁵⁶.

54) והרי הם כשרים, אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה, נמצא שלא גילח על שלמי נזיר ועולתו, אלא על עולת נדבה או שלמי נדבה, שלא לשם חובתו. 55) שנזיר שגילח על שלמי נדבה - לא יצא, נמצא כאילו התגלח בתוך מלאה וסותר שלשים. 56) משנה שם, כחכמים. וכמבואר לעיל אות נ.

י. גִּלְחָה עַל שְׁלֹשְׁתָּן⁵⁷ וְנִמְצָא אֶחָד מֵהֶם פָּשָׁר - תִּגְלַחְתּוּ פָּשָׁרָה⁵⁸, וְיָבִיא שְׂאֵר הַזִּבְחִים⁵⁹ וְיִקְרְבוּ בְּהִלְכָתָן⁶⁰.

57) אחרי שהוקרבו כולם: החטאת והעולה והשלמים. 58) שכבר נתבאר לעיל ה"ה: "שמשזירק עליו אחד מן הדמים - הותר". 59) תמורת אלה שנמצאו פסולים. 60) הואיל ותגלחתו כשרה, לא סתר כלום, ואין לו אלא להשלים הקרבת קרבנותיו בהכשר (משנה, שם).

מִן הַדָּמִים³⁷ הֵפֵר, אֵף עַל פִּי שְׁלֹא נָתַן עַל כַּפֵּיו וְלֹא הִנִּיף; שְׁפָל דְּבָרִים אֵלָיו - לְמִצְוָה וְלֹא לְעִפּוֹב³⁸.

32) שאין לו שערות בראשו, כגון שהוא קרח. 33) יומא סא, ב - וכבית הלל. ואע"פ שבנזיר מו, ב - אמרו: "ובית הלל אומרים, צריך להעביר תער על ראשו" - כבר העירו ה'תוספות' ביומא שם, שזאת היא מהסוגיות ההפוכות, ופסק רבינו כהסוגיא ביומא, שכן המשנה בנגעים פ"ד מ"ט, שנויה כמותה. ואילו הסוגיה בנזיר, היא בסתירה לדברי המשנה בנגעים ('תוספות יו"ט' נגעים, שם). 34) ואינו ראוי להניף. 35) מותר לו להטמא למתים. 36) אחרי מלאה לו שלשים יום, כי ביום שלשים עצמו, אסור לו עדיין לשתות יין (רדב"ז). וה'אור שמח' מסביר את היתר טומאתו מבערב, ע"פ מה שנתבאר בנזיר יד, ב - נזיר שנטמא לאחר זריקת הדמים, ועדיין לא גילח, אין לו תקנה למצות גילוח, שלעולם לא יוכל להתגלח כמצוותו, שאינו יכול לסתור ולמנות נזירות אחרת ולהביא קרבן אחר ויתגלח, שהרי לאחר מלאה נטמא (ואינו סותר), ואין לו תקנה לגלח בטהרה אלא מגלח בטומאה (רש"י). ומעתה, אם הנזיר יטמא למתים ביום הבאת קרבנו לפני גילוחו, לא יוכל להתגלח עוד פתח אוהל מועד (בגלל טומאתו), וממילא אין לו תקנה עולמית, אבל אם לא גילח עד הערב, אזי ממילא מותר לו להטמא למתים, שבערב כבר ננעלו דלתות ההיכל, וממילא אינו יכול להתגלח, ולמחר כבר עבר זמן אכילת שלמי נזיר, ולא יוכל לשלח שערו תחת הדוד כמצוותו, ולפיכך מותר לו להטמא לכתחילה, שביין כה כבר הפסיד את מצות הגילוח כתיקונו. 37) דמי הקרבנות. 38) נזיר מו, א. כדעת החכמים, שאין הגילוח מעכב. וכל-שכן התנופה, שהיא אחרי הגילוח (רדב"ז). וכן סתמה המשנה בנזיר כח, א: "נזרק עליה אחד מן הדמים, אינו יכול להפיר". ואמרו בגמרא שם: משנתנו שלא כרבי אליעזר, הסובר תגלחת מעכבת וכו' (כסף-משנה).

ו. אֵף עַל פִּי שְׁאֵין תִּגְלַחְתָּ מִעִפּוֹב³⁹ עָלָיו, מִצְוָה לְגִלְחָה⁴⁰ אֶפְלוּ לְאַחַר זְמַן מִרְבָּה. וְנִזְיִר שְׁגִלְחָה בְּלֹא תֵעַר, אוֹ שְׁגִלְחָה וְשִׁיר שְׁתֵּי שְׁעָרוֹת - לֹא עָשָׂה כְּלוּם⁴¹ וְלֹא קִיָּם מִצְוַת גִּלּוּחַ. בֵּין נִזְיִר טָהוֹר בֵּין נִזְיִר טָמֵא⁴².

39) בכ"י תימן, ורומי ר"מ: מעכבת. 40) נגעים פ"ד, מ"ד. וכן בנזיר מ, א. 41) שם, שנאמר (במדבר ו, ה) "תער לא יעבור על ראשו, עד מלאה הימים וגו'" - התורה אמרה: אחר מלאה, לא תהא תגלחת אלא בתער. ובנוגע לשיור שתי שערות, כתבו ה'תוספות' שם, שזוהי הלכה בנזיר. וב'תוספות יו"ט' לנגעים שם, מפרש, שסתם שיער אינו פחות משנים, - וכן אמרו ב'תורת כהנים' (תזריע פרק ב) "ושער בנגע הפך לבן, מיעוט שער שתי שערות" - וכל ששייר שתי שערות, עדיין שער עליו ולא קיים מצות גילוח. 42) נזיר מב, א. שנאמר בו (במדבר ו, ט): ביום השביעי יגלחנו, שאין צריך לומר, שהרי כבר אמר הכתוב (שם): וגלח ראשו ביום טהרתו, אלא לומר לך, שיגלח כל ראשו, ואם שייר שתי שערות - לא עשה כלום.

הריני נזיר, הואיל והקדים תנאו להתחייבותו, יביא כפי תנאו ('תוספות' שם).

טו. האיש שנדר בנזיר - יש לו להביא קרבנות אביו⁷³ לעצמו ומגלח עליהם; ואין האשה מגלחת על קרבנות אביה⁷⁴. ודבר זה⁷⁵ הלכה מפני הקבלה⁷⁶ הוא. כיצד? מי שהיה אביו נזיר, והפריש מעות לקנות בהן קרבנותיו, ומת והניח המעות סתומין⁷⁷, ואמר אחרי מות אביו: הריני נזיר על מנת שאביא קרבנותי ממעות שהפריש אבי לקרבנותיו - הרי זה מביא מהן קרבנותיו. וכן אם היה הוא ואביו נזירים, והפריש אביו מעות סתומין, ומת האב, ואמר הבן אחר מות אביו: הריני מגלח על מעות אביו⁷⁸ - הרי זה מביא קרבנותיו מהן⁷⁹. אבל אם לא אמר⁸⁰ - יפלו המעות לנדבה⁸¹. מת האב והניח בנים רבים⁸² - חולקים המעות הסתומים, מפני שהיא ירשה להן, ויש לכל אחד מהן לגלח על חלקו⁸³, והפכור נוטל בהן פי שנים⁸⁴.

(73) שנדר אביו לנזירותו הוא. (74) אפילו כשאין בנים, והיא היורשת היחידה. (75) שהבן מגלח, ואין הבת מגלחת. (76) כך מסורת היא בדינו (נזיר ל. וברש"י). (77) שלא פירש ואמר: הרי אלו לחובתי, ראה לקמן פ"ט ה"ד. ואם פירש, דינו מבואר שם ה"ג. (78) אע"פ שבשעה שנזיר לא היה בדעתו להביא משל אביו, שהרי נזיר בחיי האב. (79) נזיר ל, ב. וכגירסת 'תוספות' שם דיבור-המתחיל: תא שמע. (80) הבן, שהוא רוצה לגלח על מעות אביו. (81) לקופות שבמקדש, שמשליכים בהן שאר מעות נדבה, לקנות מהן קרבנות ציבור, והם עולות נדבה (משנה, מעילה יא. ורע"ב לנזיר פ"ד, מ"ד). (82) וכולם נדרו בנזירות בחייו, או לאחר מותו. (83) והיתר ישלימו מכסיהם. (84) כשאר הירושות, שנוטל בהן חלק כפול (נזיר ל.), בעיה שנפשטה שם בדרך: "אם-תמצי-לומר".

טז. בין שהיה האב נזיר עולם והבן נזיר זמן קצוב, בין שהיה האב נזיר זמן קצוב והבן נזיר עולם⁸⁵ - הרי זה מגלח ומביא קרבנותיו ממעות נזירות אביו⁸⁶.

(85) ראה למעלה פ"ג, ה"א-יב ההבדלים הדיניים שביניהם. (86) אע"פ שאין נזירותם שוה. הואיל ועל-כל-פנים הם שוים בנזירות טהרה, ששניהם מביאים קרבנות טהרה, הם בכלל ההלכה שמפי הקבלה (נזיר שם), בעיה שנפשטה בדרך: אם-תמצי-לומר.

יז. הפריש האב מעות להביא בהן קרבנות טמאה⁸⁷ ומת - אין הבן מביא בהן קרבנות טהרה. וכן אם הפרישן האב לקרפן טהרה - אין הבן מגלח עליהן תגלחת טמאה⁸⁸. שדברים אלו הן ספק⁸⁹. ואם הביא זבחי - לא עלו לו⁹⁰.

(87) שנטמא בתוך ימי נזרו, והפריש מעות לצפרים וקרבן

יא. כל מקום שאמרנו תגלחתו פסולה - הרי הוא פמי שנתגלח בתוך ימי נזירותו, שהוא סותר שלשים יום, כמו שבארנו⁶¹. ונמצא מונה שלשים יום אחר התגלחת הפסולה, וביא קרבנותיו⁶².

(61) לעיל פ"ו ה"א, שאין גידול שיער פחות משלשים יום. (62) ויגלח עליהם שנית תגלחת כשרה.

יב. שלמי נזיר ששהטן שלא כמצותן⁶³ - פשרים⁶⁴, ואין עולים לפעלים לשם חובה. ונאכלין ליום אחר⁶⁵, ואין טעונין לחם⁶⁶ ולא מתנות⁶⁷ ולא זרוע.

(63) כגון שלא לשמן, או שהביא איל בן שנה ומצוותו שהיה בן שתי שנים (נזיר כד: וב'תוספות' שם). (64) הרי הם כשלמי נדבה. (65) כשלמי נזיר, בניגוד לשלמי נדבה, הנאכלים לשני ימים ולילה אחד. (66) חלות נזיר הבאות עם שלמי נזיר, כמבואר לעיל ה"א. (67) לכאורה, הכוונה לחזה ושוק הניתנים לכהן במתנה, אבל אלה ניתנות לכהן אף משלמי נדבה? ולפיכך הגיה 'אורח מישור', הובאו דבריו ב'מרכבת המשנה', שצ"ל: אלא מתנות ולא זרוע, כלומר, הזרוע מן האיל הניתנת משלמי נזיר לכהן, אינה ניתנת משלמים אלה מאחר שלא הותר הנזיר בהם, והרי הם כשלמי נדבה, שאין לכהן בהם אלא מתנות חזה ושוק בלבד (נזיר, שם). וראה ב'תוספות' שם עמ' א ד"ה שלמים נמי. וה'אור שמח' מקיים את גירסת הספרים: "ולא מתנות", והכוונה לחזה ושוק, שאינם ניתנים תנופה על כפי הנזיר, ואשה נזירה אינה מניפה כלל, ראה לעיל אות כט, הואיל ואין הנזיר נותר בהם, בניגוד לשלמי נזיר כשרים, שנותן הכהן אותם על ידי הנזיר ומניפם. כמבואר בהל' מעשה הקרבנות פ"ט ה"ט, אבל זה ודאי שניתנים מתנה לכהן, כי אפילו שלמי נדבה חייבים בחזה ושוק. וכן לשון התוספתא "אין בהם נתינה על כפים".

יג. שלש בהמות אלו⁶⁸ והלחם הפא עמהם - הפל מן החולין⁶⁹, כשאר נדרי הקדש, כמו שיתבאר במקומו⁷⁰.

(68) המנויות לעיל ה"א. (69) ולא ממצות מעשר שני. (70) ה' מעשה הקרבנות פט"ז הט"ו, ש"כל המחוייב בקרבן, לא יביא קרבנו אלא מן החולין". ומקורו במנחות פ"ג. הוקשו כל הקרבנות לחטאת, מה חטאת נאמר בה (ויקרא טז, ו): "והקריב אהרן את פר החטאת אשר לו" - משלו ולא משל מעשר, אף כל דבר שבחובה - אינו בא אלא מן החולין, וראה במשנה, שם פב, א.

יד. האומר: הריני נזיר על מנת שאגלח⁷¹ ממעות מעשר שני - הרי זה נזיר, ואינו מביא קרבנותיו מן המעשר, אלא מן החולין⁷².

(71) קרבנות שעליו להביא לצרכי תגלחתו. (72) מכיון שאמר: הריני נזיר - נתחייב, שאמירתו לגבוה (להקדש) כמסירתו להדיוט, וכשחזר ואמר: על-מנת וכו' אינו יכול לשנות ולפטור עצמו ממצות מעשר שני (ביצה כ. וברש"י). ויתכן, שאם יאמר: על-מנת שאביא ממצות מעשר שני -

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום א' כ"ו אדר א' – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

10 חֲבֵרוֹ וְאָמַר יִצְחָק - הָרִי חֲבֵרוֹ נְזִיר, וְאִינוּ חֵיב
11 לְגַלְחַת נְזִיר אַחֵר; שֶׁהָרִי לֹא הִתְפַּס עֲצָמוֹ אֶלָּא
12 בְּנִזְיוֹתָיו. וְאָם אָמַר: וְאִנִּי וְעָלִי לְגַלְחַת נְזִיר - הָרִי זֶה
13 חֵיב⁹⁶. וְאָם הָיוּ פְּקָחִין - מְבִיא כָּל אֶחָד מֵהֶן קִרְבָּנוֹת
14 עַל יְדֵי חֲבֵרוֹ⁹⁷. וְאָם לֹא עָשׂוּ כֵּן⁹⁸ - חֵיבִים לְגַלְחַת
15 נִזְיוֹתָיו אַחֲרֵיהֶם⁹⁹.

95) נתייבב בשני נדרים, להיות נזיר, ולהביא קרבנות
תגלחת נזיר אחר. (96) בשניהם (שם יא:). (97) זה מביא
קרבנותיו של זה, וזה מביא קרבנותיו של זה, ונפטרו
מלהביא קרבנות נזיר אחר, ואע"פ שבשעה שנדר הראשון
לגלח נזיר, עדיין לא היה השני נזיר (שם יב:). (98) אלא
כל אחד הביא קרבנותיו משלו. (99) כדי לקיים את נדרם
השני. ובכת"י התימנים: "נזירים אחרים". וכן לשון המשנה
שם יא, ב. ומכאן המקור להתחלת הי"ח, כמו שהערנו לעיל
אות צ.

16 כ. הָאֹמֵר: הָרִי עָלִי לְגַלְחַת חֲצִי נְזִיר¹⁰⁰, וְשָׁמַע חֲבֵרוֹ
17 וְאָמַר: וְאִנִּי וְעָלִי לְגַלְחַת חֲצִי נְזִיר - זֶה מְבִיא חֲצִי
18 קִרְבָּנוֹתָיו שֶׁל זֶה, וְזֶה מְבִיא חֲצִי קִרְבָּנוֹתָיו שֶׁל זֶה,
19 וְכָל אֶחָד מֵהֶן מְשַׁלֵּים קִרְבָּנוֹתָיו, אִם הָיוּ פְּקָחִין. וְאָם
20 לֹא - זֶה מְבִיא חֲצִי קִרְבָּנוֹת מַאיִזָּה נְזִיר שִׁירְצָה, וְזֶה
21 מְבִיא חֲצִי קִרְבָּנוֹת¹⁰¹ מַאיִזָּה נְזִיר שִׁירְצָה.

100) לדעת הרדב"ז, יש כאן טעות, וצריך להגיה: הריני נזיר
ועלי לגלח חצי נזיר, וכן בהגהות מהר"ם מפדובה.
101) בכת"י התימנים: "זה מביא חצי קרבנות לאיזה נזיר
שירצה, וזה מביא חצי קרבנות לאיזה נזיר שירצה". ודין זה
נלמד מהמשנה בנזיר יא, ב - שהיא המקור להי"ט דלעיל.
ולדעת הרדב"ז, יתכן שרבינו היה גורס במשנה שם יב, ב:
"הריני נזיר, ועלי לגלח חצי נזיר, ושמע חבירו ואמר ואני,
ועלי לגלח חצי נזיר".

אשם. (88) אם נטמא. (89) בעיה היא בגמרא שם, הואיל
ואין קרבנות נזירותם ממין אחד, שמא לא עליהם נתקבלה
ההלכה שבנזיר. (90) לשם חובתו, ועל כרחו יביא זבחים
אחרים, ויתנה: אם הזבחים הראשונים עלו לי - יהיו אלה
נדבה, ואם הראשונים לא עלו לי - יהיו אלה לחובתי
(כסף-משנה). אבל עדיין יש להסתפק, מה יעשה בחטאתו
שהרי אין חטאת באה נדבה? ('מעשה רוקח'), ולפיכך
מהנכון הוא, שיביא רק חטאת העוף הבאה על הספק (ראה
לקמן פ"י, ה"ח) ועולה ושלמים לא יביא כלל, שאינם
מעכבים, ומכיון שכבר הביאם בראשונה על הספק - די לו,
ועל חטאתו יתנה: אם הראשונים לא עלו לי, הרי זה
חטאתי, ואם עלו לי, הרי זו חטאת העוף הבאה על הספק
(לחם-משנה לקמן פ"י, סוף הי"ב).

1 יח. הָאֹמֵר: הָרִי עָלִי לְגַלְחַת נְזִיר - חֵיב לְהָבִיא
2 קִרְבָּנוֹת תְּגִלְחַת טְהֵרָה, וּמִקְרִיבֵן עַל יְדֵי⁹¹ אִיזָה נְזִיר
3 שִׁירְצָה. אָמַר עַד: הָרִי עָלִי חֲצִי קִרְבָּנוֹת נְזִיר, או
4 אִם אָמַר: הָרִי עָלִי לְגַלְחַת חֲצִי נְזִיר⁹² - הָרִי זֶה מְבִיא
5 חֲצִי הַקִּרְבָּנוֹת לְאִיזָה נְזִיר שִׁירְצָה, וְאוֹתוֹ נְזִיר
6 מְשַׁלֵּים קִרְבָּנוֹתָיו מְשָׁלוֹ. אֲבָל אִם אָמַר: הָרִי עָלִי
7 קִרְבָּנוֹת חֲצִי נְזִיר⁹³ - הָרִי זֶה מְבִיא קִרְבָּנוֹת נְזִיר
8 שְׁלֹם; שְׁאִין לָנוּ חֲצִי נִזְיוֹתָיו⁹⁴.

91) עבור, ובכת"י התימנים: על ידי. ודין זה נלמד ממקור
הי"ט הבאה. (92) כוונתו לחצי קרבנות נזיר שלם (נזיר
יב:). (93) משמעו, כאילו יש קרבנות לחצי נזירות.
(94) שאפילו אמר: הריני נזיר יום אחד, הרי זה נזיר שלשים
יום, כמבואר לעיל פ"ג ה"ב, וכן אמרו בנדרים פג, א: "אין
נזירות לחצאים, ואין קרבן לחצאים". ומכיון שסמך תיבת
"חצי" לנזיר ולא לקרבנות, נתכוין לומר "חצי נזירות" ואין
לנו חצי נזירות, ולפיכך יתחייב בכל הקרבנות (נזיר, שם).

9 יט. הָאֹמֵר: הָרִינִי נְזִיר וְעָלִי לְגַלְחַת נְזִיר⁹⁵, וְשָׁמַע

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – כ"ו אדר א' ב' אדר ב' תשע"ו

יום א' כ"ו אדר א' ה'תשע"ו

הלכות בית הבחירה

פרק שמיני

1) יתבאר בו כי שמירת בית המקדש מצות עשה היא, וכיצד
היו שומרים אותו, ומי היו שומרים, ואם אירע קרי לאחד
מהשומרים, ושמעמידים ממנו על כל השומרים.

2) "והוא אמרו יתעלה לאהרן: ואתה ובניך אתך לפני אהל
העדות, כלומר, אתם תהיו לפני תמיד". (3) ארמון. בספר
המצוות שם בשם מכילתא, והוא בספרי זוטא, "גדולה
למקדש שיש עליו שומרים, לא דומה פלטרין שיש עליו
שומרים, לפלטרין שאין עליו שומרים".

26 ב. ושמירה זו מצותה כל הלילה⁴. והשומרים הם
27 הפהנים והלויים, שנאמר: "ואתה ובניך אתך לפני
28 אהל העדות⁵ - פלומר, אתם תהיו שומרים לו. והרי
29 נאמר: "ושמרו את משמרת אהל מועד", ונאמר:
30 "והחנים קדמה לפני אהל מועד מזרחה משה
31 ואהרן ובניו שמרי משמרת הקדש"⁶.

4) אבל לפי דעת הפירוש המיוחס להראב"ד לתמיד כז.

22 א. שמירת המקדש מצות עשה², ואף-על-פי שאין
23 שם פחד מאויבים ולא מלסטים, שאין שמירתו
24 אלא כבוד לו. אינו דומה לפלטרין³ שיש עליו
25 שומרים לפלטרין שאין עליו שומרים.

קבץ שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום א' כ"ו אדר א' – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שמרו גם בלילה. (5) זה נאמר במשכן, וממנו למדו למקדש. (6) העתקת הפסוק אינה מדויקת.

ג. וְאִם בָּטְלוּ שְׁמִירָה, עָבְרוּ בְּלֹא-תַעֲשֶׂה⁷, שְׁנֹאֲמַר: "וְשִׁמְרָתָם אֶת מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ", וְלִשְׁוֹן שְׁמִירָה אֲזַהֶרֶה הִיא. הֵא לְמִדָּת, שְׁשִׁמִּירָתוֹ מִצְוֹת עֲשֵׂה, וּבִטּוֹל שְׁמִירָתוֹ מִצְוֹת לֹא-תַעֲשֵׂה.

(7) בספר המצוות שם: "ובמכילתא אמרו בלשון הזה ושמרו את משמרת אהל מועד אין לי אלא בעשה, בלא תעשה מניין, תלמוד לומר ושמרתם את משמרת הקדש". נאולי למדו כן מסוף הפסוק שם: "ולא יהיה עוד קצף", והשמר דלאו לאו.

ד. מִצְוֹת שְׁמִירָתוֹ, שְׁיִהְיוּ הַפְּהִנִים שׁוֹמְרִים מִבְּפִנֵּי וְהַלּוֹים מִבְּחוּץ. וְאַרְבַּעַה וְעֶשְׂרִים עֲדָה שׁוֹמְרִין אוֹתוֹ בְּכָל לַיְלָה תָּמִיד בְּאַרְבַּעַה וְעֶשְׂרִים מְקוֹם: הַפְּהִנִים בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת⁸, וְהַלּוֹים בְּאַחַד וְעֶשְׂרִים מְקוֹם.

(8) תמיד כו. מפני שנאמר בהם בתורה (במדבר ג, לח) שלוש פעמים שמירה: "שומרים", "משמרת", "למשמרת" (תמיד שם).

ה. וְהִיכָן הָיוּ שׁוֹמְרִים? פְּהִנִּים הָיוּ שׁוֹמְרִים בְּבֵית אֲבִטְיָנָס⁹ וּבְבֵית הַנִּיצוּץ¹⁰ וּבְבֵית הַמּוֹקֵד¹¹. בֵּית אֲבִטְיָנָס וּבֵית הַנִּיצוּץ הָיוּ עֲלִיּוֹת בְּנוֹיּוֹת בְּצֵד שְׁעָרֵי הָעֶזְרָה, וְהָרוֹבֵיין¹² הָיוּ שׁוֹמְרִים שָׁם. בֵּית הַמּוֹקֵד פְּסָה¹³ וּבֵית גְּדוֹל הָיָה מִקֵּף רְבִידִין¹⁴ שֶׁל אָבֹן, וְזִקְנֵי בֵּית-אֲבִי¹⁵ שֶׁל אוֹתוֹ הָיוּ יִשְׁנִים שָׁם¹⁶, וּמִפְתָּחוֹת הָעֶזְרָה¹⁷ בִּידָם¹⁸.

(9) היא הלשכה שעושים בה הקטורת, ונקראת "בית אבטינס" על שם האומנים מפטמי הקטורת שהם ממשפחת אבטינס. (10) היא כעין אכסדרה פתוחה מרוח אחת לפנים משער הניצוץ לצד העזרה שנכנסים מהשער לתוכו וניצוצי חמה מנצצין בה והייתה אשה (=אש שלה) מרובה לכן נקראת הלשכה בית הניצוץ (הרא"ש שם). (11) על שם המדורה שדולקת שם תמיד נקראת בית המוקד, ובמדורה זו היה מתחמם מי שטבל (פירוש המשניות מדות פרק א משנה ו). [ואילו בשבת פרק א משנה יא פירש רבינו שלקחו ממנה אש למזבח, אבל חזר בו רבינו בפירושו לתלמוד שם]. (12) בחורי כהונה, וקוראים להם רובין מפני שלא הגיעו עוד לעבודה, ולדעת רבינו (מהלכות כלי המקדש הלכה ט"ו) "כשיגדל הכהן ויעשה איש הרי הוא כשר לעבודה אבל לא היו מניחים אותו לעבוד במקדש עד שיהיה בן כ שנה". (13) גגו עגול. (14) שורות של אבנים כעין אצטבאות בולטות מכותלי החומה מבפנים לתוך בית המוקד ועל גבה שורה אחרת יוצאת מהכותל קצרה משורה שתחתיה וכן שורה על גבי שורה עד למעלה כעין מדריגות סביב. (15) שמואל הנביא ודוד המלך חלקו כל הכהנים לעשרים וארבעה משמרות וכל משמר היה עובד שבוע אחד, והמשמר נחלק לבתי אבות, בית אב לכל יום. (16) ובמקום חול היו ישנים, שהרי אין ישיבה בעזרה.

(17) ששערי העזרה היו נעולים בלילה. (18) כלומר, ברשותם, שהיו ממונים עליהם. אבל היו מונחים במקום מיוחד, כמו ששינו (מדות פרק א משנה ט) "ומקום היה שם אמה על אמה וטבלא של שיש ושלשלת שהמפתחות היו תלויות בה".

ו. לֹא הָיוּ הַפְּהִנִים הַשׁוֹמְרִים יִשְׁנִים¹⁹ בְּבִגְדֵי-כְהֻנָּה²⁰, אֲלָא מְקַפְּלִין אוֹתָן וּמְנִיחִין אוֹתָן בְּנֶגֶד רְאשֵׁיהֶן, וְלֹבֶשֶׂיין בְּגָדֵי עֲצֻמָּן²¹. וְיִשְׁנִים עַל הָאָרֶץ, בְּדֶרֶךְ כָּל שׁוֹמְרֵי חֲצֵרוֹת הַמְּלָכִים שֶׁלֹּא יִישְׁנוּ עַל הַמַּטּוֹת.

(19) הכהנים השומרים לא היו נעורים כל הלילה רק אחד או שניים היו ערים והשאר היו ישנים ומתחלפים משעה לשעה. (20) יומא סט. "לפי שבגדי כהונה יש בהם שעטנו אינו מותר ליהנות בהם אלא בשעת עבודה בלבד ובגדי כהן הדיוט יש בהם שעטנו רצוני לומר האבנט". ויש מפרשים משום שלא ייהנה מקדשים. ומה שאמרו בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהם (פרק ח מהלכות כלי המקדש הלכה יא) - אינו אלא בדרך לבישה אבל שלא דרך לבישה אסור. (21) בגדי חול שלהם.

ז. אֶרֶע קָרִי²² לְאַחַד מֵהֶן, הוֹלֵךְ בְּמִסְבָּה²³ שֶׁתַּחַת הַקֶּרְקַע²⁴, שֶׁהַמַּחְלוֹת הַפְּתוּחוֹת לְהֵר הַבֵּית לֹא נִתְקַדְּשׁוּ, וְטוֹבֵל²⁵, וְחוֹזֵר וְיוֹשֵׁב אֲצֵל אֶחָיו הַפְּהִנִים²⁶ עַד שֶׁנִּפְתָּחוּן הַשְּׁעָרִים בְּבִקְרָא יוֹצֵא וְהוֹלֵךְ לוֹ²⁷.

(22) טומאת קרי (תמיד שם). (23) הוא גשר שיורד בה למערה. (24) של המקדש, שבעל קרי אסור להיכנס לעזרה. (25) בעל-קרי אינו צריך ספירת ימים לטהרתו אלא מיד כשפורש מהטומאה רשאי לטבול. (26) שבבית המוקד. ואף שגם אותו החלק של בית המוקד שהיה בחול (ראה למעלה הלכה ה) הוא מהר הבית, שהוא מחנה לויה, וטבול יום אסור מדרבנן במחנה לויה - כיוון שנטמא בפנים והשערים עדיין סגורים הקילו לו. ויש אומרים שאין טבול יום אסור אלא בעזרת נשים בלבד, אבל בהר הבית מותר. ולפי זה מה שאמרו "יוצא והולך לו" הוא משום שלא יחדשוהו שעומד לעבוד עבודה. (27) "לפי שהוא טבול יום ואין מותר לו לבוא בעזרה עד שיעריב משו".

ח. וְהִיכָן הָיוּ הַלּוֹים שׁוֹמְרִים? עַל חֲמֵשֶׁה שְׁעָרֵי הַר הַבֵּית, וְעַל אַרְבַּע פְּנוֹתָיו מִתּוֹכוֹ, וְעַל אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֶזְרָה מִבְּחוּץ, שְׁאֲסוּר לִישֵׁב בְּעֶזְרָה, וְעַל חֲמֵשֶׁה שְׁעָרֵי הָעֶזְרָה חוּץ לְעֶזְרָה, שֶׁהֵרִי הַפְּהִנִים שׁוֹמְרִים עַל שְׁעַר הַמּוֹקֵד וְעַל שְׁעַר הַנִּיצוּץ²⁸, הֵרִי שְׁמוֹנָה-עֶשְׂרֵי מְקוֹם.

(28) בתמיד כו. אמרו: "וחמשה שערים היו בעזרה? ורמינהו ז' שערים היו בעזרה וכו' ומתוך אביי תרי מנייהו לא צריכי [שניים מהם אין צריכים] שימור", מכיוון שהכהנים שומרים שם, וזוהי כוונת רבינו "שהרי הכהנים שומרים".

ט. וְעוֹד שׁוֹמְרִים בְּלִשְׁפַת הַקֶּרְקַע²⁹, וּבְלִשְׁפַת הַפְּרָכֶת³⁰, וְאַחֲרֵי בֵּית-הַפְּפֻרִית³¹.

32

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ב' כ"ז אדר א' – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

יום ב' כ"ז אדר א' ה'תשע"ו

הלכות כלי המקדש

והעובדים בו

יש בכללן ארבע עשרה מצות. שש מצות עשה, ושמונה מצות לא תעשה, וזהו פרטן: (א) לעשות שמן המשחה. (ב) שלא לעשות כמותה. (ג) שלא לסוף ממנו. (ד) שלא לעשות כמותה הקטרת. (ה) שלא להקטיר על מזבח הזהב חוץ מן הקטרת. (ו) לשאת הארון על הכתף. (ז) שלא יסורו הפדים ממנו. (ח) שיעבד הלוי במקדש. (ט) שלא יעשה אחד במלאכת חבירו במקדש. (י) לקדש הפה לעבודה. (יא) שיהיו כל המשמרות שוות ברגלים. (יב) ללבש בגדי כהנה לעבודה. (יג) שלא יקרע המעיל. (יד) שלא יזח החשן מעל האפוד.

ובאר מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

1 יבאר שמצות עשה לעשות שמן המשחה, ואיך עשו משה רבנו ע"ה במדבר, ודין העושה שמן המשחה כמעשהו וכמשקלו.

23 א. מצות עשה לעשות שמן המשחה² שיהיה מוכן לדברים שצריכין משיחה בו³, שנאמר: ועשית אתו שמן משחת קדש.²⁵

2 ראה ב"ספר המצוות לעם", עשה לה, והערה קנו, ומה שצוין שם. (3) בו נמשח המשכן וכל כליו, ולדורות מושחין בו כהנים גדולים ומשוח מלחמה ומלכי בית דוד (להלן הלכה ז). ובתוספתא בבא קמא פ"ז (הוצ' צוק"מ עמ' 358 22): "אין השמן מקבל כלום (כלומר, אינו מתערב עם משקין אחרים) לפיכך מושחין בו את המלכים".

26 ב. וככה עשהו משה רבנו במדבר⁴: לקח מן המר⁵ והקנמן והקדה, מפל אחד משלשמן חמש מאות שקל בשקל הקדש, ומקנה הבשם חמשים ומאתים. וזהו שנאמר בתורה: וקנמן בשם מחציתו חמשים ומאתים - ששוקלים אותו בשתי פעמים⁶, חמשים ומאתים בכל פעם. ושחק כל אחד ואחד לבדו⁷, וערב הכל⁸, ושרה אותן במים⁹ זפין ומתוקנין¹⁰ עד שיצא כל פחן במים, ונתן על המים שמן זית¹¹, והיו, והוא שנים עשר לג, כל לג ארבע רביעיות¹¹, ובשל הכל על האש עד שאבדו המים ונשאר השמן, והניחו בכלי לדורות.

4 כמפורש בשמות שם, כגכה. (5) הוא "מר דרור" שבפסוק שם. וראה להלן הלכה ג מה הוא מור, ומה הוא קנמן וקידה, וקנה בושם. (6) כריתות ה. ושם אמרו שצריך שתי הכרעות, ורבינו לא הזכיר זאת, ובפירוש המשניות נראה שאין צריך להכריע (הר המוריה).

29 היא לשכת הטלאים שהייתה במערבית דרומית בבית המוקד הגדול. (30) ששם אורגים הפרוכת (הרא"ש). (31) אחורי קדשי קדשים ששם הכפורת.

1 י. ומעמידין ממנה אחד על כל משמרות השומרים, ואיש הר הבית³² היה נקרא. והיה מחזיר על כל משמר ומשמר כל הלילה, ואבוקות דלוקות לפניו. וכל משמר שאינו עומד ואומר לו "איש הר הבית³³, שלום עליך!" נכר שהוא ישן, חובטו במקלו³⁴, ורשות היה לו לשרף את פסותו³⁵. עד שיהיו אומרים בירושלים: מה קול בעזרה? קול בן לוי לוקה³⁶ ובגדיו נשרפין, שיטשן על משמרתו.

32 היינו שר הר הבית. (33) כלומר, אינו עומד ואומר לו לאיש הר הבית. (34) ואף שאין נכנסין במקל לעזרה (למעלה פרק ז הלכה ב) - לצורך מצוה מותר. (35) ואין בזה משום בל תשחית, שהפקר בית-דין הפקר (הרא"ש). (36) משמע שרק בן לוי לוקה.

9 יא. בשחר, קדם שיעלה עמוד השחר סמוך לו³⁷, יבוא הממנה של מקדש³⁸ וידפק על הפתחים שבבית המוקד, והן פותחין לו. נטל את המפתח ופתח את השער הקטן³⁹ שבין בית המוקד ובין העזרה ונכנס מבית המוקד לעזרה. ונכנסו אחריו הפתחים, ושתי אבוקות של אור בידם. ונחלקו לשתי כתות: פת הולכת למזרח, וכת הולכת למערב. והיו בודקין והולכין את כל העזרה⁴⁰, עד שגיעו שתי הכתות למקום בית עושי חבתין⁴¹. הגיעו⁴² אלו ואלו, אומרים: שלום! הכל שלום? והעמידו עושי חבתין לעשות חבתין⁴³.

37 בתמיד כו. אמרו: "וכי באיזה שעה בא הממונה, לא כל העתים שוות, פעמים שהוא בא מקרות הגבר או סמוך לו מלפניו או מלאחרינו". וכתב רבינו בפירוש המשניות שם שהוא קרוב לעלות השחר, וכן הוא בפרק ב מהלכות תמידין ומוספין הלכה יא לענין תרומת הדשן. (38) "הממונה שעל הפייסות". (39) שבתוך השער הגדול שבו נכנסים מבית המוקד לעזרה. (40) לראות אם כל הכלים עומדים במקומם. (41) היא הלשכה שמשמאל השער המזרחי. (42) נפגשו שתי הכתות הנ"ל. (43) כלומר, להחם חמין לרבוכה (למנחת כהן גדול הנעשית במחבת, שנאמר "מורבכת תביאנה") ולהקטירה אחרי הקטרת איברי התמיד.

20 יב. בסדר הזה עושין בכל לילה ולילה⁴⁴, חוץ מלילי שפת שאין בידם אור⁴⁵, אלא בודקין בגרות הדולקין שם מערב-שבת.

44 שאף בשבת עושים כן, ש"זה סדר תמיד לעבודת בית אלקינו בין בחול ובין בשבת". (45) אף על פי שאין שבות במקדש, וטלטול נר בשבת אינו אלא משום שבות - כיוון שאפשר בנרות הדלוקים מערב שבת, לא התירו שבות במקדש.

סליקו להו הלכות בית-הבכירה

קל שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ב' כ"ז אדר א' - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

7) נראה שלמד כן ממה שנאמר (שמות שם, לד) "בד בבד", ונראה שגרס בגמרא שם "שלא יניח משקל במשקל וישחוק" (הר המוריה) [ואף-על-פי שזה נאמר בקטורת - הרי למדו שמן המשחה מקטורת בגזירה-שוה "ובמתכונתו - במתכונתה" (שם), והוא-הדין לענין זה]. (8) אף זה נלמד מקטורת שנאמר בה (שם, לה) "ממולח", ותירגם אונקלוס "מערב". (9) ברייתא בהוריות יא: כדברי רבי יוסי. (10) לא נודע מקור דברים אלו. (11) (ראה בפ"א מהלכות עירובין הלכה יג).

1 ג. המר הוא הדם הצרור בתיבה שבהדו¹² הידוע
2 לפל, שמתפשטין בה בני אדם בכל מקום. והקנמן
3 הוא העץ שבה מאיי הדו, שריחו טוב ומתגמרים¹³
4 בו בני אדם. והקדה היא הקשט¹⁴. וקנה בשם הם
5 הקנים הדקים פתחן האדמים הפאים מאיי הדו
6 וריחן טוב, והם ממיני הפשמים שנותנין אותם
7 הרופאים בצרי¹⁵.

(12) כן פירש הגאון (ר' אברהם בן-עזרא בשמות שם בשמו) והוא המוסק שבברכות מג. והראב"ד השיג עליו, וכתב: "אין דעתי מקבלת שיכנסו במעשה הקדש דם שום חיה בעולם, כל-שכן דם חיה טמאה", והרמב"ן עה"ת (שמות שם כד) כתב "זו אינה קושיא, כי הלחות ההוא הנאסף בה מרוב הדם ויזוב ממנה בחייה, אין בו לא טומאה ולא מיאוס". (13) ומתבשמים. (14) צריך עיון: הרי אונקלוס תרגם קדה "קציעתא", ורבינו מנה להלן פ"ב הלכה ג קציעה לחוד וקושט לחוד (כסף-משנה). ואולי קציעה אינה קציעתא (הר המוריה, עיין שם). (15) במיני רפואה, ראה ירמיה ח, כב.

8 ד. העושה שמן המשחה פמעשה הנה וכמשקל
9 הנה ולא הוסיף ולא גרע¹⁶: פמזיד - חיב פרת,
10 בשוגג - מביא חטאת¹⁷ קבועה; שנאמר: אשר
11 ירקח פמהו ונכרת מעמיו¹⁸. והוא שיעשה¹⁹ אותו
12 להמשח בו; אבל אם עשהו להתלמד או לתנו
13 לאחרים - פטור.

(16) בכריתות שם: "אמר רבא, שמן שפטמו לחציין פטור", אבל "הוסיף" לא ידענו משם, ואולי למדה רבינו מן הסברא, שכשם שלמדו שם מן הפסוק "ובמתכונתו לא תעשו כמוהו" לפטור העושה לחצאין, כן יש ללמוד משם לפטור העושה בהוספה יתר על מתכונתו. (17) כריתות ב. (18) נוסף ע"פ דפוסיס חדשים. (19) שם.

14 ה. הסף משמן המשחה פזית²⁰: פמזיד - חיב פרת,
15 ובשוגג - מביא חטאת קבועה; שנאמר: ואשר יתן
16 ממנו על זר ונכרת מעמיו. ואין חיבין²¹ אלא על
17 סיבת שמן המשחה שעשה משה; שנאמר: ממנו -
18 מזה שנאמר בו: שמן משחת קדש יהיה זה לי.
19 ומעולם לא נעשה שמן אחר חוץ ממה שעשה
20 משה.

(20) כדעת רבי יהודה שם ו: וראה להלן הלכה י. (21) שם ה.

ו. אחד הסף את עצמו ואחד הסף את אחרים;
שנאמר: ואשר יתן ממנו על זר. הסף פלים²²
ובהמה ועובדי פוכבים שהם פמותה²³ או שסף
מתים²⁴ בו - פטור; שנאמר: על בשר אדם לא יסף.

(22) שם ו: (23) כבהמה, שנאמר "שבו לכם פה עם החמור", ודרשו חכמים (קידושין סח). "עם הדומה לחמור". (24) שאינם נקראים עוד "אדם" אלא "מתים" (כריתות שם).

ז. אין מושחין ממנו לדורות²⁵ אלא פהנים גדולים²⁶
ומשוח מלחמה²⁷ ומלכי בית דוד בלבד²⁸. אפלו פהן
בן פהן²⁹ מושחין אותו, שנאמר: והפכה³⁰ המשח
תחתיו מכניו וגומר.

(25) אבל בזמן מרע"ה משחו ממנו גם את בגדי הכהונה ואת המשכן וכל כליו כמבואר בתורה. (26) שם ה: (27) הוריות יב. (28) ומלכי ישראל אינם נמשחים אלא בשמן אפרסמון. (29) כריתות שם. והיינו כהן גדול בן כהן גדול. (30) שאף-על-פי שאין מושחין מלך בן מלך, משום שנאמר הוא ובניו בקרב ישראל (להלן הלכה יא), והרי גם כהן גדול, בנו יורשו (להלן פ"ד הלכה כ) - גילתה התורה שכהן גדול בן כהן גדול צריך משיחה.

ח. בבית שני, שלא היה שם שמן המשחה³¹, היה
פהן גדול מתרבה פלבישת בגדים³² בלבד, שהיה
לובש בגדי פהנה גדולה³³.

(31) ראה למעלה פ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה א. (32) מגילה ט: (33) "שנאמר אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבוש את הבגדים, כשם שמתרבה בשמן המשחה, כך מתרבה בבגדים" (להלן פ"ד הלכה יב), "כיצד מרבין אותו בבגדים, לובש שמונה בגדים ופושטן, וחוזר ולובשן למחר שבעת ימים יום אחר יום" (שם הלכה יג).

ט. כיצד מושחין את הפהן³⁴? צק את השמן על
ראשו וסף ממנו על גפי עיניו³⁵ פמין פי יוניתי, פזה
כ; שנאמר: ויצק משמן המשחה על ראש אהרן
וימשח אותו³⁶ לקדשו. ומלכי בית דוד מושחין אותן
פמין נזר על ראשו³⁷. ולא ימשח במקומות אחרות,
ולא ירבה פשמן³⁸.

(34) כברייתא ראשונה בכריתות שם, שיציקה קודמת למשיחה. (35) בגמרא שם משמע שסיכה זו אינה מאותו שמן שעל ראשו, אלא נתינה חדשה מן הפך. וכן יש לפרש בדברי רבינו. ו"ממנו" שכתב, אין כוונתו לשמן שבראש אלא לשמן שבפך. (36) כלומר, יציקה בתחילה ומשיחה אחריה (גמרא שם). (37) כריתות שם. (38) שכל שסך במקום שאינו צריך או מרבה בשמן ללא צורך, הרי הוא דומה לשאר אדם שסך בו כמבואר להלן הלכה י (כסף-משנה).

י. הנותן³⁹ משמן המשחה על גפי מלך או פהן גדול
שפכר נמשחו - פטור; שנאמר: ואשר יתן ממנו על

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ב' כ"ז אדר א' – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

(50) שבועות טו. בברייתא. (51) שנאמר "וימשחם ויקדש אותם" – אותם במשיחה, ולא לדורות במשיחה אלא בעבודה (שם).

יג. הפפות והקצרות שמקבלין בהם המנחות, וכן המקורות שמקבלין בהן הדם, ושאר כלי השירת - כלן של כסף ושל זהב היו; ומתר לעשותן משאר מיני מתכות, כמו שבארנו⁵². וכלן מתקדשין במלאכתן⁵³. ואם נשברו - מתיף אותם⁵⁴ ועושה אותן כלי אחר, ואין קדשתן מסתלקת מהן לעולם⁵⁵.

(52) למעלה פ"א מהלכות בית הבחירה הלכות יח"ט. (53) אף-על-פי שכבר כתב רבינו למעלה בהלכה הקודמת, שהכלים מתקדשים במלאכתם – חזר רבינו וכתבו כאן, להשמיענו שגם המזרוקות שהם כלי לח ונמשחו מבפנים ומבחוץ (להלן הלכה יט), כדי לקדשם מבפנים ומבחוץ מתקדשים בעבודתם מבפנים ומבחוץ, אף-על-פי שעבודתם אינה אלא מבפנים (יריעות שלמה). (54) ראה להלן הלכה יד. (55) כן מפורש להלן פ"ח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה כא: "נטמא כשיצא פוחתו עד שיטהר ומכניסו בפנים וחזר ומרדדו עד שישתם הפחת ויחזור כתבנית הכלים" (והוא מזכרים צד: צה). הרי שקדושתו אינה מסתלקת (אור שמח).

יד. כלי הקדש שניקבו או שנסדקו - אין סותמין אותן, אלא מתיכין אותן ועושין אותן חדשים⁵⁶.

(56) [זבחים פח. בברייתא: "כלי קודש שניקבו אין מתיכין אותן, ואין מתיכין לתוכן אבר (=עופרת). נפגמו, אין מתקנין אותן". ונראה שלפני רבינו היתה שם הנוסחא: "כלי קודש שניקבו מתיכין אותן", והיינו להתיכם מחדש].

טו. ספיין שנשטט מן הנצב⁵⁷ או שנפגם - אין מחזירין אותו ואין משחזרין אותו; אלא גוזזין אותו בצד ההיכל⁵⁸ בין הקדש והאולם לדרום, ועושין אחרים. שאין עניות במקום עצירות⁵⁹.

(57) זבחים שם. (58) כן מפורש במדות פ"ד משנה ז: "בית החליפות (ליד ההיכל) ששם גוזזים את הסכינים" (אור שמח). (59) זבחים שם: וראה להלן פ"ח הלכות ד"ה.

טז. שתי מדות של יבש⁶⁰ היו במקדש: עשורין ונחצי עשורין. העשורין - למנחות⁶¹, ונחצי העשורין - לחלק בו מנחת כהן גדול שבכל יום⁶².

(60) מנחות פז. במשנה. (61) ש"כל המנחות הקריבות לגבי המזבח, אין כל אחת מהן פחותה מעשורין" (פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ה). (62) היא הנקראת מנחת חביתין (שם הלכה ד). "וכיצד עשיית חביתין כהן גדול, מביא עשורין שלם ומקדישו וחוצהו בחצי עשורין שבמקדש" (שם פ"ג הלכה ב).

יז. ושבע מדות⁶³ של לח היו שם: הין⁶⁴, ונחצי הין, ושלישית ההין, ורביעית⁶⁵ ההין; ולג, ונחצי לג, ורביעית. ולמה היו חצי ההין ושלישית ההין

1 זר, ואין אלו זרים אצלו. אבל הסף⁴⁰ ממונו אפלו
2 למלך וכהן גדול - חיב; שנאמר: על פשר אדם לא
3 ייסף - כל אדם במשמע. וכהן גדול⁴¹ שנטל שמן
4 המשחה מראשו וסף במעיו - חיב כרת. והוא
5 שייסוף ממונו כפי⁴².

(39) שם ו: כרבי יהודה. אבל שם נאמר כן על סך, וראה להלן בדברי רבינו שבסיכה חייבים גם על מלך וכהן גדול. (40) נלמד ממה שנאמר להלן, שכהן גדול שנטל שמן המשחה מראשו וסף במעיו – חייב כרת, ראה בכסף-משנה. (41) כריתות שם. (42) אף-על-פי שבגמרא שם נראה שבסיכה חייבים על כל שהוא, ורק בנתינה צריך כזית – סובר רבינו שכיון שבברייתא שם נאמר מפורש "כמה יסוך ויהא חייב – רבי יהודה אומר כזית", ולא אמרו "כמה יתן", על-כרחנו שלמדו סיכה מנתינה: מה נתינה בכזית, אף סיכה בכזית, ועיין ראב"ד וכסף-משנה.

יא. אין מושחין את המלך אלא על גבי המעין⁴³.
7 ואין מושחין מלך בן מלך, שהמלכות ירשה למלך
8 לעולם; שנאמר: הוא ובניו בקרב ישראל. ואם
9 היתה שם מחלקת - מושחין אותו, כדי לסלק
10 המחלקת ולהודיע לכל שזהו מלך⁴⁴ לבדו. כמו
11 שמשחו שלמה מפני מחלקת אדוניהו⁴⁵, ויואש
12 מפני עתליה⁴⁶, והואחז מפני יהויקים אחירי⁴⁷. וזה
13 שמשח אלישע ליהוא⁴⁸ - לא בשמן המשחה
14 משחו, אלא בשמן אפרסמון⁴⁹. ודבר זה מסרת ביד
15 החקמים.

(43) שם ה: בברייתא: כדי שתימשך מלכותו. ולמדו כן ממה שנאמר (מ"א א, לג-לד) "והורדתם אותו אל גיחון ומשחו אותו שם". (44) שם. ולמדו כן ממה שנאמר "הוא ובניו בקרב ישראל" – "בזמן ששלום בישראל", כלומר, רק אז עוברת המלכות בירושה בלי משיחה. (45) מלכים שם, לט. (46) מלכים-ב יא, יב. ולא היתה משיחה זו בשמן המשחה, שהרי יאשיהו אביו גזז, אלא בשמן אפרסמון (כריתות שם). (47) שם כג, ל. (48) שם ט, א. ואין זה שייך לכאן, שהרי הוא לא היה בן מלך, אלא להלכה ז, שאין מושחין אלא למלכי בית דוד, ועל זה כתב וזה שמשח וכו' וכן הוא בגמרא שם. (49) ואף-על-פי שגם אצל יהואחז לא היה שמן המשחה אלא שמן אפרסמון (ראה למעלה) – שם אילו היה שמן המשחה היו מושחים אותו בו, ואילו בזמנו של יהוא היה עוד שמן המשחה, ואף-על-פי-כן לא משחוהו בו אלא בשמן אפרסמון, מפני שלא היה ממלכי בית דוד.

יב. כל כלי המקדש⁵⁰ שעשה משה במדבר לא נתקדשו אלא במשיחתן בשמן המשחה, שנאמר:
18 וימשחם ויקדש אתם. ודבר זה אינו נוהג לדורות⁵¹,
19 אלא הכלים כלן גיזון שנשתמשו בהן במקדש
20 במלאכתן נתקדשו; שנאמר: אשר ישרתו כם בקדש
21 - בשרות הם מתקדשין.

קלב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ג' כ"ח אדר א' - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 שְׁעוֹשִׁין אוֹתָן בְּמִשְׁקַל מְכוּן. וּמוֹסִיפִין עִמָּהֶן בְּלֹא
23 מִשְׁקַל מֶלֶח סְדוּמִית וְכַפֹּת הִירְדֵן וְעֶשֶׂב אֶחָד שֶׁמַּעֲלָה
24 עֶשֶׂן. וְלֹא הֵיוּ יוֹדְעִים אוֹתוֹ אֶלָּא אֲנָשִׁים יְדוּעִים,
25 וְהוּא הָיָה הֹלֵכָה בֵּינֵם אִישׁ מִפִּי אִישׁ.

26 ג. וְזֶהוּ מִשְׁקַל אֶחָד עֶשֶׂר סַמָּנִיה: נֶטָף וּשְׁחֵלֶת
27 וְחִלְבָּנָה וּלְבוֹנָה - מִפֶּל אֶחָד מִשְׁקַל שְׁבָעִים מָנָה.
28 וְהַמָּנָה מֵאָה דִּינָרִין. וּמֵר וּקְצִיעָה וּשְׁבֵלֶת נֶרֶד
29 וְכַרְפּוֹם - מִפֶּל אֶחָד שֶׁשָּׁה עֶשֶׂר מָנָה. קֶשֶׁט - שְׁנַיִם
30 עֶשֶׂר מָנָה. קֶנָמוֹן - תְּשַׁעָה מָנִים. קְלוּפָה - שְׁלֹשָׁה
31 מָנִים. מִשְׁקַל הַפֶּל: שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשָׁשִׁים וּשְׁמוֹנֶה
32 מָנָה. שְׁחוּקִין הַכֹּל הֶדֶק. מוֹסִיפִין לָהּ רַבַּע הֶקֶב מֶלֶח
33 סְדוּמִית, וְכַפֹּת הִירְדֵן וּמַעֲלָה עֶשֶׂן כֹּל שֶׁהוּא.
34 וּמִקְטִיר מִמֶּנָּה בְּכָל יוֹם עַל מִזְבֵּחַ הַזֹּהֵב מָנָה. שְׁלֹשׁ
35 מֵאוֹת וְשָׁשִׁים וְחֲמִשָּׁה מָנָה - כִּנְגֵד יְמוֹת הַחֲמָה;
36 וְהַשְּׁלֹשָׁה מָנִים הַנִּשְׁאָרִים שׁוֹחֵק אוֹתָם עֶרֶב יוֹם
37 הַכַּפּוּרִים דִּקָּה מִן הַדִּקָּה, עַד שֶׁמוֹצֵיא מִמֶּנָּה מֵלֹא
38 חֲפָנָיו לְהַקְטִיר בַּיּוֹם הַכַּפּוּרִים; וְהַשָּׂאָר הוּא מוֹתֵר
39 הַקְטֵרֶת שֶׁאֲמָרְנוּ בַּשָּׁקָלִים.

40 ד. נֶטָף הָאָמּוֹר בַּתּוֹרָה הוּא עֲצֵי הַקֶּטֶף שִׁיּוּצָא מֵהֶן
41 הַצָּרִי. וְהַשְּׁחֵלֶת הִיא הַצִּפְרֵן שֶׁנּוֹתְנִין אוֹתָהּ בְּנֵי
42 הָאָדָם בְּמַגְמֵרוֹת. וְהַחִלְבָּנָה - כִּמוֹ דָּבֶשׁ שְׁחוּר,
43 וְרִיחוֹ קָשָׁה, וְהוּא שֶׁרֶף אֵילָנוֹת בְּעָרֵי יוֹן. וְזֶהוּ
44 שְׁמוֹת הַסַּמָּנִים בַּלְשׁוֹן עֲרָבִי: עוֹד בִּלְסָאן, וְאַצְפָּאָר
45 טִיב, וּמִיָּעָה, וְלִכְאָן, וּמוֹסִקִי, וְקִצִּיעָה, וְסִנְבֵּל
46 אֲלִנְטוּרִין, וְזַעֲפָרֵן, וְקֶשֶׁט, וְעוֹד, וְקֶשֶׁר סְלִיפָה.
47 וְעֵנָבֶר.

48 ה. בֵּיצֵד מִפְטָמִין אֵת הַקְטֵרֶת? מֵבִיא תְשַׁעָה קִבִּין
49 בּוֹרִית בְּרִשְׁנֶיהָ וְשֶׁף בָּהּ אֵת הַצִּפְרֵן, וְאַחֵר כֶּף שׁוֹרָה
50 אֵת הַצִּפְרֵן בְּאֶחָד וְעֶשְׂרִים קֶב שֶׁל יֵין קִפְרִיסִין אוֹ
51 יֵין לָבֵן יֶשֶׁן חֲזָק בְּיוֹתֵר, וְאַחֵר כֶּף שׁוֹחֵק כֹּל אֶחָד
52 מִן הַסַּמָּנִים בְּפָנָיו עֲצָמוֹ הֶדֶק, וּכְשֶׁהוּא שׁוֹחֵק אוֹמֵר:
53 הֶדֶק הֵיטֵב, הֶדֶק הֵיטֵב, כֹּל זְמַן שֶׁשׁוֹחֵק, וּמַעֲרֵב
54 הַפֶּל.

55 ו. וְכֹל מַעֲשִׂיהָ בַּקֶּדֶשׁ בְּתוֹךְ הָעֲזָרָה וּמִשְׁלַל הַקֶּדֶשׁ.
56 וְהַמִּפְטָם אֵת הַקְטֵרֶת מִן הַחֲלִין אוֹ בְּכָלִי שֶׁל חֲלִין
57 - פְּסוּלָה.

58 ז. פְּעָמִים בַּשָּׁנָה הֵיוּ מַחֲזִירִין אוֹתוֹ לְמִכְתָּשֶׁת. בִּימֹת
59 הַחֲמָה הֵיוּ מַפְזִירִים אוֹתָהּ, כְּדִי שְׁלֹא תִתְעַפֵּשׂ;
60 וּבִימֹת הַגְּשָׁמִים צוֹבְרִין אוֹתָהּ, כְּדִי שְׁלֹא יִפּוּג
61 רִיחָהּ.

62 ח. נָתַן לְתוֹכָהּ דָּבֶשׁ כֹּל שֶׁהוּא - פְּסוּלָה. חֶסֶר אֶחָד

1 וּרְבִיעִית הֵהִין? לְמַדִּידֶת הַנִּסְכִּים שֶׁל זִבְחִים⁶⁶. וְלֹג
2 - לְמַדִּידֶת שֶׁמֶן הַמִּנְחֹת⁶⁷. וְחֲצִי לֹג - לְמַדִּידֶת שֶׁמֶן
3 לְכָל נֵר מִנְרוֹת הַמִּנְוֶה⁶⁸. וּרְבִיעִית - לְחֵלֶק בָּהּ
4 הַשֶּׁמֶן לְחִבְתִּין⁶⁹.

63 שם: במשנה. (64) "הוא שנים עשר לוג" (שם פ"ב הלכה ז). (65) "מחזקת מן המים או מן היין משקל י"ז דינרין וחצי דינר בקירוב" (פ"א מהלכות עירובין הלכה יב). (66) כמו שנאמר (במדבר כח, יד) "ונסכיחם חצי ההין יהיה לפר ושלישית ההין לאיל ורביעית ההין לכבש יין". (67) שלכולן לוג שמן (מנחות פח. פט. ופי"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ז). (68) שם פח: (69) שם. שהרי היו שם שלשה לוגין שמן לשנים עשרה חלות, רביעית לכל חלה (פי"ג שם הלכה ג).

5 יח. ואין לנו דבר למדד בו הין, ולמה היה שם?⁷⁰
6 הואיל והיה במקדש מימי משה, שמדד בו שמן⁷¹
7 לשמן המשחה. ובחצי לג⁷² שהיה במקדש היו מודדין מים למי סוטה ושמן לתורה. וברביעית שהיתה שם היו מודדין שמן לחם הנזיר ומים לטהרת מצרע. ולא מפני מעשים אלו נתקדשו⁷³,
11 אלא מפני המלאכות של מקדש שאמרנו.

70 כיון שאין לנו דבר למדוד בו. (71) למעלה הלכה ב, וכן מפורש במנחות פז: פח. (72) משנה שם פח. (73) שם.

12 יט. כל המדות⁷⁴ האלו קדש ומפלי השרת, אלא שמדות הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ, וכלי היבש לא נמשחו אלא בפנים. לפיכך, ברוצי⁷⁵ מדות הלח - קדש⁷⁶, וברוצי מדות היבש - חל⁷⁷.

74 שם צ. במשנה. (75) מה שנופל מן הכלי אחר שנחמלא (רש"י שם). (76) "ובירוצי היין והשמן קודש, לפי שהוא יורד על גב הכלי, וכלי הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ, ולמה יתקדשו הבירוצין אף-על-פי שאין כוונת המודד אלא למה שבכלי בלבד, כדי שלא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחול" (שם פ"ב הלכה ט). (77) "בירוצי המדות של סולת חול, שאין גב העשרון קודש" (שם).

יום ג' כ"ח אדר א' ה'תשע"ו

פרק שני

1 יבאר בו רבינו כי הקטורת נעשית בכל שנה, וממה עושים אותה.

16 א. הקטרת נעשית בכל שנה ושנה, ועשייתה מצות עשה, שנאמר: ואתה קח לך סמים וגומר. ונתפרשו בתורה ארבעה מסממניה, והן: נטף, ושחלת, וחלבנה, ולבונה. ושאר סממניה הלכה למשה מסיני.
20

21 ב. אחד עשר סממנים נאמרו לו למשה מסיני, והם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ד' כ"ט אדר א' - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 מפסמניה - חייב מיתה, שהרי נעשית קטרת זרה.
 - 2 פטמה מעט מעט במתכנתה - פשרה. אפלו פטם
 - 3 פרס בשחרית ופרס בין הערבים.
 - 4 ט. העושה קטרת מאחד עשר סממנין אלו לפי
 - 5 משקלות אלו כדי להריח בה, אף על פי שלא הריח
 - 6 - חייב פרת על עשייתה, אם עשה מזיד; ובשוגג
 - 7 מביא חטאת קבועה. אף על פי שלא עשה המשקל
 - 8 פלו אלא חציו או שלישו, הואיל ועשה לפי
 - 9 משקלות אלו - חייב פרת. שנאמר: במתכנתה לא
 - 10 תעשו לכם, איש אשר יעשה כמותה להריח בה
 - 11 ונכרת מעמיו.
 - 12 י. עשאה להתלמד בה או למסרה לצבור - פטור.
 - 13 הריח בה ולא עשאה - אינו חייב פרת, אלא דינו
 - 14 כדין כל הנזהנה מן ההקדש. לא חייבה תורה פרת
 - 15 אלא לעושה במתכנתה להריח בה.
 - 16 יא. מזבח הזהב שבהיכל - עליו מקטירין הקטרת
 - 17 בכל יום, ואין מקריבין עליו דבר אחר. ואם הקטיר
 - 18 עליו קטרת אחרת שאינה כזו, או שהקטיר עליו
 - 19 קטרת כזו שהתנדב אותה יחיד או רבים, או הקריב
 - 20 עליו קרבן, או הסיף נסך - לוקה; שנאמר: לא
 - 21 תעלו עליו קטרת זרה ועולה ומנחה וגומר.
 - 22 יב. בעת שמוליכין את הארון ממקום למקום - אין
 - 23 מוליכין אותו לא על הבהמה ולא על העגלות, אלא
 - 24 מצוה לנטלו על הכתף. ולפי ששכח דוד ונשא על
 - 25 העגלה, נפרץ פרוץ בעזא. אלא מצוה לנשא על
 - 26 הכתף, שנאמר: כי עבדת הקדש עליהם בכתף ישאו.
 - 27 יג. כשנשאים אותו על הכתף - נושאים פנים כנגד
 - 28 פנים, ואחוריהם לחוץ ופניהם לפנים. ונזהרים שלא
 - 29 ישמטו הבדים מן הטבעות. שהמסיר אחד מן
 - 30 הבדים מן הטבעות - לוקה; שנאמר: בטבעת הארן
 - 31 יהיו הבדים, לא יסרו ממנו.
 - 32 יום ד' כ"ט אדר א' ה'תשע"ו
 - 33 פרק שלישי
 - 34 א. זרע לוי פלו מבדל לעבודת המקדש, שנאמר:
 - 35 בעת ההיא הבדיל יי את שבט הלוי. ומצות עשה
 - 36 להיות הלויים פנויין ומוכנין לעבודת המקדש, בין
 - 37 רצו בין שלא רצו²; שנאמר: ועבד הלוי הוא את
 - 38 עבדת אהל מועד. וכן לוי שקבל עליו כל מצות
- 39 לזיה³ חוץ מדבר אחד - אין מקבלין אותו, עד
40 שיקבל את כלן.
- 41 בספרי (לבמדבר יח, כג) "לפי שהוא אומר חלף עבודתם
שומע אני רצה יעבוד לא רצה לא יעבוד [שכיוון שנאמר
"חלף עבודתם" הרי זו כמצוות עשה שמתן שכרה בצידה,
שאין כופין עליה], תלמוד לומר ועבד הלוי הוא בעל
כורחו". (3) לשורר, לשמור ולהיות שוער.
- 42 ב. עבודה שלהן היא שיהיו שומרין את המקדש.
43 ויהיו מהן שווערין לפתח שערי המקדש ולהגיה⁴
44 דלתותיו⁵, ויהיו מהן משוררין לשורר על הקרבן
45 בכל יום. שנאמר: ושרת בשם יי אלהיו ככל אחיו
46 הלויים. אי זהו שרות שהוא בשם יי⁶? הרי אומר:
47 זו שירה. ומתי אומר שירה? על כל עולות הצבור
48 החובה⁷ ועל שלמי עצרת⁸ בעת נסוף היין⁹. אבל
49 עולות נדבה שמקריבין הצבור¹⁰ לקנין למזבח¹¹, וכן
50 הנסכין הבאים בפני עצמן¹² - אין אומרים עליהן
שירה¹³.
- 4 (לסגור. 5) ומה שאמרו (סוכה נו: "מגיפי דלתות
שבמקדש היו נוטלין שכון מלחם הפנים", הרי שכהנים
מגיפים הדלתות (שהרי רק הכהנים מותרים לאכול לחם
הפנים) - הכוונה לשלושת המקומות שהיו הכהנים שומרים
שם מגיפים הם [=הכהנים] את הדלתות, אבל במקומות
אחרים היו הלויים מגיפים את הדלתות. (6) שמזכירין בו
שם שמים. (7) שנאמר (במדבר י, י) "ותקעתם בחצוצרות
על עולותיכם", עולותיכם משמע של כל ישראל, דהיינו
עולות ציבור חובה. (8) שנאמר "על עולותיכם ועל זבחי
שלמיכם" - מה עולה קדשיקדשים אף שלמים קדשי-
קדשים, והם כבשי עצרת שהם שלמי צבור. (9) "שאין
אומרים שירה אלא על היין, שנאמר (שופטים ט) ותאמר
להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלקים ואנשים, אם
אנשים משמח אלקים במה משמח? מכאן שאין אומרים
שירה אלא על היין". (10) "ממותר תרומות הלשכה".
(11) כשהוא בטל מנדרים ונדבות לוקחין עולות ומקריבין
למזבח. (12) ואפילו של צבור "כגון שהביאו קרבן ציבור
ולא הביא נסכים עמו והביאום למחר, דאמר מר מנחתם
ונסכיהם אפילו למחר". אבל נסכים של יחיד אין טעונים
שירה אפילו אם באים עם הקרבן. (13) על עולת נדבת
צבור אין אומרים - "מה שלמים קבוע להם זמן אף עולה
קבוע לה זמן לאפוקי נדבת ציבור שאין קבוע לה זמן" ועל
נסכים הבאים בפני עצמן אין אומרים, שאין אומרים אלא
על אכילה ושתייה. ובעיא שלא נפשטה היא ופסקה רבינו
לקולא.
- 51 ג. לוי האונן¹⁴ - מתר לעבד ולשורר¹⁵. ואין פוחתין
52 משנים עשר לזים¹⁶ עומדים על הדוכן בכל יום
53 לומר שירה על הקרבן, ומוסיפין עד לעולם¹⁷. ואין
54 אומרים שירה אלא בפסח בלא כלי; שעקר השירה,
55 שהיא עבודתה, בפסח. ואחרים היו עומדים שם
56 מנגנין בכלי שיר. מהן לזים, ומהן ישראלים

קלד שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ד' כ"ט אדר א' - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מאריך לאחר שתיקת האחרים, שלא היו מסיימים כולם בבת אחת, אלא אחד היה מסיים לבסוף וזהו נוי גדול.
ו. בשנים עשר יום בשנה החליל מכה³⁰ לפני²¹ המזבח: בשחיתת פסח ראשון³¹, ובשחיתת פסח שני³², וביום טוב הראשון של פסח, וביום הראשון של עצרת³³, ובשמנה ימי החג³⁴. וחליל זה³⁵ דוחה שבת, מפני שהוא חליל של קרבן, וחליל של קרבן עבודה היא ודחה את השבת.²⁶

(30) שהיו נקבים בחליל, ומכה באצבעו על הנקב להנעים את הקול. (31) בארבעה עשר לחודש ניסן. (32) ש"מי שהיה טמא בשעת שחיתת הפסח שאין שוחטין עליו, או שהיה בדרך רחוקה או נאנס באונס אחר, או ששגג ולא הקריב בראשון, הרי זה מביא פסח ב"ד לחודש השני". (33) חג השבועות. וכן הוא בגמרא שם. וייתכן כי בא למעט ימי ההשלמה שלאחר העצרת, שאין בהם חליל. (34) חג הסוכות. (35) כתב רש"י (בסוכה נ:), שחליל לאו דווקא, והוא הדין שהנבלים והכינורות דוחים את השבת. ורק חליל זה דוחה את השבת, אבל חליל של בית השואבה אינו דוחה.

ז. אין בן לוי נכנס לעזרה לעבודתו עד שילמדוהו חמש שנים תחלה. שנאמר: זאת אשר ללויים מן חמש ועשרים שנה, וכתוב אחד אומר: מן שלשים שנה. הא ביצד³⁶? חמש ללמד, ואינו נכנס לעבודה עד שיגדיל ויהיה איש³⁷; שנאמר: איש איש על עבדתו.³²

(36) אי אפשר שלשים שכבר נאמר חמש ועשרים, ואי אפשר לומר חמש ועשרים שכבר נאמר שלשים (גמרא שם). (37) ולמעלה דקדק וכתב "אין בן לוי נכנס לעזרה לעבודתו עד שילמדוהו חמש שנים תחילה וכו'", ולא כתב שאינו נכנס לעבודה עד שיהא בן שלשים, שכל עיקר הלימוד משני הפסוקים הנ"ל אינו ללמד על הגיל, אלא על הלימוד חמש שנים, ולפי זה בכל גיל שהוא, אם למד חמש שנים כשר הוא לעבודה לכשהגדיל. ומה שאמרו בחולין כד. שבן לוי כשר מבן שלשים, אינו אלא באהל מועד, אבל בבית עולמים שאינו נפסל אחרי חמישים שנה אינו פסול גם לפני כן.

ח. זה שנאמר בתורה פלויים: ומבן חמשים שנה ישוב מצבא העבדה - אינו אלא בזמן שהיו נושאים המקדש ממקום למקום, ואינו מצוה נוהגת לדורות. אכל לדורות - אין הלוי נפסל בשנים³⁸ ולא במומין³⁹ אלא בקול; שיתקלקל קולו⁴⁰ מרב הנקבה⁴¹ - יפסל לעבודתו במקדש. ויראה לי, שאינו נפסל אלא לומר שירה, אכל ויהיה מן השוערים⁴².

(38) שנאמר (במדבר ד, מז) "מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה, כל הבא לעבוד עבודת עבודה ועבודת משא באהל מועד" - "לא אמרתי (מבן שלשים ועד בן חמשים דווקא) אלא בזמן שהעבודה בכתף (ולא בבית

1 מִיִּחְסִין הַמְּשִׁיִּאִין לְבִהְיָהּ¹⁸. שְׁאִין עוֹלָה עַל הַדּוֹכֵן
2 אֶלֶּא מִיִּחְסִין. וְאִין אֵלּוּ הַמְּשׁוֹרְרִים עַל פִּי הַכִּלִּים
3 עוֹלִין לְמִנְיֵן הַשָּׁנִים עֶשֶׂר.

(14) "זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהן ביום המיתה בלבד הוא הנקרא אונן דין תורה ולילה הוא אונן מדברי סופרים". (15) כן הוא בספרא פרשת שמיני (פרק ב הלכה ט) לעניין שיר ואם שיר שצריך שמחה מותר, - כל שכן עבודה אחרת שמותרת. (16) במשנה, כנגד תשעה כינורות ושני נבלים וצלצל אחד, שנאמר (דברי הימים-א כה, ט) "הוא ואחיו ובניו שנים עשר". [ואף על פי שהם לא שרו אלא בפה ולא בכלי, כמפורש להלן, - העמידו מספר הלויים המשוררים בפה כנגד מספר המנגנים בכלים. (17) [כיוון שמספרם גם כנגד תשעה כינורות והרי על כינורות מוסיפין עד לעולם]. (18) שכהנים היו נושאים בנותיהן.

4 ד. וּבִמָּה הֵם מְנַגְּנִין? בְּנָבְלִים וְחַלְיִלִּים וְכִנּוֹרוֹת
5 וְחִצּוֹצְרוֹת¹⁹ וְהַצִּלְצָל²⁰. וְאִין פּוֹחֲתִין מִשְׁנֵי נָבְלִים,
6 וְלֹא מוֹסִיפִין עַל שִׁשָּׁה. וְאִין פּוֹחֲתִין מִשְׁנֵי חַלְיִלִּים,
7 וְלֹא מוֹסִיפִין עַל שְׁנַיִם עֶשְׂרִי²¹. וְאִין פּוֹחֲתִין מִשְׁנֵי
8 חִצּוֹצְרוֹת, וְלֹא מוֹסִיפִין עַל עֶשְׂרִים וּמֵאָה²². וְאִין
9 פּוֹחֲתִין מִתְּשַׁעָּה כִּנּוֹרוֹת, וּמוֹסִיפִין עַד לְעוֹלָם.
10 וְהַצִּלְצָל אֶחָד בְּלֹד.

(19) מיני כלי שיר. (20) הם שתי חתיכות רחבות של מתכות ומכים זו על זו. (21) וזהו כנגד שנים עשר יום שהחליל מכה לפני המזבח. (22) שם יג: שנאמר (דברי הימים-ב ה, יב) "ועממה כהנים למאה ועשרים מחצירים בחצוצרות", שיותר ממאה ועשרים מערכב הקול.

11 ה. בִּימֵי הַמּוֹעֲדוֹת כָּלֶם וּבְרָאשֵׁי הַדָּשִׁים הָיוּ
12 הַכֹּהֲנִים תּוֹקְעִים²³ בַּחֲצוֹצְרוֹת בְּשַׁעַת הַקָּרְבָּן וְהַלִּוִּים
13 אוֹמְרִין שִׁירָה; שְׁנֹאֲמַר: וּבִיּוֹם שִׁמְחַתְּכֶם
14 וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרָאשֵׁי חַדְשְׁכֶם וּרְמִיקְתֶּם בַּחֲצוֹצְרוֹת.
15 הַחֲצוֹצְרָה הִיא נְעֻשִׁית מִן עֵשֶׂת שָׁל כֶּסֶף²⁴. עֵשֶׂה
16 אוֹתָהּ מִן הַגְּרוֹטָאוֹת שֶׁל כֶּסֶף²⁵ - כְּשֶׁרָה²⁶; מִשְׁאָר
17 מִיְּמֵי מִתְכּוֹת - פְּסוּלָה. וְהַחֲלִילִין שֶׁהָיוּ מְנַגְּנִין בִּהֵן
18 הָיָה אֶבֶב²⁷ שֶׁלָּהֶן²⁸ שֶׁל קָנָה, מִפְּנֵי שֶׁקוֹלוֹ עָרֵב.
19 וְלֹא הָיָה מְחַלֵּק אֶלֶּא בְּאֶבֶב יְחִידִי, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
20 מְחַלֵּק יָפֶה²⁹.

(23) כמפורש בתורה (במדבר י, ח) "ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות והיו לכם לחקת עולם לדורותיכם", (24) מנחות כח. שנאמר (במדבר י, ב) "שתי חצוצרות כסף מקשה תעשה אותם", דהיינו מן העשת של מעשה הקשת הקורנס. ורק חצוצרות של כהנים היו מן הכסף, אבל בחצוצרות של לויים לא כתב כן רבינו לפי שאינם אלא מדרבנן. (25) שברי כסף. (26) שנאמר במנורה "מקשה היא" - "היא [מקשה] ולא חצוצרות". (27) ואבוב הוא הקנה של החליל. (28) כלומר, של החלילים. (29) כשהיה מגיע לסיום הנעימה, היה אחד מהחלילין

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ה' ל' אדר א' – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

עולמים). (39) [כן כתב גם בפירוש המשנה בחולין שם. אבל זה צריך עיון, שהרי במומין אינם נפסלים גם באהל מועד שבמדבר]. (40) חולין שם. שנאמר (דברי הימים ב ה, יג) "ויהי כאחד למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד". הרי שצריכים לבשם את קולם, שיהא נראה כקול אחד ואם נתקלקל אינו כקול אחד עם האחרים. (41) והוא הדין אם נתקלקל מסיבה אחרת. (42) שהרי גם בזמן שהיו ישראל במדבר, שהלוי נפסל בשנים, כשר הוא לנעילת שערים, כמפורש בספרי שם. ולשורר בכלי שיר, כשר בוודאי, שלא גרע חלקו מישראלים מיוחסים, ראה למעלה הלכה ג.

ט. שמואל הרואה⁴³ ודוד המלך חלקו⁴⁴ הלויים לארבעה ועשרים משמרות, ועובד משמר בכל שבת. וכל אנשי משמר מחלק אותם ראש המשמר לבתי אבות, וכל יום מימי השבת עובדים בו אנשים ידועים⁴⁵. וראשי האבות מחלקין אלו העובדים ביום שלהן איש איש על עבודתו⁴⁶. וכל הלויים מזהרין על עבודת המזבח, שנאמר: אף אל כלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו ולא ימתו. לא יקרבו לעבודה, אבל לגע - מתירין⁴⁷.

(43) הנביא. "כי לנביא היום ייקרא לפני הרואה". (44) תוספתא תענית פרק ג על פי הפסוק בדברי הימים (א ט, כב) "המה יסד דוד ושמואל הרואה באמונתם". (45) כלומר, "ראש משמר היה מסיים (=מסמן) היום שיעבוד בו בית אב זה וכן לכל בית אב - יומו". (46) כלומר, ראש בית אב מסיים לכל אנשי בית אב שביומו לפלוני עבודה זו לפלוני עבודה זו. ובכהנים לא מצאנו אלא שראש המשמר מחלק משמרו לבתי אבות, אבל לא מצאנו שראש בית אב מחלק עבודת הכהנים בכל יום אלא על ידי פייסות (=גורלות) היו מחלקים, לפי שבכהנים לא היו כולם זוכים לעבודה לפיכך הוצרכו לפייסות, אבל בלויים לא הוצרכו לכך לפי שהייתה עבודה לכל אחד ואחד מהם. (47) ספרי זוטא פרשת קרח (הובא בילקוט שמעוני שם ובספר המצוות לא תעשה עב בשם מכילתא). וכן הוא בפרק י"א מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה יא, שהיו אומרים להם היזהרו אל תגעו בשלחן שלא תטמאוהו, ולפי דעת רבינו הדברים אמורים לזרים. הרי שבלי החשש של טומאה היו מותרין ליגע.

י. וכשם שהלויים מזהרין שלא לעבד עבודת הפהנים, כך הפהנים מזהרין שלא לעבד עבודת הלויים; שנאמר: גם הם גם אתם. וכן הלויים עצמם מזהרים שלא יעשה אחד מלאכת חברו, שלא יסיע המשורר לשוער ולא השוער למשורר; שנאמר: איש איש על עבודתו ואל משאו.

יא. לויים שעבדו עבודת הפהנים או שסיע לוי במלאכה שאינה מלאכתו - חייבין מיתה⁴⁸ בידי שמים; שנאמר: ולא ימתו. אבל כהן שעבד עבודת לוי - אינו במיתה, אלא בלא תעשה⁴⁹.

יום ה' ל' אדר א' ה'תשע"ו

פרק רביעי

(1) יתבאר בו כי הכהנים הובדלו מכל שבט לוי לעבודת המקדש, ושצריך להקדימם לכל דבר שבקדושה, ולכבדם.

א. הפהנים הבדלו מכלל הלויים לעבודת הקרבנות, שנאמר: ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים. ומצות עשה היא להבדיל הפהנים ולקדשם ולהכנינם לקרבן², שנאמר: וקדשתו כי את לחם אלהיך הוא מקריב.

(2) יתכן כי הכוונה למה שאמרו במדות פ"ה משנה ד: "לשכת הגזית - סנהדרין גדולה של ישראל יושבת ודנה את הכהונה וכו' שלא נמצא בו פסול לובש לבנים וכו', ויום-טוב היו עושין שלא נמצא פסול בורעו של אהרן הכהן, וכך היו אומרים: ברוך המקום ברוך-הוא שלא נמצא פסול בורעו של אהרן, וברוך-הוא שבחר באהרן ובבניו לעמוד לשרת לפני ה' בבית קדש-הקדשים". וזוהי המצוה על הסנהדרין "לקדש הכהנים ולהכנינם לקרבן", כלומר, לחקור ולדרוש ולברר ולהכשירם לעבודת הקרבנות, ועיין ביריעות שלמה).

ב. וצריך כל אדם מישראל לנהג כהן כבוד הרבה³ ולהקדים אותם לכל דבר שבקדשה: לפתח בתיאור⁴ ראשון⁵, ולבדוק ראשון⁶, ולטל מנה יפה ראשון⁷.

(3) גיטין נט: (4) כן הביא גם בספר המצוות (עשה לב). אבל לפנינו בגמרא שם "לפתוח ראשון". ועיין פירש"י שם. (5) ברכת המוציא וברכת המזון (רש"י בגיטין שם). (6) שאם בא לחלוק עם ישראל, עושה ישראל שני חלקין שווין, וכהן בורר איזה שירצה (רש"י שם). "וזה כולו כשאין שם חכם גדול ממנו, אבל אם היה ממזר תלמיד-חכם, וכהן גדול עם-הארץ - ממזר תלמיד-חכם קודם" (פירוש המשניות שם פרק ה).

ג. משה רבנו חלק הפהנים⁷ לשמונה משמרות, ארבעה מאלעזר וארבעה מאיתמר. וכן היו עד שמואל הנביא. ובימי שמואל חלקם הוא ודוד המלך לארבעה ועשרים משמר⁸, ועל כל משמר

קלו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ה' ל' אדר א' – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

- 1 ומשמר ראש אחד ממנה.⁹ ועולין לירושלים
- 2 לעבודה¹⁰ משמר לכל שבת, ומיום השבת ליום
- 3 השבת הן מתחלפין, משמר יוצא והאחר שהוא
- 4 אחרי נכנס, עד שיגמרו. וחזרין חלילה.
- 5 ד. ומצות עשה להיות כל המשמרות שוים
- 6 ברגלים.¹¹ וכל שיבוא מן הפניה ברגל ורצה לעבד
- 7 - עובד וחולק עמהם, ואין אומרים לו: לך עד
- 8 שיגיע משמרך. שנאמר: וכי יבא הלוי¹² מאחד
- 9 שעריך¹³ וגומר.
- 10 סוכה נה: במשנה. ובספר המצוות (עשה לו) כתב
- 11 רבינו: "שנצטוו שיהיו הכהנים עובדים במשמרות, היינו
- 12 בכל שבוע תעבוד משמרת, ולא תהיה יד הכל מעורבת אלא
- 13 ברגלים בלבד". הרי שעיקר המצוה היא לעבוד בכל השנה
- 14 במשמרות, ולא כמו שכתב כאן שעיקר המצוה היא לעבוד
- 15 ברגלים ביד, ועיין "ספר המצוות לעם" עמוד עב הערה
- 16 קסג. (12 כלומר, הכהן (רש"י שם), ראה להלן הלכה ו.
- 17 (13 וגומר: "ובא בכל אות נפשו וגו' ושרת", וממה שנאמר
- 18 "מאחד שעריך" למדו (סוכה שם) שהמדובר ברגלים, ראה
- 19 להלן הלכה ו.
- 20 ה. במה דברים אמורים?¹⁴ בקרבנות הרגלים¹⁵,
- 21 ובחלוק ללחם הפנים¹⁶, ובחלוק שתי הלחם של
- 22 עצרת; אבל נדרים ונדבות ותמידין - אין מקריבין
- 23 אותן אלא משמר שזמנו קבוע¹⁷ ואפלו ברגל.
- 24 שנאמר: חלק כחלק יאכלו, לבד ממפריו על
- 25 האבות. פלוגר: חלק כחלק יאכלו בקרבנות
- 26 הצבור¹⁸, ואין חלק כחלק בשאר הדברים, שכתב
- 27 חלקו אותם האבות וקבעום כל משמר ומשמר
- 28 בשבתו.
- 29 (משנה שם. (15 ולא פר העלם דבר של ציבור, שעירי
- 30 עבודה-זרה ועולות לקיץ המזבח (שם נו.) שכולם אינן
- 31 חובות הרגל. (16 בשבת שבתוך הרגל. ואף-על-פי שאינו
- 32 מחובת הרגל (וראה להלן שעבודת לחם הפנים באמת אינה
- 33 אלא במשמר הקבוע) - למדו כן (שם) מפסוק מיוחד "חלק
- 34 כחלק יאכלו", שישנה אכילה (ולא הקרבה) שאף היא לכל
- 35 המשמרות, והיינו חילוק לחם הפנים, שאין בו אלא אכילה,
- 36 שהרי העבודות שבו כבר נעשו בשבת הקודמת.
- 37 (משנה שם. (18 נכלומר, כל מה שאמרנו למעלה ("וכי
- 38 יבוא הלוי מאחד שעריך - ושרת", שבקרבנות הרגלים
- 39 כולם שוים, וכמו כן בחילוק לחם הפנים, אף-על-פי שאינו
- 40 מחובת הרגלים, כיון שאינו אלא אכילה כולם שוים) - כל
- 41 זה אינו אלא "בקרבנות הציבור", היינו בדברים שנשארו
- 42 לציבור ולא חלקו אותם האבות, היינו חובת הרגל וחילוק
- 43 לחם הפנים, אבל בדברים שכבר חלקו האבות, כלומר
- 44 דברים שאינם מחובת הרגל, - אינם אלא למשמר הקבוע
- 45 באותו שבת, ועיין הר המוריה).
- 46 ו. וכן עבודת לחם הפנים¹⁹ - במשמר שזמנו
- 47 קבוע²⁰; אבל עבודת שתי הלחם²¹ - בכל
- 48 המשמרות²². ומניין שאינו מדבר אלא ברגלים?²³
- 49 שנאמר: מאחד שעריך כחלק ישראל - בשעה שכל
- 50 ישראל באין בשער אחד. ומניין שאינו מדבר אלא
- 51 בפניהם? שנאמר: חלק כחלק יאכלו, ואין שם
- 52 מתנות במקדש להאכל אלא לפניהם בלבד²⁴.
- 53 (19 תוספתא סוכה פרק ד (הוצאת צוק"מ עמוד 200 7).
- 54 (20 שאינו מחובת הרגל. (21 תוספתא שם. (22 "שהן
- 55 באות חובת הרגל" (תוספתא שם). (23 סוכה נה:
- 56 (24 בספרי פרשת שופטים (לדברים יח, ו) למדו כן ממה
- 57 שנאמר "ושרת" - "בראוי לשרות, יצאו לויים שאינן ראויין
- 58 לשירות". ועיין כסף-משנה.
- 59 ז. וכן פה²⁵ שהיה לו קרבן - הרי זה בא למקדש
- 60 ומקריבו בכל יום שירצה; שנאמר: ובא בכל אות
- 61 נפשו ושרת. ואפלו חטאתו ואשמו הוא מקריב²⁶
- 62 ומכפר על ידי עצמו, והעורר של קרבנו ואכילתו
- 63 שלו. ואם רצה לתן את קרבנו לכל פה שירצה²⁷
- 64 להקריבו - נותן, ועורר הקרבן ועבודתו לאותו הפה
- 65 בלבד שנתן לו.
- 66 (25 בבא קמא קט: (26 מנחות עד. (27 פירוש, אף אם
- 67 אינו מאותו המשמר (אור שמח).
- 68 ח. היה הפה בעל הקרבן²⁸ בעל מום - נותן קרבנו
- 69 לאנשי משמר, והעורר שלהם²⁹. היה זקן או חולה
- 70 שיכול לעבד על ידי הדחק³⁰ - נותן קרבנו לכל פה
- 71 שירצה, והעורר והעבודה לאנשי משמר. ואם אינו
- 72 יכול לעבד כלל - הרי הקרבן פלו לאנשי משמר.
- 73 (28 בבא קמא שם. (29 בברייתא שלפנינו שם: "ועבודתה
- 74 ועורה שלו". אבל רש"י שם מביא כנוסחת רבינו: "עבודתה
- 75 ועורה לאנשי משמר" (עיין כסף-משנה). וכן הוא בירושלמי
- 76 יבמות פ"א הלכה ו. וראה להלן פ"י מהלכות מעשה
- 77 הקרבנות הלכה יז, שכהן בעל מום חולק בקדשים ואוכל,
- 78 וקל-וחומר כאן כשהקרבן שלו, שבוודאי חולק ואוכל.
- 79 והוא-הדין שיש לו חלק בעורות, שכל שיש לו חלק בבשר,
- 80 יש לו חלק בעורות (שם הלכה כא). (30 שם קי. על מה
- 81 שאמרו בברייתא: "ואם היה זקן או חולה, נותנה לכל כהן
- 82 שירצה, ועבודתה ועורה לאנשי משמר" - שאלו: "האי זקן
- 83 או חולה היכי דמי, אי דמי עביד עבודה, עבודתה ועורה
- 84 נמי תהי ידידיה (כמבואר למעלה הלכה ז, וראה בירושלמי
- 85 יבמות שם). ואי דלא מצי עביד עבודה, שליח היכי משוי?
- 86 אמר רב פפא, שיכול לעשות על-ידי הדחק. עבודה, דכי
- 87 עביד על-ידי הדחק, עבודה היא ומשוי שליח (=כל כהן
- 88 שירצה, כנ"ל). אכילה, דכי אכיל על-ידי הדחק, אכילה גסה
- 89 היא, ואכילה גסה לאו כולם היא, משום הכי, עבודתה
- 90 ועורה לאנשי משמר".
- 91 ט. היה טמא בקרבנות הצבור וכל הפניהם טמאים³¹
- 92 - נותנו לבעלי מומין טהורים שפאתו משמר,
- 93 ועורר ועבודתו לאנשי משמר הטמאים³².

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ה' ל' אדר א' – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

מושחן". לפי שכל הכלים שהיו בימי משה משחיתן מקדשתן, והיו צריכים למשוח גם את הבגדים, ולא משחו אותם בפני-עצמן אלא משחום על גבי הכהן הגדול. וכן כתב הראב"ד בפירושו לספרא שם: כשמן הטוב וכו' שיורד על פי מדותיו, כלומר, שמה שהיה יורד השמן על פי מדותיו נתקדשו הבגדים, נמצא שמשחת הבגדים היתה ביחד עם משחת אהרן (יריעות שלמה).

13 **כִּהְנֶה גְדוֹלָה⁴⁰; שְׁנֵאֲמַר: וְהִפְּחֵן הַגְּדוֹל מֵאַחֲיוֹ אֲשֶׁר**
14 **יִצָּק וְגוֹמֵר. וְאִם אֵין שָׁם שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה - מִרְבִּין**
15 **אוֹתוֹ בְּבָגְדֵי כִּהְנֶה גְדוֹלָה בְּלִבָּד⁴¹; שְׁנֵאֲמַר: אֲשֶׁר**
16 **יִצָּק עַל רֹאשׁוֹ שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וּמָלֵא אֶת יָדוֹ לְלִבֹּשׁ**
17 **אֶת הַבְּגָדִים - כִּשֵּׁם שְׁמֵתְרָפָה בְּשָׁמֵן הַמִּשְׁחָה, כֹּף**
18 **מִתְרַפֶּה בְּבָגְדִים.**

(40) "הארבעה של כל כהן (=כתונת, מכנסים, מצנפת ואבנט), ומעיל ואפוד, וחושן וציץ" (להלן פ"ח הלכה ב).
(41) ראה גם למעלה פ"א הלכה ח.

19 **יג. פִּיעֵד⁴² מִרְבִּין אוֹתוֹ בְּבָגְדִים? לֹבֵשׁ שְׁמוֹנֶה**
20 **בְּגָדִים וּפּוֹשֵׁטֵן וְחוֹזֵר וְלֹבֵשׁ לְמַחֵר שְׁבַעַת יָמִים**
21 **יוֹם אַחֵר יוֹם; שְׁנֵאֲמַר: שְׁבַעַת יָמִים יִלְבָּשֶׁם הַכֹּהֵן**
22 **תַּחֲתֵיו מִבְּגָיו. וְכִשֵּׁם שְׁרַבּוּי בְּגָדִים שְׁבַעַה, כֹּף**
23 **מִשְׁיחָה בְּשָׁמֵן שְׁבַעַה, יוֹם אַחֵר יוֹם. וְאִם עֲבָד⁴³**
24 **קֹדֶם שְׁמֵתְרָפָה בְּבָגְדִים כֹּל שְׁבַעַה אוֹ קֹדֶם שְׁמֵימֶשֶׁח**
25 **כֹּל שְׁבַעַה - עֲבֹדָתוֹ כְּשֶׁרָה; הוֹאִיל וְנִתְרַפֶּה אוֹ**
26 **נִמְשַׁח פַּעַם אַחַת - נַעֲשֶׂה כֹהֵן גְּדוֹל לְכָל דְּבָר⁴⁴.**

(42) יומא ה. (לכתחילה אינו עובר, לפי שלכתחילה אינו חשוב כהן גדול עד שיהיו ריבוי שבעה ומשיחה שבעה, ואם כן הרי הוא כמיותר בגדים (להלן פ"י הלכה ה), אלא שבדיעבד הרי הוא ככהן גדול ועבודתו כשרה, ועיין ראב"ד). (44) כן הוא ביומא שם, וכן הוא בספרא פ' אמור (פרשה ב הלכה ב): "נתרבה יום אחד ונמשח יום אחד, ואפילו שעה אחת מניין? תלמוד לומר אשר יוצק על ראשו שמן המשחה, אפילו שעה אחת. ומילא ידו ללבוש את הבגדים - אפילו שעה אחת".

27 **יד. אֵין⁴⁵ בֵּין כֹהֵן מְשׁוּחַ בְּשָׁמֵן הַמִּשְׁחָה לְמִרְבָּה**
28 **בְּגָדִים אֶלָּא פֶּר שְׁמֵכִיָּא כֹהֵן הַמִּשְׁחָה אִם שָׁגַב בְּאֶחָד**
29 **מִן הַמִּצְוֹת שְׁחִיב עֲלֵיהֶן חֻטָּאת, שְׁנֵאֲמַר: אִם הִפְּחֵן**
30 **הַמִּשְׁחָה יִחָטֵא וְגוֹמֵר; אֲבָל לְשָׂאֵר הַדְּבָרִים שְׁוִים**
31 **הֵם.**

(45) מגילה ט: במשנה.

32 **טו. אֵין מַעֲמִידִין כֹהֵן גְּדוֹל אֶלָּא בֵּית דִּין שֶׁל אֶחָד**
33 **וְשִׁבְעִים⁴⁶. וְאֵין מוֹשְׁחִין אוֹתוֹ אֶלָּא בַּיּוֹם⁴⁷, שְׁנֵאֲמַר:**
34 **בַּיּוֹם הַמִּשְׁחָה אוֹתוֹ. וְכֵן אִם נִתְרַפֶּה בְּבָגְדִים בְּלִבָּד -**
35 **אֵין מִרְבִּין אוֹתוֹ אֶלָּא בַּיּוֹם⁴⁸. וְאֵין מִמְּנִין שְׁנֵי כֹהֲנִים**
36 **גְּדוֹלִים כְּאַחַת⁴⁹.**

(46) תוספתא סנהדרין פ"ג (הוצאת צוקרמנדל עמ' 418 17).

(31) כלומר, כל הכהנים שבכל המשמרות, כמו שכתב להלן בפ"ד מהלכות ביאת המקדש הלכה יד, שטומאה דחוייה היא בציבור, ואם ישנם כהנים טהורים במשמר אחר, מחזירים אחריהם. (32) בבבא קמא שם אמרו: "אם היה כהן טמא בקרבן ציבור, נותנה לכל מי שירצה, ועבודתה ועורה לאנשי משמר. היכי דמי, אי דאיכא טהורים, טמאים מי מצו עבדי. ואי דליכא טהורים, עבודתה ועורה לאנשי משמר, הא טמאים נינהו ולא מצו אכלי. אמר רבא, אימא: לבעלי מומין טהורין שבאותו משמר". ורבינו היפך הדברים, ומכאן השיגו הראב"ד (ועיין כסף-משנה). ובעל אור-שמח תיקן דברי רבינו כדלהלן: "נותנו לאנשי משמר הטמאים ועורו ועבודתו לבעלי מומין טהורים שבאותו משמר". ועדיין ישנה סתירה בין דברי הגמרא לדברי רבינו, שבגמרא שם מפורש שנותנה לכל מי שירצה, ורבינו כתב "נותנו לאנשי משמר". ונראה שלפני רבינו היתה נוסחא אחרת בדברי הגמרא הנ"ל, וכן אמנם מסתבר, שהרי הקרבן הזה אינו שלו, אלא של ציבור (אלא שזכה בו על ידי הפייס, ראה בתוספות ר"ד), ולפיכך אינו בידו לתתו לכל מי שירצה, אלא נותנו לאנשי משמר, וראה באור-שמח שם.

1 **י. הִיָּה הַקָּרְבָן שֶׁל כֹהֵן גְּדוֹל³³ וְהִיָּה אוֹנֵן - נוֹתֵנוּ**
2 **לְכָל כֹהֵן שִׁירְצָה, וְעוֹרוֹ וְעֲבֹדָתוֹ לְאַנְשֵׁי מִשְׁמֶר.**
3 **בֵּינָן שֶׁכֹהֵן גְּדוֹל הָאוֹנֵן רָאוּי לְעֲבֹדָה³⁴, כִּמּוֹ**
4 **שְׁמֵתְרָפָה³⁵, הָרִי זֶה עוֹשֶׂה שְׁלִיחַ לְקָרְבָנוֹ.**

(33) בבא קמא שם. (34) אבל אינו ראוי לאכילה, ולפיכך יש לו זכות בעבודה ולא באכילה. (35) להלן פ"ב מהלכות ביאת המקדש הלכה ו.

5 **יא. כֹל רֹאשׁ מִשְׁמֶר וּמִשְׁמֶר מִחֻלָּק מִשְׁמֶרוֹ לְכִתִּי**
6 **אֲבוֹת³⁶, עַד שִׁיְהִיָּה כֹל בֵּית אָב וְאַנְשֵׁיו עוֹבְדֵי בַיּוֹם**
7 **אֶחָד מִיָּמֹת הַשָּׁבַת, וְהָאֶחָד בַּיּוֹם שֶׁל אַחֲרָיו,**
8 **וְהָאֶחָד בַּיּוֹם שֶׁל אַחֲרָיו. וְלְכָל בֵּית אָב וְאָב רֹאשׁ**
9 **אֶחָד מִמֶּנֶּה עֲלָיו³⁷.**

(36) תוספתא תענית פ"ב (הוצאת צוק"מ עמ' 216 16) וירושלמי שם פ"ד הלכה ב. (37) יומא לט. במשנה והוריות יג.

10 **יב. וּמִמְּנִין כֹהֵן גְּדוֹל³⁸, הוּא רֹאשׁ לְכָל הַכֹהֲנִים.**
11 **וּמוֹשְׁחִין אוֹתוֹ בְּשָׁמֵן הַמִּשְׁחָה, וּמִלְבִּישִׁין³⁹ אוֹתוֹ**
12 **בְּגָדֵי**

(38) עיין בירושלמי יומא פ"א הלכה א שהוא מתמנה בפה, ועיין תוספתא יומא יב: ד"ה כהן גדול, וראה להלן הלכה טו, שאין מעמידים אותו אלא בב"ד של ע"א. (39) כסדר הכתוב: "אשר יוצק על ראשו וגו' ללבוש את הבגדים", הרי המשיחה קודמת ללבישה. וזהו רק לדורות, אבל בעת המילואים של אהרן הכהן היתה הלבישה לפני המשיחה, שכן נאמר (ויקרא ח, ח"ב) "וישם עליו את החושן וגו' וישם את המצנפת וגו' ויצוק משמן המשחה על ראש אהרן", וכן כתב הרמב"ן (שמות כט, ד) וכן מפורש בספרא פ' צו (פרשת המילואים הלכה י) "שלאחר שמלביש, היה

קלח שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ה' ל' אדר א' – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

יח. וממנין גזברין מתחת ידי האמרפלין, ואין פוחתין משלשה⁶² גזברין. והגזברין הם שגובין כל ההקדשות, ופודין את הנפדה מהן⁶³, ומציאין אותן בדברים הראויין להן להוציאן⁶⁴.

(62) משנה שקלים שם. (63) תוספתא שקלים שם. (64) ברמב"ם כתב-יד על קלף: "לדברים הראויין להוצאה" (תוספתא ראשונים בשקלים שם).

יט. כהן הגדול המשוה קודם⁶⁵ למרבה בגדים⁶⁶. ומרבה בגדים העומד לשרת קודם למשוה שבער מחמת קרי⁶⁷. והעובר מחמת קרי קודם לעובר מחמת מום⁶⁸. והעובר מחמת מום קודם לכהן משוה מלחמה⁶⁹. ומשוה מלחמה קודם לסגן⁷⁰. וסגן קודם לקתיקול⁷¹. וקתיקול קודם לאמרפל. ואמרפל קודם לגזבר. וגזבר קודם לראש משמר. וראש המשמר קודם לראש בית אב. וראש בית אב קודם לכהן הדיוט משאר הפהנים. נמצאו הפהנים תמיד שמנה מעלות⁷² זו למעלה מזו.

(65) הוריות יג. בברייתא, והיינו להקדים את המשוח ולחיותו, אם זקוק לכך, או לפדותו מבית השביה לפני שנוקמים להחיות ולפדות את המרובה-בגדים (גמרא שם): (66) [וצריך עיון, הרי "אין ממנין שני כהנים גדולים כאחת" (למעלה הלכה טו). ועוד, שבבית ראשון, שהיה שמן המשחה, לא היו מרבים בבגדים, ובבית שני לא היה שמן המשחה כלל. ועיין תוספות בהוריות שם ובנזיר מ. ד"ה וכן משוח. ונראה שדעת רבינו, שאף-על-פי שאין מושחין שני כהנים גדולים כאחד, וגם אין מרבים שני כהנים גדולים בבגדים כאחד (ראה למעלה הלכה טו) – אין איסור למשוח האחד והשני לרבות בבגדים, שהרי כל טעמו של איסור זה הוא משום איבה, כמפורש בירושלמי (יומא פ"א הלכה א, וראה למעלה שם), וכל זה אינו אלא כששניהם שווים: שניהם משוחים או שניהם מרובים בבגדים, אבל כשאחד משוח ואחד מרובה בבגדים, שאינם שווים, שהרי משוח קודם למרובה בבגדים – כשיש צורך בכך, כגון שחלה הכהן הגדול או נזדקן, אין איבה כלל. וכמו שאמרו בעבודה זרה נה. "כלום מתקנא אלא חכם בחכם וגיבור בגיבור ועשיר בעשיר". וכן אמרו ביומא עג. (לפי נוסחת כ"י מינכן) "כי אית ליה איבה בדכוותיה (=בדומה לו), בדזטור מיניה (=בקטן ממנו) לית ליה" (ואף-על-פי שלהלכה פוסקים כרבנן שם, שגם בדזטור יש איבה, ושלפיכך כהן משוח שעבר אינו משמש ככהן גדול (שם יג). – יתכן שגם כהן גדול המרובה בבגדים אינו משמש בפועל ככהן גדול. וכן יש לדייק קצת מלשון רבינו שכתב להלן "ומרובה בגדים העומד לשרת". ולעולם המדובר כשיש שמן המשחה, אלא שכיון שאסור למשוח השני, כמבואר למעלה, הרי זה כאילו אין לנו שמן המשחה, ומותר לרבותו בבגדי כהונה. ועיין ריטב"א למכות יא.). (67) שאינו ראוי עתה לעבודה (נזיר מז:). (68) שעובר מחמת קרי, ראוי לעבודה לאחר שיטהר, והעובר מחמת מום אינו ראוי לעבודה כלל (נזיר שם). וגם העובר מחמת מום עובר, אינו כשר עד שיתרפא, וזה טובל

(47) ספרא פ' צו (פרשה ג הלכה ד). (48) שהרי הוקשו משיחה וריבוי, ראה למעלה הלכה יב (כסף-משנה). ועוד אפשר ללמוד ממה שנאמר "שבעת ימים ילבשם" (קריית ספר). (49) [בספרא פ' צו (שם) למדו כן ממה שנאמר "ביום המשח אותו" – "אותו" – אין מושחים שני כהנים גדולים כאחד". וכן הוא בירושלמי יומא פ"א הלכה א. הרי לא אמרו אלא "אין מושחין" ולא דיברו על ריבוי בגדים. ורבינו שכתב "ואין ממנין", נראה שכלל גם ריבוי בגדים בדין זה, היינו משום שהוקש ריבוי בגדים למשיחה כמבואר למעלה. ועוד שבירושלמי שם מפרש רבי יוחנן הטעם משום איבה, ואם כן אין חילוק בין ריבוי למשיחה, וראה להלן הלכה יט].

טז. ממנין כהן אחד יהיה לכהן גדול כמו המשנה למלך⁵⁰. והוא הנקרא סגן⁵¹, והוא הנקרא ממנה⁵². ויהיה עומד לימין כהן גדול תמיד⁵³, וזה פבד הוא לו. וכל הפהנים מתחת יד הסגן.

(50) כן הוא במלכים-ב (כג, ד) "ויצו המלך את חלקיהו הכהן הגדול ואת כהני המשנה". ושם כה, יח: "את שריה כהן הראש, ואת צפניהו כהן משנה" (אור שמח). (51) במקרא לא נמצא אלא "סגנים" (בלשון רבים). ואם כן ביחיד, אפשר לנקד או סגן על משקל מלך המלכים, או סגן על משקל דבר דברים. (52) כן הוא בסנדרין יט. "היינו סגן, היינו ממונה". (53) משנה יומא לט. סנהדרין שם ומנחות צד.

יז. ועוד ממנין⁵⁴ קתיקולין⁵⁵ להיות לסגן כמו הסגן לכהן גדול. ואין פוחתין משנים⁵⁶. וממנין אמרפלין⁵⁷, אין פחות משבעה⁵⁸, ומפתחות העזרה בידם⁶⁰. רצה האחד לפתח – אינו יכול עד שיתפנסו כל האמרפלין ויפתחו⁶¹.

(54) ירושלמי שקלים פ"ה הלכה ב. (55) בלשון יוון שר כללי (תפארת ישראל שקלים שם אות יט). (56) ירושלמי שם. "והביאו אסמכתא שלא יהיו ממונים על ממון הקהל פחות משנים, מפסוק והם יקחו את הזהב, ומיעוט כל לשון רבים – שנים" (פירוש המשניות שקלים שם). (57) שקלים פ"ה משנה ב. ובהוריות יג. "מאי אמרכל? אמר רב חסדא: אמר כלא" (=שממונה על כולם ואין משיבין על דבריו – רש"י). וכן הוא בתוספתא שקלים פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 177 8). "ותרגום: ונשיא נשיאי הלוי (במדבר ג, לב) ואמרכלא דמנא על רברבי לואי" (פירוש המשניות שקלים שם). (58) שקלים שם. (59) בתוספתא שקלים שם: "אמרכל מה היו עושין, שבע מפתחות העזרה בידן". וכן כתב רבינו למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ד, ששבעה שערים היו לעזרה. (60) ומה ששינו בתמיד פ"א משנה א, שהמפתחות היו בידי זקני בית אב, וכן כתב רבינו למעלה פ"ח מהלכות בית הבחירה הלכה ה – יתכן כי זקני בית אב הם האמרכלים (מעשה רוקח, ועיין משנה-למלך). ואף-על-פי-כן לא היו פותחים אלא ברשות הממונה על נעילת שערים (להלן פ"ז הלכה ג). וראה בהר המוריה. (61) תוספתא שקלים שם.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום ו' א' אדר ב' – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

לְעוֹלָם, אֵלֶּא הֵרִי הוּא בְּשָׁרָה הַפְּהִינִים⁸⁰: אִם נִמְשַׁח
לְמַלְחָמָה - נִמְשַׁח, וְאִם לֹא נִמְשַׁח - לֹא נִמְשַׁח.
וּבְשִׁפְהֵן מְשֻׁחַ מְלָחָמָה מְשֻׁמֵּשׁ בְּמִקְדָּשׁ - מְשֻׁמֵּשׁ
בְּאַרְבָּעָה פְּלִים, בְּשָׁרָה פְּהִינִים. מַעְלִין מְשֻׁרָּה
לְשֻׁרָּה גְּדוֹלָה מִמֶּנָּה, וְאִין מוֹרִידִין⁸¹ אוֹתוֹ לְשֻׁרָּה
שְׁהִיא לְמִטָּה מִמֶּנָּה; שְׁמַעְלִין בְּקָדֵשׁ וְלֹא מוֹרִידִין.
וְאִין מוֹרִידִין לְעוֹלָם מְשֻׁרָּה שְׁבִקְרָב יִשְׂרָאֵל אֵלֶּא
אִם סְרַח⁸².

(79) יומא עב: עג. וספרא שם (הלכה א). יש מסבירים הלכה זו, שרק מינוי של שררות כגון כהן גדול או מלך וכו' עובר בירושה, אבל משוח מלחמה שאינו מינוי של שררה, אלא מינוי של קדושה – אינו עובר בירושה (שו"ת חתם-סופר חלק או"ח סימן יב). (80) יומא עג. (81) ברכות כח. ועוד. (82) שם כז: במעשה של רבן גמליאל שהורידוהו מנשיאותו. וכן הוא בירושלמי סנהדרין פ"ב הלכה א, שנשיא שחטא מלקין אותו ואין מחזירין אותו לנשיאותו, וראה בפ"ז מהלכות סנהדרין הלכה ט.

כב. וְכֵהֵן גְּדוֹל שְׁעֵבֶר עֲבֵרָה שְׁחִיב עֲלֶיהָ מְלָקוֹת -
מְלָקִין אוֹתוֹ בְּבֵית דִּין שֶׁל שְׁלֹשָׁה⁸³, בְּשָׁרָה מְחִיבִי
מְלָקוֹת, וְחֹזֵר לְגְּדֻלָּתוֹ⁸⁴.

(83) שאם תאמר להלקותו בבית-דין של עשרים ושלשה נמצאת עלייתו ירידתו, שמצד אחד אתה רוצה להעלותו ולכבדו ולדונו בפני בית-דין גדול יותר, ומצד שני אתה מורידהו ומבזהו בפני רבים (ירושלמי שם). וראה בפ"ה מהלכות סנהדרין הלכה א. (84) שנאמר (ויקרא כא, יב) "כי נזר שמן משחת אלקיו עלי, אני ה'" – "כביכול, מה אני בקדושת (לעולם), אף אהרן בקדושתו" (ירושלמי שם).

יום ו' א' אדר ב' ה'תשע"ו

פרק חמישי

(1) יבאר בו שהכהן הגדול צריך שיהיה גדול מאחיו בכל, ושצריך לנהוג כבוד בעצמו.

א. פֶּהֶן גְּדוֹל צָרִיף שְׁהִיָּה גְּדוֹל מִכָּל אֲחָיו הַפְּהִינִים
בְּנוֹי, בְּכַח, בְּעֶשֶׂר, בְּחִכְמָה וּבְמִרְאָה. אִין לוֹ מָמוֹן
- כָּל הַפְּהִינִים נוֹתְנִין לוֹ מְשָׁלָהֵן כָּל אֶחָד לְפִי עֲשָׂרוֹ,
עַד שְׁעֵשִׂיר יוֹתֵר מְעֻשִׂיר שְׁבִכְלָן.

ב. וְאִין אֶחָד מִכָּל אֵלּוֹ מְעַפֵּב, אֵלֶּא כָּל זֶה לְמַצָּה;
אֲבָל אִם נִתְרַבָּה מִכָּל מְקוֹם - נִתְרַבָּה.

ג. וְחִיב פֶּהֶן גְּדוֹל לְנַהֵג כְּבוֹד בְּעַצְמוֹ, וְלֹא יִקַּל
בְּעַצְמוֹ עִם שָׂרָה הָעָם. וְלֹא יֵרָאוּ אוֹתוֹ עָרִם לֹא בְּבֵית
הַמִּדְבָּר וְלֹא בְּבֵית הַכְּסָא וְלֹא בְּשִׁמְסִתָּפֶר. שְׁנֵאמָר:
הַפְּהִי הַגְּדוֹל מֵאֲחָיו - מְלָמֵד שְׁנוֹהֵגִין בּוֹ גְּדֻלָּה
יִתְרָה. רָצָה הוּא שְׁיִרְחֲצוּ אֲחֵרִים עִמּוֹ - הִרְשִׁית
בְּיָדוֹ.

וטהור לאחר שהעריב שמשו (תוספות שם). (69) שדינו ככהן הדיוט (להלן הלכה כא). (70) לפי שמשוח מלחמה תלויים בו רבים, שהרי עושה מלחמה עבורם, ולפיכך מצוה להחיותו קודם לסגן (נזיר שם). (71) כן כתב רבינו בפירוש המשניות (בשקלים פ"ה משנה ב). אבל זה אינו בהוריות שם, ולמדו רבינו ממה שאמרו בירושלמי שקלים פ"ה הלכה ב, שאמרכל נותן לקתליקון, וקתליקון נותן לכהן גדול, הרי שקתליקון קודם לאמרכל. והוא בין הסגן לאמרכל, עיין כסף-משנה. (72) [היינו: כהן הדיוט, ראש בית אב, ראש משמר, גזבר, אמרכל, קתליקול, סגן (שהם תמיד) וכהן גדול שאף הוא תמיד. אבל משוח מלחמה אינו אלא בעת מלחמה, עבר מחמת קרי ובער מחמת מום אינם אלא במקרה. ואף מינוי שני כהנים גדולים כאחד: האחד במשיחה והאחד בריבוי בגדים (ראה למעלה) אינו אלא מקרה, כשהוצרכו לכך, ורק בשעה שיש שמן המשחה. אבל אם אין שמן המשחה, אין לרבות שני כהנים גדולים בבגדים, משום איבה, כמבואר למעלה, וראה בכסף-משנה, באור-שמח ובהר"המוריה].

כ. בְּשִׁמּוֹת הַמֶּלֶךְ אוֹ פֶּהֶן גְּדוֹל אוֹ אֶחָד מְשָׁרָה
הַמִּמּוֹנִים - מְעַמִּידִין תַּחְתּוֹ בְּנוֹ⁷³ אוֹ הָרְאוּי לְיָרְשׁוֹ.
וְכָל הַקּוֹדֵם לְנִתְּלָה⁷⁴ - קוֹדֵם לְשֻׁרְרוֹת הַמֶּת. וְהוּא
שְׁהִיָּה מִמֶּלֶא מְקוֹמוֹ⁷⁵ בְּחִכְמָה⁷⁶, אוֹ בִּירְאָה⁷⁷ אֶף
עַל פִּי שְׁאִינוֹ כְּמוֹתוֹ בְּחִכְמָה⁷⁸. שְׁנֵאמָר בְּמֶלֶךְ: הוּא
וּבְנוֹי בְּקָרֵב יִשְׂרָאֵל - מְלָמֵד שֶׁהַמְּלָכוֹת יִרְשָׁה. וְהוּא
הַדִּין לְכָל שֻׁרָּה שְׁבִקְרָב יִשְׂרָאֵל, שְׁהִזְזָה לָהּ -
זוֹכָה לְעַצְמוֹ וּלְזָרָעוֹ.

(73) בספרי פ' שופטים (לדברים יז, כ) "הוא ובניו, שאם הוא מת, בנו עומד תחתיו וכו', מניין לכל פרנסי ישראל שבניהם עומדים תחתיהם? תלמוד-לומר בקרב ישראל, כל שהם בקרב ישראל - בנו עומד תחתיו". (74) בספרא פ' שמיני (פרק א הלכה ב) "ובנים לא היו להם, שאלו היה להם בנים, היו קודמין לאלעזר ואיתמר, שכל הקודם בנחלה הוא קודם בכבוד". וכן הוא בתוספתא שקלים פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 177 9) "בן קודם, אח קודם, כל הקודם בנחלה - קודם בשררה". (75) כן הוא בספרא פ' צו (פרק ה הלכה ב) "מבניו יעשה אותה, מלמד שהבן קודם לכל שבעולם, יכול אף-על-פי שאינו ממלא מקום אביו? תלמוד-לומר אשר ימלא את ידו, בזמן שימלא את מקומו של אביו - הוא קודם לכל אדם, ואם אינו ממלא מקום אביו - יבוא אחר וישמש תחתיו". (76) בפ"א מהלכות מלכים הלכה ז, כתב רבינו: "והוא שיהיה הבן ממלא מקום אבותיו בחכמה וביראה". וצריך לומר, שכן היא כוונת רבינו גם כאן: בחכמה וביראה, ש"כל מי שאין בו יראת שמים, אף-על-פי שחכמתו מרובה, אין ממנין אותו למינוי מן המינויין שבישראל" (לשון רבינו שם). (77) כן הוא בתוספתא (שקלים שם): "ובלבד שינהוג כמנהג אבותיו". (78) כתובות קג: ובהלכות מלכים שם כתב רבינו: "היה ממלא (מקום אביו) ביראה, אף-על-פי שאינו ממלא בחכמה, מעמידין אותו במקום אביו ומלמדין אותו".

9 כא. מְשֻׁחַ מְלָחָמָה - אִין בְּנוֹ מִתְּמַנָּה תַּחְתּוֹ⁷⁹

- 1 ד. לא יכנס לבית המשתה ולא לסעדה של רבים,
- 2 אפלו הם של מצוה. אבל הולך הוא, אם רצה,
- 3 לבית האכל. וכשהוא הולך - אינו הולך בערבוּכָיָא
- 4 עם שאר הכהנים, אלא מסבין אותו הכהנים
- 5 וחולקין לו כבוד. והסגן ממצעו בינו לבין העם,
- 6 והסגן ומשוח שעבר מימינו, וראש בית אב
- 7 והאבלים וכל העם משמאלו. ואמר לאבלים:
- 8 תנחמו! והן מכבדין אותו כפי כחן.
- 9 ה. מת לו מת - אינו יוצא אחריו, ואינו יוצא מפתח
- 10 ביתו או מן המקדש. וכל העם פאים לנחמו לביתו.
- 11 והוא עומד בשורה, וסגן מימינו וראש בית אב וכל
- 12 העם משמאלו. ואומרים לו: אנו כפרתך! והוא
- 13 אומר להם: תתברכו מן השמים!
- 14 ו. וכשמכרין אותו - כל העם מסבין על הארץ,
- 15 והוא מסב על הספסל. ואינו קורע על מתו כשאָר
- 16 הכהנים, שנאמר: ובגדיו לא יפרם. ואם קרע -
- 17 לוקה. אבל קורע הוא מלמטה כנגד רגליו. ואינו
- 18 מרבה פרע לעולם, שנאמר: את ראשו לא יפרע,
- 19 ואפלו בעת שלא יכנס למקדש; אלא מספר מערב
- 20 שבת לערב שבת. ואינו מספר בתער, אלא בזוג.
- 21 ראש שערה זו בעקר זו, עד שיקרא כאלו הוא צמח
- 22 כאחת. שנאמר: ראשם לא יגלחו, ופרע לא ישלחו,
- 23 כסום יכסמו את ראשיהם.
- 24 ז. ובית יהיה לו מוכן במקדש, והוא הנקרא לשפת
- 25 כהן גדול. ותפארתו וכבודו שיהיה יושב במקדש
- 26 כל היום, ולא יצא אלא לביתו בלבד בלילה או
- 27 שעה או שמים ביום. ויהיה ביתו בירושלים ואינו
- 28 זז משם.
- 29 ח. כהן גדול דין ודנין אותו, ומעידין עליו. ואין
- 30 דנין אותו דיני נפשות אלא בבית דין הגדול בלבד;
- 31 שנאמר: כל הדבר הגדל וביאו אליך.
- 32 ט. היה יודע עדות - אינו חיב להעיד, ואפלו בבית
- 33 דין הגדול; שזה אינו כבוד לו שילך ויעיד. ואם
- 34 היתה עדות למלך ישראל - הרי זה הולך בבית דין
- 35 הגדול ומעיד לו.
- 36 י. וכבר בארנו בספר קדשה, שהוא אסור באלמנה
- 37 ומצוה על התולה. ואינו נושא שתי נשים. ואם
- 38 נושא שתיים - אינו יכול לעבד ביום הצום עד שיגדש
- 39 לאחת. וחולק, וחולצים לאשתו, ומיבמין את
- 40 אשתו. ואם גרש אשה - מתרת להנשא לשאר העם.
- יא. בזמן שכהן גדול נכנס להיכל להשתחוות -
- שלושה אחזין בו: אחד בימינו, ואחד בשמאלו,
- ואחד באבנים טובות שבאפור מאחוריו. ויכנס
- להיכל וישתחוה. וכיון שישמע הסגן קול רגליו של
- כהן גדול שהוא יוצא, מגביה לו את הפרכת. ואחר
- שיצא יכנסו אחיו הכהנים וישתחוו ויצאו.
- יב. בכל יום שירצה להקטיר הקטרת - מקטיר.
- ונטל חלק בראש בקדשי המקדש פלן. כיצד?
- כשירצה אומר: זו החטאת שלי וזה האשם שלי.
- ואינו עובד בפס, אלא כל עת שירצה להקריב -
- מקריב כל מה שירצה. והרי הוא בקדשי הגבול
- כשאָר הכהנים.
- יג. בזמן שרוצה כהן גדול להקריב, היה עולה
- בפכש והסגן מימינו. הגיע למחצית הפכש - אחז
- הסגן בימינו והעלהו. והושיט לו הכהן שהוא
- מוליך את ראש העולה האברים שבידו, וסומך
- עליהן וזורקן לאש.
- יד. וכך היו מושיטין לו שאר האברים: כל אחד
- ואחד נותן האברים שבידו לראשון, והראשון נותן
- לכהן גדול, והוא סומך וזורק לאש. ואם רצה
- לסמך בלבד ויהיה [כהן] אחר זורק לאש - עושה.
- ואין שם סמיכה על האברים אלא לכהן גדול בלבד,
- מפני כבודו; אבל כל הסמיכות על פעלי חיים הם.
- טו. כשיגדל הכהן ויעשה איש הרי הוא כשר
- לעבודה; אבל אחיו הכהנים לא היו מניחין אותו
- לעבד במקדש עד שיהיה בן עשרים שנה. ואינו
- נכנס לעזרה לעבודה תחלה אלא בשעה שהלוחים
- אומרים שירה.
- טז. אין הכהן עובד תחלה, וכן כהן גדול אינו
- עובד תחלה, עד שביא עשירית האיפה משלו
- ועובד בידו; שנאמר: זה קרבן אהרן ובניו אשר
- יקריבו ליי ביום המשח אתו. ואם עבד קדם שביא
- עשירית האיפה, וכן כהן גדול שעבד בכהנה גדולה
- קדם שביא עשירית האיפה - עבודתו כשרה.
- יז. כהן שלא עבד עדין ממיו שמנוהו כהן גדול -
- הרי זה מביא עשירית האיפה ועובדה בידו בתחלה,
- כשאָר חנוף כל כהן הדיוט; ואחר כך מקריב
- עשירית האיפה שניה, שהיא חנוף כהן גדול; ואחר
- כך מקריב עשירית האיפה שלישית, שהיא חבתי
- כהן גדול שמקריב בכל יום, כמו שיתבאר. ומעשה
- שלושתן שוה הוא.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק ב' אדר ב' - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום ש"ק ב' אדר ב' ה'תשע"ו

פרק שש

1 יבואר בו כי הנביאים הראשונים תקנו לברר מישראל כשרים ויראי חטא לעמוד על הקרבנות, והם הנקראים אנשי מעמד.

3 א. אי אפשר שיהיה קרבנו של אדם קרב והוא אינו
4 עומד על גביו²; וקרבנות הצבור הן קרבן של כל
5 ישראל, ואי אפשר שיהיו ישראל כלל עומדין
6 בעזרה בשעת קרבן. לפיכך תקנו נביאים
7 הראשונים³, שיבחרו מישראל פשרים ויראי חטא
8 ויהיו שלוחי כל ישראל לעמוד על הקרבנות. והם
9 הנקראים אנשי מעמד. וחלקו אותם ארבעה
10 ועשרים מעמדות, כמנזן משמרות כהנה ולויה. ועל
11 כל מעמד ומעמד אחד מהן מונה על כלם, והוא
12 נקרא ראש המעמד.

2 תענית כו. במשנה. ולמדו ממה שנאמר (במדבר כח, ב) "תשמרו להקריב לי במועדו" - "שיהו כהנים ולויים וישראלים עומדים עליהם" (ספרי במדבר שם). וכן יש ללמוד ממה נאמר ביחזקאל מו, ב "ובא הנשיא וגו' ועמד על מזוזת השער ועשו הכהנים את עולתו ואת שלמיו והשתחוה וגו' ויצא". (3) שמואל ודוד.

13 ב. בכל שבת ושבת מתקבצין אנשי מעמד של
14 אותה שבת. מי שיהיה מהן פירושלים או קרוב לה
15 - נקנסין למקדש עם משמר כהנה ולויה של אותה
16 שבת; והרחוקים שבאותו מעמד - כיון שהגיע
17 מעמד שלהן הן מתקבצין לבית הכנסת שבמקומן⁴.

4 בכל שבוע ושבוע. (5) כן הוא בתוספתא תענית פרק ג: "כהנים ולויים עולין לירושלים וישראל שבאותה משמר שאינן יכולין לעלות לירושלים מתכנסין בעריהם וכו'".

18 ג. ומה הן עושין אלו המתקבצין בין בירושלים בין
19 בבתי כנסיות? מתעניין בשני בשבת שלהן ובשלישי
20 וברביעי ובחמישי. אבל בערב שבת לא היו מתעניין,
21 מפני כבוד שבת⁶; ובאחד בשבת אינם מתעניין, כדי
22 שלא יצאו מענג שבת לצום⁷.

6 שיהיו פנויים להכין צרכי שבת. (7) שכל שינוי ווסת מזיק לגוף "ושינוי ווסת תחילת חולי".

23 ד. ובכל יום ויום משבת שיהיה מעמדן מתפללין
24 ארבע תפלות: שחרית ומנחה ונעילה⁸, ועוד
25 מוסיפין תפלה אחרת בין שחרית ומנחה, והיא
26 יתרה להן⁹. ונושאים בפיהן הפהנים במעמד שלש
27 פעמים בכל יום: בשחרית, ובתפלה זו היתרה,
28 ובנעילה¹⁰. וקורין בספר תורה שלשה אנשים שתי
29 פעמים בכל יום: בשחרית ובתפלה השניה
30 שמוסיפין¹¹; אבל במנחה לא היו קורין בספר
31 תורה, אלא על פה, כקוראין את שמע¹². ולא היו

32 מתקבצין לתפלת מנחה בערב שבת, מפני שהיו
33 טרודין לשבת.

8 ונקראת תפילת נעילה כלומר, ננעלו שערי שמים בעד השמש ונסתרה, לפי שאין מתפללין אותה אלא סמוך לשקיעת החמה". (9) [וכן מפורש בירושלמי שם: "שמע מינה שמתעניין במעמדות ומתפללין ארבע". והביא רבינו בפירוש המשניות (שם משנה ד) הוכחה לשיטתו ממה שאמרו שם, שהיו קוראים במעמד בשחרית ובמוסף, וזה סותר למה שאמרו שם, שיום שיש בו קרבן מוסף אין בו מעמד במנחה, וכל שכן שאין בו במוסף, אלא על כרחנו שמה שאמרו שקוראים במעמד בשחרית ובמוסף אין הכוונה למוסף של ראש חודש, אלא לתפילה היתירה. ובבבלי שם כו: שאמרו: "תעניות ומעמדות מי איכא מוסף"? נראה גירסת רבינו: "תעניות מי איכא מוסף", וכן כתב הכסף משנה וכן הוא בפירוש ר"ח. ולפי זה יש במעמדות תפילת מוסף, ועיין ראב"ד. וראה להלן שאף בימים שיש בהם מוסף כגון ראשי חודשים וכו' יש בהם גם אותה התפילה היתירה]. (10) אבל במנחה אין נשיאות כפיים כדעת רבי יוסי שם. (11) כן מפרש רבינו מה שאמרו שם במשנה: "מתכנסין לעריהן וקוראין במעשה בראשית וכו' בשחרית [ובמוסף]". (12) ומה שאמרו (תמורה יד:): "דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בעל פה", אין זה אלא להוציא אחרים ידי חובתן.

34 ה. וקבוצין לכל תפלה מארבע תפלות אלו ועמידתן
35 שם לתפלה ולתחנה ולבקשה¹³ ולקרות בתורה נקרא
36 מעמד.

13 כוונת רבינו למה שאמרו (שם כז:): שהיו מתעניין בשני בשבת על יורדי הים ובשלישי בשבת על הולכי מדבריות וברביעי על אסכרה שלא תיפול וכו', ובוודאי שהיה להם תחינות ובקשות על כל הדברים האלו.

37 ו. ובמה היו קוראין? במעשה בראשית¹⁴. ביום
38 הראשון קוראין בראשית¹⁵ ויהי רקיע¹⁶. בשני -
39 'יהי רקיע' ו'קו' ו'שלישי' - 'קו' ו'יהי
40 מאורות'. ברביעי - 'יהי מאורות' ו'ישרצו'.
41 בחמישי - 'ישרצו' ו'תוצא הארץ'¹⁹. בששי -
42 'תוצא הארץ'²⁰ ו'יכלו'²¹.

14 "לפי ששלימות המציאות בעבודה, ואין אצלנו עבודה אלא עם הקרבנות וכן אמרו אלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ". (15) היינו, מהתחלת בראשית עד פסוק ו. ולפי שאין בה אלא חמישה פסוקים, קורא אחד שלושה והשני חוזר וקורא פסוק שלישי ומוסיף רביעי וחמישי (שם כז: כמו בראשי חודשים בפרק י"ג מהלכות תפילה הלכה ד). (16) מפסוק ו עד פסוק ט. וקורא בה ראשון. (17) חמישה פסוקים וקוראים בה שניים, כמבואר למעלה. (18) ארבעה פסוקים וקורא בה אחד. (19) יש בה שמונה פסוקים וקוראים בה שניים. (20) וקוראים בה שניים. (21) וקורא בה אחד.

ז. פירשה גדולה קוראין אותה בשנים²², וקטנה

ממש. וכן נראה בירושלמי (מגילה פרק א הלכה ד) שלצורך אוכל נפש מותר אף לקצור ביום הבאת קרבנו, אף על פי שביום טוב אסור לקצור אף לצורך אוכל נפש, כמפורש בירושלמי ביצה פרק א הלכה י. (27) בעירובין שם: "אמר רבי אלעזר ב"ר צדוק אני מבני בניו של סנרב בן בנימין (שזמן קרבן העצים שלהם בעשרה באב - משנה בתענית שם) ופעם אחת חל תשעה-באב בשבת ודחינוהו לאחר השבת והתענינו ולא השלמנוהו מפני שיום טוב שלנו הוא". וראה להלן הלכה י' שאפילו יחיד המתנדב עצים אסור בהספד ותענית בו ביום. [ואף על פי שאמרו (ראש השנה יט:) שבתלה מגילת תענית, כלומר בטלו כל אותם הימים הטובים, לאחר חורבן בית המקדש - צריך לומר ש' אלעזר ב"ר צדוק היה בזמן הבית, ומה שהזכיר שהיו מתענים בתשעה באב, זה מתאים למה שכתב רבינו בפירוש המשנה בראש השנה פרק א משנה ג, שגם בזמן הבית השני היו מתענים בתשעה באב]. (28) [לדעת התוספות (פסחים נ. דיבור המתחיל מקום) יש בזה איסור דאורייתא ולדעת הר"ן שם אינו אלא איסור מדרבנן, והפסוק המובא שם אינו אלא אסמכתא, ולדעת רבינו אינו אלא משום מנהג. ואף על פי שאינו אלא מנהג דחה יום טוב זה את התענית של עשרה באב (שנדחה מיום שבת) שהרי זה היה בזמן הבית, ואם כן גם התענית לא היה אלא משום מנהג].

י. אָפְלוּ יְחִיד שֶׁהִתְנַדְּבָ 29 עֲצִים אוֹ גִזְרִים בַּמַּעֲרָה 16
- אָסוּר בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם 30 בְּהִסְפָּד וּבְתַעֲנִית וּבַעֲשִׂית 17
מְלֹאכָה. וְדָבָר זֶה מְנַהֵג. 18

(29) בירושלמי שם: "האומר הרי עלי עצים למזבח וכו'". וברור שאין הבדל בעניין זה בין אם אמר "הרי עלי" או שאמר "הרי אלו למזבח" - כיוון שהביאם הוא יום טוב שלו. (30) שמביאם למקדש.

יא. אָנָּשִׁי מַעֲמֵד אֲסוּרִין מְלִסְפָּר וּמְלִכְבֵּס כָּל שִׁבְתָּ 19
שְׁלֵהֵן. וּבְחִמִּישִׁי מְתָרִין, מְפָנִי כְּבוֹד הַשִּׁבְתָּ 31. וּמְפָנִי 20
מָה אָסְרוּ עֲלֵיהֶם לְסַפֵּר וּלְכַבֵּס? כְּדִי שְׁלֹא יִכְנָסוּ 21
לְמַעֲמָדָם בְּשֵׁהֶם מְגוּלִין, אֲלֵא יִסְפְּרוּ וּיְכַבְּסוּ מְקָדָם. 22

(31) בחמישי לאו דווקא. יש אומרים שכל שכן שמותר בשישי.

1 קוֹרָא אוֹתָהּ אָחֵד. וְשָׁתִי פְרָשִׁיט שְׁקוֹרָאִין שְׁחֲרִית -
2 הֵם שְׁחוּזִרִין וְקוֹרִין אוֹתָן בְּתַפְלָה הַשְּׁנִיָּה בַּסֶּפֶר,
3 וְחוּזִרִין וְקוֹרָאִין אוֹתָן בְּמִנְחָה עַל פֶּה.

(22) ובגמרא שם מקשה: בראשית בשניים הא אין בה אלא חמישה פסוקים ואין קורין בתורה פחות משלושה פסוקים - רב אמר דולג, כלומר, השני חוזר על פסוק אחד ממה שקרא הראשון.

4 ח. שְׁמַנְתָּ יָמִי חֲנֻכָּה לֹא הָיוּ אָנָּשִׁי מַעֲמֵד עוֹשִׂין מַעֲמָד
5 בְּשְׁחֲרִית 23. וְכָל יוֹם שֵׁשׁ בּוֹ קָרְבָּן מוֹסֵף לֹא הָיָה בּוֹ
6 מַעֲמָד לֹא בְּתַפְלָה שְׁנִיָּה שְׁלָהֶם וְלֹא בְּמִנְחָה 24, אֲלֵא
7 בְּשְׁחֲרִית וּבְנִעִילָה בְּלֵבָד. וְכָל יוֹם שֶׁהָיָה בּוֹ קָרְבָּן
8 הָעֲצִים לֹא הָיָה בּוֹ מַעֲמָד בְּנִעִילָה, אֲלֵא בְּשְׁחֲרִית
9 וּבְתַפְלָה שְׁנִיָּה וּבְמִנְחָה.

(23) במשנה שם: "כל יום שיש בו הלל אין מעמד בשחרית". לפי שאין להם פנאי לעשות מעמד, שהרי צריכים לקרוא הלל, והיינו חנוכה שיש בו הלל ואין בו קרבן מוסף. ובראש חודש שההלל שלו אינו אלא משום מנהג, היה בו מעמד בשחרית. (24) לפי שהיו טרודין במוסף, ואין לך מוסף בלא שתי בהמות ולא היה להם פנאי כלל שהכהנים של מעמד טרודין במוסף וישראל שבהם היו טרודין לחטוב עצים ולשאוב מים. וכל שכן שאין בו מעמד בתפילת המוסף.

10 ט. וּמָהוּ קָרְבָּן הָעֲצִים? זֶמַן קְבוּעַ הָיָה לְמִשְׁפָּחוֹת
11 מִשְׁפָּחוֹת 25 לְצֵאת לַיְעֲרִים לְהִבְיֵא עֲצִים לְמַעֲרָכָה.
12 וְיוֹם שֶׁיִּגִּיעַ לְבָנִי מִשְׁפָּחָה זֶה לְהִבְיֵא הָעֲצִים, הָיָה
13 מְקַרְבִּין עוֹלוֹת נִדְבָה, וְזֶהוּ קָרְבָּן הָעֲצִים. וְהָיָה לָהֶם
14 כְּמוֹ יוֹם טוֹב 26, וְאֲסוּרִין בּוֹ בְּהִסְפָּד וּבְתַעֲנִית 27
15 וּבַעֲשִׂית מְלֹאכָה. וְדָבָר זֶה מְנַהֵג 28.

(25) נראה מדבריו שלכל המשפחה היה היום ליום-טוב, וכן כתבו התוספות בעירובין מא. (דיבור המתחיל מבני) על הברייתא של ר' אלעזר ב"ר צדוק, שאמר אני מבני בניו של בנימין סנאה - שהיה חתנו וחתנו ככנו, הרי שגם חתניהן של אותן משפחות חגגו יום זה. (26) כמו יום טוב ולא יום טוב

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ו אדר א' ב' אדר ב' תשע"ו

30 אֶת-הַמְּלוֹת שֶׁל פֶּסוּק זֶה וּפְרָשׁוֹ כָּל-מִלָּה מִמֶּנּוּ בַּעֲנִין
31 (לעצמו), מְפָל־מְקוֹם הַפְּנִיָּה הַיּוֹצֵאת מִכָּל מַה-שֶּׁהִזְכִּירוּ
32 לָךְ, הִיא: שְׁקִיּוֹם כָּל מַה-שִּׁיבְטָא הָאָדָם הַמְטִיל עַל עַצְמוֹ
33 אֵינָה דָּבָר הוּא מְצוֹת עֲשֵׂה, וְהַעֲבָרָה עַל כֵּךְ מְצוֹת
34 לֹא-תַעֲשֶׂה, וְנִבְאָר אֶת-זֶה שֶׁנִּזְכָּר מְצוֹת לֹא-תַעֲשֶׂה (לא
35 תַעֲשֶׂה קִנּוּ). וְלִשׁוֹן סִפְרִי (פרשת כי-תצא): "מוֹצֵא שְׁפָתָיךְ
36 — מְצוֹת עֲשֵׂה". וְאֵתָה יוֹדֵעַ, שְׁאִין שׁוֹם עֲנִין יוֹצֵא

23 יוֹם רֵאשׁוֹן כ"ו אדר א' ה'תשע"ו

24 מִצְוֹת עֲשֵׂה צד.

25 הַמְּצוֹת הַצ"ד — הַצּוּרִי שֶׁנִּצְטַוִּינוּ לְקַיֵּם כָּל מַה-
26 שֶׁהִטְלֵנוּ (שְׁקַבְּלֵנוּ) עַל עַצְמָנוּ בְּדַבּוּר — שְׁבוּעָה וְנִדָּר
27 וְיִצְרָקָה וְקָרְבָּן (כשהיתה ההתחייבות באחת מלשונות אלו)
28 וְכִיּוֹצֵא בָּזֶה — וְהוּא אָמְרוּ תַעֲלֶה: "מוֹצֵא שְׁפָתָיךְ
29 תִּשְׁמֹר וְעֲשִׂיתָ" (דברים כג, כד). וְאֵף-עַל-פִּי שֶׁכָּבֵד חִלְקוֹ

42 הענין, ששל כל-פנים חובה שגפר. והבן שזה בדיק
43 הענין בכל-פעם שתשמעני מונה דין מן הדינים (מצוות
44 מסוימות כמו טומאה, שומרים ועוד), שאין זה בהכרח צווי
45 לעשות דבר מסים, אלא המצוה היא שאנו מצוים לדון
46 בענין ההוא כדין הזה. ואמנם שהבעל והאב מפרים, הרי
47 פרשו הפתוי וקבע את-משפטיו. ובקבלה נמסר שגם
48 החכם יתיר הנדר לכל וכן השבועה, והרמז על כך הוא
49 אמרו: "לא יחל דברו" (שם שם) — "הוא אינו מוחל
50 אכל אחרים מוחלין לו". ובכלל אין ראיה על כך מן
51 הפתוי, וכבר אמרו (חגיגה י.): "התר נדרים (מה שאמרו
52 חכמים שהחכם מתיר הנדר) פורחין בנאור (אין יותר מאשר
53 מעט רמז במקרא על-כך) ואין להם על מה שייסמכו", אלא
54 הקבלה האמתית בלבד. וכבר נתבאר דיני מצוה זו
55 במסכתא המיוחדת לכך, כלומר: מסכת נדרים.

יום חמישי ל' אדר א' ה'תשע"ו

מצות עשה צה. צב.

מצות לא תעשה רט.

המצוה הצ"ה נדפסה ביום הקודם.

56 המצוה הצ"ב — הצווי שנגזרה הנזיר לגדל שער, ו
57 והוא אמרו יתעלה: "גדל פרע שער ראשו" (במדבר ו, ה),
58 ולשון המקלטה: "קדוש יהיה — גדול בקדושה, גדל
59 פרע — מצות עשה ומניין בלא-תעשה? תלמוד לומר:
60 תער לא-יעבר על-ראשו". ושם נאמר: "הא מה שיתתי
61 מצות עשה (כלומר, כיון שהכל בכלל לאו, מה נשאר כלומר:
62 לצורך מה דרשנו במיוחד מהפסוקים לעבור עליו בעשה?),
63 החופף (ראשו) באדמה (המשירה שער), והנותן סמנין".
64 כלומר: שהנזיר, אם נתן על ראשו סם המסיר את-
65 השער, לא יהא עובר על מצות לא-תעשה, שהרי לא
66 העביר (כלי, שהוא) כעין תער; אבל יהא עובר על מצות
67 עשה, והוא אמרו: "גדל פרע" — וזה לא גדל; והרי
68 לאו הבא מכלל עשה — עשה הוא, לפי הכללים אצלנו.
69 וכבר נתבאר דיני מצוה זו במקומם במסכת נזירות
70 (ל.ט).

71 המצוה הר"ט — האזהרה שהנזיר הנזיר מלגלח,
72 והוא אמרו יתעלה: "תער לא יעבר על-ראשו" (שם). וגם
73 המגלח ראש הנזיר — לוקה, לפי שמגלח כמתגלח.
74 ומשיגלח שער אחת — לוקה. וכבר נתבאר כל-דיני
75 הנזיר במסכתא שחברה לכך.

יום שישי א' אדר ב' ה'תשע"ו

מצות לא תעשה רב. רג. דר.

76 המצוה הר"ב — האזהרה שהנזיר הנזיר מלשתות
77 יין או מיני השכר שיש בעקר תערבתם מי ענבים, והוא
78 אמרו יתעלה: "וכל-משרת ענבים לא ישתה" (במדבר ו,
79

1 ממלת "מוצא שפתיו" לבדה (לא למדנו שום ענין מיוחד
2 מ"מוצא שפתיו"), אלא הפונה היא מה שהזכרתי לך
3 בהכנת פשטי דקרא (פירוש הפסוק), שחייב לעשות כל
4 מה-שהוציא בשפתיו. וכבר נכפל הצווי במצוה זו, והוא
5 אמרו יתעלה: "ככל-היוצא מפיו יעשה" (במדבר ל, ג).
6 וכבר נתבאר דיני מצוה זו בכמה מקומות בשבועות
7 ונדרים ובסוף מנחות וגם במסכת קנים (פרק ג משנה ו).
8 כלומר: שנתבאר הדין שיש לדקדק, שיעשה האדם
9 את-הדבר שהטיל על עצמו, ואיך יפטור עצמו, אם יש
10 לו ספק במה-שאמר.

יום שני כ"ז אדר א' ה'תשע"ו

מצות עשה צד.

המצוה הצ"ד נדפסה ביום הקודם.

יום שלישי כ"ח אדר א' ה'תשע"ו

מצות לא תעשה קנז.

16 המצוה הקנ"ז — האזהרה שהזהרנו מלעבור על מה
17 שחייבנו עצמנו בדבור, אף-על-פי שהוא בלי שבועה —
18 ואלו הם הנדרים, כגון שיאמר אדם: אם יקרה כך וכך,
19 או אם אעשה כך — פרות העולם אסורין עלי או פרות
20 עיר זו; או איזה מאכל מסים, כגון שאמר: יאסר עלי
21 היין או יאסר עלי החלב או הדגים וכיוצא בזה. וכן אם
22 אמר: הנאת אשתי אסורה עלי וכל-הדומה לזה מן-
23 החיובים שנתבארו דגמותיהם בנדרים — הרי זה חייב
24 לקיים אותו הנדר. ובאה האזהרה מלעבור על אותו
25 הדבור, והוא אמרו יתעלה: "לא יחל דברו ככל-היצא
26 מפיו יעשה" (במדבר ל, ג), ובא הפרוש (בספרי שם): "לא
27 יחל דברו" — לא יעשה דבריו חלין, כלומר שייחייב
28 עצמו דבר ולא יקיימנו. ולשון גמרא שבועות (כה),
29 אמרו: קונמות (קונם עלי — לשון נדר) — עובר ב"לא
30 יחל דברו". ובספרי (במדבר שם) אמרו: "לא יחל —
31 מגיד שהוא עובר על ב' יחל' ועל ב' תאחר", כלומר:
32 שאם נדר קרבן ולא הקריבו ועברו עליו שלשה רגלים
33 — הרי זה חייב משום "לא תאחר" ומשום לא יעשה
34 דבריו חלין. וכן כל-הדומה לקרבן, כגון שגדר לבדק
35 הבית או לצדקה או לבית הפנסת וכיוצא בזה. והעובר
36 ועושה מה-שאסר על עצמו לעשותו — לוקה. וכבר
37 נתבאר דיני מצוה זו בשלמות במסכת נדרים.

יום רביעי כ"ט אדר א' ה'תשע"ו

מצות עשה צה.

40 המצוה הצ"ה — הצווי שנגזרנו בהפרת נדרים,
41 כלומר: שהורנו שנתן לנו לרדן באותם הדינים: אף אין

29 בפני עצמו ועל הענבים בפני עצמן ועל הזגין בפני
 30 עצמן ועל התרצנים בפני עצמן". ובפרוש אמרו בגמרא
 31 נזירות (לח): "אכל ענבים לחים ויבשים תרצנים וזגין
 32 וסחט אשכול של ענבים ושתה — לוקה חמש". וכאשר
 33 חשבו שם (בגמרא) לקבץ שתנא זה תנא ושייר (שהתנא
 34 במשנה לא מנה את כל הלאוין שעובר, ושייר עוד) ושהוא
 35 חייב מחמת שהוא נזיר, יותר מחמש מלקיות אמרו
 36 (בגמרא): והא שיר לאו דלא יחל ולא אמרו: והא שיר
 37 חמץ? לפי שאינו חייב על היין ועל החמץ שתיים, כי
 38 החמץ לא נאסר אלא מחמת עקרו שהוא היין, כמו
 39 שבארנו (לא תעשה צב). וכאלו אמר שעקר אסורו לא
 40 נסתלק ממנו בקלקולו. וממה שאתה צריך לדעת,
 41 שאסורי נזיר אלו מצטרפין בלן לכזית ולוקה על כזית
 42 מפלן.

43 המצוה הר"ח — האזהרה שהזהיר הנזיר מלהטמא
 44 באהל המת, והוא אמרו: "ועל נפש מת לא יבא" (שם,
 45 ו. ובפרוש אמרו בגמרא (נזיר מב): "קרא מלא דבר
 46 הכתוב "לא-יטמא", כשהוא אומר "לא יבא" להזהיר על
 47 הטמאה ולהזהיר על הביאה". ושם נתבאר שאם נכנס
 48 לאהל המת אחר שנטמא — אינו לוקה אלא אחת;
 49 ושם ארעו לו טמאה וביאה כאחת — חייב שתיים, כגון
 50 שונכנס, לאהל שיש שם גוסס וישב שם עד שמת אותו
 51 האדם שנמצא שנטמא ובא באהל המת כאחת. אבל אם
 52 נכנס לאהל המת כבר קדמה הטמאה לביאה (כי מיד עם
 53 הכנס חלק קטן ממנו, טרם שבא כולו — נטמא), כמו שנתבאר
 54 שם לפי הפללים המבארים באהליות.

55 המצוה הר"ז — האזהרה שהזהיר הנזיר מלהטמא
 56 למת, והוא אמרו: "לאביו ולאמו וגו' לא-יטמא" (שם,
 57 ז). ואם נטמא בטמאת מת, בין בטמאות שמגלח עליהן
 58 בין בטמאות שאינו מגלח עליהן — לוקה.

1 א. והפליג באזהרה על כך ואמר שאפלו החמץ היין או
 2 השכר שיש בו תערובת יין — אסור לו לשתותו, והוא
 3 אמרו: "חמץ יין וחמץ שכר לא ישתה" (שם). ואין לאו
 4 זה מצוה בפני עצמה, שאלו אמר: יין לא ישתה וחמץ
 5 יין לא ישתה — פי אז היו שתי מצוות; אלא אמר: חמץ
 6 יין לא ישתה — הרחקה מן-היין. ונתבאר בגמרא
 7 נזירות (לז), שאמרו "משרת ענבים", לאסור טעם (היין,
 8 שחדר לתערובת) — כעקר (היין). והראיה שהן מצוה אחת
 9 — היא: שאם שתה יין וחמץ — אינו לוקה שתיים, כמו
 10 שנתבאר לקמן (לא תעשה רו — שיעור קטן): וכשישתה
 11 הנזיר רביעית יין או חמץ — לוקה.

12 המצוה הר"ג — האזהרה שהזהיר הנזיר מלאכול
 13 ענבים, והוא אמרו: "וענבים לחים וכו' לא יאכל" (שם),
 14 ואם אכל מהם כזית — לוקה.

15 המצוה הד"ר — האזהרה שהזהיר הנזיר מלאכול
 16 צמוקים, והוא אמרו: "ויבשים לא יאכל" (שם), ואם
 17 אכל מהם כזית — לוקה.

יום שבת קודש ב' אדר ב' ה'תשע"ו

מצות לא תעשה רה. רו. רח. רז.

20 המצוה הר"ה — האזהרה שהזהיר הנזיר מלאכול
 21 זרע ענבים, והוא אמרו: "מתרצנים ועד-ג לא יאכל"
 22 (במדבר ו, ג), ואם אכל מהם כזית — לוקה.

23 המצוה הר"ו — האזהרה שהזהיר הנזיר מלאכול
 24 קלפי הענבים, והוא אמרו: "ועד-ג לא יאכל", ואם אכל
 25 מהם כזית — לוקה. והראיה שחמשה אלו, כלומר: יין
 26 וענבים וצמוקים ותרצן וגו' כל-אחד מהם מצוה בפני
 27 עצמה היא — שהוא לוקה על כל-אחד ואחד מהם
 28 מלקות אחת. ולשון המשנה (נזיר לד): "חייב על היין

אגרות קודש

[כ"א אדי"ש, תשי"ז]

...במש"כ ע"ד האויסשלאג - אינו מובן הספק בדברי. לפעמים קורה שמיני אכו"ש מסוימים
 גורמים אצל איש פלוני תופעות שונות וכמו אויסשלאג וכיו"ב. וע"י שנמנעים ממינים אלו חולפות
 התופעות. הקושי בדבר הוא לברר איזה הן מיני האכו"ש הגורמים.

הדרך הפשוטה (אבל ארוכה) בזה היא - מניעת סוג מיוחד מאכו"ש לאיזה זמן ולראות
 התוצאות.

ישעיה פרק-כב א-ז

א מִשָּׂא גִיָּא חֲזִיוֹן מִה-לֵּךְ אִפּוֹא בִּי-עֲלִית בְּלֶךְ לַגְנוֹת: ב תִּשְׁאוֹת | מְלָאָה עִיר הוֹמִיָּה קְרִיָּה עֲלִיזָה
חֲלָלִיךְ לֹא חֲלָלִי-חֶרֶב וְלֹא מָתִי מִלַּחְמָה: ג כָּל-קִצְיִנְךָ נִדְדוּ-יָחַד מִקְשֶׁת אֶסְרוּ כָּל-נִמְצְאִיךְ אֶסְרוּ יַחֲדוּ
מִרְחֹק בְּרָחוּ: ד עַל-כֵּן אֲמַרְתִּי שְׁעוֹ מִנִּי אֲמַרְר בְּבָכִי אֶל-תְּאִיצוּ לְנַחֲמֵנִי עַל-שָׂד בַּת-עַמּוּי: ה כִּי יוֹם
מְהוּמָה וּמְבוֹסָה וּמְבוֹכָה לְאֲדָנִי יִהְיֶה צְבָאוֹת בְּגִיָּא חֲזִיוֹן מִקְרָקְרָק קֵר וְשׁוֹעַ אֶל-הַהָר: ו וְעֵילָם נִשְׂא
אִשְׁפָּה בְּרֶכֶב אָדָם פְּרָשִׁים וְקִיר עֵרָה מִגֵּן: ז וַיְהִי מִבְּחַר-עֲמֻקִּיךָ מְלָאוּ רֶכֶב וְהַפְרָשִׁים שֵׁת שְׁתוֹ
הַשְּׁעָרָה:

רש"י

ברחו קודם לכן: (ד) שעו מני. חדלו ממני כך הקב"ה
אומר למלאכי השרת: (ה) ומבוסה. מרמס כמו בוססו
את חלקתי (ירמיה יב) וכמו כגבורים בוסים בטיט
חוצות (זכריה י'): מקרקר קיר. יום קירקור קיר
החומה: ושוע אל ההר. וקול שוועה לנוס אל ההרים
להמלט: (ו) נשא אשפה. אשפות חצים קויבר"ץ
בלע"ז: וקיר ערה מגן. ת"י ועל שור דבקו תריסין
והוא כמו ערות על יאור (לעיל יט) ומתערה כאזרח
רענן (תהלים לז), ויש לפרש וקיר ערה מגן קיר שם
העיר כמו (מ"ב טו) ויגלה קירה בני אותה מדינה גלו
מגיניהם על ירושלים: (ז) שת שתו השערה. שמו
מצור על השערים ודוגמתו יש במלכים במלחמת בן
הדד שימו על העיר (שם א כ):

מצודת ציון

(א) גיא. עמק: חזיון. ענין נבואה: אפוא. כמו עתה וכן עשה
זאת בני (משלי ו): כלך. מלשון כל: (ב) תשואות. ענין
הומיה כמו תשואות נוגש (איוב ט'): קריה. כרך כמו תעלץ
קריה (משלי יא): עליזה. ענין שמחה: (ג) קציניך. שריך כמו
קצין תהיה לנו (לעיל ג): (ד) שעו. ענין מניעה והסרה כמו
שעה מעליו (איוב יד): מני. ממני: אמרר. מלשון מרירות:
תאיצו. ענין דחק כמו ואני אצתי (ירמיה וז): שוד. עושק:
בת. כנסייה: (ה) מהומה. ענין שברון כמו והמם גלגל עגלתו
(לקמן כח): מבוסה. ענין רמיסה ודריסה כמו יבוס צרינו
(תהלים ס): ומבוכה. ענין בלבול כמו נבוכים הם בארץ
(שמות יד): מקרקר. מל' קיר וכו' ר"ל הורס את הקיר
ולתוספת ביאור אמר קיר וכן מסעף פארה (לעיל י'): ושוע.
ענין צעקה כמו שועתי קולי (יונה ב'): (ו) אשפה. הוא נרתק
החצים כמו עליו תרנה אשפה (איוב ט'): וקיר. שם מקום
כמו ויגלם קירה (מ"ב ט"ו): ערה. ענין הגלות הדבר, כמו
מקורה הערה (ויקרא כ): מגן. כענין מלבוש ברזל עשוי
ללבוש במלחמה להגן ממכת חרב וחנית: (ז) שות שתו. ענין
שימה כמו שתו עלי (תהלים ג):

מצודת דוד

(א) גיא חזיון. זה ירושלים שהיתה מקום הנבואה ועם כי
עמדה בהר קראה גיא לכנותה לרעה ולומר שהשפילום
האויבים בחטאתיה ומהר נעשה גיא: מה לך איפוא. מה
נעשה לך עתה אשר עלית על הגגות כי כן הדרך כשבא העיר
במצור עולים על הגגות לראות כמה יש המון עם הצרים: (ב)
תשואות. עד הנה היית מלאה המיית אנשים: עיר הומיה. כפל
הדבר במ"ש: קריה עליזה. כרך מלאה שמחה במרבית
הממשלה והעושר: חלליך. עתה איך עלתה בך אשר חלליך
לא חללי חרב המה כי ברעב מתו הקשה ממיתת חרב: (ג)
כל קציניך. צדקיהו ושריו אשר נדדו יחד וברחו הנה נאסרו
מרובי הקשת כי כאשר ברחו דרך המערה הזמין הקב"ה צבי
אחד רץ על המערה ממעל ורדפו אחריו רובי קשת וכשבאו
לפתח המערה מצאו את צדקיהו ושריו יוצאים ותפשו
ואסרום: כל נמצאיך. את כל הנמצאים כולם יחדיו אסרו:
מרחוק ברחו. אשר ברחו למרחוק מצאם האויב ואסרום: (ד)
שעו מני. חדלו ממני ואל תנחמוני: אמרר בבכי. אמרר לב
השומעים במרבית הבכי: אל תאיצו. אל תדחקו לנחמני על
העושק של בת עמי כי רב הוא להנחם עליו וכפל הדבר
במ"ש כדרך המקונן: (ה) לה' וכו'. מוכן לה'

להביא על ירושלים יום מהומה וכו': מקרקר קיר. האויב יהרוס קירות החומות: ושוע אל ההר. האויב יצעק עליו (לה') להר
ציון וכבשוה: (ו) ועילם. בני עילם שהוא ממדינת מדי באו גם המה לעזרת בבל ונשאו אשפות מלאים חצים ובאו עם רכב
המיוחד לאדם ועליו פרשים: וקיר. אנשי קיר גלו המגינים לקראת המלחמה: (ז) מבחר עמקיך. העמקים המובחרים מלאו
רכב מאנשי המלחמה: שת שתו. שמו פניהם לשערי ירושלים להלחם:

משלי פרק כט ד-טו

ד מִלֶּךְ בְּמִשְׁפַּט יַעֲמִיד אֶרֶץ וְאִישׁ תְּרוֹמוֹת יִהְיֶהנָה: ה גִּבֹּר מִחֲלִיק עַל־רֵעֵהוּ רָשָׁת פֹּרֵשׁ עַל־פְּעָמָיו:
ו בְּפִשֶׁע אִישׁ רַע מוֹקֵשׁ וְצָדִיק יִרְוֶן וְשֹׁמֵחַ: ז יִדַּע צָדִיק דִּין דָּלִים רָשָׁע לֹא־יִבִּין דַּעַת: ח אֲנָשִׁי לָצֹן
יִפְיחוּ קִרְיָה וְחֻכְמָיִם יִשְׁיִבוּ אָף: ט אִישׁ־חֹכֶם גִּשְׁפָּט אֶת־אִישׁ אֹיִל וְרוֹגֵן וְשָׂחַק וְאִין נָחַת: י אֲנָשִׁי דָמִים
יִשְׁנְאוּתָם וְיִשְׂרִים יִבְקָשׁוּ נַפְשׁוֹ: יא פֶל־רוּחוֹ יוֹצִיא כֶּסֶל וְחֹכֶם בְּאַחֹר יִשְׁבַּחנָה: יב מֹשֵׁל מִקְשִׁיב
עַל־דְּבַר־שָׁקֶר פֶּל־מִשְׁרָתוֹ רָשָׁעִים: יג רֶשׁ וְאִישׁ תְּכַכֵּם נִפְגְּשׁוּ מֵאִיר עֵינֵי שְׁנֵיהֶם יְהוּה: יד מִלֶּךְ שׁוֹפֵט
בְּאַמֶּת דָּלִים כָּסֹא לְעַד יִפֹּן: טו שֹׁבֵט וְתוֹכַחַת יִתֵּן חֻכְמָה וְנַעַר מִשְׁלָח מִבֵּישׁ אָמוֹ:

רש"י

אדם ובשוכו מהכות (ד"ה ב כה) ויבא את אלהיהם
ולהם השתחוה. לאחז הראה הקב"ה פנים זועפות
ומסרו ביד מלכי ארם ויזבח לאלהי דמשק כי אמר
אלהי ארם מעזרים להם: (י) יבקשו נפשו. ל' חיבה.
ונראה שכן הוא כמה שאמר דוד לאביתר (שמואל א כב)
אשר יבקש את נפשי יבקש את נפשי מי שיגמול לי
חסד יגמול לך ואין הפותרים מודים לי: (יא) באחור
ישבחנה. כשיוציא הכסיל כל רוחו בא החכם
וישפילנו במענה לשונו ודומה לו משביח שאון ימים
(תהלים סה) בשוא גליו אתה תשבחם (שם פט):
(יג) ואיש תככים. איש מזימות בעל תורה, ורבותינו
(תמורה טז ויקרא רבה פ' ל"ד) פירשו תלמיד שאמר לרב
השניני פרק א' ומלמדו:

מצודת ציון

(ד) תרומות. ענין הפרשה כמו ויקחו לי תרומה (שמות כ"ה):
(ה) פעמיו. רגליו כמו פעמיו ירחץ בדם הרשע (תהלים נ"ח):
(ז) דין. משפט יסורים: (ח) יפיתו. ענין נשיכה כמו נופח
באש (ישעיה נ"ד): קריה. עיר: (יא) רוחו. עניינו כעס וכן הניחו
את רוחי (זכריה ו'): ישבחנה. ענין השפלה והשקטה כמו
משביח שאון ימים (תהלים ס"ה): (יג) תככים. מל' הכאה
ושבירה: נפגשו. ענין פגיעה: (טו) משולח. נעזב על רצון
עצמו כמו קן משולח (ישעיה טז):

מצודת דוד

(ד) במשפט. בעבור המשפט אשר יעשה בין העם יתקיים
המדינה כי יחדלו מעושק ידיהם כי הכל יביא במשפט אבל
איש אוהב תרומות ר"ל כאשר יפרשו לו חלק מן העושק עזוב
המשפט הוא מהרס את אנשי המדינה כי יתרבו העושקים:
(ה) גבר מחליק. מי שמחליק את הדרך למען ימערדו בה רגלי
רעהו ויפול לארץ הנה בזה פורש רשת על פעמי עצמו ר"ל
הוא עצמו יכשל ברעה אשר חשב על הזולת: (ו) בפשע.
בעבור פשע איש רע יבוא לו מוקש אבל הצדיק שלא הלך
בדרכיו ירונוג ויהיה שמח כי לא עליו תהיה המוקש: (ז) דין

דלים. ייסורי הדלים ודוחק עניים: לא יבין. לא יתן לב להבין ולדעת מחסורם: (ח) יפיתו. ילהיבו העיר בלהבת אש המחלוקת
כמו הרוח המפית באש להעלות השלהבת כי דרכם לחרחר ריב בין אנשים: ישיבו אף. דרכם לתווך השלום ולהשיב אף האיש
מאחיו: (ט) איש חכם. כאשר החכם יבוא במשפט עם איש אויל הנה מאוד יקשה להחכם כי בין כעס עליו בין שחק עמו
לא מצא נחת כי בעת כעס אחז גם האויל בכעס ובעת שחוק גבה לבו בעבור זה וכאילו הזהיר להתרחק מן האויל: (י) אנשי
דמים. שופכי דמים: יבקשו נפשו. דורשים נפש התם להטיב עמה: (יא) כל רוחו. דרך הכסיל בעת יכעס הוא מוציא מן
השפה ולחוץ כל כעסו ובקול שאון והחכם יבוא באחרונה וישקיט כעסו וישפילנה במענה לשון חכמה ובמתק שפתי דעת:
(יב) מושל. כאשר המושל מקשיב דבר שקר ומקבל דברי שקר אז כל משרתיו מתהפכים לרשעים כי למען ימצאו חן בעיניו
מספרים לו שקרים וחוטאים בנפשותם: (יג) רש וגו'. ר"ל בין הרש מעורר בין הנולד בעושר ואחר זה הוכה ונשבר בחלי
העוני לא במקרה בא כי מה' יצא הדבר בגזרה היורדת מן השמים ופגשה בהם והם נפגשו מן הגזרה וכן מאיר וגו' ר"ל וכן
כאשר יעשיר העני או הנולד בעושר והוכה בחלי העוני כאשר יחזור לקדמותו לא במקרה יבוא כי ה' הוא המאיר עיני שניהם
מחשכת העוני כי הרעה והטובה הכל בגזרה ולא במקרה: (יד) באמת. ולא ישא פני בעל דינו ועם הוא עשיר: (טו) שבט
ותוכחת. שבט מוסר והתוכחה כל אחד מהם יתן חכמה בלב הפתאים אבל הנער המשולח ללכת בדרכי לבו וימנעו ממנו שבט
ותוכחת וישאר סכל ובוזה הכל מביישים אמו לומר שהיא מנעה המוסר ממנו כי כן דרך הנשים לגעגע על בניהם א"כ הוא
גורם לבייש את אמו כי לא נמצא בו חכמה:

ג המים שנפסלו משתית בהמה, בכלים – פסולים, ובקרקעות – פְּשִׁיִּים. נפל לתוך דיו, קומום, וקנקנתום, ונשתנו מראיהן – פסולין. עשה בהם מלאכה, או ששרה בהן פתו – פסולין. שמעון התימני אומר: אפילו נתפנו לשרות בזה ונפל לשני – פְּשִׁיִּים.
ד הדיח בהם את הכלים, או שמחה בהם את המדות – פסולים. הדיח בהם פלים מורחים או חדשים – פְּשִׁיִּים. רבי יוסי פוסל בחדשים.
ה המים שהנחתום מטביל בהם את הגלסקין – פסולים. וכשהוא מדיח את ידיו בהן – פְּשִׁיִּים. הפל פְּשִׁיִּים לתן לידים, אפילו חרש, שוטף וקטן. מניח חבית בין ברכיו, ונוטל, מטח חבית על צדה, ונוטל. והקוף נוטל לידים. רבי יוסי פוסל בשני אלו.

פירוש ברטנורה

ג שנפסלו משתיית בהמה. כגון מחמת סרחון. אבל שנפסלו מחמת טיט, אפילו בקרקע פסולים: בכלים פסולים. דלא תקון רבנן נטילה אלא בראוין לשתיית בהמה: בקרקע פְּשִׁיִּים, להטביל הדיר, דהא מקור ניהו וכל גופו טובל בהן, ידיו לא כל שכן: קומום גומא בלע"ז: וקנקנתום. ודריאל"ל. ומוהיר כעין זכוכית: עשה בהן מלאכה או ששרה בהן פתו פסולין. משום דבטלן ונשתנו מתורת מים: אפילו נתכוון לשרות בזה. בתמיה, וכי אפילו נתכוון לשרות פתו במקום אחד ונפל במקום אחר יהיו פסולים, והלא לא נתכוון ולא בטלם, אלא ודאי כשרים הם. ואין הלכה כר' שמעון התמני:
ד או שמחה בהן את המדות. לחלוותי שנדבקה בהן, ואינה יוצאה אלא בדוחק. להכי תני לשון מוחי, כמו מוחי קרבי דתנן בפסחים פרק אלו דברים [ה' ס"ח]: פוסל בחדשים. דאע"פ שהם נקיים, אין רגילות להשתמש בהם עד שידחום תחילה. ואין הלכה כר' יוסי:
ה גלסקין. ככרות לחם נקי וטהור: ואם הדיח בהן ידיו. וטח את הגלסקין בידו: פְּשִׁיִּים. המים שבכלי לנטילה, שלא נעשית מלאכה במים שבכלי אלא במים שלקח בחפזו: מניח חבית בין ברכיו. וברכיו מסייעין לשפך. והיינו כח גברא, ומשום הכי לא פליג ר' יוסי בהא: ומטח חבית על צדה. ואפילו הלך וישב לו אח"כ והחבית שופכת מים כל היום כולו, מחמת הטייתו הוא, וחשיב כח גברא: והקוף. חיה ששמה מונא (אפפע) בלע"ז. ויש לה ידים כידו אדם: נוטל לידים. דכח נותן בעינו, כח אדם לא בעינו: ר' יוסי פוסל בשני אלו. בקוף, ובמטח חבית על צדה. בקוף, משום דבעינו כח אדם וליכא. ומטח חבית על צדה, לאו כח גברא חשיב ליה. ואין הלכה כר' יוסי:

משניות מבוארות – קהתי

לחים, כגון יין או שמן (עיי' בבא בתרא ה' י'). פסולים – לנטילת ידים. הדיח בהם פלים מורחים או חדשים – כלים חדשים, שאינם צריכים להדחה, פְּשִׁיִּים – לנטילת ידים, רבי יוסי פוסל בחדשים – שאף על פי שהם נקיים, אין רגילים להשתמש בהם עד שידחום תחילה, הלכך המים שהדחום בהם פסולים לנטילת ידים, כדין מים שנעשתה בהם מלאכה. ואין הלכה כרבי יוסי.

באור משנה ה

המים שהנחתום מטביל בהם את הגלסקין – לחמניות, קודם אפייתן, פסולים – לנטילת ידים, כדין מים שנעשתה בהם מלאכה. וכשהוא מדיח את ידיו בהן – אבל אם הנחתום מדיח ידיו במים, וטח בהם את פני הגלסקין, פְּשִׁיִּים – המים שבכלי לנטילת ידים, שלא נעשתה בהם מלאכה; ואף אין המים נמאסים בטבילת הידים (לבוש"י). ברם, יש סוברים, שאינם כשרים אלא כשהיו ידיו של הנחתום נטולות מקודם, אבל בטובל בהם סתם ידים פסולים (ב"ח). ויש כותבים, שאפילו לא היו הידים נטולות, לא נטמאו המים בגיעתם, שלנטילה לחולין לא החמירו חכמים לענין טומאה (משנה אחרונה; עיי' אורח חיים סימן קנט, יא). הפל פְּשִׁיִּים לתן לידים – לשפוך מים על ידיו של חברו לשם נטילת ידים, אפילו חרש, שוטף וקטן – שאינם בני דעת. מניח חבית – שיש בה מים, בין ברכיו – ומנענע בברכיו כל פעם שיצאו המים, ונוטל – את ידיו במים היוצאים ממנה, שהואיל והוא מסתייע בברכיו לשפוך את המים מן החבית על ידיו, הרי באים המים על ידיו מכוח אדם. מטח חבית על צדה, ונוטל – ידיו מן המים הנשפכים מן החבית, שאף על פי שבזמן הנטילה נשפכים המים על הידים מאליהם, מכל מקום הואיל והיטה בתחילה את החבית, ומחמת הטייתו נשפכים המים מהחבית, הרי זה כאילו באים מכוחו. והקוף נוטל לידים – שאין צריכים לכוח אדם ממש אלא לכוח נותן בלבד. רבי יוסי פוסל בשני אלו – במטח חבית ובקוף: במטח חבית על צידה, משום שלדעתו אין המים הנשפכים מן החבית נחשבים כאילו באים מכוח אדם; ובקוף, משום שצריכים כוח אדם ממש (ועיי' תפארת ישראל לענין פסק ההלכה).

באור משנה ג

משנתנו דנה במיני המים הפסולים לנטילת ידים.

המים שנפסלו משתית בהמה – כגון מחמת סרחון או מחמת טעם רע, פְּשִׁיִּים, פסולים – אם המים בכלים, הרי הם פסולים לנטילת ידים, שלא תיקנו חכמים נטילת ידים אלא במים הראויים לשתיית בהמה, ובקרקעות, פְּשִׁיִּים – ואם המים מכונסים בקרקע, הם כשרים להטביל בהם הידים, כדין מקוה, שהואיל וכשר לטבילת כל גופו, קל וחומר לטבילת ידיו. אבל מים שאינם ראויים לבהמה מחמת טיט המעורב בהם, אף לטבילת ידים פסולים (חרש; הראש; הגר"א). נפל לתוך דיו, קומום, וקנקנתום, ונשתנו מראיהן – של המים; קומום היינו שרף אילן; קנקנתום – צבע הנעשה ממים שיש בהם חומר נחושת; פסולין – המים לנטילת ידים. עשה בהם מלאכה, או ששרה בהן פתו, פסולין – לנטילת ידים, משום שביטלם, ונשתנו מתורת מים (חרש; ברטנורה); ויש מבארים הטעם, משום שנעשו כשופכים (הרמב"ם; ועיי' משנה אחרונה, שלדעתו גזרו בשריית הפת משום מלאכה). שמעון התימני אומר: אפילו נתפנו לשרות בזה ונפל לשני, פְּשִׁיִּים – לשון "אפילו" אינו מתיישב כאן ולכן יש מגיחים: אם נתכוון לשרות בזה ונפל בשני, כשרים (חרש; הראש). ויש מפרשים לפי הגירסה שלפנינו, שהואיל ותנא קמא אומר, שאם שרה בהן פתו, היינו שנתכוון לשרות, המים פסולים, אבל אם לא נתכוון לשרות בהן פתו, ונפלה לתוכם מאלה, כשרים. לפיכך בא שמעון התימני להשיענו, שאין צורך לומר שאם לא נתכוון לשרות פתו כלל ונפלה לתוכם מאלה, שהם כשרים, אלא אפילו נתכוון לשרות פתו בכלי זה ונפלה לכלי שני, המים שבתוכו כשרים. ברם, תנא קמא סובר, שאם נתכוון לשרות, אף על פי שנתכוון בזה ונפל בזה, מכל מקום פסולים (מהר"ם; עיי' "מלאכת שלמה"; משנה אחרונה). והלכה כתנא קמא.

באור משנה ד

הדיח בהם את הכלים – מים שהדיח בהם כלים, או שמחה בהם – שקינח וניקה בהם, את המדות – שמודדים בהם דברים

פ ר ק ש נ י

א נטל לידו אחת משטיפה אחת – ידו טהורה. לשתי ידיו משטיפה אחת – רבי מאיר מטמא עד שטיפל מרביעית. נפל כפר של תרומה – טהור; רבי יוסי מטמא.

ב נטל את הראשונים למקום אחד, ואת השניים למקום אחר, ונפל כפר של תרומה על הראשונים – טמא, ועל השניים – טהור. נטל את הראשונים ואת השניים למקום אחד, ונפל כפר של תרומה – טמא. נטל את הראשונים, ונמצא על ידיו קיסם או צרור – ידיו טמאות, שאין המים האחרונים מטהרים אלא המים שעל גבי היד. רבן שמעון בן גמליאל אומר: כל שהוא מברית המים – טהור.

פירוש ברטנורא

ב א נטל ידו אחת משטיפה אחת. קא קרי שטיפה אחת כל זמן שלא נטל כי אם פעם אחת עד הפרק. וכידו אחת הוא דסגי בפעם אחת, אע"ג דאין בכלי רביעית אלא דאתו משיירי טהרה. אבל לשתי ידיו, אע"ג דאתו משיירי טהרה לא מהני עד שיטול שתי פעמים. ראשונים עד הפרק, ושניים עד הפרק. ורמב"ם מפרש, משטיפה אחת משפכה אחת. וכשנטל שתי ידיו בשפכה אחת, המים מטמאין בידו אחת, ונמצא רוחץ השניה במים שנטמא ולא טהרו ידיו עד שיטול מים שניים מרביעית, אבל כשנטל ידו אחת בלבד, בשפכה אחת נטהרה ידו, וכשנטל מים שניים לטהר המים שעל ידו סגי בכחות מרביעית. ואין הלכה כר' מאיר: **נפל כפר של תרומה.** היכא דנטל את הראשונים מרביעית ונפל עליהם כפר של תרומה, או נגע בכפר של תרומה עם המים שבדיו קודם שנגבם, או קודם שישפוך עליהם מים שניים: טהור. דכי היכי דמהנו לטהר ידיו מהנו נמי לטהר עצמן: ר' יוסי מטמא. דסבר לטהר ידיו מהנו, אבל אינהו גופיהו טמאים:

ב נטל את הראשונים למקום אחד. שנטל את הראשונים בכחות מרביעית, כגון דאתו משיירי טהרה, וצריך לטול את השניים. ונטל את הראשונים בוית, זו, ושניים בוית אחרת: **ונפל כפר של תרומה.** למקום שנפלו ראשונים: טמא, הכבר. והוא הדין אם נגע הכפר במים ראשונים שעל ידיו שהכפר טמא: **על השניים טהור.** דשניים מטהרים הן. אבל נטל ראשונים ושניים למקום אחד ונפל כפר של תרומה על המים, טמא, כדקתני סיפא שאין השניים מטהרים אלא מים שעל גבי היד, כלומר הראשונים שעל גבי ידיו, השניים מטהרים, אבל הראשונים שנפלו לארץ, אין השניים מטהרים: **ונמצא על ידיו קיסם או צרור.** אע"פ שהן רפויין ולא חיצו שהמים באים בהם: **ידיו טמאות.** אע"פ שנתן בהן את השניים. משום דמים שעל הצרור נטמאו מחמת ידיו, ואין המים השניים מטהרים אלא מים שעל גבי היד, ולא מים שעל גבי צרור וקיסם. פירוש אחר ונמצאת על ידיו קיסם או צרור, וכל דבר החוצץ בנטילת ידים אע"פ שנתן על ידיו מים שניים, טמאות הידים, ולא טהרו מחמת המים שניים, שאין המים השניים מטהרים אלא המים שעל גבי היד, לא הידים עצמן: **כל שהוא**

משניות מבוארות – קהתי

ב א ו ר מ ש נ ה א

ובשתי ידיו משמע, שלא מועילה שטיפה אחת, ואפילו היא מרובה כשתיים. וצריך לחלק, שבשתי ידיו כשנטולן בשפכה אחת, יש שנטמאים המים בידו אחת ורוחץ השניה במים שנטמאו (בסברת הרמב"ם לפי פירוש). ולכן צריכים מים שניים; וסובר התנא של משנתנו, שבכגון זה שלא נטהרו הידים במים ראשונים, צריך מים שניים לטהר הידים עצמן (ענין "משנה אחרונה" שמכל מקום עדיין קשה לו בענין זה, והוא בא לידי מסקנה, שמה שמשתנת מחלקת בין יד אחת לשתי ידים אין להלכה כן).

ב א ו ר מ ש נ ה ב

נטל את הראשונים – המים הראשונים, למקום אחד – שנפלו המים למקום אחד בארץ, ואת השניים למקום אחר – והמים השניים נטל למקום אחד, ונפל כפר של תרומה על הראשונים – למקום שנפלו בו המים הראשונים, טמא – הכיכר, שהמים הראשונים טמאים, ומטמאים את הכיכר; והוא הדין אם נגע הכיכר במים ראשונים שעל ידיו, שהכיכר טמא (הר"ם; ברטנורא). ועל השניים – ואם נפל הכיכר למקום שנפלו בו המים השניים, טהור – הכיכר, שהמים השניים טהורים הם (ענין "תוספות יום טוב", שמבואר שם הטעם, למה מים ראשונים אינם חוזרים ומטמאים את המים השניים).

נטל את הראשונים ואת השניים למקום אחד – שנשפכו שניהם בזה אחר זה לאותו מקום בארץ, ונפל כפר של תרומה – על המים, טמא – הכיכר, כמבואר הטעם להלן, לפי שאין המים השניים מטהרים אלא את המים הראשונים שעל גבי היד, אבל לא אותם שעל גבי הקרקע. נטל את הראשונים – המים הראשונים, ונמצא על ידיו קיסם או צרור – אף על פי שהיו רפויים, ובאו בהם המים, ואין כאן חציצה, ידיו טמאות – אף לאחר שנתן עליהן מים שניים, שאין המים האחרונים – היינו השניים – מטהרים אלא המים שעל גבי היד – ולא המים שעל גבי קיסם או צרור, והמים שעליהם שנטמאו מחמת הידים חוזרים ומטמאים את הידים (הר"ם; והר"ש). ויש מפרשים: ונמצא על ידיו קיסם או צרור – היינו דבר החוצץ בנטילת ידים, אף על פי שנתן על ידיו מים שניים, לאחר שהסיר את הדבר החוצץ, ידיו טמאות. ולא נטהרו על ידי המים השניים, שאין המים השניים מטהרים אלא המים שעל גבי היד, ולא הידיים

נטל לידו אחת – שלא רצה לטהר אלא יד אחת ("תפארת ישראל"), **משטיפה אחת –** אפילו משטיפה אחת, שלא שפך עליה מים אלא פעם אחת, **ידו טהורה –** אף על פי שלא היה בכלי שיעור רביעית, אלא שבאים המים משיירי טהרה (ענין לעיל א. א.). **לשתי ידיו משטיפה אחת –** נטל שתי ידיו משטיפה אחת, **רבי מאיר מטמא –** את הידים, **עד שטיפל מרביעית –** אלא אם כן שפך על ידו בשטיפה אחת רביעית הלוג מים. רבי מאיר סובר, שהנטל שתי ידיו, אם הוא שופך עליהן מים פעמיים, הרי הן טהורות, אף על פי שאין בכלי רביעית, אלא שבאים המים משיירי טהרה, אבל אם הוא שופך עליהן פעם אחת בלבד, אינן טהורות אלא אם כן שפך עליהן רביעית. **נפל כפר של תרומה –** לתוך האם שנטל בהם את ידיו; פסיקה זו היא משל לרבי רבי מאיר, שהם נטל שתי ידיו ברביעית הלוג מים, ונפל על המים כיכר של תרומה, **טהור –** הכיכר, שהמים עצמם טהורים כמו הידים. **רבי יוסי מטמא –** את הכיכר, שלדעת רבי יוסי המים אמנם טיהרו את הידים, אבל הם עצמם נטמאו מחמת הידים ומטמאים את הכיכר.

בארנו משנתנו לפי רוב המפרשים. אבל הרמב"ם מפרש אותה בדרך אחרת, שכן לשיטתו (כפי שכבר הבאנו לעיל, בפתיחה למסכתנו, ובשולי הבאר למשנה א. א.) דנה משנתנו במים שניים ולענין נטילת ידים לתרומה (ענין פירוש המשנה להרמב"ם; וענין ברטנורא "תוספות יום טוב"). והגר"א גורס במשנתנו גירסה דלקמן:

"נטל לידו אחת משטיפה אחת. ידו טהורה ורבי מאיר מטמא. לשתי ידיו משטיפה אחת, עד שישטול מרביעית – כלומר במקום שצריך לטול רק יד אחת ונטל מכלי שיש בו רביעית, ולא נתן על ידו כל הרביעית אלא שייר הימנה, ולא עשה אלא שטיפה אחת, ידו טהורה. ורבי מאיר מטמא אפילו לידו אחת, עד שיתן עליה רביעית שלמה או שתי שטיפות. לשתי ידיו משטיפה אחת. דברי הכל עד שיטול מרביעית – כלומר עד שישפוך כל הרביעית; או אם שייר הימנה, צריך לעשות שתי שטיפות ("אלוהי רבא")."

ובעל "משנה אחרונה" מתעכב על כך, שלא נתפרש הטעם משום מה יש חילוק בין יד אחת לשתי ידיו. והוא כותב, שבחוספות (חולין קז, א) מבואר, שמה ששינו במשנתנו, שיד אחת טהורה בשטיפה אחת, היינו בכגון שהיתה אותה שטיפה מרובה כשתיים, כלומר שיש בה שיעור פעמיים עד הפרק;

ג הידיים מטמאות ומטהרות עד הפרק. כיצד? נטל את הראשונים עד הפרק, ואת השניים חוץ לפרק, וחזרו ליד – מהורה. נטל את הראשונים ואת השניים חוץ לפרק, וחזרו ליד – ממאה. נטל את הראשונים לידו אחת, ונמלך ונטל את השניים לשתי ידיו – טמאות. נטל את הראשונים לשתי ידיו, ונמלך ונטל את השניים לידו אחת – ידו מהורה. נטל לידו אחת, ושפשה בחברתה – ממאה; בראשו או בכתל – מהורה. נמלך ארבעה וחמשה זה בצד זה, או זה על גבי זה, ובכלבד שירפו, שיבואו בהם המים.

פירוש ברטנורא

מבריית המים מהורה. כגון יבחושים ויתושים הגדלים במים, אם נפלו על הידים בשעת נטילה, אינן חוצצים, הואיל והן מבריית המים. ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל:

ג חזרו ליד מהורה. דכיון דראשונים לא יצאו חוץ לפרק, לא נטמאו השניים בציאתן חוץ לפרק. אבל כשיצאו ראשונים ושניים חוץ לפרק וחזרו ליד, ממאה, לפי שנטמאו השניים בראשונים שחוץ לפרק, שאין השניים מטהרים הראשונים [היוצאים] חוץ לפרק, אלא עד הפרק בלבד הן מטהרין: נטל את הראשונים לידו אחת. שנמל במים ראשונים כל יד ויד בפני עצמה, ואח"כ צירף שתי ידיו לשפוך עליהם מים שניים, ידיו טמאות. דכשצירף ידיו נטמאו ידיו בנגיעתן זו בזו, דמים שעל גבי זו מטמאים מים שעל גבי חברתה, כמו שהיו מטמאים ככר של תרומה, ונטמאו הידים מחמת משקן טמאים. וכשנטל את השניים לא טיהרו את הראשונים, כיון שנטמאו מחמת מים של חברתה, אלא אדרבא גם השניים נטמאו בהן. ודוקא כשנטל את הראשונים זו לעצמה וזו לעצמה, אבל אם נטל את הראשונים לשתי ידיו כאחת, נחשבות שתי ידים כיד אחת ואין מיטמאות זו בזו. כך מצאתי פירוש משנה זו בפירושי רבותי. ורמב"ם פירש, נטל את הראשונים לידו אחת, שנתן מים ראשונים על גבי יד אחת בלבד, ואח"כ צירף שתייהן לשפוך עליהן מים שניים, ידיו טמאות. שהמים שניים מיטמאין באותה היד שלא נטהרה, וחוזרים ומטמאים היד המטהרה: ושפשה בחברתה. שלא נטלה. נטמאו המים שעליה מחמת חברתה דלא נטלה, וחוזרים ומטמאין את היד שנמל: בראשו או בכתל. אם שפשה בראש או בכתל כדי לנגבה: מהורה. ואם לאחר ששפשה חזר ונגע באותן המים שבאו מידו לראש או לכתל, טמאה. שאותן מים טמאין הן וחוזרים ומטמאים היד שנגעה בהן. אע"ג דכל כמה דלא שפשה [לא מיטמאים] [מטהרין]. כצ"ל] כששפשה, כי שפשה וחזר ונגע, גרע מפי: נוטלים ארבעה וחמשה זה בצד זה. ואין חוששים משום ארבעה דברים, משום שמא נטמאו כשנפלו מיד זה

משניות מבוררות – קהתי

מים ראשונים, וחוזרים ומטמאים את היד השנייה במגע (רמב"ם; הגר"א). ויש מפרשים: נטל את הראשונים לידו אחת – כלומר שנמל במים ראשונים כל יד ויד בפני עצמה, ונמלך ונטל את השניים לשתי ידיו – שצירף אחר כך את שתי ידיו ושפך עליהן מים שניים, טמאות – הידים, שכשצירף את ידיו, נטמאה כל אחת מהן מן המים הראשונים שבחברתה, שהמים על גבי זו מטמאים את המים שעל גבי חברתה, וגם את היד, כשם שמטמאים כיכר של תרומה שנגע בהם, וכשנטל את המים השניים לא טיהרו את המים הראשונים, מאחר שנטמאו מחמת המים של חברתה, אלא אדרבא אף השניים נטמאו בהם, הלכך ידיו טמאות, וצריך לנגבן ולחזור ולנטלן כדיון. ברם, אם לא נטל במים הראשונים כל יד ויד בפני עצמה, אלא את שתי ידיו כאחת, הרי הן נחשבות כיד אחת ואינן מטמאות זו את זו (הר"ם; הרא"ש; עיין "תפארת ישראל" ו"משנה אחרונה"). נטל את הראשונים לשתי ידיו – שבשעת נטילה ראשונה צירף שתי ידיו ונטלן כאחת, ונמלך ונטל את השניים לידו אחת – כלומר ששפך את המים השניים על כל יד בפני עצמה, ליד מהורה – ויש גורסים: ידיו טהורות (עיין "מלאכת שלמה"), שכיון שנטל בראשונים שתי ידיו כאחת, אין הבדל אם נטל במים השניים כל יד ויד בפני עצמה או את שתייהן כאחת, ושתייהן טהורות (עיין "תפארת ישראל"). ויש מפרשים, שאם נמלך ונטל במים השניים ידו אחת בלבד, הרי אותה היד שנטלה שנית, טהורה (רמב"ם). נטל לידו אחת, ושפשה בחברתה – שלא נטלה, טמאה – היד שנטלה, שנטמאו המים שעליה במגע חברתה, וחוזרים המים ומטמאים אותה; בראשו או בכתל – שפשה את היד שנטל בראשו או בכתל כדי לנגבה, מהורה – היד, שהראש והכתל אינם טמאים ואינם מטמאים אותה. נוטלין ארבעה וחמשה – בני אדם, זה בצד זה – שמקריבים ידיהם אלו לאלו, ושופכים עליהן מים בבת אחת מכלי רחב, או זה על גבי זה – שהידיים הן זו על גבי זו, והמים נשפכים על כולן כאחת, ואין חוששים לא משום טומאה, שמא נטמאו הידים כשנפלו המים מידו של זה לידו של זה, ולא משום מים שנעשתה בהם מלאכה, ולא משום כלי, שמא לא נטלו מן הכלי, ולא משום שמא לא נטלו מן הרביעית, לפי שכולן נחשבות כיד אחת, ובכלבד שירפו – ידיהם, שיבואו בהם המים – לכל הידים, ולא תהיה בהן חציצה, שהרי אם יהדקו הידים זו לזו לא יבואו המים במקום חיבור הידים.

עצמן (רמב"ם). רבן שמעון בן גמליאל אומר: קל שהוא מקריבת המים – שנברא מן המים, כגון התולעים שבמים, מהורה – אם נמצא על ידיו לאחר נטילה. רבן שמעון בן גמליאל בא להוסיף על דברי תנא קמא, שהואיל ואמר תנא קמא, שאין המים השניים מטהרים אלא המים שעל גבי היד, בא רבן שמעון בן גמליאל לומר, שאף אם נמצא על היד דבר שהוא מבריית המים, כגון יבחושים אדומים, המים השניים מטהרים אותם (הר"ם; הרא"ש). ויש מפרשים, שרבן שמעון בן גמליאל מדבר לענין חציצה, שכל שהוא מבריית המים, אם נפל על הידים בשעת נטילה, אינו חוצץ, והידיים טהורות (רמב"ם; ברטנורא). ואין הלכה כרבן שמעון בן גמליאל.

באור משנה ג

הידיים מטמאות – כלומר טמאות בטומאת ידיים, ומטהרות – בנטילת ידיים, עד הפרק – יש מפרשים: עד מקום חיבור כף היד לקנה הזרוע, היינו כל פיסת היד (הור"ף); ויש מפרשים: עד מקום חיבור האצבעות לכף היד (הרא"ש); עיין אורח חיים סוף סימן קסא; ועיין משנה ברורה וביאור הלכה); ויש מבארים: עד הפרק האמצעי של האצבעות (עיין "עשרת דקנים" באורח חיים סס). כיצד? נטל את הראשונים – המים הראשונים, עד הפרק – כשיעור שצריך לנטל, ואת השניים – המים השניים, חוץ לפרק – כלומר שפך גם חוץ לפרק, וחזרו – המים מחוץ לפרק, ליד – לתוך הפרק, מהורה, היד, לפי שהמים השניים, שהיו חוץ לפרק וחזרו ליד, טהורים הם, שאין הידים טמאות חוץ לפרק, ואינן מטמאות שם את המים. נטל את הראשונים ואת השניים חוץ לפרק – שגם המים הראשונים וגם השניים יצאו מתוך הפרק לחוץ לפרק (הגר"א), וחזרו ליד – לתוך הפרק, טמאה – היד, שהמים הראשונים שיצאו חוץ לפרק נטמאו תחילה מנגיעתם בידו בתוך הפרק, ונשארו בטומאתם אף לאחר שנטל את המים השניים, שאין המים השניים מטהרים אלא את המים הראשונים שעד הפרק, ולא את המים שחוץ לפרק, וזהו ששינוי לעיל, שהידיים מיטהרות עד הפרק, הלכך כשחזרו המים מחוץ לפרק לידו, טמאוה (עיין רש"י סוטה ד, ב, שיש לו גירסה אחרת במשנתנו; ועיין רש"י כאן). נטל את הראשונים לידו אחת – שלא נטל אלא יד אחת, ונמלך ונטל את השניים לשתי ידיו – שקריב את ידיו זו לזו ושפך שנית על שתייהן, טמאות – הידים, שהמים השניים נטמאו מחמת היד שלא נטלה בתחילה, שהרי לגבי אותה היד הם

ד ספק נעשה בהם מלאכה ספק לא נעשה בהם מלאכה, ספק יש בהם פשעור ספק שאין בהם פשעור, ספק ממים ספק מהורין – ספקן מהור; מפני שאמרו: ספק הידים לטמא ולטמא ולטהור – מהור. רבי יוסי אומר: לטהור – טמא. פיצד? היו ידיו טהורות, ולפניו שני כפרים טמאים, ספק נגע ספק לא נגע; היו ידיו טמאות, ולפניו שני כפרים טהורים, ספק נגע ספק לא נגע; היו ידיו אחת טמאה ואחת טהורה, ולפניו שני כפרים טהורים, נגע באחד מהם, ספק בטמאה נגע ספק בטהורה נגע; היו ידיו טהורות ולפניו שני כפרים, אחד טמא ואחד טהור, נגע באחד מהם, ספק בטמא נגע ספק בטהור נגע; היו ידיו אחת טמאה ואחת טהורה, ולפניו שני כפרים, אחד טמא ואחד טהור, נגע בשניהם, ספק בטמא נגע ספק בטהור, או טהורה בטמא וטמאה בטהור – הידים כמו שהיו, והכפרים כמות שהיו.

פרק שלישי

א המכניס ידיו לבית המנוגע – ידיו תחלות; דברי רבי עקיבא. וחכמים אומרים: ידיו שניות. כל המטמא בגדים

פירוש ברטנורא

ליד זה, ושמו יש להם דין מים שנעשה בהן מלאכה, ומשום שמו לא נטלו מן הכלל, ומשום שמו לא נטלו מן הרביעית; ובלבד שירפו. ידיהם שלא תהיה שם חציצה:

ד ספק נעשה בהן מלאכה. ומלאכה פוסלת מים לנטילה, כרתגן בפרק קמא: טמאים. פסולים לנטילה: ספקין טהור אפילו יש במים שנטל כל כך הנך ספקות. והיינו ספק ליטהר דפליגי בסיפא רבנן ור' יוסי. ואין הלכה כר' יוסי: ספק ידים ליטמא ולטמא. לקמן באידך בבא מפרש לה: שני כפרים טמאים. דאוכלים טמאים מטמאים את הידים, כרתגן לקמן בפרק ג' (משנה ב'), כל הפוסל את התרומה מטמא את הידים להיות שניות: שני כפרים טהורים. בשל תרומה איירי. שהידיים פוסלות את התרומה: הידים כמו שהיו והכפרים כמות שהיו. הטמא בטומאתו והטהור בטהרתו:

ג א המכניס ידיו לבית המנוגע ידיו תחילות. פוסל אחד בחולין, דראשון עושה שני בחולין. ומטמא אחד ופוסל אחד בתרומה. ומטמא שנים ופוסל אחד בקודש: כל המטמא בגדים בשעת מנוגע. כגון זובו של זב ורוקו, וכל הני דרתגן בפרק בתרא דובים שהנוגע בהן מטמא בגדים בשעת מנוע: וכי האיד

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ד

משנתנו באה לפרש את הכלל ששינוי (טהרות ד, 1): ספק הידים ליטמא ולטמא ולטהור – טהור.

ספק נעשה בהם מלאכה – במים שנטל בהם את ידיו, והרי שנפסלו לנטילת ידים, ספק לא נעשה בהם מלאכה – והיו כשרים לנטילה: ספק יש בהם פשעור ספק שאין בהם פשעור – כלומר שהיה לו ספק במים שנטל בהם את ידיו, אם היה בהם כשעור רביעית הלוג, אם לא; ספק טמאים – פסולים לנטילת ידים, ספק מהורין – שהיה לו ספק במים שנטל בהם, אם היו פסולים לנטילה או כשרים, ספקן טהור – ואפילו היו במים שנטל בהם כל אותם הספקות יחד, ידיו טהורות (הר"ש): מפני שאמרו – חכמים (טהרות ד, 1: יא): ספק הידים לטמא ולטמא – כמבואר לקמן, ולטהור – ספק טהור את ידיו ספק לא טהור, כמבואר לעיל: ספק נעשה בהם מלאכה וכו', טהור – ספקן טהור, שהואיל וטומאת הידים מדברי סופרים, הקלו בספקן. רבי יוסי אומר: לטהור – ספק הידים ליטהר, טמא – ספקן טמא, שכיון שהיו הידים בחזקת טומאה, לא טהרו אותן חכמים מספק, שאין ספק מוציא מידי ודאי (הרא"ש). ברם, בספק ידים ליטמא ולטמא, אף רבי יוסי מודה, שספקן טהור. פיצד – ספק הידים ליטמא ולטמא? היו ידיו טהורות, ולפניו שני כפרים טמאים – ואוכלים טמאים מטמאים את הידים מגזירת חכמים, כמו שנשנה להלן (ג, ב): "כל הפוסל את התרומה מטמא את הידים להיות שניות" (הר"ש; הרא"ש; ברטנורא); או שהיו הכיכרים ראשונים לטומאה, וכל הנוגע בידיה בראשון לטומאה, ידיו טמאות (ענין "משנה אחרונה"). ספק נגע – בידיה בכיכרות, ונטמאו ידיו, ספק לא נגע – והרי זה ספק הידים להיטמא; היו ידיו טמאות, ולפניו שני כפרים טהורים – של תרומה, ספק נגע – בכיכרות, וטימאו הידים את הכיכרות, ספק לא נגע – בהם; והרי כאן ספק הידים לטמא; היו ידיו אחת טמאה ואחת טהורה, ולפניו שני כפרים טהורים – של תרומה, נגע באחד מהם – באחד מן הכיכרות, ספק בטמאה נגע – בידיה הטמאה נגע בכיכר, ספק בטהורה נגע – בידיה הטהורה נגע בו; והרי גם כאן ספק הידים לטמא; היו ידיו טהורות ולפניו שני כפרים, אחד טמא

ואחד טהור, נגע באחד מהם, ספק בטמא נגע – ונטמאו ידיו, ספק בטהור נגע – והרי זה ספק הידים להיטמא; היו ידיו אחת טמאה ואחת טהורה, ולפניו שני כפרים, אחד טמא ואחד טהור, נגע בשניהם, ספק בטמא נגע ספק בטהור נגע; או שהיו הטהורות נגעה בכיכר הטמאה נגעה בכיכר הטמאה, והידי הטהורה נגעה בכיכר הטמאה, או טהורה בטמאה וטמאה בטהור – או שהידי הטהורה נגעה בכיכר הטמא, והידי הטמאה נגעה בכיכר הטמאה; בכל 200 ספקות הללו. הידים כמו שהיו, והכפרים כמות שהיו – הידים הטהורות והכיכרים הטהורים עומדים בטהרתם כמו שהיו.

משנתנו נקטה את שש הדוגמאות בדרך של "לא זו אף זו", שכן בשתי הדוגמאות הראשונות, שאפשר לומר, שמו לא נגע כלל, הרי פשוט שטהור; ובשתי הדוגמאות האמצעיות, אף על פי שיש ודאי מגע, מכל מקום אנו אומרים: שמו בטהור נגע; ובשתי הדוגמאות האחרונות, הרי ודאי יש מגע בטמא, ואף על פי כן הטהור נשאר בטהרתו, שאנו תולים שנגעה טמאה בטמא וטהורה בטהור ("משנה אחרונה").

באור משנה א

המכניס ידיו לבית המנוגע – לבית הטמא מחמת נגע צרעת שבו, ידיו תחלות – נעשות ראשון לטומאה, אף על פי שגופו לא נטמא אלא אם כן נכנס לבית ראשו ורובו, דברי רבי עקיבא – כמו שנבאר טעמו להלן; וחכמים אומרים: ידיו שניות – לטומאה. בגמרא (חולין לג, ב) מבואר טעם המחלוקת, לפי שהכמים גזרו טומאה על הידים שהוכנסו לבית המנוגע משום ביאת כל גופו, וסובר רבי עקיבא שעשו חכמים ידיו כגופו, וכשם שהכנסו ראשו ורובו לבית המנוגע הריהו נעשה ראשון לטומאה מן התורה, כמו שנאמר (ויקרא יד, ח): "והבא אל הבית כל ימי הסגיר אתו, יטמא עד הערב", כך המכניס ידיו לבית המנוגע, נעשות ידיו בלבד ראשון לטומאה מגזירת חכמים; וחכמים סוברים, שלא גזרו על הידים שהוכנסו לבית המנוגע אלא כמו בסתם ידים, שיהיו שניות לטומאה (ונפקא מינה, שאפילו נטלן תחילה וטיהרן מטומאת סתם ידים, ומיד הכניסן לבית המנוגע, ולא נגעו בשום דבר, הרי הן שניות מחמת ביאת לבית המנוגע. – רש"י שם; עיין מה שהבאנו בשולי הביאור של משנתנו). כל המטמא בגדים בשעת

בשעת מגעו – מטמא את הידים להיות תחלות; דברי רבי עקיבא. וחכמים אומרים: להיות שניות. אמרו לו לרבי עקיבא: היכן מצינו שהידיים תחלה בכל מקום? אמר להם: וכי היאך אפשר להן להיות תחלה, אלא אם כן נטמא גופו? חוץ מזה. האכלין והפלים שנטמאו במשקין – מטמאין את הידים להיות שניות; דברי רבי יהושע. וחכמים אומרים: את שנטמא בראב הטמאה – מטמא את הידים; בולד הטמאה – אינו מטמא את הידים. אמר רבן שמעון בן גמליאל: מעשה באשה אחת שבאת לפני אבא, אמרה לו: נכנסו ידי לאויר פלי חרש. אמר לה: בתי, ובמה היתה טמאתו? ולא שמעתי מה אמרה לו. אמרו חכמים: מכאן הדבר. את שנטמא בראב הטמאה – מטמא את הידים; בולד הטמאה – אינו מטמא את הידים.

ב כל הפוסל את התרומה – מטמא את הידים להיות שניות. היד מטמאה את חברתה; דברי רבי יהושע.

פירוש ברטנורה

אפשר להן להיות תחילה. שאין ראוי להיות תחילה אלא הנוגע באב הטמאה. ואם נגע בידיו באב הטמאה, נטמא כל גופו. הלכך אין בידו למצוא ידים תחילה, חוץ מהמכניס ידיו לבית המנוגע, שאם הכניס ידיו לא נטמא כולו, והמטמא בגדים בשעת מגעו, שאף על פי שהוא חשוב אב הטמאה לטמא בגדים ולעשות ראשון ושני, אינו חשוב אב הטמאה לטמא אדם, אבל מטמא את הידים שנגעו בו להיות תחלות. ואין הלכה כר' עקיבא: את שנטמא באב הטמאה. כלומר, אוכלים וכלים שנטמאו באב הטמאה: מטמאין את הידים. ולא אוכלים וכלים שנטמאו במשקין, דאין שני עושה שני. והלכה כחכמים: במה היתה הטמאה, של תנור, באב הטמאה או במשקה:

ב כל הפוסל את התרומה. דהיינו שני לטמאה, שהוא פוסל שלישי בתרומה: היד מטמאה את חברתה. מי שהיתה ידו אחת טמאה ונגעה בידו האחרת

משניות מבוארות – קהתי

אמרו חכמים: מבאר הדבר – אין מקום לספק בענין זה, שכבר מבאר הדבר היטב (מחורם): את שנטמא בראב הטמאה – כלי חרס שנטמא באב הטמאה, מטמא את הידים – שנכנסו לאויריו; בולד הטמאה – אבל כלי חרס שנטמא במשקים טמאים, שהם ראשון לטמאה, ונעשה הכלי שני לטמאה, אינו מטמא את הידים – שנכנסו לאויריו. יש מפרשים: מבאר הדבר – מאחר שהוצרך לשאול אותה "במה היתה טומאתו", שאילו אף אם נטמא בולד הטמאה מטמא את הידים, לא היה צריך לשאול זאת (הרא"ש); עיין "תפארת ישראל"; ועיין "חזון נחום" שמקשה על פירוש זה, שאולי הוצרך לשאול. משום שאפשר שלא נטמא התנור אלא שהיה חרושבת שנטמא. לפי שאינה בקיאה בדיני טומאה.

משנתנו עוסקת בידים שהוכנסו לבית המנוגע, או שנגעו במטמא בגדים בשעת מגעו או שנגעו בראשון לטמאה, ולדעת חכמים, אף בידים אלו שטומאתן ודאית לא גזרו אלא כמו בסתם ידים, שיהיו שניות לטמאה. וכן כותב הרמב"ם (הל' אבות הטומאות ח, ב): "כל הנוגע בידיו בראשון לטמאה, בין שהיה אותו ראשון אדם או כלי או אוכל או משקין טמאים – נטמאו ידיו בלבד עד הפרק, וכן המכניס ידיו לאויר כלי חרס שנטמא באב הטמאה, או שהכניס ידיו לבית המנוגע – נטמאו ידיו, וטומאת הידים מדברי סופרים. – הידים שניות מדברי סופרים לעולם, שאין טומאתן אלא מדבריהם, וכשגזרו הטומאה עליהן, גזרו שיהיו כשני לטמאה. אפילו הכניס ידיו לבית המנוגע או שנגע בידיו באדם שנטמא בגדים עד שלא פירש ממטמאיו – הרי ידיו שניות".

וכותב בעל "תפארת ישראל" שטומאת ידים זו שבמשנתנו היא גזירת חכמים קדומה, קודם שגזרו על שמונה עשר הדברים בעליית חנניה, וביניהם גם על סתם ידים שיהיו שניות לטמאה (עיין "תוספות יום טוב"; ועיין תוספות חדשים. שמבאר שם, שמה שגזרו בעליית חנניה על סתם ידים לאו משום שטומאה היא, אלא משום שסתם ידים עסקניות הן, ושלא נגעו במקום הלכלוך והחומה).

ובעל "משנה אחרונה" כותב, ששלוש גזירות גזרו בידים: בראשונה גזרו חכמים על ידים שנגעו בראשון לטמאה, שאף על פי שהגוף לא נטמא, הידים נעשות שניות לטמאה; אחר כך בא שלמה המלך וגזר על סתם ידים, שיהיו טמאות לענין קודש, אבל לא לענין תרומה; ואחר כך באו חכמים וגזרו על סתם ידים אף לענין תרומה, כמו שזכרנו בגמרא (שבת יד, ב). וכן כותב הרמב"ם (הל' אבות הטומאות ח, ח): "שלמה המלך ובית דין גזרו על כל הידים שיהיו שניות, ואף על פי שלא ידע בודאי שנטמא, מפני שהידיים עסקניות ולא גזר שלמה על ידים טומאה אלא לקודש, ואחר כך גזרו חכמים שאחרי אף לתרומה".

באור משנה ב

כל הפוסל את התרומה – כלומר שני לטמאה, שהוא פוסל את התרומה במגעו, מטמא את הידים – שנגעו בו, להיות שניות לטמאה, כדעת רבי יהושע במשנה הקודמת; וכן היד מטמאה

מגעו – כגון אדם הנוגע בזב או במשכבו או ברוקו, בזבה או בנדה, שהוא מטמא בגדים וכלים שנוגע בהם בשעת מגעו בטומאה, מטמא את הידים – של אדם אחר, שנוגע בהן קודם שפירש מן הטמאה, להיות תחלות – ראשון לטמאה, אף על פי שאינו מטמא את גופו, כמו שדרשו מן הפסוק "כבס בגדיך" (ויקרא טו, ה-יא; נא-כב; כז) – בגד הוא מטמא ואינו מטמא אדם וכלי חרס (עיין זבחים ט, א); דברי רבי עקיבא – שהואיל והוא אב הטמאה לטמא במגעו בגדים וכלים, כל זמן שלא פירש מן הטמאה, לפיכך גזרו חכמים שיטמא אף את הידים להיות ראשון לטמאה. ויחכמים אומרים: להיות שניות – אף במטמא בגדים בשעת מגעו לא גזרו שיטמא את הידים של אחר אלא להיות שניות לטמאה, כשאר סתם ידים, שלא הברילו חכמים בגזירות הידים, ובכולן לא גזרו אלא שיהיו שניות לטמאה. אמרו לו לרבי עקיבא: היכן מצינו שהידיים תחלה בכל מקום – שהוא, כלומר באיזה מקום אנחנו מוצאים, שהידיים של אדם נעשו ראשון לטמאה, בזמן שכל גופו לא נטמא? אמר להם – רבי עקיבא לחכמים: וכי היאך אפשר להן להיות תחלה, אלא אם כן נטמא גופו? אי אפשר אמנם שיהיו הידים ראשון לטמאה אלא אם כן נטמא גופו, שאם נגע בידיו באב הטמאה הרי נטמא כל גופו ונעשה ראשון, ובאמת אין אנו מוצאים בשום מקום שיהיו הידים בלבד ראשון לטמאה, חוץ מזה – המכניס ידיו לבית המנוגע, שלא נטמא כל גופו, והמטמא בגדים בשעת מגעו, שאף על פי שהוא אב הטמאה לטמא בגדים וכלים ולעשותם ראשון לטמאה, אינו מטמא אדם, אבל מטמא את הידים שנגעו בו להיות ראשון לטמאה. ואין הלכה כרבי עקיבא. האכלין והפלים שנטמאו במשקין – ונעשו שניים לטמאה (כמבאר בסוף מסכת זבחים). מטמאין את הידים להיות שניות – לטמאה, מגזירת חכמים; דברי רבי יהושע. וחכמים אומרים: את שנטמא בראב הטמאה – כל דבר שנטמא באב הטמאה ונעשה ראשון לטמאה, מטמא את הידים – להיות שניות, בין שהיה אותו ראשון אדם או כלי או אוכל או משקה; בולד הטמאה – אבל דבר שנטמא בראשון לטמאה ונעשה שני, כגון כלי או אוכל, אינו מטמא את הידים – שאין שני עושה שני. והלכה כחכמים. אמר רבן שמעון בן גמליאל: מעשה באשה אחת שבאת לפני אבא, אמרה לו – לאבא: נכנסו ידי לאויר פלי חרש – טמא. אמר לה: בתי, ובמה היתה טמאתו? של כלי חרש? ולא שמעתי מה אמרה לו – מה השיבה לאבא על שאלתו, ומה השיב לה לפי תשובתה.

פירוש ברטנורא

משניות מבוארות – קהתי

מכאן ועד סוף פרקנו עוסקות המשניות בדין כחבי הקודש משמטמים את הידים, כפי שכבר נזכר במשנה הקודמת. – וכוחת הרמב"ם (בפירושו למשנתנו) "כבר בארנו בסוף משכת זבחי את היסבה אשר בעבורה גזרו על כחבי הקודש, שיהיו פסלים את התרומה, כשנגע בהם (לפי נטורתינו) והלוינינו אכילם של תרומה אצל ספרי תורה, בארמם ששניהם קודש, והיו העובדים המצויים אכילם האוכלים מפסדיהם את הטהורים" ולפי שרצו חכמים לקיים ולהממיר את ההגדה, גזרו עדי, קודש הידים הבאים מחמת הספר פסולות את התרומה, היינו שגמרים הנוגע בכחבי כחבי יהיה ידיו שניות ופסולות את התרומה. ועל הגזירה הזאת מדובר בכל הפרק הזה... –

ה ספר שנמחק ונשתיר בו שמונים וחמש אותיות, כפרשת "ויהי בנסע הארץ" – מטמא את הידים. מגלה שכתוב בה שמונים וחמש אותיות, כפרשת "ויהי בנסע הארץ" – מטמא את הידים. כל כתבי הקדש מטמאין את הידים. שיר השירים וקהלת מטמאין את הידים, וקהלת מחלקת. רבי יוסי אומר: קהלת אינה מטמא את הידים, ושיר השירים מחלקת. רבי שמעון אומר: קהלת מקלי בית שמאי, ומחמרי בית הלל. אומר רבי שמעון בן עזאי: מקבל אני מפי שבעים ושנים זקן, ביום שהושיבו את רבי אלעזר בן עזריה בישיבה, ששיר השירים וקהלת מטמאים את הידים. אומר רבי עקיבא: חס ושלום! לא נחלק אדם מישראל על שיר השירים, שלא יטמא את הידים, שאין כל העולם כלו כדאי, ביום שנתן בו שיר השירים לישראל, שכל הכתובים קדש, ושיר השירים קדש קדשים; ואם נחלקו, לא נחלקו אלא על קהלת. אומר רבי יוחנן בן יהושע בן חמיו של רבי עקיבא: בדברי בן עזאי, כך נחלקו וכן גמרו.

פרק רביעי

א בו ביום נמנו וגמרו על ערבת הרגלים, שהיא משגי לגין ועד תשעה קבין, שנסדקה – שהיא טמאה מדרס; שרבי עקיבא אומר: ערבת הרגלים בשמה.

פירוש ברטנורא

ה כפרשת ויהי בנסע הארץ. לפי שאותה פרשה היא חשובה כספר בפני עצמו. וכך אמרו במדרש, חצבה עמודיה שבעה (משלי ט) אלו שבעה ספרי תורה, שספר וידבר נחלק לשלשה חלקים, וארבעה ספרים אחרים, הרי שבעה: מגילה שכתוב בה. כלומר יריעה של ספר תורה, כיון שנכתב בה שמונים וחמשה אותיות נתקדשה ומטמאה את הידים: קהלת אינו מטמא את הידים. מפני שחכמתו של שלמה היא, ולא ברוח הקודש נאמרה: בדברי בן עזאי כך נחלקו וכן גמרו. וכן הלכה:

ד א בו ביום. אפיקורן הלעיל קאי אמלתייה דר' שמעון בן עזאי, דמיירי ביום שהושיבו את ר' אלעזר בן עזריה בישיבה. וכל מקום שנאמר במשנה בו ביום, על אותו היום נאמר: נמנו. עמדו למנין, לדעת מנין המטמאים ומנין המטהרים, וגמרו הדין על פי הרוב: עריבת הרגלים. עריבה עשויה לרחיצת ביום, על אותו היום נאמר: נמנו. עמדו למנין, לדעת מנין המטמאים ומנין המטהרים, וגמרו הדין על פי הרוב: עריבת הרגלים. עריבה עשויה לרחיצת

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ה

ספר שנמחק ונשתיר בו שמונים וחמש אותיות, כפרשת "ויהי בנסע הארץ" – שבחומש במדבר י, (לז-לח), מטמא את הידים – שכן פרשת "ויהי בנסע הארץ" נחשבת כספר בפני עצמו, כמו שדרשו חכמים: חצבה עמודיה שבעה (משלי ט, א) – אלו שבעה ספרי תורה, שספר במדבר נחלק לשלושה ספרים: (א) החלק שלפני "ויהי בנסע" (ב) פרשת "ויהי בנסע" (ג) החלק שלאחרי "ויהי בנסע", ושאר ארבעת הספרים, הרי שבעה (ספרי; גמרא שבת קטז, א). לפיכך שנינו, שספר שנמחק ונשתיר בו כמנין האותיות שבפרשת "ויהי בנסע", עדיין יש בו קדושת ספר ומטמא את הידים. מגלה – יריעה של ספר תורה, שכתוב בה שמונים וחמש אותיות, כפרשת "ויהי בנסע הארץ", הריה מטמא את הידים – שיש בה קדושת ספר, כמו שבארנו לעיל. כל כתבי הקדש – תורה ונביאים וכתובים, הכתובים בלשון הקודש, מטמאין את הידים – כמו שכבר הבאנו הטעם בהקדמה לבאור משנה ג (מדברי הרמב"ם). שיר השירים וקהלת מטמאין את הידים – ואף על פי שמגילות אלו כלולות בכתבי הקודש, נקט אותן התנא במיוחד, משום המחלוקת שיש בהן. רבי יהודה אומר: שיר השירים מטמא את הידים, וקהלת מחלקת – נחלקו עליה החכמים אם היא מטמאה את הידים. רבי יוסי אומר: קהלת אינה מטמא את הידים – מפני שהיא מחכמתו של שלמה ולא ברוח הקודש נאמרה (תוספותא), ושיר השירים מחלקת – אם מטמא את הידים. רבי שמעון אומר: קהלת מקלי בית שמאי, ומחמרי בית הלל – שבית שמאי מקילים בה ואומרים שאינה מטמאה את הידים (עיין עדיות ה, ג). אומר רבי שמעון בן עזאי: מקבל אני מפי שבעים ושנים זקן, ביום שהושיבו את רבי אלעזר בן עזריה בישיבה – שמינהו ראש הישיבה ביבנה, לאחר שהעבירו את רבן גמליאל מנשיאותו משום שהעליב את רבי יהושע (עיין גמרא ברכות כו, ב), ובו ביום נתחדשו בבית המדרש הרבה הלכות, ולא היתה הלכה שהיתה תלויה בבית המדרש שלא פירשה; והעיד רבי שמעון בן עזאי, שבאותו יום הורו שבעים ושנים זקן, ששיר השירים וקהלת

מטמאים את הידים – ככל כתבי הקודש, שאף מגילות אלו נאמרו ברוח הקודש. אומר רבי עקיבא: חס ושלום! לא נחלק אדם מישראל על שיר השירים, שלא יטמא את הידים, שאין כל העולם כלו כדאי ביום שנתן בו שיר השירים לישראל, שכל הכתובים קדש, ושיר השירים קדש קדשים – שכולו יראת שמים וקיבול עול מלכותו (רש"י על שיר השירים), ורמזים בו ענינים וסודות קדושים ("מלאכת שלמה"). ואם נחלקו – החכמים, לא נחלקו אלא על קהלת – בלבד, אם היא מטמאה את הידים. אומר רבי יוחנן בן יהושע בן חמיו של רבי עקיבא: בדברי בן עזאי, כך נחלקו – שנחלקו גם על שיר השירים וגם על קהלת, אם מטמאים את הידים, וכן גמרו – ששתי המגילות מטמאות את הידים. וכן הלכה.

יש מסבירים את דברי רבי עקיבא – "שכל הכתובים קודש, ושיר השירים קודש קדשים" – מפני שכל התורה מתפרשת בארבע דרכים: פשוט, רמז, דרוש, סוד (ראשי תיבות: פד"ס), ולפיכך במקום שיכולים לפרש את הענין גם כפשוטו, הוא רק קודש. אבל "שיר השירים", שאין אפשרות בשום פנים לפרש חלילה את שיר האהבה כפשוטו, הרי שזהו קודש קדשים, כלומר אך ורק שירות ותשבחות למלך מלכי המלכים הקב"ה ("הדני אשר" בשם רבי ישראל מסלנט).

באור משנה א

אגב המשנה הקודמת מוסיף פרקנו להביא עוד כמה הלכות שעליהן נימנו וגמרו בו ביום שהושיבו את רבי אלעזר בן עזריה בישיבה, כמו שבארנו שם. בו ביום – ביום שמינו את רבי אלעזר בן עזריה ראש הישיבה ביבנה, נמנו – עמדו החולקים בדבר למנין, וקמרו – ופסקו את ההלכה ברוב דעות, על ערבת הרגלים – עריבה העשויה לרחיצת הרגליים, שהיא משגי לגין ועד תשעה קבין – המחזקת משני לוגים ($\frac{1}{2}$ קב) ועד תשעה קבים, שנסדקה – ואינה מחזקת מים כדי רחיצת רגל אחת, שהיא טמאה מדרס – מקבלת טומאת מדרס הזב, לפי שהיא ראויה לישיבה; שרבי עקיבא אומר: ערבת הרגלים בשמה – שמיחדת היא לרחיצה ולא לישיבה, הלכך אף על פי שאינה ראויה לרחיצה, מכל מקום אינה מקבלת טומאת מדרס; ונימנו וגמרו שלא כרבי עקיבא, שהיא טמאה מדרס. ברם, כל זמן

ב ביום אָמרו: כָּל הַזִּבְחִים שֶׁנִּזְבְּחוּ שְׁלֹא לְשִׁמְן – בְּשָׂרִים, אֲלֵא שְׁלֹא עָלוּ לִבְעָלִים לְשׁוֹם חֻבָּה, חוּץ מִן הַפֶּסַח וּמִן הַחֲטָאֹת: הַפֶּסַח בְּזִמְנוֹ, וְהַחֲטָאֹת בְּכָל זֶמֶן. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: אֵף הָאֲשָׁם: הַפֶּסַח בְּזִמְנוֹ, וְהַחֲטָאֹת וְהָאֲשָׁם בְּכָל זֶמֶן. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן עֲזַאי: מִקְבְּלֵי מַפֵּי שְׂבָעִים וּשְׁנַיִם זָקֵן, בְּיוֹם שֶׁהוֹשִׁיבוּ אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה בְּיָשִׁיבָה, שֶׁכָּל הַזִּבְחִים הִנָּאֲכָלִין שֶׁנִּזְבְּחוּ שְׁלֹא לְשִׁמְן – בְּשָׂרִים, אֲלֵא שְׁלֹא עָלוּ לִבְעָלִים לְשׁוֹם חֻבָּה, חוּץ מִן הַפֶּסַח וּמִן הַחֲטָאֹת. לֹא הוֹסִיף בֶּן עֲזַאי אֲלֵא הָעוֹלָה, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים.

פירוש ברטנורא

הרגלים: שנפסקה. סמוך לשולח, ואינה מחזקת מים כדי רחיצת הגול אחת: טמאה מדרס. דעריבה קודם שנפסקה נמי היו רגלים לישב בה, והיתה משמשת ישיבה עם מלאכתה: שר' עקיבא. היה חולק ואומר עריבת הרגלים כשמה, כלומר כשמה בן הוא, שאין שם מדרס עליה. ואין הלכה כר' עקיבא: כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים. משנה זו מתחילת מסכת זבחים היא שנויה, ושם פירשנוה:

משניות מבוארות – קהתי

עשר בניסן, בערב חג הפסח, מחצות היום עד הערב; ואם נשחט קרבן הפסח שלא בזמנו, כגון בשלושה עשר בניסן או בששה עשר בניסן או ביום אחר בשנה, הריהו קרבן שלמים, וכל דיניו כשלמים. אבל אם נשחט קרבן הפסח בזמנו שלא לשמו, הקרבן פסול (עין הסעם בבאור המשנה בובחים א. א.). וְהַחֲטָאֹת בְּכָל זֶמֶן – שאם שחטה שלא לשמה, הרי היא פסולה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: אֵף הָאֲשָׁם – שנשחט שלא לשמו פסול: הַפֶּסַח בְּזִמְנוֹ, וְהַחֲטָאֹת וְהָאֲשָׁם בְּכָל זֶמֶן – כמו שבארנו לעיל (עד כאן שנויה משנתנו בובחים א. א.; ומכאן ועד סוף המשנה שם, שם, ג.). אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן עֲזַרְיָה: מִקְבְּלֵי מַפֵּי שְׂבָעִים וּשְׁנַיִם זָקֵן, בְּיוֹם שֶׁהוֹשִׁיבוּ אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה בְּיָשִׁיבָה – ביבנה, שֶׁכָּל הַזִּבְחִים הִנָּאֲכָלִין שֶׁנִּזְבְּחוּ שְׁלֹא לְשִׁמְן, בְּשָׂרִים – ומותר לאכול את בשרם, אֲלֵא שְׁלֹא עָלוּ לִבְעָלִים לְשׁוֹם חֻבָּה – לפטור את חיובם, חוץ מן הַפֶּסַח וּמִן הַחֲטָאֹת – שאם שחטם שלא לשמם פסולים. לֹא הוֹסִיף בֶּן עֲזַאי – פסקה זו היא תוספת למשנה, הבאה לפרש את דברי בן עזאי, שלא הוסיף בן עזאי על דברי חכמים לפסול קרבן שנשחט שלא לשמו, מלבד הפסח והחטאת, אֲלֵא הָעוֹלָה – שהרי אמר: "כל הזבחים הנאכלים", ומכאן שהעולה, שהיא כולה נשרפת על גבי המזבח, פסולה כשנשחטה שלא לשמה, וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים – אבל חכמים לא הסכימו לדבריו, וסוברים הם, שאף העולה שנשחטה שלא לשמה כשרה היא כדין שאר הזבחים.

שלא נפסקה, אינה טמאה מדרס, שמיוחדת היא לרחיצה, ומי שישב עליה, אומרים לו: "עמוד ונעשה מלאכתנו!" וכן אפילו נפסקה, אלא שהיא מחזקת פחות משני לוגים או יתיר על תשעה קבים, אינה טמאה מדרס, שאם היא פחותה משני לוגים, הרי היא כקערה ושיעורה במוציא זית (תוספות), ואם היא יתירה על תשעה קבים, אינה מיועדת לישיבה אלא אם כן ייחדה לכך (עין כלים ב. ב.).

יש מפרשים, שרבי עקיבא חולק על השיעור "משני לוגים ועד תשעה קבים". והוא סובר, שאין העריבה מטמאה מדרס אלא אם כן היא כשיעור שדרך לעשות לרחיצת רגלים, וכל מי שרואה אותה מכירה ואומר: זוהי עריבה רגליים (חידושי הרשב"י).

באור משנה ב

ב ביום אָמרו: כָּל הַזִּבְחִים שֶׁנִּזְבְּחוּ שְׁלֹא לְשִׁמְן – כל הקרבנות שנשחטו שלא לשמם אלא לשם קרבן אחר, כגון קרבן עולה שנשחט לשם שלמים (עין זבחים א. א.). בְּשָׂרִים – הזבחים, וזורקים את דמם, ומקטירים את אימוריהם לשמם; ואם הם קרבנות הנאכלים, מותר לאכול את בשרם, כאילו נשחטו לשמם, אֲלֵא שְׁלֹא עָלוּ לִבְעָלִים לְשׁוֹם חֻבָּה – שאם הביאו קרבן זה לתשלום חובתם או נדרם, אינם נפטרים בו מחיובם, מאחר שנשחטו שלא לשמו, וצריכים הם להביא קרבן אחר ולשחטו לשמו, חוץ מן הַפֶּסַח – מרבין הפסח, וּמִן הַחֲטָאֹת – שאם נשחטו שלא לשמם, הרי הם פסולים: הַפֶּסַח בְּזִמְנוֹ – שכן זמן שחיטתו של קרבן הפסח הוא ביום ארבעה

המשך ביאור למסכת גיטין ליום שישי עמ' א

18 זו, אלא חוששים לקול זה, ואסורה היא להינשא לאחר בלא גט
19 ממנו.
20 הגמרא מביאה כמה מעשים שביטלו בהם את קול הקידושין:
21 הָיָא פְּנוּיָהּ, דְּנִפְקָא עָלָה קָלָא דְּאִיפְדִּישָׁה בְּאַצִּיפָא דְּתוּחָלָא – שיצא
22 עליה קול שנתקדשה לפלוני, ושאותו פלוני קדשה על ידי שנתן
23 לה גרעיני תמרים שלא נתבשלו כל צרכן ודבוק בהם קצת מן
24 הפרי, בְּעֵינָא דְּבִי שִׁיפִי – על שפת המעיין שליד מקום הנקרא 'בי
25 שיפי'. שִׁלְחָה רַב אִידִי בְּר אֲבִין שֶׁאֵלָה זֹו לְקַמִּית דְּאַבִּי, כִּי הָאִי גִּוּנָא
26 מָא – באופן זה, האם חוששין לאותו הקול או לא. אָמַר לִיה אַבִּי,
27 אֲפִילוּ לְמָאן דְּאָמַר לֹא מְבַטְלִין קָלָא, בְּהָא מְבַטְלִין קָלָא – במקרה
28 זה כולם מודים שעל בית דין לבטל את הקול, שהרי אף כשיתירוה
29 להינשא לאחר, לא יאמרו שהתירו אשת איש לשוק, דְּמִימַר אֲמִירִי
30 – יאמרו האנשים, עֵינֵינוּ בְּהוּ רַבָּן בְּקִידוּשִׁיהָ – חכמים התבוננו
31 בדבר שנתקדשה בו, וְלֹא הָוָה בְּהוּ – ומצאו שלא היה בו אפילו
32 שְׁוֶה פְּרוּשָׁה, וְלֹא חָלוּ קִידוּשֵׁי הָרָאוּשׁוֹן כָּלָל, וְלִכְּן הִתִּירוּהָ לְהִינְשָׁא
33 לאחר.
34 מעשה נוסף: הָיָא פְּנוּיָהּ, דְּנִפְקָא עָלָה קָלָא דְּאִיפְדִּישָׁה

1 החמירו לחוש לקול אפילו מפי הפסולים לעדות והוא הדין שאין
2 מבטלין את הקול.
3 אָמַר לִיה רַב יוֹסֵף, אֲבָן אֲתֵרוּתָא נִינְהוּ – דין זה תלוי במנהג
4 המקומות. בְּסוּרָא מְבַטְלִי קָלָא, בְּנִהְרֵדְעָא לֹא מְבַטְלִי קָלָא.
5 הגמרא מביאה מעשה בענין האמתלא האמורה במשנה: הָיָא
6 פְּנוּיָהּ, דְּנִפְקָא עָלָה קָלָא דְּאִיפְדִּישָׁה לְבִי רַב – שיצא עליה קול
7 שנתקדשה לאחד מבני הישיבה. אֲתֵרוּתָא רַב חָמָא לְאִבְוָה – הביא
8 רב חמא את אביה של אשה זו לפניו, אָמַר לִיה – שאל אותו, אִמָּא
9 לִי הִכִּי הָוָה עוֹבְדָא – ספר לי כיצד היה מעשה הקידושין שממנו
10 יצא קול זה. אָמַר לִיה – ענה אבי אשה זו לרב חמא, עַל תְּנָאי קְדִישִׁי
11 אֲדַעְתָּא דְּלֹא אָוִיל לְבִי חוּזָא – אותו אדם קידש את בתי על מנת
12 שהוא לא ילך למקום הנקרא 'בי חוזאי', והוא לא קיים את התנאי
13 וְאָוִיל – והלך לאותו מקום, וממילא בטלו הקידושין. אָמַר לִיה – רב
14 חמא לאבי האשה, בִּין דְּבַעֲדִינָא דְּהוּאִי קָלָא לֹא הָוָא אֲמַתְלָא –
15 כיון שבזמן שיצא עליה קול שנתקדשה לא יצאה עמו אמתלא
16 זו שהקידושין היו על תנאי, אלא רק עתה נודע שכן היה, לֹא כָּל
17 בְּמִינָהּ דְּמִתְקַתְּ אֲמַתְלָא – אינו בדרך לבטל את הקול על ידי אמתלא

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עזר והדר"

דף פו עמוד ב: תנאי היה רבי מאיר אומר, גדולה תשובה שששכיל אדם יחיד שעשה תשובה מוחלין לכל העולם בולו, שנאמר (שם) 'ארפא משוכתם אהכם נדבה כי שב אפי ממנו', והרי 'כי שב אפי מהם' בלשון רבים [בביתחילת הפסוק] לא נאמר, אלא 'ממנו' בלשון יחיד, שעל ידי תשובת היחיד נמחל לרבים. הגמרא מבררת מהי התשובה השלימה: 'היכי דמי' - כיצד הוא בעל תשובה. אומר רב יהודה, בגין שלאחר ששב בתשובה פאת לידו - הזדמן לו דבר עבירה [שכבר חטא בה] פעם ראשונה ושניה, וניצל הימנה. מחוי - הראה רב יהודה, שאותם פעמים צריכים שיהיו באותה אשה שנכשל בה, ובאותו פרק בחייו, ובאותו מקום שעבר את העבירה. רק אם התגבר על יצרו באופן כזה, תשובתו שלימה.

אמר רבי יהודה, רב רמי, בתיב (תהלים לב א) 'אשרי נשוי פשע בסוי חטאה' - שחטאו מכוסה ואינו נגלה לאחרים, ובתיב (משלי כח יג) 'מכסה פשעיו לא יצליח', שאין לאדם להסתיר חטאיו. ומתוך, לא קשיא, הא בחטא מפורסם, טוב לו שיודה ויתבייש, ועל ידי כך יתכפר לו. והא בחטא שאינו מפורסם, לא יגלה, כי אין כבוד שמים שיפרסם שחטא. רב זוטרא פר מוכיה אומר בשם רב נחמן תירין אחר, פאן בעבירות שפין אדם לחבירו, יגלה כדי שאחרים יבקשו מחבירו למחול לו, ופאן בעבירות שפין אדם למקום, לא יגלה, שלא יתמעט כבוד שמים.

תנאי רבי יוסי פר יהודה אומר, אדם שעובר עבירה פעם ראשונה, מוחלין לו - אינו נענש עליה. וכן שניה מוחלין לו, וכן שלישית מוחלין לו, אבל אם עבר פעם רביעית, אין מוחלין לו, שנאמר (עמוס ב ו) 'בה אמר ה' על שלשה פשעי ישראל, ועל ארבעה לא אשיבנו' - על שלשה חטאים אמחל, אך לא על הרביעית. (ונאמר) [ואומר] (איוב לג כט) 'הן כל אלה יפעל אל פעמים שלוש עם גבר' - שלש פעמים יעורר את החוטא לשוב, אך על הרביעית יענישו. מבררת הגמרא: מאי ואומר - מדוע צריך ראה נוספת. מתרצת הגמרא: ובי תימא - משום שלולא ראה זו היינו אומרים, הני מילי שהראשונות נמחלים, בצבור, אבל ביחיד שחטא לא, לפיכך תא שמע מן הפסוק הנוסף 'הן כל אלה יפעל אל פעמים שלוש עם גבר', שאפילו יחיד שחטא נמחל לו (מפאן ואילף אין מוחלין לו שנאמר 'על שלשה פשעי ישראל ועל ארבעה לא אשיבנו').

הגמרא מביאה ברייתות בענין וידי ביום הכפורים: תנו רבנן, עבירות שהתודה עליהן ביום הכפורים זה, לא יתודה עליהן שוב ביום הכפורים אחר. ואם שנה [-חזר וחסא] פהן, צריך להתודות גם ביום הכפורים אחר, ואם לא שנה פהן, ואף על פי כן חזר והתודה עליהן, עליו הכתוב אומר (משלי כו יא) 'בכלב שב על קאו פסיל שונה באולתו'. רבי אליעזר בן יעקב חולק ואומר, שהחזר ומתודה ביום הכפורים אחר כל-שכן שהוא משוכה, שנאמר (תהלים נא ה) 'כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד' - תמיד אני חש כאילו חטא עומד כנגדי, ואיני יודע אם התוודיתי כראוי והתכפר. אלא אם כן, מה אני מקיים 'בכלב שב על קאו' וגו', להשמיענו בדרב הונא. דאמר רב הונא, כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה הותרה לו. תמהה הגמרא: וכי הותרה לו העבירה סלקא דעתך לומר. מתרצת הגמרא: אלא אימא, נעשית - נדמית היא לו בהיתר.

ברייתא נוספת: וכשהוא מתוודה, צריך לפרוט - לפרש בשפתיו את החטא. וכפי שפירט משה רבינו בשעה שהתוודה עבור ישראל על חטא העגל, שנאמר (שמות לב לא) 'אנא חטא העם הזה חטאה גדלה ויעשו להם אלהי זהב, דברי רבי יהודה בן בבא. רבי עקיבא חולק ואומר, על כך נאמר 'אשרי נשוי פשע בסוי חטאה', כלומר אשרי מי שחטאיו מכוסים ואין עונו מגולה. מקשה הברייתא: אלא מחו שאמר משה ופירט 'ויעשו להם אלהי זהב'. מתרצת הברייתא: בדרבי ינאי. דאמר רבי ינאי, לא הזכיר משה את העוון אלא כדי למעט מחומרתו, וכך אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו של עולם, אתה גרמת להם שחטאו, כיון שהבספ וזהב שהרבית להם לישראל עד שאמרו די, גרם להם שיעשו אלהי זהב.

דף פו עמוד ב: שכא דבר עבירה לידו. שנכשל בה כבר: באותה אשה באותו מקום. שעבר שם העבירה ואותו פרק מתוך שדומה מכל וכל לזמן שנכשל בו כבר יצרו מתגבר עליו ואומר לו ראה פלונית ואותו מקום ואותו פרק הוא, קום עשה מה שעשית כבר: כסוי חטאה. שלא נתגלה עונו: כחטא מפורסם. טוב לו שיודה ויתבייש ולא יכפור בו: כחטא שאינו מפורסם. לא יגלה חטאו וכבוד השם הוא שכל מה שאדם חוטא בפרהסיא מיעוט כבוד שמים הוא: עבירות שפין אדם לחבירו. יגלה לרבים שיבקשו ממנו שימחול לו: וחטאתי נגדי תמיד. איני סבור שכיפרת לי והרי הוא תמיד כאילו הוא נגדי עומד: וצריך לפרט את החטא. כשהוא מתוודה אומר חטא פלוני חטאתי: בדר ינאי. לא הזכיר העוון אלא למעטו ולומר אתה גרמת להם משל לאדם שהיה לו בן נאה ומאכילו ומשקהו ותולה לו כיס של דינרין בצוארו והושיבו בפתח זונות מה יעשה שלא יחטא:

1 שמסכתא שבין לרבי אליעזר ובין לרבנן, בין דפסקה ממנו ליום
2 זה, הרי היא פסקה ממנו לגמרי, והתנאי בטל והגט כשר.
3 לאחר שהתברר מה דין התנאי 'על מנת שלא תנשאי לפלוני',
4 מבררת הגמרא את דין התנאי 'על מנת שתנשאי לפלוני':
5 תנו רבנן, האומר 'הרי זה גיטך על מנת שתנשאי לפלוני', הרי זה לא
6 תנשא, ואם נשאת אזי לא תצא, כאשר יבואר. מבררת הגמרא,
7 מאי קאמר – מה כוונת הברייא? לא תינשא, האם שלא תינשא
8 לאותו פלוני או שלא תינשא לאדם אחר. מבארת הגמרא, אמר
9 רב נחמן, הכי קאמר, הרי זה לא תנשא לו – לאותו פלוני, שמה
10 יאמרו הבריות, אנשים אלו נשיהן נותנין בפתנה זה לזה, ונתן
11 המגרש את אשתו במתנה לאותו פלוני, ולכן גזרו חכמים שלא
12 תקיים תנאי זה לינשא לו. וכוונת הסיפא היא שואם נשאת לאדם
13 אחר, אזי לא תצא ממנו, כדי שלא להחזיק את התנאי בתקף.
14 מקשה הגמרא על פירוש רב נחמן, ומשום נזרה זו לא מפקין אותה
15 מיניה – מן האדם האחר, ושריף אשת איש לעלמא – ומתירים לה
16 להיות נשואה לאדם אחר, בעוד שהיא אשת איש [שכן לא נתיקם
17 התנאי]. מתרצת הגמרא, אלא אמר רב נחמן, הכי קאמר, בכתחילה
18 הרי זה לא תנשא לו לפלוני, שמה יאמרו נשיהן נותנין בפתנה, ואם
19 נשאת לו בדיעבד, לא תצא ממנו, דמשום נזרה זו לא מפקין אותה
20 ממנו, שהרי זה רק חשש לעז. ואין מדובר בברייא על נישואין
21 לאדם אחר.
22 מקשה הגמרא עוד, אמר ליה רבא לרב נחמן, שמלשונך 'לא
23 תינשא לו' משמע שלו [לפלוני] הוא דלא תנשא, הא לאדם אחר
24 תנשא, וזה לא יתכן, שהרי הא געי – צריכה[ה] לקוימי לתנאה, וכל
25 עוד לא קיימה אותו חוששים שמה הוא לא יתקיים, ואין מניחים
26 לה להינשא לאחר. ובי תימא שאפשר דימנכא – שתינשא[ה] לאחר
27 היום, ומיגרשה ממנו למחר – לאחר זמן, ותינשא לפלוני ומקיימא
28 לתנאה למפרע, ולכן אין חוששים שלא יתקיים התנאי, ולתק
29 דפליגת עליה דרב יהודה קמדימית ליה – ואתה סובר שדבר זה
30 דומה לדין שבו חלקת עם רב יהודה, דאתמר, האומר 'קונים עיני
31 בשינה היום אם אישן למחר', שאסר על עצמו לישון היום אם יישן
32 מחר, אזי אמר רב יהודה, אל יישן היום, שכן חוששים שמה יישן
33 למחר ולא יתקיים התנאי, ויתברר למפרע שאסור היה לו לישון
34 היום. ורב נחמן אמר, יישן היום ואין חוששין שמה יישן למחר. ואף
35 כן אין חוששים שלא יתקיים התנאי. זאת דוחה רבא, הכי השתא
36 – וכי דינים אלו דומים, הרי התם בדידיה קיימא – בידו לקיים
37 התנאי, דהרי אי געי, מכריו נפשיה בסיילואתא ולא נאים – ידקור
38 עצמו בקוץ כל יום המחר, ויכריח עצמו שלא יישן. אך קבא, האם
39 בדידה קיימא לאיגרושי, הרי אינה יכולה להכריח את בעלה
40 לגרשה כדי להינשא לפלוני, ואין קיום התנאי תלוי בה. ואם כן,
41 אף לדעת רב נחמן אין להתיר לה להינשא לאחר, שכן יש לחשוש
42 שאל יתקיים התנאי.
43 מתרצת הגמרא, אלא אמר רבא, ביאור הברייא הוא, הרי זה לא
44 תנשא לא לו [לפלוני] ולא לאחר. לו לא תנשא, שמה יאמרו
45 נשותיהם נותנין בפתנה, ולאחר לא תנשא, משום דבעי קיימיה
46 לתנאה, ואין מניחים לה להינשא עד אז. ואם נשאת לו לפלוני
47 בדיעבד, אזי לא תצא ממנו, דמשום הנזרה הזו אנו לא מפקין
48 – מוציאם[ם] אותה ממנו. אך אם נישאה לאדם אחר, תצא, משום
49 דבעי לקיימיה לתנאה, ואין מניחים לה להינשא עד אז. תנאי
50 בנותיה דרבא, הרי זה לא תנשא בכתחילה לא לו ולא לאחר, ואם
51 בדיעבד נשאת לו לא תצא, אך אם נישאת לאחר, תצא.
52 הגמרא מבררת מה דינו של תנאי שאי אפשר לקיימו: תנו רבנן,
53 האומר 'הרי זה גיטך על מנת שתעלי לרקיע', או 'על מנת שתדרי

54 לתהום', או 'על מנת שתבליע קנה של ארבע אמות', או 'על מנת
55 שתביאי לי קנה בן מאה אמה', או 'על מנת שתעברי את הים הגדול
56 בגלגלך', אזי גט זה אינו גט, משום שאי אפשר לקיים את התנאי.
57 רבי יהודה בן תימא אומר, גט כזה הרי הוא גט, כשר. כלל אמר רבי
58 יהודה בן תימא, כל תנאי שאי אפשר לו לקיימו בסופו – בזמן
59 שצריך לקיימו, ונתנה עליו בתחילתו, אזי מוכח שאין כוונתו
60 שיתקיים התנאי, ואם כן אין כוונתו להתנות כלל, והוא אינו אלא
61 במסלינה בדרך, שכונתו רק לדחות אותה ולצערה, ולכן הגט
62 כשר, שהרי אין כאן תנאי שלא התקיים. אמר רב נחמן אמר רב,
63 הלכה כרבי יהודה בן תימא. אמר רב נחמן דר צחק, מתניתין גמי
64 דיקא – גם מן המשנה (במ צד) אפשר לדיק שהלכה כר, דקתני
65 שם, כל תנאי שאפשר לו לקיימו בסופו ונתנה עליו בתחילתו, אזי
66 תנאי קיים, ומדייק שרק תנאי שאפשר לקיימו הוא קיים, הא
67 – אבל תנאי שאי אפשר לקיימו, אזי תנאי בטל, שמה מינה שאכן
68 הלכה כרבי יהודה בן תימא.
69 הגמרא מבררת מה דין תנאי שיש אפשרות במציאות לקיימו, אך
70 אין אפשרות מצד ההלכה לקיימו:
71 איבעיא להו, האומר 'הרי זה גיטך על מנת שתאכלי בשר חזיר', מהו
72 הדין. אמר אביי, היא היא – דין אופן זה וזה לדין האופן לעיל, 'על
73 מנת שתעלי לרקיע', והגט כשר לדעת רבי יהודה בן תימא. רבא
74 אמר, אין זה דומה לתנאי לעיל, שאי אפשר כלל לקיימו, שכן
75 אפשר דאכלה ולקיא – באפשרותה לקיים את התנאי, שתאכל
76 חזיר ותתחייב מלקות, ולכן התנאי קיים אף לדעת רבי יהודה בן
77 תימא, והגט בטל אם לא תאכל חזיר. הגמרא מדייקת את דברי
78 הברייא לפי דברי האמוראים, לאביי, המילה 'כלל' שאמר רבי
79 יהודה בן תימא, כוונתה לאתויי – לרבות אופן זה, שהתנה על בשר
80 חזיר, שאף גט זה כשר שכן אין כוונתו לתנאי. לרבא, המילה 'בזה'
81 שאמר רבי יהודה בן תימא, כוונתה למעוטי – למעט תנאי על בשר
82 חזיר.
83 הגמרא מקשה על דעת רבא, מיתיבי, האומר 'הרי זה גיטך על מנת
84 שתבליע לפלוני', אם נתיקם התנאי, אזי הרי זה גט. ואם לאו, אזי
85 אינו גט. אך אם אמר 'הרי זה גיטך על מנת שלא תבליע לאבא שלי
86 ולאבדי', היא מותרת לינשא מיד ואין חוששין שמה נבעלה –
87 תיבעל להו ויתבעל הגט. מדייקת הגמרא, שהברייא נקטה רק
88 אופנים אלו, ואילו אופן שאמר 'על מנת שתבליע לאבא ולאבדי'
89 לא קתני, ומדייק שתנאי זה בטל. לאביי ניהא שלא מוזכר אופן זה,
90 משום שאכן תנאי זה בטל. אך לרבא, הסובר שתנאי זה קיים,
91 שהרי אפשר לקיימו, קשיא מדוע לא נקטה זאת הברייא.
92 מתרצת הגמרא, אמר לך רבא, אופן זה לא מוזכר משום שבאמת
93 אין אפשרות לקיימו. שהרי בשלמא בשר חזיר, אפשר דאכלה
94 ולקיא – באפשרותה לאכול וללקות. וכן תנאי להיבעל לפלוני,
95 גמי אפשר דמשחדא ביה בממונא – שתשחרו בממון שיסכים
96 לבעול אותה. אלא להיבעל לאבא ואבדי, בדידה קיימא – האם זה
97 תלוי בה ובאפשרותה, הרי נהי דאיה עברא איסורא, אבא ואבדי
98 מי עבדי איסורא – אף שהיא מוכנה לעבור איסור זה, ולהבעל
99 להם, הרי אינה יכולה להכריחם לעבור איסור. לכן לא נקטה זאת
100 הברייא משום שהתנאי בטל והגט קיים לדעת רבי יהודה בן
101 תימא.
102 לפי תירוץ זה, אפשר לדיק עוד את דברי הברייא לעיל. לרבא,
103 רבי יהודה בן תימא אמר 'כלל' כדי לאתויי – לרבות אופן זה
104 שהתנה על אבא ואבדי, שהתנאי בטל והגט כשר, ואמר 'בזה' כדי
105 למעוטי – למעט תנאי על בשר חזיר, שהתנאי קיים.

גסיטן. המגרש – פרק תשיעי דף פד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קנז רש"י

מסתברא בין לרבי אליעזר בין לרבנן כיון דפסקה פסקה – פירוש: ומגורשת לעולם. ואף על גב דלמאי רבעי למימר לרבי אליעזר או דלמא לא שגא, משמע דבני למימר דאין הגט חל אלא אותו היום, כמו חוץ מפלוני דלא חל אלא מעלמא – מכל מקום לישנא ד"פסקה" משמע לגמרי. והא דקאמר לקמן (פ"א), לעולם לאפוקי (מדרבא אמר רב נחמן) – לאו לאפוקי ממש, אלא שופרא דשטרא אתקין: מיומא דגן ולעלם, שלא תשעה לומר שאינה מגורשת אלא אותו יום. **אלא** אמר רב נחמן הכי קאמר – ואם תאמר: דמעיקרא לא אמר כר' ויש לומר: דמעיקרא סבר דאפקעי רבנן קידושין מינה, ולבסוף חור בו, שאין נראה לו סברא דבשביל חששא מועטת כוז פיקעו רבנן קידושין. **ומיגרשה** למחר ומקיים לחנאיה – דהשוא לא שייך שגא יאמרו נשותיהן נותנין במתנה, כיון דנישאת לאחר בינתים. **חבא** בדידה קיימא לאגרושי – אף על גב דכיון שאינה יכולה לקיים תנאה הויא אשת איש לזה שנשאת לו עכשיו – מכל מקום אינה יכולה לקיים תנאה ולנישא בלא גירושין, דלעולם צריכה גט מספיקא, שגא יתקיים תנאה ותנשא גם לשני על ידי מיתת הראשון, או יגרשה, וקשה לרבי יהודה: והא דרבי בדידה קיימא לאגרושי, שיכולה לומר "מאס עלי" וכיפינן ליה ולפי פירוש רש"י ורבנו תם דלא כיפינן ליה – נידחא. ועוד קשיא: דכיפינן ליה לגרשה, שדרי היא עליו באיסור אשת איש, ואם כן מאי קאמר "אטו בדידה קיימא לאגרושי"? ואי הוה מפרש: בדידה קיימא לאגרושי ולאגרוש, ודאי אין בידה שישאנה זה – הוי אתי שפיר, אך אין הלשון משמע כן ויש לומר: כיון דמכל מקום יכול הבעל לדחותה – לא בדידה קיימא לאגרושי, על מנת שתעלי דרקיע אינו גט – ב"השוכר את הפועלים" בסופו (בבא מציעא צ"ד), גרסינן: אם נתקיים התנאי – הרי זה גט. ואם לאו – אינו גט. ותימא: הדין יכול לקיימו ויש לומר: על ידי שם. קשה להרב רבי אלחנן: דהוה לן למילף מתנאי בני גר ובני ראובן שיכול לקיימו, אבל היכא שלא יוכל לקיימו כי הבא, הוה לן למימר דאף על גב דתנאי בטל – מעשה קיים, כי היכי דילפינן בפרק "מצות חליצה" (יבמות קו) דבעינן שיוכל לעשות על ידי שליחו ויש לומר: דהתם לא ילפינן אלא שהמעשה יכול לעשות על ידי שליח, אבל תנאי – אין לחוש אם לא יוכל לעשות על ידי שליח, או אינו יכול לעשות כלל. על מנת שתבעלי לפלוני ואילו לאבא ולאבין לא קתני. יש ספרים שהוגדו בבביתא: על מנת שלא תבעלי לאבא ולאבין – אין חוששין שגא תבעל להם. משום דקשיא להו מאי דייק "ואילו לאבא ולאבין לא קתני"? אבא ואבין מאן דבר שמיהו מיהו, משום כן אין צריך להגיה. דשפיר דייק, מדקתני "על מנת שתבעלי לפלוני" – משמע דוקא לפלוני, דלא חשיב הפלגה בדברים במה שיש שם איסור פניה, אבל אבא ואבין – לא.

ותיפוק

מאי קאמר – האי "לא תינשא" דקאמר – למאן קאמר? לאותו פלוני או לכל אדם? ואם תינשא לו – כדמפרש, שגא יאמרו נשותיהן נותנין במתנה, ואין לך לעז נדול מזה. ואם ניסת לאחר לא תנא – שלא להחזיק תנאי זה. ובשום דף גזירה לא מפיקין לה – בתמיה: והא לא איתקיים התנאי ובטל הגט. הכי גרסינן: אלא אמר רב נחמן הכי קאמר הרי זה גיטך על מנת שתנשאי לפלוני הרי זו לא תינשא לו משום גזירה שגא יאמרו נשותיהן נותנין במתנה ואם ניסת לו לא תנא – שאין כאן איסור אלא חשש לעז בעלמא. הא לאחר תינשא – והוי גיטא, והאילו לא אמר "על מנת שלא תנשאי אלא לפלוני", אלא "על מנת שתנשאי לפלוני" – סוף סוף הא בעיא לקוימא תנאה, וכי תימא אפשר דמיגרשה – מן השני היום, ולמחר תינשא לאותו פלוני, לקיים תנאה. ולהא דפליגת עליה דרב יהודה קמדתית לה – דלא חיישת דלמא לא מוקיים. שגא יישן למחר – ונמצא שעבר על נדרו. ורב נחמן אמר יישן היום – ולמחר יתקיים תנאו ולא יישן. דאי בעי מכריז נפשיה בסילוחא – ינקוב בשרו תמיד בקוק. בדידה קיימא לאגרושי – בתמיה. מפליגת – דוחה אותה, לצערה בדברי הבאי. מתנינן נמי דיקא – בבבא מציעא ב"השוכר את הפועלים" (צ"ד, א). אפשר דאכלה ולקיא – ולכן תימא גופיה תנאו קיים. כלל לאתויי בשר חזיר – קתני: כלל אמר רבי יהודה בן תימא. כזה גט – דקאמר רבי יהודה בן תימא. למעוטי בשר חזיר – דהכי קאמר: כזה גט, דאי אפשר לקיימו כלל – הלכך תנאו בטל. אבל לעבור על דברי תורה – אפשר לקיימו באיסור, ותלקה על שעברה. שתבעלי – גרסינן גבי פלוני, וגבי אביו ואבין גרסינן: "שלא תבעלי", שתבעלי – בין בנות בין בנשואין. אין חוששין שגא נבעלי להם – כלומר, מותרת לינשא מיד, ואין חוששין שגא תבעל להן ויבטל הגט. אבל אמר לה: "על מנת שלא תבעלי לפלוני" – אינו גט, שגא תבעל לו, דומיא ד"על מנת שלא תכלי לבית אבך לעולם". ואילו גבי אבא ואבין שתבעלי לא קתני – ונדיחו תנאה, אלמא לא הוי תנאה. לאבין ניהא כו' – ומשום דלדידה לרבי יהודה בן תימא אפילו לא יתקיים הרי זה גט, אלא לרבא קשיא, דהא אמרו אפילו רבי יהודה בן תימא מודה בה. אמר לך רבא – לא דמיא לבשר חזיר. דאילו בשר חזיר בידה לקיימו באיסור, ושתבעלי לפלוני נמי אפשר – דמשחרא ליה בממונא, ואם אינו רוצה לבועלה באיסור – ישאנה ויעבור בהיתר. אלא אבא ואבין – בדידה קיימא? לרבא כלל – דקתני רבי יהודה בן תימא. לאתויי אבא ואבין – דהוי נמי אי אפשר לקיימו. כזה למעוטי בשר חזיר – דאפשר לקיימו הוא.

ולאבי

תנאו קנים, הא אי אפשר – תנאו בטל, שמע מינה. איבעיא להו: "הרי זה גיטך על מנת שתאכלי בשר חזיר", מהו? אמר אביי: היא היא; רבא אמר: אפשר דאכלה ולקיא. לאבין, "כלל" – לאתויי בשר חזיר; לרבא, "כזה" – למעוטי בשר חזיר. מיתיבי: "הרי זה גיטך על מנת שתבעלי לפלוני", נתקיים התנאי – הרי זה גט, ואם לאו – אינו גט, "על מנת שלא תבעלי לאבא ולאבין" – אין חוששין שגא נבעלי להן; ואילו "על מנת שתבעלי לאבא ולאבין" לא קתני; לאבין ניהא, לרבא קשיא? – אמר לך רבא: בשלמא בשר חזיר – אפשר דאכלה ולקיא, פלוני – נמי אפשר דמשחרא ביה בקמונא, אלא אבא ואבין בדידה קיימא? נדי דאיהו עבדא איסורא, אבא ואבין מי עבדי איסורא? לרבא, "כלל" – לאתויי אבא ואבין, "כזה" – למעוטי בשר חזיר; לאבין

"על מנת שלא תבעלי לאבא ולאבין" – אין חוששין שגא נבעלי להן; ואילו "על מנת שתבעלי לאבא ולאבין" לא קתני; לאבין ניהא, לרבא קשיא? – אמר לך רבא: בשלמא בשר חזיר – אפשר דאכלה ולקיא, פלוני – נמי אפשר דמשחרא ביה בקמונא, אלא אבא ואבין בדידה קיימא? נדי דאיהו עבדא איסורא, אבא ואבין מי עבדי איסורא? לרבא, "כלל" – לאתויי אבא ואבין, "כזה" – למעוטי בשר חזיר; לאבין

ותיפוק ליה דהה מתנה על מה שכתוב בתורה - אומר דרב רבי אלחנן: דקדקע את כסותו על מנת לפטור, אף על גב דנזקין חשיב להו גמרא בערבין (ג.ב.) מלוח כתובה בתורה - מכל מקום לא חשיב מתנה על מה שכתוב בתורה, כיון שמוחל בהדיא. אבל ודאי, אם היה אומר "קדקע את כסותו על מנת שאין לך עלי דין גזק" - חשיב מתנה על מה שכתוב בתורה, כמו ב"על מנת שאין לך עלי אונאה".

אמר חזקיה רבי שמעון בן אלעזר היא. דהא דתניא בפרק קמא (גיטין ה.ב.) ולקמן (פ.א.) נמי מיתיה: המביא גט ולא אמר "בפני נכתב" וכו' כיצד יעשה - יטלנו הימנה ויחזור ויתנו לה, אתיא אפילו כרבי. דכיון שניתן הגט בהילכתו מן התורה, מה שהוא אומר אחר הניתנה "בפני נכתב ובפני נחתם" לא היה מועיל כלום. ועוד: דשליח דוקא כשיאמר בשעת נתינה - מידק דייק.

רבי יוחנן אומר אפילו תימא רבי דילכון אמר - מתוך פירוש הקונטרס משמע דלחזקיה רבו היה אומר כן, דעלה קאי. לפי שרוב כהנא היה מבבלי, וחזקיה גם הוא היה מבבלי, כדאמר בסוכה (כ.א. ומד.) עליו רבי יוחנן ובניו ויסדה. ואין נראה לרבינו יצחק, דהא מסתמא כשפשט רב כהנא לרבי יוחנן כמה שפיקות ששאל, כדאמר "ביהנותל תורא" (בבא קמא קי"ב) - כבר נפטר חזקיה, דאילו היה קיים - לא היה שואל שפיקותו רבי יוחנן מרב כהנא אלא מחזקיה, שהיה רבו, כדאמר ב"אלו קשרים" (שבת קי"ב) דקאמר רבי יוחנן: כבר שנית לנו סנדל. וגם רב כהנא לא היה מניח חזקיה ויושב לפני רבי יוחנן, ורבי יוחנן בעצמו לא היה בעל ישיבה בעוד שחזקיה קיים. אלא נראה שחללמוריו מבבלי שהיו לפניו היה אומר רבי יוחנן: דילכון אמר כך, כמו שפירש רבינו תם בקידושין בפר קמא (כ.ט.ב.) הא לן ודא להו. ואף על גב דבבבזים בפרק "קדשי קדשים" (נט"א) אמר: כי סליק רב כהנא אשכחיה לרבי שמעון ברבי - ממשע שרבי שמעון ברבי היה עדיין קיים, והוא היה גדול ואפילו מרבי חייא אביו של חזקיה, דהא מגמריה ספר תהלים כדאמרין בפרק קמא דקידושין (ל.א.) ואין נראה כלל שהיה מניח רבי שמעון ולומד לפני רבי יוחנן, שרבי יוחנן היה צריך לרב כהנא דאגמריה כל ספיקי דהוה ליה: אלא יש לומר: דשני פעמים עלה רב כהנא לארץ ישראל. ושייך לעיל פ.ב.א. במשנה: **אם** כתבו בתוכו אף על פי שחור ומחוק פסול - שפירש: לפי שלא נכתב הגט אלא על תנאי זה, ואין כאן כריתות. משמע דוקא "חור" דלא הוה כריתות - חור ומחוק פסול, אבל שאר מחקין כשרין בגט, רק שיעשה קיום המחק לפני "שרירי וקיים". ומכל מקום נהגו העולם להחמיר.

מהו דתימא הני מילי לאחר התורף - פירוש: כשאמר הבעל אחר התורף. אבל אמר הבעל לפני התורף, אפילו בעל פה, שלא כתבו הסופר - פסול, שעל תנאי זה כתבו, ואין זה כריתות - קא משמע לן אפילו הכי כשר, דסופר לא כתב אלא על מנת כמו שיאמר הבעל בסוק. וכיון שחזר בו - כשר. ומכל מקום, אף על גב דמתניתין איירי לפני התורף, כתבו לאחר התורף - נמי פסול, כדאמרין בסמוך: ואיבעית אימא לאחר התורף ודבריו הכל, ורבי זירא סבר כרב ספרא דהבא. **שתוקי** דלפני התורף גזר "על מנת" אטו "חור" לרבנן דרבי. **כל** התנאים פוסלין בגט - פירש בקונטרס: שנכתב בגט, ואפילו נתקיימו התנאים. ואין נראה לרבינו יצחק, דמה שייך לגזור ב"על מנת שתתני לי מאתיים וז' וכיוצא בו אטו "חור", כיון שאין שם שיעור כמו ב"חור"? ולא היה שייך כלל בשאר תנאים לגזור אטו "חור"? אם לא "על מנת שלא תינשא לפלוני" גרידא, דהיי שיעור ועוד קשה לרבינו יצחק: דאם כן אפילו בעל פה נגזר אטו "חור", ויפסול כל גט שיש בו תנאי אפילו על פה, אפילו נתקיים התנאי. ובסמך מכשר רבי זירא "על מנת" אחר התורף אפילו לרבי, אפילו כתבו בתוכו ועוד: מדקא מחדרי ליה רבנן: כל שאינו פוסל על פה אינו פוסל בבית - מכלל דבעל פה מודה ליה רבי דאינו פוסל ונראה לרבינו יצחק: דכל תנאים, אם נתקיימו, אפילו נכתבו בגט - כשר, כמו בעל פה, דלא שייך למגור אטו "חור" כדפירשנו. והבא בלא נתקיים התנאי קאמר רבי דפוסלים בגט כשנכתבו ומחקם, דאין מועיל מחיקה, בהם כי היכי דאינה מועלת ב"חור", דגוריון מחיקה ד"על מנת" אטו מחיקת "חור". וחכמים אומרים: "חור" שפוסל בעל פה, פירוש בשעת נתינה - פוסל בכתב אפילו נמחק, משום דלא נכתב לשם כריתות, "על מנת" שאין פוסל על פה. משום דהיי כריתות - אינו פוסל כלל, אף על פי שלדעת התנאי נכתב - אין נפסל בכך כיון שחזר ומחקו, אף על פי שלא קיימה. ולא דמי ל"על מנת שתתני לי מאתיים וז' וחזר ואמר "מחולין לך", דאמרין ב"מי שאחזר" (גיטין ע"ב) דאינה מגורשת - דהיינו דוקא בשעת נתינה, אבל בכתב תנאי בגט קודם הנתינה, וחזר בו מן התנאי ומחקו - כשר, ואינה צריכה לקיים אלא רק מה שמתנה עמה בשעת נתינה, שאו חלים הגירושין. **אבל** לאחר התורף דברי הכל כשר - נראה לרבינו יהודה: דכשר אפילו אמר הבעל קודם כתיבת התורף, בד"חור" נמי ליכא פסולא דאורייתא אלא כשנכתב קודם התורף, אבל נכתב אחר התורף, אפילו אמר בעל קודם לכן - לא חשיב נכתב שלא לשם כריתות, דאין עדת הסופר שלם תנאי ד"חור" לפלוני בשעת כתיבת התורף, כיון שלא כתבו בגט עדיין. וכיון דב"חור" ליכא פסול דאורייתא - ב"על מנת" הוי כשר, דלא גוריון גזירה לגזירה. ותדע, דרב ספרא דלעיל דקאי כרבי זירא דהבא, סבר לעיל דבעל פה אינו פוסל אפילו אמר הבעל לפני התורף, כשלא נכתב כלל - והוא הדין כשנכתב אחר התורף, שלא נפסל מן התורה מפני שאמר תחילה על פה. ומיהו, לרבא ודאי אמר הבעל לפני התורף דברי הכל פסול, אפילו נכתב אחר כך, דלרבא פסול אפילו "על מנת", אפילו בעל פה, שלא נכתב כלל לא בתחילה ולא בסוק, כשלא נתקיים תנאי.

לאבוי, "כלל" - לאתויי בשר חזיר, "כזה" - למעוטי פלוני. מיתביב: "הרי זה גיטך על מנת שתאכלי בשר חזיר", ואם היתה זרה "על מנת שתאכלי בתרומה", ואם היתה גזירה "על מנת שתשתי יין", נתקיים התנאי - הרי זה גט, ואם לאו - אינו גט; לרבא ניהא, לאבוי קשיא! - אומר לך אבוי: מי סברת דברי הכל היא? הא מני - רבנן היא. ותיפוק ליה דמתנה על מה שכתוב בתורה הוא, וכל המתנה על מה שכתוב בתורה - תנאו בטל! אומר רב אדא בריה דרב איקא: כי אמרין מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל - בגזן שארה פסותה ועונתה, דהוא קא עקר, אבל הקא איחי קא עקרה. מתקיף לה רבינא: כלום קא עקרה איחי אלא לקיומי לתנאי ידיה, אישתפח דאיהו קא עקר! אלא אמר רבינא: כי אמרין מתנה על מה שכתוב בתורה תנאו בטל - בגזן שארה פסותה ועונתה, דודאי קא עקר, אבל הקא מי קאמר לה? לא סגי דלא אכלה? לא תיכול ולא תיגרש. "פיצד יעשה? ויטלנו הימנה" וכו'. מאן תנא? אמר חזקיה: רבי שמעון בן אלעזר היא; דתנאי, רבי שמעון בן אלעזר אומר: עד שיטלנו הימנה, ויחזור וייתנו לה ויאמר לה "הי גיטך". רבי יוחנן אמר: אפילו תימא רבי, דילכון אמר: שאני הכא, הואיל וקנאתו ליפסל בו לכהונה. "כתבו בתוכו". אמר רב ספרא: כתבו בתוכו תנן. - פשיטא, "כתבו בתוכו" תנן! מהו דתימא הני מילי לאחר התורף, אבל לפני התורף - אפילו על פה נמי פסול, קא משמע לן. ורבא אמר: לא שנו אלא לאחר התורף, אבל לפני

התורף - אפילו על פה נמי פסול. ואודא רבא למעמיה, דאמר להו רבא להנהו דכתבי גיטין: שתוקי שתוקי לבעל עד דכתביתו ליה לתורף דגיטא. תנו רבנן: כל התנאים פוסלין בגט, דברי רבי; וחכמים אומרים: כל שפוסל על פה פוסל בכתב, וכל שאינו פוסל על פה אינו פוסל בכתב, "חור" שפוסל על פה - פוסל בכתב, "על מנת" שאינו פוסל על פה - אינו פוסל בכתב. אמר רבי זירא: מחלוקת - לפני התורף, דרבי סבר: גזרינן "על מנת" אטו "חור", ורבנן סברי: לא גזרינן "על מנת" אטו "חור". אבל לאחר התורף דברי

ולאבי כזה למעוטי פלוני - דאינו גט עד שתביעל לו, דרידה להשיחוד בממוק, וישאנה בדיחה. ותיפוק ליה כו' - נדו נמי דאפשר לה לקיימו באיסור - מיהו תנאי היכי הוין הא דהוה ליה מתנה על מה שכתוב בתורה, וקיימא לן: תנאו בטל! דודאי קא עקר - שהרי מסר לה קידושין והרי היא אשתו להתחייב בבולן, וכי אתני על מנת שלא יתחייב - הוה ליה עוקר. מאן תנא - דנריך לטילו הימנה ולא סגי באמירה בעלמא, שיחזור ויאמר לה: הרי את מותרת לכל אדם. רבי שמעון בן אלעזר היא - בפרק "חורק", אמר לה כנסי שטר חוב זה כו', אפילו תימא רבי - דפליג התם עליה דרבי שמעון בן אלעזר. דילכון אמר - רב כהנא שהיה משלכם, מבבלי, שעלה לארץ ישראל ללמוד תורה מרבי יוחנן, כדאמרין ב"הגהות בתרא" (בבא קמא קי"א), ושאל ממנו הרבה דברים, ועליו קאמר רבי יוחנן בכל דוכתי "דילכון אמר". שאני הכא - משום הכי צריך לחזור ולטול, דקנתו בנתינה קמייתא ליפסל בו לכהונה, ודילכך, אי לאו דהדר שקיל לה מינה - לא מהניא אמירה, שהרי כבר זכתה בו על מנת תנאי ראשון. אבל דהוא "דחורק" - לא זכתה בו כלום. כתבו בתוכו תנן - דוקא כתבו בתוכו הוא דלית ליה תקנתא, אבל לא כתבו בתוכו, אפילו אמר לעדים על מנת כן - אינו נפסל בכך, וכלבד שיאמר לה בשעת מסירה: הרי את מותרת לכל אדם. הני מילי - דבעינן כתבו בתוכו, ולא מיפסל במאי דאמר לסהוי לכתובו על מנת כן - היכא דאמר לאחר כתיבת התורף "על מנת שלא תנשא לפלוני", דכיון דנכתב עיקר הגט קודם הוכרת תנאי - לא מיפסל במאי דאמר לסהוי לכתובו על מנת כן, אי לא כתבי ליה בתוכו בהדיא. אפילו על פה - שהרי עיקר הגט על מנת כן נכתב. קא משמע לן - רב ספרא: בתוכו דוקא קאמר. שתוקי שתוקי - נופו בו, שלא יזכיר שום תנאי. פוסלין בגט - אם כתבו בתוכו, ואפילו נתקיים התנאי. חוץ שפוסל בעל פה - דהוי שיעור בגט. מחלוקת - ד"על מנת" דרבי ורבנן - בשכתבו לפני התורף, ואוקימנא

התורף - אפילו על פה נמי פסול. ואודא רבא למעמיה, דאמר להו רבא להנהו דכתבי גיטין: שתוקי שתוקי לבעל עד דכתביתו ליה לתורף דגיטא. תנו רבנן: כל התנאים פוסלין בגט, דברי רבי; וחכמים אומרים: כל שפוסל על פה פוסל בכתב, וכל שאינו פוסל על פה אינו פוסל בכתב, "חור" שפוסל על פה - פוסל בכתב, "על מנת" שאינו פוסל על פה - אינו פוסל בכתב. אמר רבי זירא: מחלוקת - לפני התורף, דרבי סבר: גזרינן "על מנת" אטו "חור", ורבנן סברי: לא גזרינן "על מנת" אטו "חור". אבל לאחר התורף דברי

התורף - אפילו על פה נמי פסול. ואודא רבא למעמיה, דאמר להו רבא להנהו דכתבי גיטין: שתוקי שתוקי לבעל עד דכתביתו ליה לתורף דגיטא. תנו רבנן: כל התנאים פוסלין בגט, דברי רבי; וחכמים אומרים: כל שפוסל על פה פוסל בכתב, וכל שאינו פוסל על פה אינו פוסל בכתב, "חור" שפוסל על פה - פוסל בכתב, "על מנת" שאינו פוסל על פה - אינו פוסל בכתב. אמר רבי זירא: מחלוקת - לפני התורף, דרבי סבר: גזרינן "על מנת" אטו "חור", ורבנן סברי: לא גזרינן "על מנת" אטו "חור". אבל לאחר התורף דברי

גיטין דף פד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום ראשון) קנט

שניה. רבי יוחנן אמר, אפילו תימא שהמשנה היא גם לדעת רבי, שהרי דילכין – רב כהנא אמר, שאף שלדעת רבי, כשלא אמר 'הא גיטך' מועילה אמירת הבעל ללא נתינה שניה כיון שהגט לא פעל כלל בנתינה הראשונה, ולא זכתה בו האשה כלל, אך שאני הכא – שונה הדבר באופן של 'אלא לפלוני', וצריך נתינה שניה הואיל וקנאתו האשה את הגט בנתינה הראשונה ליפסל בו לכהונה. וכיון שזכתה בו על מנת התנאי הראשון, אין אמירת הבעל עתה מועילה כלל, שכן הנתינה הראשונה פעלה את פעולתה ונגמרה. שטר הגט מחולק לתורה, שהוא שמות האיש והאשה והתאריך, ודור עיקר הגט, ולטופס, שהוא שאר הגט.

שנינו במשנה, כתבו את הלשון 'אלא לפלוני' כתובו, פסול: מבארת הגמרא, אמר רב ספרא, באופן שכתבו כתובו תנן שהגט פסול, אך אם אמר הבעל בעל פה לא נפסל הגט, אפילו אמר לעדים שהטיל בתוכו תנאי ועל דעת כן מעידים. שואלת הגמרא, פשיטא, הרי באמת 'כתבו' כתובו' תנן במשנה, ומה מוסיף רב ספרא. משיבה הגמרא, מהו דתימא – היינו סוברים שהני מילי שלשון זו פוסלת את הגט דווקא בכתב ולא בעל פה, והו רב לאחור התורה של הגט, משום שעיקר הגט נכתב קודם הזכרת התנאי, והגט לא נפסל במה שאמר לעדים לכתוב הטופס על מנת כן, אבל אם אמר לעדים ולטופס, לפני שנכתב התורה, לכותבו על מנת שתתגרש חוץ מפלוני, אזי אפילו באמירה בעל פה נמי פסול הגט, משום שעיקר הגט נכתב על דעת זו, כלומר שלא לשם כריתות. ולכן קא משמע לן רב ספרא שמה שאמרה המשנה 'בתוכו', היינו בין לפני התורה ובין לאחר התורה, שבשניהם פסול 'אלא לפלוני' רק בכתב ולא בעל פה, משום שהגט לא נכתב על דעת מה שאמר הבעל עכשיו קודם הכתיבה, אלא על דעת מה שאמר לבסוף, וכיון שחזר בו הבעל הרי הגט כשר.

ורבא אמר, לא שנו שלשון זו פוסלת רק בכתב ולא בעל פה, אלא רק לאחר התורה, אבל לפני כתיבת התורה, אפילו אם נאמרה בעל פה בפני עדים, נמי פסול הגט, משום שהגט נכתב על דעת לשון הפוסלת את הגט, ונמצא שהוא נכתב בפסול. מבארת הגמרא, ואודא רבא למעמיא – לשיטתו, דאמר להו רבא להנהו סופרים דכתבי גיטין, שחקו שחקו לפעל עד דכתביתו ליה לתורה דגיטא – השתיקו את הבעל, שלא יאמר שום תנאי עד לאחר כתיבת התורה, כדי שלא יפסל הגט.

הגמרא ממשיכה לבאר מה דין לשונות שנכתבו בגט: תנו רבנן, כל התנאין שנכתבו בגט, פוסלין בגט, אפילו אם התקיימו לאחר מכן, דברי רבי. וחכמים אומרים, כל לשון שפוסל את הגט אם נאמר בעל פה, פוסל אותו בכתב – אם הוא נכתב בגט, וכל לשון שאינו פוסל בעל פה, אינו פוסל אף בכתב. מבארת הברייתא, הלשון 'חזין מפלוני', שפוסל כשנאמר בעל פה, פוסל גם בכתב, שגט שנכתב בו 'חזין' פסול. אך הלשון 'על מנת', שאינו פוסל כשנאמר בעל פה, אינו פוסל גם בכתב – כשנכתב בגט 'הרי את מגורשת על מנת שתתני לי מאתיים זוז'.

הגמרא מבארת את המחלוקת: אמר רבי ירמיה, הפחלוקת היא בתנאי שנכתב לפני התורה, דרבי סבר שגזרינן 'על מנת', כלומר כל תנאי, אטו 'חזין', וכיון ש'חזין' פוסל בכתב, שהרי הוא פוסל גם בעל פה, לכן גזרינן שגם 'על מנת' פוסל אם נכתב לפני התורה. ורבנן סברי, לא גזרינן 'על מנת' אטו 'חזין', ותנאי הכתוב לפני התורה אינו פוסל. אבל לאחר התורה,

ולאכפיי, רבי יהודה בן תימא אמר 'כלל' כדי לאתויי – לרבות תנאי על פשר חזיר, שאף גט זה כשר שכן אין כוונתו לתנאי. ואמר 'קוה' כדי למעוטי – למעט תנאי שתיבעל לפלוני, שהתנאי קיים שכן אפשר לקיימו.

הגמרא מקשה על דעת אביי, מיתיבי, האומר 'הרי זה גיטך על מנת שתאכלי בשר חזיר', ואם היתה זרה – או באופן שאשתו אינה כהנת, ואמר 'הרי זה גיטך על מנת שתאכלי בתרומה', ואם – או באופן שהיתה נזירה, ואמר 'הרי זה גיטך על מנת שתשתי יין', אזי אם נתקנים התנאי הרי זה גט, ואם לאו אינו גט. ומבואר שתנאי שמכריח אותה לעבור איסור הוא קיים. לרבא ניהא, שהרי אמר (לעיל ע"א) שגם רבי יהודה בן תימא מודה באופן זה, אך לאכפיי קשיא, שכן לדעתו רבי יהודה בן תימא מכשיר גט כזה אף אם לא נתקיים התנאי. מתרצת הגמרא, אמר רב – יתרץ לך אכפיי, שמי [האם] ככרת שברייאת זו דברי הכל היא, אין זה כך, אלא הא מני, ברייתא זו רק לדעת רבנן היא, ורבי יהודה בן תימא אכן מכשיר גט כזה אף אם לא נתקיים התנאי.

הגמרא מבררת האם המתנה לאכול חזיר וכדומה הוא מתנה על מה שכתוב בתורה: מקשה הגמרא, מדוע התנאי לאכול חזיר קיים, אף אם זה נחשב כתנאי שבאפשרותה לקיים, ותיפוק ליה שתנאי זה בטל מסיבה אחרת, דהרי הבעל מתנה על מה שכתוב בתורה, הוא, וכל המתנה על מה שכתוב בתורה, תנאו פסול והמעשה קיים. ואף באן, הגט צריך להיות קיים אף אם לא התקיים התנאי.

מתרצת הגמרא, אמר רב אדא בר אבא, כי אמרינן שמתנה על מה שכתוב בתורה, תנאו פסול והמעשה קיים, והו כגזון המתנה על שאר כסותה ועונתה, שאמר לאשה 'הרי את מקודשת לי על מנת שלא אתחייב לך בשאר, כסות או עונה', דהוא [המתנה] קא עקר את דברי התורה כשהתנה להפטר ממנה שהייתו התורה, אבל רבא, אין המתנה [הבעל] עוקר את דברי התורה, אלא איהי [היא] קא עקרה כשתאכל חזיר, ובאופן זה לא נאמר הכלל שתנאו בטל. הגמרא מקשה על רב אדא, מתקנה ליה רבינא, כלום קא עקרה איהי אלא לקיומי לתנאי דיייה – הרי היא עוקרת את דברי התורה רק כדי לקיים את תנאו, ואם כן אישתתף דאיהו קא עקר – נמצא שהוא גרם לעקירה, ולכן צריך שיתבטל תנאו כאילו עקר בעצמו את דברי התורה.

מתרצת הגמרא באופן אחר, אלא אמר רבינא, כי אמרינן שמתנה על מה שכתוב בתורה תנאו פסול, והו כגזון המתנה על שאר כסותה ועונתה, דודא קא עקרה, שהרי כשקידש אותה, התורה חייבתו בשאר כסות ועונה, ותנאו גורם לעקור דבר זה. אבל רבא, כשהתנה את הגט באכילת חזיר, מי קאמר ליה לא סגיאל דלא אכלה – האם הכריח אותה לאכול ולעקור דבר תורה, הרי באפשרותה שלא תיכול חזיר, ואזי יתבטל הגט ולא תיגרש, ולכן אין תנאו גורם שודאי יעקר דבר תורה, והתנאי קיים לדעת רבא.

שנינו במשנה, כיצד נעשה ויפלו הימנה וכו' ויחזור ויתננו לה ויאמר לה 'הרי את מותרת לכל אדם'. מבררת הגמרא, מאן תנא הסובר שצריך נתינה שניה של הגט, ולא די במה שרק יאמר 'הרי את מותרת' וכו'. מבארת הגמרא, אמר חזקיה, משנה זו רבי שמעון בן אלעזר היא, דתניא (לעיל ע"א), רבי שמעון בן אלעזר אומר, אם נתן גט ולא אמר 'הא גיטך', האשה אינה מגורשת עד שיפלוני את הגט הימנה ויחזור ויתננו לה, ויאמר ליה בנתינה זו 'הי גיטך'. אך לדעת רבי (ס) יכול הבעל לומר זאת ללא נתינה שניה, ולדעתו גם באופן של משנתנו הבעל יכול לומר 'הרי את' וכו' ללא נתינה

אגרות קודש

ב"ה, י"ב אדר, תשי"ג

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על הודעתו מקשוה"ת של בתו תחי, יתן השי"ת שיהי' בשעה טובה ומוצלחת ובבנין

עדי עד על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות.

המשך בעמוד קסג

גמרא

הגמרא מבארת את לשון המשנה: **בְּלֵילָא דְרִישָׁא** – הכלל הנזכר
ברישא, 'לכל מי שאין לה עליו קידושין, כשר', כוונתו **לְאִתּוּי**
ו-לרבותו **שְׁאֵר הַיָּבֵיב בְּרִיתוֹת**, שאין קידושיהם תופסין בה. ואם
שייר אחד מהם, הגט כשר. ו**בְּלֵילָא דְרִישָׁא** – הכלל 'וכל מי שיש
לה עליו קידושין, אפילו בעבירה', כוונתו **לְאִתּוּי** ו-לרבותו **שְׁאֵר**
הַיָּבֵיב לְאִוּן, שאם שייר אחד מהם הגט פסול. (בגין עֲמוּנָי וּמוֹאֲבֵי
נְתִינֵי מִצְרִי וְאֲדוּמִי)
הגמרא מבררת מה הדין אם שייר אנשים נוספים שאינם יכולים
לקדשה: **בְּעָא מִיָּנִיה** – שאל **רַבָּא מְרִב** נחמן, האומר 'הרי את
מותרת לכל אדם חוץ מקדושי פלוני, ופלוני זה הוא רב נחמן,
שממילא אינו יכול לקדשה, מהו הדין. מי ו-האם) **אֲמְרִינָן, הֲשָׂתָא**
מִיָּהָ לְאוּ בְּרִיתָהּ הוּא – עבשיו מכל מקום הוא אינו בן קידושין,
ולכן אין כאן שיעור והגט כשר, או **לְקָמָא אֲתִי לְבָלָל הָיְיָה** – או שמא
הוא הרי יבוא לכלל קידושין כשיגדל, ולכן כבר עבשיו הוא נחשב
בן קידושין והוא שיעור. **אָמַר לִיה רַב נַחֲמָן לְרַבָּא, תְּנִיתוּהָ אֵת**
התשובה בברייתא, **קָטְנָה מִתְּנִישָׁת בְּקִדּוּשֵׁי אֲבִיהָ** – קטנה
שקדשה אביה, והיא מקודשת מדאורייתא, יכולה לקבל את גיטתה
בעצמה לאחר מיתת אביה, אף שהיא קטנה. ומברר רב נחמן,
אֲמַאי היא יכולה להתגרש, ו**הָא אֲמַאי בְּעִינָן** (דברים כד ב) **וְיִצְחָק, וְהִתְחַן,**
כלומר דין הגירושין כדן הקידושין, והרי קטנה אינה יכולה לקדש
עצמה, ומדוע אם כן היא יכולה להתגרש. מבאר רב נחמן, **אֲלָא**
זהו משום שהיא **אֲתִיָּא לְבָלָל הָיְיָה** כשתגדל, ולכן כבר עבשיו היא
נחשבת ראויה לקידושין ויכולה להתגרש. ואם כן, **הָכָא נָמִי, אֲתִיָּא**
פלוני הקטן **לְבָלָל הָיְיָה** כשיגדל, ולכן כבר עבשיו הוא בן קידושין,
ואם שייר אותו הבעל הרי זה שיעור.
שאל עוד רבא את רב נחמן, באופן שאמר הבעל 'חוץ מן הנולדים',
שאר אותה על אלו שעדיין לא נולדו, מהו הדין. האם אנו
אומרים שהשקתא **מִיָּהָ לְאוּ אֲתִיָּלִיד** – עבשיו מכל מקום עדיין לא
נולדו, ואין כאן שיעור, או **לְקָמָא הִרִי הֵם עֲתִידִי דְמִתְיָלִיד**, ואז
תהיה אסורה עליהם מחמת אישותו של המגרש, ויש כאן שיעור.
אָמַר לִיה רַב נַחֲמָן לְרַבָּא, תְּנִיתוּהָ אֵת התשובה
במשנה, שאם אמר לה 'חוץ מאשר לְעָבֵד וְלְעוֹבֵד בּוֹכְבִּים', הרי
הגט כשר, ואין זה שיעור. ומברר רב נחמן, **אִם אֲתִיָּא שֶׁאֵינוֹ**
מתחשבים אף באלו שעתידי להיוולד, אזי הרי עָבֵד וְעוֹבֵד
בּוֹכְבִּים נָמִי עָבִידִי דְמִתְיָלִיד – עשויים להתגרש, ואם כן הגט צריך
להיות פסול כיון ששייר אותם הבעל, שלכשיתגירו יהיו אסורים
מחמת אישותו. ואם כן, מוכח מכאן שאין זה שיעור, ואין מתחשבים
באנשים העתידי להיוולד. דוחה הגמרא, הַנֶּה לְאוּ לְאִיִּנְיָו קִיָּמִי
– העבדים ועובדי הכוכבים אינם עומדים להתגרש, אך הַנִּי
לְאִיִּנְיָו קִיָּמִי – אלו שעדיין לא נולדו אכן עומדים להיוולד,
ויתכן ששיעור של הנולדים נחשב לשיעור אף אם שיעור של עבדים
ועובדי כוכבים אינו נחשב לשיעור.
שאל עוד רבא את רב נחמן, באופן שאמר 'חוץ מבעל אחותה, מהו
הדין. האם כיון שהשקתא **מִיָּהָ לְאוּ הָיְיָה לִיה** – עבשיו, בשאחותה
בחיים, הרי היא אסורה על אדם זה, לכן אין כאן שיעור, או **לְקָמָא**
חוששים שִׁמְנִין דְמִתָּה אֲחֻתָּה, וְחִוּיָא לִיה – יתכן שתמות אחותה,
והיא תהיה מותרת לאדם זה, ואם כן יש כאן שיעור. **אָמַר לִיה רַב**
נחמן לרבא, תְּנִיתוּהָ במשנה את התשובה, שאם אסר אותה לְעָבֵד
וְלְעוֹבֵד בּוֹכְבִּים אין זה שיעור. ומבאר רב נחמן, שהרי עָבֵד וְעוֹבֵד
בּוֹכְבִּים נָמִי עָבִידִי דְמִתְיָלִיד – עשויים להתגרש, ובכל זאת אין
חוששים לכך, ואם כן, גם למיתת אשתו אין חוששים, ואין זה
שיעור. דוחה הגמרא, לְגִירוֹת אין חוששים שכן **לֹא שְׂבִיחָא** – אינה
שכיחה, אך מִיָּתָה שְׂבִיחָא יותר מגירות, ויתכן שחוששים למיתת
אשתו אף אם אין חוששים לגירות, ואזי יהיה הגט פסול.
הגמרא חוקרת מה הדין באופנים נוספים של שיעור: שאל עוד רבא
את רב נחמן, באופן שאמר 'חוץ מְוִנְתִּיד', שהתיר לה להינשא
לכל העולם אך אסר עליה לזנות, מהו הדין. האם כיון שגְּנִישָׁא

דְּבָרֵי הַבֵּל בְּשֵׁר הגט אף שנכתב בו תנאי, אם התנאי התקיים. ואם
כן, מִתְנִיתוֹ דְּקִתְנִי 'בְּתִבּוֹ בְּתוֹכִי, וְאִוּקִימָנָא' (לעיל פב) שמדובר
בְּלִשׁוֹן 'חוּץ', ואם כן מדויק שדווקא לשון 'חוץ' הוא שפוסל אֲבָל
לשון 'על מנת' לא פסול אפילו בכתב, אִיכְעִית אִימָא שמדובר
שכתב לשון זו לְפָנֵי הַתּוֹרָה, ואזי המשנה היא רק כדעת רַבָּנִן ולא
רבי, וְאִיכְעִית אִימָא שמדובר שנכתב התנאי לאחר הַתּוֹרָה, ואזי
דְּבָרֵי הַבֵּל היא, שהרי גם רבי מודה ש'על מנת' שנכתב לאחר
הַתּוֹרָה אינו פוסל, לדברי רבי זירא.
וְרַבָּא אָמַר, הַמְחִילִיקָתָהּ היא באופן שנכתב התנאי לאחר הַתּוֹרָה,
דְּרַבִּי סָבֵר שְׁנִירִין תנאי שנכתב לאחר הַתּוֹרָה אֲמַי תנאי שנכתב
לְפָנֵי הַתּוֹרָה, וְרַבָּנִן סָבֵר שֶׁלֹא נִירִין תנאי זה אֲמַי לְפָנֵי הַתּוֹרָה. אֲבָל
תנאי שנכתב לְפָנֵי הַתּוֹרָה, לְדְבָרֵי הַבֵּל פָּסוּל הגט, ואם כן, מִתְנִיתוֹ
דְּקִתְנִי 'בְּתִבּוֹ בְּתוֹכִי, וְאִוּקִימָנָא' שמדובר בְּחוּץ, אֲבָל – ומדויק
ש'על מנת' לא פסול אפילו בכתב, וזה רק בתנאי שנכתב אֲחֵר
הַתּוֹרָה, וּמִשְׁנֵיתוֹ רַבָּנִן הִיא, שכן לדעת רבי, תנאי שנכתב אפילו
לאחר הַתּוֹרָה פוסל.
הגמרא מביאה ברייתא כדעת רבא, ומבארת שרבי זירא תירץ
אותה לשיטתו: תְּנִי אֲבִיהָ דְּרַבִּי אֲבִין קָמִיהָ ו-לְפָנֵי דְּרַבִּי זִירָא, אם
הבעל כתב גַּט עַל תְּנַאי, אזי דְּבָרֵי הַבֵּל הגט פָּסוּל. הקשה לו רבי
זירא, האם יתכן לְדְבָרֵי הַבֵּל פָּסוּל הגט, וְהָא מִיפְּלִג פְּלִיגִי תנאים
בברייתא לעיל, שחכמים מכשירים גט עם תנאי ואף רבי מכשיר
אם התנאי לאחר הַתּוֹרָה ולדעת רבי זירא, ואם כן אין גט שפסול
לדברי הכל. תירץ רבי זירא לאבוב דרבי אבין, **אֲלָא אִימָא** – יש
לשנות בברייתא לְדְבָרֵי הַבֵּל בְּשֵׁר, שכן אכן יש גט עם תנאי
שכשר לדברי הכל, וְהִיבִי דָּמִי אופן זה, וזה אם נכתב התנאי אֲחֵר
הַתּוֹרָה.
שואל הגמרא, מדוע תירץ רבי זירא לשנות 'כשר' במקום 'פסול',
וְלִימָא – והרי יכול היה לתרץ שצריך לשנות בלשון 'הרי זה פָּסוּל'
במקום 'דברי הכל פסול', שמשמעו שהברייתא אינה לדברי הכל
אלא לדעת תנא אחד בלבד, וְהוּא רַבִּי, שפוסל גט אם נכתב בו
תנאי לְפָנֵי הַתּוֹרָה. משיבה הגמרא, תָּנָא דְּבָרֵי הַבֵּל אֲתִנְיָה – על
כרחי רבו של התנא שנה לו בנוסח 'דברי הכל', שהרי יתכן אמנם
ש'בְּשֵׁר' בְּפָסוּל' מִיחֻלָּף לִיה לתנא אם נשתכחה גירסתו, אך 'הרי
זה' בְּדְבָרֵי הַבֵּל' לא מִיחֻלָּף לִיה ולא היה שוכח זאת התנא אפילו
אם נשתכחה גירסתו, ולכן, ודאי שהנוסח הנכון הוא 'דברי הכל'
ולא 'הרי זה', ועל כרחי צריך לשנות 'כשר' ולא 'פסול'.
משנה
לאחר שלמדנו (לעיל פב) שגט בלשון 'הרי את מותרת לכל אדם
חוץ מפלוני' הוא פסול, באה המשנה ללמד שלא כל 'פלוני' פוסל
כך את הגט.
המגרש את אשתו, ואמר לה 'הרי את מותרת לכל אדם אֲלָא – חוץ
מאשר לְאִבָּא, וְלִאֲבִיךָ – או חוץ מלאבך, או חוץ מלאחי, וְלִאֲחִידָךְ
– או חוץ מלאחריך, או חוץ מלְעָבֵד וְלְעוֹבֵד בּוֹכְבִּים, וְלִבְלִי מִי שְׁאִין
לִּי עָלָיו קְדוּשִׁין – או שאסר אותה לאדם אחר שאינו יכול לקדשה
מחמת שהיא אסורה לו, אזי אין שיעור זה פוסל את הגט, שהרי לא
מחמת שיעורו אסורים לה, משום שקידושיהם אינם תופסים בה אף
אם אינה אשת איש, ולכן הגט בְּשֵׁר. אך אם אמר 'הרי את מותרת
לכל אדם, אֲלָא אִמְכָּנָה לְבִתְּךָ גְּדוּלָּה' – אם היא אלמנה, והוא אסר
אותה לכהן גדול, או שהיא גְּרוּשָׁה וְחִלּוּצָה ו-או חלוצה, ואסר
אותה לְבִתְּךָ הַדּוּמִי, או שהיא מְוִנְתָּה וְחִינְתָּה ו-או נתינה) ואסר
אותה לכן יִשְׂרָאֵל כשר, או שהיא בַּת יִשְׂרָאֵל ואסר אותה לְמִמּוֹר
וְלִנְתָן ו-או לנתן, וְכָל מִי שֵׁשׁ לִּי עָלָיו קְדוּשִׁין, אֲפִילוּ בְּעִבְרָה –
או שאסר אותה על אדם שקידושיהו היו תופסין בה אם היתה
פנויה, אף אם אסור לו לנושאה, אזי הגט פָּסוּל, שהרי קידושיהם
היו תופסין בה אם היתה פנויה, ועבשיו קידושיהם אינם תופסים
בה מחמת שהיא אשת איש כלפיהם, ולכן זה נחשב לשיעור.

גיטין. המגרש – פרק תשיעי דף פה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קסא רש"י

ואוקימנא בחוץ – בריש פירקין, ושמעין מינה דאילו ב"על מנת", אפילו כתבו בתוכו כשר. אימא דברי הכל כשר בו' – רבי זירא לטעמיה, דאוקי פלוגתא בלפני התורה, הלכך דברי הכל פסול לא משכחת לה. ולימא – ליה רבי זירא לתנא: תני "הרי זה פסול", ולא תיתני "דברי הכל", ונימא רבי היא. תנא דברי הכל אתניה – על כרחך "דברי הכל" אתניה רביה לתנא, דאי אתניה "הרי זה" – לא הוה מיתחלף ליה ב"דברי הכל", אפילו שכת גירסא שלו. אבל כשר בפסול – מיתחלף ליה, אם שכת שמועתו. להכי אמר ליה: תני "דברי הכל כשר", דמסתברא דהכי אגמריה רביה. משנה אלא לאבא ולאבך בו' – לאו שזירא הוא, דבלאו איסור אישות נמי לא תפסי להו בה קידושין. אלמנה לבחן גדול – כיון דקדושין תופסין בחיבי לאוין, כדאמרין בפרק קמא דקדושין (יחא), ולהאי לא תפסי משום איסור אישות שבה – אשתכח דשייר בגיטא. ולכל מי שיש לה עליו קדושין – אם היתה פנויה, ואפילו בעבירה דאיסור לאו. פסול – דהוי שזיר. גמרא כללא דרישא – "ולכל מי שאין לה עליו קדושין". נתני – מן הגבוענין, שהיו משבעה אומות, ואיכא לאו ד"לא תחתן בם". מצרי ואדומי – בחוץ שלשה דורות, שהם באיסור עשה. חוץ מקדושין קמן – חוץ מפלוגת קטן הוא. קטנה מתגרשת – אם קיבלה גיטה לאחר מיתת אביה. בקדושין אביה – כלומר, ואפילו קידשה אביה לאיש הזה, דהוה להו קדושין גמורין. והא בעינן ויצאה והיתה – דלא מיגרשה אלא אם כן ראויה לקדש את עצמה לאיש אחר. אלא אתיא לכלל הויה – לאחר זמן, וקא חשיב ליה מעבשיו. דלא דק קרא למימר דתיהו השתא בת הויה. לענין שזירא נמי הוי שזיר. הנולים – עתידין להולד. או דלמא עתידין דמיאנו – ומיתסר עליהן מפני (אשתו) של זה, הלכך הוי שזיר. עבד וגוי נמי – הא מצית למימר בהו עתיד דמיגרשה, ואפילו הכי לא הוי שזיר. השתא מיהת לא חזיא ליה – כל זמן שאחותה קיימת, ולא הוי שזיר. חוץ מונותיך – שלא תבעלי בנות. או דלמא שזיר בביתא – בעלמא, וצד אישות קרינן בה. אבא ואבך בני נישואין ניהו – דתוסק ארעית דבעי לאתנגי בהדחא הא לא תפסי בה קדושין אלא לאו בנות – ואבא ואבך הוא דלא הוי שזיר, דבלאו הכי נמי אסורא להו. ודלמא בנישואין – קתני מתניתין, ואף על גב דלא אורחא הוא. הלכך, לאחר הוי שזיר – אבל בנות אימא לא הוי שזיר משכבי אשה כתיב – הקיש שני משכבים לכל דבר. ואישה יפרו – וכיון דשייר הפרת נדרים לגביה – אישה קרינא ביה. מתרומותך – שאם תנשאי לבחן לא יאכלך בתרומה. קנין כסף – "הוא יאכל בך כתיב", והאי כיון דלא בר הכי הוא – לא חזיא קנין כסף, ואשתכח דשייר בקדושין אצל הכנים. חוץ מירושק – שאם תמותי אני יורשך. ממשפחת יורש אותה – מכאן שהבעל יורש את אשתו, וכיון דאיהו ירית לה – אשתו היא. חוץ מקדושין בשטר – שאם יקדשך בשטר – לא יהו קדושין. כלומר, ששייר אחד מדרכי קדושין ולא שייר את כולם. ואיתקש חווית להדי – והיכא דשייר חזא מנייהו לא קרינא ביה "וצאה". משנה גופא של ג' – עיקר כתב הגז כן יכתבו בו.

דברי הכל כשר – אף על גב דב"ח"ך פסול אפילו אחר התורה, כדאמרין בסמוך. ואי בעית אימא לאחר התורה דברי הכל – מכל מקום לא גזרין ביה "על מנת" אטו "ח"ך", ד"ח"ך אחר התורה אינו פסול אלא מדרבנן, גזירה אטו לפני תורה, ולא גזרין גזירה לגזירה. רבא אמר מחלוקת לאחר התורה – דרבי גור "על מנת" דלאחר התורה אטו "על מנת" דלפני התורה. אף על גב דלפני התורה נמי אינו אלא גזירה אטו "ח"ך" – כולה חזא גזירה היא. אבל לפני התורה דברי הכל פסול – דגזרין אטו "ח"ך", וב"ח"ך הוא פסול גמור אפילו על פה, דסבר רבא דלא נכתב לשם כריתות. ומתניתין דקתני כתבו ואוקמנא בחוץ אבל על מנת לא פסול לאחר התורה ורבנן – והוא הדין דבלאו האי טעמא צריך לאוקומי מתניתין אחר התורה, מדקתני "כתבו", דמשמע: אבל על פה – כשר. תניתיה קטנה מתגרשת בקדושין אביה – ואם תאמר: ודלמא מן הארוסין איירי, וביש לה אב, דבת הויה היא ועוד: אמאי לא קא מייית מתניתין דפרק "אתקבל" (גיטין סהא), קטנה שאמרה "אתקבל לי גיט" – אינו גט עד שיגיע גט לידה, ומוקמינן לה בפרק שני דקדושין (מגד). באין לה אבא ואומר רבינו יצחק: דרך ברייתא משמע ליה בכל ענין, אפילו אין לה אב, או מן הנשואין דאין לאביה רשות בה. אבל מתניתין ד"אתקבל" מצי למדחיה בדיש לה אב, כדמשמע פשט דמתניתין, דקתני בתר הכי, ואם אמר אביה בו', והכי הוה בעי למידק בפרק שני דקדושין (מגד). דביש לה אב עסקינן. חוץ מתרומותך מהו – פירש בקונטרס: שאם תנשאי לבחן – לא תאכל בתרומה. ואין נראה לרבינו יצחק, דבלאו הכי לא אכלה בתרומה, דגרשה מתחללת בביתא כהן, ואפילו קידשה ונשאה ולא בא עליה, דמשתמרת לביאה פסולה היא. אף על גב דאתני מה שמשייר שתהא אסורה לאכול מן התורה – מכל מקום נראה דחזק לפרש כן. ונראה לפרש: חוץ מתרומה – שהוא כהן, ומגרשה לכל דבר חוץ שלא תיאסר באכלתה. אי הוי שזיר, ד"קנין כסף" אמר רחמנא דעל ידי קדושין אובלת בתרומה – אם כן עדיין קדושין עליה, ואין לה כריתות. או דלמא בקדושין הא לא שייר, שתוכל להתקדש למי שתראה. וכי האי גוונא פירש בקונטרס עצמו גבי "חוץ מירושק ומתפרת נדרין". רבי

הנך לאו לאיניורי קיימי, הני לאיתילודי קיימי. – "חוץ מבעל אחותה", מהו? השתא מיהא לא חזיא ליה, או דלמא זמנין דמתה אחותה וחזיא ליה? אמר ליה, תניתיה: "לעבד ולגוי", עבד וגוי נמי עבדי דמיניורי! – גירות לא שכיחא, מיהא שכיחא. – "חוץ מונותיך", מהו? בנשואין הא לא שייר, או דלמא שייר בביתא? אמר ליה, תניתיה: "לאבא ולאבך", ובמאי? אילימא בנשואין, אבא ואבך בני נישואין ניהו? אלא לאו בנות, ולאבא ולאבך הוא דלא שייר, הא לאחר שייר. – דלמא בנשואין, דעבד ואיניסיב. "חוץ משלא בדרבנא", מהו? בדרבנא הא לא שייר, או דלמא "משכבי אשה" כתיב? "חוץ מהפרת נדרין", מהו? בנשואין הא לא שייר, או דלמא "אישה יקיימו ואישה יפרנו" כתיב? "חוץ מתרומותך", מהו? בנשואין הא לא שייר, או דלמא "קנין כסף" כתיב? "חוץ מירושק", מהו? בנשואין הא לא שייר, או דלמא "לשאר... וירש אותה" כתיב? "חוץ מקדושין בשטר", מהו? מי אמינן: אפשר דמקדש לה בכסף ובביאה, או דלמא "וצאה... והיתה", איתקש חוויות להדדי? תיקו. משנה גופא של ג': "הרי את מותרת לכל אדם", רבי

רבי יהודה אומר ספר תירובין ואגרת שבוקין – בספרים לא היה כתוב "גט פטורין", ובגמרא נמי כי קאמר: ולורכיה לוי' דתירובין ולוי' דשיבוקין – לא קאמר לוי' דפטורין. ומידו בפרק קמא דנדרים (הב) כתיב בספרים נמי "גט פטורין", ונראה דהכא נמי גרסינן ליה, דהא "ספר כריתות" מותרגמין: פטורין, וגם בגיטין גרילין לכותבו. **אף** על גב דלא כתב ורן מוכחא מילתא דבהאי גיטא מגרשה לה – הכא

משמע דפליגי ב"דן", ובריש נדרים משמע דפליגי ב"מינאי", דלרבנן הויין ידים, ואף על גב דלא כתיב "מינאי" – מגרשת, דאין אדם מגרש אשת חברו. ואומר רבינו יצחק: דבתירובין פליגי, ושם מפורש. ולא תיקשי לאבי דאמר להם: ידים שאינם מוכיחות הויין ידים, ובסמון אמר אבי: לא ליכתוב "דן". ושמו לשורא דשטרא קאמר הכי, **ולא** ליכתוב איגרת ביוד' דמשמע איגרא. אף על גב דב"אגרת" מן הדין אף יד, מכל שכן "איגרא" שהוא לשון גג – רגילות לכתוב ביוד', לפי שאינו כתוב בעברי. אבל ב"אגרת" שהוא לשון אגרת – כתוב בעברי בלא יוד', כדכתיב (אסתר ט) "על כל דברי אגרת הזאת", וכן כולם כתובין כן. ובסדר תיקון שטרות שכתב הרב רבי יוסף טוב עלם כתב: ולא ליכתוב "אגרת" בלא יוד' דמשמע אגראת בעלמא, שאדם שולח לחברו, אלא "אגרת" ביוד'. דמשמע דקאי אגיטא, ואין "ודן" דלעיל.

דתהויין דתעביין בתלתא יודין – ואומר רבינו יצחק: שראה בתיקון גיטין קדמונים דדמשה יודין צריכי, תלתא יודין ביחד בסוף התיבה, ואחר הדלית ואחר התי' דיתיהויין דיתיעביין. וכן כתוב בתיקון שטרות של הרב רבי יוסף טוב עלם: "וד' תהויין" הם שתי תיבות, "וד" במקום אשר. אבל "דיתבא על נדר פלוני" – הכל תיבה אחת כלומר: הישבת, ואין לכתוב "וד' יתבא" – אשר יושבת. **ולורכיה** לוי' כו' – ושמו אין צריך להאריך, אלא כלומר שלא יעשה קצרה, שתהא נראית יוד'. וכן רגל ה"א ד"למחך" להרחיק מן הגג – שמו אין צריך להרחיק, אלא שלא יחבר בגגה ושמו צריך להאריך הויין ולהרחיק רגל ה"א, שלא יטעו העולם בוה. ונהגו להאריך ולהרחיק, ומידה, ודאי דאין הגט פסול אם לא האריך, וכן הדין של "מחך", אם לא הרחיק יותר מדאי. ומעשה בגט שלא היה ניכר היטב בין וי' ליוד', שבא לפני רבינו אליהו, והביא תיגון דלא חכים ולא טיפס לקרות אותה התיבה, כדאמר במנחות גבי תפילין (דף כטב.) וזל אייתי תיגון דלא חכים ולא טיפס, אי קרי "ויהרג" – כשר, אי לא – "ויהרג" הוא ופסול. מן

רבי יהודה אומר: "ודן דיהיו ליכי מינאי ספר תירובין ואגרת שבוקין וגט פטורין למחך להתנסבא לכל גבר דיתעביין". גופו של גט שחרור: "הרי את בת חורין", "הרי את לעצמך". **גמרא פשיטא**, אמר לה לאשתו "הרי את בת חורין" – לא אמר ולא כלום, אמר לה לשפחתו "הרי את מותרת לכל אדם" – לא אמר ולא כלום, אמר לה לאשה "הרי את לעצמך", מהו? לגמרי קאמר לה, או למלאכה קאמר לה? אמר ליה רבינא לרב אשי: תא שמע, דתנן: גופו של גט שחרור "הרי את בת חורין", "הרי את לעצמך", ומה עבדא דקני ליה גופיה, כי אמר לה "הרי את לעצמך" – קני גופיה, אשה דלא קני גופה – לא כל שבין? אמר ליה רבינא לרב אשי: אמר לו לעבדו "אין לי עסק בך", מהו? אמר ליה רב חנין לרב אשי: תא שמע, דתנא: המוכר עבדו לגוי – יצא לחירות, וצריך גט שחרור מוכרו ראשון; אמר רבן שמעון בן גמליאל: במה דברים אמורים שלא פתב עליו אונו, אבל פתב עליו אונו – זהו שחרורו. מאי אונו? אמר רב ששת: דכתב ליה: לכשתכר ממונו אין לי עסק בך. **"רבי יהודה אומר:** ודן דיהיו ליכי מינאי ספר תירובין ואגרת שבוקין". במאי קמיפלגי? רבנן סברי: ידים שאין מוכיחות הויין ידים, ואף על גב דלא פתב לה "ודן" מוכחא מילתא דבהאי גיטא קא מגרש לה; ורבי יהודה סבר: ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים, ומשמא דכתב לה "ודן" דמוכחא מילתא דבהאי גיטא קא מגרש לה, אלא: **בדיבורא גרשה**, ושטרא ראה בעלמא הוא. אמר אבי: האי מאן דכתב גיטא, לא לכתוב "ודן" דמשמע ודן, אלא ודן; ולא לכתוב "איגרת" דמשמע איגרת, אלא אגרת; ולא לכתוב "למחך" דמשמע פי חוקא; "דיתיהויין" דיתיעביין" תלתא תלתא יודין

דמשמע תהויין ותעביין; ולורכיה לוי' ד"תירובין" ולוי' ד"שבוקין" דמשמע תירובין ושבוקין; ולורכיה לוי' ד"כדו" דמשמע וכדי; ולא לכתוב "לאיתנסבא" דמשמע לא יתנסבא, אלא "להתנסבא". איפשיא להו: בעינן "ודן", או לא בעינן "ודן"? תא שמע, דאחשין רבא פגיש: "איך פלגיא בר פלגיא פטר ותרין ית פלוגיתא אינתתיה דהות אינתתיה מן קדם דנא מיומא דנן ולעלם", ואילו "ודן" לא קאמר. – ולשמעך, פולחן מי קאמר? אלא בעינן, הקא נמי בעינן. "מיומא דנן" – לאפוקי מדרבי יוסי, דאמר: זמנו של שטר מוכיח עליו; "ולעלם" לאפוקי

ודן די יהיו ליכי מינאי כו' – וזה הספר אשר יהיה לך מאתי. ספר תירובין ואגרת שבוקין – שצריך להוכיח בתוכו שעל ידי ספר זה הוא מגרשה. **גמרא** אמר לה לאשתו – לכתוב בגיטה: "הרי את בת חורין" ולא כתב בו "הרי את מותרת לכל אדם". לא אמר כלום – דלא שייך בגיטין לשון חירות, דבת חורין היא קודם לכן. אמר לשפחתו הרי את מותרת לכל אדם לא אמר כלום – דלגבי מלאכה לא אפקה מיניה, וכיון דשפחה היא, ושם שפחה עלה – לא משתריא נמי לכן חורין. יצא לחירות – אף על פי שקסודו לפדותו עד עשרה בדמי – לא ישתעבד לו עוד. וצריך גט שחרור – להתייר בבית ישראל. שלא כתב עליו אונו – שטר כשמוכרו לגוי. לכשתכר ממונו – מן הגוי, אם תוכל להמלט מן הגוי. אלמא אין לי עסק בך – לשון חירות הוא. ידים שאין מוכיחות – בית אחיה לדבר, לאחוז בו ולומר: הוכיח שעל ידי ספר זה גרשה. אפילו הכי – הוי בית יד, ואמרין מדכתב גט ויהיה – גלי דעתיה דבהאי גיטא גרשה. **בדיבורא** – דאמר לה בשעת מסירה: הרי את מותרת לכל אדם. ראה בעלמא הוא – להיות בידה לעדות בכל אשר תלך, להראות שהיא פנויה. לא לכתוב ודן – דמשמע: דין הוא שאגרשך, אבל אם אינו דין עלי תתגרש. ולא לכתוב איגרת – שיבוקין ביוד', דמשמע איגרת, לשון גג. ולא לכתוב לימחך להתנסבא לכל מאן דיתעביין – דמשמע: לי מחך, לי תהי מספר חוזר ואילך. אלא למחך – בלא יוד'. ולא לכתוב למחך – צריך שיבדיל רגלו של הי', שיהיה אויר בין רגלו לגגה, דלא יתחזי כחית'. **דמשמע למחך**, כלומר: מחחק אני בך, כי חוכא. וזהו טופס הגט: פטריה יתיכי ליכי אנת פלוני בת פלוני דהות אינתתי מקדמת דנא וכו' פטריה ושביקתי ותרכיכי יתיכי די תהויין רשאה ושלטאה בנפשיכי למחך להתנסבא לכל מאן דיתיעביין ואינש לא ימחזי בדייכי מן יומא דנן ולעלם ודן די יהיו ליכי מינאי גט שטרין וספר תירובין ואגרת שבוקין ברת משה וישראל. "די תהויין רשאה" לשיד ביה תלתא יודין רצופין, דנקיר די תהויין, דאי לא שדיא ביה אלא תתיין יודין מתקרי: די תהויין, נשין דעלמא. וכן "די תיעביין", דכי כתב תלתא יודין – משמע שתהא רשאה להנשא לכל מי שתגרעה. ולורכיה לוי' דתירובין – יאריך וי' שבספר תירובין, וי' שבאגרת שבוקין, דאי לא מאריך ליה – מחזי כיווד, משמע: ספר תירובין – גרושת דעלמא, ושבוקין – אגרת נשים עזובות דעלמא, ולא שלה הוא. ולורכיה לוי' דוכו – פטריה יתיכי, וי' האחרונה מאריך שלא יראה כיווד, דאי לא מאריך ליה – משמע: וכדי, כלומר: בולא כלום, באין ספר. כמו "כדי נסבה" (ראש השנה ה'א.) ובמה ואמר לה כדי, שם חכם (בבא מציעא ה'א.) ולא לכתוב לאיתנסבא – באלק, אלא להתנסבא בה"א. שמו ירוק "לא" מן "תנסבא", ומשמע: לא יתנסבא – לא תנשא. מי בעינן – כלומר, הלכה כרבי יהודה או כרבנן? בולחו מי קאמר – כל שאר דברים הנכתבים בגט, כגון "די

גיטין דף פה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קסג

שָׁאִין מוֹכִיחֹת לֹא הָיוּ יָדִים, וְצָרִיךְ הוֹכֵחָה גְמוּרָה שְׂגִירָשָׁה בָּגַט.
וְשָׂעִמָּא שְׂמוּכָה שְׂגִירָשָׁה בָּגַט, הוּא רַק מְשוּם דְּכֶתֶב לָהּ בָּגַט וְדָן,
דָּא מוֹכֵחָא מִלְתָּא דְּכֶהֱאִי גִיטָא קָא מְגַרֵּשׁ לָהּ, שְׁהִלְשׁוּן וְזֵה יִהְיֶה
לָךְ סֵפֶר גִּירוּשִׁין, הוּא הוֹכֵחָה גְמוּרָה, אֲכָל אִם לֹא כֶּתֶב לָהּ וְדָן,
אֵין הוֹכֵחָה גְמוּרָה, וְאָמְרִי – אֲפֹשֶׁר לומר שְׂבִדִּיפּוּרָא וְרָשָׁה, וְזֵה
שְׂמִסְרָה שְׂטָרָא, אֵינוּ אֵלָא רָאִיָּה בְּעֵלְמָא הוּא. וְלִכֵּן צָרִיךְ נֹסֵחַ זֶה.
וְזֵה נֹסֵחַ הַגֵּט: 'פְּטִירִית יִתִּיכִי לִיכִי, אֲנִת פְּלוֹנִית בַּת פְּלוֹנִי דְּהוּת
אֵינִתִּי מִקְדַּמַּת דָּנָא, וְכֹדוּ פְטִירִית וּשְׁבָקִית וְתִרְכִּית יִתִּיכִי, דִּי
תְּהוּיִין רִשְׁאָה וּשְׁלֹטָא בְּנַפְשִׁיכִי לְמַחֵךְ לְהִתְנַסֵּב לְכָל מָאן
דִּיתִיעֲבִיִּין, וְאֵינִשׁ לֹא יִמְחִי בִּידִיכִי, מִן יוֹמָא דְנָן וְלַעֲלָם. וְדָן דִּי
יְהוּי לִיכִי מִינְאִי גֵט פְטוּרִין וְסֵפֶר תִּירוּכִין וְאִגְרָת שְׁבוּקִין כְּדַת מִשְׁה
וְיִשְׂרָאֵל' – וְפֹטֵר אֲנִי אוֹתָךְ לְעִצְמָךְ, אַת פְּלוֹנִית בַּת פְּלוֹנִי שְׁהִיִּית
אֲשֵׁתִי עַד עַכְשִׁי, וְעַכְשִׁי אֲנִי פֹטֵר וְעוֹבֵב וּמְגַרֵּשׁ אוֹתָךְ, שְׁתִּהִי
רִשְׁאִית וּשְׁלוֹטַת בְּעִצְמָךְ לְלַבֵּת לְהִינְשָׂא לְכָל מִי שְׁתִּרְצִי, וְאִישׁ לֹא
יִמְחָה בִּידְךָ, מִיּוֹם זֶה וְלַעֲלָם. וְזֵה יִהְיֶה לָךְ מִמְנִי גֵט פְטוּר וְסֵפֶר
גִּירוּשִׁין וְאִגְרָת עִיזוּבִין כְּדַת מִשְׁה וְיִשְׂרָאֵל. הַגְמָרָא מְבָאֵרֵת עַד
כִּמְהָ יֵשׁ לְדִיִּיק בְּנוֹסֵחַ הַגֵּט: אֲמַר אֲבִי, הָאִי מָאן דְּכֶתֶב גִּיטָא, יִשְׂאֵל
לְכֶתֶב 'וְדָן' בִּי, דְּמִשְׁמַע וְדָן תּוֹרָה, וְכוּנְתוּ שְׁהַבֵּעַל חֹשֶׁב
שְׁהִיָּה חֵיב לְגַרֵּשׁ בְּדִין, וְאִם אֵינוּ חֵיב לְגַרֵּשׁ בְּדִין אֵלּוּ גִירוּשִׁי
טַעוֹת. אֲמַר יִכְתוּב 'וְדָן' בְּלֹא יוֹד, שְׁפִירוּשׁוּ וְזֵה, וְלֹא לְכֶתֶב
'אִגְרָת' בִּי, דְּמִשְׁמַע אִגְרָת מִלְשׁוֹן אִיגָרָא, גִּי, אֲמַר 'אִגְרָת' בְּלֹא
יוֹד. וְלֹא לְכֶתֶב 'לִימְחָךְ' בִּי, דְּמִשְׁמַע – שְׁאֲפֹשֶׁר לְטַעוֹת שְׁכֶתוֹב
'לִי מְחָךְ', כְּלוּמַר לִי תִהְיֶה מִסְפָּר זֶה וְאֵינְךָ, אֵלָא יִכְתוּב בְּלֹא יוֹד.
וְיִפְרִיד אַת רִגְלָהּ הַהִיא מִגְּמוּ וְלֹא לְכֶתֶב – שְׁלֹא יָרָאָה שְׁכֶתוֹב
'לְמַחֵךְ', דְּהִלְשׁוֹן 'לְמַחֵךְ' מִשְׁמַע בִּי חוֹבָא, מִלְשׁוֹן צָחוּק. וְיִכְתוּב אַת
הַמִּילִים 'דִּיתִיהוּיִין' וְדִיתִיעֲבִיִּין, כֹּל אַחַת בְּתִלְתָּא תִלְתָּא וְיִוְדִין
לְפָנֵי הַנּוֹרָה, דְּהָרִי שְׁתֵּי יוֹדִין מִשְׁמַע תְּהוּיִין וְתִעֲבִיִּין בְּגוֹף שְׁלִישִׁי
כְּלוּמַר נָשִׁים אַחֲרוֹת יִהְיוּ רִשְׁאִיּוֹת לְהִינְשָׂא לְמִי שִׁיחְפְּצוּ. וְלִוְרָכִיָּה
– וְיִאֲרִיכוּ לְיוֹדֵי דְּסֵפֶר תִּירוּכִין וְלִי, דְּאִגְרָת שְׁבוּקִין, שְׁלֹא יִהְיוּ
כִּיּוֹדִין, דָּאִם יִרְאוּ כִּיּוֹדִין יִהְיֶה מִשְׁמַע 'תִּירוּכִין' וְשְׁבִיכִין – סֵפֶר
וְאִגְרָת הַשִּׁיךְ לְנָשִׁים מְגוּרָשׁוֹת וְעוֹזוּבוֹת. וְלִוְרָכִיָּה לְיוֹדֵי דְּיִוְכְדוּ
פְטִירִית, דָּאִם תִּהְיֶה כִּיּוֹדֵי אִזִּי מִשְׁמַע 'יִוְכְדוּ' פְטִירִית – פֹּטֵר אֲנִי
אוֹתָךְ בְּחִינָם. וְלֹא לִיכְתוּב 'לְאִתְנַסְבָּא' בְּאֵלָּא, דְּאֲפֹשֶׁר לְטַעוֹת
שְׁמִשְׁמַע 'לֹא יִתְנַסְבָּא' – לֹא תִינְשְׂאִי, אֲמַר יִכְתוּב 'לְהִתְנַסְבָּא'
בְּהִיא.

הַגְמָרָא מְבָרַרֵת כִּמִּי הִלְכָּה: אִינְשֵׁי אֵלּוּ, הָאִם הִלְכָּה כְּרַבִּי יְהוּדָה,
וְעֵינֵין – צָרִיךְ לְכֶתֶב 'וְדָן' אוֹ הִלְכָּה כְּחַכְמִים, וְלֹא בְּעֵינֵין וְדָן.
מְשִׁיבָה הַגְמָרָא, תָּא שְׁמַע, דְּאִתְקִין – שְׁהִתְקִין רָבָא לְכֶתֶב בְּגִיטָא
בְּנוֹסֵחַ 'אִיךְ פְּלִגְיָא בְּרַ פְּלִגְיָא פְטִירִי וְתִירוּךְ יֵת פְּלוֹנִיתָא אִינְתִּיתָה,
דְּהוּת אִינְתִּיתָה מִן קֶדָם, דָּנָא, מִיּוֹמָא דְנָן וְלַעֲלָם' – אִיךְ פְּלוֹנִי בִן
פְּלוֹנִי פֹטֵר וְגִירָשׁ אַת פְּלוֹנִית אֲשֶׁתִּי, שְׁהִיתָה אֲשֶׁתִּי עַד עַכְשִׁי,
(וְהִיא תִהְיֶה מְגוּרָשָׁת) מִיּוֹם זֶה וְעַד עוֹלָם, וְאֵינִי 'וְדָן' לֹא קָאֲמַר
רַבָּא שִׁכְתְּבוּ. וְאִם כֵּן הִלְכָּה כְּחַכְמִים, דּוּחָה הַגְמָרָא רִאִיָּה זֶה,
וְלַעֲמִידָה, שְׂרַבָּא הוֹכִיר אַת כֹּל הַנּוֹסֵחַ, בּוֹלְחֵה מִי קָאֲמַר – אַת כֹּל
נֹסֵחַ הַגֵּט שְׁהִתְבָּאָר לְעִיל, הָאִם הוֹכִיר רַבָּא, אֲמַר וְדָאִי שְׁבִעִין
נֹסֵחַ זֶה אֵף שְׁלֹא הוֹכִירוּ רַבָּא, וְאִם כֵּן יֵשׁ לוֹמֵר שְׁהָבָא נְמִי בְּעֵינֵין
לְכֶתֶב 'וְדָן', אֵף שְׁלֹא הוֹכִירוּ רַבָּא. וְאִין רִאִיָּה שְׁהִלְכָּה כְּחַכְמִים:
הַגְמָרָא מְבָאֵרֵת אַת נֹסֵחַ תִּקְנַת רַבָּא: הַנּוֹסֵחַ 'מִיּוֹמָא דְנָן' שְׁתִּיקוּן
רַבָּא, שְׁמִשְׁמַעוּ שְׁהִיא מְגוּרָשָׁת מִדְּהוּם שְׁנִכְתָּב הַגֵּט, נִיתְקַן לְאֲפֹשְׁקִי
מִדְּעוֹת דְּרִבִּי יוֹסִי, דְּאָמַר שְׁמִנּוּ שְׁלֵשׁ שְׁטָר מוֹכִיחַ עָלָיו שׁוּדָא, הִיא
הַתִּגְרָשָׁה בְּתִירוּכִין הַגֵּט וְאִין צָרִיךְ לְכֶתֶב זֹאת. וְהַנּוֹסֵחַ 'וְלַעֲלָם'
שְׁתִּיקוּן רַבָּא, שְׁמִשְׁמַעוּ שְׁהִיא מְגוּרָשָׁת לְעוֹלָם, נִיתְקַן

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, יֵשׁ לְכֶתֶב גַּם 'וְדָן דִּיתִי לִיכִי מִינְאִי סֵפֶר תִּירוּכִין
וְאִגְרָת שְׁבוּקִין וְגַם פְטוּרִין, לְמַחֵךְ לְהִתְנַסְבָּא לְכָל גִּבְרִי דִּיתִיעֲבִיִּין –
וְזֵה הַגֵּט יִהְיֶה לָךְ מִמְנִי סֵפֶר גִּירוּשִׁין וְאִגְרָת עִיזוּבִין וְגַם פְטוּר,
לְלַבֵּת לְהִינְשָׂא לְכָל גִּבְרִי שְׁתִּירְצִי. וְאִין דִּי בְנוֹסֵחַ 'הָרִי אַת' וְכוּ'.
גִּיטָא – נֹסֵחַ עִיקָרוּ שְׁלֵשׁ גִּטָּא שְׁחִירוּ הִנִּיתָן לְשַׁפְחָה כְּנַעֲנִית הוּא 'הָרִי
אַת בַּת חוּרִין, אוֹ 'הָרִי אַת לְעִצְמָךְ':

נמרא

הַגְמָרָא מְבָרַרֵת אֵלּוּ לְשׁוֹנוֹת כְּשֵׁרִים בָּגַט: פְּשִׁיטָא, אִם אָמַר לְכֶתֶב
לָהּ לְאִשְׁתִּי בְּגִיטָה 'הָרִי אַת בַּת חוּרִין, וְלֹא כֶתֶב 'הָרִי אַת מוֹתֶרֶת'
וְכוּ', לֹא אָמַר וְלֹא כָלוּם, וְאִין זֶה גֵט, מְשוּם שְׁגָם קוֹדֵם הַגִּירוּשִׁין
הִיא בַת חוּרִין, וְלֹא שִׁיךְ לְשׁוֹן חִירוֹת בָּגַט. וְכֵן פִּשְׁטוּ שְׁאֵם אָמַר
לְכֶתֶב לָהּ לְשַׁפְחָתָהּ בָּגַט שְׁחִירוּרָה שְׁלֵה 'הָרִי אַת מוֹתֶרֶת לְכָל אָדָם',
לֹא אָמַר וְלֹא כָלוּם, כִּיּוֹן שְׁהִיא עַדִּין מְשׁוּעַבְדָּת לֹא לְמַלְאכָה, הִיא
עַדִּין שְׁפָחָה וְאֵינָה מוֹתֶרֶת לְכָל אָדָם. אֲךָ מִסְתַּפֶּקֶת הַגְמָרָא, אִם
אָמַר לְכֶתֶב לָהּ לְאִשְׁתִּי, 'הָרִי אַת לְעִצְמָךְ', מְהוּ הִדִּין. הָאִם לְנִמְרִי
קָאֲמַר לָהּ שְׁהִיא לְעַנְמָה, וְאִם כֵּן הִיא מְגוּרָשָׁת, אוֹ שְׁלִמְלָכָה
קָאֲמַר לָהּ שְׁאֵינָה מְשׁוּעַבְדָּת לֹא לְמַעֲשֵׂי יִדְיָה, אֲךָ אֵין הִיא מְגוּרָשָׁת.
פּוֹשְׁטָת הַגְמָרָא אַת הַסֵּפֶק, אָמַר לָהּ רַבִּינָא לְרַב אֲשֵׁי, תָּא שְׁמַע,
דְּתָנִן בְּמִשְׁנֵינוּ, גִּיטָא שְׁלֵשׁ גִּטָּא שְׁחִירוּרָה הוּא 'הָרִי אַת בַּת חוּרִין, הָרִי
אַת לְעִצְמָךְ'. וְאִם כֵּן מְהוּ עִקְרָא דְקִנְיָ לִיָּה גִיטָא – אִם בְּעַבְדִּי שְׁגוּפָא
קִנְיָ לְאִדּוֹן, וְאֵף עַל פִּי כִי – וְכֹאשֶׁר אָמַר לָהּ הָאִדּוֹן 'הָרִי אַת
לְעִצְמָךְ', קִנְיָ הַעֲבַד אַת גִּיטָא – גִּיטָא, אֲשֶׁה, דְּלֹא קִנְיָ גִיטָא לְבַעֲלָהּ,
הָאִם לֹא כָל שְׁבִין שְׁהִלְשׁוֹן 'הָרִי אַת לְעִצְמָךְ' מְקַנָּה לָהּ אַת כֹּל מְהוּ
שְׁהִיָּה קִנְיָ לְבַעֲלָהּ, וְהִיא מְגוּרָשָׁת מִמְנִי. מִסְתַּפֶּקֶת הַגְמָרָא עוֹד:
אָמַר לָהּ רַבִּינָא לְרַב אֲשֵׁי, בְּאוּפֵן שְׁאֲמַר לָהּ הָאִדּוֹן לְעִבְדִּי 'אֵין לִי
עֶסֶק בְּךָ', מְהוּ הִדִּין, הָאִם הִשְׁתַּחֲרַר הַעֲבֵד. אָמַר לָהּ רַב חֲנִין לְרַב
אֲשֵׁי, וְאָמַר לָהּ שְׁהִיָּה זֶה רַב חֲנִין מְחֻנְנָאָה שְׁאֲמַר לֹא לְרַב אֲשֵׁי, תָּא
שְׁמַע, דְּתִנְיָא, הַמּוֹכֵר עֲבָדִי לְעוֹבֵד בּוֹכְבִּים, יָצָא הַעֲבֵד לְחִירוֹת, וְאֵף
עַל פִּי כֵן צָרִיךְ הַעֲבֵד גִּטָּא שְׁחִירוּרָה מְרַבֵּה הָרִאשׁוֹן כְּדִי לְהַתִּירוּ בְּבֵת
יִשְׂרָאֵל. אָמַר רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, בְּמָה דְּכָרִים אָמוּרִים שְׁצִרִיךְ
גֵּט שְׁחִירוּרָה, וְזֵה כְשִׁילָא כֶּתֶב עָלָיו הָאִדּוֹן אַת שְׁטֵר אוֹנוֹ, אֲכָל אִם
כֶּתֶב עָלָיו הָאִדּוֹן אַת אוֹנוֹ שֶׁל הַעֲבֵד, אוֹי אוֹנוֹ וְהוּא שְׁחִירוּרָה, וְאֵינוּ
צָרִיךְ עוֹד גֵּט שְׁחִירוּרָה. וְבִיּאִירוּ הָאִמּוּרָאִים מִאִי אוֹנוֹ, אָמַר רַב שְׁשֵׁת,
זֶה שְׁטֵר דְּכֶתֶב לָהּ רַבִּי בִשְׁעָה שְׁמַכְרוּ לָגוּי, בְּנוֹסֵחַ 'לְכִשְׁתְּכֶרָה –
אֵין לִי עֶסֶק בְּךָ'. וּמְבֹאֵר שְׁהַעֲבֵד אֵינוּ צָרִיךְ
גֵּט שְׁחִירוּרָה נֹסֵחַ עַל נֹסֵחַ 'אֵין לִי עֶסֶק בְּךָ', וּמוֹכֵחַ שְׁנוֹסֵחַ זֶה מוֹעִיל
לְשַׁחֲרֵר עַבְדִּי:

יֵדִי שֶׁל לְשׁוֹן הִיא, כֹּאשֶׁר אָדָם מִתְחִיל אַת דִּיבּוּרָה בְּמַקְצָת אֲךָ אֵינוּ
גּוֹמְרוּ. אִם הַמַּקְצָת שְׁאֲמַר הָאָדָם מוֹכִיחַ אַת כּוּוֹנְתוֹ, זֶה 'יֵד מוֹכִיחַ'
וְהוּא מוֹעִיל כֹּאִילוֹ אָמַר הָאָדָם אַת כֹּל הַלְשׁוֹן. וְאִם לֹא, זֶה 'יֵד
שְׁאֵינוּ מוֹכִיחַ'. שְׁנִינּוּ בְּמִשְׁנָה, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר 'וְדָן דִּיתִי לִיכִי מִינְאִי
סֵפֶר תִּירוּכִין וְאִגְרָת שְׁבוּקִין', מְבָרַרֵת הַנּוֹמָרָא: בְּמָא קְמִיפְלִגִי חַכְמִים
וְרַבִּי יְהוּדָה, שְׂרַבִּי יְהוּדָה מִצָּרִיךְ נֹסֵחַ זֶה נֹסֵף עַל הַנּוֹסֵחַ שְׁאֲמַר
חַכְמִים. מְבָאֵרֵת הַגְמָרָא, שְׁצִרִיךְ לְהִיּוֹת מוֹכֵחַ שְׁהַבֵּעַל גִּירָשׁ אַת
אֲשֶׁתִּי עַל יְדֵי הַגֵּט, וְלֹא בְּדִיבּוּר בַּעֲלָמָא. רַבִּין בְּכָרִי שְׁדִּים שְׁאֵין
מוֹכִיחֹת תְּהוּיִין יָדִים – אֵף שְׁאֵין הִיד מוֹכִיחַ, וְאִין מַקְצָת הַדִּיבּוּר
שְׁאֲמַר מוֹכִיחַ הוֹכֵחָה גְמוּרָה אַת כּוּוֹנְתוֹ, בְּכָל זֹאת הוּא נִחְשָׁב כִּיד
וּמוֹעִיל כֹּאִילוֹ הַשְׁלִים דִּיבּוּרוֹ. וְאִם כֵּן, אֵף עַל גִּבְרִי דְלֹא כֶּתֶב לָהּ 'וְדָן'
דִּיתִי וְכוּ' כְּדִי לְפָרֵשׁ שְׁמַגְרָשָׁה בָּגַט, בְּכָל זֹאת מוֹכֵחָא מִלְתָּא,
דְּכֶהֱאִי גִיטָא קָא מְגַרֵּשׁ לָהּ – שְׂגִירָשָׁה בָּגַט זֶה מִכָּךְ שְׁהוּא כֶּתֶב אַת
הַגֵּט וְנִתֵּן לָהּ, וְאֵף שְׁאֵין זֶה הוֹכֵחָה גְמוּרָה, הָרִי יָדִים שְׁאֵין מוֹכִיחֹת
נִחְשָׁבוֹת כִּידִים. וְלִכֵּן אֵין צָרִיךְ נֹסֵחַ זֶה. וְרַבִּי יְהוּדָה סֵפֶר שְׁדִּים

המשך מעמוד קנט

והנה ידוע דרך הקדושה שהוא לאט לאט. ובמילא צריך הי' למצוא דרכים המתאימים לקרב את המיולי"ח לתורת החסידות דרכי' והנהגותי'. ובפרט ע"פ מרז"ל דחתנו כבנו וידוע שמצות חינוך הבן היא מוטלת על האב ובפרט מצות חינוך דתלמוד תורה שהוא מדאורייתא על האב וכפסק רבינו ז"ל בהלכות ת"ת בתחלתו ובכמה מקומות. ופשוט אשר לימוד תורת החסידות הוא בכלל זה.

בברכת מזל טוב.

1 לְאִפְסוּקִי מִהַסְפֵּק דְּבִעָא מִינֵיהּ רָבָא מֵרַב נַחֲמָן, וְהוּא הָדִין בְּאוּפֹן דְּאָמְרָא
2 הַמְגֵרֶשׁ הַיּוֹם אִי אֶתְ אֲשֵׁתִי וְלִמְחֵר אֶתְ אֲשֵׁתִי, שְׁהוּא רֹצֵחַ לַגֵּרֶשָׁה
3 רַק לַיּוֹם אֶחָד. לִכְךָ תִּיקֹן רַבָּא לְכַתּוּב 'זִלְעֵלִם', שִׁיחִיה מוֹכַח שְׁאִין
4 כּוּוֹנְתוּ לַגֵּרֶשָׁה בְּאוּפֹן זֶה:
5 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה, גִּיפּוֹ שֶׁל גִּט שְׁחֹרֵר 'הָרִי אֶת בֵּית הַחֹרֶץ, הָרִי אֶת
6 לְעִצְמוֹ';
7 מִבִּיבֵי הַגְּמָרָא תִּקְנַת רַב יְהוּדָה בְּנוֹסח הַשְּׁטֵר שֶׁל מִכִּירַת עֲבָדִים:
8 אֶתְקִין (וְתִיקֵן) רַב יְהוּדָה לְכַתּוּב בְּשֵׁטֶר וְכִינֵי דְעִבְדֵי – בְּשֵׁטֶר מִכִּירַת
9 עֲבָדִים אֶת הַנּוֹסח הַבָּא. 'עִבְדָּא דִּנָּן מוֹצֵדֵק לְעִבְדֵי, וְפִשְׁטִיר וְעִשְׂרִי מִן
10 חֹרְרֵי וּמִן עֲלֻלֵי וּמִן עֲרֻרֵי מְלָכָא וּמִלְּבָתָא, וְרִשּׁוֹם דְּאִינִישׁ לֹא אִית
11 עֲלֵיהּ, וּמִנּוּקָה מִכָּל מוֹם וּמִן שְׁחִין דְּנִפְיָא עַד מִצְחֵר, חֲדַת וְעִתִּיק'
12 וְ– עֲבַד זֶה מוֹצֵדֵק לְעֲבָדוֹת, וּפְרוּשׁ וּמוֹפְלֵג מִכָּל חִירוֹת וּמִכָּל
13 עֲלִילָה וּמִכָּל עֲרֵעוּר שֶׁל הַמֶּלֶךְ אוֹ הַמַּלְכָּה, וְרִשְׁמִית סִימָן שֶׁל אָדָם
14 אַחֵר אֵין עֲלֵיהּ, וְהוּא מִנּוּקָה מִכָּל מוֹם וּשְׁחִין שִׁיצָא מִמֶּנּוּ עַד
15 שְׁנַתִּים יָמִים, חֲדָשׁ אוֹ יֶשֶׁן.
16 מִבְּרַרַת הַגְּמָרָא, מָאִי אִסְתְּתִיָּה וְ– מָה רִפּוּאֲתָן שֶׁל הַשְּׁחִין שֶׁהוֹכֵר
17 לְעִיל. מִבְּאֵרַת הַגְּמָרָא, אִמְרָא אֲבִי, יִנְבְּרָא – זִנְגִּיל, וּמִרְתָּבָא –
18 פְּסוּלֵת סִיגִי כֶּסֶף, הִיוּצָא מִמֶּנּוּ בְּמִקּוֹם שְׁמִתִּיכִים אוֹתוֹ כְּאִשֶּׁר כּוֹרִים
19 אוֹתוֹ מִן הַהִרִים, וְכִבְרִיתָא – גִּפְרִית וְהָלָא דְחִתְרָא – חוּמֶץ יֵין,
20 וּמִשְׁקָא דְּחִיתָא – שֶׁמֶן זֵית, וְנִשְׁפִּיק חִינְדָא – נֶטֶף צִרִי לִבָּן, וְשִׁיפִי לִיָּה
21 בְּנִדְפָא דְּאִינִיָּא – וְסִכִּים אוֹתוֹ בְּנוֹצַת אוֹזוֹ:

משנה

22 הַמִּשְׁנָה מְלַמֶּדֶת שִׁישׁ אֹפְנִים בָּהֶם הֵגֵט פְּסוּל מִדְּרַבְּנָן לְכַתְחִילָה,
23 אֲךָ לֹא בְּדִיעֵבַד: יֵשׁ שְׁלֹשָׁה אֹפְנִים שֶׁל גִּיטִין שֶׁהֵם פְּסוּלִין מִדְּרַבְּנָן
24 לְכַתְחִילָה, וְאֵם נִשְׁאֵת בְּדִיעֵבַד אִזִּי הָיִלְד מִבְּעֵלָה הַשְּׁנִי בְּשֵׁר. א. גִּט
25 שֶׁהֵבֵל כְּתָב בְּכַתֵּב יָדוֹ, וְאוֹלָם אֵין חֲתוּמִים עָלָיו עֲדִים. ב. גִּט שֶׁשׁ בִּישׁ
26 עָלָיו עֲדִים וְאֵין בּוֹ יָמֵן – לֹא כְּתוּב בּוֹ הַתְּאֵרִךְ כְּתִיבְתּוֹ. ג. גִּט שֶׁשׁ בִּישׁ
27 זָמֵן – כְּתוּב בּוֹ הַתְּאֵרִיךְ וְאֵין בּוֹ אֵלָּא עַד אֶחָד, הָרִי אֵלּוֹ הֵם שְׁלֹשָׁה
28 אֹפְנִים שֶׁל גִּיטִין שֶׁהֵם פְּסוּלִין לְכַתְחִילָה, וְאֵם נִשְׁאֵת בָּהֶם בְּדִיעֵבַד
29 אִזִּי הָיִלְד בְּשֵׁר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמְרֵי, אֵף עַל פִּי שְׁאֵין חֲתוּמִים עָלָיו –
30 עַל הֵגֵט עֲדִים כָּלל, וְכֵן הֵגֵט אֵינוֹ כָּתֵב יָדוֹ שֶׁל הֵבֵל, אֵלָּא שֶׁהֵבֵל
31 נִתְּנוֹ לָהּ אֶת הֵגֵט בְּפִנֵּי עֲדִים, הֵגֵט בְּשֵׁר לְכַתְחִילָה, וְגוֹבָה הָאִשָּׁה
32 אֶת כְּתוּבָתָהּ אִפְּיֵלּוֹ מִנְּקִסִּים מְשֻׁעָפְזִים עַל יָדֵי גִט זֶה, שֶׁכֵּן עֲדִי
33 הַמְּסִירָה, כְּלוּמָר הָעֲדִים שֶׁבִּפְנֵיהֶם נִמְסֵר הֵגֵט לָאִשָּׁה, הֵם הַעוֹשִׂים
34 אֶת הַכְּרִיתוֹת, וְלֹא עֲדִי הַחֲתִימָה, כְּלוּמָר הָעֲדִים הַחֲתוּמִים עַל
35 הֵגֵט. וְאֵין צָרִיךְ עֲדִי חֲתִימָה, לִפִּי שְׁאֵין הָעֲדִים – עֲדִי הַחֲתִימָה
36 חוֹתְמִים עַל הֵגֵט אֵלָּא מִפְּנֵי תִּיקוּן הָעוֹלָם, שֶׁמָּא יִמּוּתוֹ עֲדִי הַמְּסִירָה,
37 וַיְבֹאֵה הֵבֵל וַיַּעֲרֵעַר עַל הֵגֵט, וְאִזִּי יוֹכֵל הֵגֵט לְהַתְקִים עַל יָדֵי עֲדִי
38 הַחֲתִימָה. לִכֵּן הֵגֵט כְּשֶׁר לְכַתְחִילָה אֵף לֹלָא עֲדִי חֲתִימָה:

גמרא

40 הַגְּמָרָא מְבַרְרַת הָאֵם יֵשׁ עוֹד אֹפְנִים בָּהֶם הֵגֵט פְּסוּל לְכַתְחִילָה
41 וְהוֹלֵד כְּשֶׁר: מַלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה 'שְׁלֹשָׁה גִיטִין פְּסוּלִין' וְכו' מִשְׁמַע שְׁאִין
42 עוֹד אֹפְנִים בָּהֶם הֵגֵט פְּסוּל לְכַתְחִילָה וְהוֹלֵד כְּשֶׁר. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא,
43 וְתוֹ לִיבָא – הָאֵם אֵין עוֹד אֹפְנִים כָּלל, וְהָאֵם אִיבָא גִט יֵשֶׁן, שְׁלֹאֲרָא
44 שֶׁנִּכְתַּב הֵגֵט הַתִּיחָד הֵבֵל עִם אִשְׁתּוֹ, וְהָדִין הוּא שְׁלֹא תִינְשָׁא בּוֹ
45 לְכַתְחִילָה, וְאֵם נִשְׁאֵת אִזִּי לֹא תִצָּא (לְעִיל עֵט). מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא,
46 הָתָם בְּגִט יֵשֶׁן הָדִין הוּא שְׁאֵם נִשְׁאֵה בּוֹ אִזִּי לֹא תִצָּא, אֲךָ הָקָא
47 בְּשִׁלְשָׁה אֹפְנִים אֵלּוֹ הָדִין שְׁאֵף אֵם נִשְׁאֵה בָּהֶם בְּדִיעֵבַד אִזִּי תִצָּא
48 מִבְּעֵלָה הַשְּׁנִי, וְלִכֵּן לֹא כָּלְלָה הַמִּשְׁנָה גִּט יֵשֶׁן. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא,
49 הִנֵּיחָא תִּירוּץ זֶה לְמָאן דְּאָמְרִי (לְעִיל עֵט) שְׁהָקָא – בְּשִׁלְשָׁה אֹפְנִים
50 אֵלּוֹ, אֲכֵן תִּצָּא הָאִשָּׁה אִפְּיֵלּוֹ אֵם נִשְׁאֵה בָּהֶם בְּדִיעֵבַד. אֵלָּא לְמָאן
51 דְּאָמְרִי (שֶׁ) שְׁהָקָא לֹא תִצָּא אֵם נִשְׁאֵה בָּהֶם בְּדִיעֵבַד, אִזִּי מָאִי אִיבָא
52 לְמִימְרָא, וּמִדּוּעַ לֹא כָּלְלָה הַמִּשְׁנָה גִּט אֹפֶן שֶׁל גִּט יֵשֶׁן. מִתְרַצָּת
53 הַגְּמָרָא, הָתָם בְּגִט יֵשֶׁן, תִּינְשָׁא הָאִשָּׁה לְכַתְחִילָה בְּגִט זֶה, אֵם בְּעֵלָה
54 הֶלֶךְ לְמִדּוּתָהּ הֵיטָּם וַאֲנִינוּ יוֹכֵל לַתֵּת לָהּ נֶטֶף אַחֵר, אֲךָ הָקָא בְּשִׁלְשָׁה
55 אֹפְנִים אֵלּוֹ, לֹא תִינְשָׁא הָאִשָּׁה לְכַתְחִילָה בָּהֶם, אֵלָּא שְׁאֵם נִשְׁאֵה

בָּהֶם בְּדִיעֵבַד לֹא תִצָּא.

57 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עוֹד, וְהָאֵם אִיבָא גִט קָרָה – גִּט מִקְשֵׁר שֶׁמִּסְפֵּר
58 הָעֲדִים הַחֲתוּמִים עָלָיו קֶטֶן מִמִּסְפֵּר הַקְּשָׁרִים שֶׁבּוֹ, וְהָדִין הוּא שְׁגוֹם
59 בְּדִיעֵבַד אֵם נִשְׁאֵה בּוֹ תִצָּא (לְעִיל עֵט), וּמִדּוּעַ לֹא כָּלְלָה הַמִּשְׁנָה
60 אֹפֶן זֶה. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, הָתָם בְּגִט קָרָה, אֵם נִשְׁאֵה בּוֹ אִזִּי הָיִלְד
61 מְמוֹר, אֲךָ הָקָא בְּשִׁלְשָׁה אֹפְנִים אֵלּוֹ, אֵם נִשְׁאֵה בְּגִיטִין אֵלּוֹ
62 בְּדִיעֵבַד הָיִלְד בְּשֵׁר, וְלִכֵּן לֹא הִזְכִּירָה הַמִּשְׁנָה גִּט קָרָה. מִקְשָׁה
63 הַגְּמָרָא, הִנֵּיחָא תִּירוּץ זֶה לְרַבִּי מָאִיר, שְׁסוּבֵר שֶׁכָּל גִּט שֶׁנִּכְתַּב שְׁלֹא
64 כְּתִקְנַת חֲכָמִים אִזִּי אִפְּיֵלּוֹ אֵם נִשְׁאֵה בּוֹ בְּדִיעֵבַד הוֹלֵד מְמוֹר,
65 (דְּאָמְרִי כָּל הַמִּשְׁנָה מְסַמְכֵּעַ שְׁפָכְעוּ חֲכָמִים בְּגִיטִין הָיִלְד מְמוֹר), וְלִכֵּן
66 בְּגִט קָרָה הוֹלֵד מְמוֹר. אֵלָּא לְרַבָּן הַחוּלְקִים עַל רַבִּי מָאִיר, וְסוֹבְרִים
67 שְׁאִין הוֹלֵד מְמוֹר אֵם נִשְׁאֵה בְּגִט שֶׁפְּסוּל הוּא רַק מִדְּרַבְּנָן, וְלִכֵּן
68 בְּגִט קָרָה הוֹלֵד כְּשֶׁר, וְאֵם כֵּן מָאִי אִיבָא לְמִימְרָא וּמִדּוּעַ לֹא כָּלְלָה
69 הַמִּשְׁנָה אֹפֶן זֶה. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, הָתָם בְּגִט קָרָה, אֵם נִשְׁאֵה בּוֹ
70 בְּדִיעֵבַד, אִמְנָם הוֹלֵד כְּשֶׁר אֲךָ הָאִשָּׁה תִצָּא מִבְּעֵלָה הַשְּׁנִי, אֲךָ הָקָא
71 בְּשִׁלְשָׁה אֹפְנִים אֵלּוֹ, אֵם נִשְׁאֵה בְּגִיטִין אֵלּוֹ בְּדִיעֵבַד אִזִּי לֹא תִצָּא.
72 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עוֹד, הִנֵּיחָא תִּירוּץ זֶה לְמָאן דְּאָמְרִי (לְעִיל עֵט) שְׁהָקָא
73 בְּשִׁלְשָׁה גִיטִין אֵלּוֹ לֹא תִצָּא, אֵלָּא לְמָאן דְּאָמְרִי (שֶׁ) שְׁהָקָא בְּגִיטִין
74 אֵלּוֹ תִצָּא, מָאִי אִיבָא לְמִימְרָא, וּמִדּוּעַ לֹא כָּלְלָה הַמִּשְׁנָה אֹפֶן זֶה שֶׁל
75 גִּט קָרָה. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, שֶׁהַמִּשְׁנָה מְדַבֵּרַת רַק בְּאוּפִין פְּסוּל
76 הַשְּׁיִיכִים בְּכָל גִּט, אֲךָ בְּפְסוּלִים הַשְּׁיִיכִים רַק בְּגִט מְקוּשֶׁר, כְּגוֹן גִּט
77 קָרָה, לֹא קָא מִיָּרִי הַמִּשְׁנָה.
78 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עוֹד, וְהָאֵם אִיבָא אֹפֶן שֶׁל גִּט הַפְּסוּל מִשּׁוּם שְׁלֹם
79 מְלָכוּת, כְּגוֹן גִּט שֶׁנִּכְתַּב בּוֹ הַתְּאֵרִיךְ לְמַנִּין מַלְכוּת שְׁאִינָה מוֹלַכַת
80 בְּמִקּוֹם כְּתִיבַת הֵגֵט, אוֹ לְמַנִּין מַלְכוּת שֶׁכָּבֵר עֲבָרָה מִן הָעוֹלָם, כְּגוֹן
81 מִדִּי אוֹ יוֹן, וְהִרִי גַם בְּאוּפֹן זֶה הֵגֵט פְּסוּל וְהוֹלֵד כְּשֶׁר. וּמִדּוּעַ לֹא
82 כָּלְלָה הַמִּשְׁנָה אֹפֶן זֶה. מִתְרַצָּת
83 הַגְּמָרָא, הָתָם בְּפְסוּל שְׁלֹם מַלְכוּת, הָדִין הוּא שֶׁהָאִשָּׁה תִצָּא אִפְּיֵלּוֹ
84 בְּדִיעֵבַד אֵם נִשְׁאֵה בּוֹ, אֲךָ הָקָא בְּשִׁלְשָׁה אֹפְנִים אֵלּוֹ הָדִין הוּא
85 שְׁלֹא תִצָּא בְּדִיעֵבַד. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, הִנֵּיחָא תִּירוּץ זֶה לְמָאן דְּאָמְרִי
86 (לְעִיל עֵט) שְׁהָקָא אֲכֵן לֹא תִצָּא אֵם נִשְׁאֵה בְּגִיטִין אֵלּוֹ בְּדִיעֵבַד. אֵלָּא
87 לְמָאן דְּאָמְרִי (שֶׁ) שְׁאֵין תִצָּא הָאִשָּׁה אֵם נִשְׁאֵה בְּדִיעֵבַד, אִזִּי מָאִי
88 אִיבָא לְמִימְרָא, וּמִדּוּעַ לֹא כָּלְלָה הַמִּשְׁנָה אֹפֶן זֶה. (מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא,
89 הָתָם בְּגִט שֶׁפְּסוּל מִשּׁוּם שְׁלֹם מַלְכוּת, אֵם נִשְׁאֵה בּוֹ הָיִלְד מְמוֹר,
90 הָקָא בְּשִׁלְשָׁה אֹפְנִים בְּמִשְׁנָה, אֵם נִשְׁאֵה בְּגִיטִין אֵלּוֹ בְּדִיעֵבַד
91 הָיִלְד בְּשֵׁר. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, הִנֵּיחָא תִּירוּץ זֶה לְרַבִּי מָאִיר שְׁסוּבֵר
92 שְׁגִט שֶׁנִּכְתַּב שְׁלֹא כְּתִקְנַת חֲכָמִים אֵם נִשְׁאֵה בּוֹ הוֹלֵד מְמוֹר, לִכֵּן
93 גַּם בְּגִט שֶׁפְּסוּל מִשּׁוּם שְׁלֹם מַלְכוּת הוֹלֵד מְמוֹר, אֵלָּא לְרַבָּן
94 שְׁחוּלְקִים וְסוֹבְרִים שְׁאֵם נִשְׁאֵה בְּגִט שֶׁפְּסוּל רַק מִדְּרַבְּנָן הוֹלֵד
95 כְּשֶׁר, מָאִי אִיבָא לְמִימְרָא, מִדּוּעַ לֹא כָּלְלָה הַמִּשְׁנָה אֵף אֹפֶן זֶה).
96 מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, שֶׁהַסּוּבֵר שְׁכָאן בְּשִׁלְשָׁה גִיטִין פְּסוּלִים תִצָּא אֵם
97 נִשְׁאֵה בְּדִיעֵבַד, הוּא מוֹקִים לָהּ אֶת מִשְׁנֵתוֹ בְּדַעְתּוֹ דְּרַבִּי מָאִיר,
98 הַסּוּבֵר שֶׁכָּל גִּט שֶׁלֹא נַעֲשָׂה כְּתִקְנַת חֲכָמִים הוּא פְּסוּל, וְאֵם נִשְׁאֵה
99 בּוֹ אִזִּי הוֹלֵד מְמוֹר, וְלִכֵּן הָתָם בְּפְסוּל שְׁלֹם מַלְכוּת, אֵם נִשְׁאֵה
100 בְּגִט כּוֹזֵה אִזִּי הָיִלְד מְמוֹר, אֲךָ הָקָא בְּשִׁלְשָׁה אֹפְנִים אֵלּוֹ,
101 הָרִי אִמְרָה הַמִּשְׁנָה שֶׁהָיִלְד בְּשֵׁר, וְלִכֵּן לֹא הִזְכִּירָה הַמִּשְׁנָה אֶת
102 פְּסוּל שְׁלֹם מַלְכוּת.
103 הַגְּמָרָא מְדִיִּיקַת אֶת לִשׁוֹן הַמִּשְׁנָה: מִנִּינָא דְּרִישָׁא – הַמִּנִּין 'שְׁלֹשָׁה
104 גִיטִין' הַנּוֹכַח בְּרִישָׁא, מִשְׁמַעוֹתוֹ מִיַּעוֹט, שֶׁרַק שְׁלֹשָׁה גִיטִין וּבְכָללִים
105 בְּכָלל זֶה, וְאֵם כֵּן, לְמַעוֹשֵׁי מָאִי הַתְּכוּנָה הַמִּשְׁנָה. וְכֵן בְּמִנִּינָא
106 דְּסִיפָא – בְּלִשׁוֹן 'הָרִי אֵלּוֹ שְׁלֹשָׁה גִיטִין' בְּסִיפָא, לְמַעוֹשֵׁי מָאִי
107 הַתְּכוּנָה הַמִּשְׁנָה. מִבְּאֵרַת הַגְּמָרָא, מִנִּינָא דְּרִישָׁא כּוּוֹנְתוּ לְמַעוֹשֵׁי
108 הֵנִי אֹפְנִים דְּאָמְרִי, גִּט יֵשֶׁן, גִּט קָרָה וְשְׁלֹם מַלְכוּת, שֶׁבָּהֶם אֲכֵן אֵין
109 הָדִין שֶׁהֵגֵט פְּסוּל וְהוֹלֵד כְּשֶׁר, כְּמִבּוּרָא לְעִיל. וּמִבּוּרָא מִכָּךְ
110 שֶׁהַמִּשְׁנָה הִיא כְּדַעַת רַבִּי מָאִיר, כְּאִשֶּׁר הַתְּבָאֵר. וּמִנִּינָא דְּסִיפָא
111 כּוּוֹנְתוּ לְמַעוֹשֵׁי הָא – אֹפֶן זֶה, דְּתִנְיָא, שְׁלִיחַ הַמְּבִיא גִט מִמִּדְּבַר
112 הָיִם, וְתִנְיָא לָהּ לָאִשָּׁה, וְלֹא אִמְרִי (לָהּ) 'בְּפִנֵּי נִכְתָּב וּבְפִנֵּי נִתְּחַם',
113 וְהִלְכָה הָאִשָּׁה וְנִשְׁאֵה בְּגִט זֶה, יוֹצֵאִי אוֹתָהּ בְּעֵלָה הַשְּׁנִי, וְהָיִלְד
114 מִמֶּנּוּ מְמוֹר, דְּבָרֵי רַבִּי מָאִיר. וְחֲכָמִים אֹמְרִים, אֵין הָיִלְד מְמוֹר.

ג'טין. המגרש - פרק תשיעי דף פו עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קסה רש"י

לאפוקי מדבנא מיניה רבא מרב נחמן חיוס אי את אשתי ולמחר הרי את אשתי - מזה, ופשט ליה כיון דפסקה פסקה. אפילו הכי תמן דלא לעבד דכי, שלא להוציא לעז על הגט. מוצדק לעבדו - דינו פסוק לעבדות, שאין שום ערעור במכירה. ופסיד ועטיר מן חרורי - ופרוש ומופלג מכל חירות, כמו "הנפטר מרבו" (יומא נגא). ועטיר - כמו "עטירא", שטר חלוקה, "רק הבטמה לא סרר"

(מלכים ב יב) מתרגם: לא עטרא. ומן עוררי מלכא ומלכא - ומערער המלך והמלכה, שלא חטא להיות מוכתב למלכות ליהרג. שאם היה מוכתב למלכות - מקחו בטל, כדאמר בבבא מציעא ב"השוכר" פא. ורשום דאיניש - ורשום - סימן שעושין על העבדים, כדאמרין במסכת שבת (נחא). לא אית עילויי - מאדם אחר חוץ מן המוכר הזה. ומונקה מכל מום - כמו לטעים מוזיק, דמקחו בטל. ומן שחין דנפיק עד פתח - ומכל שחין שיצא בפניו עד שתי שנים, דמאליס קמיה. עד פתח - בלשון פרסי שתי שנים. והאי דקא אמרין וכתובות נוב; סמפון בעבדים ליכא - היינו היכא דובין סתמא, אבל הכא כיון דאתני - מקחו בטל. וזה עכשיו אין לו שחין, ודרך שחין ישן שהולך לו - חזר עד שתי שנים, לפיכך עד שתי שנים מתנה עמו שאם יצא בו אותו שחין עד שתי שנים שיהא מקחו בטל, לפי שכבר היה בו המום הזה ולא ראהו. גיבנרא - כמשמע, זגב"ל. ומרתבא - פסולת סיגי כסף, שירצא ממנו במקום שמתייכן אותו בשעת חפירתו מן ההרים, וקורין לו קוגילין. וכבריתא - גפרית. ושייף ליה בנרפא דאוווא - וסך אותו בנרצה של אוו. משנה ואם ניסת הולד כשר - האי תנא לאו כרבי מאיר סבירא ליה, דאמר: עדי חתימה כרתי, דלרבי מאיר הולד ממזר, ולמאן דמוקי לה בגמרא כרבי מאיר - איכא למימר דכתב ידו כמאה עדים דמי. ולא כרבי אלעזר סבירא ליה, דאמר עדי מסירה כרתי - דהא פליג רבי אלעזר בספא, אלא כיון דכתב ידו הוא - "וכתב נתן" קרינא ביה, ואף על גב דליכא עדי מסירה - כשר מדאורייתא. ומיהו, רבנן פסלינהו דלמא אתי לאכשורי בכתב סופר, הלכך, לא תינשא. ואם ניסת - הולד כשר. ודוקא כתב ידו, אבל כתב סופר ואין שם עד - הולד ממזר. וזמן - תקנתא דרבנן, משום בת אחותו, כדאמרין בפרק קמא (גיטין ז.ו), הלכך הולד כשר. אלא עד אחד - פליגי בה בגמרא: איכא למאן דאמר: אכתב ידו קאי, אפילו הכי אשמועינן דלכתחלה לא. ורישא אשמועינן דאפילו אין בו עד, אם ניסת - הולד כשר. ואיכא למאן דאמר: אכתב סופר קאי, ואפילו הכי הולד כשר, דסופר הזה ליה במקום עד שני. רבי אלעזר אומר אף על פי שאין עליו עדים - ואינו כתב ידו. אלא שנתנו לה כפי עדים כשר - לינשא לכתחילה. תיקון העולם - שמוא ימותו עדי מסירה, ויבא הבעל ויערער לומר: לא גירשתיה. גמרא ותו ליכא - גיטין פסולין לכתחילה הולד כשר? והאיכא נפ ישן - דאמרין לעיל בגמרא: אם ניסת לא תצא. חבא תצא - רב ולוי פליגי בה לקמן בשמעתין. התם - אמרין בגמרא: אם נתגרשה תנשא לכתחלה. בפרק "הזורק" (גיטין עט.ב). הניחא לרבי מאיר - דאמר: כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין - הולד ממזר. אלא לרבנן - אי מתניתין דהכא דרבנן היא, ניתני נמי הכא גט קרח! התם תצא - אפילו לרבנן. שלום מלכות - דאמרין ב"הזורק" (שם): כתב לשם מלכות כו'. מניינא דרישא - שלשה גיטין פסולין. מניינא דסיפא - "הרי אלו שלשה גיטין פסולין" - משמע מיעוטא, הני ותו לא. הני דאמרין - ואשמועינן דמתניתין רבי מאיר היא, דאמר התם הולד ממזר. למעושי הא דתניא - דהכא הולד ממזר כרבי מאיר, ואשמועינן מתניתין דברייתא מותרתא היא, דאפילו כהני גזנא משוי ליה רבי מאיר ממזר. אי גיפא ארישא - דליכא שום עד. אלא אמצעייתא - שפסול משום זמן, מה לי כתב ידו מה לי כתב

סופר? הרי יש עליו עדים!

מן עלולי ומן עוררי מלכא ומלכא - נראה לרבינו יצחק דגרסין איפכא: "מן עוררי ומן עלולי מלכא", ומלכא דלשון עלילה שייך במלך וערעורי גבי שאר כל אדם. רישם - פירש בקונטרס: ורשום וסימן שעושין לעבדים. ואית ספרים דגרסי "ורשו דאיניש", פירשו: שאין עליו מלוה. מן עלולי מלכא - כן הוא כמו שפירש בקונטרס כאן, דמוכתב למלכות הוי מקח טעות, כדאמרין

ב"האומנין" (בבא מציעא פא) וב"הזמכר פירות" (בבא בתרא צב.ב) אמרין בהדיא דאומר לה הרי שלך לפניך. ובפרק קמא דקידושין (יא.א) ובפרק "אף על פי" (כתובות נח.א) גבי סימפון בעבדים ליכא, דאמר: מאי אמרת ליסטים מוזיקין או מוכתב למלכות - תהוו קלא אית להו, צריך לפרש כמו שפירש רבינו תם: קלא אית להו - ולא שכיחא, ולא כמו שפירש בקונטרס התם: קלא אית להו, וסבר וקביל. ומאי דאתקין לכתוב בשטרא - לא דפשיטא שאם משוחרר הוא שזמנקה בטל. עד טעור - והא דאמרין סימפון בעבדים ליכא, אי בבראי - הא קא חזי ליה, אי בגואי - לא איכפת ליה, היינו במומין שוק עליו נתה. אבל באותן שיבאו עליו אחר כך, ולא ידעה אז ראוי למיקם קמיה - דהא הוה מקח טעות. אף על גב דכי חזי גזנא משכחת סימפון בעבדים, איכא למימר דהא לא שכיחא. שלשה גיטין פסולין - לעיל (גיטין ג.ב) פירשתי. ומה שפירש בקונטרס דרך משנה לא כרבי אלעזר ולא כרבי מאיר - אין נראה. דאיכא בגמרא דמוקי לה כרבי מאיר. מוקי להדיא כרבי מאיר - נראה דלא גרסין "היא", דאמתוואין. קאי. מניינא דסיפא למעושי הא דתניא כו' - כל משניות מפיק מחזר מיעוטא - ממניינא דרישא, דרך ברייתא - ממניינא דסיפא. ואשמועינן דמתרצתא היא. ורבינו יצחק אומר: דרך ברייתא איצטריכא מיעוטא לחזר, לפי שיש תקנה אפילו לרבי מאיר, אפילו לכתחלה לנשא, שיכול ליתלו הימנה וליתנו לה קדם נישואין. אמר רב כתב ידו שנינו כו' - דוקא כתב ידו ועד, אבל כתב סופר ועד - לא. אפילו בספא מובהק, דסבירא ליה לרב: חתם סופר שנינו, כדפירש בקונטרס. ורבינו חננאל גריס: דוקא כתב ידו ועד הוא דפסול, ואם נישאת - הולד כשר. אבל כתב סופר ועד - תינשא לכתחילה. ושמואל אמר: אפילו כתב סופר ועד דוקא בדיוקא כשר. והתנן כתב סופר ועד כשר? הוה חתם בסופר מובהק. וגירסא זו אינה בשום ספר. ועוד יש לומר: דלרבי כתב סופר מובהק ועד כשר לכתחילה, אבל בסופר שאינו מובהק ועד - פסול אפילו בדיוקא.

הא דתניא: הפוכיא גט ממדינת הים, נתנו לה ולא אמר לה "כפני נכתב וכפני נחתם" - ויציא והולד ממזר, דכרי רבי מאיר, וחכמים אומרים: אין הולד ממזר, כיצד יעשה? ויפלונו הימנה, ויחזור ויתננו לה כפני שנים ויאמר "כפני נכתב וכפני נחתם". "כתב ככתב ידו ואין עליו עדים". אמר רבי: כתב ידו שנינו. אהייא? אילימא ארישא - פשיטא, כתב ידו קתני! ואלא אמצעייתא, הרי יש עליו עדים! אלא אסיפא: יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד, ודוקא

נמי ניתני נמי הכא גט קרח! התם תצא - אפילו לרבנן. שלום מלכות - דאמרין ב"הזורק" (שם): כתב לשם מלכות כו'. מניינא דרישא - שלשה גיטין פסולין. מניינא דסיפא - "הרי אלו שלשה גיטין פסולין" - משמע מיעוטא, הני ותו לא. הני דאמרין - ואשמועינן דמתניתין רבי מאיר היא, דאמר התם הולד ממזר. למעושי הא דתניא - דהכא הולד ממזר כרבי מאיר, ואשמועינן מתניתין דברייתא מותרתא היא, דאפילו כהני גזנא משוי ליה רבי מאיר ממזר. אי גיפא ארישא - דליכא שום עד. אלא אמצעייתא - שפסול משום זמן, מה לי כתב ידו מה לי כתב

ודוקא

יש לה בנים לא תצא בו - ואם תאמר: מאי פריך לעיל: הניחא למאן דאמר לא תצא, אלא למאן דאמר תצא - מאי איכא למימר. ומאי קשיא? נימא דבשלום מלכות אפילו יש לה בנים תצא! ויש לומר: דבשלום מלכות נמי, כיון דלרבנן הולד כשר - יש לה בנים לא תצא.

זרק לה קדושין ספק קרוב בו - בפרק "ארבעה

אחין" (יבמות לב.) דייק: ואילו בגירושין

ספק קרוב לו בו לא קתני, ומפרש לה.

כל העופות פוסלין במי חטאת - טעמא - משום

שתהא חיותו בכלי. אבל משום מלאכה אין

נפסל אחר קידוש, כדאמרין בספרי ובמסכת פרה

(פרק רביעי משנה ד.) ומיהו, משום היסח הדעת

נראה דנפסלין לאחר קידוש. ובמקום אחר

הארכת.

וליתכשר

וְדוּקָא כֶּתֶב יָדוֹ וְעַד, אֲכָל כֶּתֶב סוֹפֵר וְעַד - לֹא.

וְשִׁמוּאֵל אָמַר: אֲפִילוֹ כֶּתֶב סוֹפֵר וְעַד, שְׁהָרִי שְׁנִינוּ:

כֶּתֶב סוֹפֵר וְעַד - כְּשֶׁר. - וְרַב: מִי דְמִי? הֲתָם תִּינְשָׁא

לְכַתְחִילָה, הֲכָא דִיעֲבַד. - וְשִׁמוּאֵל: לֹא קִשְׁיָא, הָא

בְּסִפְרָא דְמוֹבְחָק, וְהָא בְּסִפְרָא דְלֹא מוֹבְחָק, וְכֵן אָמַר

רַבִּי יוֹחָנָן: כֶּתֶב יָדוֹ שְׁנִינוּ. אָמַר לִיה רַבִּי אֱלֶעָזָר: הֲרִי

יֵשׁ עָלָיו עֲדִים! אָמַר לִיה: אִסְפִּיא. וְיִמְנִין אָמַר רַב:

תִּצָּא, וְיִמְנִין אָמַר רַב: לֹא תִצָּא, הָא פִּיצַד? יֵשׁ לָהּ

בָּנִים - לֹא תִצָּא, אֵין לָהּ בָּנִים - תִּצָּא. מִתֵּיב מִרְ וּזְטָרָא בִּר מוֹבְחָה: וְכִוְלָן שְׁתִּיז בְּהֵן סִפֵּק

קִדּוּשִׁין אוֹ סִפֵּק גִּירוּשִׁין - הֲרִי אֵלּוֹ חוֹלְצוֹת וְלֹא מִתְּיַבְמוֹת, פִּיצַד סִפֵּק קִדּוּשִׁין? זֶרֶק לָהּ

קִדּוּשִׁין סִפֵּק קָרוֹב לָהּ סִפֵּק קָרוֹב לוֹ - וְהוּ סִפֵּק קִדּוּשִׁין. סִפֵּק גִּירוּשִׁין? כֶּתֶב בְּכֶתֶב יָדוֹ

וְאֵין עָלָיו עֲדִים, יֵשׁ עָלָיו עֲדִים וְאֵין בּוֹ זִמָּן, יֵשׁ בּוֹ זִמָּן וְאֵין בּוֹ אֵלּא עַד אֶחָד - הֲרִי זֶה

סִפֵּק גִּירוּשִׁין, וְאִי אִמְרַת לֹא תִצָּא, צִרְתָּה אֲתִיא לִיבּוּמִי! - תִּתְיַבֵּם וְאֵין בְּכָד כְּלֹאם, הֲשִׁשָּׂא

דִּרְבָּנָן הִיא. לֹוי אָמַר: לְעוֹלָם לֹא תִצָּא. וְכֵן אָמַר לָהּ תִצָּא. וְכֵן אָמַר לָהּ

רַבִּי יוֹחָנָן לְבָנִי רַבִּי חֲלַפְתָּא דְּמִן הוּנָא הִכִּי אָמַר אֲבוּכֹן: לְעוֹלָם לֹא תִצָּא, וְקִרְצִית שְׁבַעֲמִיר

אֵינָהּ פּוֹסֶלֶת בְּמִי חֲטָאֵת. מַאי קִרְצִית? אָמַר אֲבִי: דִּירְכְּתָא דְּבִינִי פִּיפִי. מִתֵּיב רַב דִּנְיָאֵל

בִּר רַב כְּמִינָא: כָּל הָעוֹפוֹת פּוֹסְלִין בְּמִי חֲטָאֵת חוּץ מִן הַיּוֹנָה, מִפְּנֵי שְׁמוּצָצָת; וְאִם אֵיתָא,

נִתְנִי: חוּץ מִיּוֹנָה וְקִרְצִית! - לֹא פִסִּיקָא לִיה, דְּגִדּוּלָה לֹא פִסְלָה, וְקִטְנָה פִסְלָה. וְעַד כְּמָהּ?

אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה, וְאִיתִימָא רַבִּי אֲמִי: עַד פְּזִית. "רַבִּי אֱלֶעָזָר אָמַר: אָף עַל פִּי" וְכוּ'. אָמַר רַב

יְהוּדָה אָמַר רַב: הִלְכָה כִּרְבִּי אֱלֶעָזָר בְּגִישּׁוֹן. כִּי אֲמַרְתָּה קְמִיָּה דְּשִׁמוּאֵל, אָמַר: אָף בְּשִׁטְרוֹת.

וְרַב סָבַר בְּשִׁטְרוֹת לֹא? הָא קִתְּנִי: וְגוֹבָה מִנְכָּסִים מְשׁוּעָבְדִים! - רַבִּי אֱלֶעָזָר תִּרְתִּי אָמַר,

וְרַב סָבַר פְּזוּתִיה בְּחִדָּא וּפְלִיג עָלֶיהָ בְּחִדָּא. וְכֵן אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב בִּר אִידִי אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן

לֹוי: הִלְכָה כִּרְבִּי אֱלֶעָזָר בְּגִישּׁוֹן; וְרַבִּי יִצְחָא אָמַר: אֲפִילוֹ רִיחַ הַגֵּט אֵין בּוֹ. וְרַבִּי יִצְחָא לִית לִיה

דְּרַבִּי אֱלֶעָזָר? - הִכִּי קָאֻמַּר: לְרַבָּנָן, אֲפִילוֹ רִיחַ הַגֵּט אֵין בּוֹ. וְכֵן אָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא

אָמַר רִישׁ לְקִישׁ: הִלְכָה כִּרְבִּי אֱלֶעָזָר בְּגִישּׁוֹן; וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אֲפִילוֹ רִיחַ הַגֵּט אֵין בּוֹ. -

לִימָא רַבִּי יוֹחָנָן לִית לִיה דְּרַבִּי אֱלֶעָזָר? - הִכִּי קָאֻמַּר: לְרַבָּנָן, אֲפִילוֹ רִיחַ הַגֵּט אֵין בּוֹ. שְׁלַח

לִיה רַבִּי אֶבְיָא בִּר זְבִדָּא לְמִרִי בִּר מִר: בְּעִי מִיּוֹנָה מִרְב הוּנָא: הִלְכָה כִּרְבִּי אֱלֶעָזָר בְּגִישּׁוֹן,

אוֹ אֵין הִלְכָה? אֲדַהֲכִי נַח נִפְשִׁיָּה דְּרַב הוּנָא, אָמַר לִיה רַבָּה בְּרִיה, הִכִּי אָמַר אֶבְיָא מְשִׁמִּיָּה

דְּרַבָּא: הִלְכָה כִּרְבִּי אֱלֶעָזָר בְּגִישּׁוֹן, וְרַבּוּתֵינוּ הִבְקִיאִין בְּדַבְרֵי הִלְכָה, מִשּׁוּם רַבִּינוּ אָמַר: הִלְכָה

כִּרְבִּי אֱלֶעָזָר בְּגִישּׁוֹן, דְּאָמַר רַב כְּמָא בִּר גּוּרִיא אָמַר רַב: הִלְכָה כִּרְבִּי אֱלֶעָזָר בְּגִישּׁוֹן. אִיכָא

דְּאָמְרִי: וְחִבְרִינוּ הִבְקִיאִין בְּדַבְרֵי הִלְכָה, וְתַלְמִידֵי רַבִּינוּ, מִשּׁוּם רַבִּינוּ אָמַר: הִלְכָה כִּרְבִּי

אֱלֶעָזָר בְּגִישּׁוֹן, דְּאָמַר רַב חֲסִדָּא אָמַר רַב כְּמָא בִּר גּוּרִיא אָמַר רַב: הִלְכָה כִּרְבִּי אֱלֶעָזָר

בְּגִישּׁוֹן. וְכֵן כִּי אֲתָא רַבִּין, אָמַר רַבִּי אֱלֶעָזָר אָמַר רַב: הִלְכָה כִּרְבִּי אֱלֶעָזָר בְּגִישּׁוֹן. מִשְׁנָה

שְׁנַיִם שְׁשָׁלְחוּ שְׁנֵי גִישּׁוֹן שְׁוִין וְנִתְעַרְבוּ - נוֹתֵן שְׁנֵיהֶם לוֹז וְשְׁנֵיהֶם לוֹז; לְפִיכָד אֶבְדַּ אֶחָד מֵהֶן

- הֲרִי הַשְׁנִי בְּטָל. חֲמִשָּׁה שִׁבְתְּבוּ כָּלָל בַּתּוֹךְ הַגֵּט: אִישׁ פְּלוּגִי מְגִרֵשׁ פְּלוּגִי, וּפְלוּגִי פְּלוּגִי,

וְהַעֲדִים מִלְּמִטָּה - בּוֹלָן בְּשִׁרְיוֹ, וְיִתְּנֵן לְכָל אַחַת וְאַחַת; הִיָּה פּוֹתֵב טוֹפֵס לְכָל אֶחָד וְאַחַד

וְהַעֲדִים מִלְּמִטָּה, אֵת שְׁהַעֲדִים נִיקְרִין עִמּוֹ - כְּשֶׁר. גְּמָרָא מָאן תַּנָּא? אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה:

דְּלֹא כִּרְבִּי אֱלֶעָזָר, דְּאִי רַבִּי אֱלֶעָזָר, בִּין דְּאָמַר עַדִּי מְסִירָה בְּרִיתִי, הָא לֹא יִדְעִי בְּהִי מִיּוֹנִיָּהּ

קָא מְגִרֶשָׁה. אֲבִי אָמַר: אֲפִילוֹ תִימָא רַבִּי אֱלֶעָזָר, אִימָא דְּבַעֲי רַבִּי אֱלֶעָזָר - בְּתִיבָה לְשִׁמְיָה,

נִתְּנָה לְשִׁמְיָה מִי בְּעִי? "חֲמִשָּׁה שִׁבְתְּבוּ כָּלָל" כּו'. הִיכִי דְּמִי כָּלָל, הִיכִי דְּמִי טוֹפֵס? אָמַר

רַבִּי יוֹחָנָן: זִמָּן אֶחָד לְכּוֹלָן - וְהוּ כָּלָל, זִמָּן לְכָל אֶחָד וְאַחַד - וְהוּ טוֹפֵס; וְרִישׁ לְקִישׁ אָמַר:

אֲפִילוֹ

בגמרא מפרש לה. את שהעדים נקרים עמו - היינו תחתון, אבל עליונים פסולים - שמא לא העידו אלא על האחרון. גמרא מאן תנא - דקתני דאיכא תקנתא בנותן שניהם לזו

ושניהם לזו. דלא כרבי אלעזר - אלא כרבי מאיר. הלכך כל אחת מהן מתגרשת בשלה, שהרי בא לידה ועדי חתומים בו. ורבי מאיר, כיון דלא בעי עדי מסירה - שפיר דמי, דהא

כל גיטין נמי, משחתמו העדים אינן יודעין למי יתן. הא לא ידעי - עדי מסירה בדי מנייהו מגרשא, ואין זו תנינה לשמה מבוררת. ורבי אלעזר, כיון דחתימה לשמה לא בעי - על

כרחיק לשמה דכתיב בקרא איכתב ונתן קאי.

בגמרא מפרש לה. את שהעדים נקרים עמו - היינו תחתון, אבל עליונים פסולים - שמא לא העידו אלא על האחרון. גמרא מאן תנא - דקתני דאיכא תקנתא בנותן שניהם לזו

ושניהם לזו. דלא כרבי אלעזר - אלא כרבי מאיר. הלכך כל אחת מהן מתגרשת בשלה, שהרי בא לידה ועדי חתומים בו. ורבי מאיר, כיון דלא בעי עדי מסירה - שפיר דמי, דהא

כל גיטין נמי, משחתמו העדים אינן יודעין למי יתן. הא לא ידעי - עדי מסירה בדי מנייהו מגרשא, ואין זו תנינה לשמה מבוררת. ורבי אלעזר, כיון דחתימה לשמה לא בעי - על

כרחיק לשמה דכתיב בקרא איכתב ונתן קאי.

בגמרא מפרש לה. את שהעדים נקרים עמו - היינו תחתון, אבל עליונים פסולים - שמא לא העידו אלא על האחרון. גמרא מאן תנא - דקתני דאיכא תקנתא בנותן שניהם לזו

ושניהם לזו. דלא כרבי אלעזר - אלא כרבי מאיר. הלכך כל אחת מהן מתגרשת בשלה, שהרי בא לידה ועדי חתומים בו. ורבי מאיר, כיון דלא בעי עדי מסירה - שפיר דמי, דהא

כל גיטין נמי, משחתמו העדים אינן יודעין למי יתן. הא לא ידעי - עדי מסירה בדי מנייהו מגרשא, ואין זו תנינה לשמה מבוררת. ורבי אלעזר, כיון דחתימה לשמה לא בעי - על

כרחיק לשמה דכתיב בקרא איכתב ונתן קאי.

בגמרא מפרש לה. את שהעדים נקרים עמו - היינו תחתון, אבל עליונים פסולים - שמא לא העידו אלא על האחרון. גמרא מאן תנא - דקתני דאיכא תקנתא בנותן שניהם לזו

ושניהם לזו. דלא כרבי אלעזר - אלא כרבי מאיר. הלכך כל אחת מהן מתגרשת בשלה, שהרי בא לידה ועדי חתומים בו. ורבי מאיר, כיון דלא בעי עדי מסירה - שפיר דמי, דהא

כל גיטין נמי, משחתמו העדים אינן יודעין למי יתן. הא לא ידעי - עדי מסירה בדי מנייהו מגרשא, ואין זו תנינה לשמה מבוררת. ורבי אלעזר, כיון דחתימה לשמה לא בעי - על

כרחיק לשמה דכתיב בקרא איכתב ונתן קאי.

בגמרא מפרש לה. את שהעדים נקרים עמו - היינו תחתון, אבל עליונים פסולים - שמא לא העידו אלא על האחרון. גמרא מאן תנא - דקתני דאיכא תקנתא בנותן שניהם לזו

ושניהם לזו. דלא כרבי אלעזר - אלא כרבי מאיר. הלכך כל אחת מהן מתגרשת בשלה, שהרי בא לידה ועדי חתומים בו. ורבי מאיר, כיון דלא בעי עדי מסירה - שפיר דמי, דהא

כל גיטין נמי, משחתמו העדים אינן יודעין למי יתן. הא לא ידעי - עדי מסירה בדי מנייהו מגרשא, ואין זו תנינה לשמה מבוררת. ורבי אלעזר, כיון דחתימה לשמה לא בעי - על

כרחיק לשמה דכתיב בקרא איכתב ונתן קאי.

בגמרא מפרש לה. את שהעדים נקרים עמו - היינו תחתון, אבל עליונים פסולים - שמא לא העידו אלא על האחרון. גמרא מאן תנא - דקתני דאיכא תקנתא בנותן שניהם לזו

ושניהם לזו. דלא כרבי אלעזר - אלא כרבי מאיר. הלכך כל אחת מהן מתגרשת בשלה, שהרי בא לידה ועדי חתומים בו. ורבי מאיר, כיון דלא בעי עדי מסירה - שפיר דמי, דהא

כל גיטין נמי, משחתמו העדים אינן יודעין למי יתן. הא לא ידעי - עדי מסירה בדי מנייהו מגרשא, ואין זו תנינה לשמה מבוררת. ורבי אלעזר, כיון דחתימה לשמה לא בעי - על

שצרתה אינה צרת ערוה, ואם כן צרתה אחת ליבוי – יבואו
לייבם את צרתה. מתרצת הגמרא, אפילו אם אמנם תתיבם צרת
אשה זו, אין לחשוש לכך, ואין בך בלום, משום שמדאורייתא
גיטין אלו כשרים, וצרתה מותרת להתייבם, אלא שחכמים פסלו
גיטין אלו, ואף אם יתייבמו הצרות אי רק חששא דרפנן היא. לכן
אין לגזור שתצא משום שמא יבואו לייבם את הצרות, שהרי זוהי
גזירה לגזירה.
הגמרא מבארת שיש חולקים על דעת רבי: לוי אמר, לעולם לא
תצא אשה שנישאה באחד מן הגיטין הללו, אפילו אם אין לה בנים
מבעלה השני. וכן אמר רבי יוחנן, לעולם לא תצא אשה זו. וכן אמר
לחז רבי יוחנן לרבי חלפתא דמן הונא, הכי אמר אבובון – כך
אמר אביבם, רבי חלפתא, שלעולם לא תצא.
אגב דברי רבי יוחנן שאמר לבני רבי חלפתא שמועה ששמע
מאביהם, הביאה הגמרא את המשך דברי רבי יוחנן שאמר להם
שמועה נוספת בשם אביהם:
נאמר בתורה (במדבר יט ז) שאפר פרה אדומה טעון קידוש במים
חיים, כלומר לשים את האפר על מי מעין נובעים שאינם מלוחים
או חמים, ומים אלו צריכים להיות דווקא בכלי. ואם היו במקום
שאינו כלי, נפסלו המים לקידוש באפר הפרה. וכן פסולים המים
מדרבנן אם הערו אותם מכלי אל כלי אחר. וכן נפסלים המים
בדיסח הדעת או אם נעשתה בהם מלאכה:
וכן אמר אביבם שהיה ששמה קרצית, שנמצאת בעמיר
(ובעמרים), אינה פוסלת במי חטאת – את המים שנתקדשו באפר
פרה אדומה, אם שתתה מהם, כאשר יבואר. מבררת הגמרא, מאי
קרצית – איזו חיה זו. מבארת הגמרא, אמר רבי, קרצית היא
דידבתא – זבוב גדול, כמין חגב, דנמצא ביני ביני – בין העמרים.
מקשה הגמרא על דין זה, קתיב רב דניאל בר רב קמינא, כל
העופות פוסלין במי חטאת אם שתו מהם, לפי שהמים שבפיהן
בטלו מתורת מי חטאת, ומים אלו חוזרים ומטפטים לכלי,
ופוסלים את כל המים, חוץ מן חיות שאינה פוסלת, מפני שהיונה
פוצצת את המים, ואינם מטפטים חזרה לכלי. ואם איתא כדברי
רבי חלפתא שגם קרצית אינה פוסלת את המים, איזי נתיני שכל
העופות פוסלים חוץ מן חיות וקרצית. ומדוע לא הזכירה זאת
המשנה. מתרצת הגמרא, לא פסיקא ליה לתנא את דין הקרצית,
שהרי דין זה אינו נכון בכל מיני הקרצית, לפי דקראית גדולה
אמנם לא פסקה את המים אם שתתה מהם, וקמינא – אך קרצית
קטנה אכן פסקה את המים כיון שהם מטפטים מפה. אך יונה
לעולם אינה פוסלת, ולכן הזכיר התנא רק אותה. מבררת הגמרא,
ועד פשה – עד איזה גודל נחשבת הקרצית קטנה, ופוסלת את
המים. מבארת הגמרא, אמר רבי ירמיה, ואיתקא רבי אמי, קרצית
שהיא עד כיתת פוסלת את המים, אך קרצית גדולה יותר אינה
פוסלתם, מפני שהיא מוצצת:
שנינו במשנה רבי אלעזר אומר, אף על פי וכו' שאין עליו עדים
אלא שנתנו לה בפני עדים, כשר, וגובה מנכסים משועבדים:
הגמרא מבארת האם הלכה כרבי אלעזר בגיטין ובשטרות: אמר
רב יוחנן אמר רב, הלכה כרבי אלעזר, שגט שיש בו עדי מסירה
כשר אף ללא עדי חתימה, אך רבי אלעזר דיבר רק בגיטין, ולא
בשטרות ממון, ושטר שאין בו עדי חתימה פסול. מוסיף רבי יהודה
לומר, כי אסריתיה קמיה דשמואל – כאשר אמרתי דבר זה לפני
שמואל, אמר לי שאף בשטרות ממון סובר רבי אלעזר שדי בעדי
מסירה, וכן הלכה. הגמרא מקשה על דברי רב, ורב כברי
שבשטרות ממון לא אמר רבי אלעזר שדי בעדי מסירה. מקשה
הגמרא, והא קהני במשנה (ע"א) 'וגובה מנכסים משועבדים', ומשמע
שאף לענין ממון די בעדי מסירה לדעת רבי אלעזר. מתרצת
הגמרא, שאמנם רבי אלעזר תרתי אמר, ולדעתו אכן די בעדי
מסירה גם לענין ממון, ורב כברי קנותיה דרבי אלעזר פתחא, לענין
גיטין, ופליג עליה פתחא, לענין שטרות.
וכן אמר רב יעקב בר אדי אמר רבי יהושע בן לוי, הלכה כרבי
אלעזר בגיטין ולא בשטרות. ורבי ינאי אמר, גט ללא עדי חתימה

ומחדש רב שהולך כשר דוקא אם הגט כתוב בכתב ידו של הבעל
ויש עליו עד, אבל אם הגט כתוב בכתב ידו של סופר ויש עליו עד,
אזי לא אמרה המשנה שהולך כשר, אלא הוא ממזר, לדעת רבי
מאיר. ושמואל אמר, בסיפא של המשנה מדובר אפילו בגט הכתוב
בכתב סופר ויש עליו עד, שהולך אינו ממזר, שהרי כך שנינו (להלן
פס), שגט בכתב סופר וחתם בו עד אחד, הגט כשר. שואלת
הגמרא, ורב, מדוע הוא אינו לומד מן המשנה (שם) שאכן מדובר
כאן בכתב סופר. משיבה הגמרא, מי דמי – והאם דומה! האופן
המדובר שם לאופן המדובר כאן, והרי התם הלשון 'כשר' משמע
שתינשא לבתהילה בגט זה, ואילו הקא מדובר שהגט פסול
לכתחילה וכשר רק בדיעבד, ולכן על כרחך מדובר בשני אופנים
שונים. מקשה הגמרא, ושמואל, שמביא ראייה מן המשנה שם,
ולדעתו מדובר באותו אופן, מדוע אם כך שם כשר אפילו
לכתחילה ואילו כאן כשר רק בדיעבד. מתרצת הגמרא, לא קשיא,
שכן הא – שם מדובר בפספא דמובקק – בסופר מובקק הבקי
בתורת גיטין, שודאי לא כתב את הגט אלא אם כן שמע מפי הבעל
שרצונו לגרש, ואם כן הוא העד השני, ולכן כשר הגט לכתחילה,
וקא – כאן מדובר בפספא דלא מובקק, שיתכן שכתב את הגט ללא
שמע מן הבעל שרצונו לגרש, ולכן הוא אינו יכול להחשב כעד
ויש כאן עד אחד בלבד, ולכן הגט פסול לכתחילה.
וכן אמר רבי יוחנן (כתב ידו שנינו) כדברי רב, שכתב ידו שנינו,
אך גט שכתבו סופר, הרי הולך ממזר. אך רבי אלעזר הבין שרבי
יוחנן דיבר על האופן השני במשנה, גט שיש עליו עדים ואין בו
זמן, ולכן אמר ליה רבי אלעזר לרבי יוחנן, הרי יש עליו עדים על גט
זה, ואם כן אין הבדל אם כתבו הבעל או הסופר. אמר ליה רבי
יוחנן לרבי אלעזר, אמרתי את דברי אסיפא, גט שיש בו זמן ואין
בו אלא עד אחד, כאשר התבאר לעיל בדברי רב.
הגמרא מבררת האם אשה שנישאה באחד הגיטין השניים
במשנה, תצא מבעלה השני או לא: וימנין (פעמים) שאמר רב
שאשה שנישאה באחד הגיטין השניים במשנה תצא מבעלה
השני, וימנין (פעמים) שאמר רב שלא תצא. מבררת הגמרא, הא
פיצה, ומה היא כוונת רב. מבארת הגמרא, אם יש לה בנים מבעלה
השני לפני שנודע לנו שנישאה בגט פסול זה, אזי לא תצא ממנו,
כדי לא להוציא לעו על בניה שהם ממזרים, והרי המשנה אמרה
שבניה כשרים, אך אם אין לה בנים מבעלה השני כאשר נודע לנו
שנישאה בגט פסול, אזי תצא ממנו.
שנינו (יבמות ב), שאם אשה שהיא ערוה על ראובן, כגון בתו,
נשואה לשמעון אחיו, ומת שמעון ללא בנים, אזי אשה זו וכן
צרותיה פטורות מלהתייבם לראובן: מר זוטרא מקשה על דברי
רב: קתיב מר זוטרא בר מובקק, שנינו במשנה יבמות (ל) 'ובולן – כל
הנשים השניות ביבמות (ב)'. שפוטרת את צרותיהן מן הייבום
משום שהן ערוה על היבם, שהיו בהן ספק קידושין או ספק גירושין
למת, כלומר שספק אם אכן היו מקודשות לאח המת, או שודאי
היו מקודשות לו אלא שגירשן האח קודם מותו ויש ספק האם
הועילו הגירושין, אזי הרי אלו – צרותיהן של נשים אלו חולצות
ולא מתיבמות, שהרי אינן יכולות להתייבם, שמא הערוה היתה
נשואה למת ואם כן צרתה נפטרה מהייבום כדין צרת ערוה, וכן
אינן מותרות לשוק שמא הערוה לא נתקדשה או שמא נתגרשה,
ונמצא שהצרה אינה צרת ערוה, ועל צד זה זקוקה היא ליבום,
ולכן חולצות. ומבארת המשנה, פיצה הוא ספק קידושין, כגון
שזרק לה האח המת קידושין, והקידושין נפלו ספק קרוב לה וספק
קרוב לו, וזהו ספק קידושין, שכן אם הקידושין נפלו קרוב לה אזי
היא מקודשת, ואם הם נפלו קרוב לו אזי אינה מקודשת. וכיצד
הוא ספק קידושין, זהו באופן שכתב לה גט בכתב ידו ואין עליו
עדים, או שנתן לה גט שיש עליו עדים ואין בו זמן, או גט שיש בו
זמן ואין בו אלא עד אחד, ובאופנים הללו הרי זה ספק קידושין.
מקשה מר זוטרא על דברי רב, ואי אסרית שבשלשה אופנים אלו
לא תצא האשה אם נישאה לאדם אחר בגט זה, אם יש לה בנים
ממנו, אזי יבואו אנשים לומר שגט כזה הוא גט גמור, ונמצא

ששטר זה שחרר את העבדים מן האדון, אף על פי שהוא כתוב
 לשני העבדים בידו. והרי שחרורו עבדים נלמדים מגיטי נשים,
 ואם כן, כיון ששטר שחרור לשני עבדים כשר, גם גט לשתי נשים
 צריך להיות כשר בלשון 'אנו פלוני ופלוני גירשנו נשותינו פלונית
 ופלונית', ואין צורך לחזור ולכתוב 'פלוני גירש פלונית, ופלוני
 פלונית'. מתרצת הגמרא. וְלֹא אִיקְיָנָא – והאם לא העמדנו
 ברייתא זו לעיל (מב). באופן שכתב שני נשטרות לשני העבדים,
 והקנה להם אותם בידו. ואם כן, כל שטר כתוב לשם עבד אחד
 בלבד, ושטר הכתוב לשם שניהם אכן יהיה פסול. הגמרא מביאה
 ברייתות כדעת רבי יוחנן וריש לקיש: תִּנְיָא בְּנוּתִיה דְּרַבִּי יוֹחָנָן, וְכֵן
 תִּנְיָא בְּנוּתִיה דְּרִישׁ לִקְשִׁי. תִּנְיָא בְּנוּתִיה דְּרַבִּי יוֹחָנָן, חֲמִשָּׁה שְׁכֵתָבוּ
 בְּתוֹךְ הַגָּט 'אִישׁ פְּלוֹנִי מְגִרֵשׁ פְּלוֹנִית, וּפְלוֹנִי פְּלוֹנִית, וּפְלוֹנִי פְּלוֹנִית',
 וְיֵשׁ זְמַן אֶחָד לְכוּלָּן, וְהָעֲדִים חֲתוּמִים מִלְּמַטָּה, הָדִין הוּא שְׂבוּלָן
 בְּשֵׁרִים, וְתִתֵּן גַּט זֶה לְכָל אַחַת וְאַחַת מִן הַנְּשִׁים הַכְּתוּבוֹת בּוֹ. אֶךְ
 אִם כְּתוּב זְמַן לְכָל אֶחָד וְאַחַד מִן הַזּוּגוֹת, וְהָעֲדִים חֲתוּמִים מִלְּמַטָּה,
 הָדִין הוּא שֶׁרַק אֵת הַזּוּג שֶׁהָעֲדִים נִקְרָאִים עָמּוּ, כְּלוֹמֵר הַזּוּג
 הַחֲתוּן, בְּשֵׁר, וְשֶׁאֵר הַזּוּגוֹת פְּסוּלִים. רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בִּרְיָא אָמַר,
 אֵף אִם יֵשׁ זְמַן לְכָל אֶחָד וְאַחַד, מִכָּל מְקוֹם רֶגֶם אִם יֵשׁ רִיחַ בְּיָתוֹן
 – בֵּין זֶה לַזּוּג, פְּסוּל הַגָּט לִגְבֵי הַזּוּגוֹת הָעֲלִיּוֹנִים, שֶׁהֲרִיחַ מִפְּסִיק
 בֵּין חֲתִימוֹת הָעֲדִים לִגִּטֵּין הָעֲלִיּוֹנִים. וְאִם לֹא – שֶׁאֵין רִיחַ בֵּין
 הַזּוּגוֹת, בְּשֵׁר הַגָּט אֵפִילוּ לִגְבֵי הַזּוּגוֹת הָעֲלִיּוֹנִים, לִפִּי שְׁאֵין הַזְמַן
 הַכְּתוּב בֵּין כָּל זֶה לַזּוּג מִפְּסִיקָן, אֲלֵא רַק רִיחַ יִכּוֹל לְהַפְסִיק אֶת
 הַחֲתִימוֹת מִן הַזּוּגוֹת הָעֲלִיּוֹנִים. תִּנְיָא בְּנוּתִיה דְּרִישׁ לִקְשִׁי, חֲמִשָּׁה
 שְׁכֵתָבוּ בְּאוֹפֶן שֶׁל כָּל בְּתוֹךְ הַגָּט, כְּלוֹמֵר בְּנוֹסח 'אִישׁ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי
 גִּירְשָׁנוּ נְשׁוֹתֵינוּ פְּלוֹנִית וּפְלוֹנִית, פְּלוֹנִי גִירֵשׁ פְּלוֹנִית וּפְלוֹנִי גִירֵשׁ
 פְּלוֹנִית', וְזֶמַן אֶחָד לְכוּלָּן – לְכָל הַזּוּגוֹת, וְהָעֲדִים חֲתוּמִים מִלְּמַטָּה,
 הָדִין הוּא שְׂבוּלָן בְּשֵׁרִים, וְתִתֵּן גַּט זֶה לְכָל אַחַת וְאַחַת. אֶךְ אִם כְּתוּב
 זְמַן לְכָל אֶחָד וְאַחַד מִן הַזּוּגוֹת, וְכֵן יֵשׁ רִיחַ לְכָל אֶחָד וְאַחַד מִן
 הַזּוּגוֹת, וְהָעֲדִים חֲתוּמִים מִלְּמַטָּה, הָדִין הוּא שֶׁרַק אֵת הַזּוּג שֶׁהָעֲדִים
 נִקְרָאִין עָמּוּ, כְּלוֹמֵר הַזּוּג הַחֲתוּן, בְּשֵׁר. רַבִּי מֵאִיר אָמַר, אֵף עַל פִּי
 שְׁאֵין רִיחַ בְּיָתוֹן – בֵּין הַזּוּגוֹת, פְּסוּל הַגָּט לִגְבֵי הַזּוּגוֹת הָעֲלִיּוֹנִים,
 שֶׁהֲרִי הַזְמַן מִפְּסִיקָן מִחֲתִימוֹת הָעֲדִים, שֶׁהֲרִי יֵשׁ זְמַן לְכָל אֶחָד
 וְאַחַד. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא, וְלֹדַעַת רִישׁ לִקְשִׁי, שֶׁאֵף גַּט שִׁישׁ בּוֹ זְמַן אֶחָד
 לְכוּלָם פְּסוּל לִגְבֵי הַזּוּגוֹת הָעֲלִיּוֹנִים, אִם לֹא כָּתַב בְּנוֹסח 'פְּלוֹנִי
 פְּלוֹנִי גִירְשָׁנוּ' וְכוּ', אִם כֵּן מֵאִיר אִירָא – מִדְּרֹעַ אֲמוֹרֵת בְּרִייתָא, וְהָא
 שֶׁרַק אִם כְּתוּב זְמַן לְכָל אֶחָד וְאַחַד הַגָּט פְּסוּל, וְהָא אִמְרַר רִישׁ לִקְשִׁי
 שֶׁאֵפִילוּ אִם כְּתוּב זְמַן אֶחָד לְכוּלָן מִכָּל מְקוֹם נָמִי אֹפֶן שֶׁל 'שׁוּפָס'
 הָיִי, וְהוּא פְּסוּל לַזּוּגוֹת הָעֲלִיּוֹנִים. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא. הֵנִי מִלִּי
 שֶׁאֵפִילוּ זְמַן אֶחָד לְכוּלָן פְּסוּל, דְּוָקָא הִכָּא דְּלֹא עֲרֵבְיָהּ מִעֵיקָרָא
 – בְּאוֹפֶן שֶׁלֹּא כָּתַב בְּתַחֲלִית הַגָּט אֶת כָּל הַשְּׁמוֹת יַחַד, 'אִישׁ פְּלוֹנִי
 וּפְלוֹנִי גִירְשָׁנוּ נְשׁוֹתֵינוּ פְּלוֹנִית וּפְלוֹנִית', אֲבָל הִכָּא, בְּאוֹפֶן
 דְּעֲרֵבְיָהּ מִעֵיקָרָא – שֶׁאֵין כָּתַב אֶת כָּל הַשְּׁמוֹת בְּתַחֲלִית הַגָּט,
 הָדִין הוּא שֶׁרַק אִי פְּלִיג לְהוֹ – אִם הַגָּט נִחַלֵּק וּנְפַסֵּק בִּפְנֵי שְׂבִין זֶה
 לַזּוּג אֶין – אֲכַן פְּסוּלִים הַגִּטֵּין הָעֲלִיּוֹנִים, אֶךְ אִי לֹא כָּתַב זְמַן לְכָל
 אֶחָד וְאַחַד, אֲלֵא כָּתַב זְמַן אֶחָד לְכוּלָן, לֹא נִפְסְלוּ הָעֲלִיּוֹנִים. וְלִכֵּן
 נִקְטָה הַבְּרִייתָא 'זְמַן לְכָל אֶחָד וְאַחַד', מִשּׁוּם שֶׁזְמַן אֶחָד לְכוּלָן אֲכַן
 לֹא פְּסוּל אֶת הַגָּט בְּאוֹפֶן שֶׁבוֹ דִּבְרָה הַבְּרִייתָא.

משנה

המשנה דנה בעדים החתומים על שני גיטין הכתובים בשטר אחד,
 זה בצד זה. ונקדים, שמנהג אנשי יון הוא שכאשר אדם חותם את
 שמו באופן 'יוסף בן שמעון', כוונתו היא ששמו הוא שמעון ושם
 אביו יוסף. כְּלוֹמֵר חֲתִימוֹתוֹ נִקְרָאֵת 'יוֹסֵף בֶּן, שִׁמְעוֹן', כְּלוֹמֵר בְּנוֹ שֶׁל
 יוֹסֵף, שְׁהוּא שִׁמְעוֹן.
 שְׁנֵי גִיטִין שְׁכֵתָבוּ בְּשֵׁטֵר אֶחָד לְרוֹחְבוֹ, וְהָ בְּצֵד זֶה, גַּט אֶחָד בְּצֵד
 הַיָּמִינִי שֶׁל הַשֵּׁטֵר וְגַט שְׁנֵי בְּצֵדוֹ הַשְּׂמָאלִי, וְחֲתִימוֹת שֶׁל שְׁנֵי עֲדִים
 עֲבָרִים בָּאִים מִתַּחַת זֶה לְתַּחַת זֶה – הַחֲתִימוֹת מִתַּחֲלִית תַּחַת הַגָּט
 הַיָּמִינִי וּנְגִמְרוֹת תַּחַת הַגָּט הַשְּׂמָאלִי, וְנִמְצָא שֶׁשֵּׁם הַעֲדִי הוּא תַּחַת
 הַגָּט הַיָּמִינִי וְשֵׁם אֲבִיו תַּחַת הַשְּׂמָאלִי, וְכֵן יֵשׁ בְּשֵׁטֵר זֶה חֲתִימוֹת שֶׁל

אֵפִילוּ אִם נִכְתַּב בְּגִט זְמַן אֶחָד לְכוּלָן – לְכָל הַזּוּגוֹת הַכְּתוּבִים בּוֹ,
 נָמִי הָיִי גַט זֶה אֹפֶן שֶׁל 'שׁוּפָס', כִּיּוֹן שֶׁכָּל זֶה נִזְכַּר בְּגִט בְּנִפְרָד,
 וְנִמְצָא שֶׁהוּא אַחֲרוֹן מִפְּסִיק בֵּין חֲתִימוֹת הָעֲדִים לַזּוּגוֹת הַקּוֹדְמִים,
 וְאִם כֵּן חֲתִימוֹת הָעֲדִים רַק עַל הַזּוּג הַאֲחֲרוֹן. אֲלֵא הִכֵּי דָמִי אֹפֶן שֶׁל
 'כָּלָל', וְהוּא בְּאוֹפֶן דְּכָתַב בְּגִט 'אִישׁ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי גִירְשָׁנוּ נְשׁוֹתֵינוּ
 פְּלוֹנִית וּפְלוֹנִית', וְאִזִּי מוֹכַח שֶׁהָעֲדִים חֲתִימוֹת עַל כָּל הַזּוּגוֹת וְלֹא רַק
 עַל הַאֲחֲרוֹן. הַגְּמָרָא מִקְשָׁה עַל דַּעַת רַבִּי יוֹחָנָן: מִתְקַנָּה לָהּ רַבִּי אֲמַר,
 לַדַּעַת רַבִּי יוֹחָנָן, דְּאִמְרַר שֶׁאִם כְּתוּב בְּגִט זְמַן אֶחָד לְכוּלָן וְהוּא אֹפֶן
 שֶׁל 'כָּלָל', אֵף אִם כָּל זֶה נִכְתַּב בְּנִפְרָד, הֲרִי לֵיחֹשׁ – יֵשׁ לַחֲשׁוֹשׁ
 דְּלִמָּא בִּי חֲתִימוֹת סְתֵרִי, אֲבִרְיָא הוּא דְּחֵתִימִי – שֶׁמֵּא כֹאשֶׁר חֲתִימוֹ
 הָעֲדִים, הֵם חֲתִימוֹת רַק עַל הַזּוּג הַאֲחֲרוֹן, שֶׁהֲרִי מִי (נ-ה)אֵם לֹא תִנְיָא,
 עֲדִים הַחֲתוּמִין עַל שְׁאִילַת שְׁלוֹם בְּגַט – גַּט שֶׁבִסְפוֹ כְּתוּבָה שְׁאִילַת
 שְׁלוֹם, כְּגוֹן 'שְׁאִילוֹ בְּשִׁלּוּמוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי', וְחֲתִימוֹת הָעֲדִים אַחֲרֶיהָ, פְּסוּל
 הַגָּט, שֶׁכֵּן חִיָּשִׁין שְׁמָא רַק עַל שְׁאִילַת הַשְּׁלוֹם חֲתִימוֹת הָעֲדִים, וְלֹא
 עַל הַגָּט. וְאִם כֵּן, גַּם בְּגִט הַכְּתוּב בְּאוֹפֶן שֶׁל זְמַן אֶחָד לְכוּלָם יֵשׁ
 לַחֲשׁוֹשׁ שֶׁמֵּא חֲתִימוֹת הָעֲדִים רַק עַל הַזּוּג הַאֲחֲרוֹן, וּמִדְּרֹעַ אִמְרַר רַבִּי
 יוֹחָנָן שֶׁגַּט זֶה כָּשֶׁר לְכָל הַזּוּגוֹת. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, לֹא אִתְקַרַּב עָלֶיהָ
 – הָאֵם לִי אִמְרַר עַל בְּרִייתָא זוֹ, אֲמַר רַבִּי אֲבָהוּ, לְדִידִי מִפְּרָשָׁא לִי
 מִיָּנִיה דְּרַבִּי יוֹחָנָן – לִי עֲצִמִי הַתִּפְרֵשׁ מִרְבִּי יוֹחָנָן, שֶׁאִם כְּתוּב הַלְשׁוֹן
 'שְׁאִילוֹ בְּשִׁלּוּם פְּלוֹנִי' הַגָּט אֲכַן פְּסוּל, שֶׁכֵּן שְׁאִילַת הַשְּׁלוֹם מִפְּסִיקָה
 בֵּין הַגָּט לַחֲתִימוֹת, אֶךְ אִם כְּתוּב הַלְשׁוֹן 'שְׁאִילוֹ בְּשִׁלּוּם פְּלוֹנִי',
 בּוֹאִי, הַגָּט בְּשֵׁר שֶׁכֵּן מוֹכַח שֶׁהָעֲדִים חֲתִימוֹת גַּם עַל הַגָּט, שֶׁהֲרִי
 שְׁאִילַת הַשְּׁלוֹם מִחוּבְרַת אֶל נִסּוּחַ הַגָּט וְאֵינָהּ דִּבְרַר נִפְרָד הַמְּהוּוּהָ
 הַפְּסִיק. וְאִם כֵּן, הִכֵּי נָמִי – גַּם בְּגִט זֶה כִּשְׁכְּתוּב זְמַן אֶחָד לְכוּלָן,
 מְדוּבָר דְּכָתִיב בִּיהָ בְּגִט זֶה שֶׁכְּתוּבָה חֲמִשַּׁת הָאֲנָשִׁים, 'פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי
 וּפְלוֹנִי' בּוֹאִי הַחִיבוּר, וְלִכֵּן אֵין לִמְרַר שְׁחֲתִימוֹת הָעֲדִים רַק עַל הַזּוּג
 הַאֲחֲרוֹן, שֶׁאֵין הַזּוּגוֹת הַאֲחֲרוֹנִים מִפְּסִיקִים בֵּין הַזּוּגוֹת הָרִאשׁוֹנִים
 לַחֲתִימוֹת, שֶׁהֲרִי הוּאִי מִחוּבְרָם, וְלִכֵּן הַגָּט כָּשֶׁר לְכָל הַזּוּגוֹת.
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא עוֹד עַל דְּרַבִּי יוֹחָנָן: וְתוֹ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, דְּאִמְרַר שֶׁגַּט
 הַכְּתוּב בְּאוֹפֶן שֶׁל זְמַן לְכָל אֶחָד, כְּלוֹמֵר, שֶׁכְּתוּב בּוֹ תֹארִיךְ שׁוֹנֵה
 לְכָל זֶה, וְהוּא אֹפֶן שֶׁל 'שׁוּפָס', אִם כֵּן מֵאִיר אִירָא – מִדְּרֹעַ אִמְרַר
 הַתָּנָא שֶׁהַגָּט פְּסוּל מִשּׁוּם שֶׁהַזְמַן הַנִּפְרָד מִחוּבְרַת גִּטֵּין אֵלּוּ כִּגִּיטֵין
 נִפְרָדִים, וְהַגָּט אַחֲרוֹן מִפְּסִיק בֵּין הַחֲתִימוֹת לִגִּטֵּין הָרִאשׁוֹנִים,
 וְתִפְסִיק לִיהִ – וְיִלְמֹד הַתָּנָא שֶׁיֵּשׁ לְפִסְלוֹ גַּט זֶה מִטַּעַם אַחֵר, דְּהֲרִי
 הָיָה לִיהִ כָּל אֶחָד מִן הַגִּטֵּין הָרִאשׁוֹנִים גַּט שֶׁנִּכְתַּב בְּיוֹם וְנִחְתַּם
 בְּלִילָהּ, כְּלוֹמֵר שֶׁנִּחְתַּם אַחֲרַי הַיּוֹם שֶׁנִּכְתַּב, שֶׁהֲרִי הָעֲדִים חֲתִימוֹ
 בְּתֹארִיךְ שֶׁל הַגָּט הַאֲחֲרוֹן. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, אֲמַר לִיהִ מַר קִישִׁישָׁא
 בְּרִיהִ דְּרַבִּי חֲסִידָא לְרַב אִשִּׁי, הִכֵּי אִמְרִינוּ מִשְׁמִי' דְּרַבִּי יוֹחָנָן, מְדוּבָר
 בְּמִשְׁנָה בְּאוֹפֶן דְּכָתִיב בָּהּ בְּכָל הַגִּיטֵין 'בְּחֵד בְּשָׁבָא', 'בְּחֵד בְּשָׁבָא',
 שְׂכוּלָם אֲכַן נִכְתְּבוּ בְּיוֹם אֶחָד. וְלִכֵּן הַגִּיטֵין הָרִאשׁוֹנִים פְּסוּלִים רַק
 מִשּׁוּם שֶׁהַחֲתִימוֹת מוּפְסָקוֹת מִזֶּה עַל יַד הַגִּיטֵין הָאֲחֲרוֹנִים.
 הַגְּמָרָא מִקְשָׁה עַל שִׁיטַת רִישׁ לִקְשִׁי: אֲמַר לִיהִ רַבִּינָא לְרַב אִשִּׁי,
 לַדַּעַת רִישׁ לִקְשִׁי, דְּאִמְרַר שֶׁגַּט הַכְּתוּב בְּאוֹפֶן שֶׁל זְמַן אֶחָד לְכוּלָן, נָמִי
 אֹפֶן שֶׁל 'שׁוּפָס' הָיִי, וְרַק הַזּוּג הַאֲחֲרוֹן יִכּוֹל לְהִתְגַּרֵּשׁ בּוֹ, וְהִכֵּי דָמִי
 אֹפֶן שֶׁל 'כָּלָל' שֶׁכָּל הַזּוּגוֹת יִכּוֹלִים לְהִתְגַּרֵּשׁ בּוֹ, וְהוּא דְּכָתִיב בִּיהָ
 בְּגִט הִכֵּי, 'אִישׁ פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי גִירְשָׁנוּ נְשׁוֹתֵינוּ פְּלוֹנִית וּפְלוֹנִית'. אִיךְ
 יִתְכַּן לְגַרֵשׁ בְּגִט זֶה, וְהֲרִי בְּאוֹפֶן זֶה נִמְצָא שְׁנֵי נְשִׁים מִתְגַּרְשׁוֹת בְּגַט
 אֶחָד, וְהַתְּוֹרָה אִמְרָה (דברים כד א) 'וְכָתַב לָהּ', וּנְשִׁמַע שֶׁהָגַט צָרִיךְ
 לִהְיוֹת כְּתוּב רַק לָהּ וְלֹא לָהּ וְלִחְבֵּרָתָהּ. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, מְדוּבָר
 בְּאוֹפֶן דְּלֵאחֲרֵי שֶׁכְּתַב 'פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי גִירְשָׁנוּ נְשׁוֹתֵינוּ' דְּרַר – חוֹר
 וְכָתַב 'פְּלוֹנִי גִירֵשׁ פְּלוֹנִית, וּפְלוֹנִי גִירֵשׁ פְּלוֹנִית', וְאִם כֵּן הַנּוֹסח
 הָרִאשׁוֹן הַעוֹלֵל לְהוֹכִיחַ שֶׁהָעֲדִים חֲתִימוֹת עַל כָּל הַזּוּגוֹת, וְהַנּוֹסח
 הַאֲחֲרוֹן מוֹעִיל לְהַחֲשִׁיב גַּט זֶה כְּגַט לְכָל אִשָּׁה וְאִשָּׁה בְּנִפְרָד.
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֲמַר לִיהִ רַבִּינָא לְרַב אִשִּׁי, וְמֵאִי שְׁנָא דִּין הַגָּט,
 שֶׁצָּרִיךְ לִהְיוֹת כְּתוּב לְכָל אִשָּׁה בְּנִפְרָד, מֵהָא דְּתִנְיָא לִגְבֵי עֲבָדִים,
 הַבְּתוּבָה כָּל נִכְסֵיוֹ לְשְׁנֵי עֲבָדִיו, שֶׁכְּתַב בְּשֵׁטֵר 'כָּל נִכְסֵי לְפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי
 עֲבָדִי, קֵנּוּ עֲבָדִיו אֶת נִכְסֵיוֹ, וְגַם הָעֲבָדִים עֲצִמָם הֵם בְּכָלָל
 הַנִּכְסִים, וְלִכֵּן כָּל עֲבַד קֵנָה אֶת חֲצִיו וְחֲצִי חֲבִירוֹ, וְשְׁנֵיהֶם מְשַׁחֲרִין
 וְהָ אֵת זֶה, שֶׁכָּל אֶחָד מִשְׁחָרֵר אֶת חֲצִי חֲבִירוֹ הַשִּׁיךְ לוֹ. וְנִמְצָא

1 **ודלמא** בשמא דאבוה חתים – דיש לנו לתלות ולהכשיר כיון שחתם אביו תחת גט השני.
2 **ודלמא** סימנא שוייה דהא רב צייר כו' – אף על גב דחתם בעו לאפקעי
3 לשמיהו בדיסקי מעיקרא, כדאמר ב"ג פשוט" (בבא בתרא קסא.ב) וב"השולח" (גיטין לו.א)
4 – הבא יש להכשיר אף על גב דלא אפקע בשטר מעיקרא, כיון ששמו חתום תחת גט

הראשון. **דהא** תנן גט שכתבו עברית ועדין
6 יונית וכו' – אבל מגופה דמתניתין לא מייית,
7 דקתני: את שהעדים הראשונים נקראים עמו
8 כשר, ולא מפליג בין כתבו שוה לעדין לאינו שוה
9 – דאיכא לדחיי דבכתבו שוה לעדין איירי. ושייך
10 למשנה לעיל עמוד א' **עד** אחד עברי ועד אחד
11 יוני באין מתחת זה לתחת זה שניהם פסולין –
12 פירש בקונטרס: על כל גט חתום עברי ויוני.
13 ולפירושו נראה דגרסינן: עד אחד עברי ועד אחד
14 יוני באין מתחת זה לתחת זה, ועד אחד עברי
15 ואחד יוני באין מתחת זה לתחת זה – שניהם
16 פסולים. ובגמרא גריס: וליתכשר האי בעד אחד
17 עברי ועד אחד יוני, והאי בעד אחד עברי ועד
18 אחד יוני. ועל אותן שמפרשים שמיידי שהעדים
19 חותמים כדרכם כל חתימה בשיטה אחת – הקשה
20 בקונטרס: אם כן לא משכחת עברי חתום על
21 השני, ומתני' פליגיהו – עברי ויוני לזה ועברי
22 ויוני לזה! ועוד, דבגמרא פריך: וליתכשר האי
23 בעברי ויוני, והאי בעברי ויוני! ורבינו תם מפרש:
24 שיש ליישב, שכל חתימה מכוונת בשיטה אחת,
25 ולא גרסינן במתניתין אלא: עד אחד עברי ועד
26 אחד יוני, ועד אחד עברי ועד אחד יוני באין
27 מתחת זה לתחת זה. ולא גרסינן: מתחת זה וכו' עד
28 לסוף. ובגמרא נמי לא גרסינן אלא: וליתכשר האי
29 בעד אחד עברי ועד אחד יוני, ותו לא. והבי
30 פירושו: לא מביענא אי לא היישין לגונדלית –
31 דאז יש להכשיר שניהם, הראשון בשני עברים
32 והשני בשני יוונים, אלא אפילו היישין לגונדלית,
33 ואי אפשר להכשיר שניהם – קמא מיהא ליתכשר
34 בעד אחד עברי (וכדרכו), ואחד יוני (וגונדלית).
35 ודוח מצד למימר דקמא מיהא ליתכשר בכולהו,
36 דכולהו קיימי עליה, אלא שלא הוצרך להכשיר
37 הראשון אלא בעברי ויוני. ומשני, דהנא דיון
38 דחיש לגונדלית פוסל שניהם, דחיש דלמא
39 חתמו תלתא אחד, וחד אחד – עברי הראשון
40 אקמא, ועברי השני ושני יוונים אשני, וחתם עברי
41 השני גונדלית, או יוני הראשון חתם גונדלית
42 אקמא עם שני עברים, ויוני האחרון אשני.
43 **חתמו** עדים בראש הדף – ואם תאמרו אמאי
44 איצטרך למתני סיפא הקוף ראשו של זה בצד
45 ראשו של זה דשניהם פסולין? היינו בראש הדף
46 ויש לומר: דאיצטרך למיפסל גגו של עדים כנגד
47 גגו של כתב, למאי דמסקינן בגמרא דלא איירי
48 בתמי כי עיבא, דמכאב לא שמעין אלא שרגלי
49 חתימה עדים כנגד גג הכתב. אף על פי דהא נמי

50 שמעין מספא – איכא למימר דאיצטרך הק דהכא משום דהוא אמינא: הק דשניהם פסולין
51 היינו משום דכי היכי דלא קיימא אהאי לא קיימא נמי אהאי. אבל הכא, דאין כאן אלא גט
52 אחד – אם כן דאי קיימא עליה חתימה זו. וסיפא דסיפא, דראשו של זה בצד סופו של זה,
53 איצטרך לאשמעין דלא פסלי מטעם דכי היכי דלא קיימא אהאי לא קיימא אהאי. ולרשי
54 דגרס מעיקרא: סופו של זה בצד סופו של זה – לא הוה צריך סיפא דסיפא, אלא דכל גזוני
55 משמיענו. ויש ספרים דלא גרסי לה. ובגמרא נמי לא מיייתי לה. **וניחוש** דלמא תרי גיטי
56 הוו – ולעיל נמי היישין לגונדלית ופסיל. אף על גב דלעיל תלינן להכשיר. דפריך: וליתכשר
57 האי כו' – היום משום דאיכא רגלים לדבר שחתם שם אביו תחת הגט השני, אם כן עליו נמי
58 חתם.

הכא

חצאי גיטין, והעדים על של חתמו. כשיש ריוח מלמטה – גליון תחת הראשון, דודאי לא נחתך ממנו כלום, דלא נכתב בו יותר. ודלמא זמן דבתרא מינו גיטיה – שמה הגט שלו נמלך מלגמור, ולמעלה הימנו בצדו היה גט אחר כתוב וחתום, וכשחזר ונמלך לגרשה – חתך עלינו של שני, וכוון תיבה אצל תיבה לגמור גט שלו.

1 **ודלמא** בשמא דאבוה חתום – על השני, ועל שניהם חתם. צייר **בוורא** – בחתימה ידו,
2 ולא היה כתוב שמו. חרותא – ענף של דקל. **מכותא** – נס שפורשין עליו וילון של ספינה.
3 שכתבו – כתב שלו. וכו' תימא כיון דפוסל – חתימת עדין, שני שטיין מכתבו – אותו
4 שטיין שחתמו בהן הבאין מתחת הראשון שמות אבותיהן – תו לא מיתכשר, דהניא ב"גט

פשוט: הרהיק את העדים מן הכתב שני שטיין
6 – פסול. והאמר חזקיה – היום, מילאוו –
7 לאותו אויר בקרובים – כשר, דלא קפדינן אלא
8 אאוריא. ואל תתמה, שהרי אויר פוסל בשלשה
9 בסוכה, סכך פסול פוסל בארבעה. והתני וצירי
10 – בתוך תרי גיטי דמתניתין: שניהם כשרין,
11 ותנא דידן – דפסל אחרון, קסבר: דלמא
12 גונדלית חתום היוונים, כלומר שלא כמנהגם
13 אלא כדרך העברים חתמו. כולוהו אחד – כולן
14 על ראשון. כל שלא כמנהגן קרי גונדלית.
15 וראיתי בתשובת הגאונים: אדם המשתמש ביד
16 השמאלית קורין לו במקומנו גונדליא, לפי
17 משמנה מסדר המשמשיין. וליתכשר האי בעד
18 אחד עברי ועד אחד יוני והאי בעד אחד עברי
19 ועד אחד יוני גרסינן, דלמא גונדלית חתים –
20 בהני יוונים חיישינן דלמא גונדלית חתים חד
21 מנייהו, שמא יוני הראשון חתם כסדר העברי,
22 שחתם למעלה הימנו שמו תחילה ואחר כך שם
23 אביו, ונמצא שעל השני הוא חתום. ועברי שני
24 רואין שעל השני חתום, הוין אחרון חתם כמנהגו,
25 ונמצא שלשה על השני ואין על הראשון אלא
26 אחד. או שמא יון ראשון כדרכו חתם, ויון שני
27 אחרון חתם גונדלית כמה שראה עברים
28 חותמים, ונמצאו שני היוונים ועברי ראשון
29 חתומין על הראשון, ואין על גט שני אלא אחד
30 – הלכך שניהם פסולין. הכל פותרין אותה
31 בשיטה אחרת, שהם העדים חתמו כל אחד שמו
32 ושם אביו בשיטה אחת מתחת ראשון לשני כמו
33 שפירשתי, שני עדים עברים ושני עדים יוונים
34 השנויים ראשונה במשנה, ואי אפשר ליישבה
35 כלל. ומתניתין לא ידיקא דהי – דאם כן לא
36 משכחת עברי חתום על השני. ומתניתין מיפגל
37 פליגיהו עברי ויוני לזה ועברי ויוני לזה, ובגמרא
38 נמי פריך: וליתכשר האי בעד אחד עברי ועד
39 אחד יוני, והאי בעד אחד עברי ועד אחד יוני
40 – אלמא כל כמה דלא אמרינן גונדלית חתים,
41 הויה חתימה דידהו עברי ויוני על זה ועברי
42 ויוני על זה. **משנה** בדף השני – שאצלה,
43 ברוחב המגילה, שקורין בלשוננו קולומי"ל. מן
44 הצד – בגליון של ימין הגט או בגליון השמאלי.
45 או **מאחוריו** – בגט פשוט, שחתקו עדין להיות
46 בתוכו. הקוף – חיבר זה אצל זה, כמה אין
47 מקפין שתי חביות (ביצה לבא). שניהם פסולין
48 – שאין נקרים החתימה לא עם זה ולא עם זה.
49 סופו של זה בצד סופו של זה את שהעדים

הכא

50 נקראין עמו – שגג חתימת העדים כלפיו כדרך החתומין – כשר. ראשו של זה בצד סופו
51 של זה את שהעדים נקריין בסופו – שגג חתימה כלפי סופו, ולא שרגלי חתימה כלפי
52 ראשו. וכך היו נקרי הדעת – נוהגין, שלשונן קצרה. לא היו חתומין "עד", אלא: פלוני
53 בן פלוני. חניכיתו – שם לוי של משפחה כולה. **גמרא** וניחוש דלמא תרי גיטי הוו –
54 אשייר מקצת הגט וכתבו בדף השני קאי, דלמא תרי גיטין הוו שלמים, והשמאלי נכתב
55 בגובהה של מגילה יותר מן הימני, עד דיתרמו עדים ידידה, כלומר גמרו של שני, כנגד
56 התחלתו של ראשון. זמן דקמא – היינו התחלתו, ועדים דבתרא – היינו סופו, כלומר
57 שיטות אחרונות שהעדים חתומין תחתיהן. וגיטיה לזמן דבתרא ועדים דקמא – חתך סופו
58 של ראשון שהיה שלו, מפני תנאי שהיה בו, וחתך ראשו של שני, והשווהו לתחלתו של
ראשון, וכוון חתיבת סופו של ראשון תיבה אצל תיבה של שני, ונמנשה בשני

60 חצאי גיטין, והעדים על של חתמו. כשיש ריוח מלמטה – גליון תחת הראשון, דודאי לא נחתך ממנו כלום, דלא נכתב בו יותר. ודלמא זמן דבתרא מינו גיטיה – שמה הגט שלו נמלך מלגמור, ולמעלה הימנו בצדו היה גט אחר כתוב וחתום, וכשחזר ונמלך לגרשה – חתך עלינו של שני, וכוון תיבה אצל תיבה לגמור גט שלו.

גיטין דף פז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קעא

היריעה, וְהָעֵדִים חֲתוּמִים מִלְּמִנְהָ בִּסּוּף הַגֵּט בַּעֲמֹד הַשָּׁנִי, הַגֵּט
כָּשֶׁר.
אִם הָתָמוּ הָעֵדִים בְּרֹאשׁ הַדֶּף – בִּרְאשׁ הַעֲמֹד מֵעַל לַכְּתִיבַת הַגֵּט,
אוֹ אִם חֲתָמוּ הָעֵדִים מִן הַצֵּד – בְּגִלְיוֹן שֶׁמֹּךְ לִגֵּט מִיָּמִינוֹ אוֹ
מִשְׁמָאלוֹ, אוֹ אִם הָעֵדִים חֲתָמוּ מֵאַחֲרָיו – מֵאַחֲרֵי הַגֵּט, בְּכָל
הָאוֹפָנִים הַלֵּל, אִם מִדּוֹבֵר בְּגֵט פְּשׁוּט שֶׁחֲכָמִים תִּיקְנוּ שֶׁהָעֵדִים
יִחְתְּמוּ בְּתוֹכּוֹ, הַגֵּט פָּסוּל.
הַקֶּף רֹאשׁוֹ – קִירַב תַּחֲלִילָתוֹ שֶׁל גֵּט זֶה בְּצֵד רֹאשׁוֹ שֶׁל גֵּט זֶה – כֹּתֵב
גֵּט אֶחָד מֵאַמְצַע הַגִּלְיוֹן כְּלָפִי מִטָּה, וּמִשְׁטִיִּים אֶת כְּתִיבַת הַחֵל
לְכַתּוֹב גֵּט נֹסֵף מֵאַמְצַע הַגִּלְיוֹן כְּלָפִי מֵעֵלָה, נִמְצָא שְׂרָאשִׁי הַגִּיטִין
סְמוּכִים זֶה לָזֶה, וְהָעֵדִים חֲתוּמִים בְּאַמְצַע הַגִּלְיוֹן בֵּין שְׁנֵי הַגִּיטִין,
בְּאוֹפֵן זֶה שֶׁנִּיָּהֵם פְּסוּלִין מִשּׁוּם שֶׁחֲתִימַת הָעֵדִים אֵינָה נִקְרָאת עִם
אֶף אֶחָד מִן הַגִּיטִין.
כֹּתֵב גֵּט אֶחָד מֵרֹאשׁ הַגִּלְיוֹן וְעַד אֲמַצְעוֹ, וְאַחֵר כֵּךְ כֹּתֵב גֵּט נֹסֵף
מֵרֹאשׁוֹ הַשָּׁנִי שֶׁל הַגִּלְיוֹן וְעַד אֲמַצְעוֹ וְנִמְצָא סוּפֹה שֶׁל גֵּט זֶה, נִגְמַר
בְּצֵד סוּפֹה שֶׁל גֵּט זֶה, וְהָעֵדִים חֲתוּמִים בְּאַמְצַע בֵּין סוּפֵי הַגִּיטִין, אֵת
שֶׁהָעֵדִים נִקְרְיוּ עִמּוֹ – הַגֵּט שֶׁגַּם חֲתִימָתָם שֶׁל הָעֵדִים פּוֹנֶה לְעֵבֶר,
כְּפִי שְׂרָגִילִים לְחֲתוֹם בְּכָל גִּיטִין, כָּשֶׁר, וְאֵילוֹ הַגֵּט שְׂרָגִילֵי הָאוֹתוּת
פּוֹנוֹת לְעֵבֶר פְּסוּל.
חִיבֵר אֶת רֹאשׁוֹ שֶׁל גֵּט זֶה בְּצֵד סוּפֹה שֶׁל גֵּט זֶה, וְהָעֵדִים חֲתוּמִים
בְּאַמְצַע בְּמִקּוֹם שֶׁבּוֹ מִסְתַּיִימַת כְּתִיבַת גֵּט אֶחָד וּמִתְחִילָה כְּתִיבַת
הַגֵּט הַשָּׁנִי, אֵת שֶׁהָעֵדִים נִקְרְיוּ בְּסוּפֹה – הַגֵּט שֶׁחֲתִימַת הָעֵדִים
כְּתוּבָה בְּסוּפֵי כָּשֶׁר.
גֵּט שֶׁכָּתְבוּ – שֶׁנִּכְתַּב בְּעֶבְרִית וְעִדְיוֹ חֲתָמוּ בְּיוֹנִית, אוֹ גֵּט שֶׁנִּכְתַּב
בְּיוֹנִית וְעִדְיוֹ חֲתָמוּ בְּעֶבְרִית. וְכֵן אִם עַד אֶחָד מֵעֵדֵי הַגֵּט עֶבְרִי
וְחֲתִימָתוֹ בְּעֶבְרִית, וְעַד אֶחָד יוֹנִי – יִשְׂרָאֵל מֵאַרְצָּ יוֹן, וְחֲתִימָתוֹ
בְּכַתֵּב יוֹנִי, אוֹ כְּדֶרֶךְ שֶׁהַיּוֹנִים חוֹתְמִים שֶׁמִּקְדִּימִים אֶת שֵׁם הָאֵב
לְשֵׁמָם. וְכֵן כָּתֵב סוּפֵר – סוּפֵר שֶׁכָּתֵב אֶת הַגֵּט וְחֲתֵם בּוֹ וְעַד אֶחָד
נֹסֵף חֲתֵם עִמּוֹ, בְּכָל אֵלּוֹ הַגֵּט כָּשֶׁר.
חֲתֵם הָעֵד 'אִישׁ פְּלוֹנִי עֵד' הַגֵּט כָּשֶׁר. וְכֵן אִם חֲתֵם 'כֵּן אִישׁ פְּלוֹנִי עֵד',
כְּלוּמֵר, שֶׁלֹּא הִזְכִּיר אֶת שְׁמוֹ כְּלָל כִּי אִם אֶת שֵׁם אֲבִיו, הַגֵּט כָּשֶׁר.
וְכֵמוֹ כֵּן אִם חֲתֵם 'אִישׁ פְּלוֹנִי בֶן אִישׁ פְּלוֹנִי', וְלֹא כָּתֵב בְּסוּם אֶת
הַמִּילָה 'עֵד', הַגֵּט כָּשֶׁר. וְכֵן הָיוּ נִקְרְאוּ הַדַּעַת שֶׁבִּירוּשָׁלַם עוֹשִׂין, שֶׁהָיוּ
חוֹתְמִים 'פְּלוֹנִי בֶן פְּלוֹנִי', וְלֹא הָיוּ מְסַיִּמִּים אֶת חֲתִימָתָם עִם הַמִּילָה
'עֵד', שֶׁמִּקְצִירִים הָיוּ בְּלִשׁוֹן.
כָּתֵב בִּגֵּט אֶת חֲתִיבָתוֹ – שֵׁם הַלּוּי וְכִינּוּיֹ שֶׁל כָּל מִשְׁפַּחַת הַבֶּעַל,
בְּמִקּוֹם לְכַתּוֹב אֶת שֵׁם אֲבִיו שֶׁל הַבֶּעַל, וְחֲתִיבָתָהּ – וְכֵן אִם כֹּתֵב
בִּגֵּט אֶת שֵׁם הַלּוּי שֶׁל כָּל מִשְׁפַּחַת הָאִשָּׁה, בְּמִקּוֹם לְכַתּוֹב אֶת שֵׁם
אֲבִיהָ, כְּגוֹן שֶׁכָּתֵב 'אֲבִירָם בֶּן עֲזָרָא', וְעוֹרָא אֵינוֹ אֲבִיו שֶׁל אֲבִירָם
כִּי אִם זָקֵן וְזָקָה, אֲלֵא שֶׁמִּשְׁפַּחְתּוֹ מִתִּיַּחֶסֶת אֵלָיו, הַגֵּט כָּשֶׁר, וְאִין
אֲנוֹ אוֹמְרִים שֶׁמִּכּוּן שְׂאִין זֶה שֵׁם אֲבִיו וְשֵׁם אֲבִיהָ, יִהְיֶה דִּינוֹ כְּגֵט
שִׁינָה בּוֹ שְׁמוֹ וְשִׁמָּה שְׁהוּא פְּסוּל, כִּמְבוּאָר בְּמִשְׁנָה לַעֲלִי (פ).

גמרא

שֶׁנִּינוּ בְּתַחֲלִילַת הַמִּשְׁנָה, שִׁירֵי מִקְצַת הַגֵּט וְכַתְּבוּ בְּדֶף הַשָּׁנִי,
וְהָעֵדִים מִלְּמִטָּה, כְּשֶׁר:
שׁוֹאֲלַת הַגִּמְרָא, וְלִיחֹשׁ דְּלָמָּה הֵנִי תָרִי גִּיטִי הוּא – הָרִי יֵשׁ לְחֹשׁוֹשׁ
שֶׁמָּא שְׁנֵי עֲמוּדִים אֵלּוּ, הָיוּ שְׁנֵי גִיטִין שֶׁל שְׁנֵי בְנֵי אָדָם, שֶׁלּוֹ וְשֶׁל
אִישׁ נֹסֵף, שֶׁנִּכְתְּבוּ בְּמִגִּילָה אַחַת זֶה לְצֵד זֶה, וְהָגֵט הַשְּׁמָאֵלִי נִכְתַּב
גְּבוּהָ יוֹתֵר מִן הַיָּמִנִי, וְאִתְרַבִּי לִיהָ זֶמֶן דְּקָמָא – וּבִכְךָ הִזְדַּמְנוּ לוֹ
מִקּוֹם הַזֶּמֶן שֶׁל הַגֵּט הָרָאשׁוֹן שֶׁנִּכְתַּב בְּשׁוּרוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת שֶׁל הַגֵּט,
וְעֵדִים דְּכִתְרָא – וּמִקּוֹם חֲתִימַת הָעֵדִים שֶׁל הַגֵּט הַשָּׁנִי, שֶׁנִּכְתְּבוּ
בְּשׁוּרוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת שֶׁל הַגֵּט, שִׁדְּחוּ כְּתוּבִים זֶה כְּגַד זֶה. וּמִפְּנֵי
שֶׁלֹּא רָצָה בִּגֵּט שֶׁלּוֹ, מִכּוּן שֶׁהִיא כְּתוּבָה בּוֹ אִיזַת תְּנָאִי שֶׁלֹּא הִיא
לְרִצּוֹנוֹ, נָטַל סִכּוּן וְגִיטָה לְמִן דְּכִתְרָא – וְחֲתַךְ אֶת מִקּוֹם הַזֶּמֶן שֶׁבִּגֵּט
הַשְּׁמָאֵלִי, שֶׁהוּא גְבוּהָ מִהַגֵּט הַיָּמִנִי, וְעֵדִים דְּקָמָא – וְכֵן חֲתַךְ אֶת
מִקּוֹם חֲתִימַת הָעֵדִים שֶׁבִּגֵּט הַיָּמִנִי, שֶׁהוּא נִמּוֹךְ מִן הַגֵּט הַשְּׁמָאֵלִי,
וְדִקְדַּק לְחַתּוֹךְ בְּאוֹפֵן שֶׁהַמִּילִים בִּגֵּט הַשָּׁנִי יִהְיוּ בְּהַמְשָׁךְ לְמִילִים
בִּגֵּט הָרָאשׁוֹן, עַד שֶׁנִּרְאָה כְּאִילוֹ הֶחֱלָל גֵּט אֶחָד שֶׁנִּכְתַּב עַל גְּבִי שְׁנֵי

מִקְשָׁה הַגִּמְרָא עוֹד, וְאֵף שֶׁזוֹ אֵינָה חֲתִימַת יַעֲקֹב, יֵשׁ לָנוּ לְהַכְשִׁיר
אֶת הַגֵּט וְלִדְמוֹר דְּלָמָּה אֲבָן רָאוּבֵן בְּשִׁמָּא דִּיעֲקֹב אֲבִיבָה חֲתִיבָה.
מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא, לֹא שָׂבִיב אֵינִשׁ שְׂמִיָּה וְחֲתִיבָה שְׂמָא דְּאֲבִיבָה – לֹא
עוֹזֵב אָדָם אֶת שְׁמוֹ וְחֲתוּם בְּשֵׁם אֲבִיו, וּדְאִי לֹא חֲתֵם רָאוּבֵן כֵּךְ.
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא עוֹד, וְעִדְיִין יֵשׁ לָנוּ לְהַכְשִׁיר אֶת הַחֲתִימָה 'יעֲקֹב'
שֶׁכֵּן דִּילָמָּה אֲבָן חֲתֵם זֹאת רָאוּבֵן, אֲךָ לֹא בְּשֵׁמוֹ אֲלֵא סִימְנָא שְׂמִיָּה
– שְׂרָגִיל רָאוּבֵן לְחֲתוֹם סִימֵן מִסּוּם בְּמִקּוֹם שְׁמוֹ, וְלִקַּח לוֹ אֶת שֵׁם
אֲבִיו כְּסִימֵן לְחֲתוֹם בּוֹ, דְּהָא רַב צִיִּיר בְּיוֹרָא וְדָג בְּמִקּוֹם לְחֲתוֹם
אֶת שְׁמוֹ, רַבִּי חֲנִינָא צִיִּיר חֲרוּתָא וְעֵנָף דְּקָל, רַב חֲסִדָּא צִיִּיר אֶת
הָאוֹת סמ"ך, רַב הוֹשִׁיעָא אֶת הָאוֹת ע"ן, וְרַבָּה בֶּר רַב הוֹנָא צִיִּיר
מְכוּתָא וְתוֹרֵן סְפִינָה לְתוֹרַת חֲתִימָה. מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא, לֹא חֲצִיף
אֵינִשׁ לְשׁוֹנִי לְשִׁמָּא דְּאֲבִיבָה סִימְנָא – אִין אָדָם מִתְחַצֵּף לַעֲשׂוֹת אֶת
שֵׁם אֲבִיו סִימֵן, וְאִין לְחֹשׁוֹשׁ לְכָךְ.

מִקְשָׁה הַגִּמְרָא, וְאֵף שְׂאִין חֲתִימַת הָעֵדִים הָעֲלִיוֹנִים מוֹעִילֹת לִגֵּט
הַשָּׁנִי, עִדְיִין אֲפֻשֵׁר לְהַכְשִׁיר אֶת שְׁנֵי הַגִּיטִין, לִיתְכַּשֵּׁר הָאִי גֵט הַיָּמִנִי
בְּשְׁנֵי עֵדִים עֶבְרִיִים, שֶׁהָרִי חֲתוּם תַּחְתּוֹ, וְלֹא יִגְרַע מִזֶּה שֶׁשְׁמוֹת
אֲבוֹתֵיהֶם חֲתוּמִים תַּחַת הַגֵּט הַשְּׁמָאֵלִי, וְכֵן לִיתְכַּשֵּׁר הָאִי גֵט
הַשְּׁמָאֵלִי בְּשְׁנֵי עֵדִים יוֹנִים שֶׁחֲתָמוּ אֶת שְׁמֵם תַּחְתּוֹ. וְאֲבָן אֲפֻשֵׁר
לְהַכְשִׁיר גֵּט עֲבָרִי עַל יְדֵי עֵדִים יוֹנִים, דְּתִנֵּן בְּמִשְׁנָה לְהַלָּךְ, גֵּט
שֶׁכָּתְבוּ – הַכְּתֵב שֶׁלּוֹ הוּא בְּעֶבְרִית, וְעִדְיוֹ חֲתוּמִים בְּיוֹנִית, אוֹ שֶׁהוּא
כְּתוּב בְּיוֹנִית וְעִדְיוֹ חֲתוּמִים בְּעֶבְרִית, כָּשֶׁר הַגֵּט. וְאִם כֵּן, אֲפֻשֵׁר
לְהַכְשִׁיר אֶת הַגֵּט הַשְּׁמָאֵלִי עַל יְדֵי הָעֵדִים הַיּוֹנִים. וְכִי תִיָּמָא דְּכִינּוּן
דְּמוֹפֶלֶן הַחֲתִימָה שֶׁל הָעֵדִים הַתַּחְתּוֹנִים מִן הַגֵּט בְּשְׁנֵי שְׂפִינִין, לֹא
כֶּשֶׁר הַגֵּט בְּחֲתִימַת אֵלּוּ, וְהָרִי אִין לְפַסְלוֹ מִשּׁוּם כֵּךְ, מִשּׁוּם דְּהָאֵמֵר
חֲקִיָּה שְׂאֵם מְלָאָהוּ אֶת הָרִיוּחַ הַזֶּה בְּחֲתִימַת עֵדִים, אֵף שֶׁהֵם
קְרוֹבִים וּפְסוּלִים לְעֵדוּת, כָּשֶׁר, מִשּׁוּם שֶׁרָק רִיוּחַ חֵלֶק פּוֹסֵל אֶת
הַגֵּט. וְהָרִי כֹאן אִין רוּחַ חֵלֶק, שֶׁהָרִי יֵשׁ שֵׁם אֶת שְׁמוֹת אֲבוֹת
הָעֵדִים הָעֲלִיוֹנִים. מִתַּרְצַת הַגִּמְרָא, אֲבָן הָאֵ תִנִּי וְהָרִי שְׁנָה וְעִדְיוֹ
שְׂפִינִין – שְׁנֵי הַגִּיטִין אֲמָנִים כָּשֶׁרִין, וְאִין שְׁמוֹת אֲבוֹת הָעֵדִים
הָעֲלִיוֹנִים מְפַסְקִים בֵּין הַגֵּט הַשָּׁנִי לְחֲתִימַת הָעֵדִים הַתַּחְתּוֹנִים.
שׁוֹאֲלַת הַגִּמְרָא, וְתִנָּא דִּין וְשִׁלְנוּ כְּלוּמֵר מִשְׁנִתִּינוּ, מִדּוּעַ הִיא
פּוֹסֵלֶת אֶת הַגֵּט הַשָּׁנִי. מִשִּׁיבָה הַגִּמְרָא, הַגֵּט פְּסוּל מִחֲשׁוֹשׁ דְּלָמָּה
גִּנְדָּלִית וְשִׁלְנוּ בְּדִרְכָּם חֲתִיבָה הָעֵדִים הַתַּחְתּוֹנִים, אֲלֵא חֲתָמוּ
כְּמִנְהַג הָעֵדִים הָעֲלִיוֹנִים, וְנִמְצָא שְׂכִיחָה אֶחָד הוּא דְּחֲתִימִי – שֶׁכֵּל
הָעֵדִים חֲתָמוּ עַל הַגֵּט הָרָאשׁוֹן שֶׁחֲתָמוּ עָלָיו הָעֲלִיוֹנִים:

שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה, שְׂאֵם חֲתָמוּ עַד אֶחָד עֶבְרִי וְעַד אֶחָד יוֹנִי וְכו', וְעַד
אֶחָד עֲבָרִי וְעַד אֶחָד יוֹנִי בְּאִין מִתַּחַת זֶה לְתַחַת זֶה, שְׁנִינָה פְּסוּלִין:
מִקְשָׁה הַגִּמְרָא, לִיתְכַּשֵּׁר הָאִי – הַגֵּט הַיָּמִנִי בְּעֵד אֶחָד עֶבְרִי וְעַד אֶחָד
יוֹנִי, שֶׁהָרִי שְׁנֵי הָעֵדִים הָרָאשׁוֹנִים חֲתָמוּ אֶת שְׁמֵם תַּחַת הַגֵּט הַיָּמִנִי
וְאֵת שֵׁם אֲבִיהֶם תַּחַת הַשְּׁמָאֵלִי, וְכֵן אֲפֻשֵׁר לְהַכְשִׁיר אֶת הָאִי –
הַגֵּט הַשְּׁמָאֵלִי בְּעֵד אֶחָד עֶבְרִי וְעַד אֶחָד יוֹנִי, שֶׁהָרִי שְׁנֵי הָעֵדִים
הָאֲחֵרוֹנִים חֲתָמוּ אֶת שְׁמֵם תַּחְתּוֹ, כְּאִשֶּׁר הִתְבָּאֵר. וְאִין גּוֹרַע
שֶׁאֲחָד מִן הָעֵדִים הוּא עֲבָרִי וְאֶחָד יוֹנִי, דְּהָא תִנֵּן בְּמִשְׁנָה לְהַלָּךְ,
שְׂאֵם חֲתָמוּ עַל הַגֵּט עַד אֶחָד עֶבְרִי וְעַד אֶחָד יוֹנִי כָּשֶׁר הַגֵּט. מִתַּרְצַת
הַגִּמְרָא, אֲבָן הָאֵ תִנִּי וְהָרִי שְׁנָה וְעִדְיוֹ שְׂפִינִים כָּשֶׁרִים.

שׁוֹאֲלַת הַגִּמְרָא, וְתִנָּא דִּין וְשִׁלְנוּ כְּלוּמֵר מִשְׁנִתִּינוּ, מִדּוּעַ הִיא
פּוֹסֵלֶת אֶת שְׁנֵי הַגִּיטִין. מִשִּׁיבָה הַגִּמְרָא, מִשְׁנִתִּינוּ חוֹשֶׁשֶׁת דְּלָמָּה
גִּנְדָּלִית וְשִׁלְנוּ בְּדִרְכָּם חֲתִיבָה אֶחָד הָעֵדִים, כְּגוֹן שֶׁחֲתֵם הָעֵד הַשָּׁנִי
(וְהַיּוֹנִין) כְּמִנְהַג הָעֲבָרִים, שֶׁכֵּךְ רָאָה אֶת הָעֵד שֶׁלְּפָנָיו חוֹתֵם, וְנִמְצָא
שֶׁשְׁמוֹ אֲבָן תַּחַת הַגֵּט הַשְּׁמָאֵלִי, אוֹ שֶׁחֲתֵם הָרִבִּיעִי (וְהַיּוֹנִין) גּוֹנְדִילִית
אֲגַב הַשְּׁלִישִׁי, וְנִמְצָא שְׁמוֹ תַּחַת הַגֵּט הַיָּמִנִי, אוֹ שֶׁחֲתֵם הָעֵד
הַשְּׁלִישִׁי (וְהָעֲבָרִי) כְּמִנְהַג הַיּוֹנִים, שֶׁכֵּךְ רָאָה אֶת הָעֵד שֶׁלְּפָנָיו חוֹתֵם,
וְנִמְצָא שְׁמוֹ תַּחַת הַגֵּט הַיָּמִנִי, וְנִמְצָא אִם כֵּן שֶׁתִּלָּמָא עֵדִים חֲתָמוּ
אֶחָד – עַל גֵּט אֶחָד, וְרַק חֵד – עַד אֶחָד חֲתֵם אֶחָד – עַל הַגֵּט הַשָּׁנִי,
וְאִי אֲפֻשֵׁר לְהַכְשִׁיר אֵף גֵּט:

משנה

כֹּתֵב גֵּט, וְשִׁירֵי וְהוֹתִיר מִקְצַת מִלְשׁוֹן גִּיטֵּי שְׁעִדְיִין לֹא כֹתֵב, וְכָתְבוּ
– אֶת הַחֵלֶק הַנּוֹתֵר בְּדֶף הַשָּׁנִי – בְּטוֹר הַסּוּמָךְ לוֹ מִן הַצֵּד בְּאוֹתָהּ

הגמרא דוחה תירוצי זה, משום דאי קבי – אם משנתנו דיברה
 באופן שחתומות העדים עומדות וקופות בין הגיטין ואינן מקבילות
 להם, כיצד נבאר את הסיפא, דקתני – ששנינו בה, אם ראשו
 (תחילתו) של גט זה נתון בצד סופו של גט זה והעדים חתומים
 באמצע בין הגיטין, הדין הוא שאת שתי העדים יקרינו בסופו – הגט
 שחתומות העדים כתובה בסופו ונקראת ביחד עמו, קשר. ואי קרינו
 בעיקרא – ואם נאמר, שחתומות העדים מוטלת לאורכו של גט
 כבריך בין הגיטין, אם כן לאו קרינו האי קרינו – לא עם גט זה
 נקראת החתימה, ולא קרינו האי קרינו – ולא עם הגט השני היא
 נקראת, ומדוע הכשירה המשנה את אחד מן הגיטין, הלא את
 שניהם היתה צריכה לפסול.
 וכיון שאין להעמיד דברי המשנה כשחתמו לאורך הגט בין שני
 הגיטין, אלא לרוחב המגילה ובשוה לכתיבת הגיטין, מתבאר אם
 כן במשנה שאין להכשיר אף את הגט שגג החתימה פונה לעברו
 וכשהחתימה לא בהמשך לכתיבה, ושוב קשה כיצד חתם רב מן
 הצד.
 מתרצת הגמרא, אלא יש לומר, שלעולם אם יחתמו העדים שלא
 במקום הראוי לכך בסוף הגט, הגט פסול, ורב שחתם מן הצד, לא
 על גט חתם, אלא בדיקני הנה חתים – על אגרת הזמנה, שהיה
 סופר בית דינו כותב אגרת בשמו להזמין אנשים לבא לפניו לדין,
 ופעמים היה חותם על אגרת זו מן הצד, ובזו אין כל הקפדה על
 מקום החתימה:
 שנינו במשנה, גט שכתבו עבדית וכו' כתב סופר ועד קשר: הגמרא
 מבררת את הנאמר במשנה שכתב סופר ועד קשר, האם הכוונה
 שהסופר רק כתב ועד אחד חתם, או שבנוסף לחתימת העד גם
 חתם הסופר:
 אמר רבי ירמיה, אף שלשון משנתנו הוא 'כתב סופר ועד קשר',
 מכל מקום אין הכוונה שאנו מכשירים את הגט בחתימת עד אחד
 ובכתיבת ידו של הסופר, אלא 'חתם סופר' שנינו – כוונת המשנה
 היא שהסופר חתם על הגט ביחד עם עד נוסף, ובאופן זה אנו
 מכשירים את הגט. ומשנתנו באה לחדש, שאין אנו חוששים שמא
 הבעל לא אמר שהסופר יחתום, אלא אמר לשני אנשים, 'אמרו
 לסופר פלוני שיכתוב את הגט, וכן אמרו לפלוני ולפלוני שיחתמו
 על הגט', והלכו הם מדעתם, ואמרו לסופר שיחתום על הגט עם
 עד נוסף, וזאת עשו מכיון שחששו שמא כשיראה הסופר שאין
 מחתימים אותו על הגט, יחשוב שאין מקבלים את חתימתו כעד
 ויתבייש, ונמצא שהגט בטל משום שלא מינה הבעל את הסופר
 להיות עד בגט זה.
 אמר רב חסדא, הא מני – משנתנו שמכשירה כשחתם הסופר על
 הגט, ולא חוששת שמא השליח הוא שמינה את הסופר לחתום
 מדעתו ולא מרצון הבעל, שיטת רבי יוסי היא, שסובר ש'מילים'
 אינם מסורים לשליח, כלומר שליח שנתמנה על ידי הבעל אינו
 יכול למסור המינוי שהוא רק דברים בעלמא לאדם, ואין
 אדם רשאי לחתום בגט עד שישמע מפי הבעל בעצמו, לפיכך אף
 אם מינה השליח את הסופר לחתום על הגט בשליחות הבעל, לא
 מועיל מינוי זה כלל, ועל כן בודאי לא היה הסופר חותם, אם לא
 שמינהו הבעל על כך.
 מביאה הגמרא מעשה שהיה שבו הורה רבי ירמיה כשיטתו הלכה
 למעשה: התיא כתובת חתנים, דאיתי לקמייה – שהובאה בפניו דרבי
 אבהו, והיו ידעי ליה – שהיו יודעים ומכירים למפסא – כתב ידו
 של הסופר ולחתימת דא דתם סתרא – וכן הכירו את חתימת ידו
 של אחד העדים, אולם לא הכירו את חתימת ידו של העד השני
 שהיה חתום על הכתובה. סבר רבי אבהו לאכשוריה – להכשיר את
 הכתובה על פי דברי משנתנו, שהכשירה גט בחתימת עד אחד
 וכתב סופר, ומכאן שכתיבת הסופר דינה כחתימת עד אחד. אמר
 ליה רבי ירמיה לרבי אבהו, התיא סופר שנינו – כוונת משנתנו
 להכשיר גט שכתבו סופר היא רק כשבנוסף לכתיבתו גם חתם על
 גביו, אבל כתיבת הסופר לחוד, אינה כלום לענין הכשר השטר,
 ואם כן אין להכשיר בחתימת עד אחד וכתב יד הסופר:

הקא נמי – כמו כן לגבי חשש זה יש לומר שדברי משנתנו אמורים
 בשני שני ריוח מלמעלה – גלין נייר ריק מצידו העליון של הגט,
 שמוכיח שבודאי לא נכתב בגט זה יותר ממה שנמצא לפנינו.
 שואלת הגמרא, ודלמא אמלוכי אמלוך – ושמא מאחר ונותר ריק
 בתחתית העמוד, אם כן נראים הדברים, שלאחר שכתב מקצת מן
 הגט חזר בו מרצונו לגרשה, ולבסוף נמלך בדעתו לגרשה וכתב רק
 את סיום הגט, ואם כן גט פסול הוא, שהרי החלק הראשון של הגט
 כבר התבטל בשעה שהתחרט בראשונה ואי אפשר להשתמש בו
 עוד, ומסתעם נוסף יש לפוסלו, שהרי כתיבתו וחתימתו לא היו
 באותו יום, ולעיל (יג) שנינו, שגט שכתבתו וחתימתו לא היו
 באותו היום פסול.
 משיבה הגמרא, משנתנו מדברת באופן דקתב את תחילת המשפט
 הרי את' מלמטה – בסוף העמוד הראשון, ואת המשך המשפט
 מותרת לכל אדם, כתב מלמעלה – בראש העמוד השני, ובאופן
 זה אין לחשוש שמא נמלך, כיון שבין כתיבת העמוד הראשון לשני
 נכתב משפט זה, שהוא ענין אחד שלם, אם כן בודאי לא פסק בו,
 שאין אדם פוסק באמצע כתיבת דיבור אחד שלם, ומעתה אין לנו
 סיבה לחשוש, שמא נמלך בין כתיבת חלקו הראשון של הגט
 לכתיבת חלקו השני.
 הגמרא שואלת על כך, ודלמא איתרמי ליה – ושמא כך הודמן לו
 הדבר שהתחרט בדיק בשעה שהיה באמצע הענין ופסק בו. עונה
 הגמרא, כולי האי לא חיישינן – חשש זה שיבא לכלל חרטה
 באמצע כתיבת הענין, חשש רחוק הוא וכל כך אין אנו חוששים,
 וממילא נראים הדברים שהכל נכתב בבת אחת.
 מיישבת הגמרא באופן נוסף, רב אשי אמר, דברי המשנה אמורים
 בדייקה ביה מתחתא דמגילתא – באופן שניכר ממראהו של הקלף,
 שנתר כפי שהוא נראה מיד לאחר עיבודו, שכל קצותיו עבים
 במקצת ושחורים, ולא נחתכו בסכין, ובכך ידוע לנו שלא היה כאן
 קלף אחר לא למעלה ולא למטה מלבד זה שמונה עתה לפנינו,
 ומדובר שאין ריוח מלמטה, ולפיכך אין להקשות, שמא נמלך
 בדעתו מלגרשה:
 שנינו במשנה, התיא עדים קראש דתף [וכו'] מן הצד או מאחרי
 בגט פשוט פסול:
 הגמרא מקשה על דברי משנתנו, שפסלה גט כאשר העדים
 החתומים בו חתמו את שמותיהם בצד הגט:
 אני – וכי כך הוא הדין, והיא רב חתים מן הצד – והרי מצינו שרב
 חתם מצידו של הגט, מוכח אם כן שלא כדברי משנתנו שפסלה
 חתימה מן הצד. מתרצת הגמרא, התיא – חתימתו של רב היתה
 כתובה, בשני של אותיות שמו היו מכוונים כלפי קרב הגט, ובדרך
 זו כשר אף כשהחתימה אינה כתובה בסוף הגט, משום שגם כך
 ניכר בודאי שהחתימה מכוונת כלפי הכתוב בגט, והאמור
 במשנתנו לפסול הוא, כאשר רגלי האותיות פונות אל הגט,
 ובדרך זו יש מקום לחשוש, שמא למעלה מחתימה זו היה כתוב
 שטר אחר שעליו חתמו העדים ולא על הגט.
 שואלת הגמרא על תירוצי זה, אלא אם כן, שעל פי מקום החתימה
 כשגג חתימתו הוא כלפי הכתב, אכן ניתן לקבוע שחתמו על גט
 זה שכלפיו חתמו, יהיה קשה מהא דקתני – הדין הנוסף ששנינו
 במשנתנו, הקרי – קירב וחבר ראשו של גט זה בצד ראשו של גט
 זה, והעדים חתומים באמצע, שניהם (שני הגיטין) פסולים, ואם
 כשגג החתימה פונה כלפי הגט יש להכשירו, קשה מדוע פסלה
 המשנה את שני הגיטין, הלא צריך לברוק וליחזי ולראות הי
 מיניהו – באיזה מן הגיטין פונה גג חתימת העדים כלפי קרב הגט,
 וליתבשר – וגט זה יהיה כשר, שהרי בודאי עליו חתמו העדים.
 משיבה הגמרא, התיא, דרמי ליה בעיקרא – משנתנו מדברת באופן
 שחתומות העדים מוטלות לאורך הגט בין שני הגיטין, וראשי
 השורות של חתימות העדים, מחברים בין גט אחד לשני, כמו בריח
 שעובר לאורך הפתח, נמצא שהחתימות אינן נקראות עם אף אחד
 מן הגיטין, ומסתעם זה נפסלו שני הגיטין.

ג'ט'ן. המגרש - פרק תשיעי דף פח עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" קעג רש"י

1 בשיש ריוח מלמעלה - דודאי לא נכתב בו יותר. ודלמא אימלוכי אימליך - מתחילה
2 שלא לגרשה, והדר אימליך לאחר זמן לחזור ולגמורו, ונמצא הראשון בטל. אי נמי: היה
3 ליה נכתב ביום ונחתם לאחר זמן, והדואל ויש ריוח מלמטה - נראין כן הדברים. הרי
4 את מלמטה ופותרת מלמעלה - דבתוך כדי גמר דבור ליכא למימר דמימליך, אלא גומר
5 עד "לכל אדם" ונמלך. ודלמא הכי אימליך -
6 שבתוך כדי גמר דבור חזר בו. רב אשי אמר -
7 כולחו קשייתא דבכי מיתרצן - כגון ידיעה
8 ביה מתחתא דמגילתא, שניכר ביה מתיחת
9 הקלף סביב סביב כל הגט, שלא היה בו קלף
10 אלא זה לא למעלה ולא למטה. שניכר סביבות
11 הקלף שחור ועב שלא נגע שם תער הגלבים,
12 שדרך עושי קלפים שקושרים אנבים סביב
13 למתוח הקלף ומתחילין לתקנו בסמך. וכשאין
14 ריוח מלמטה עסקין, דליכא למיפך אימלוכי
15 אימליך. בשגנו - של חתימה כלפי כתב הגט,
16 דהאי דאי על גט זה חתם. ומתנינן - בשרגלי
17 החתימה כלפי כתב הגט, דאיכא למימר שמה
18 למעלה מאותה חתימה היה כתוב שטר ועליו
19 חתמו העדים. ליהוה הי מנייהו - גג כלפי כתב,
20 וליתבשר, דודאי עליו חתמו דקא סלקא דעתך
21 שהעדים חותמין ברוחם הקלף, כסדר כתב
22 הגיטין. דרמו להו כי עיבא - העדים מוטלין
23 בין שני הגיטין כבדית, ראשי שיטות של חתימה
24 מחברין הגיטין כבדית הדלת שנמשכת באויר
25 הפתח - כך הן נמשכין בין אויר שני הגיטין.
26 אלא רב - כי חתם מן העד - לא בגיטין ולא
27 בשטרות, אלא בדיסק, כשהיה מומין אנשים
28 לדין לפניו והסופר כותב להם איגרת הומנה
29 בשמו, והוא חותם פעמים מן העד, ואין הקפדה
30 בכך. חתם סופר - עם עד אחד. שנינו
31 במשנתנו דכשר, דהוה להו שני עדים,
32 ואשמועינן מתניתין דלא חיישין למימר הבעל
33 לא צוה שידתום הסופר, אלא אמר לשניהם:
34 "אמרו לסופר פלוני וכתבו, ופלוני ופלוני
35 ויחתמו", וחשו חנך שלוחין לכיסופא דספרא
36 ואחתמו. דלוא לא חיישין, כדאמרינן
37 בפרק "מי שאחזר" (גיטין עבא). הא מני רבי יוסי
38 חיא - דאמר: מילי לא מימסרין לשלית. דהוה
39 ידעי לטופסא - דשטרא. שהיו מכירין כתיבת
40 הסופר וחתמת עד אחד, ולא היו מכירין
41 חתימת השני. עד עשרה דורות - הויה חניכה,
42 שאם כתבה בגט - לא מפסלא, למיהי כבינה
43 שמו ושמה. בגני - היינו דור שני. ובני בגים -
44 היינו דור שלישי, ומכאן ואילך קרי ליה
45 "ונשנתם". שבעה בתי דינין - שבעה משפחות
46 של מלכים ממלכי ישראל, והנך דמלכי יהודה
47 לא חשיב, שהיו ביניהם של אלו, והיו כבית דין
48 אחד. המלך ובנו ובן בנו וכל מלכים שקמו
49 מורעו אחריו קרי חיי דין. שלום בן יבש
50 וחבריה לא קחשיב, לפי שלא מלכו שנה שלמה,
51 ובן זמרי. אבל עמרי אביו של אחאב - על שם
52 בית דינו של אחאב נקרא, ומפני שאחאב
53 הרשיע לעשות יותר נקרא הקלקל על שמו.
54 בימי הרועה בן אלה גלו עשרת השבטים,
55 ומהחיה שעתא קרי לה חורבן דהיינו "אומללה
56 יולדת השבעה" - שילדה שבע משפחות
57 לעבודתו. ודהוה, עליו עלה - מפני שלא הרשיע
58 כשאר המלכים בא הפרעיות בימיו בתמיה.
59 פריס'אות - שומרים. אותן שנים שלא עלו -
60 הואיל שאין מוחה בידם וזן לא עלו - יגלו
61 וילכו בשבי, וישקוד - וימזר, כמו: "כי שוקד
62 אני על דברי" מתרגמין: מוזהר אלא (ירמיהא). גלות צדקיהו -
63 וחזריהו בתי כדי להגלות דורו של צדקיהו ככלל בעוד שחכמי גלות יבניה קיימין, שילמדו תורה לאלו הגולים אחריהם. לפי שרוב חכמי התורה גלו עם יבניה, דכתיב בהו: "החרש
64 והמסגר אלה", כיון ששומריה, הלכה שהם שומרים בה, שאינם ידיעים להשיב לשואליהם - שוב אין לה פותחין אתרים. קולא אמר - שבימיו להביא הרעה לשון שמונה
65 מאות וחמשים, דהיינו שתי שנים קודם "ונשנתם" דהיינו שמונה מאות וחמשים ושנים. ואם שהו עד "ונשנתם" - היה מתקיים בהן "כי אבד תאבדון".

אמר

שמע

שמע מינה מודה דמרי עולמא תמני מאה וחמשים ותרתי - ואם תאמר: נדי דמשכננסו לארץ עד שיצאו יש כל כך, מכל מקום מאז לא עבדו עבודה זרה ועד הקשה הרב רבינו אלחנן: ודלמא תאבדו מזה אחר "ונשנתם" קאמר! ואומר רבינו יצחק דמתחילה מיד דיו עובדי עבודה זרה, שפסלו של מיכה היה עמדם. ובגוים חובטין אותו ואומרים לו עשה

מה שישאל אומרים לך. אין לפרש דאפילו בענין זה, רוצה לומר דבגוים פסול משום "לפניהם" ולא לפני גוים, אף על פי דהגוים מעשין על פי ישראל - דאין זה לפני גוים, כיון דרייני ישראל מצוים לחובט. דאטו מומחין עצמן חיבשו אותו, ולא יכלו לצוות להדישו לחובטו? אלא כמו שפירש רבינו תם: הדין חובטין אותו, שאז כשר בזה הענין. וכן פירש רב יהודה גאון בהלכות גדולות, דבגוים כשר בזה הענין. וכן איתא בירושלמי דמכילתין, אמר רב: ישראל שעושה כמעשה גוי - פסול (אפילו) באומר "איני זן ואיני מפרנס". תני רבי יוחאי: גוים שעושין כמעשה ישראל - כשר, אפילו באומר "איני זן ואיני מפרנס". ואחא דנקט אפילו (ובאומר) - דלא מתבשר בגוים שלא על פי ישראל, אף על גב דהוי כדון, אמר רבי אסי: מנתנין אמרה כן: ובגוים חובטין אותו ואומרים לו: עשה מה שישאל אומר לך, ולא מה שאנו אומרים לך. **אלא** דרב משרשיא בדוהא היא - ב"חוקת הברית" (בבא בתרא מ"ח, א) מפורש אמאי מייית לה התלמוד ההם, כיון דבדוהא היא **לפניהם** ולא לפני הדיוטות - פירש בקונטרס: דקאי אשבעים זקנים דעלו עם משה, אף על פי שכתובין בסוף פרק "ואלה המשפטים" ורבינו יצחק אומר ד"אלהיהם" טובא דכתיבי בפרשה קאי. וכן משמע ב"חובב" (בבא קמא פד, ב) דמ"אלהים" נפקא בן מומחין. דאמר: מאי שני נוק אדם באדם ונוק אדם בשור - דאלהים בעינן, ולכא, ואיצטרך קד"ר לפניהם" דלענין עישוי בעינן מומחין. **ולא** לפני הדיוטות - תימא: דמשמע דאריי קרא בכשרים לדון, ואילו בפרק קמא דקדושין (לח, א) ובבבא קמא (טו, א) דרשין מינה דהשוה הכתוב אשה לאיש בכל דינין שבתורה. ואשה פסולה לדון, דתנן בפרק "בא סימן" (נדה מט, ב): כל הכשר לדון - כשר להעיד, ואשה פסולה להעיד, כדמוכח ב"חובב" (בבא קמא פח, א) ובפרק "שבעת העדות" (לא, א) ויש לומר: דכיל דפרק "בא סימן" באיש איירי, כלומר, כל איש הכשר לדון כשר להעיד. ומדובר דכתיב בה (שופטים ד) "והיא שופטה את ישראל" - אין קרא דאשה כשרה לדון, דשמו לא היתה דנה אלא היתה מלמדת להם הדיונים, אי נמי: שמו קיבלו אותה עליהם משום שכינה מידה, בירושלמי דיומא (פרק ששי) יש: מעתה דאין אשה מעידה אינה דנה. ואומר רבינו יצחק: דקרא משמע ליה דאריי בכל ענין, בין בדיינין בין בבגדין.

אי הכי גזלות וחבלות נמי - ואם תאמר: והא מצינו בכמה מקומות שהיו דנין גזלות וחבלות: והוא רעיא בפרק קמא דבבא מציעא (ה, א), והוא גברא דגול פרגא דתורי דחבריה (בבא קמא צו, ב), ובכמה מקומות ויש לומר: דהוי דוחקין אותו על ידי דקבעיה ליה זימנא לארץ ישראל. ועד אומר רבינו יצחק: דגזלות על ידי חבלות קאמר, דאין דנין בבבל שחבל בחברו וגול לו.

במילתא דשכיחא כו' - כמו בהודאות והולאות. ומה שאנו מקבלים גרים, אף על גב דגר צריך שלשה מומחין, כדאמרין ב"החולץ" (יבמות מו, ב) משפט כתוב ביה, אומר רבינו יצחק: דעבדין שליוותיהו, דחשיב בשכיחא. וב"החולץ" (שם) נמי משמע שהיו מקבלים גרים בבבל. ואם תאמר: היכי עבדין שליוותיהו? והא עכשיו אין מומחין בארץ ישראל, ומי יתן לנו רשותו ויש לומר: דשליוות דקמאי עבדין. **והאמר** רב אשי כל קלא דבתר נישואין כו' - ואם תאמר: ולוקמה בתר איירוסין, דדישינן לרב אשי ויש לומר:

דמשמע ליה מתנינן אף בתר נישואין. ועד: דפסקין לקמן (גיטין פט, ב) דאף קלא דבתר איירוסין לא חישינן, אבלה

שמע מינה מודה דמרי עולמא - כמנין "ונשנתם", דהא כתוב "כי אבד תאבדון מזה". **משנה** מעושה - בחוקה. **גמרא** כרין - כגון הנך דאמרין בהו: יוציא ויתן כתובה, או שהיתה אסורה לו. **פסול** - להחירה לינשא. **ופסל** - מן הכותנה. משום ריש הגט, **מה נפשך** - דאמרת בגוים כרין פסול ופוסל. **אי גוים בני עשו** - דדין תורה ניהו, לכוף

את ישראל כרין. תולה **עצמה** בניו - שוכרת גוי אנס לכוף בעלה לגרשה, ובאה עליו בעקיפין, מיפסל נמי ליפסל - כשלא כרין דישאל, דהואיל ומדאורייתא בני עשווי ניהו בישראל, והא גבי ישראל אמרת שלא כרין פסול ופוסל, **בדוהא** היא - דדאי לאו בני עשווי ניהו, כרין - דגוים, גוים שעושהו להוציא, ובדין תורה אף על גב דלאו גיטא הוא - גזור ביה רבנן לפסול בכתובה, משום דמחילין בכרין דישאל, ואתי למימר ישראל נמי שעושהו כרין - לא פסיל, וההוא גיטא מעליא הוא. **שלא** כרין - אמרת במחילין כרין דישאל לא מחילין, ואי אמרת במחילין בשלא כרין דישאל, ואתי למימר שלא כרין דישאל נמי לא פסיל, ואמרן לעיל דפסיל - היא גופה גזירה היא, אטו כרין, וגזירה לגזירה לא גזרינן, וקא מעשה אנשי - כופה איש להוציא את אשתו כרין. **הדיוטות** אנו - שאין מומחין אלא סמוכין, דמקור "אלקים" = דייקן, ואין סמוכיה בחוזה לארץ, כדאמרין בפרק קמא דסנהדרין (יד, א), **אנוניאות** - אסיפות, כמה "אוגר בקיץ" (משלי י), **לפניהם** - קאי אשבעים זקנים שעלו עמו להר קודם מתן תורה, כדכתיב (שמות כד): "ואל משה אמר עלה" וגו'. ואף על פי שנכתבה פרשה זו לאחר מתן תורה - קודם מתן תורה נאמרה, ונבנה דהמנחה, והעלו העולה והשלמים, ובאותו דם נכנסו לברית. שליוותיהו - דבני ארץ ישראל, קעבדינן - הם נתנו לנו רשות. מירי דהוה - אדיני ממונות דהולאות, דעבדין שליוותיהו, כדאמרין בסנהדרין (ג, ב), **אי הכי** גזלות וחבלות נמי - לעבדי שליוותיהו, ואנן אמרין בשמעתא קמייתא דסנהדרין דבעינן שלשה מומחין, מילתא דשביחא - הולאה וכן נט. **משנה** יצא שמה בעיר מקודשת - פניה שיצא עליה קול: פלוגית מתקדשת היום לפלוגי, ויש דברים נראין, כדמפרשי אמוראי בגמרא. **הרי** זו מקודשת - ולא תינשא לאחר בלא גט, מגורשת הרי זו מגורשת - קא סלקא דעתך דהכי קאמר: אשת כהן שיצא עליה קול: פלוגית נתגרשה היום - הרי זו מגורשת, ואסורה לישב עד תחתיה. דאילו מגורשת להקל ולינשא לשוק - ליכא לפרשי, דמשום יציאת קול נשרי אשת איש לעלמא? והיינו דפרכין לה בגמרא: ואסרין לה אנגברא על בעלה כהן, ובלבד שלא תהא **שם** אמתלא - שלא יתא עם הקול של קידושין או של גירושין משל וטעם, שהוא שובר את כח הקול. **גירש פלוני את אשתו על תנאי** - וזהו שובר של גירושין, וזקק לה קידושה כו' - וזהו אמתלא של קידושין, והוא הדין נמי איפכא. **גמרא** ואסרין לה **אנברא** - בתמיהה. ואמגורשת קאי, אשת כהן שיצא קול שגירשה בעלה קתני מתנינן: חישינן לקלא ואסרין עליה. **והאמר** רב אשי **כל קלא** - שיצא על האשה משגשגא, ולא יצא עליה קול קודם נישואין. **לא חישינן** ליה - כגון אם נשאת לבקו, ויצא עליה קול שהיתה זונה ואז גרשה - לא מפקין לה מניה אלא בעדות ברורה, וזו נשואה ועומדת דאי. **הכי קאמר** כו' - האי קול דמגורשת אירשא קאי, אשה פניה שיצא עליה קול מקודשת - חישינן לה, ואסורה לינשא אלא לאותו איש. חור ויצא עליה קול מגורשת, שגירשה אותו פלוני שיצא לה קול קידושין ממנו.

גיטין דף פת עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קצה

עובד כוכבים אלים שיכריח ויאנוס את בעלה לתת לה גט, על כן
אמרו חכמים, שאם עובדי כוכבים כפודו לתת גט אין היא
מגורשת בגט זה.
הגמרא דוחה את תירוץו של רב משרשיא: אי קבי – אם כך הוא
הדין, שמן התורה עובדי כוכבים יכולים לכוף את ישראל לגרש,
מדוע במקרה שכפודו שלא פדין – שאין הוא מאותם שמחויבים
לגרש את נשותיהם על פי דין, אמרת שאפילו ריח הגט אין בו
ומותרת היא להינשא לכהונה, ונחוי – ויהיה דינו כשלא פדין
בשישאל – כדינו של גט שטעו בית דין בהוראתם, והכריזוהו
לגרש במקום שאין הוא מחויב בו מן הדין לגרש, ומפסיל נמי
לפסול – ויפסול אותה הגט מלהנשא לכהן, שהרי מן התורה כפיית
עובדי כוכבים מועילה, ואם כן כמו שבישראל כפיה שלא כדין
פוסלת לכהונה, כמו כן בכפיית עובדי כוכבים תיפסל על ידי הגט
לכהן. אלא הא דרב משרשיא – דברי רב משרשיא שאמר שמן
התורה רשאים עובדי כוכבים לכוף את ישראל לגרש, בדותא היא
– טעות הם, שבדאי אין עובדי כוכבים יכולים לכוף ישראל לקיים
את חובתו.
הגמרא מתרצת את דברי שמואל, שהורה לפסול גט שנעשה
בכפיה על ידי עובדי כוכבים, ומצד שני פסל את האשה מן
הכהונה על ידי גט זה, באופן אחר: ופסולא מאי – ומפני מה גזרו
חכמים שאם כפודו עובדי כוכבים לגרש שתפסל לכהונה בגט זה,
אף שאין בכחם לכפות את ישראל, מבארת הגמרא, פדין של
עובדי כוכבים בפדין שישראל מיהלף – יכולים לטעות ולהחליף, בין
דינו של גט שנכפה על הבעל כדין על ידי בית דין של ישראל, לבין
דינו של גט שנכפה על הבעל כדין על ידי עובדי כוכבים, ויאמרו
כשם שהגט של עובדי כוכבים אינו גט, על אף שמן הדין מחויב
הוא לגרשה, כך גם דינו של גט שנעשה בכפיה על ידי בית דין של
ישראל, שאין הוא גט, וטעות היא בידם שהרי בית דין רשאים
לכוף, ולפיכך גט זה כשר, ומן הטעם הזה אף שמן התורה גט
בכפיית עובדי כוכבים אינו גט כלל, גזרו חכמים שיפסול אותה מן
הכהונה ומעתה לא יקלו בגט של ישראל.
אולם בכפיית עובדי כוכבים לגרש שלא פדין – במקום שאין הבעל
מחויב מן הדין לגרש, אין מקום לחשוש, שהרי בפדין שישראל –
בכפיית בית דין של ישראל במקום שעל פי דין מחויב הבעל
לגרש, לא מיהלף – לא יחליפו בין דינם של גיטין אלו, שהרי בית
דין של ישראל כפודו במקום שהוא חייב לגרש בו מן הדין מה
שאינן כן בגט זה של עובדי כוכבים, ולפיכך לא גזרו חכמים על גט
שניתן בכפיית עובדי כוכבים, שלא כדין, שיפסול את האשה מן
הכהונה, שהרי לא יבאו לטעות ולדמות שני גיטין אלו זה לזה.
הגמרא מבררת האם בית דין שאינם סמוכים רשאים לכוף ולחייב
את הבעל לתת גט: אפי' אשכחיה – מצאו לרב יוסף, דיתבי – וישב
וקא מעשה אגיי – ומכריח את האיש לגרש את אשתו כדין. אמר
ליה אביי לרב יוסף, וקא אגן הדיוטות אגן – והרי אנו איננו דיינים
סמוכים שהרי אין סמיכה בחוץ לארץ, ואין דיינים מומחים אלא
אותם שנסמכו, ונתני – ושנינו בברייתא, הנה רבי מרשין אומר, כל
מקום שאותה מוצא אגוראות – אסיפות של עובדי כוכבים, אף על
פי שדייניהם – שהם דנים פדין שישראל, אי – אין אתה רשאי להיגק
להם ולהביא את דינך בפניהם שיפסקו בו, שנאמר (שמות כא א) ואלה
המשפטים אשר תשים לפניהם, ומכאן דרשו שמצוים אנו להביא
את הדין לפניהם – לפני זקני ישראל ולא לפני עובדי כוכבים, ועוד
דרשו מכאן דבר אחר, אשר תשים לפניהם – לפני שבעים הזקנים
שעלו עם משה להר סיני, והם מומחים היו, ולא לפני דיינים
הדיוטות שאינם סמוכים. ומהדרשה השניה למדנו, שאין אנו
בני בבל רשאים לזון ולכפות את האיש לגרש את אשתו, שהרי
אין אנו סמוכים.
אמר ליה רב יוסף לאבבי, אגן שליחותייהו קא עבדין – אנו עושים
שליחותם של בני ארץ ישראל שנתנו לנו רשות לזון בכפיית גט,
מדי דתוה אהודאות והלואות – כשם שאנו דנים בדיני ממונות
כדודאות והלואות.

המשך בעמוד לה

אמר רב אהא בר יעקב, מתוך שהקדים הקדוש ברוך הוא להגלותם
שני שנים קודם שיתקיימו בהם דברי הפסוק ונושנתם בארץ
(דברים דה) וכדי שלא יתקיים המשך הפסוק (שם) כי אבוד תאבדון,
שמע מינה – למדנו מכך ששיעור זמן מ'הרה' פדין עלמא – של
הקדוש ברוך הוא אדון העולם, תמי מ'ה' ותמשיך ותתני הוא –
שמונה מאות חמשים ושתים שנה הוא, כפי חשבון הגמטריא של
המלה ונושנתם. שהרי הוזייר ואמר שאם יחטאו ישראל ויעבדו
עבודה זרה, יאבדו מ'הרה' מארץ ישראל, וכלשון הפסוק (שם פסוק
כו) העידיתי בכם היום את השמים ואת הארץ כי אבד תאבדון
מהר מעל הארץ אשר אתם עבדים את ה'ידן' שמה לרשעה וגו',
נמצא שבהתקיים ה'נושנתם' אין בזה 'תאבדון מהר', מכאן
ש'מהר' של אדון העולם הוא מנין 'נושנתם':

משנה

גט מעושה – גט שנלקח מן הבעל בדרך כפיה והכרח כדי שיגרש
בו את אשתו, בשישאל – אם דיני ישראל כפודו לגרש עד
שהתרצה הבעל לכתוב גט, הגט פשר, וצריך שיתרצה לבסוף
לגרש את אשתו ויאמר רוצה אני, ובעובדי כוכבים – ואם אנסודו
בית דין של גויים לגרש את אשתו, הגט פסול, ואף אם לבסוף
התרצה לכתוב לה גט מחמת האונס.
ועובדי כוכבים – ואם לא שמע הבעל בקול בית דין שציווהו
לגרש את אשתו, ורצו בית דין לכוף את הבעל על ידי גויים, שיתן
לאשתו גט, רשאים הדיינים לעשות כך, והגויים חוקטין אותה,
ואומרים לו – הגויים בשעה שמכים אותה, עשה מה שישאל
אומרים לה לגרש את אשתך (ובפשר).

נמרא

אמר רב נחמן אמר שמואל, גט המעושה בשישאל – אם כפו את
הבעל לכתוב גט לאשתו, פדין – באותם המקרים שבהם מחויב
הבעל על פי דין לגרש את אשתו, הגט פשר. אך אם כפודו בית
דין ואנסודו לכתוב גט ולגרש בו את אשתו, שלא פדין – במקום
שאינן הוא מחויב לגרשה על פי הדין, הגט פסול, ואין האשה
מוותרת להנשא על ידי גט זה, ומכל מקום פוסל הגט את האשה
מלהנשא לכהן משום ריח הגט.
ועובדי כוכבים – אם כפודו עובדי כוכבים לגרש את אשתו, פדין
– באותם המקרים בהם על פי דין מחויב הוא לגרש את אשתו,
הגט פסול ואין האשה יכולה להינשא לאיש אחר על פיו, ומכל
מקום פוסל הוא את האשה מלהינשא לכהן, ואילו אם כפודו
עובדי כוכבים לגרש את אשתו שלא פדין – במקרה שאין הוא
מחויב מן הדין לגרש את אשתו, אפילו ריח הגט אין בו בגט,
ולפיכך אם ימות בעלה רשאית היא להינשא לכהן.
הגמרא מקשה על הדין שאמר שמואל, שכשעובדי כוכבים כפו
במקום שמן הדין חייב הבעל לגרש, הגט פסול ופוסל:
מה נפשוך – מהי דעתך בדבר זה, אי עובדי כוכבים בני עשוני ניהו
– אם יש בכחם של עובדי כוכבים לכפות את הבעל לעשות את
הדין המוטל עליו, אם כן מדוע אמרת שאין היא מגורשת, והלא
לדברך איתפשוני נמי ליתפשוך – צריך הגט להיות כשר גם בכדי
שתוכל להינשא על פיו, וכמו בגט שכפודו דיני ישראל על הבעל.
ואי לאו בני עשוני ניהו – ואם לדעתך אין בכח עובדי כוכבים
לכוף את הבעל לעשות את הדין המוטל עליו, אם כן מיפסל לא
ליפסל – גם לפוסלה מן הכהונה לא יועיל גט זה.
מתרצת הגמרא, אמר רב משרשיא, דבר תורה – מדין התורה גט
מעושה בעובדי כוכבים – גט שעובדי כוכבים הוציאוהו בכפיה מן
הבעל פשר, מפני שיש בכחם של עובדי כוכבים לכוף את ישראל
לקיים את הדין, ומה פעם אמרו חכמים שהגט פסול ואינה יכולה
האשה להינשא על ידו לאיש אחר, בכדי שלא תהא כל אחת
ואחת הולכת ותולה עצמה בעובדי כוכבים ומפסקת עצמה מיד
בעלה – שלא תלך כל אשה שרצונה להתגרש מבעלה, ותשכור

1 הָרִי זֶה מְגֻרָשָׁתָּהּ, וּמוֹתֶרֶת לְהִישָׁא לְכָל הָעוֹלָם. מִבֹּאֶרֶת הַגִּמְרָא,
 2 מֵאִי מַעֲמָא, מִשּׁוּם שֶׁזֶהוּ קוֹל וְשׁוֹבְרוֹ עִמּוֹ – יָחִיד עִם הַקּוֹל
 3 שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה לְפָלְגוּי יֵצֵא קוֹל שֶׁנִּתְגַּרְשָׁה מִמֶּנּוּ, וְהוּא שׁוֹבֵר אֶת הַקּוֹל
 4 שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה לוֹ וּמִתִּירָהּ.
 5 הַגִּמְרָא דִּנְהָ בְּאִשָּׁה פְּנוּיָה שִׁיצָא עֲלֶיהָ קוֹל שׁוֹזִנְתָּהּ, הָאֵם הִיא
 6 מוֹתֶרֶת לִכְהֵן: אֲמַר רַבָּא, אִשָּׁה פְּנוּיָה שִׁיצָא לָהּ שֵׁם מְוֵנָה בְּעִיר –
 7 שׁוֹזִנְתָּה לָּגוּי אֵל לַעֲבֹד, אִין חוֹשְׁשִׁין לָהּ לְאוֹסְרָהּ לְהִישָׁא לְכַהֵן.
 8 מֵאִי מַעֲמָא, פְּרִיצִיתָא בְּעָלְמָא הוּא דְּחָזוּ לָהּ – מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ לְתַלּוּת
 9 שְׁלֹא רָאוּ שׁוֹזִנְתָּה אֵלָּא שִׁרָאוּ אוֹתָהּ נוֹהֶגֶת בַּמִּנְהָגִי פְּרִיצוֹת.
 10 מִבֹּאֶרֶת הַגִּמְרָא, שְׁדִּינוּ שֶׁל רַבָּא, שֶׁאֵם נִהְגָה בַּמִּנְהָגִי פְּרִיצוֹת אִין
 11 אוֹסְרִים אוֹתָהּ לְהִישָׁא לִכְהֵן, כִּתְנָא – שְׁנֵי הוּא בַּמְחֻלּוֹקֶת תְּנָאִים.
 12 שְׁשִׁנּוּ בַּבְּרִייתָא, אִשָּׁה שֶׁאֵבְלָה בְּשׁוּק, או שְׁנִירְגָּה, הִלְכָה נְטוּיָה
 13 גְּרוֹן בְּשׁוּק, או שֶׁהִנִּיקָה אֶת בְּנָה בְּשׁוּק, בְּכוּלָּן רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר, תֵּצֵא
 14 מִבַּעֲלָהּ הַכֵּהן, מִשּׁוּם חוֹשְׁשִׁים שׁוֹזִנְתָּה. רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר, אִינֶה
 15 נִאֲסֶרֶת עַל בַּעֲלָהּ הַכֵּהן, אֵלָּא מְשִׁיבָא וְיִתְנוּ בָּהּ מוֹזוֹת פְּלִגְנָה –
 16 נָשִׁים הַטּוֹת בְּשׁוּק לְאוֹר הַלְבָנָה, וְיֹאמְרוּ שׁוֹזִנְתָּה. אֲמַר לֹו רַבִּי
 17 יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי לְרַבִּי עֲקִיבָא, אִם כֵּן שֶׁאֵתָה חוֹשֵׁשׁ לְדַבְּרֵי נָשִׁים אֵלּוּ,
 18 נִמְצָא שְׁלֹא הִנָּחֶת בֵּית לְאַבְרָהָם אִבְנֵיו – בֵּית יִשְׂרָאֵל, שִׁיֻּשְׁבֶּת תַּחַת
 19 בְּעָלָהּ הַכֵּהן, שֶׁכֵּן יֵשׁ הֶרְבֵּה אוֹיְבִים שְׁמוּצִיאִים קוֹל עַל אֶדְרָם אִף
 20 בְּרִמּוֹ מוֹעֵט לֹאא סִיבָה. וְעוֹד, שֶׁהִירָה תְּהוֹרָה אֲמָתָהּ (דְּבִרִּים כ"ד) לַעֲנִין
 21 גִּירוּשִׁין 'כִּי מִצָּא בָּהּ עֲרוּת דְּבָר וְכָתֵב לָהּ סֵפֶר בְּרִיתָתָּה', וְלִהְיוֹן (שם)
 22 יֵט טו' הוּא – הַכְּתוּב אֹמֵר לַעֲנִין עֲרוּת 'עַל פִּי שְׁנַיִם עֵדִים אוֹ עַל פִּי
 23 שְׁלֹשָׁה עֵדִים' קֹדֶם דְּבָר, וְדוֹרְשִׁים בְּגוּיָה שׁוּה 'דְּבַר' 'דְּבַר', מָה
 24 לְהָלֵךְ מְדוּבָר שֶׁהִדְבָּר רָדוּר לֵנוּ עַל פִּי עֵדִים, וְרַק אוֹ מִתְקַבֵּל
 25 עֲרוּתָם, אִף כֵּן, בְּגִירוּשִׁין צָרִיךְ שִׁיְהִיה הִדְבָּר בְּרִירוֹ לֵנוּ עַל פִּי עֵדִים
 26 שׁוֹזִנְתָּה, וְעַל פִּי נָשִׁים הַטּוֹת בְּשׁוּק.
 27 הַגִּמְרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמוֹנָה כִּמְהָ אוֹפְנִים שֶׁאִין חוֹשְׁשִׁין בַּהֵן
 28 לְקוֹל: תִּנּוּ רַבָּנִן, כִּמְהָ אוֹפְנִים יֵשׁ שֶׁאִין חוֹשְׁשִׁין בָּהֶם לְקוֹל, כִּיּוֹן
 29 שֶׁהֶם בָּאִים לְהוֹצִיא מִמֶּה שְׁמוּחָזָק לֵנוּ. יֵצֵא עַל אִשָּׁה בְּתוּלָה קוֹל
 30 בְּעִיר שֶׁהִיא בְּעוֹלָה, אִין חוֹשְׁשִׁין לָהּ לְאוֹסְרָהּ לִכְהֵן גְּדוֹל, וְיֵשׁ
 31 לְתַלּוּת שִׁרָאוּ בַּה רַק מִנְהָג פְּרִיצוֹת. יֵצֵא קוֹל בְּעִיר עַל אִשָּׁה שֶׁהִיא
 32 בַּחוּקֶת פְּנוּיָה, שֶׁהִיא נְשׂוּאָה לְפָלְגוּי כִּבְר כִּמְהָ מִיָּמִים, אִין חוֹשְׁשִׁין לָהּ
 33 לְאוֹסְרָהּ לְכָל הָעוֹלָם. וְכֵן אִם יֵצֵא קוֹל בְּעִיר עַל אִשָּׁה שֶׁהִיא
 34 בַּחוּקֶת פְּנוּיָה, שֶׁהִיא אִיּוֹסָה – מִקְדָּשָׁת לְפָלְגוּי כִּבְר כִּמְהָ יָמִים, אִין
 35 חוֹשְׁשִׁין לָהּ לְאוֹסְרָהּ לְכָל הָעוֹלָם. רִיצָא קוֹל בְּעִיר עַל אִשָּׁה פְּנוּיָה
 36 שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה הַיּוֹם שְׁלֹא לְפָלְגוּי – לֹא אִמְרוּ 'נִתְקַדְּשָׁה לְפָלְגוּי' אֵלָּא
 37 נִתְקַדְּשָׁה סֹתָם, אִין חוֹשְׁשִׁין לָהּ, שֶׁכֵּן אִם אִמְתָּ הִדְבַּר, הִיוּ יוֹדְעִים
 38 וְאוֹמְרִים לָמִי נִתְקַדְּשָׁה. יֵצֵא קוֹל בְּעִיר זֶה, שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה הַיּוֹם בְּעִיר
 39 אֲחֵרָה, אִין חוֹשְׁשִׁין לָהּ. יֵצֵא עַל אִשָּׁה קוֹל שֶׁהִיא מְקוּדָּת וְאוֹסְרָהּ
 40 לְהִישָׁא לְיִשְׂרָאֵל, אִין חוֹשְׁשִׁין לָהּ. יֵצֵא קוֹל בְּעִיר עַל אִשָּׁה
 41 הַמּוּחָזֶקֶת לֵשׁ שֶׁהִיא יִשְׂרָאֵלִית, שֶׁהִיא מְסֻפָּה כְּנַעֲנִית הַאֲסוּרָה
 42 לְהִישָׁא לְיִשְׂרָאֵל בֶּן חוּרִין, אִין חוֹשְׁשִׁין לָהּ. יֵצֵא קוֹל בְּעִיר
 43 שֶׁהִקְדִּישׁ פְּלוּגִי אֶת נֶכְסָיו, או שֶׁהִפְקִיד פְּלוּגִי אֶת נֶכְסָיו, אִין חוֹשְׁשִׁין
 44 לְהָן לְאוֹסֵר אֶת הַנֶּכְסִים עֲלָיו כִּהְקִדֵּשׁ, וְלִהְתִּירָן לְאַחֲרֵים כִּהִפְקֵ

מה ששינו שחוששין לקול קידושין, לא שישמעו קול הקִבְרָה
ו- (שמועה) שפלוגית נתקדשה היום, אלא כִּי שִׁיחַו עדים שראו
נרות דולקות, ומטות מוצעות, ונשים טוֹת בגדים לאור הַנֵּר,
וישמחות לה, ואמרו 'פלוגית מתקדשת היום'. תמדה הגמרא, וכי
אם אמרו 'פלוגית מתקדשת' נחוש לאותן קידושין, וְדַלְמָא לֹא
תִקְדָּשֶׁה - וְהִי שְׂמָא לְבִסּוּף לֹא נתקדשה. מבארת הגמרא, אֲמַר
רַב פִּיפֵּא, אל תאמר דבריו הברייתא שאמרו 'פלוגית מתקדשת
היום', אלא אִמָּא 'פלוגית מתקדשת היום' בלשון עבר.
וכן אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חִנָּה אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא שִׁשְׁמְעוּ קוֹל הַקִּבְרָה
עֵינֵי שְׂפִלּוּגִית נתקדשה היום, אֲלֵא כִּי שִׁיחַו נְרוֹת דּוֹלְקוֹת וּמִטּוֹת
וּמִצְעוֹת, וּבְנֵי אָדָם נִכְנְסִין לְבִיתָהּ וְיוֹצְאִין מִמֶּנּוּ, אֲמַר רַבָּר - אִם
כִּשְׂרָצָא מִשֵּׁם אִמְרוּ אוֹתָם בְּנֵי אָדָם שְׂפִלּוּגִית נתקדשה היום, וְהָ
הוּא קוֹל שֶׁל קִידוּשִׁין שֶׁשֵּׁנִי בְּמִשְׁנָה לְחוּשׁ לוֹ, וְאִסּוּרָה לְהִינָשׂא
לְכָל הָעוֹלָם. אבל אִם לֹא אֲמַר רַבָּר זֶה, וְהוּא אֲמַתְלָא שֶׁשֵּׁנִי
בְּמִשְׁנָה שְׂהִיא שׁוֹרֶרֶת קוֹל וְאִין חוּשִׁשִׁין לוֹ. שואלת הגמרא, אִם
לֹא אֲמַר רַבָּר, וְכִי זֶה הוּא אֲמַתְלָא הַמְּבַטֵּלֶת אֶת הַקּוֹל, וְהָא לֹא
אֲמַר וְלֹא כְּלוּם, וְאִם כֵּן אֵין כָּאן קוֹל וְלֹא אֲמַתְלָא. משיבה
הגמרא, רַבִּי יוֹחָנָן בֶּא לְאַפְסֵי - לְהוֹצִיא מִדְּרָבָה בַּר רַב הוֹנָא,
דְּאֲמַר, אֲמַתְלָא שְׁאֲמַרִּי בְּמִשְׁנָה שְׂמַבְטֵלֶת אֶת הַקּוֹל, כְּגוֹן שֶׁאִמְרוּ
שׁוֹרֵק לֵה קִידוּשִׁיהָ סָפֵק קְרוֹב לוֹ סָפֵק קְרוֹב לֵה, אֲפִילוּ אִם לֹא יֵצֵא
הָאֲמַתְלָא בִּידָד עִם הַקּוֹל אֲלֵא מִכָּאן וְעַד עֶשְׂרֵה יָמִים לֵאחֶר שִׁיעָצָא
הַקּוֹל, גַּם זֶה מְבַטֵּלֶת אֶת הַקּוֹל, קָא שִׁשְׁמְעֵי לָן רַבִּי יוֹחָנָן, שֶׁאִין
אֲמַתְלָא בְּגִמְלוֹת הַקּוֹל אֲלֵא אִם יֵצֵא עֲמוּ, וְכך פִּירוּשׁ דְּרַבִּי, הוּא
אֲמַרִּי קוֹל גְּמוּרָה. אֲלֵא קוֹל וְשׁוֹבֵרָה צֵמָה, כְּגוֹן שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה בְּסָפֵק, לֹא
הִתְיָא אֲמַתְלָא, וְכִי אֲמַרִּי קוֹל גְּמוּר בִּלָּא שׁוֹבֵרָה, לֹא הוּא אֲמַתְלָא
- לֹא יוֹעִיל לֵאחֶר זֶמֶן, וְיֵשׁ לְחוּשׁ לְאוֹתוֹ הַקּוֹל.
הגמרא מבארת אופן נוסף שחוששין לקול היוצא, אפילו כשאין
רגלים לדבר כמו נרות דולקות ומטות מוצעות:
אֲמַר רַבִּי אֲבָא, אֲמַר רַב הוֹנָא, אֲמַר רַב, לֹא שִׁשְׁמְעוּ קוֹל הַקִּבְרָה
בְּלִבָּד, אֲלֵא כִּי שִׁיאֲמְרוּ, פְּלוּגִי מְהִיבֵין שְׁמַע שְׂפִלּוּגִית נתקדשה,
מְפִלּוּגִי, מְפִלּוּגִי שִׁמַּע זֹאת מְפִלּוּגִי, וּבִדְקִין וְהוֹלְכִין, עַד שֶׁמִּנְעִין
לְדַבֵּר הַתְּדוּר - עַד שֶׁיִּגְעוּ לְאוֹתָן שְׁנֵים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁרָאוּ בְּעֶצְמָן
אֶת הַקִּידוּשִׁין.
מקשה הגמרא על דברי רב, אִם נגיע עד לְדַבֵּר הַתְּדוּר - לְאוֹתָן
שֶׁרָאוּ אֶת הַקִּידוּשִׁין, אִם כֵּן הִרִי עֲדוֹת מְעַלְיָתָא הוּא - עֲדוֹת
מְעוּלָה הִיא זֶה, וְאִסּוּרָה הִיא עַל כָּל הָעוֹלָם מַעֲיָק הַדִּין, וְאִין זֶה
קוֹל בְּעֵלְמָא שְׁחוּשְׁשִׁין לוֹ רַק מִחֲמַת חוֹמְרָא דְּרַבָּנָן.
מתרצת הגמרא, אֲלֵא בִּי אָתָּא - כִּשְׁחִיגֵי רַב שְׂמוּאֵל בַּר יְהוֹדָה
מֵארֶץ שְׂרָא לְבָבֵל, אֲמַר בְּשֵׁם רַבִּי אֲבָא, אֲמַר רַב הוֹנָא אֲמַר רַב,
לֹא שִׁשְׁמְעוּ קוֹל הַקִּבְרָה, אֲלֵא כִּי שִׁיאֲמְרוּ, פְּלוּגִי מְהִיבֵין שְׁמַע,
מְפִלּוּגִי, וְפְלוּגִי שִׁמַּע מְפִלּוּגִי, עַד לְשֵׁנֵי הָרִאשׁוֹנִים שֶׁרָאוּ אֶת
הַקִּידוּשִׁין, וְהָלְכוּ לָהֶם עֲדִים אֵלּוּ לְמִדְּרֵגַת הָיִם וְאִינֵם בְּפִנְיָה לְהַעֲדִי
עַל הַקִּידוּשִׁין. והשמיענו רב, שחוששין לקול היוצא על ידי עד
מפי עד, אף שאין כאן עדות גמורה.
הגמרא דנה האם יש אופנים שמבטלים את הקול שיצא: אֲמַר לִיה
אֲבִי לְרַב יוֹסֵף, באופן שחששנו לקול היוצא בדברי רב, שאמרו
פְּלוּגִי שִׁמַּע מְפִלּוּגִי וְהָלְכוּ הָרִאשׁוֹנִים לְמִדְּרֵגַת הָיִם, וְעַתָּה חֲזוּ
הַמַּעֲדִים
אֲמַר לִיה אֲבִי לְרַב יוֹסֵף, אֲדַרְבֵּה, מִדְּאֲמַר רַב שֶׁשֵּׁת שֶׁלָּא כָּרַב
חֲסִידָא, לֹא אֲפִילוּ כְּשִׁינָא הַקּוֹל מִפִּי נָשִׁים הַפְּסוּלוֹת לְעֲדוֹת, הוּי
קוֹל, שְׁמַע מִינָּה - יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מְדַבְּרֵי דִלָּא מְבַטְלִין קְלָא, שְׁהִי
אֲלֵא כְּשִׁינָא מִפִּי הַכְּשָׁרִים לְעֲדוֹת, הוּא הַדִּין שֶׁאִין לְחוּשׁ לוֹ
כְּשִׁבָּאוּ וְהַכְּחִישׁוּ אֶת הַדְּבָרִים.
אֲמַר לִיה אֲבִי לְרַב יוֹסֵף, אֲדַרְבֵּה, מִדְּאֲמַר רַב שֶׁשֵּׁת שֶׁלָּא כָּרַב
חֲסִידָא, לֹא אֲפִילוּ כְּשִׁינָא הַקּוֹל מִפִּי נָשִׁים הַפְּסוּלוֹת לְעֲדוֹת, הוּי
קוֹל, שְׁמַע מִינָּה - יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מְדַבְּרֵי דִלָּא מְבַטְלִין קְלָא, שְׁהִי

גויטן. המגרש - פרק תשיעי דף פט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קעז רש"י

1 הרי זו מגורשת - ומותרת לכל. מאי טעמא הרי קול - שחששו לו תחילה - שובר
2 עמו. יצא לה קול - לאשה פנויה בעיר. שם מונה - לני ולעבר שפוסלין אותה מן
3 הכהונה. אין חוששין לה - לאוסרה לכהונה. פריצותא בעלמא הוא דהוה לה - ששיחקה
4 בשוק, או מיצר לה בין דידה. גיגרה בשוק - הלכה נטויה גרן. מוירות כלבנה - נשים
5 הטוות בשוק לאור הלבנה, ודרךן לשוח שיחות
6 בטלות, ולדבר בחשודות שבעיר. לא הנחת כו' -
7 שיש איברים מוציאים קול בתבם, ברמו מועט.
8 בעולה - יצא על בתולה בעיר קול בעולה. אין
9 חוששין לה - לאוסרה לכהן גדול, דלמא
10 פריצותא בעלמא חוה לה. דהא דתנן במתניתין
11 דחיישין לקלא - היינו כדאמרין לקמן: שיהו
12 נרות דולקות כו' שדברים ניכרים. נשואה -
13 יצא על פניה קול שהיא נשואה זה ימים, ואנו
14 מוחזקים בה בחזקת שהיא פנויה. אין חוששין
15 לה - דקלא דמתניתין היינו שאומרים "היום
16 נתקדשה פלונית". ארוסה - יצא עליה קול
17 שהיא ארוסה זה ימים. שלא לפלוני - יצא
18 עליה קול שמקדשת היום, אבל לא הזכירו
19 שמו לומר "לפלוני", אלא נתקדשה סתם - אין
20 חוששין לה. בעיר אחרת - יצא כאן קול
21 "פלונית מתקדשת היום במקום פלוני". טמורה
22 - יצא קול שהיא ממזרת. הקדש פלוני נכסיו
23 אין חוששין - לאסור נכסיו עליה. נתקדשה היום
24 - בהא הוא דחשו רבנן שלא תינשא. כדי שלא
25 יאמרו: משיאין אשת איש. נרות דולקות -
26 בבית, כדרך המתקדשות שנוהגין שמחה ואור
27 נר, כדאמרין בעלמא: אור הנר בברור חיל -
28 משתה שם (סנהדרין לבב). מתקדשת - עתידה
29 להתקדש היום. אמרו דבר - "פלונית נתקדשה
30 היום". והו קול - שחששו לו. והו אפלטא -
31 ששובר את הקול. הא לא אמרי מירי - לא
32 אמרו "נתקדשה" - לאו קול איכא ולא
33 אמטלא איכא לאפוקי כו' - אמטלא שאמרו
34 במשנתנו, ששובר את הקול - ואפילו לא יצא
35 עם הקול אלא לאחר זמן יצא הוה אמטלא. קא
36 משמע לן - הבא: לא אמרו דבר - והו
37 אמטלא, והו קול קאמרו: לא גבירו הדבר להוציא
38 קול מקוים ומסויים, אלא הוציאו שובר עם
39 הקול, כגון: נתקדשה פלונית בספק - הוא דהו
40 אמטלא. אבל אמרו דבר מקוים ומסויים - תו
41 לא מנהיגי אמטלא. מבטלינן קלא - שמענו קול
42 יוצא מפי נשים ותינוקות - משתקין להו
43 לבטלי קלא, או לא משתקין להו: הוואי
44 ואמרו: פלוני שמע מפלוני כו', וליתנהו
45 דלישליהו. אי נמי: חזרו אותן פלוני ופלוני
46 ממדינת הים ואמרו: לא היו דברים מעולם -
47 מבטלינן או לא מבטלינן? מפי כשרים -
48 שיאמרו: מפלוני שמענו, והוא הלך למדינת
49 הים. אלמא, אקילו רבנן במילתא. ושמע מינה
50 דאי בדיקניה בתר הכי, ואשתבח שקרא -
51 מבטלינן ליה, ומכריזין דלאו קלא הוא, ומנסבין
52 לה. אחריותא ניהו - מקומות חלוקין במנהגם.
53 באציפא דתוחלא - הם תמרים שלא בישלו כל
54 צרכם, ומניחין אותן בחותלות - כלים העשויים
55 מנפות תמרים ומתבשלים קצת, וכשאוכלים
56 אותן נשאר מן האוכל על הגרעין, שאינו נפרד
57 ממנה יפה מפני שאינו מבושלת. והווא אוכל
58 קלא ציפא. כדאמרין ב"אלו טרפות" (חולין גב).
59 ברעילין תלת קשיותא ציפא בדוחא, וראי
60 למאכל בהמה. בעינא דבי שי' - על המעיין
61 של אותו מקום. מימר אמר - כשתניסית לאחר,
62 לא יאמרה ראו אשת איש שניסה, דמימר אמרה
63 עיינו רבנן בהווא אציפא, ולא הוה ביה שוה
64 פרוטה, דסתמיה לא חשיב. דהא דלא מבטלינן קלא - אינו אלא מפני החשד, והכא ליכא חשד.

אבלה בשוק גיגרה בשוק - אמר רבינו יצחק: דאיידי שפיר בקלא דקודם נשואין, שיצא
עליה קול זה ומדברות עליה לעו קודם שנשאת לכהן, אמר לו רבי יוחנן כן ברוקה;
אם כן לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה כהן, שדרי הוא אינו יודע במה
שדברו עליה קודם, ומזה יש לו לעשות? בעולה - אין חוששין לה - פירש בקונטרס: משום
בעולה לכהן גדול, ולעיל נמי פירש: יצא לה שם
מונה בעיר - כגון שנבעלה לגוי או לעבר, דפוסלין
בביאה, והכי נמי הוה מצי לפרש דייבי כריתות.
ורבינו יצחק אומר: דסתם בעילה דנות שאין ידוע
ממי - פסולה לכהונה, ודרי היא בחזקת בעולה
לתתן ולממור, עד שתביא ראה לדבריה.
כדאמרין בפרק קמא דכתובות (יד, א): דאין אשה
בדקת ממונה, ואפילו לרבן גמליאל דאמר: נאמנת
- היינו היכא דאמרה "לכשר נבעלתי", אבל היכא
דאמרה "לא נבעלתי", או אינה יודעת ממי -
אפילו רבן גמליאל מודה.
ארוסה - אין חוששין לה - לא במיעיא נשואה,
דאם אמת היה הדבר - היה מתפרסם.
אלא אפילו ארוסה, דאין מתפרסם כל כך - אין
חוששין. עד שמועין לדבר הברור - מסתמא לא
פליג רבי אבא אעילא דלעיל, ואבחייתא דליה, וכן
משמע, מדלא קאמרו: ורבי אבא אמר. אלא לעיל,
דאיכא רגלים לדבר - לא בעינן שגיגה לדבר
ברור. אבל לכהן, דליכא רגלים לדבר - בעינן
שיגיגה לדבר ברור, וקול דלעיל לא שייך אלא
בקדושין, והך דהכא שייך בגירושין כמו בקדושין.
מבטלינן קלא או לא מבטלינן - נראה
כפירוש שני שבקונטרס: כגון
שחזרו פלוני ופלוני ממדינת הים, ואמרו: לא היו
דברים מעולם. וכן אמרין לקמן: אילמא לבי
נגליא דקדושין קמאי לאו קדושין - מבטלינן קלא.
ופירוש ראשון אין נראה. ומיתית ראיא מדאמר ר' אבא
חסדא: עד שישמענו מפי הכשרים - שמע מינה
מבטלינן קלא, כיון שאין חוששין במדה לקול.
עד שישמענו מפי הכשרים כו' - אף על גב דאמר
לעיל: וגשים ואמרות פלונית נתקדשה -
שנא משום דהתם איכא רגלים לדבר, ואית
ספריים דגרסי: ובני אדם נבנסים ויוצאין, ולא
גרסינן וגשים. כיון דבעינא דהווא קלא לא
הוה אמטלא - לישנא משמע דסבר רבי יוחנן,
ופליג אדרבה בר רב הונא, דאמר: אמטלא
שאמרו - אפילו מיכן ועד עשרה ימים.
ההלכתא

הרי זו מגורשת; מאי טעמא? קול ושוכרו עמו. אמר
רבא: יצא לה שם מונה בעיר - אין חוששין לה; מאי
טעמא? פריצותא בעלמא הוא דהוה לה. פתנאי:
אכלה בשוק, גיגרה בשוק, הניקה בשוק - כבולין רבי
מאיר אומר: תצא, רבי עקיבא אומר: משישאו ויתנו
בה מזוזות בלכניה; אמר לו רבי יוחנן בן גורי: אם כן,
לא הנחת בת לאברהם אבינו שיושבת תחת בעלה,
והתורה אמרה: "כי מצא בה ערות דבר", ולחלן הוא
אומר: "על פי שנים עדים או על פי שלשה עדים
יקום דבר", מה לחלן דבר ברור, אף פאן דבר ברור!
תנו רבנן: בעולה - אין חוששין לה, נשואה - אין
חוששין לה, ארוסה - אין חוששין לה, שלא לפלוני
- אין חוששין לה, בעיר אחרת - אין חוששין לה,
במזורה - אין חוששין לה, שפחה - אין חוששין לה;
הקדש פלוני נכסיו, הפקדון פלוני נכסיו - אין חוששין
להן. אמר עולא: לא ששמעו קול הברה, אלא פרי
שיהו נרות דולקות ומפות מוצעות, ובני אדם נבנסין
ויוצאין ואומרים "פלונית מתקדשת היום". -
מתקדשת? ודלמא לא אקדשה! אימא: "פלונית
נתקדשה היום". וכן תני לוי: לא ששמעו קול הברה,
אלא פרי שיהו נרות דולקות ומפות מוצעות, וגשים
שוות לאור הנר ושמותן לה, ואמרות "פלונית
מתקדשת היום". - מתקדשת? ודלמא לא אקדשה!
אמר רב פפא, אימא: "פלונית נתקדשה היום". אמר
רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: לא ששמעו קול
הברה, אלא פרי שיהו נרות דולקות ומפות מוצעות
ובני אדם נבנסין ויוצאין, אמרו דבר - זה הוא קול,
לא אמרו דבר - זהו אמטלא. - לא אמרו? והא לא
אמרו ולא כלום! - לאפוקי מדרבה בר רב הונא,
דאמר: אמטלא שאמרו - אפילו מכאן ועד עשרה
ימים, קא משמע לן: לא אמרו הוא דהווא אמטלא, הא אמרו - לא הווא אמטלא. אמר רבי
אבא אמר רב הונא אמר רב: לא ששמעו קול הברה, אלא פרי שייאמרו: פלוני מהיכן שמע?
מפלוני, ופלוני מפלוני, ובדקין והולכין עד שפגעין לדבר הברור. - דבר הברור, עדות
מעלייתא הוא! אלא, פי אתא רב שמואל בר יהודה, אמר רבי אבא אמר רב הונא אמר רב:
לא ששמעו קול הברה, אלא פרי שייאמרו: פלוני מהיכן שמע? מפלוני, ופלוני מפלוני, והלכו
להם למדינת הים. אמר ליה אבוי לרב יוסף: מבטלינן קלא או לא מבטלינן? אמר ליה:
מדאמר רב חסדא: עד שישמענו מפי הכשרים, שמע מינה: מבטלינן קלא. אמר ליה: אדרבה,
מדאמר רב ששת: אפילו מפי נשים היו קול, שמע מינה: לא מבטלינן קלא! אמר ליה:
אתרוותא ניהו, בסוקא מבטלי קלא, בנהרדעא לא מבטלי קלא. ההיא דנפק עלה קלא
דאידיש לבר פי רב, אתניה רב חמא לאבוי, אמר ליה: אימא לי היכי הוה עובדא? אמר
ליה: על תנאי קדיש, אדעתא דלא אזיל לבי חווא, ואזיל. אמר ליה: כיון דבעינא דהווא
קלא לא הווא אמטלא, לאו כל כמינה דמתחזקת אמטלא. ההיא דנפק עלה קלא דאידיש
באציפא דתוחלא בעינא דבי שיפי, שלחה רב אידי בר אבין לקמיה דאבוי: כי האי גוונא
מאי? אמר ליה: אפילו למאן דאמר לא מבטלינן קלא, בהא מבטלינן קלא, מימר אמר: עיינו
בהו רבנן בקידושיה ולא הוה בהו שוה פרוטה. ההיא דנפק עלה קלא דאידיש
לחד

1 והלכתא לא חיישין – ומעשה לא לפני רבינו תם באשה אחת שיצא עליה קול אחר
2 נישואיה, שנתקדשה לאחר, ודהה אותו האיש שיצא עליו קול בחופתה
3 שנישאת לשני, ואמר רבינו תם: שאין צריכה גט מן הראשון, ומותרת לשני. חדא – דקלא
4 דבתר נישואין לא חיישין, ועוד – דכיון שנתקדשה לזה בפניו – שריא, חזקה אין אשה

5 מעיזה פניה בפניו, וכדבר המנוגא קיימא לן,
6 מדפריך מיניה התלמוד בכל דוכתי. ובפרק שני
7 דכתובות (כבב), קאמר: לימא דרב המנוגא תנאי
8 היא? – לא, דכולי עמא אית להו דרב המנוגא.
9 ואף על גב דבסוף גדרים (א,א), דחי רבה ראיית
10 רב המנוגא דמייתי מינה – מכל מקום כן הלכה,
11 ורבה נמי אפשר דלפי האמת סובר כרב המנוגא.
12 ובנהרדעא לא מבטלי קלא – אף על גב דהני
13 בי רב דשלחו לשמואל הם
14 תלמידי דרב, ובסורא מבטלי קלא – מכל מקום
15 לא הה מורה להו דלא כנפשיה.

16 ואידך כי אתמר דרב המנוגא הני מילי בפניו –
17 ואם תאמר: וכי לרב הונא הוה דרב
18 המנוגא אפילו שלא בפניו? הא תנן בהדיא בפרק
19 שני דכתובות (כבא), דאם יש עדים שהיתה אשת
20 איש – אינה נאמנת לומר "גרשה אני" ויש לומר:
21 דודאי רב המנוגא לא איירי אלא בפניו, אבל
22 להחמיר להצריכה גט משני סבר רב המנוגא
23 דנאמנת אפילו שלא בפניו, והא דאמר בפרק שני
24 דכתובות (כבב), מר סבר שלא בפניו נמי אינה
25 מעיזה – היינו דנאמנת עם מיגו שהיה לה.

26 אמר רב הונא מגרש ראשון ונשא שני – אבל
27 במצאו דבר על בריו – פשיטא לרב
28 הונא דלא יגרש שני וישא ראשון, וכיון דודאי
29 קדשה ראשון ומקודשת נמי לשני לרב הונא, כיון
30 שפשטה ידה וקיבלה – אם כן חיישין שגירשה
31 ראשון, ואם יגרש שני וישא ראשון – הוה ליה
32 מחזיר גרושתו מן הארוסין, אבל בלא העמידו על
33 בריו, דאין כי אם קול לקידוש ראשון – הוה
34 אמינא דמותר לשני לגרש, ולישא ראשון, קא
35 משמע לן דאפילו הכי לא יגרש שני כו'.

36 אף בזה מגרש כו' – אליבא דרב הונא קאמר. וכן
37 אמימר דפסקי הלכתא דמותרת לשניהם –
38 לרב הונא קאמר. ואומר הרב רבי אלחנן: דמשמע
39 דהלכה כרב הונא.

והלכתא

29 אתריה דשמואל הוא ולא מבטלי קלא! אלא, דאי מילתא דקידוש קמא קידושי
30 מעליא נינהו, לא צריכה גט משני. ופליגא דרב הונא, דאמר רב הונא: אשת איש שפשטה
31 ידה וקיבלה קידושין מאחר – מקודשת, מדרב המנוגא; דאמר רב המנוגא: האשה שאמרה
32 לבעלה "גירשתני" – נאמנת, חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה. – ואידך? – כי
33 אהמר דרב המנוגא – בפניו, שלא בפניו מעיזה ומעוזה. לא מצאו דבר על פוריו, מהו?
34 אמר רב הונא: מגרש ראשון ונשא שני, אבל מגרש שני ונשא ראשון – לא; מאי טעמא?
35 אתי למימר מחזיר גרושתו מן הארוסין. רב שנינא בריה דרב אידי אמר: אף מגרש שני
36 ונשא ראשון, מימר אמרי: עייני רבנן בקידושי, וקידושי טעות הוה. יצא עליה קול מזה
37 ומזה, מהו? אמר רב פפא: אף זו, מגרש ראשון ונשא שני. אמימר אמר: מותרת לשניהם.

והלכתא:

1 לחד מבני פלגיא, אמר רבא: אפילו למאן דאמר לא
2 מבטלינן קלא, בהא מבטלינן קלא מימר אמרי: עיינו
3 בהו רבנן בקידושי, וקידושי קמן הוו. והיא דנפק
4 עליה קלא דאיסקדשה לקמן הנראה פגדול, אמר ליה
5 רב מרדכי לרב אשי: הוה עובדא, ואמרו: עדיין לא
6 הגיע לפלגות ראובן, שגאמר: "לפלגות ראובן גדולים
7 חקרי לב". "ובלכד שלא תהא שם אמתלא". אמר
8 רבה בר רב הונא: אמתלא שאמרו – אפילו מפאן
9 ועד עשרה ימים. רב זביד אמר: במקום אמתלא
10 חוששין לאמתלא. איתיביה רב פפא לרב זביד:
11 ובלכד שלא תהא שם אמתלא! אמר ליה: במקום
12 אמתלא קאמר. אמר ליה רב פהנא לרב פפא: ואת
13 לא תסבירא? והתנן: נתקדשה ואחר כך בא בעלה –
14 מותרת לחזור; לא משום דאמרין על תנאי קדשה?
15 שאני התם, דאתי בעל וקא מערער. – אי הכי,
16 נישאת נמי! – נישאת דעבדה איסורא – קנסיה רבנן,
17 נתקדשה דלא עבדה איסורא – לא קנסיה רבנן.
18 אמר רב אשי: כל קלא דלא איתחזק בבי דינא לאו
19 קלא הוא. ואמר רב אשי: כל קלא דבית גיטין
20 לא חיישין ליה; הא דבית אירוסין חיישין ליה. רב
21 חביבא אמר: אפילו דבית אירוסין נמי לא חיישין
22 ליה. והלכתא: לא חיישין ליה. אמר רב ירמיה בר
23 אבא, שלחו ליה מבי רב לשמואל: למדנו רבינו,
24 יצא עליה קול מראשון, ובא אחר וקדשה קידושי
25 תורה, מהו? שלח להו: תצא, והעמידו הדבר על
26 פוריו והודיעונו. מאי "והעמידו הדבר על פוריו"?
27 אליבא דאי מילתא דקידושי דקמא לאו
28 קידושי מעליא נינהו מבטלינן קלא? והא נהרדעא

29 אתריה דשמואל הוא ולא מבטלי קלא! אלא, דאי מילתא דקידוש קמא קידושי
30 מעליא נינהו, לא צריכה גט משני. ופליגא דרב הונא, דאמר רב הונא: אשת איש שפשטה
31 ידה וקיבלה קידושין מאחר – מקודשת, מדרב המנוגא; דאמר רב המנוגא: האשה שאמרה
32 לבעלה "גירשתני" – נאמנת, חזקה אין אשה מעיזה פניה בפני בעלה. – ואידך? – כי
33 אהמר דרב המנוגא – בפניו, שלא בפניו מעיזה ומעוזה. לא מצאו דבר על פוריו, מהו?
34 אמר רב הונא: מגרש ראשון ונשא שני, אבל מגרש שני ונשא ראשון – לא; מאי טעמא?
35 אתי למימר מחזיר גרושתו מן הארוסין. רב שנינא בריה דרב אידי אמר: אף מגרש שני
36 ונשא ראשון, מימר אמרי: עייני רבנן בקידושי, וקידושי טעות הוה. יצא עליה קול מזה
37 ומזה, מהו? אמר רב פפא: אף זו, מגרש ראשון ונשא שני. אמימר אמר: מותרת לשניהם.

והלכתא:

1 אחת מצריכה גט – נמצאת אוסרה על זה, ומצא זה בועל אשת איש, וקיימא לן: כשם שאוסרה לבעל – כך אסורה לבעול. דבית אירוסין – חיישין, ומגרש ראשון
2 ונשא שני. לא חיישין ליה – ואינה צריכה הימנו גט, שלא תתנגד על זה. קידושי תורה – בעדים. והעמידו דבר על בריו – הוה בדיקין אחר הקול להעמיד דבר על אמיתות, אם
3 אמת הוא או שקר. והודיעונו – עיקרו של דבר. מאי היא – למה חזקתם להעמיד דבר על בריו. ובנהרדעא לא מבטלי קלא – כדאמרין לעיל. מקודשת – וצריכה גט משני. ואידך
4 – שמואל, דאמר: העמידו דבר על בריו, למימרא דלא בעיא גט משני. כי אתמר דרב המנוגא בפניו – דבעל, דאמרה ליה בפניו "גירשתני". אבל קבלת קידושין דרב הונא – לאו
5 בפניו הוא, ולא דמיא לדרב המנוגא, וליתא לדרב הונא. ונשא שני – אם ירצה. אתי למימר קא מחזיר גרושתו מן הארוסין – דאמר: על ידי שגירשה ראשון תחילה – קדשה
6 שני, ועכשיו חוזר ומחזירה. עיינו ביה רבנן – בקידושי שני, ולא קידושי ניהו, מפני שהיתה מקודשת לראשון. ולא יאמרו שגירשה תחילה, שהכל לא ידעו בגט שהצריכה משני.
7 יצא עליה קול מזה – ואחר כך מזה – שלא קידשה שני בפניו קידושי תורה, אלא קול יצא שקדש אחר הראשון, אף בזה מגרש ראשון – ולא יגרש שני וישא ראשון. ואף על גב
8 דקלא בעלמא הוה נמי הך קידושי שני – חיישי' דלא לימרו גירש ראשון תחילה וקידשה שני, ועכשיו חזרת לראשון גרושה שנתאסרה.

מותרת

1 לחד מבני פלגיא – ולא היו אומרים לאיזה מהם. לקמן – בשנים, שנראה גופו כגדול,
2 והיו מכירין בו. עייני לא הגיע לפלגות ראובן – כלומר: אין חכמה לקטן בשנים וחקרי
3 לב) בדכתיב. גדולים הוא דאית להו חקרי לב, וזה, אף על פי שגופו ארוך – ניכר הוא
4 לבירות במעשיו שהוא קטן בשנים, וכשתיסיב לאחר – מימר אמרי: עיינו רבנן
5 בקדושה, וקטן בשנים הוא. במקום אמתלא
6 חוששין לאמתלא – אפילו אין אמתלא, אלא
7 מקום ופתח יש לדבר שנוכל ללמוד שם אמתלא
8 – חוששין שמא אמתלא פלוגית יש לדבר,
9 והקול בטל. ובלכד שלא תהא שם אמתלא –
10 אלמא: אמתלא בהדיא בעינן. הכי גרסינן: אמר
11 ליה במקום אמתלא קא אמר. ואמתניתין קאי
12 האי תירוצא. אמר ליה רב כהנא לרב פפא ואת
13 לא תסבירא – דאם יש פתח למצוא אמתלא –
14 דסמכין ומנסבין לה? והתנן: אשה שהלך
15 בעלה למדינת הים, ובא עד אחד ואמר לה "מת
16 בעליך" ונתקדשה – מותרת לחזור לראשון,
17 ואילו גבי ניסת חתני חתם: תצא מזה ומוה, ואף
18 על גב דאנוסה היא שהרי בית דין חזרה לינשא,
19 משום חששא דלא לימרו גירש ראשון ונשא
20 שני, ועכשיו היא חזרת לו משינסת. אבל גבי
21 נתקדשה – לא חיישין להכי. מאי טעמא
22 חזרת לראשון ולא צריכה גט משני? הרי אין לך
23 יצא שמה בעיר מקודשת גדולה מזו. דודאי ידעו
24 כולם שנתקדשה. לאו משום – דיש כאן מקום
25 אמתלא לסמוך עליו, דכי מהדרי לה לגברא,
26 אמרי: ודאי יש פתח לדבר, שעל תנאי קדשה
27 שני, שאם יבא בעלה שגירשה ממדינת הים –
28 שהיו קידושי בטלין. שהיה בעלה חביב לה,
29 אלא לכך גירשה, שלא היה יכול לבא. אלמא,
30 אף על גב דלא יצא אמתלא זה מעולם –
31 סמכין עליה. שאני – הבא דאית בעל וקאי,
32 ומימר אמרי: מעולם לא גירשה בעלה, אלא
33 היתה סבורה שמת, ונתקדשה. ואינן קדושין. אי
34 הכי – דלא מסקי אדעתיהו לומר גירש ראשון
35 ונשא שני, ונמצאת אשת איש יוצאה בלא גט.
36 ניסת נפי – אמאי תנן התם: צריכה גט משני
37 ולא תחזור לראשון? הא אתא בעלה וקאי, ולא
38 נישואין הוה אלא משום דאית למימר גירשה זה
39 ונשא זה, כדאמרין ביבמות, ובנישואין אין פתח
40 מקום אמתלא לומר: על תנאי נשאה. קנסיה
41 רבנן – דהאי דשרייה בהדעתא עד אחד –
42 משום עיגונא אקילו בה, והיא גופה תידוק
43 במילתא על ידי עוברים ושבירים, ותנסיב, והיכא
44 דלא דייקא שפיר – קנסיה, כדאמרין התם:
45 מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה – חקלת
46 עליה בתחילתה. דלא איתחזק בבי דינא – שלא
47 בדקו בית דין אחריו שלא תהא שמיעת קול
48 הברה. לא חיישין ליה – אלא אם כן ידעו בית
49 דין העיר שכן יצא הקול: פלוגי מהדיכן שמעו כו',
50 וגורו שידחושו לקול זה. דבית נישואין – ניסת
51 היום, ואחר כך יצא קול שהיום ראשון תחילה – קדשה
52 לאחר קודם נישואין – לא חיישין ליה לאוסרה
53 על בעלה, ולא להצריכה גט מבעל הקול, שאם
54 אחת מצריכה גט – נמצאת אוסרה על זה, ומצא זה בועל אשת איש, וקיימא לן: כשם שאוסרה לבעל – כך אסורה לבעול. דבית אירוסין – חיישין, ומגרש ראשון
55 ונשא שני. לא חיישין ליה – ואינה צריכה הימנו גט, שלא תתנגד על זה. קידושי תורה – בעדים. והעמידו דבר על בריו – הוה בדיקין אחר הקול להעמיד דבר על אמיתות, אם
56 אמת הוא או שקר. והודיעונו – עיקרו של דבר. מאי היא – למה חזקתם להעמיד דבר על בריו. ובנהרדעא לא מבטלי קלא – כדאמרין לעיל. מקודשת – וצריכה גט משני. ואידך
57 – שמואל, דאמר: העמידו דבר על בריו, למימרא דלא בעיא גט משני. כי אתמר דרב המנוגא בפניו – דבעל, דאמרה ליה בפניו "גירשתני". אבל קבלת קידושין דרב הונא – לאו
58 בפניו הוא, ולא דמיא לדרב המנוגא, וליתא לדרב הונא. ונשא שני – אם ירצה. אתי למימר קא מחזיר גרושתו מן הארוסין – דאמר: על ידי שגירשה ראשון תחילה – קדשה
59 שני, ועכשיו חוזר ומחזירה. עיינו ביה רבנן – בקידושי שני, ולא קידושי ניהו, מפני שהיתה מקודשת לראשון. ולא יאמרו שגירשה תחילה, שהכל לא ידעו בגט שהצריכה משני.
60 יצא עליה קול מזה – ואחר כך מזה – שלא קידשה שני בפניו קידושי תורה, אלא קול יצא שקדש אחר הראשון, אף בזה מגרש ראשון – ולא יגרש שני וישא ראשון. ואף על גב
61 דקלא בעלמא הוה נמי הך קידושי שני – חיישי' דלא לימרו גירש ראשון תחילה וקידשה שני, ועכשיו חזרת לראשון גרושה שנתאסרה.

גיטין דף פט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קצט

אבל אם כבר נישאת לשני אסורה לחזור לראשון, כדי שלא
יאמרו התירו אשת איש בלא גט, שהרי בנישואין לא שייך לומר
שנשאה השני על תנאי.
מתרצת הגמרא, לעולם יאמרו שמעולם לא גירשה הראשון ואין
קידושי השני כלום, וטעם החילוק בין נתקדשה לנישאת,
שבנישאת כיון דעברה איסורא – שעשתה איסור בכך שנישאת
לאחר ולא ביררה היטב קודם לכן שאכן מת הבעל כדברי העד,
כנסתה רבנן שלא תחזור לבעלה. אבל אם רק נתקדשה לשני, ולא
עברה איסורא – כיון שלא עשתה איסור בכך, לא כנסתה רבנן שלא
תשוב לבעלה הראשון.
הגמרא חוזרת לדיני 'קול': אמר רב אשי, כל קלא דלא איתחוק בבי
דינא – כל קול שלא הוחזק בבית דין, שאינו אלא קול הברה
בעלמא, לאו קלא הוא – אין חוששים לקול זה, אלא אם כן ביררו
בית דין שפלוני שמע מפלוני ופלוני מפלוני והלכו הראשונים
למדינת הים, כמו שנתבאר לעיל (ע"א).
ועוד אמר רב אשי, כל קלא דבית דין נישואין – כל קול שיצא על
אשה לאחר נישואיה, שכבר נתקדשה לאדם אחר קודם נישואין
אלו, לא תיישני ליה – אין חוששים לקול זה, לא לאסורה על
בעלה, ואף אינה צריכה גט מאותו אדם שיצא הקול שנתקדשה
לו. מדייקת הגמרא מדברי רב אשי, דווקא לקול שיצא על האשה
לאחר הנישואין אין חוששים לו, הא דבית דין נישואין ליה –
אבל אשה שנתקדשה ועדיין לא נישאת, ויצא עליה קול שכבר
היתה מקודשת לאחר קודם שנתקדשה לזה, חוששים לו, וצריכה
גט מן הראשון, והשני ישאנה. ורב חביבא אמר, אפילו דבית
אירוסין נמי לא תיישני ליה – אף לקול שיצא לאחר שנתקדשה,
אין חוששים לו, ואין מצריכין אותה לקבל גט מן הראשון, כדי
שלא תתשגח בכך על השני. והלכתא, לא תיישני ליה – וההלכה
היא כרב חביבא, שאין חוששים אף לקול היוצא לאחר אירוסין.
הגמרא דנה באופן שקידש אשה לאחר שיצא עליה קול
שנתקדשה לאחר: אמר רבי ירמיה בר אבא, שלחו ליה מבי רב –
שלחו תלמידי בית המדרש של רב שאלה לשמואל, ילמדנו רבינו,
יצא עליה – על פניה קול מראשון שנתקדשה לו, ולאחר מכן בא
אדם אחר, ונקדשה קידושי תורה – קידושין גמורים בפני עדים, מהו
הדין, האם חוששים לקול זה ואסורה לשני או לא. שלח שמואל
להשיב ליה – להם, תצא מן השני, והעמידו הדבר על בוריו –
ותבררו האם קול זה הוא אמת שאכן נתקדשה לאחר קודם
שקידשה זה, והודיעוני את עיקרו של דבר, מה אכן אירע. מבררת
הגמרא, מאי [היא] (והעמידו הדבר על בוריו) – מדוע הצריכם
שמואל לברר הדבר, איילתא – אם משום דאי מגילא מילתא
דקידושי דקמא לאו קידושי מעילא גינהו – שאם יתגלה הדבר
שקידושי הראשון אינם קידושין ראויים, מכבלין קלא – נבטל את
הקול ונתירה לשני. והא – והרי העיר נהרדעא אתריה – מקומה
דשמואל הוא, וישם הרי לא מכבלין קלא – אין מבטלין את הקול אם
אם נתגלה שאינו אמת, כמו ששינו לעיל (ע"א). אלא ודאי אמר
להם שמואל לברר הדבר, משום דאי מגילא מילתא דקידושי קמא
קידושי מעילא גינהו – שאם יתברר הדבר שקידושי הראשון היו
ראויים, אין אנו צריכים כלל לחוש לקידושי השני כיון שאינם
ראויים לחול לאחר שקידשה הראשון, ולא צריכה גט משני.
ופליגא דרב הונא – ושמואל חולק בזה על רב הונא, דאמר רב
הונא, אשת איש שפשה ידה וקיבלה קידושין מאחר, מקודשת
לשני, וצריכה ממנו גט, מדרב המנונא – מן הטעם שאמר רב
המנונא לגבי דין אחר,
דאמר רב המנונא, האשה שאמרה לבעלה גירשתני, נאמנת ומותרת
לכל העולם, שכן חזקה היא שאין האשה מעזיז את פניה בפני
בעלה, לומר לו שגירש אותה אם זה אינו אמת. אלא ודאי הוא
שגירשה. ואף כאן, אינה מעזיזה לקבל קידושין מאחר אם היתה
נשואה לראשון, ויש לנו לחוש שגירשה הראשון וצריכה גט
מהשני.
ואידך – שמואל שחולק על רב הונא וסובר שאינה צריכה גט מן

לחך מבני פליגי – שיצא עליה קול שנתקדשה לאחר מבניו של
פלוני ולא היו אומרים לאיזה מהם. אמר רבא, אפילו למאן דאמר
לא מכבלין קלא, מכל מקום קמא – במקרה האמור, אף הוא יודה
דמכבלין קלא, שכן מימר אמרי – יאמרו אנשים, עיינו בהו רבנן
בקידושי – חכמים עיינו ובדקו את הקידושין, ומצאו שקידושי קמן
היו – שהמקדש היה קטן ואינם קידושין, ופנויה היא.
מעשה נוסף: הויה פנויה, דנפק עליה קלא דאי קדשה – שיצא עליה
קול שנתקדשה, לאחר שהיו מכירים בו על פי מעשיו שהוא קמן
בשנים, הנראה כגדול – שהיה גופו ארוך כאדם גדול, ונסתפקו
האם לחוש לקול זה להצריכה ממנו גט, כיון שהיה נראה כגדול.
אמר ליה רב מרדכי לרב אשי, הנה עובדא – כבר היה מעשה כעין
זה שבא לפני החכמים, ואמרו שאין לחוש לקול זה, כיון שעדיין לא
הגיע לחכמה הנקראת 'פלגות ראובן', וכפי שנתאמר (שופטים ה טז)
'פלגות ראובן גדולים חקרי לב', ודרשו חכמים, שרק 'גדולים'
בשנים יש להם 'חקרי לב' – חכמה. וזה אף שנראה גדול בגופו,
ניכר הוא במעשיו שאין לו חכמה אלא קטן הוא.
שינוי במשנה, שחוששים לקול, ובכך שלא תהא שם אמתלא
השוברת את הקול:
אמר רבא בר רב הונא, אמתלא שאמרו שהיא שוברת את הקול,
היא אפילו אם לא נאמרה יחד עם הקול, אלא מכאן ועד עשרה
ימים אחר שיצא הקול.
הלכה נוספת בענין גוף האמתלא: רב זביד אמר, במקום אמתלא –
אף אם אין לנו אמתלא גמורה, אלא יש לנו מקום ופתח לחוש
מחמתו, שמה יש אמתלא על אותו הקול, חוששים לאמתלא, לומר
שמה אכן יש לאותו קול אמתלא המבטלת אותו, ואין לחוש
לאותו הקול.
מקשה הגמרא, איתביה רב פפא לרב זביד, והרי שינוי במשנה,
ובכך שלא תהא שם אמתלא, הרי שצריך שתהיה עם הקול
אמתלא ממש, ולא די בכך שיהיה פתח לאמתלא. מתרצת
הגמרא, אמר ליה רב זביד, במקום אמתלא קאמר – אף במשנה
הכוונה 'ובלבד שלא תהא שם פתח לומר אמתלא' ולא אמתלא
ממש.
מקשה הגמרא, אמר ליה רב כהנא לרב פפא, ואת שהינך מדייק
מהמשה שלא כדברי, לא תסברא – אינך סובר שאף אם יש רק
מקום ופתח לאמתלא די בכך כדי לבטל את הקול, והתנן – והרי
שינוי במשנה (ביבמות צב), שאשה שהלך בעלה למדינת הים, ובא
עד אחד והעיד שמת בעלה, והתירה בית דין להינשא כדי שלא
תתעגן, והלכה ונתקדשה לאדם אחר, ואחר כך בא בעלה הראשון,
מוקרת לחזור לו ואינה צריכה גט מן השני. ומדוע לא חששו
חכמים שיאמרו אנשים, גירשה הראשון וקידשה השני ועתה
מתירים אשת איש בלא גט, לאו משום דאמרין על תנאי קריש –
האם אין הטעם בגלל שיש כאן מקום ופתח לאמתלא, שיאמרו
ודאי הראשון כשיצא למדינת הים נתן לה גט שתתגרש בו אם לא
ישוב, והשני אף הוא קידש על תנאי שאם ישוב הראשון יתבטלו
קידושי. הרי כדברי רב זביד שבמקום אמתלא חוששים לאמתלא.
מתרצת הגמרא, שאני התם דאמי בעל וקא מערער – שונה הוא
הדין שם, שאין זה משום אמתלא אלא משום שהבעל בא ועומד
לפניו, ויאמרו שמעולם לא גירשה בעלה אלא סבורה היתה
שמת, ועכשיו שבא בעלה אין קידושי השני קידושין ואינה צריכה
ממנו גט.
מקשה הגמרא, אי הכי – אם כדברך, שאנשים אינם סבורים
שגירשה הראשון וקידשה השני על תנאי, אלא סבורים הם
שמעולם לא גירשה ואין קידושי השני קידושין, אם כן אף באופן
שהלכה אשה זו ונישאת לשני, נמי – גם אז יש לנו להתירה לשוב
לבעלה הראשון אם חזר ממדינת הים, כיון שאין נישואי השני
כלום, ומדוע שינוי במשנה (ביבמות פז), שאם כבר נישאת לשני
צריכה גט משניהם ואסורה לחזור לראשון. אלא ודאי הטעם הוא
משום שמה יאמרו שגירשה הראשון ונישאת לשני, ולכך אם רק
נתקדשה לשני חוזרת לראשון כי יאמרו שקידשה השני על תנאי,

1 וְהִלְכָתָא – וההלכה בזה כאמימר, שהאשה אכן מותרת לשְׁנִיָּהּ:

משנה

3 כתוב בתורה (דברים כד א) 'כִּי יִקַּח אִישׁ אִשָּׁה וּבִעֻלָּהּ, וְהָיָה אִם לֹא
4 תִּמְצָא חֵן בְּעֵינָיו כִּי מִצָּא בָּהּ עֲרוּת דָּבָר, וְכָתַב לָהּ סֵפֶר כְּרִיתוּת
5 וְנָתַן בִּידָהּ. הַמִּשְׁנָה מְבִיאָה מַחְלֻקַּת תַּנְאִים בְּאִיזָה אֹפֶן מוֹתֵר
6 לָאָדָם לַגֵּרֶשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ:

7 בֵּית שְׁמַאי אוֹמְרִים, לֹא יִגְרֹשׁ אָדָם אֶת אִשְׁתּוֹ, אֲלָא אִם בֶּן מִצָּא בָּהּ
8 דְּבָר עֲרוּהָ – שְׁנוּהַגַּת בְּפִרְיָצוֹת וְחִשּׁוּדָה עַל הַזְנוּת, שְׁנֵאמַר (דברים כד
9 א), 'כִּי מִצָּא בָּהּ עֲרוּת דְּבָר', וְעַל זֶה אָמְרָה תוֹרָה 'וְכָתַב לָהּ סֵפֶר
10 כְּרִיתוּת'.

11 וּבֵית הֶלֶל אוֹמְרִים, אֲפִילוּ רַק הִקְדִּיחָהּ – שֶׁרָפָה אֶת תְּבֻשְׁלִיּוֹ יִכּוֹל
12 לַגֵּרֶשָׁה, אִף כְּשֶׁלֹּא מִצָּא בָּהּ דָּבָר עֲרוּהָ. מִשּׁוֹם שְׁנֵאמַר (שם), 'כִּי
13 מִצָּא בָּהּ עֲרוּת דְּבָר', וּמִפְרָשִׁים בֵּית הֶלֶל שֶׁהַפֶּסֶק מוֹנֵה שְׁתֵּי סִיבוֹת
14 לַגִּירוּשִׁין, אוֹ מִשּׁוֹם 'עֲרוּהָ' אוֹ מִשּׁוֹם 'דָּבָר', כְּלוּמָר, עַל כָּל דָּבָר
15 סֵרַחֲוֹן שֶׁרַחֲוָה כִּנְגֻדּוֹ יִכּוֹל לַגֵּרֶשָׁה:

16 רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, אֲפִילוּ אִם לֹא מִצָּא בָּהּ דָּבָר עֲרוּהָ וְלֹא דָּבָר
17 סֵרַחֲוֹן, אֲלָא מִצָּא אִשָּׁה אַחֶרֶת נָאָה הֵימֶנָה יִכּוֹל לַגֵּרֶשָׁה. מִשּׁוֹם
18 שְׁנֵאמַר (שם) בְּתוּחִילַת הַפֶּסֶק 'וְהָיָה אִם לֹא תִמְצָא חֵן בְּעֵינָיו' וְגו',
19 הָרִי שֶׁאֵף בְּאֹפֶן זֶה יִכּוֹל לַגֵּרֶשָׁה.

נמרא

21 הַגִּמְרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמְבַּאֲרָת אֶת מַחְלֻקַּת בֵּית שְׁמַאי וּבֵית
22 הֶלֶל: תַּנְיָא, אָמְרוּ בֵּית הֶלֶל לְבֵית שְׁמַאי, וְהָלֵא כֶּבֶר נֶאֱמַר בְּאוֹתוֹ
23 הַפֶּסֶק תִּיבַת 'דְּבָר', וְלִשְׁם מַה נִּאמְרָה תִּיבָה זֹאת לֹא לְדֹרוֹשׁ שֶׁאֵף
24 עַל 'דָּבָר' שֶׁל סֵרַחֲוֹן, יִכּוֹל לַגֵּרֶשָׁה. אָמְרוּ לָהֶם בֵּית שְׁמַאי לְבֵית
25 הֶלֶל, וְהָלֵא מִפֶּסֶק זֶה יֵשׁ לְהוֹכִיחַ לְהִיפֵךְ, שֶׁהָרִי כֶּבֶר נֶאֱמַר בַּפֶּסֶק
26 זֶה 'עֲרוּת', וְאִם כְּדַבְרֵיכֶם שֶׁאֵף עַל שֶׁאֵר דָּבָר סֵרַחֲוֹן יִכּוֹל לַגֵּרֶשָׁה,
27 לִשְׁם מַה נִּאמַר תִּיבַת 'עֲרוּת', אָמְרוּ לָהֶם בֵּית הֶלֶל לְבֵית שְׁמַאי,
28 לְשִׁטְתֵּינוּ מִיּוֹשֵׁב מְדוּעַ צָרִיךְ לְכַתּוּב גַּם 'עֲרוּת' וְגַם 'דָּבָר', שֶׁכֵּן אִם
29 נֶאֱמַר בַּפֶּסֶק 'עֲרוּת' וְלֹא נֶאֱמַר 'דְּבָר', הֵייתִי אוֹמֵר שֶׁרַק מִשּׁוֹם עֲרוּת
30 תִּצָּא מִמֶּנּוּ בִּגְט, אֲבָל מִשּׁוֹם 'דְּבָר' – שֶׁאֵר דָּבָר סֵרַחֲוֹן, כִּי
31 שֶׁהִקְדִּיחָה תְּבֻשְׁלִיּוֹ לֹא תִצָּא מִמֶּנּוּ בִּגְט, לִכְךָ נֶאֱמַר 'דְּבָר' לְרִבּוֹת כָּל
32 דָּבָר סֵרַחֲוֹן. וְכֵן אִילוּ נֶאֱמַר 'דְּבָר' וְלֹא נֶאֱמַר 'עֲרוּת', הֵייתִי אוֹמֵר
33 שֶׁרַק אִם נִתְּגַרְשָׁה מִשּׁוֹם 'דְּבָר' שֶׁל סֵרַחֲוֹן, בְּאֹפֶן זֶה תִּנְשָׂא לְאַחֶר,
34 כְּמוֹ שֶׁנֶּאמַר בְּהַמֶּשֶׁךְ הַפֶּרֶשָׁה (שם פסוק ב) 'וְהִלְכָה וְהָיָה לְאִישׁ
35 אַחֶר', וְאִילוּ כִּשְׁנִיתִיגֶרֶשָׁה מִשּׁוֹם עֲרוּת לֹא תִנְשָׂא לְאַחֶר – אִסּוּרָה
36 הָיָה לְהִנְשָׂא לְכָל הָעוֹלָם, לִכְךָ נֶאֱמַר 'עֲרוּת', לְלַמְּדֵינוּ שֶׁאֵף בְּאֹפֶן
37 שֶׁגִּירֶשָׁה בְּעַלָּה מִשּׁוֹם שִׁמְצָא בָּהּ דָּבָר עֲרוּהָ נִאמַר בָּהּ 'וְהִלְכָה
38 וְהָיָה לְאִישׁ אַחֶר', וּמוֹתֶרֶת לְהִנְשָׂא לְאַחֶר.

39 מִבְּאֵר הַגִּמְרָא אֶת דִּרְשַׁת הַפֶּסֶק לְשִׁטַּת בֵּית שְׁמַאי, וְתוֹשׁבוֹתָם
40 שֶׁל בֵּית הֶלֶל: מִבְּרַת הַגִּמְרָא, וְלִפִּי בֵּית שְׁמַאי הַסּוֹבְרִים שֶׁרַק
41 מִשּׁוֹם דָּבָר עֲרוּהָ יִכּוֹל לַגֵּרֶשָׁה, הֲלוֹא דִּי בִּכְךָ שֶׁהִיָּה כְּתוּב 'כִּי מִצָּא
42 בָּהּ עֲרוּת', וְאִם כֵּן הָיָה 'דְּבָר' מֵאִי עֲבָדִי לִיָּה – מַה הֵם דּוֹרְשִׁים
43 מִתִּיבַת 'דְּבָר'. מִשִּׁיבָה הַגִּמְרָא, נֶאֱמַר כָּאֵן בְּגִירוּשִׁין (שם) תִּיבַת
44 'דְּבָר', וְכֵן נֶאֱמַר לְחֵלֹן בְּעֵנִין עֲדוּת תִּיבַת 'דְּבָר', שֶׁנֶּאמַר (שם יט טו)
45 'עַל פִּי שְׁנֵי עֲדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֲדִים יִקּוּם דְּבָר', וְדוֹרְשִׁים בֵּית
46 שְׁמַאי בְּגִזְרָה שׁוּהָ, מַה לְחֵלֹן אֵין מִתְקַבֵּלֶת עֲדוּת אֲלָא בְּשְׁנֵי עֲדִים
47 וְלֹא בְּעַד אַחֶר, אָף כָּאֵן בְּגִירוּשִׁין, אֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא אֶת
48 אִשְׁתּוֹ מִמַּחֲמַת דָּבָר עֲרוּהָ שִׁמְצָא בָּהּ, אֲלָא אִם כֵּן הוֹבֵרָה הַדֶּבֶר בְּשְׁנֵי
49 עֲדִים.

50 וּבֵית הֶלֶל יִשִּׁיבוּ עַל דְּבָרֵי בֵּית שְׁמַאי, מִי כְּתִיב – וְכִי כְּתוּב בַּפֶּסֶק
51 שִׁמְצָא בָּהּ 'עֲרוּת דְּבָר', שֶׁנִּפְרְשׁוּ שִׁצְרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה הָעֲרוּהָ בְּעֲדוּת
52 בְּרוּרָה דּוּקָא, וְהָיָה כְּתוּב 'עֲרוּת דְּבָר', אֲלָא וְדָאִי שׁוּהָ בָּא לְלַמֵּד
53 שְׁבִין עַל עֲרוּהָ מִמֶּשׁ וּבִין עַל שֶׁאֵר דָּבָר סֵרַחֲוֹן יִכּוֹל לַגֵּרֶשָׁה. וּבֵית
54 שְׁמַאי יִשִּׁיבוּ עַל דְּבָרֵי בֵּית הֶלֶל, מִי כְּתִיב – וְכִי כְּתוּב בַּפֶּסֶק שִׁמְצָא
55 בָּהּ 'אוֹ עֲרוּת אוֹ דְּבָר', שֶׁאֵר הִיָּה מִשְׁמַע שְׁבִין עַל עֲרוּהָ וּבִין עַל
56 שֶׁאֵר דָּבָר סֵרַחֲוֹן יִכּוֹל לַגֵּרֶשָׁה, וְהָלֵא כְּתוּב 'עֲרוּת דְּבָר', אֲלָא וְדָאִי

57 כּוּוֹנֵת הַכְּתוּב לִמְרָא שִׁצְרִיךְ שִׁידַע שֶׁהִיָּה בָּהּ דָּבָר עֲרוּהָ בְּעֲדוּת
58 בְּרוּרָה. וּבֵית הֶלֶל יִכּוֹלִים לְתַרְץ עַל כֵּךְ, לְהֵכִי – מִשְׁמַע זֶה לֹא כְּתוּב
59 'עֲרוּהָ בְּדָבָר', שֶׁאֵר הִיָּה מִשְׁמַע רַק שֶׁחִיב לַגֵּרֶשָׁה אִם מִצָּא בָּהּ
60 עֲרוּהָ בְּעֲדוּת בְּרוּרָה, וְכֵן לִכְךָ לֹא כְּתוּב 'אוֹ עֲרוּהָ אוֹ דָּבָר' שֶׁהִיָּה
61 מִשְׁמַע רַק שִׁיכּוֹל לַגֵּרֶשָׁה בִּין אִם מִצָּא בָּהּ דָּבָר עֲרוּהָ וּבִין עַל שֶׁאֵר
62 דָּבָר סֵרַחֲוֹן, אֲלָא דּוּקָא כְּתִיב 'עֲרוּת דְּבָר', דְּמִשְׁמַע הֵכִי וּמִשְׁמַע הֵכִי
63 – שִׁישׁ בִּכְךָ אֶת מִשְׁמַעוֹת שְׁנֵי הַדְּבָרִים, אִי. שִׁצְרִיךְ שֶׁתִּהְיֶה עֲדוּת
64 בְּרוּרָה עַל דָּבָר הָעֲרוּהָ וְרַק אִזּוֹ נִאסֶרֶת עֲלָיו וְחִיב לַגֵּרֶשָׁה מִשּׁוֹם
65 כֵּךְ. בִּיכּוֹל לַגֵּרֶשָׁה בִּין אִם מִצָּא בָּהּ 'דָּבָר עֲרוּהָ' וּבִין עַל שֶׁאֵר
66 'דָּבָר סֵרַחֲוֹן':

67 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר אֲפִילוּ מִצָּא אַחֶרֶת נָאָה הִימְנָה:
68 מִבְּרַת הַגִּמְרָא, כָּאֵן קָא מִיפְלִגִּי – כְּמָה נִחְלָקוּ הַתַּנְאִים
69 בַּמִּשְׁנִיתִינוּ. מִשִּׁיבָה הַגִּמְרָא, בְּרִיִּישׁ לְקִישׁ – מַחְלֻקַּתָּם הִיָּה עַל פִּי
70 דְּבָרֵי רִישׁ לְקִישׁ, דְּאָמַר רִישׁ לְקִישׁ, תִּיבַת 'כִּי' מִשְׁמַע בְּתוֹרָה
71 בְּרִיִּישׁ לְשׁוֹנוֹת, פְּעָמִים מִשְׁמַעוֹתָהּ 'אִי' – אִם. פְּעָמִים מִשְׁמַעוֹתָהּ
72 'דְּלִמָּא' – שְׁמָא. פְּעָמִים מִשְׁמַעוֹתָהּ 'אֲלָא'. וּפְעָמִים מִשְׁמַעוֹתָהּ
73 'דְּהָא' – שֶׁהָרִי.

74 וְנִחְלָקוּ הַתַּנְאִים מִדֵּי מִשְׁמַעוֹת תִּיבַת 'כִּי' הַאֲמוּרָה בַּפֶּרֶשֶׁת
75 הַגִּירוּשִׁין. בֵּית שְׁמַאי סְבָרִי שְׁמָה שֶׁנֶּאמַר בַּפֶּסֶק 'וְהָיָה אִם לֹא
76 תִּמְצָא חֵן בְּעֵינָיו' [כִּי מִצָּא בָּהּ עֲרוּת דְּבָר] פִּירוּשׁוֹ 'דְּהָא' – שֶׁהָרִי
77 מִצָּא בָּהּ עֲרוּת דְּבָר, וְרַק אִם לֹא מִצָּאָה חֵן בְּעֵינָיו מִחַמַּת עֲרוּת דָּבָר
78 שִׁמְצָא בָּהּ יִכּוֹל לַגֵּרֶשָׁה, אֲבָל לֹא מִשּׁוֹם דָּבָר אַחֶר. וְגַם בֵּית הֶלֶל
79 שֶׁאֵמְרוּ שֶׁאֵף אִם הִקְדִּיחָה תְּבֻשְׁלִיּוֹ יִכּוֹל לַגֵּרֶשָׁה, סוֹבְרִים כְּבִית
80 שְׁמַאי, אֲלָא שֶׁהֵם מִפְרָשִׁים שֶׁ'עֲרוּת דָּבָר' הֵיינוּ אוֹ מִשּׁוֹם 'עֲרוּהָ'
81 אוֹ מִשּׁוֹם 'דָּבָר'. וְאִילוּ רַבִּי עֲקִיבָא סְבָר, 'כִּי מִצָּא בָּהּ עֲרוּת דְּבָר'
82 פִּירוּשׁוֹ 'אִם' מִצָּא בָּהּ עֲרוּת דָּבָר, וְלִפִּי זֶה פִּירוּשׁ הַפֶּסֶק הוּא, שִׁישׁ
83 שְׁתֵּי סִיבוֹת שִׁיכּוֹל לַגֵּרֶשָׁה, הָרִאשׁוֹנָה הִיָּה מִשּׁוֹם 'וְהִיָּה אִם לֹא
84 תִּמְצָא חֵן בְּעֵינָיו' אִי נִמִּי – וְהַשְּׁנִיָּה, אִם מִצָּא בָּהּ עֲרוּת דְּבָר.

85 הַגִּמְרָא דְּנָה בְּאֹפֶן שֶׁעֵבֶר וּגִירָשָׁה אֶת הָאִשָּׁה, בְּמָקוֹם שֶׁאִסּוּר הִיָּה
86 לוֹ לַגֵּרֶשָׁה: אָמַר לִיָּה רַב פֶּסָא לְרַבָּא, בְּאֹפֶן שֶׁלֹּא מִצָּא בָּהּ לֹא עֲרוּתָהּ
87 וְלֹא דְּבָר שֶׁל סֵרַחֲוֹן, וְעֵבֶר וּגִירָשָׁה, מָהוּ הִדִּין, הָאִם כּוֹפִים אוֹתוֹ
88 לְהַחְזִירָה אוֹ לֹא. אָמַר לִיָּה רַבָּא לְרַב פָּפָא, רֵאִיָּה יֵשׁ לִי שֶׁאֵין כּוֹפִים
89 אוֹתוֹ לְהַחְזִירָה, מְדַלִּיל רַחֲמָנָא – מִכֵּךְ שֶׁגִּילְתָּה הַתּוֹרָה נִמִּי אוֹיָם
90 נַעֲרָה בְּתוֹלָה (שם כב כט), 'לֹא יוֹכֵל לְשַׁלְחָהָ כָּל יְמֵיו', וְלִכְאוּרָה אִף
91 אִם הִיָּה כְּתוּב רַק 'לֹא יוֹכֵל לְשַׁלְחָה' הֵיינוּ יוֹדְעִים שֶׁאֵינוּ יוֹכֵל
92 לְשַׁלְחָה כָּל יְמֵיו, וּדְרָשׁוּ חֲכָמִים (מכילת טו), תִּיבּוֹת 'כָּל יְמֵיו' בָּאִים
93 לְלַמֵּד שֶׁכָּל יְמֵיו בְּעָמּוֹד וְהַחְזִיר קָא – שֶׁאִם גִּירָשָׁה אַחֶר שִׁכְנָסָה
94 הָרִי הוּא מִצְוָה כָּל יְמֵיו לְהַחְזִירָה, וּבֵית דִּין כּוֹפִים אוֹתוֹ עַל כֵּךְ.
95 וְאִם כֵּן, הָתָם הוּא דְּלִיל רַחֲמָנָא – דּוּקָא לְגַבִּי אוֹנֵס גִּילָה הַכְּתוּב
96 שֶׁאִם גִּירָשָׁה כּוֹפִים אוֹתוֹ לְהַחְזִירָה, אָבָל הֵכָא לְעֵנִין כָּל הַמְּגִרָשִׁים
97 נִשְׁוֹתִיהֶן בְּלֹא שִׁמְצָאוּ בָּהּ לֹא עֲרוּהָ וְלֹא סֵרַחֲוֹן, מֵאִי דְּעָבַד עָבַד –
98 מַה שֶׁעָשָׂה עֲשׂוֹי, וְאֵין כּוֹפִים אוֹתוֹ לְהַחְזִירָה, שֶׁאִם כֵּךְ הַמְּגִרָשִׁין
99 נִשְׁוֹתִיהֶן שֶׁלֹּא כְּדִין הָרִי הֵן בְּעָמּוֹד וְהַחְזוֹר, מְדוּעַ הוֹצֵרָה הַתּוֹרָה
100 לִמְרָא לְגַבִּי אוֹנֵס שֶׁאִם גִּירָשָׁה לְאַחֶר שִׁכְנָסָה הָרִי הוּא בְּעָמּוֹד
101 וְהַחְזוֹר, הָרִי אִף הוּא בְּכָלֵל כָּל הַמְּגִרָשִׁין הַמְּצוּיִין לְהַחְזִיר נִשְׁוֹתִיהֶן.
102 הַגִּמְרָא דְּנָה בְּעֵנִין הַמְּחַשֵּׁב לַגֵּרֶשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ: אָמַר לִיָּה רַב מִשְׁרָשָׁא
103 לְרַבָּא, אִם לָבוֹ לְגִירָשָׁה, וְעֵדִיין לֹא גִירָשָׁה אֲלָא הִיָּה יוֹשֵׁבֶת תַּחְתָּיו
104 וּמִשְׁמָשְׁתּוֹ, מָהוּ – הָאִם יֵשׁ אִסּוּר בִּכְךָ אוֹ לֹא. כְּרִי עֲלִיָּה – קָרָא
105 רַבָּא עַל כֵּךְ אֶת הַפֶּסֶק (משלי ג כט), 'אֲלֹ תִּתְּרֹשׁ עַל רַעְוֵה רָעָה וְהוּא
106 יוֹשֵׁב לְבִטָּחָה אֶתָּךְ' – כִּשְׁחֲבָרֵךְ בּוֹטֵחַ בְּךָ כְּאִישׁ בְּרַעְוָה וְהוּא יוֹשֵׁב
107 אַתָּךְ, אֵל תַּחֲשׁוּב עֲלֵיו רַעָה. וְכֵן לְעֵנִין אִישׁ וְאִשְׁתּוֹ, כִּיֵּן שֶׁהָאִשָּׁה
108 בּוֹטֶחַת בְּבַעֲלָהּ, אִסּוּר לוֹ תַּחֲשׁוּב עֲלִיָּה רַעָה לַגֵּרֶשָׁה, אֲלָא אוֹ יוֹדִיעַ
109 לָהּ שֶׁרַעָה לַגֵּרֶשָׁה וְתִמְשִׁיךְ לְשִׁמְשׁוֹ, אוֹ יִסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִלְּגִרְשָׁה.

110 הַגִּמְרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הַמוֹנָה ג' מִדּוֹת בְּבִנֵי אָדָם לְעֵנִין צְנִיעוּת
111 נִשְׁוֹתִיהֶן: תַּנְיָא, הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר, בְּשֵׁם שְׁהִיעוּתָהּ שֶׁל בְּנֵי אָדָם
112 חֲלֻקוֹת פְּעֻנִין הָאִיסְטֵנִסוֹת בְּמֵאֲכָל, כִּף יֵשׁ יָעוֹת חֲלֻקוֹת בְּפִרְיָצוֹת
113 נְשִׁים.

114 יֵשׁ לָךְ אָדָם, שְׂכֻבּוֹב נּוֹפֵל לְתוֹךְ בּוֹסוֹ, וּמִשּׁוֹם שֶׁהוּא מִקְפִּיד אִף עַל
115 מִיאוֹס מוֹעֵט זֶה, קֵץ בְּכָל מַה שֶׁבִּכּוֹס וְזוֹרְקוֹ וְאֵינוֹ שׁוֹתֵהוּ. וְלַעֲדוּמַת

גיטין. המגשר – פרק תשיעי דף צ עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קפא רש"י

1 מותרת לשניהם – כלומר, אף מגרש שני וגושא ראשון. ואפילו רב הונא מודה בהא.
2 משנה הקדיחה – שרפה, או על ידי אור, שקורין אדורשי"ר, או במלח. כמו: "כי אש הקדיחה
3 באפי" (דברים לב). ערות דבר – לבית הלל משמע לה: או ערוה או שאר דבר סרוחן. רבי
4 עקיבא אומר – אפילו לא מצא בה לא ערוה ולא דבר. נפא משום דבר הנשא – היוצאת
5 מבעלה מפני דבר, ולא מפני ערוה – הוא

6 דקאמר רחמנא מותרת לינשא לאחר, כדכתיב:
7 "והייתה לאיש אחר", אבל היוצאת משום ערוה –
8 תהא אסורה לכל. ובית שמאי האי דבר מאי
9 עבדי ליה ב' – דהא קרא דוקא בערוה לחוד
10 איירי, ואם כן "ערוה דבדר" מבעי ליה, כלומר:
11 ערוה בעדים. אף כאן בעדים – ברורים, אינה
12 נאסרת עליו משום ערוה אלא בעדות ברורה.
13 ובית הלל – דהא על כרחינו האי "דבר" מפקיתו
14 ליה לעדות, כדמפרש ליה ואילו מי כתיב ערות
15 דבדר – דמשמע: דמצא בה ערוה בעדים
16 ברורים. ובית הלל – נמי ודאי מביעי להו להכי,
17 לענין לכופו להוציא, ולא כייפנין ליה להוציא
18 אלא בעדות ברורה. מיהו, להכי כתיב "ערות
19 דבר" ולא כתיב "ערוה דבדר", ולא כתיב נמי "או
20 ערוה או דבר" – כי היכי דלידרשה בתרייהו,
21 דמשמע ערוה או דבר, ומשמע נמי ערוה דבדר.
22 כי משמש בארבע לשונות – במקום ארבע
23 לשונות הללו נכתב "כי" בתורה. במקום "אם",
24 במקום "פן", במקום "אלא", במקום "אשר".
25 במקום "אם" – כמו: "כי ימצא בקרבך" "כי יקרא"
26 "כי תראה חמור" "כי תפגע" – כולוהו משמע
27 לכשארע, כלומר: אם יחידה כן, וכן רובן. במקום
28 "אלא" – לטתור דבר האמור למעלה, לומר: אינו
29 כן אלא כן, כמו: "ויאמר לא כי צחקת" – אינו כן
30 בדבריק, אלא צחקת. וכן "אל תקפון את ירך כי
31 פתוח פתחת לך" – אלא פתוח תפתח לו, וכמו
32 "לא כי כרחוב נליך" – לא נסור אל ביתך אלא
33 כרחוב נליך, וכן הרבה. במקום "פן" – "כי תאמר
34 בלעבך רבים וגו' לא תירא מהם" וגו', אין אתה
35 יכול לפרש בלשון אם, לומר: אם תאמר בלעבך
36 וגו' לא תירא מהם – הא אם לא תאמר תירא
37 מהם, אין זה הוכן, ולא בלשון "אלא". אבל נדרש
38 הוא בלשון פן, לומר: שלא תאמר כן. ובתמיה
39 נדרש, כלומר: וכי תאמר בלעבך רבים הגויים
40 האלה תירא מהם? וכן: "כי תאמרו מה נרדף לך"
41 – לעולם לא תשוב אל לעבבך לומר מה נרדף
42 לו. וכן כל "כי" הסמוכין לאף, "אף כי תאמר לא
43 תשורנו" אף כי אנכי אעננו" – כולן נדרשין
44 בלשון תימה. הלכך סוף פירוש מלמדך פן תאמר
45 כן. ועוד משמש בלשון "דחא", דהיינו "אשר" או
46 "מפני", כלומר ליתן טעם, ליישב דבר שלמעלה
47 דהיינו, כמו: "לא צחקת כי יראה" – כמו: אשר
48 יראה, כלומר מפני שיראה. וכן "מדוע אתה יושב
49 לבדך, כי יבא אלי העם" – מפני שבא אלי העם,
50 שהעם בא אלי. וכן "כי זה משה האיש" "כי
51 אמרתי פן תגול את בנותיך" "כי אמרתי רק אין
52 ידאת אלהים" – כולן נדרשין כמו "אשר" –
53 כלומר: מפני. וכן "כי גוע אחרך", לפי הדרשה

54 שדרשוהו דמנעם נספנינו נסתלק הענן. וכולוהו מתרגמנין להו "איר" – שלשון ארי בארמי משמשת בלש לשונות "כי" בעברי, ואם באת לשונות – צריך אתה לשנות כולן לפי עניינו.
55 וכל "כי" הנפתרים בלשון "באשר", כמו "והיה כי יביאך" וכל אלו שאין אתה יכול לפותרו בלשון אם – דהא ודאי יביאך, וכן "כי תבואו אל הארץ" "כי בא סוס פריעה" "כי תרבו ופריהם
56 בארץ" – כולן לשון "דחא" הן נפתרים במדרש סיפרא וסיפרי: עשה מצוה זו שבשביעה תכנס לארץ, בשכר שתירש תכבש, כלומר: מפני שיביאך, וכשתבואו אל הארץ אתם זקוקים למצות
57 הללו. ר"כ בא סוס פריעה" וגו' – מפני שבא סוס פריעה וגו', לפיכך "ותקח מרים" וגו'. וכל כגון אלו שאין אתה יכול לפותרן בלשון "מפני" ונפתרין בלשון "באשר", כמו: "כי יאמרו אליכם
58 בניכם" "כי יהיה להם דבר" – כולן לשון "אם" הם. והא מצא בה – מפני שמצא בה, הא לאו הכי – לא יגרשנה. ובית הלל נמי הכי משמע להו לשון "מפני", מפני שמצא בה או ערוה
59 או דבר, ואם לאו – לא יגרשנה. הלכך "לא תמצא חן" דקאמר קרא – היינו מפני שמצא בה, כדמפרש ביה, ולא משום חן של גוי. ורבי עקיבא – מפרש ליה להאי "כי" בלשון "אם",
60 הלכך תרי מילי נניחו: אם לא תמצא חן של גוי בעיניו, ואם מצא בה ערות דבר. לא מצא בה לא ערוה ולא דבר – לבית הלל, וגירשנה. מהו – מי כיפנין ליה לאהזרוהו או לא? גבי אינם
61 – דאנוס את הנערה בתולה. לא יוכל לשלחה כל ימיו – ואמרין במסכת מכות (טו,א): דחאי "כל ימיו קרא תירא הוא, ובא למלמדך. לא יוכל לשלחה, ואם שלח – לא יתא בשלוחה
62 כל ימיו, שביט דין כופין אותו להזוירה. ואינו לוקה על שילוחו, שנתקו הכתוב לעשה של עמוד החורו. מכלל דלכל המגרשים אינם בעמוד החורו, דאי לא מגרשי נשותיהן בעמוד החורו
63 – למה לי לגלוי בהאי? מהו – יש עונש דבדר או לא. שדעית במאכל – דעוה בני אדם חלוקות באסטניסות של מאכל ומשתה? יש שהוא אסטניס וקץ כמאכל מומצא מועט, ויש
64 שאינו אסטניס כל כך, ויש שאינו אסטניס כלל. כן דעוה בני אדם חלוקות בפריצות: יש מקפיד על פריצות מועט, ויש שאינו מקפיד כל כך, ויש שאינו מקפיד כלל. פסום כן יחודה –
65 בעמה של מרים מגדלא נשייא היה, וכשיוצא מביתו לשוק נעל דלת בפניה שלא תדבר לכל אדם. ומדה שאינה הוגנת היא זו, שמתוך כך איבה נכנסת ביניהם, ומנהג תחתיו.

ופרומה

1 והלכתא מותרת לשניהם. ומעשה בא לפני רבינו תם שיצא על גט אחד קול פסול, ונתנו
2 גט שני מפני הלעו. ולא הצריכה רבינו תם להזמין שלשה חרשים מומין גט שני,
3 כיון שהראשון היה כשר, ולא היה גט שני אלא מפני חששא דלעו. והביא ראיא מכאן,
4 דאמר' הכא דמותרת לשניהם, אף על גב דדמי למחזור גרושתו מן האירוסין, כיון שאין כאן
5 אלא קול בעלמא – לא החמירו. ואומר רבינו
6 יצחק: דאין ראיא, דשאני הכא דהוי קול מזה
7 וזהו, ואין דומה כל כך למחזור גרושתו מן
8 האירוסין. אבל בקול אחר – יש להחמיר,
9 כדאמרין לעיל בשלא מצאו דבר על בוריו –
10 שלא יגרש שני וישא ראשון, אף על גב דקדושי
11 ראשון לא הוי אלא קול בעלמא – מכל מקום
12 מחמירין משום קדושי שני קדושי תורה, ודמי
13 טפי למחזור גרושתו מן האירוסין. כי משמש
14 בארבע לשונות – מה שפירש בקונטרס ד"כ
15 תבא" רבי יביאך" ר"כ בא סוס" כולן משמשין
16 בלשון "דחא", דאי אפשר שישמשו במקום "אם"
17 דהא ודאי הביאם הקדוש ברוך הוא לארץ, וכן
18 ודאי כי בא סוס פריעה. ונראה לרבינו תם: דבחנם
19 דחק, דהריבא "אם" משמשים בלשון זה, כגון "אם
20 תקריב מנחת בכורים" "אם כסף תלוה" "עד אם
21 כלל לשונות" "אם יהיה היוכל לבני ישראל" –
22 כולם הם לשון ודאי. לעיל. מה לחלץ בעדים
23 ברורים כו' – בירושלמי פריך: דאמאי אצטרך
24 קרא ד"לא יוכל בעלה אשר שלחה לשוב
25 לקחתה" תיפוק ליה דבלאו הכי אסור להחזיר
26 סותוה, כיון שיש עדים? ומשני: לעבור עליו בשני
27 לאוין. בית שמאי סברי "וערות" דלאחר הנשא,
28 דבר דהא מצא בה ערות דבר וגו' – ואית ספרים
29 דגרסי: בית הלל ובית שמאי. ואומר רבינו יצחק:
30 דרבי עקיבא סבר בבית שמאי דאמר ערות דבר
31 חדא מילתא, דאי תרי מילי נניחו – או ערוה או
32 דבר, למה לי לכתוב "דבר" להקדיחה בתשילוף
33 כיון דכתיב: "אם לא תמצא חן בעיניו" דהיינו מצא
34 נאה ממנה מותר לגרשה, ו"ערות" דלאחר הנשא,
35 והוא הדין להקדיחה בתשילוף. ולפי זה אתי שפיר
36 הא דנקט בספרים "ובית שמאי", ולא נקט "ובית
37 הלל", לאשמועינן אף על גב דשוין רבי עקיבא
38 ובית שמאי בדרשא ד"ערות דבר" מכל מקום
39 פליגי בהאי. והרב רבי אלחנן מפרש: דרבי עקיבא
40 אתי שפיר בבית הלל, דאי לאו דאיתר ליה "דבר"
41 להקדיחה בתשילוף – לא הוה רירש "כי מצא בה"
42 בלשון "אי נמי".

עם

לבו לגרשה והיא יושבת תחתיו ומשמשות, מהו? קרי עליה: "אל תחרש על רגך רעה והוא
יושב לכבט אחך". תניא, היה רבי מאיר אומר: פשם שהדעות במאכל, כך דעות בנשים;
יש לך אדם שזבוב נופל לתוך פוסו וזרקו ואינו שותהו, וזו היא מדת פפוס בן יהודה, שותהו
נוצל בפני אשתו ויוצא; ויש לך אדם שזבוב נופל לתוך פוסו וזרקו ושותהו, וזו היא מדת
כל אדם, שמדברת עם אחיה וקרוייה ומניחה; ויש לך אדם שזבוב נופל לתוך תמחו, מוצצו
וואכלו, זו היא מדת אדם רע, שרואה את אשתו ויצאה וראשה פרוע, ושותה בשוק,

ופרומה

- 1 עם בני אדם סלקא דעתך – פירש בקונטרס: אם כן רגלים לדבר שזונה היא, ואסורה לו,
2 וחובה לגרשה ולא מצוה. וקשה: דהא טוהה בשוק ויוצאה וראשה פרוע נמי חובה
3 לגרשה ולא מצוה, דבעיא היא בסוטה (כה, א) אי עוברת על דת יהודית מותר לקיימה או
4 לא, ולא איפשיטא. ואמאי לא פריך נמי עלה? ויש לומר: דכיון דבעיא בסוטה לא הויא אלא
5 מדרבנן – קאמר שפיר דמצוה לגרשה, אבל זו –
6 חובה לגרשה מן התורה. ועוד יש לפרש: רוחצת
7 עם בני אדם סלקא דעתך? אפילו אדם רע אינו
8 סובל זה מאשתו, או אפילו קלה שבקלות אינה
9 עושה כן.
10 **הכתוב** קראו אחר – מיתקנא אפילו בבית
11 הלל, וא"עדות קאי.

- 1 ופרומה משני צדדיה – אצל אצילי ידיה, כדרך אדומיות שבצרפת שבשרן נראה
2 מצדיהן. עם בני אדם סלקא דעתך – אם כן רגלים לדבר שזונה היא, ואסורה לו. במקום
3 שבני אדם רוחצים – והיא נכנסת לעיניהם לאחר יציאתן, כשהן לובשין בגדיהן. כי שניא
4 שלח – פסוק הוא בנבואת מלאכי. אם שנאתה שלח – כרבי עקיבא. אם שנאה היא
5 לפני המקום שלח – בבית שמאי. ואית דגרסי:
6 שני המשלח. וזו שמעתי: שני המשלח לפני
7 המקום, ואפילו לבית הלל, נהי דלא כייפינן
8 שלא להוציא, מיהו שני הוא. זוג ראשון –
9 אשת נעורים, ובה משתעי קרא בדכתיב בתריה:
10 "אשת נעוריי", ובתיב: "ונשמרתם ברוחכם
11 ובאשת נעוריי אל יבגוד".

הדרן עלך המגרש

הדרן עלך המגרש

- 9 ה'אחרון', פראי הוא פמיתת, שזה הוציא רשעה מביתו וזה הכנים רשעה לתוך ביתו. "כי שניא שלח" – רבי יהודה אומר: אם
10 שנאתה שלח, רבי יוחנן אומר: שניאי המושלח. ולא פליגי: הא בוגג ראשון, הא בוגג שני, דאמר רבי אלעזר: כל המגרש אשתו
11 ראשונה – אפילו מנזח מוריד עליו דמעות, שנאמר: "וזאת שנית תעשו פסות דמעה את מנזח ה' ככי ואנקה מאין עוד פנות אל
12 המנחה ולקחת רצון מידכם, ואמרתם על מה על פי ה' העיד בינך וביני אשת נעוריי אשר אתה בגדתה בה והיא חברתך ואשת
13 ברייתך".

הדרן עלך המגרש וסליקה לה מסכת גיטין

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז אדר, ה'תשל"ב

ברוקלין, נ.י.

לכבוד הד"ר חיים ש"י חמיאל

שלום וברכה!

מכתבו בו כותב אודות מבצע כתיבת ספר תורה על ידי ילדי ישראל בגולה בקשר עם יום
ההולדת, הגיעני באיחור זמן.

ולאחר בקשת סליחת מר על הדברים הבאים לקמן, שבטוחני שיקבלם באותה הרוח שנכתבים

בודאי אין צורך בביאור חשיבות הענין של כתיבת ספר תורה בכלל, ובמיוחד על ידי ילדי
ישראל, ובפרט בתקופתנו זו. ומובן גם כן שזוהי מתנה הכי נעלה בקשר ליום הולדת וכו'.

אבל ביחד עם זה מובן וגם פשוט שאין מקום כלל לקשר מבצע האמור בתנאים שרק זה יכול
להשתתף בו מי שמקבל עליו השקפה מסוימת, או פעולה מסוימת, ועל אחת כמה וכמה ענין של מפלגה
וכדומה.

ואין כל נפקה מינה בחשיבות וערך המפלגה והשקפת העולם וכו', ובמילא אינו נוגע כלל אם
מקבלים אותם במאה אחוז או ב-99 אחוז, או שאין מקבלים אותם, כי העקרון שבזה הוא שאסור
לקשר עם ענין צדדי מבצע המיועד להחדיר האהבה לתורתנו הנצחית, ואשר ניתנה לכל אחד ואחת
מישראל, וכדברי חכמינו ז"ל שזהו הטעם שבמתן תורה נאמרו הדברים בלשון יחיד דוקא: אנכי ה'
אלקיד, אשר הוצאתיך גוי לא יהי לך גוי.

המשך בעמוד הבא

ג'יטין דף צ עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קפג

נאמר בפסוק (מלאכי ב טו-טז) 'וּבְאַשְׁתִּי נְעוּרֶיךָ אֶל יָבֹגֵד כִּי שָׁנָא שְׁלֹחַ' 29
וגו'. ונחלקו האמוראים בביאור תיבות 'כִּי שָׁנָא שְׁלֹחַ'. רַבִּי יְהוּדָה 30
אָמַר, אִם שָׁנְאָתָהּ – את האשה שִׁלְחָה אותה, אף שלא מצאתה בה 31
דבר ערוה או שאר דבר סרחון. ורַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, שָׁנְאוֹ הַמְּשַׁלְחָה – 32
הפסוק נדרש על המגרש שהוא שנאו לפני ה', על שגירשה בלא 33
שמצא בה דבר ערוה. ומבארת הגמרא, וְלֹא פְּלִיגִי – לא נחלקו 34
רבי יהודה ורבי יוחנן האם נכון לגרש אשה שלא מצא בה דבר 35
ערוה, אלא הָא – רבי יוחנן שאמר ששנאו המשלח, הוא דווקא 36
בְּזוּג רִאשׁוֹן – באשתו הראשונה הנקראת 'אשת נעורים', ובה 37
מדבר הפסוק כפי שכתוב שם בתחילה 'וּבְאַשְׁתִּי נְעוּרֶיךָ אֶל יָבֹגֵד', 38
ואותה אין ראוי לגרש אם לא שמצא בה דבר ערוה. וְהָא – רבי 39
יהודה שאמר שאם שנאתה שלח, הוא דווקא בְּזוּג שְׁנִי – באשתו 40
השנייה, ואותה מותר לגרש אם שנאה אף שלא מצא בה דבר 41
ערוה. ולדעתו תיבות אלו לא נאמרו כהמשך למה שנאמר 42
בתחילה על אשת נעורים, אלא באשתו שנייה. 43
וכן מצינו שהמגרש את אשתו הראשונה אין מעשיו רצויין, דְּאָמַר 44
רַבִּי אֱלֵעָזָר, כָּל הַמְּגַרֵּשׁ אֶת אִשְׁתּוֹ הָרִאשׁוֹנָה לֹא שִׁמְצָא בָּהּ דָּבָר 45
ערוה או סרחון, אֲפִילוּ הַמְּזַבֵּחַ מוֹרִיד עָלָיו דְּמָעוֹת, שְׁנֵאמַר (שם 46
פסוקים יג – יד), 'וְזֹאת שְׁנֵית תַּעֲשׂוּ, כְּפֹת דְּמָעָה אֶת מִזְבֵּחַ ה' בְּכִי 47
וְאִנָּקָה, מֵאִין [עוֹד] פְּנוֹת אֶל הַמִּנְחָה וְלִקְחַת רִצּוֹן מִיָּדְכֶם, וְאִמְרַתֶּם 48
עַל מֶה, עַל כִּי ה' הֶעִיד בִּינִיךְ וּבִין אִשְׁתִּי נְעוּרֶיךָ אֲשֶׁר אֶתָּה בְּגִדְתָּהּ כִּי 49
וְהִיא חִבְּרָתְךָ וְאִשְׁתִּי בְּרִיתְךָ'. ודרש רבי אלעזר, שהמזבח מתכסה 50
בדמעות עצמו כביכול, והסיבה היא משום שבגד הבעל באשת 51
נעוריו שהיא אשתו הראשונה, וגירשה ללא שמצא בה ערוה או 52
סרחון, אלא מתוך שנאה בלבד. 53

הדרן עֲלֵךְ הַמְּגַרֵּשׁ וּסְלִיקָא לֵה מַסְכַּת גִּיטִין

וּפְרִיזָמָה – מגולה מבגדיה מִשְׁנֵי צְדִיקָהּ במקום אצילי ידיה [ו-מ] 1
המרפק עד בית השחי, וְרוֹחֶצֶת עִם בְּנֵי אָדָם, ועם כל זה הוא 2
מניחה תחתיו ומשמשותו. מבררת הגמרא את דברי הברייתא, 3
'ורוחצת עִם בְּנֵי אָדָם' סְלִיקָא דְּעֵתָךְ – וכי יעלה על דעתך שהמניח 4
את אשתו הרוחצת עִם בְּנֵי אָדָם זו היא מדת אדם רע ומצוה 5
לגרשה ולא יותר, והרי באופן זה יש רגלים לדבר שזונה היא 6
ואסורה לו מן התורה. מיישבת הגמרא, אֵין כּוּוֹנֵת הַבְּרִייתָא 7
שִׁרוּחֶצֶת הִיא יָחִיד עִם בְּנֵי אָדָם, אֲלֵא שֶׁהִיא רוֹחֶצֶת בְּמָקוֹם שְׁבָנִי 8
אָדָם רוֹחֶצִין, כלומר, נכנסת היא לעיניהם לאחר שרחצו כשהן 9
לובשין בגדיהן. מסיימת הברייתא, אותה שנוהגת בפריצות 10
ברשות הרבים ורוחצת במקום שבני אדם רוחצין, זֶה מִצְוָה מִן 11
הַתּוֹרָה לְגִרְשָׁהּ, שְׁנֵאמַר (דברים כד א) 'כִּי מִצְוָה כִּי עֲרֹת דְּבָר' וְגו' 12
וְשִׁלְחָה מִבֵּיתוֹ'. ואף שאינה נאסרת עליו מדין זונה, מכל מקום 13
מצוה לגרשה כיון שנוהגת במנהגי פריצות. מבארת הברייתא את 14
המשך הפסוקים באשה זו, 'וְהִלָּכָה וְהִתְהַלְּתָה לְאִישׁ אַחֵר' (שם כב ב) – 15
אחר גירושה מן הראשון הלכה ונישאת לאיש אחר, תְּכַתּוּב קְרָא 16
'אַחֵר' ולא אמר 'והלכה והיתה לאיש שני', לִמַּד שְׁאֵין זֶה בֵּין זֶה 17
[ו-אינו דומה] לְרִאשׁוֹן, שהרי זֶה – הבעל הראשון הוציא רִשְׁעָה 18
מִבֵּיתוֹ וגירשה, וְאֵילוּ זֶה – השני הִכְנִים רִשְׁעָה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ ונשאה, 19
לכך קראו הכתוב 'אחר' שהוא היפך הראשון. ומסיימת הברייתא, 20
אם זָכָה הבעל הִשְׁנִי של אשה פרוצה זו, שְׁלָחָה – אף הוא משלחה 21
מביתו לאחר זמן, שְׁנֵאמַר (שם פסוק ג) 'וְשִׁנְיָתָהּ הָאִישׁ הָאֲחֵרִין וְכָתַב 22
לָהּ סֵפֶר בְּרִית וְנָתַן בְּיָדָהּ'. וְאִם לֹא – אם לא זכה, הרי הוא מת 23
בחי אשתו והיא קוֹבְרָתוֹ, שְׁנֵאמַר בהמשך הפסוק האמור 'אִם כִּי 24
יָמוּת הָאִישׁ הָאֲחֵרִין'. ואכן פְּדִיאָה הִיא בְּמִיתָהּ, משום שְׁנֵי הראשון 25
הוציא רִשְׁעָה מִבֵּיתוֹ, וְזֶה האחרון הִכְנִים רִשְׁעָה לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, על אף 26
שידע שהראשון גירשה משום שמצא בה ערות דבר. 27
הגמרא דנה במגרש את אשתו השנואה אם נהג כראוי או לא: 28

המשך מהעמוד הקודם

ולכן בהודעי על דבר המבצע ואופן ביצועו בפועל, אשר הכריזו עליו בכל עת מצוא שהוא מופעל על ידי מחלקה פלונית של הסתדרות פלונית, היתה תגובתי בהתאם להכתוב לעיל. אבל על פי המאמר הידוע "מיט אן עצה שלאגט מען זיך ניט אָן", ובפרט שנודעתי על דבר הענין לאחר ההתחלה, נקטתי בקו של שב ואל תעשה.

אבל לאידך גיסא, כיון שקבלתי מכתב כ' על דבר הענין, אין לי עוד הרשות שלא להביע תגובתי, כי לדעתי קשורה היא בחשיבות הענין עצמו, וגם בכבודו של זה שרוצים לגרום לו נחת רוח ויתרה מזה וכו' על ידי המבצע האמור. ולכן באתי בשורותי האמורות.

ולחוספי אשר אין הכוונה בזה לשלול הכבוד מאלו שרחש לבם דבר טוב ויזמו המבצע האמור, בין שבאה היוזמה ממפלגה או מחלקה או איש הקשור במחלקה בתור איש פרטי, כי אם כוונתי שאף שמותר הי' להודיע ולפרסם אשר יזמת המבצע באה על ידי ארגון פלוני ואיש פלוני וכו', אבל עצם המבצע הי' צריך להיות ענין עצמאי בהחלט, מבלי כל קישור עם איזה ענין שיהי', אפילו דבר הכי נעלה.

ידוע לי מאמר חכמינו ז"ל אין צועקין על העבר, בכל זה כותב אני את האמור מאחר שאין זה בתור צעקה על העבר, שהרי אפשר שיהי' ענין דומה בעתיד, וכן לבאר עמדתי בזה, והרי מקרא מלא דיבר הכתוב והייתם נקיים מה' ומישראל.

בכבוד ובברכה.

- 1 ומבארת הברייטא שיש תקנה לגט זה, ופי' יעשה כדי שתהיה
2 מותרת להינשא לכתחילה, ויכלנו השליח את הגט הימנה, ויחזור
3 ויתננו לה בפני שנים, ויאמר לה בשעת המסירה השניה 'בפני נכתב
4 ובפני נחתם', ואם כן, כוונת המשנה במנין של הסיפא הוא למעט
5 אופן זה, שבו הולד ממזר לדעת רבי מאיר, ואילו באופנים
6 השנויים במשנה אין הולד ממזר. ובכך משמיעה המשנה,
7 שברייטא זו אינה משובשת, והולד אכן ממזר לדעת רבי מאיר
8 אפילו באופן זה, אם אמנם לא אמר השליח 'בפני נכתב ובפני
9 נחתם':
10 שנינו במשנה, כתב בכתב ידו, ואין עליו עדים: אמר רב, גט שכתוב
- 11 בכתב ידו של הבעל שנינו במשנה, ולא גט שכתב הסופר. מבררת
12 הגמרא, אחי"א - על איזה משלשת האופנים במשנה אמר רב את
13 דבריו. אילימא ארישא, על האופן הראשון, 'כתב בכתב ידו ואין
14 עליו עדים', אזי פשיטא שהגט כתוב בכתב ידי הבעל, שכן 'כתב
15 ידו' קתני במשנה. ואלא אם נאמר שרב אמר את דבריו
16 (אמצעייתא) [אמצעייתא] - על האופן האמצעי, 'יש עליו עדים ואין
17 בו זמן', הרי אמרה המשנה בפירוש ש'יש עליו עדים', ואם כן אין
18 הבדל האם הגט כתוב בכתב ידו או בכתב הסופר. מבארת
19 הגמרא, אלא רב דיבר אפיפא - על האופן השלישי, 'יש בו זמן
20 ואין בו אלא ער אחר', שהולד כשר,

אגרות קודש

ב"ה, ח"י אדר, תשכ"א

ברוקליו.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיו"ד אדר.

בעת רצון יזכירו את כל אלה שכותב אודותם על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה
נבג"מ זי"ע, מתאים לתוכן כתבו, ויהי רצון שכשם שכתב הבקשה כן יבשר טוב בזה.

לכתבו אודות גידול הזקן שיש מציעים "לישר" אותו.

אינו ברור מה כוונתו בתיבת לישר. - ולדעתי ע"פ כתבו - אין מקום לגזוז אפילו בכדי לישר,
כי - אם בהנוגע למנהג טוב שנהגו כמה פעמים וזמן צריך להתבונן איך להפסיק מהנהגתו - עאכ"כ
בכגון דא. שאדמו"ר הצמח צדק פוסק שזהו לא מנהג טוב, כי אם חיוב. ומי שעשה ע"ע כהוראת
אדמו"ר - אינו מובן ויעורר תמי' גדולה באם לפתע פתאום ישנה בזה. ואולי בהאמור כוונתו ליישר ע"י
מסרק (אף שישנם יחידי סגולה שמהדירים ומקפידים על זה, ובלשון המובא - לא נגעו בשערת זקנם),
כנ"ל נהגו בזה רק יחידי סגולה ויכול לישר הזקן במסרק. והרי יקיים בזה מצות כבוד האם בהאמור.

ולהחששא שאפשר הזקן מעכב בענייני נכבדות. - לפלא אפילו הקס"ד בזה, כיון שמפורש דעת
חז"ל בלי שום חולק, שייג תקוני דיקנא הם צנורות השפעה וקבלת הברכה מלמעלה, ופשיטא שאלה
רק מסייעים בעניינים רצויים, ובפרט בשידוך הטוב באמת.

ויהי רצון שיבשר טוב בכל האמור, וכן מאשר הרגיע את אמו שתליט"א בדרכי נועם ובאותיות
מסבירות מתאים להכתוב לעיל.

בבקשתו נשלח המכתב בלי תור.

בברכה לבשו"ט בכל האמור

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

16 בתחילה ועתה מחזיר גרושתו, אלא מִיָּמֶר אֶמְרִי – יאמרו האנשים,
 17 עֵינֵי רַבֵּן בְּקִידוּשֵׁי וְקִידוּשֵׁי מַעוֹת הָהָּ – חכמים ביררו את הדבר,
 18 ונתברר להם שקידושי השני היו קידושי טעות, מאחר שכבר
 19 קידשה הראשון ומעולם לא גירשה, ועל כן היא חוזרת עתה
 20 לראשון, ואין הכל יודעים שהצרכונה לקבל גט מן השני כדי
 21 להינשא לראשון.
 22 הגמרא דנה במקרה דומה: יֵצֵא עֲלֶיהָ קוֹל שֶׁנִּתְקַדְּשָׁה מִזֶּה וּמִזֶּה –
 23 מהראשון ומהשני, אך אין עדים שקידושי השני היו קידושים
 24 גמורים, מִהוּ – מה הדין. אָמַר רַב פִּיפְא, אָף בּוֹ שֶׁאֵין עַל קִידוּשֵׁי
 25 השני אלא קול בעלמא, יסבור רב הונא, שֶׁמִּגֵּרֶשׁ רֵאשׁוֹן וְנִשְׂא שֵׁנִי
 26 דווקא, ולא להיפך, כדי שלא יאמרו שהראשון מחזיר גרושתו. אך
 27 אֶמְרִי אָמַר, בּוֹה אֵף רַב הוֹנָא מוֹדָה שֶׁהָאִשָּׁה מוֹתֵרָת לְשִׁנְיָהּ,
 28 כלומר, מי מהם שירצה יכול לישאנה והשני יתן גט. ולא חששו
 29 שיאמרו שהראשון מחזיר גרושתו כיון שאין זה אלא קול בעלמא
 30 שנתקדשה לשני.

1 השני, יאמר לך שאין ראייה מדבריה רב המנונא לדינו של רב הונא,
 2 דְּכִי אֶמְרֵי דְרַב הַמְנוּנָא שֶׁאֵין הָאִשָּׁה מַעֲזוּה פְּנִיה בְּפְנֵי בַעֲלָהּ, הוּא
 3 רק אם אמרה כן בְּפָנָיו של הבעל, אבל שֶׁלֹא בְּפָנָיו ודאי מַעֲזוּה
 4 וּמַעֲזוּה את פניה, ולכן באופן שקיבלה קידושין מאחר שלא בפני
 5 בעלה, אינה נאמנת ואינה צריכה ממנו גט.
 6 הגמרא חוזרת לדון בפסק דינו של שמואל שאמר וְהַעֲמִידוּ דְּבַר
 7 עַל בּוּרְיוֹ: לֹא מִצְוָה דְּבַר עַל בּוּרְיוֹ – לא הצליחו למצוא את מקור
 8 הקול, מִהוּ הָדִין. אָמַר רַב הוֹנָא, מִגֵּרֶשׁ רֵאשׁוֹן שִׁינְא עֲלֵיו הַקּוֹל
 9 שקידשה, וְנִשְׂא אותה הַשֵּׁנִי שקידשה קידושי תורה, אם ירצה.
 10 אָבֵל מִגֵּרֶשׁ שֵׁנִי וְנִשְׂא רֵאשׁוֹן, לֹא – אין להתיר. ומבארת הגמרא,
 11 מֵאִי מַעֲזוּה – מִהוּ הַטַּעַם לְדִין זֶה. מִשּׁוּם דִּאֲתִי לְמִיָּמֶר – יבואו
 12 לומר, שמתחילה קידשה הראשון וגירשה ונתקדשה לשני, ועתה
 13 כשגירשה השני הרי הראשון מְחִיר גְּרוּשָׁתוּ מִן הָאִירוּסִין לאחר
 14 שנתארסה לאחר. אולם רַב שִׁינְיָא בְּרִיהּ (-בנו) דְּרַב אִידִי אָמַר, אָף
 15 מִגֵּרֶשׁ שֵׁנִי וְנִשְׂא רֵאשׁוֹן, ואין לחוש שיאמרו גירשה הראשון

אגרות קודש

ב"ה, י"ט אדר, תשכ"א

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו שהגיע באיחור זמן, בו כתב אודות המצב במשפחה ביחוד בענייני בריאות וכו' ושואל דעתי בזה.

והנה בכלל תמוה מה שכותב שכאילו אמר רופא שאין סיכויים להחלמה שלימה, בה בשעה שכמה מקרים ידועים ברור שנתרפאו בהחלט. ומביניהם גם כאלו שאני ראיתי, וזה יותר מכעשר שנה שהם בסדר ולא עוד אלא שבינתיים נשאו (כי המדובר זה שמכירו הנני משך כל הזמן, הי' רווק ונשא והוליד בנים) ומשתכר בפרנסה קבועה.

בהנוגע למאורע מיוחד אי אפשר לדעת ברור ובהחלט אבל פשוט, שאמירת רופא בסגנון האמור, תמוה ביותר, ולכל היותר ובכלל בן אדם יכול לאמר, שאינו ערב ואינו לוקח אחריות בהנוגע לעתיד, ותו לא מיד.

בכלל בהענין כפי שמתארו וביחוד שילדים העומדים בגיל חינוך באמצע, פשוט שצריך להשתדל לחפש כל טצדקי שהבית ימשיך בקיומו.

ועוד ועיקר שצריך לעמוד בקישור תמידי עם מומחים במקצוע זה, לעוררם לשאלם בפועל מזמן לזמן על אופני טפולים ותרופות המתחדשים לעתים תכופות, האם יש בהם מתאימים גם בנדון זה.

והשיי"ת המשגיח על כאו"א בהשגחה פרטית והוא גם הרופא כל בשר ומפליא לעשות, ינחהו ואת כאו"א מהמוזכרים במכתבו בטוב לפנייהם באמת טוב הנראה והנגלה שהוא טוב לשמים וטוב לבריות.

ויהי רצון שיחול שינוי לטוב עיקרי בזה תיכף, והרי נמצאים אנו בחדש אדר ימים מוצלחים לבני ישראל בכל ענייניהם.

בודאי אינו מסתפק בהשיעורים שכותב ומוסיף עליהם מזמן לזמן, ובודאי גם משתתף בשיעורים הנלמדים ברבים.

לשאלתו ע"ד היתר כו' - מובן שבזה צריך לפנות לרב מומחה על אתר ושיועד כל הפרטים וכו'.

בברכה לבשו"ט.

המשך ביאור למסכת גיטין ליום שבת קודש עמ' א

8	שְׁמִדְבָּרָתָ עִם אֲחִיָּהּ וְקִרְוָתָהּ, וּמִנִּיחָהּ לַעֲשׂוֹת כֵּן.	1	זאת בנשים, זו היא מִדַּת פָּפֹס בֶּן יְהוּדָה, שֶׁהִיא נוֹעֵל את דלת הבית
9	וַיֵּשׁ לָהּ אָדָם, שְׂזֹכֹב נוֹפֵל לְתוֹךְ תַּמְחוּיָ - קַעֲרָה עִם תַּבְשִׁיל, וְאִינוּ	2	בְּפָנֵי אִשְׁתּוֹ כְּדִי שֶׁלֹּא תִדְבֹּר עִם שׁוֹם אָדָם, וַיִּצָּא. חֲזוּ הִיא מִידָה
10	זוֹרֵק אֶת הַזֹּכֹב אֶלֶּא מוֹצֵצוֹ וְאוֹכְלוֹ יַחַד עִם כָּל הַתַּבְשִׁיל. וְלַעֲוֹמַת	3	שְׂאִינָה הוֹגְגַת, מִשּׁוֹם שֶׁעַל יְדֵי כֵךְ נִכְנַסְתָּ אִיבָה בִּינִיהֶם, וּמִזִּנָּה
11	זֹאת בְּנָשִׁים, זוֹ הִיא מִדַּת אָדָם רַע, שֶׁאִינוּ מִקְפִּיד כָּלֵל עַל הַפְּרִיצוֹת,	4	תַּחֲתִיו.
12	אֶלֶּא רוֹאָה אֶת אִשְׁתּוֹ כְּשֶׁהִיא יוֹצֵאָה לַשּׁוּק וְרֹאֶשָׁה פְּרִיעַ - שַׁעֲרָה	5	וַיֵּשׁ לָהּ אָדָם, שְׂזֹכֹב נוֹפֵל לְתוֹךְ פּוֹס, וְזוֹרֵק לְזֹכֹב וְשׁוֹתֵהוּ לְמָה
13	מִגּוּלָּה, וְזוֹהָה בְּשׁוּק לַעֲיִנִּי כּוֹלָם,	6	שֶׁבִכּוּס. וְלַעֲוֹמַת זֹאת בְּנָשִׁים, זוֹ הִיא מִדַּת כָּל אָדָם לַהֲקַפִּיד עַל
		7	פְּרִיצוֹת אִשְׁתּוֹ שֶׁלֹּא תִדְבֹּר עִם סֹתָם בְּנֵי אָדָם, אֲךָ אִינוּ מִקְפִּיד עַל

אגרות קודש

ב"ה, כ"ד אדר, תשכ"א

ברוקלין.

האברך שלמה שי

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מו' אדר, ובינתים נשלח לו מהמזכירות, בקשת זירוז ועד לקיום - מצוה משלוח מנות ומתנות לאביונים, ובפרט בתוככי הנוער, אשר נוסף על גודל המצוה מצד עצמה (עד שהודיעו חז"ל - שכר מצוה בהאי עלמא ליכא, כי אין כל העולם יכול להכילו), יש ביחוד בזה ערך חינוכי הכי חשוב, ואצפה לבשו"ט מהנעשה בזה.

לכתבו ע"ד מצה שמורה, אשתדל בזה, ובטח אשר יאשר הקבלה, ובאם יעלה בידי, אשלח - נוסף על בקשתו, מצות אחדות, ותקותי שיחלקם בין המושפעים שלו, בצירוף הסברתו על גודל הענין וחשיבותו, ובפרט ע"פ המובא ומבואר בכ"מ תוכן הענין, שמצה נקראת מיכלא דמהימנותא (אמונה) ומיכלא דאשוותא (רפואה).

בברכה לבשו"ט בכל האמור ועוד ועיקר על שמנצל כל הכחות ואפשרויות שלו והיכולת - להפיץ היהדות המסורתית, ובעיקר - בעיקרה, קיום המצות מעשיות בפועל בכל חוג ומקום שהשפעתו מגעת.

במענה לשאלותיו: א) מובן שנקודת ותכלית הלימוד - שידע ויבין התלמיד תוכן הפסוק, ולא העתקה מכנית מלשון ללשון. ובפרט שידעת התוכן - מזכירה ומחזקת ידיעת פירוש המילות. ב) ברוב התקופות ובפרט עתה אשר שעות הלימוד מצומצמות ביותר - הרי בבתי ספר מסוג שכותבו צריך לנצל כל שעה ורגע ללימודים ההכרחיים וחיונים, ז. א. לימוד דיני ישראל שהם מעשיים בחיי התלמיד והמשפחה, עקרי האמונה ("אני מאמין"), פרשת השבוע (או חומש על הסדר), פירוש המילות בתפלה, פרקים נבחרים מנביאים וכתובים (כמובן נכלל בזה - כל מגלת אסתר, רות איכה). משניות מלוקטות, קטעים מעין יעקב וגמרא. - מוסר חסידות יש לכלול לימודם באחד מהנ"ל (בביאור עקרי האמונה, פירוש התפלה וכיו"ב).

המצפה לבשו"ט.

ב"ה, כ"ד אדר, ה'תשל"ב

ברוקלין, נ.י.

ארגון הסטודנטים הישראלים בבולוניה

ה' עליהם יחיו

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבם מ-21/2/72, והמברק שנתקבל לפני זה.

(ונוסף על הדו"ח שקבלתי מהרב יוסף שי' וויינברג אחרי ביקורו אצלם ומההתועדות עמהם יחד והתרשמותו וכו') נהניתי לראות גם ממכתבם יחסם הרציני לערכי היהדות והשתדלותם הכנה להתקדם בכל זה. ובהמשך לזה באות גם השורות דלקמן:

ידוע גודל החשיבות שיש לנוער מאז ומתמיד בתור כוח פעיל בעל מרץ מיוחד, שאינו נוטה לפשרות ואינו מפחד מפני אתגר, ושואף להשגים ממשיים וכו', תכונות שבהן מצטיינים בני הנוער בפרט. וכמו שראינו בדברי ימי ישראל בכלל, ובמיוחד בספר ההוראה לכל בני ובנות ישראל בדרכם בחיים, כוונתי לתורתנו **תורת חיים** (הוראה בחיים היומיומיים), **ותורת אמת**.

שבאם בכל המקומות והתקופות הדברים אמורים, על אחת כמה וכמה בתקופתנו הרת בילבולים וטישוש ערכים, עד שיש אומרים, בסגנון המקרא, לאור חושך ולחושך אור.

שלכן ביחוד אלה הבאים מארצנו הקדושה לחו"ל ומשמשים ברצונם או שלא ברצונם דוגמא לחיים ארצי-ישראליים ותרבות ארצי-ישראלית, הרי הזכות וביחד עם זה האחריות שלהם גדולה פי כמה.

על פי האמור מובן גם כן אשר באם בכל ענין טוב וקדוש הובטחנו כי ה' בורא עולם ומנהיגו מסייע בכל מפעל טוב, דיבור טוב ואפילו מחשבה טובה, על אחת כמה וכמה בשטח ובעניינים האמורים שיש בהם מעין קידוש שם ארץ ישראל, קידוש שם עם ישראל, ולכל לראש קידוש שם תורת ישראל.

על יסוד מאמר החכם אין מזרזין אלא למזרזין, יש עוד להוסיף בזה אשר כנהוג בעולמנו הרי כל דבר טוב ומפעל טוב קשור בקושיים וצריך להתגבר על מכשולים ועיכובים וכו'. אבל בהביא בחשבון גודל הענין, ובפרט בנוגע לעניינינו שיש לו השלכות במקום המפעל עצמו, והשפעה על הנוער היהודי בעיר בה נמצאים, ובהמדינה, ועד להשפעה במדה מסוימת אבל חשובה על הנוער היהודי בכל המדינות ובארץ ישראל במיוחד, הרי במה נחשב המאמץ להתגבר על הקושיים לגבי גודל הענין וחשיבותו.

מובן שיש להאריך בזה עוד, אבל בודאי גם הכתוב יספיק להביא להוספה במרץ וביזמה ובמפעלים בשטח זה.

ויהי רצון שיעשו בכל האמור מתוך חיות והתלהבות, שגם שתי אלה מתכונתם המיוחדת של בני הנוער, ויקויים בהם שמי שיש לו מנה רוצה מאתים; השיג מאתים רוצה ארבע מאות (ולא מסתפק בתוספת מנה), כלומר, שההשג במאמצים ראשונים יעורר התשוקה והמרץ להשיג פי כמה. והובטחנו בכל זה "יגיעת ומצאת".

בכבוד ובברכה להצלחה מרובה בכל האמור ולבשורות טובות.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

1. **ג.** אם טעה ולא הזכיר הבדלה בחונן הדעת¹⁰ משלים תפלתו ולא יחזור בשביל ההבדלה הואיל וצריך
 2. עדין לאמרה על הפוס¹⁰ ויתיה יוצא ידי חובתו רק שיזהר מלעשות שום מלאכה¹¹ קדם שיבדיל על
 3. הפוס או יאמר אחר תפלה המבדיל בין קדש לחול בלא ברכה ויעשה מלאכה כמו שיתבאר בסימן רצ"ט¹².
 4. ואם שכח¹³ (ועשה מלאכה¹⁴ באסור או) טעם מאומה¹⁵ קדם שיבדיל על הפוס צריך לחזור ולהתפלל

ביאורי הלכה

- ה) בחונן הדעת - הוא הדין כשחל יום-טוב במוצאי שבת - ושכח לומר 'ותודיענו', לא יעשה מלאכה האסורה בשבת עד שיבדיל (בקידוש) על היין, ואם שכח להבדיל גם בקידוש (וכבר טעם מהיין) יחזור ויתפלל. ו) ואם שכח - משמע אפילו טעם מאומה בשוגג¹³. ז) ועשה מלאכה - רבינו הביא הלכה זו במוסגר, וייתכן שהסתפק האם יש לחזור על התפלה כשעשה
- מלאכה¹⁴ - אף שלא טעם מאומה¹⁵. ולמעשה יש לחזור ולהתפלל בתורת נדבה עכ"פ¹⁶.
 ח) טעם מאומה - ואפילו אמר 'ברוך המבדיל בין קודש לחול'¹⁷.
 ט) טעם מאומה - אפילו פחות מכזית ורביעית, וכן אם שתה שאר משקים חוץ ממים¹⁸.

ציונים והוספות

- צריך לחזור ולהתפלל, שהרי פעמים שהתירו לעשותן בין השמשות.
 (15) קצות השלחן סי' צג בדה"ש ס"ק ח: הנה במוקף כ' אדמו"ר גם אם עשה מלאכה באיסור קודם שהבדיל על הכוס צריך לחזור ולהתפלל, ובשארית יהודה לסי' ש"ג כ' וז"ל: כמו ששמעתי מפי קדשו (אדמו"ר ז"ל) פעמים רבות דכל ספק העמיד בתוך חצאי עיגול ודעתו היתה לחזור ולשנות פרק זה לראות אם צדקו דבריו ואפשר שהיה על זה איזה קו"א עכ"ל, ובדברי נחמי' די"ט ע"ג וז"ל מדכתב מוח"ז רבינו זה בב' חצאי עגולה משמע שגם זה לא ברירא לי' עכ"ל, (ובשער הכולל פ"א הביא דברי השארית יהודה וכ' ע"ז דהיינו שכל המחודשים שלו שלא קדמוהו בעלי השו"ע הסגיר בחצאי עיגול, ואין דבריו מחוורים כמו שמוכח מהדברי נחמיה הנ"ל שהסגיר דברי המג"א בחצאי עיגול משום דלא ברירא לי', גם מש"כ "שכל המחודשים שלו" הסגיר בחצאי עיגול, תמה אני היתכן לומר כזאת על אדמו"ר ז"ל "שכל המחודשים שלו" היו אצלו בספק והיה צריך לחזור ולשנות הפרק, אין זה כי אם פליטת הקולמוס).
 (16) עי' בבה"ל ד"ה ואם טעם דבעשה מלאכה באיסור א"צ לחזור, ומ"מ נראה שיש לחזור ולהתפלל בתורת נדבה ולומר אתה חוננתנו, אע"פ שכבר הבדיל על הכוס (מסקנת קצות השלחן שם).
 (17) באמירת 'ברוך המבדיל' יוצא ידי חובת הבדלה גרידא (ומותר לעשות מלאכה), אבל אינו תחליף לתקנת חכמים של הבדלה בתפילה שהיא תקנה נפרדת כדלעיל על סעיף ב.
 (18) קצות השלחן סי' צג בדה"ש ס"ק ח: ו'טעם' היינו שאכל או שתה שאר משקים חוץ ממים, דמים רשאי קודם הבדלה כמ"ש בסי' רצ"ט.
- 10) עד"ז בסי' קח סט"ז: אין חוזרין בשביל הזכרת הבדלה בתפלה הואיל ויכול לאומרה על הכוס כמו שיתבאר בסי' רצ"ד (וראה שם שאם לא הבדיל בתפלת ערבית, ומיד לאחריה התפלל פעם שניה לתשלומין של מנחה והבדיל בה - עליו לחזור שוב על תפילת התשלומין).
 (11) וראה לקמן סי' רצט סי"ח שיש ללמד הנשים שאינן מתפללות לומר 'ברוך המבדיל בין קודש לחול' קודם עשיית מלאכה, ואם לא אמרו ועושות מלאכה גמורה יש למחות בידן.
 ולהעיר שהשוכח לומר 'אתה חוננתנו' ורוצה להדליק הנר להבדלה חייב לומר ברוך המבדיל (ראה שם במוסגר).
 (12) סעיף טז: אם רוצה לעשות אפילו מלאכה גמורה קודם שיבדיל בתפלה או על הכוס אומר ברוך המבדיל בין קדש לחול בלא שם ומלכות להיכר בעלמא ללות המלך ועושה מלאכה, אבל אסור לטעום כלום... עד שיבדיל על הכוס.
 (13) משמעות שוע"ר שחזרת התפילה שוב אינה משום קנס, אלא שההיתר להסתמך על הבדלה שעל היין לבדה (ללא הבדלה שבתפלה שהיא עיקר הדין) מועיל רק כשלא טעם מאומה, ולכן אפילו אכל באונס כגון שבירך על מאכל והוכרח לאכול מעט כדי שלא לברך לבטלה, יחזור ויתפלל (ודינו בתפילה זו כמי שאין לו כוס המבואר בסעיפים ד"ה). אבל אם אירעו אונס שאינו יכול כלל להתפלל כגון שנהיה אונן או שתקפה אותו חולשה עד שאינו יכול להתפלל, די לו בהבדלה על היין.
 וע"פ המבואר בסעיף הקודם שחובת הבדלה בתפלה חלה על המתפלל בלבד, אם טעמה אשה (שלא קיבלה על עצמה תפלת ערבית חובה) קודם הבדלה על היין - יוצאת לכתחילה ידי חובתה בהבדלה שעל היין (וראה סי' רצו סי"ט).
 (14) היינו מלאכה דאורייתא, אבל מלאכה דרבנן ודאי שאין

- 1 וְלִהְבִּדִּיל בְּתַפְלָה וְגַם עַל הַכּוֹס יֵשׁ אֵינוֹ יוֹצֵא בְּהַבְדִּלָּה שְׁעַל הַכּוֹס בְּלִבְדָּה הוֹאִיל וְאִינָה בְּהוֹגֵן שְׁטַעַם (או)
2 עֲשֵׂה מְלָאכָה קָדִים לָהּ¹⁸:

חלק ב טימן רצד דין הבדלה בתפלה טעיף ג
מתוך שולחן ערוך אדמו"ר הזקן עם ביאורי הלכה, הוצאת קה"ת

ביאורי הלכה

שיוצא ידי־חובה בהבדלה על היין לבדו²², וזאת במי ששכח 'אתה חוננתנו' שפטרנו מלחזור לראש התפילה, אמנם אם לא יכול לעשות הבדלה על היין כתיקונה ("שלא כהוגן") לא פטרנו חכמים מלחזור לראש התפילה²³.

[ו] וגם על הכוס - גם אם כבר הבדיל על הכוס ("שלא כהוגן") עליו לחזור ולהתפלל¹⁹, אבל לא יבדיל פעם נוספת על הכוס²⁰.

[יא] קודם לה - הטעם שחוזר התפילה כשטעם קודם הבדלה: בסעיף הקודם נתבאר שפעמים יוצא ידי־חובה בהבדלה בתפלה לבדה²¹, ובסעיף זה נתבאר שפעמים

ציונים והוספות

קודם ערבית, ולאחר מכן שכח אתה חוננתנו, דינו כמי שאין לו כוס ויאמר הבדלה בשומע תפילה או יחזור לראש התפילה, וראה תהלה לדוד ס"ק ד שנסאר בזה בצ"ע.
(21) כשאין לו יין. ובתנאי שתיעשה כתיקונה.
(22) והוי כמי שאין לו יין (כדלהלן סעיפים ד"ה) שעליו לחזור לראש התפילה.

(19) כן משמעות שוע"ר וכן הוא בדרך החיים, ודלא כפמ"ג מש"ז ס"ק ב.

(20) וגם אם יבדיל על היין שוב - לא תהיה הבדלה השניה כהוגן - שהרי טעם לפניה (וראה קובץ הערות וביאורים כולל צמח־צדק ירות"ו ח"ז ע' שיב שהסיקו להבדיל שנית על היין לאחר התפילה).

ועפ"ז (שהבדלה נחשבת שלא כהוגן כשטעם לפניה גם אם התפלל בינתיים), אם טעם מאומה (כשהיה ודאי לילה)

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות שבת - לפי לוח "רב יומי"

23 במילואו הם בולטים ונכנסים לתוך חלל הרחב שאם לא כן
24 אין זו פירצה במילואה שאינו נקראת פרצה במילואה אלא
25 אם כן נפרץ כל כותל רחבו של קרפף או חצר או בית אבל
26 אם היה כותל הרוחב ארוך מחלל הרוחב ובולט טפח לכאן
27 וטפח לכאן ונפרץ כמדת החלל ונשתייר ממנו הפס טפח
28 שמכאן ופס טפח שמכאן אף שאין הפסין בולטין לצד
29 הפנים לתוך החלל שבין כתלי אורך אלא לצד חוץ אין זו
30 פרצה במילואה הואיל ונשתיירו גיפופים קטנים מהכותל
31 הנפרץ ואף שגיפופים אלו אינם נראין למי שעומד בפנים
32 בתוך הקרפף או החצר או הבית הנפרץ במילואו כיון שהם
33 נראים למי שעומד בחוץ נדונין משום פסין לפרצה כמו
34 שהלחי הנראה מבחוץ ולא מבפנים נידון משום לחי למבוי
35 כמו שיתבאר בסי' שס"ג ואם כן גם כן כאן הרי העומד חוץ
36 לקרפף הקצר דהיינו בתוך קרפף הרחב נראין לו אלו
37 גיפופים הרחבים העורפים מכאן ומכאן לפרצה כאילו הם
38 שיורין וגיפופין מכותל הרוחב של הקצר ולא נפרץ אלא
39 באמצעו בלבד מה־שאי־כן כשכתלי ארכו של הקצר
40 בולטים ונכנסים לתוך החלל הרחב אזי ניכר ונראה
41 שהגיפופים הללו אינם מכותל רחבו של הקצר.

42 והוא שראשי כתלים אלו הבולטים שמה הם מופלגים שם
43 ג' טפחים ברוחב מן כתלי אורך קרפף הרחב שבצדם כגון
44 שגיפופים אלו יש באורך כל אחד מהם ג' טפחים אבל אם
45 אינם מופלגים מהם ג' טפחים הרי הם כלבדים וסניפים שם

1 וְאֵם הָאֲמֻצֵּי רַחֵם מִהַחֲצִיזוֹנִים שֶׁנִּמְצְאוּ הַחֲצִיזוֹנִים פְּרוּצִים
2 בְּמִלּוּאָם לְאֲמֻצֵּי וְהָאֲמֻצֵּי יֵשׁ לוֹ גִּיפּוּפִים עוֹדִפִּים
3 עֲלֵיהֶם מִכָּאן וּמִכָּאן אִם יָחִיד בֹּזֵה וְיָחִיד בֹּזֵה וְיָחִיד בֹּזֵה אֵין
4 נּוֹתֵנִין לְכָל אֶחָד אֶלָּא בֵּית סַאֲתִים שֶׁהִרִי דִּיּוּרֵי הַחֲצִיזוֹנִים
5 אֵינֶם בְּאֲמֻצֵּי כִּיּוֹן שֶׁהוּא אֵינוֹ פֶּרוּץ בְּמִלּוּאוֹ אֶלָּא הָאֲמֻצֵּי
6 הוּא בְּכָל אֶחָד מֵהֶם שֶׁהֵם פְּרוּצִים לוֹ בְּמִלּוּאָם וְנִמְצָא שֶׁאֵין
7 בְּכָל אֶחָד מֵהֶם אֶלָּא שְׁנַיִם הוּא וְהָאֲמֻצֵּי שֶׁהַחֲצִיזוֹנִים אֵינֶם
8 מִצְטָרְפִין זֶה עִם זֶה מִפְּנֵי גִיפּוּפִים הָאֲמֻצֵּי הַמִּפְסִיקִין
9 בִּינֵיהֶם וְאֵם אֶחָד מִהַחֲצִיזוֹנִים יוֹתֵר מִבֵּית סַאֲתִים הוּא לְבָדוֹ
10 אֲסוּר וְהָאֲמֻצֵּי אֵינוֹ נֶאֱסָר כִּיּוֹן שִׁישׁ לוֹ גִּיפּוּפִין הַמִּפְסִיקִין
11 וְאֵין צָרִיךְ לוֹמַר הַחֲצִיזוֹן הַשֵּׁנִי.

12 וּבִלְבָד שֶׁלֹּא תֵּהֵא הַפְּרָצָה שֶׁבֵּין אֲמֻצֵּי לַחֲצִיזוֹנִים יִתִּירָה
13 מִעֲשֵׂר אֲמוֹת שֶׁהִיא פְּרָצָה אֲסוּרָת כַּמֶּשֶׁשׁ בְּסִי' שִׁס"ב.

14 אֲבָל אִם הָאֲמֻצֵּי יוֹתֵר מִבֵּית סַאֲתִים גַּם הַחֲצִיזוֹנִים אֲסוּרִים
15 כִּיּוֹן שֶׁהֵם פְּרוּצִים לוֹ בְּמִלּוּאָם.

16 אֲבָל אִם יָחִיד בְּכָל אֶחָד מִהַחֲצִיזוֹנִים וְשְׁנַיִם בְּאֲמֻצֵּי אוֹ שְׁנַיִם
17 בְּכָל אֶחָד מִהַחֲצִיזוֹנִים וְיָחִיד בְּאֲמֻצֵּי נּוֹתֵנִים לְשְׁנַיִם
18 הַחֲצִיזוֹנִים כֹּל צָרָכָן שֶׁאֵינוֹ רוֹאִים כְּאִילוֹ דִּיּוּרֵי הָאֲמֻצֵּי הֵם
19 בְּכָל אֶחָד מֵהֶם וְהִרִי הֵם שְׁלֹשָׁה בִּיחָד בְּכָל אֶחָד מֵהֶם וְגַם
20 בְּאֲמֻצֵּי מוֹתֵרִים כֹּל צָרָכָן לִפִּי שֶׁהוּא נֶחֱשָׁב כַּחֲצֵר לַחֲצִיזוֹנִים
21 לִפִּי סְבָרָה הָרֵאשׁוֹנָה שֶׁנִּתְבָּאָר:

22 ז' וְכֹל זֶה כְּשֶׁשְׁנֵי כוֹתְלֵי אֲוֶרֶךְ הַקֶּרֶף הַקָּצֵר הַפְּרוּץ

עד שהנשאר הוא באלכסון מכותל זה לכותל שאצלו שאז
אין אומרים בו פי תקרה יורד וסותם לפי שהטעם שאומרים
פי תקרה יורד וסותם הוא משום שדומה לפתח ובקן זזית
אין דרך לעשות שם פתח כלל.

אבל פתח שאינה בקרן זזית אומרים בה פי תקרה יורד
וסותם אפילו היא יתירה מעשר רק שאינה במילואה.

ויש אומרים שאפילו היא במילואה אפילו נפרצו ב' מחיצות
זו אצל זו במילואם ונשאר קירי עליהם אומרים בו פי
תקרה יורד וסותם אם נשאר שם ב' מחיצות דבוקות זו בזו
אבל אם נפרצו ב' מחיצות זו כנגד זו במילואה או ביותר
מעשרה ונשאר ב' מחיצות שלימות זו כנגד זו כיון שיש
ביניהם פילוש וקפנדריא מפרצה זו לפרצה שכנגדה אין
אומרים בהן פי תקרה יורד וסותם וכן עיקר ואף על פי כן
טוב לחוש לסברא הראשונה כמו שנתבאר בס' שם"ו:

ף יש אומרים שאין פי תקרה יורד וסותם אפילו לפרצה
שמרוח אחד אלא אם כן יש ברוחב הקירי ד' טפחים.

ויש אומרים שצריך גם כן שלא יהא פי התקרה משופע
כגגין שלנו שאז אין בהם פה ולא אמרינן אלא פי תקרה
יורד וסותם:

חלק ב סימן שסא דין גג הסמוך לרשות הרבים:

א כל מחיצות שלא נעשו כדי לדור בתוכן דהיינו לכניסה
ויציאה תמיד (עיי' סי' שנ"ח גבי קרפף) אלא לשמור
מה שיניחו בתוכן או לישב בתוכן לשמור השדות שאינו דר
בה יומם ולילה אלא מסתופף בצלה בלבד כשהחמה עומדת
עליו (אבל סוכה שדר בה השומר יומם ולילה דירה מעולה
היא כמו שנתבאר בס' שנ"ח) וכן מחיצות העשוין
לצניעות בעלמא כגון הבנאים שבונים בחמה ועושין מחיצה
להגן עליהם מפני החמה וכן האכסדרה שבונים בתוך
הפרס (שתשמיש מחיצה זו ג"כ אינו קבוע להתלונן בצלה
אפילו יום ולילה אחד בקביעות אלא כשהחמה קודרת
בלבד אבל מחיצה העשויה ליום ולילה אחד דירה מעולה
היא כמו שנתבאר בס' ש"ס).

וכל מחיצות אלו אף על פי שהן מחיצות גמורות מן התורה
והזורק לתוכן מרשות הרבים חייב אפילו יש בתוכן כמה
מילין, מכל-מקום מדברי סופרים אין מטלטלין בתוכן אלא
בד' אמות אם יש בתוכן יותר מבית סאתים מפני שהן אינן
חשובות מוקפות לדירה אבל עד בית סאתים ועד בכלל
מותר לטלטל בכל המוקף:

ב לפיכך אילן שענפיו יורדין למטה כל סביבו אם אינם
גבוהים ג' טפחים מן הארץ ועיקרן במקום שמחוברים
לאילן הוא גבוה י' טפחים הרי הם חשובים מחיצה ומותר
לטלטל בתוכן אף על פי שלא נעשו לדירה.

והוא שימלא האויר שבין הענפים בעצים או בקש ויקשרם
שם כדי שלא ינדים הרוח שכל מחיצה שאינה יכולה לעמוד
ברוח מצויה אינה מחיצה.

והוא הדין אם אין גבוהים י' טפחים במקום שמחוברים
לאילן אלא שבאמצע הם גבוהים עשרה שעשויים כקשת

לצד כתלי אורך הרחב והאויר שביניהם הוא כסתום ונמצא
שיש שם גיפופים לקרפף הקצר דהיינו מראשי כתלי ארכו
עד כתלי אורך הרחב שהם פחות מג' טפחים מכאן ופחות
מג' טפחים מכאן ואין כאן פרצה במילואה:

ח וכל שאין שם פרצה במילואה הרי כל אחד ואחד רשות
לעצמו ואין נותנים להם בכל אחד מהם אלא בית
סאתים ואם יש באחד מהם יותר מבית סאתים הוא לבדו
אסור והשאר מותרים כיון שאינם פרוצים זה לזה במילואם
ואין בפרצה יותר מעשר:

חלק ב' סימן שס דין היקף מחיצות לשבת:

א גג הסמוך לרשות הרבים ואינו גבוה י' טפחים בצדו
שברשות הרבים ובשאר צדין שבחצר הוא גבוה עשרה
רשות היחיד גמורה היא מן התורה.

ואף על פי כן הואיל והוא בתוך עשרה לרשות הרבים ורבים
משתמשים בו שמניחים בו כובעים וכלים קטנים הרי זה
כרשות הרבים ואסור לבעל הגג להשתמש בו מחצר עד
שיעשה לו סולם קבוע מחצירו שאז גילה דעתו שסילק לגג
זה מכח רשות הרבים אלא נוח לו להשתמש בעצמו עליו
אבל סולם עראי אין כאן סילוק שכיון שסופו ליטול הסולם
כמו שאינו הוא:

ב ואיזהו סולם קבוע כל שקבעו[ן] שם בין לשבת בין לחול
אבל אם קבעו לשבת ולא לחול או להפך אין זה קבוע:

ג אבל אם מצדו שברשות הרבים הוא גבוה אפילו סולם
אין צריך.

אבל אם אינו גבוה עשרה בין מצד רשות הרבים בין מצד
החצר אף על פי שהבית שבתוכו יש בו י' טפחים אינו
נקרא על הגג רשות היחיד אלא כרמלית הוא ואין סולם
מועיל לו כלל:

ד חצר שנפרצה במילואה או ביתר מעשר אמות לרשות
הרבים מקום מחיצה נידון כצדי רשות הרבים שהן
כרמלית ומותר לטלטל מתוך החצר למקום המחיצה אבל
לא לרשות הרבים ולא לרשות היחיד ולא לחוץ לד' אמות
מפני שתוך החצר שנפרצה לרשות הרבים נעשה גם כן
כרמלית שהרי הוא כקרן זזית הסמוכה לרשות הרבים
שנתבאר בס' שם"ה.

ואם נפרצה לכרמלית הרי הוא כרמלית מדברי סופרים (ואף
על פי כן אף שהוא רשות היחיד מן התורה מותר לטלטל
ממנו לכרמלית גמורה מטעם שנתבאר בס' שם"ו).

אבל אם הפרצה היא פחות מעשר ואינה במילואה אינה
אוסרת מפני שהיא כפתח:

ה אם נפרצה בקרן זזית ממש דהיינו שהפרצה תופסת
משתי רוחותיה אצל הזווית אפילו בפחות מעשר אסור
לפי שאין דרך לעשות פתח בקרן זזית.

וכן בית שנפרץ בקרן זזית ממש לרשות הרבים או לכרמלית
אפילו בפחות מעשר אסור אם גם הקירי נפרץ מעל הזווית

מחיצה העומדת מאליה דהיינו שלא נעשית לשם מחיצה
כשרה לכל דבר:

ה מחיצה שנעשית בשבת בשוגג כשרה לכל דבר במזיד
מחיצה היא להחמיר לחייב הזורק מתוכה לרשות
הרבים אבל לא להקל להחמיר הטלטול בתוכה משום קנס
במה דברים אמורים כשלא היתה שם מחיצה כלל בתחלת
השבת אבל אם היתה שם והסירה וחזר ועשאה אפילו
במזיד חזרה להתירה הראשון:

ו וכל זה כשהמחיצה היא ברשות הרבים או בכרמלית ועל
ידה נעשה שם רשות היחיד אבל אם גם בלא מחיצה זו
יש שם עוד מחיצות שעל ידן נעשה שם רשות היחיד גמורה
מן התורה אלא שהיה אסור לטלטל שם מדברי סופרים
מועלת מחיצה זו להחמיר לטלטל שם ואפילו לא היתה
בתחלת השבת ונעשית בשבת במזיד.

ואם היתה שם בתחלת השבת ונפלה אחר כך, מותר אפילו
לא חזרה ונעשית כלל שכיון שגם מבלעדיה יש שם עוד
מחיצות הרי אנו אומרים שבת כיון שהותרה הותרה:

חלק ב סימן שסב איזה מחיצה קרוי מחיצה לטלטל:

וצריך שיהא ביניהם ד' על ד' בכל גובה עשרה שאם אין
ביניהם ד' אלא מלמטה מעשרה ואילך הרי הן ככרמלית:

ג וכל זה עד בית סאתים אבל יותר מבית סאתים אסור
ואפילו נטע האילן מתחלה לשם כך כדי שיהיו ענפיו
מחיצות סביבו להחמיר שם הטלטול אין זה מועיל כלום כיון
שאנו עשוי לדור בו אלא להסתופף בצלו לשמור השדות
אבל אם הוא עשוי לדור בו ואפילו לא נטעו מתחלה כדי
לדור בו אלא שמילא קש בין הענפים כדי לדור בו אם רוב
הדופן מן הקש הממלא שם לדירה הרי זה כאילו כל הדופן
עשוי לדירה ומטלטלין שם אפילו ביותר מסאתים (ואפילו
שאין ברוחב הקש יותר מעשר מותר ואם יש ברוחבו יותר
מעשר אף על פי שאינו רוב הדופן גם כן מותר כמ"ש בסי'
שנ"ח):

ד תל שגובה ה' טפחים ועשה עליו מחיצה ה' טפחים הרי
זה על גבי רשות היחיד גמורה לכל דבר שהרי יש כאן
מחיצה י' טפחים היינו ה' טפחים מן גובה עצמו שאומרים
בו גוד אסיק מחיצה למעלה כמ"ש בסי' שמ"ה וה' טפחים
מן המחיצה שהמחיצה וגוד מצטרפין.

לקוטי תורה

ענין סידור שבחו של מקום קודם התפלה, ותיאור
עבודת המלאכים בברכות קריאת שמע
[בפרק זה יבאר כיצד כל סדר התפלה עד
שמונה עשרה הוא הכנה ל"עיקר המכוון בתפלה" -
הבקשה ד"ברוך אתה הוי"ו" בתפלת שמונה עשרה]:

והנה כל סדר התפלה שעד שמונה עשרה היא
הכנה לשמונה עשרה, דהיינו כדי שיוכל
להתפלל שמונה עשרה בכוונה מרעותא דליבא
[מרצון הלב], שכאמרו "ברוך אתה ה'" יהיה
הבקשה באמת, שיחפזין מרעותא דליבא שיהי'
גילוי שם הוי"ו.

לבן, כדי שייגיע האדם למדרגה זו תיקנו חז"ל
מתחלה לומר פסוקי דזמרה וברכות קריאת
שמע, כמאמר רז"ל לעולם יסדר אדם שבחו של
מקום ואח"כ יתפלל.

חז"ל תיקנו שקודם התפלה יסדר אדם שבחו
של מקום, והוא ענין אמירת "כל סדר התפלה" -
פסוקי דזמרה וברכות קריאת שמע - עד שמונה-
עשרה, ומזה מובן דענין סידור שבחו של מקום
הוא הכנה לעיקר התפלה שהוא תפלת שמונה-
עשרה.

והנה, לפי פשטות הדברים, ענין אמירת שבחו
של מקום הוא, שעל ידי זה תהי' תפלתו ובקשת
צרכיו מקובלת יותר - היינו, שעל ידי השבחים
שמשבחים את הקב"ה מעוררים אותו, כביכול,
שירצה להשפיע עלינו ממדת חסדו וטובו ית'.

אמנם, על פי מה שנתבאר לעיל בפנימיות ענין
עבודת התפלה - דעיקר ענינה ומטרתה היא
הבקשה "ברוך אתה הוי"ו", שימושך ויתגלה אורו
של הקב"ה למטה בעולם הזה - הנה גם סידור
שבחו של מקום הוא הכנה לעבודה זו, כדי לעורר
את האדם המתפלל שתפלתו ובקשתו תהיינה
באמת ובלב שלם, מעומק רצון לבו; כי כדי שאדם
גשמי יעורר בעצמו רצון אמיתי שיהי' גילוי אור
אלקי בעולם, וענין זה יהי' נוגע לו באמת - צריך
עבודה רבה ויגיעה עצומה.

[והולך ומבאר כיצד סידור שבחו של מקום
בפסוקי דזמרה וברכות קריאת שמע מעורר את האדם
לבקש "ברוך אתה ה'" באמת ובלב שלם]:

והענין, כי הנה [בפסוקי דזמרה וברכת יוצר
מוכירים אנו מן השירה והשבח שהמלאכים
משבחים ואומרים ביראה ג' פעמים קדוש בו],

41 (שנקראים "עומדים") הם בחינת "רגלים"
42 [וכדאיתא בזהר על הפסוק ותפול לפני רגליו:
43 "מאן רגליו אלין מלאכין"].

44 וישראל שלמטה הם בבחינת ומדרגת הראש, כי
45 ישראל היינו לי ראש, ישראל עלו במחשבה.
46 לעומת מלאכי מעלה שהם בבחינת "רגלים"
47 בלבד, הנה נשמות ישראל הם בבחינת ומדרגת
48 "ראש", כידוע בפירוש מאמר רז"ל "ישראל עלו
49 במחשבה" - ד"נשמת כל איש ישראל נמשכה
50 ממחשבתו וחכמתו ית" [לעומת שאר כל הנבראים,
51 אפילו המלאכים, שנבראו רק מ"דבר ה'", דיבורו
52 של הקב"ה];

53 וזהו שכתב האריז"ל ד"ישראל" הוא אותיות
54 "לי ראש", פירוש, ששורש נשמות ישראל הוא
55 מבחינת "ראשו" של הקב"ה כביכול, "מחשבתו
56 וחכמתו ית'", "מוח העליון שהיא חכמה עילאה
57 כביכול".

58 ולכך, כאשר ישים האדם אל לבו איך שבחינת
59 המלאכים ואופנים בו' אשר הם בחינת רגלים
60 לבד, עומדים באהבה ויראה גדולה, וברעש
61 גדול אומרים קדוש וברוך בו', מהתפעלות
62 בהשגתם בגדולת אינסוף ב"ה.

63 וישראל שהם בחינת הראש הם בבחינת שינה,
64 וכמ"ש היינו בחולמים, שאחר התפלה חולפת
65 ועוברת האהבה, רק כל ישעו וכל חפצו
66 למלאות צרכי הגוף, ועושים מצרכי הגוף עיקר
67 בו'.

68 עבודת בני ישראל (למטה לגבי עבודת
69 המלאכים) נמשלה לשינה וחלום, כמו החולם
70 חלום שבזמן השינה רואה את החלום אבל בהקיצו
71 משנתו החלום חלף ואיננו, כך אחר התפלה חולפת
72 ועוברת האהבה שנתעוררה בשעת התפלה, והרי
73 היא כחלום יעוף, ולב האדם מתמלא ברצון וחשק
74 גדול למלא את צרכי הגוף".

75 [וכאשר יתבונן האדם בכל זה, אזי:]

76 על ידי זה יתמרמר לבו מאד בקרבו מירידה זו,
77 שירדה הנשמה מאיגרא רמה בו' [לכירא
78 עמיקתא], עליונים למטה בו', ויתעורר מזה
79 לצעוק אל ה' בצר לו מנקודת לבו ברעותא
80 דליבא [ברצון הלב] אליו ית'.

1 דהיינו איך שהוא ית' קדוש ומובדל ואינו מושג,
2 דלית מחשבה תפיסא ביה, ואין ערוך אליו כלל.
3 עיקר ענין פסוקי דזמרה וברכות קריאת שמע
4 הוא הזכרת (השירה שאומרים כל הנבראים
5 להקב"ה, וגם את) השירה שהמלאכים משבחים
6 ואומרים, היינו, שכולם מתפעלים מקדושתו של
7 הקב"ה ובטלים אליו.

8 והנה, "קדושה" - שהמלאכים משבחים בה את
9 הקב"ה - היא לשון "הבדלה", היינו שהקב"ה
10 מובדל מהעולמות, והמלאכים העליונים משבחים
11 ואומרים "קדוש", לפי שהם משיגים כיצד הקב"ה
12 הוא קדוש ומובדל ומרומם לגמרי מהנבראים ואינו
13 נתפס בשום מחשבה ואין ערוך אליו כלל.

14 והאופנים ברעש גדול, מזה שמשיגים קצת איך
15 שהוא קדוש בו'.

16 לאחר אמירת ג' פעמים קדוש על ידי
17 השרפים, "האופנים וחיות הקודש ברעש גדול
18 מתנשאים לעומת השרפים כו'".

19 וזהו התוכן הפנימי שבדבר:

20 "רעש גדול" מורה על התפעלות הלב
21 בהתעוררות גדולה, ומכיון שלאופנים אין השגה
22 (כל כך) ב"קדושת" והבדלת השי"ת מהנבראים
23 (כהשגת השרפים שאומרים קדוש), הרי כאשר הם
24 שומעים את אמירת קדוש קדוש קדוש מהשרפים,
25 הם מרעשים בקול רעם ו"רעש גדול", מפני
26 שההשגה של האופנים אינה מכילה את עומק
27 ההשגה וגודל הביטול של השרפים; וכמו אדם
28 ששומע או רואה דבר גדול ונורא ודבר חידוש
29 שאינו מושג בשכל, שהוא מתעורר "בהתפעלות".
30 לומר ראה זה חדש. . ומזה מתהווה הרעש,
31 שמחמת גודל עוצם הדבר הנורא שאין בכח שכלו
32 לתפוס יתהווה לו רעש גדול".

33 והנה המלאכים נקראים עומדים, כמ"ש ונתתי
34 לך מהלכים בין העומדים האלה, ובנודע
35 בפירוש ענין עצי שטים עומדים, והיינו שהם רק
36 במדרגת ובחינת רגלים בלבד.

37 המלאכים נקראים עומדים, כדאיתא בזהר
38 ובמדרש, שקרשי המשכן היו "עצי שטים עומדים"
39 בדוגמת המלאכים העליונים שנקראים "עומדים".

40 ומאחר שעמידה היא על הרגלים, הרי מלאכים

32 "לדבקה בו ביחוד נפלא, כמו שהיתה מיוחדת בו
33 ית' בתכלית היחוד" בטרם ירידה למטה.

34 וזהו בחינת ואהבת [גו'] בכל לבבך שבקריאת
35 שמע.

36 זהו גם הטעם לכך שברכת יוצר היא הכנה
37 לקריאת שמע, כי בקריאת שמע אומרים "ואהבת
38 את ה' אלקיך בכל לבבך", והפירוש הפנימי ב"בכל
39 לבבך" הוא שהאהבה והתשוקה לדבקה בו ית' היא
40 בכל פנימיות לבבו, שזהו ענין "רעותא דלבא",
41 היינו אהבה מעומק נקודת הלב; והוא ענין
42 התשובה הנ"ל - ה"צעקה" הבוקעת מעומק נקודת
43 הלב "לשוב אל ה' ממש", המתעוררת באדם
44 מחמת ההתבוננות בגודל ריחוקו מה' ("ויצעקו אל
45 ה' בצר להם").

46 וכדי להגיע לתשובה זו אומרים ברכת 'יוצר'
47 קודם קריאת שמע, בה מתבוננים בגודל עבודת
48 המלאכים, ומזה בא האדם לידי הכרה בגודל ירידת
49 נשמתו מאיגרא רמה (בחינת "ראש") עד היות "כל
50 ישעו וכל חפצו למלאות צרכי הגוף", ובמילא
51 יתמרמר לבו מאד ויגיע לידי הכנעה ושפלות
52 גדולה, ויתעורר לשוב אל ה' באמת.

53 ועל ידי כל זה יוכל לבקש אחר כך באמת
54 לאמיתו בשמונה-עשרה ברוך אתה ה', שיהיה
55 גילוי אור אינסוף ב"ה שלמעלה מהשתלשלות
56 למטה.

57 האדם מבקש דבר מסוים באמת רק אם מרגיש
58 שהדבר חסר לו מאד, ובענינו - רק כאשר האדם
59 מתבונן בגודל ריחוקו מאלקות (עד שבא לידי
60 הכנעה ושפלות) ומתעורר ברגשי אהבה להקב"ה
61 "לשוב אל ה' ממש", אזי בקשתו לגילוי אלקות
62 למטה תהי' באמת לאמיתו.

ד"ה לא הביט און ביעקב פרק ד

1 וז"ש רז"ל אין עומדים להתפלל אלא מתוך
2 כובד ראש, היינו בהתבוננו בירידה גדולה זו,
3 שהראש נשפל מאד למטה, שכיבת לעפרא,
4 וזהו כובד ראש.

5 "כובד ראש" מורה על נפילת הנשמה
6 ממדריגתה, כי הנשמה מצד עצמה היא בבחינת
7 ומדריגת "ראש" ("ישראל - לי ראש"), כנ"ל;
8 ו"כובד ראש" - היא ירידת הנשמה למטה,
9 שנעשית כדבר כבד שנופל ונשפל למטה ושוכב על
10 הארץ.

11 וזהו מצבם של ישראל בזמן הגלות, כדאיתא
12 בזהר שבזמן הגלות "רישא כפיף לארעא", היינו
13 שכנסת ישראל שנק' "ראש", "מתכופפת" ונופלת
14 עד לעפר.

15 ומזה יבא לידי הכנעה ושפלות גדולה, והיינו
16 פירוש "כובד ראש" כפשוטו.

17 הפירוש הפנימי ב"כובד ראש" (נפילת
18 ה"ראש" למטה) והפירוש הפשוט ב"כובד ראש"
19 (רגש הכנעה ושפלות) - תלויים זה בזה, כי על ידי
20 ההתבוננות ב"נפילת ראשו" (ירידת נשמתו
21 ממדריגתה) יבוא האדם לידי הכנעה ושפלות
22 גדולה.

23 ועל ידי זה יבא לבחינת ויצעקו אל ה' בצר
24 להם, להתעורר בתשובה מרעותא דליבא לשוב
25 אל ה' ממש.

26 כשאדם מכיר בגודל ירידת נשמתו ממדריגתה
27 (בחינת "ראש"), הרי הוא מתעורר בתשובה מעומק
28 הלב ("רעותא דלבא"), היינו "תשובה" - לא רק
29 במוכנה הפשוט, תשובה מעבירות שבידו, אלא
30 תשובה לפי מוכנה הפנימי - "לשוב אל ה' ממש",
31 היינו להשיב את נשמתו למדריגתה הראשונה,

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

5 א' לבד, על-דרך דוגמא גם שאינו אלא עושה מלאכה
6 ביד לחטוב עצים או לזרוק אבן משתתף בזה גם מכח
7 הרגל לפי שכח הרוחני שבחיות כולל הכל והיינו
8 מבחי' החיות הלב והמוח הכולל הכל רק שבזריקת

1 (כ) אך הענין הוא דשניהם אמת דהנה ודאי בעשי'
2 מתפשט מכח הנפש בירידה שחוקן מעצמותו
3 דוקא וכל אבר פעולתו מיוחדת ונבדלת מזולתו רק גם
4 זה אמת שעוזרים כל כחות הנפש גם בעשות פעולה

32 זה תחת זה בלי חיבור לעולם לפי שהן בבחי' נקודות
 33 עצמיים כידוע שזהו בחי' הכתרי' דכל ספי' וכמו רצון
 34 עצמי של חסד אין לו חיבור לעולם עם רצון עצמי של
 35 דין כו' רק בזה יש בהם התכללות מכל העצמות ממש
 36 במה שיש בכל חלק פרטי מן העצם כל העצמות כנ"ל
 37 וראי' ממסירת נפש במדות הניצוח או האהבה בכללות
 38 הנפש כנ"ל וזה עם זה בלתי מתחברים אם כן מס"נ
 39 באהבה לאו"נ כנפשו ומסיר' נפש להרוג שונאו המה
 40 מעצם אחד והפכיו' מן הקצה כו' וכמו שכלתה נפשו
 41 ממש באהב' לבנו יחידו וכהאי גוונא כך תכל' נפשו
 42 לשחתה להנך' משונאו כו' הרי יש להן ממש מקור
 43 אחד בעצמות ושם הן הפכיו' דנפשו עצמית קצה
 44 בשונא כו' וכמו כן בחי' עונג וצער הנוגע בעצמות
 45 הנפש כמו ליהרג ולחיות כו' דכמו שחפץ בכל עצמותו
 46 לחיות כך אינו חפץ בכל נקוד' עצמותו ליהרג כו'
 47 ויובן מזה עכ"פ ההפרש בין נייחא תתאה דמלאכה
 48 שהן מירידות הכחות שנקרא התכללות אין לזה ערך
 49 לגבי נייחא עצמית שהוא בא שלא מירידה והתפשטות
 50 רק בחי' נקודות ועצמיות הרצון כלולים בעצמות
 51 הנקרא נחת רוח שית' אך הנה באצי' דתיקון יש
 52 התכללות דאור החסד בכלי הגבורה כו' ובמרכבה דפני
 53 אריה כו' לא ישנו תפקידם מפני ששרשם בתוהו כמו
 54 שכתוב במקום אחר א"א לומר בששת ימי בראשית
 55 דכל יומא בעבידת' שהוא בא בבחי' התיקון ויהי'
 56 פעולתו נבדל' בתכלית כפני אריה כו' וכמו למטה
 57 הארי' מן השור טבעו נבדל כמו שכתוב למינהו כו'
 58 אם לא שמאמרות דקודם מאמר נעשה אדם היה מבחי'
 59 התוהו דוקא ולכך כל יום נבדל מחבירו ולפי מה
 60 שכתוב במקום אחר דגם המרכבה כלילן דא בדא כו'
 61 וכמו שכתוב בפני אדם לארבעתן הרי זה כמו באצי'
 62 דאור החסד בכלי הגבורה כו' וד"ל:

הקדמת שער התשובה

1 אבן כלי המוח מצומצם יותר ובעסק ציור או כתיבת
 2 שכל בא בגלוי יותר כמו שכתוב במקום אחר ואע"פ
 3 שיש במלאכה פרטי' התכללות הכל אבל הוא בהעלם
 4 בהתלבשות אבל הגילוי הוא רק מפעולת אותו האבר
 5 המיוחד שביד או ברגל ואי אפשר שיחליפו פעולתם
 6 כידוע אמנם הנה בשעה שהוא נח מן המלאכה שכל
 7 כחות נפשו חוזרים אליו (בל"א ער קומט צו זיך כו')
 8 שנק' השבת הנפש בכלל הגם ששבת רק ממלאכת
 9 פעול' מיוחדת לבד הרי זה הנק' בחי' התכללות
 10 אמיתית כמו שהנפש היא בעצם שלמעלה מבחי'
 11 התחלקות כחות ואברים כו' ואעפ"כ נק' נייחא תתאה
 12 דהיינו מפני שבא בחי' התכללו' זאת ע"י בחי' אור
 13 חוזר לעצמותו שהוא כח העולה מהתפשטות וירידה
 14 שבמלאכה עכ"פ אלא שנעשה אח"כ נייחא דרוחא
 15 בעצם כו' משא"כ בחי' נייחא עצמית היינו שלא בא
 16 המנוחה מן השביתה כלל כמה שית'. והדוגמא מכ"ז
 17 יובן בו' ימי בראשית שנקרא פעולה ועשיה כנ"ל הרי
 18 כל יומי בעבידתיה באופן מיוחד אם בחסד או בגבורה
 19 כנ"ל ומכל-מקום יש בכל פעולה מיוחדת עזר מכל
 20 העשר ספירות פרטים (והגם שכל ספירה כלולה מי'
 21 וי' מי' הנה לבד זה יש בכל ספירה מכל פרטי' המדות
 22 זולתה) לפי שכולל הכל הוא בחי' הרצון והחכמה
 23 וכמו שכתוב כולם בחכמ' עשית וכידוע דבראשית
 24 מאמר כללי ובא גם בפרטי פרטי' כמשל הזריקה
 25 וכהאי גוונא אך הוא בהעלם ולא בגילוי ואדרבה
 26 בגילוי בא כל פעולה מיוחדת ונבדלת מזולתה (אמנם
 27 זהו בחי' התיקון דאדם דוקא שכל אחד מיוחד בפני
 28 עצמו ומתכללי' וע"ז הן מצד העצם של כל ספי'
 29 שכלולה מהכל והן בעשי' ומלאכה וגם בטרדת שכל
 30 כלול מעשי' שבשכל כמו שבעשי' כלול משכל
 31 שבעשיה בהעלם כו'. אבל בחי' התוהו ענפין מתפרדין

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

8 ויהי האדם לנפש חי' ות"א לרוח ממללא הרי שכת
 9 הדבור הוא בבחי' חי' שלמעלה מנר"ג, והראי' מן אלם
 10 שאף שיש לו כל הה' מוצאות מ"מ אינו מדבר, והיינו
 11 לפי שאין לו כח הדבור, ולכן ארז"ל חרש שאינו שומע
 12 ואינו מדבר פטור מכל המצוות, ועוד ראי' שהרי א"צ
 13 לחשוב בעת דיבורו איך להניע המוצאות, מכ"ז ראי'
 14 שעיקר הדיבור הוא מעצמות הנפש, וכמו"כ למעלה יש

1 **ובזה** יובן מה דאיתא שנשמות ישראל חקוקות תחת
 2 כה"כ, ועוד איתא במדרש איקונין של יעקב
 3 בכסא הכבוד ויעקב הוא כללות הנשמות, והענין
 4 דבבחי' אותיות הנ"ל יש ב' בחי' עד"מ בנפש יש בחי'
 5 האותיות המתגלות בה' מוצאות הנפש אחת"ע מהגרונ
 6 בומ"ף מהשפתים אמנם זהו רק כמ"ש בס"י וקבען
 7 בפה, אבל שרשן ומקורן הוא בעצמות הנפש וכמ"ש

18 פ' חקוקות תחת כה"כ, כי פ' כסא הוא כ"ס א' שהוא
19 בחי' לבוש לבחי' אלופו של עולם, כי הדיבור הוא
20 לבוש החיצון, והמחשבה היא לבוש פנימי, וכבוד קאי
21 על בחי' ל"ב נתיבות חכמה, וכסא הוא בחי' בינה
22 אימא מקנא בכורסייא, בחי' בינה הוא הלבוש לבחי'
23 חכ' ואלופו של עולם, ושם חקוקות נש"י. אמנם אפי'
24 בחי' זו נק' רק בשם עומדים, לפי שכ"ז הוא רק בחי'
25 אותיות, וזהו מ"ש ומותר האדם מן הבהמה אין כי הכל
26 הבל, והפי' כי בהמה קאי על מלאכים פני ארי' פני
27 שור, וחי' בכלל בהמה, ונק' שם ב"ן בלשון הקבלה,
28 ואדם קאי על נשמות כי אדם בגימ' שם מ"ה בלה"ק,
29 וע"ז אמר כי הכל הבל, מכיון שכל התהוותן היא רק
30 מבחי' אותיות, ומקור האותיות הוא רק בחי' הבל
31 והארה חיצונית, כי כמו שמקור אותיות הדיבור הוא
32 הבל הלב, כמו"כ יש הבלים דקים שהם מקורים
33 לאותיות המח', ועיקר כוונת ירידת הנשמה בגוף ונה"ב
34 הוא כדי להיות בחי' מהלכים כו'.

כה אמר ה' צבאות אם בדרכי תלך

בע"ה, שבת בהעלותך תרס"ז

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

5 הי' צריך ג"כ לתשו' מפני שלא ביקש רחמים על דורו,
6 וזהו שנק' המים רבים בשם מי נח ולכאורה הלא הי'
7 צדיק אלא מפני שהי' צריך ג"כ לתשובה. וזהו
8 מטהרתך כמו תטהרו.

עשה לך תיבת

בס"ד פ' נח תרל"ב

1 וזהו מה שאמרו מה הקן מטהר את המצורע, כי פ'
2 מטהר אין הפי' כמו טהורה היא אלא כמו
3 תטהרו, כי מוציא שם רע פגם בכל התורה וצריך
4 להמשיך מלמעלה משם ה', כן תיבתך מטהרתך כי נח

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

9 בפרק זה ממשיך ואומר הרבי נ"ע, שענין זה יובן יותר
10 כשנבין כיצד היא ההתלבשות ותפיסא של הכוחות
11 הרוחניים עצמם אחד בשני.
12 ובמו בהתלבשות השכל בבח' התנועה, דהרי בזריקה
13 שהיא פעולה גשמית שהיא מבח' התנועה הרוחני שביד
14 יש בזה התלבשות של כח רוחני עליון יותר, והוא כח
15 השכל שצריך לבוין במוחו ומחשבתו איך לזרוק ושתניע
16 למקום שרוצה לזרוק והיינו שתהיה הזריקה מכוונת,

1 פרק נד.
2 תוכן הפרק: אופן התלבשות השכל בכוחות הפנימיים,
3 טרדת המשפיע בשעת השפעת שכל והשינוי בהשפעה
4 עצמה.
5 ויובן זה יותר מענין ההתלבשות בכוחות הרוחניים, -
6 בפרק הקודם הוסבר, מהי מהות 'השפעת שפע' שיש
7 בזה תפיסה והתלבשות, וביאר זאת בדוגמא של
8 התלבשות כח רוחני בפעולה גשמית כמו זריקה וציוור.

39 ואף שגם כח הגבול של הבורא הוא אין סופי, בכל זאת
40 מציאותו בעולמות היא באופן של העלם.
41 ובנמרא דחגיגה¹⁰⁶ איתא (מובא) בעשרה דברים ברא
42 הקדוש־ברוך־הוא את עולמו בחכמה ובתבונה ובדעת (-)
43 מוחין) בכח ובנערה (- מידות) כו', - עשרה דברים אלו
44 הם עשר הספירות, דהעשרה דברים כולם הוא שבאים
45 מבחינת התלבשות כו' כלומר, בעולם ניכרים כל אותם
46 כוחות שבהם ברא ה' את עולמו.
47 ויש בזה חילוקי מדרגות נבדלים דעם היות דכללות
48 ההתהוות היא מעשרה דברים הנזכרים לעיל, וכל נברא
49 כולל בתוכו את כל אותם כוחות, מכל־מקום יש נבראים
50 שעיקרם הוא מבחינת חכמה בינה דעת, כוחות השכל,
51 ויש שעיקרם הוא מבחינת המדות שזהו ענין שהעולם
52 נברא גם בכח ובנערה כו',
53 ולפי אופן בזה הוא ההפך בהתלבשות ותפיסא שהוא
54 ענין ההתגלות הן מצד הפועל והן בהנפעל כו' כלומר,
55 נברא שעיקרו מבחינת חב"ד, הם ניכרים ומתגלים בו
56 יותר, הן מצד שהכח מתלבש בו יותר והן מצד שהוא
57 מכירו ומרגישו יותר.
58 ומבואר במקום אחר משל על זה - כדי להמחיש כיצד
59 ייתכנו שני דברים שווים שבכל אחד מהם מורגש
60 ומתגלה ענין אחר: כמו אחד המצווה לזולתו לעשות
61 דבר הרי זה - הציווי - בקול ודבור, וכן כשמדבר דברי
62 אהבה או דברי שכל הרי זה גם כן בקול ודבור,
63 ולמרות שההבטאות של שניהם היא על־ידי דיבור, הם
64 אינם דומים כלל זה לזה, דהציווי הרי אין המשפיע
65 נתפס בבחיתו כל כך בזה וכן המקבל אינו נתפס בזה
66 רק לשמוע הציווי, הקשר ביניהם הוא חיצוני, הוא
67 מצווה והוא שומע את הציווי, אך שניהם אינם נתפסים
68 בפנימיותם - רגשית או שכלית - בדברי המצווה.
69 ולעומת זאת, כשמדבר דברי אהבה הרי המשפיע נתפס
70 בזה במדותיו שבאים בהתגלות, וכלשון הפסוק¹⁰⁷
71 "נפשי יצאה בדבורו" - שיש התלבשות פנימית מהנפש
72 בדברי האהבה, וכן המקבל נתפס בזה בהרגש שבו
73 דברי האהבה אינם נשארים בחיצוניות, אלא פועלים
74 בפנימיות נפשו של השומע שנרגש בו כח המשפיע
75 ומתקרב אליו על־ידיהו,
76 וביותר ניכר הוא - ענין זה - בהבדל בין דיבור של ציווי

1 שכל זה הוא השפעת השכל בכח התנועה. וכן במלאכת
2 הציור על־דרך־משל יש התלבשות השכל, למרות
3 שפעולת הציור עצמה היא מכח התנועה שביד, בתוך
4 כח התנועה מלוכש גם כח השכל, איך לצייר וכו'.
5 הרי אינו דומה התלבשות השכל שבציור להתלבשות
6 השכל שבזריקה, למרות שבשניהם מלוכש כח השכל,
7 הרי ודאי שזה באופנים שונים לגמרי, דלהיות שהזריקה
8 זהו כח היותר תחתון שבתנועה לא יש (אין) בזה
9 התגלות השכל כל כך ואינו בהרגש פנימי בכח התנועה,
10 ועל כן כשמרגיל את עצמו בזריקה אינו צריך לכיוון איך
11 לזרוק, לאחר שהרגיל את עצמו פעמים רבות בזריקה
12 וידו נעשתה מאומנת בדבר, כבר אינו צריך לחשוב
13 ולכוון בשכלו כיצד לזרוק, כיון שאין זו מלאכה
14 מסובכת כל כך הדורשת התרכזות שכלית עיונית ולכן
15 קל להרגיל ולאמן בזה את היד שתוכל לזרוק מעצמה.
16 ובאמת גם אז לאחר שאימן את ידו ואינו צריך לכוון
17 בזריקה יש בזה התלבשות השכל רק שהוא כהעלם
18 בתכלית, ואינו נרגש בפעולת הזריקה. ולעומת זאת,
19 במלאכת הציור יש בזה התלבשות והתגלות השכל יותר
20 ובבחינת הרגש פנימי יותר, כיון שהיא מורכבת יותר
21 ודורשת התרכזות והתלבשות שכלית ביותר ובכל פעם
22 ופעם צריך להיות בזה התלבשות השכל כו'. ולא שייך
23 לומר שהיד כבר רגילה ומאומנת לצייר מעצמה ללא
24 התלבשות השכל.
25 והדוגמא למעלה כדאיתא בספר הבהיר¹⁰⁵ בתיאור
26 בריאת הארץ על־ידי הקדוש־ברוך־הוא: נמל צרורות
27 וזרקן ומהם נעשה הארץ, - תיאור הבריאה באופן של
28 זריקה מבטא ענין של ריחוק והעלם, כמו שהזריקה היא
29 הכח התחתון והנמוך בנפש, והתגלות הנפש בה מועטת.
30 ובתוך הבריאה עצמה, מציאות הארץ הגשמית, שבה
31 האלקות מסתתרת ביותר, מבטא ביותר את כח הגבול
32 של הבורא - ליצור גבול גשמי, ולכן הדימוי של 'זריקה'
33 הוא דוקא בבריאת הארץ.
34 וידוע שזהו בחינת כח הגבול שבאין־סוף שבחינת
35 התלבשות בעולמות רק שהוא כהעלם כו', הכח
36 המתגלה בבריאה הוא כח הגבול של הבורא, כח
37 המבטא את כוחו של הבורא להגביל (בשונה מהאור
38 שעניינו הוא לגלות ולהאיר), והוא שרש ענין הכלים.

בחכמה יסד ארץ כגון שמים בתבונה בדעת דכתיב בדעתו תהומות נבקעו
בכח וגבורה דכתיב מכין הרים בכח נאזר בגבורה בגערה דכתיב עמודי
שמים ירופפו ויתמהו מגערתו בצדק ומשפט דכתיב צדק ומשפט מכון
כסאך בחסד ורחמים דכתיב זכר רחמיה ה' וחסדיך כי מעולם המה.

105) כעין זה בפרקי דרבי אלעזר פרק ג, ושמות רבה פרשה

יג.

106) יב, א. וזה הלשון שם: אמר רב זוטרא בר טוביא אמר רב
בעשרה דברים נברא העולם בחכמה ובתבונה ובדעת ובכח ובגבורה
ובגבורה בצדק ובמשפט בחסד וברחמים בחכמה ובתבונה דכתיב ה'

20 הבאים באופן של התלבשות בנבראים, ובכוחות הבאים
21 בהתלבשות יש חילוקים שונים באופן התלבשותם
22 (בשונה מאור המקיף המתייחס לכולם בשווה) ויש בזה
23 חילוקים בנבראים מאיזה מדריגה עיקר מקורם
24 והתהוותם דלפי אופן בזה - לפי המדריגה שמשם עיקר
25 מקורם והתהוותם הוא ההתלבשות והתנגלות בו, -
26 נבראים שהתהוו ממדריגות נעלות יותר (כמו המוחין),
27 הרי כוחות אלו מלוכשים וניכרים בהם, ואילו נבראים
28 שנתהוו ממדריגות נמוכות יותר, פחות ניכר בהם
29 הכוחות המתלבשים, אך כללות כח התנועה הוא כח
30 אחרון שבנפש - ובספירות, הוא כנגד ספירת המלכות
31 שהיא הספירה האחרונה.
32 עד כאן ביאר הרבי נ"ע את ענין התלבשות השכל בכח
33 נמוך ממנו, שזה באופן של פעולה והתלבשות. בשורות
34 הבאות מסביר שגם בהשפעת שכל מאחד לשני - למרות
35 שזו השפעה רוחנית בלבד לכאורה - יש השפעה
36 ממשית באופן של התלבשות והתעסקות, למרות
37 שההשפעה היא באותו כח, ללא מעבר וירידה לכח
38 נמוך יותר.

שבת פרשת שופטים

1 והוראה לדיבור של השפעת שכל, שבהשפעת השכל
2 שנתפסים בזה ביותר בבחינת התלבשות והתנגלות בו.
3 והכל הוא בקול ודבור - השפעת השכל, דברי אהבה
4 וציווי, כולם נעשים על-ידי דיבור, ולמרות זאת יש
5 הבדל מהותי בין אופני דיבור אלו בו,
6 ולכן הציווי הוא בקול רם דהיינו התגברות הקול, -
7 כשאדם מצווה על חבירו משהו, הוא מרים את קולו,
8 ובהשפעת השכל אין צריך להיות בקול רם ואדרבה,
9 הרמת הקול היא היפך ענין החכמה וכדברי הפסוק¹⁰⁸:
10 דברי חכמים בנחת נשמעים בו, והיינו דשם בענין
11 הציווי העיקר הוא הקול, ובהשפעת השכל העיקר
12 הפנימי שהוא השכל בו.
13 כאן רואים, שיכולות להיות מספר פעולות הזהות
14 בכללות פעולתן (דיבור), אלא שאחד מהם הוא חיצוני
15 בלבד ולא נרגשת בו התלבשות פנימית, ובשני נרגשת
16 התלבשות פנימית.
17 ועל-דרך-זה הוא למעלה בהעשרה דברים שברא בהם
18 הקדוש-ברוך-הוא את עולמו שיהו מה שבא בבחינת
19 התלבשות, - כלומר, עשרה דברים אלו הם אותם כוחות

(108) קהלת ט, יז.

(107) שיר השירים ה, ו.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים - חלק ב

13 לאַעלא"י. ומה שאמרו "אם אין חכמה אין יראָה" היא
14 בחינת יראָה עֲלָא, שהחכמה היא כלי לָזֶה, וְהִינוּ
15 דפְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה היא הַכֵּנָה לְהַפְּנִימִיּוֹת, וְהַפְּנִימִיּוֹת היא
16 הַיִּרְאָה, שֶׁד' מַדְרָגוֹת אֵלּוּ, יִרְאֵת שְׁמִים שֶׁהיא יִרְאָה
17 תַּתָּא, וְתוֹרָה וּמִצְוֹת הַבָּאִים מִיִּרְאָה תַּתָּא, חֲכָמָה
18 שֶׁהיא פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה, וְיִרְאָה עֲלָא, הֵם ד' אוֹתִיּוֹת
19 דְּשֵׁם הָיִי, דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵי וְרַחֲמֵי וְדִחְלִיט, שֶׁהַיִּרְאָה
20 הָעֲלִיּוֹנָה היא בְּחִינַת יו"ד, וְהַקּוּצוֹ שֶׁל יו"ד הוא בְּחִינַת
21 עֲצָמוֹת אֵין-סוּף,

שבת פרשת משפטים, פרשת שקלים, תרצ"ד

1 אם אין יראה - תתאה, אין חכמה. ורק עם יראת חטא, חכמתו מתקיימת. אם אין חכמה
2 - פנימיות התורה, אין יראה - עילאה. יראת שמים - תורה ומצוות - פנימיות התורה
3 - יראה עילאה, הם ד' אותיות שם הוי'.
4 וְזֶהוּ "אם אין יראָה אין חֲכָמָה", הִינוּ בְּחִינַת יִרְאָה
5 תַּתָּא, וּבְמֵאָמֶר (אֲבוֹת פָּרָק ג) "כָּל שִׁירָאֵת חֲטָאוּ
6 קוֹדֶמֶת לְחֲכָמָתוֹ חֲכָמָתוֹ מִתְקַיֵּמַת", וּפֶרֶשׁ הָרֵב עוֹבְדֵיהָ
7 מִבְּרִטְנִיָּא: "כָּל שִׁירָאֵת חֲטָאוּ קוֹדֶמֶת לְחֲכָמָתוֹ -
8 שְׁמִקְדִּים בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ יִרְאֵת חֲטָאוּ לְחֲכָמָתוֹ, שֶׁהוא חוֹשֵׁב
9 בְּלִבּוֹ אֲלֵמֶד בְּשִׁבְלִי שֶׁאֵינָהּ יִרְאֵת חֲטָאוּ". "חֲכָמָתוֹ
10 מִתְקַיֵּמַת - שֶׁהַחֲכָמָה מְבִיאָתוֹ לְמָה שֶׁלִּבּוֹ חָפֵץ, והוא
11 נִהְיָה בֵּה". וְהִינוּ יִרְאָה תַּתָּא שֶׁהיא הַתְּחִלַּת הָעֲבוּדָה,
12 וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּב "זֶה הַשַּׁעַר לַה'", וְאִתָּא בְּזֵהר "דָּא תַּרְעָא

יד. זה השער להכנס. טו. יראה ואהבה, אהבה ויראה.

ספר השיחות - ה'ש"ת-תש"א בלה"ק

- 1 א. יומן תרס"ד. בשנת תרס"ד שהינו בקיץ במקום
2 הנופש ריינפאל, חווה של פריץ, ליד העיירה
3 האראדישץ - פלך מוהילוב.
4 ב. בעיירה האראדישץ חי אז חסיד אחד, זקן
5 מופלג, ר' יוסף בנימין הגרדי. כשבאנו לריינפאל,
6 הגיע אלינו, כעבור כמה ימים, ר' יוסף בנימין וקבע
7 לו דירה באחד הבתים בדרך העפר שבין ריינפאל
8 לבין החווה הפריצית הארפאקי, ופועליו עסקו בצמר,
9 והכינו את הסחורה לזמן הסחר.
10 ג. החסיד ר' יוסף בנימין התפאר מאד בסבו ר'
- 11 אלי' ראובן, שהיה אחד מראשוני חסידי רבינו הזקן.
12 רבנו הזקן אמר שבאלי' ראובן מאיר אור הנשמה
13 בהתגלות מסודרה.
14 ד. הרבי בחר בחסיד ר' אלי' ראובן כמלמד לבן
15 זקונו הרה"ק ר' משה. הוא למד אתו במשך עשר
16 שנים, מגיל שמונה עד תשעה עשר.
17 ה. אצל הרבי היה סדר, שכל חודש, על פי רוב
18 זה היה בערב ראש חודש, היה בוחן את הילדים במה
19 שלמדו במשך החודש. הבחינה היתה אורכת שלש
20 שעות בערך.

שביעי של פסח בסעודת הלילה, ה'ת"ש

אגרות קודש

- 7 הענינים המוטלים על אנ"ש שי, יברכם השי"ת, בגו"ר.
8 והנני ממלא את ידו בתור מנהל אגודת חסידי חב"ד
9 בארה"ב וקאנאדא למסור פ"ש וברכתי לכל ידידינו אנ"ש
10 שי, ולהביא, בעזרתו ית', מהכח אל הפועל ככל האמור
11 בספר התקנון ובהוראות וככל אשר דברנו בע"פ, ובגלל
12 זאת יברכהו השי"ת אותו ואת ביתו ואת בנותיהם יחיו
13 וימלא משאלות לבם לטובה ולברכה ויגדלו לתורה
14 חופה ומעש"ט מתוך פרנסה בריוח ומתוך קביעות עתים
15 לתורה.
16 ידידו הדו"ש ומברכו
17 יוסף יצחק.
- ב"ה, ב' אלול, תרצ"ז
פערטאלדסדארף
- ידידי הנכבד והנעלה, הרה"ג וו"ח אי"א
מוה"ר ישראל שי, מנהל אגודת
חסידי חב"ד בארה"ב וקאנאדא יע"א
- 1 שלום וברכה!
2 בזה הנני לתת לו תודתי וברכתי בעד עבודתו בשקידה
3 בהנהלת אגודת חסידי חב"ד בארה"ב וקאנאדא יע"א,
4 ותודה וברכה כפולה על אשר הרציא לפני בפרטיות
5 משלום אנ"ש וב"ב, ה' עליהם יחיו, ומהנעשה בחוגי אנ"ש
6 שי בעניני קביעות זמנים ללימוד, התועדות ותמיכות לכל

אג"ק מוהריי"צ כרץ יד

אגרות קודש

ב"ה, כ"ב אד"ש, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיי"ז אד"ש, בו כותב ההשתלשלות איך שבא לכתוב אלי.

והנה מובן אשר כל קישור של בני ישראל צריך להתבטא בהוספה בעניני תורה ומדות, וכיון
שחי עתה בדי אמות של תורה ובא בקשר עמדי. נכון וגם טוב אשר תיכף יקבע לימוד בתורת החסידות
חב"ד אשר בודאי נודע לו אודותה, כיון שנפגש עם כמה מאנשי, והם יורוהו ג"כ סדר הלימוד ואופניו,
ואין לך דבר העומד בפני הרצון, ויהי רצון מנותן התורה שיזכהו גם כן להשפיע על חבריו שגם הם יעשו
ככה וזכות הרבים מסייעתו.

בברכה לבשו"ט בכל האמור,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

פרשת פקודי

לח כא אלה פקודי המשפן משפן העדת אשר
פקד עלי פי משה עבדת הלוים ביד איתמר
בן-אהרן הכהן: כ ובצלאל בן-אורי בן-חור
למטה יהודה עשה את כל-אשר-צוה יהוה
את-משה: כ ואהו אהליאב בן-אחיסמך
למטה-דן חרש וחשב ורקם בתכלת ובארגמן
ובתולעת השני ובשש: ס (לוי) כ כל-הזהב
העשוי למלאכה בכל מלאכת הקדש ויהי |
זהב התנופה תשע ועשרים כפר ושבע מאות
ושלשים שקל בשקל הקדש: כה וכסף פקודי
העדה מאת כפר ואלף ושבע מאות וחמשה
ושבעים שקל בשקל הקדש: כו בקע לגלגלת
מחצית השקל בשקל הקדש לכל העבר
על-הפקדים מן עשרים שנה ומעלה לשש-
מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות
וחמשים: כז ויהי מאת כפר הפסף לצקת את
אדני הקדש ואת אדני הפרכת מאת אדנים
למאת הפפר כפר לאדן: כח ואת-האלף
ושבע המאות וחמשה ושבעים עשה ווים
לעמודים וצפה ראשיהם וחשק אתם:
כט וגחשת התנופה שבעים כפר ואלפים
וארבע-מאות שקל: ל ויעש פה את-אדני פתח
אהל מועד ואת מזבח הנחשת ואת-מכפר
הנחשת אשר-לו ואת כל-כלי המזבח: לא ואת
אדני החצר סביב ואת-אדני שער החצר ואת
כל-יתדת המשפן ואת-כל-יתדת החצר סביב:
לב * ומן-התכלת והארגמן ותולעת השני
עשו בגדי-שרד לשרת בקדש ויעשו את-בגדי
הקדש אשר לאהרן כאשר צוה יהוה
את-משה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוסי שיחות כרך ג עמ' 931)

משפן העדות (לח, כא)

עדות לישראל שיתר להם הקב"ה על מעשה העגל (רש"י)

היינו שהמשפן מכפר על חטא העגל ושולל אותו. ויש
לבאר, דהנה משמעות המשפן היא, שיהודי עושה מדברי
הרשות שלו 'מקדש' להקב"ה, ועבודה זו באה מהפרה
ש"אין עוד מלבדו", והעולם ומלואו אינו אלא "הארה וכת
אלקי". והפרה ואמונה זו - היא הנגוד המחלט של חטא
העגל, שכן 'עבודה זרה' אין פרושה כפירה בה' דוקא, אלא
גם המחשבה שיש 'דבר' כל שהוא מלבד ה'.

שני כ ויעש את-האפד זהב תכלת וארגמן
ותולעת שני ושש משור: ג וירקעו את-פתי
הזהב וקצץ פתילם לעשות בתוך התכלת
ובתוך הארגמן ובתוך תולעת השני ובתוך
השש מעשה חשב: ד בתפת עשולו חברת
על-שני כתיב קצותיו קרי קצותיו חבר: ה וחשב
אפדתו אשר עליו ממנו הוא כמעשהו זהב
תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משור כאשר
צוה יהוה את-משה: ס ויעשו את-אבני
השהם מסכת משבצת זהב מפתחת פתוחי
חותם על-שמות בני ישראל: ז וישם אתם על
בתפת האפד אבני זכרון לבני ישראל כאשר
צוה יהוה את-משה: פ ויעש את-החשן
מעשה חשב כמעשה אפד זהב תכלת וארגמן
ותולעת שני ושש משור: ט רבוע היה כפול
עשו את-החשן ורת ארבו וורת רחבו כפול:
י וימלאו-בו ארבעה טורי אבן טור אדם פטרה
וברקת הטור האחד: יא והטור השני נפד ספיר
ויהלם: יב והטור השלישי לשם שבו ואחלמה:
יג והטור הרביעי תרשיש שהם וישפה מוסכת
משבצת זהב במלאותם: יד והאבנים על-שמות
בני-ישראל הנה שתיים עשרה על-שמותם
פתוחי חתם איש על-שמו לשנים עשר שבט:
טו ויעשו על-החשן שרשרת גבלת מעשה עבת
זהב טהור: טז ויעשו שתי משבצת זהב ושתי
טבעת זהב ויתנו את-שתי הטבעת על-שני
קצות החשן: יז ויתנו שתי העבתות הזהב על-

שְׁתֵּי הַמִּבְעָת עַל־קִצֹּת הַחֹשֶׁן: יח וְאֵת שְׁתֵּי קִצֹּת שְׁתֵּי הָעֵבֶתֶת נָתַנוּ עַל־שְׁתֵּי הַמִּשְׁבָּצֹת וַיִּתְּנָם עַל־כַּתְּפֵת הָאָפֶד אֶל־מֹול פָּנָיו: יט וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מִבְעָת זֶהָב וַיִּשְׂמוּ עַל־שְׁנֵי קִצֹּת הַחֹשֶׁן עַל־שַׁפְּתָיו אֲשֶׁר אֶל־עֶבֶר הָאָפֶד בֵּיתָה: כ וַיַּעֲשׂוּ שְׁתֵּי מִבְעָת זֶהָב וַיִּתְּנָם עַל־שְׁתֵּי כַתְּפֵת הָאָפֶד מִלְמַטָּה מִמֹּול פָּנָיו לַעֲמֹת מַחְבְּרָתוֹ מִמַּעַל לְחֹשֶׁב הָאָפֶד: כא וַיִּרְכְּסוּ אֶת־הַחֹשֶׁן מִמִּבְעָתָיו אֶל־מִבְעָת הָאָפֶד בַּפִּתִּיל תְּכֵלֶת לְהִיֵּת עַל־חֹשֶׁב הָאָפֶד וְלֹא־יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאָפֶד כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשנ"ח כרך א עמ' 314)

וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאָפֶד (לט, כא)

הָאָפֶד — ש"חוגר אותו מאחוריו .. ומגיע עד עקביו", שִׁיף לַחֲלָק הָכִי נִמּוּךְ וְהָכִי חִיצוֹנִי שֶׁבָּאֲדָם. וְאֵלּוּ הַחֹשֶׁן — ש"תלוי . . על לבו מלפניו", שִׁיף לַחֲלָק הָכִי נִעְלָה וְהָכִי פְּנִימִי שָׁבוּ ("מלפניו" גם מלשון פנימיות, פנימיות הלב). זֶהוּ וְלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאָפֶד — גַּם הַדְּבָרִים הָכִי נִמּוּכִים וְהָכִי חִיצוֹנִי שֶׁבָּאֲדָם צָרִיכִים לְהִיֵּת מַחְבְּרִים לַדְּבָרִים הָכִי נִעְלִים וְהָכִי פְּנִימִי שָׁבוּ.

שְׁלִישִׁי כב וַיַּעֲשׂוּ אֶת־מַעִיל הָאָפֶד מַעֲשֵׂה אָרָג כָּלִיל תְּכֵלֶת: כג וּפִי־הַמַּעִיל בְּתוֹכוֹ כְּפִי תַחְרָא שִׁפְהָ לְפָיו סָבִיב לֹא יִקְרַע: כד וַיַּעֲשׂוּ עַל־שׁוּלֵי הַמַּעִיל רִמּוֹנֵי תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מִשּׁוּר: כה וַיַּעֲשׂוּ פַעֲמֹנֵי זֶהָב טָהוֹר וַיִּתְּנוּ אֶת־הַפַּעֲמֹנִים בְּתוֹךְ הָרִמּוֹנִים עַל־שׁוּלֵי הַמַּעִיל סָבִיב בְּתוֹךְ הָרִמּוֹנִים: כו פַּעֲמָן וְרִמֹּן פַּעֲמָן וְרִמֹּן עַל־שׁוּלֵי הַמַּעִיל סָבִיב לְשֶׁרֶת כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: כז וַיַּעֲשׂוּ אֶת־הַכֶּתֶּנֶת שֶׁשׁ מַעֲשֵׂה אָרָג לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו: כח וְאֵת הַמִּצְנֶפֶת שֶׁשׁ וְאֵת הַמִּגְבָּעֹת שֶׁשׁ וְאֶת־מִכְנָסֵי הַבֵּד שֶׁשׁ מִשּׁוּר: כט וְאֶת־הָאֲבֵנֹת שֶׁשׁ מִשּׁוּר וְתְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי מַעֲשֵׂה רֶקֶם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס וַיַּעֲשׂוּ אֶת־צִיץ נֹזֶר־הַקֹּדֶשׁ

זֶהָב טָהוֹר וַיִּכְתְּבוּ עָלָיו מִכְתָּב פִּתּוּחֵי חוֹתָם קֹדֶשׁ לַיהוָה: לא וַיִּתְּנוּ עָלָיו פִּתִּיל תְּכֵלֶת לְתֵת עַל־הַמִּצְנֶפֶת מִלְמַעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס וְתִכְלֹל כָּל־עֲבֹדַת מִשְׁכָּן אֹהֶל מוֹעֵד וַיַּעֲשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֶשְׂרִי: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לו עמ' 159)

וְאֵת הָאֲבֵנֹת שֶׁשׁ מִשּׁוּר וְתְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי (לט, כט)

צָמֵר (תְּכֵלֶת אֲרָגָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי) וּפִשְׁתָּן (שֶׁשׁ) הֵם חֲסֵד וְגִבּוּרָה, שְׁנֵי הַפָּכִים, וְלָכֵן אֵין חֲבוּרָן עוֹלָה יָפֵה. אָבֵל בְּמִקּוֹם שֶׁל גְּלוּי אֹדֶר נִעְלָה אָפֶשֶׁר לַחֲבֵר אוֹתָם, כִּי שְׁנֵיהֶם מִתְבַּשְּׁלִים בְּפָנֵי הָאֹדֶר, וְכֵמוּ בְּטוֹל שְׂרֵי הַמֶּלֶךְ בְּשַׁעֲמֻדִים לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ. וְלָכֵן בְּמִקְדָּשׁ, שֶׁשׁ הָאִיר אֹדֶר נִעְלָה, אֵין אֲסוּר שְׁעִטָּה. וְזֶה הָיָה בְּאֲבֵנֹת דֹּקָא, שְׁעִטָּה "הַכּוֹן לְקִרְאָת אֱלֹקִיךָ יִשְׂרָאֵל", הַתְּכֵנָה לַעֲמֹד לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ.

רְבִיעִי זב וַיָּבִיאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן אֶל־מֹשֶׁה אֶת־הָאֹהֶל וְאֶת־כָּל־כְּלָיו קְרָסָיו קְרָשָׁיו כְּתִיב בְּרִיחוֹ קְרִי בְּרִיחוֹ וְעַמּוּדָיו וְאַדָּנָיו: זא וְאֶת־מִכְסֵּה עוֹרֹת הָאֵילָם הַמֵּאֲדָמִים וְאֶת־מִכְסֵּה עֹרֹת הַתְּחָשִׁים וְאֵת פֶּרֶכֶת הַמָּסָךְ: זב אֶת־אֲרוֹן הָעֵדֻת וְאֶת־בִּדְיוֹ וְאֵת הַכַּפֹּרֶת: זג אֶת־הַשֻּׁלְחָן אֶת־כָּל־כְּלָיו וְאֵת לֶחֶם הַפָּנִים: זד אֶת־הַמִּנְחָה הַטְּהוֹרָה אֶת־גִּרְתָּיהָ גֵרֶת הַמַּעֲרֵכָה וְאֶת־כָּל־כְּלִיהָ וְאֵת שֶׁמֶן הַמָּאֹר: זה וְאֵת מִזְבַּח הַזֹּהֵב וְאֵת שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְאֵת קִמְדֵּת הַסַּפִּים וְאֵת מִסַּךְ פֶּתַח הָאֹהֶל: זח אֵת מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת וְאֶת־מִכְבַּר הַנְּחֹשֶׁת אֲשֶׁר־לֹא אֶת־בִּדְיוֹ וְאֶת־כָּל־כְּלָיו אֶת־הַכִּיֹּר וְאֶת־כַּנּוֹ: ט אֵת קַלְעֵי הַחֲצֵר אֶת־עַמּוּדֶיהָ וְאֶת־אֲדָנֶיהָ וְאֶת־הַמָּסָךְ לְשַׁעַר הַחֲצֵר אֶת־מִיתְרָיו וְיִתְדֵיהָ וְאֵת כָּל־כְּלֵי עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן לְאֹהֶל מוֹעֵד: טא אֶת־בְּגָדֵי הַשָּׂרָד לְשֶׁרֶת בְּקֹדֶשׁ אֶת־בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בְּגָדֵי בָנָיו לְכַהֵן: טב כָּל אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֶשְׂרִי בְּנֵי

בְּאֶשֶׁר מִשַּׁחַת אֶת־אֲבִיהֶם וְכַהֲנוּ לִי וְהָיְתָה
לְהִיט לָהֶם מִשַּׁחַתם לְכַהֲנַת עוֹלָם לְדֹרֹתָם:
וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ כֵּן
עָשָׂה: ׀

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 294)

והלִבִּשְׁתָּ אֶת אֶהָרֶן אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ . . וְאֵת בְּגָדָיו . . כְּתָנָת
(מ, יגיד)

עבודתו של אֶהָרֶן ביום השמיני למלואים פְּעֻלָּה אֶת
שְׁלֵמוֹת מִצִּיאוֹת הַמִּשְׁכָּן (וּשְׁכָנָתוֹ בְּתוֹכָם), וְכִפִּי שִׁכְתָּב
רש"י (שמיני ט, כג) שֶׁעַל־יָדֵי קֶרְבָּנוֹתָיו וְעִבּוּדָתוֹ נִפְעֵלָה
הַשְׂרָאָת הַשְּׂכִינָה. וְיֵשׁ לוֹמַר, שֶׁלִּכְנֵן הָיָה צָרִיךְ לְהִיּוֹת כָּל
הַקְּנָה לְעִבּוּדָה זוֹ, הֵיכָנָה הַלְבִּשְׁתָּ כָּל "בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ" (לא רק
הַכְּתָנֹת), עַל־יָדֵי מֹשֶׁה, כִּי הוּא זֶה שֶׁעוֹשֶׂה אֶת הַמִּשְׁכָּן (רֹאה
רש"י לְעִיל לט, לג: וּמֹשֶׁה הַעֲמִידוֹ).

שְׁשִׁי וַיְהִי בַּחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בִּשְׁנֵה הַשְּׁנִית בְּאַחַד
לַחֹדֶשׁ הוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן: ׀ וַיָּקָם מֹשֶׁה אֶת־
הַמִּשְׁכָּן וַיִּתֵּן אֶת־אֲדָנָיו וַיֵּשֶׁם אֶת־קִרְשָׁיו וַיִּתֵּן
אֶת־בְּרִיחָיו וַיָּקָם אֶת־עֲמֻדָּיו: ׀ וַיִּפְרֹשׂ אֶת־
הָאֹהֶל עַל־הַמִּשְׁכָּן וַיֵּשֶׁם אֶת־מִכְסֵּה הָאֹהֶל
עָלָיו מִלְמַעְלָה בְּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ׀
וַיִּקָּח וַיִּתֵּן אֶת־הָעֵדֻת אֶל־הָאָרֶץ וַיֵּשֶׁם אֶת־
הַבָּדִים עַל־הָאָרֶץ וַיִּתֵּן אֶת־הַכִּפְּתָר עַל־הָאָרֶץ
מִלְמַעְלָה: ׀ וַיָּבֵא אֶת־הָאָרֶץ אֶל־הַמִּשְׁכָּן וַיֵּשֶׁם
אֶת פְּרֻכַת הַמִּסְכָּד וַיִּסְדֵּךְ עַל אֲרוֹן הָעֵדוּת בְּאֶשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶ�ה: ׀ וַיִּתֵּן אֶת־הַשְּׁלֶחָן
בְּאֹהֶל מוֹעֵד עַל יָרֵךְ הַמִּשְׁכָּן צִפְנָה מִחוּץ
לַפְּרֻכָּת: ׀ וַיַּעֲרֹךְ עָלָיו עֵרֹךְ לֶחֶם לִפְנֵי יְהוָה
בְּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶ׈ה: ׀ וַיֵּשֶׁם
אֶת־הַמִּנְחָה בְּאֹהֶל מוֹעֵד נֹכַח הַשְּׁלֶחָן עַל יָרֵךְ
הַמִּשְׁכָּן נֹגֶבָה: ׀ וַיַּעַל הַנֹּת לִפְנֵי יְהוָה בְּאֶשֶׁר
צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ׀ וַיֵּשֶׁם אֶת־מִזְבֵּחַ
הַזֹּהֵב בְּאֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי הַפְּרֻכָּת: ׀ וַיִּקְטֹּר
עָלָיו קֹטֶרֶת סָמִים בְּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה: ׀

יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הָעִבְדָּה: ׀ וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־
הַמְּלָאכָה וְהִנֵּה עָשׂוֹ אֹתָהּ בְּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה כֵּן
עָשׂוֹ וַיְבָרֶךְ אֹתָם מֹשֶׁה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך יא עמ' 183)

וַיָּבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה (לט, לג)

נִרְאָה בְּמִקְוֵמוֹ, וְהוּא נִזְקָף וְקָם מֵאֲלִיו (רש"י)

יֵשׁ לִשְׁאֹל, מַדּוּעַ הֵיטָה הַקָּמַת הַמִּשְׁכָּן בְּדֶרֶךְ זוֹ. וְיֵשׁ
לוֹמַר, דִּהְיָה בְּמִשְׁךְ שְׂבַעַת יָמֵי הַמְּלָאכָה נִעְשְׂתָה עִבּוּדַת
הַמִּשְׁכָּן מִכַּחַם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּדֶרֶךְ 'אַתְּעֲרוּתָא דְלִמְתָּא'.
וְאִף שֶׁבְּעִבּוּדָה זוֹ יֵשׁ חִיבוּת מִיחֻדָּת, אֵין בְּכַחַה לְהִבִּיא אֶת
הַשְׂרָאָת הַשְּׂכִינָה לְעוֹלָם; לִזֶּה יֵשׁ צָרֵךְ בְּפֻעֻלָּה הַבָּאָה מִכַּחוּ
שֶׁל הַקָּבָ"ה, בְּדֶרֶךְ 'אַתְּעֲרוּתָא דְלַעֲיָלָא'.

חֲמִישִׁי כו ׀ וַיְבָרֶךְ יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:
בַּיּוֹם־הַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ תָּקִים
אֶת־מִשְׁכָּן אֹהֶל מוֹעֵד: ׀ וַיִּשְׁמַת שֵׁם אֶת אֲרוֹן
הָעֵדוּת וּסְפַת עַל־הָאָרֶץ אֶת־הַפְּרֻכָּת: ׀ וְהִבְאֵתָ
אֶת־הַשְּׁלֶחָן וְעִרְכָתָ אֶת־עֲרֻכּוֹ וְהִבְאֵתָ אֶת־
הַמִּנְחָה וְהַעֲלִיתָ אֶת־נִרְתִּיהָ: ׀ וְנִתְּתָהּ אֶת־מִזְבֵּחַ
הַזֹּהֵב לְקֹטֶרֶת לִפְנֵי אֲרוֹן הָעֵדֻת וַיִּשְׁמַתָּ אֶת־
מִסְכָּד הַפֶּתַח לַמִּשְׁכָּן: ׀ וְנִתְּתָהּ אֶת מִזְבֵּחַ הָעֹלָה
לִפְנֵי פֶתַח מִשְׁכָּן אֹהֶל־מוֹעֵד: ׀ וְנִתְּתָה אֶת־הַכִּפֹּר
בֵּין־אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנִתְּתָה שֵׁם מִים:
׀ וַיִּשְׁמַתָּ אֶת־הַחֹצֵר סָבִיב וְנִתְּתָה אֶת־מִסְכָּד שַׁעַר
הַחֹצֵר: ׀ וְלִקְחָתָ אֶת־שֵׁמוֹן הַמִּשְׁחָה וּמִשַּׁחַתָּ
אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־אֲשֶׁר־בּוֹ וְקִדְשָׁתָ אֹתוֹ
וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וְהָיָה קֹדֶשׁ: ׀ וּמִשַּׁחַתָּ אֶת־מִזְבֵּחַ
הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וְקִדְשָׁתָ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וְהָיָה
הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קִדְשִׁים: ׀ וּמִשַּׁחַתָּ אֶת־הַכִּפֹּר
וְאֶת־כְּנֹו וְקִדְשָׁתָ אֹתוֹ: ׀ וְהִקְרַבְתָּ אֶת־אֶהָרֶן
וְאֶת־בְּנָיו אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּרְחַצְתָּ אֹתָם
בַּמַּיִם: ׀ וְהַלְבַּשְׁתָּ אֶת־אֶהָרֶן אֶת בְּגָדֵי הַקֹּדֶשׁ
וּמִשַּׁחַתָּ אֹתוֹ וְקִדְשָׁתָ אֹתוֹ וְכַהֵן לִי: ׀ וְאֶת־בְּנָיו
תִּקְרִיב וְהַלְבַּשְׁתָּ אֹתָם כְּתָנֹת: ׀ וּמִשַּׁחַתָּ אֹתָם

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות כרך א עמ' 165)

ויתן את אֲדָנָיו (מ, יח)

קָרָשִׁים – רומזים לכחות הפנימיים, שְׁכָל ומדות. יריעות – רומזים לכחות המקיפים, תענוג ורצון. אֲדָנִים – רומזים לבטול, שהוא דרגה פחותה יותר מן העבודות הפורטיות האמורות, אבל הוא יסודם. ולכן היו האֲדָנִים החלק הנמוך ביותר שבמשכן, אף היו יסוד המשכן בלוי, גם של הקרשים והיריעות. ואף התחלת עבודת היום היא הודאה ובטול – "מודה אני" ו"הודוי".

שביעי כח וישם את־מסך הפתח למשכן: כח ואת מזבח העלה שם פתח משכן אהל־מועד ויעל עליו את־העלה ואת־המנחה כאשר צוה יהוה את־משה: ס וישם את־הכִּיֹּר בין־אהל מועד ובין המזבח ויתן שמה מים לרחצה: לא ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו את־ידיהם ואת־רגליהם: כב בֹּבֶאֱם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד ובקרבתם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ יִחַצְצוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: ס ויקם את־החֹצֵר סָבִיב לַמִּשְׁכָּן וּלְמִזְבֵּחַ ויתן את־מסך שער החצר ויכל משה את־המִלֻּאכָה: פ ויכם העֵנָן את־אֹהֶל מוֹעֵד וּכְבוֹד יְהוָה מָלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן: ח ולא־יכל משה לבוא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד כִּי־שָׁכַן עָלָיו הָעֲנָן וּכְבוֹד יְהוָה מָלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן: ט ובהעלות העֵנָן מעל המשכן יסעו בני ישראל בכל מסעיהם: י ואם־לא יעלה העֵנָן ולא יסעו עד־יוֹם העֲלָתוֹ: יא כִּי עָנָן יְהוָה עַל־הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וָלַיְלָה תִּהְיֶה לַיְלָה בּוֹ לְעֵינֵי כָל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מַסְעֵיהֶם:

צ"ב פסוקים, בל"י ב"ל סימן *

חזק חזק ונתחזק

◆ ◆ ◆

חצי קדיש

יתגדל ויתקדש שְׁמֵהּ רַבָּא. אמן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא כְרַעוּתָהּ וַיִּמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב מִשִּׁיחָהּ. אמן בְּחֵיכוֹן וּבְיוֹמִיכוֹן וּבְחֵי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֶגְלָא וּבְזֶמֶן קָרִיב וְאָמְרוּ אָמֵן: אמן יהא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמָא וּלְעַלְמֵי עַלְמֵיָא. יתברך: יהא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעַלְמָא וּלְעַלְמֵי עַלְמֵיָא. יתברך, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְפָּאֵר, וַיִּתְרוֹמֵם, וַיִּתְנַשֵּׂא, וַיִּתְהַדָּר, וַיִּתְעַלֶּה, וַיִּתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אמן לְעֵלָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְאָמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאָמְרוּ אָמֵן: אמן

◆ ◆ ◆

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטי שיחות כרך טז עמ' 475)

ובהעלות העֵנָן . יסעו בני ישראל (מ, לו)

בסינים פִּרְשָׁתְנוּ, העוסקת בהשראת השכינה במשכן, מספר על מסעות המשכן, היינו הסתלקות השכינה, עֵנָן ה'. ויש לבאר, דהנה תכלית המשכן היא צִשִׁית "דינה לו יתברך בתחתונים"; וכונה זו מתבצעת בעקר על־ידי־זה שהמשכן נותן כח, שגם ב'מסע הגלות' (פי המסעות רומזים לברור 'מִדְבַּר הַעַמִּים' בְּזֶמֶן הַגָּלוּת), שָׁאֵז אֵין גְּלוּי שְׂכִינָה, מְבָרְרִים אֶת הָעוֹלָם, כִּף שְׁגָם שָׁם מֵאִיר אֱלֻקוֹת.

מפטיר ויכם העֵנָן את־אֹהֶל מוֹעֵד וּכְבוֹד יְהוָה מָלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן: ח ולא־יכל משה לבוא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד כִּי־שָׁכַן עָלָיו הָעֲנָן וּכְבוֹד יְהוָה מָלֵא אֶת־הַמִּשְׁכָּן: ט ובהעלות העֵנָן מעל המשכן יסעו בני ישראל בכל מסעיהם: י ואם־לא יעלה העֵנָן ולא יסעו עד־יוֹם העֲלָתוֹ: יא כִּי עָנָן יְהוָה עַל־הַמִּשְׁכָּן יוֹמָם וָלַיְלָה תִּהְיֶה לַיְלָה בּוֹ לְעֵינֵי כָל־בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בְּכָל־מַסְעֵיהֶם:

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲזַח־חַיִּים הָיָה לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַכ־נֶעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בַּיּוֹמָהּ, בְּשִׂמְלָתָהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד. וְ חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וְנִדְּיָל תּוֹרָה וְיִאֲדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוש. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאוֹתָהּ בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדְקָ:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

עטרת מרים

נֹא וְתִשְׁלַם כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה אֶת־קִדְשֵׁי מֶה שֶׁקִּדֵּשׁ דָּוִד אָבִיו אֶת־הַכֶּסֶף וְאֶת־הַזָּהָב וְאֶת־הַכֶּלִּים נָתַן בְּאֶצְרוֹת בֵּית יְהוָה: אֹז אֲזוּ כְּאֶשֶׁר נִשְׁלַמָּה כָּל מְלָאכַת הַבְּנֵי וַיִּקְהַל שְׁלֹמֹה אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־כָּל־רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת נְשִׂאֵי הָאֲבוֹת הַנְּשִׂאִים לְכָל בְּתֵי הָאֲבוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיִּוָּשְׁלֶם לְהַעֲלוֹת אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה מֵעִיר דָּוִד הִיא צִיּוֹן שֶׁם הָעָלָהּ דָּוִד כְּשֶׁהִבִּיאוּ מִבֵּית עֹזֶבֶד אֲדָוָה: בַּיּוֹמָהּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל בִּירַח הָאֲתָנִים חֹדֶשׁ תִּשְׁרִי כְּחַג קוֹדֶם חַג הַסִּכּוֹת הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי: ג וַיָּבֵאוּ כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־הָאֲרוֹן וְלֹא הָלֹוִים, כִּי הַכֹּהֲנִים הָיוּ לְקֹדֶשׁ תְּקַדְּשִׁים: ד וַיַּעֲלוּ מִגִּבְעוֹן אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־כָּל־כֵּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בְּאֹהֶל

הפטרת פקודי לקריאה בציבור ולשמו"ת

במלכים א פרק ז

ז נֹא וְתִשְׁלַם כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה אֶת־קִדְשֵׁי מֶה שֶׁקִּדֵּשׁ דָּוִד אָבִיו אֶת־הַכֶּסֶף וְאֶת־הַזָּהָב וְאֶת־הַכֶּלִּים נָתַן בְּאֶצְרוֹת בֵּית יְהוָה: ח אֹז אֲזוּ וַיִּקְהַל שְׁלֹמֹה אֶת־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־כָּל־רָאשֵׁי הַמִּטּוֹת נְשִׂאֵי הָאֲבוֹת לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה

שי למורא

נא וַיָּבֵא שְׁלֹמֹה וְגו', כִּי אֵת כָּל הַבְּנֵי וְאֵת כָּלִיו עָשָׂה שְׁלֹמֹה מִשְׁלוֹ מִמֶּה שֶׁקִּבֵּץ הוּא. א נְשִׂאֵי הָאֲבוֹת, שֶׁהֵם הַנְּשִׂאִים. וְכָפֶל הַלְשׁוֹן לְתוֹסֶפֶת בְּאוֹר. ב בִּירַח הָאֲתָנִים, חֹדֶשׁ תִּשְׁרִי נִקְרָא "ירח האתנים", מִלְשׁוֹן אֵינִן וְחֶזֶק, עַל שֶׁם שֶׁבַח־דֵּשׁ תִּשְׁרִי הֵם הַמּוֹעֲדִים הַיּוֹתֵר חֻקִּים וּמִשְׁרִים אֵת הָאָדָם אֶל הַשְׁלֵמוֹת. כְּחַג, כְּחַג הַסִּכּוֹת. ד וְאֵת אֹהֶל מוֹעֵד, אֹהֶל מוֹעֵד שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה. וְהָיָה בְּגִבְעוֹן, וּמִשָּׁם הָעָלָהּ וְהַכְּנִיסָהּ

וַיִּוָּשְׁלֶם לְהַעֲלוֹת אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה מֵעִיר דָּוִד הִיא צִיּוֹן: ב וַיִּקְהָלוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל בִּירַח הָאֲתָנִים כְּחַג הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי: ג וַיָּבֵאוּ כָּל זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־הָאֲרוֹן: ד וַיַּעֲלוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וְאֶת־אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־כָּל־כֵּלֵי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר בְּאֹהֶל וַיַּעֲלוּ אֹתָם הַכֹּהֲנִים וְהָלֹוִים:

מועד ויעלו אותם הכהנים הארון, והלויים את אהל מועד וכליו:

שי למורא

עטרת מרים

בְּאַצְרוֹת בֵּית ה' בְּעִלְיוֹת אֲשֶׁר מְפַעֵל לְחִכָּל וּלְדָבִיר. (1) אֵל תַּחַת כְּנָפֵי הַכְּרוּבִים, כְּרוּבִים שְׁעֵשָׂה שְׁלֹמֹה עֹמְדִים עַל רִגְלֵיהֶם בַּקָּרָע, וְאֵין אֵלֹה הַכְּרוּבִים שֶׁל הַכְּפֹרֶת שְׁעַל הָאָרוֹן. (2) וַיִּסְכּוּ, מִלְשׁוֹן סִכָּד. (ח) וְלֹא יֵרָאוּ הַחוּצָה, כִּי הָיוּ רַק דּוֹחִקִים בַּפִּרְכָּת. עַד הַיּוֹם הַזֶּה,

עַד הַיּוֹם שֶׁנִּגְזַר יִאֲשִׁיחוּ הַמֶּלֶךְ אֶת הָאָרוֹן בְּמַעְרָה שְׁבֹהֶר הַבַּיִת. (יב) אָמַר לְשֹׁכֵן בְּעֶרְפֶּל, וְחִיכֵן אָמַר, "כִּי בָעֵנָן אֲרָאָה עַל הַכְּפֹרֶת" (ויקרא טז.1). (יג) בֵּית זָבַל, בֵּית קְבִיעוֹת. מִכּוֹן לְשִׁבְתָּךְ עוֹלָמִים, כִּי מַעֲכָשׁוֹ לֹא תִשָּׁרֶה הַשְּׂכִינָה בְּמָקוֹם אַחֵר. (טו) וּבִידּוֹ מֵלֵא, בִּכְחַד יְדוֹ הַשְּׁלִים דְּכָרוֹ. (יח) הַמִּיבִית כִּי

הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל־עַדַּת יִשְׂרָאֵל הַנוֹעֲדִים עָלָיו אֶת־לִפְנֵי הָאָרוֹן מְזַבְּחִים צֹאן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא־יִסְפְּרוּ וְלֹא יִמְנוּ מִרְבּוֹ: וַיָּבֵאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֶל־דְּבִיר הַבַּיִת אֶל־קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים אֶל־תַּחַת כְּנָפֵי הַכְּרוּבִים תַּחֲלָה

הַכְּרוּבִים: זֶכֶי הַכְּרוּבִים פְּרָשִׁים כְּנָפִים אֶל־מָקוֹם הָאָרוֹן וַיִּסְכּוּ הַכְּרוּבִים עַל־הָאָרוֹן וְעַל־בְּדִיו מִלְמַעְלָה: ח וַיֵּאֲרֹכוּ הַבַּדִּים וַיֵּרָאוּ רֹאשֵׁי הַבַּדִּים מִן־הַקֹּדֶשׁ עַל־פְּנֵי הַדְּבִיר וְלֹא יֵרָאוּ הַחוּצָה וַיְהִיו שֵׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה: ט אֵין בָּאָרוֹן רַק שְׁנֵי לַחֲוֹת הָאֲבָנִים אֲשֶׁר הֵנִחַ שָׁם מֹשֶׁה בְּחֶרֶב אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִצֵּרָתִים: י וַיְהִי בְצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ וַיִּהְיוּ שְׁעֵשָׂה שְׁלֹמֹה הָאָרוֹן וַיִּהְיוּ עֲשׂוּ מֵלֵא אֶת־בֵּית יְהוָה: יא וְלֹא־יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד לְשֵׁרֶת מִפְּנֵי הָעֲנָן כִּי־מֵלֵא כְבוֹד־יְהוָה אֶת־בֵּית יְהוָה: יב אֵז אָמַר שְׁלֹמֹה יְהוָה אָמַר לְשֹׁכֵן בְּעֶרְפֶּל: יג בָּנָה בְּנִיתִי בֵּית זָבַל לָךְ מִכּוֹן לְשִׁבְתָּךְ עוֹלָמִים: יד וַיִּסַּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו וַיִּבְרָךְ אֶת כָּל־קֹהֶל יִשְׂרָאֵל וְכָל־קֹהֶל יִשְׂרָאֵל עָמַד: טו וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דְּוֹד אָבִי וּבִידּוֹ מֵלֵא לֵאמֹר: טז מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא־בַחֲרַתִּי בְעִיר מִכָּל־שְׂבִטִי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת בֵּית לַהֲיוֹת שְׁמִי שָׁם וְאֶבְחַר בְּדוֹד לַהֲיוֹת עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל: יז וַיְהִי עִם־לֵבָב דְּוֹד אָבִי לְבָנוֹת בֵּית לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: יח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דְּוֹד אָבִי יַעַן אֲשֶׁר

הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וְכָל־עַדַּת יִשְׂרָאֵל הַנוֹעֲדִים עָלָיו אֶת־לִפְנֵי הָאָרוֹן מְזַבְּחִים צֹאן וּבָקָר אֲשֶׁר לֹא־יִסְפְּרוּ וְלֹא יִמְנוּ מִרְבּוֹ: וַיָּבֵאוּ הַכֹּהֲנִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית־יְהוָה אֶל־מָקוֹמוֹ אֶל־דְּבִיר הַבַּיִת אֶל־קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים אֶל־תַּחַת כְּנָפֵי הַכְּרוּבִים שְׁעֵשָׂה שְׁלֹמֹה, וְעַמְדוֹ בְּאֶרֶץ: ז כִּי הַכְּרוּבִים תַּחֲלָה פְּרָשִׁים כְּנָפִים אֶל־מָקוֹם עֹמֶדֶת הָאָרוֹן וַיִּהְיוּ הָאָרוֹן וְעַמְדוֹ הָאָרוֹן כְּנָפִים נִטּוּ וַיִּסְכּוּ הַכְּרוּבִים בֵּינָם עַל־הָאָרוֹן וְעַל־בְּדִיו מִלְמַעְלָה: ח וַיֵּאֲרֹכוּ הַבַּדִּים הַבַּדִּים וַיֵּרָאוּ רֹאשֵׁי הַבַּדִּים מִן־הַקֹּדֶשׁ עַל־פְּנֵי הַדְּבִיר בְּהוֹתָם דּוֹחִקִין וּבִלְטִין בַּפִּרְכָּת, שְׁהִיתָה מוֹל הַפֶּתַח, וְלֹא יֵרָאוּ הַחוּצָה וַיְהִיו שֵׁם בְּאֻזְתָּה הַנֶּחֱסָה וּמִצָּב עַד הַיּוֹם הַזֶּה עַד אֲשֶׁר נִגְזַר בִּימֵי יִאֲשִׁיחוּ: ט אֵין בָּאָרוֹן רַק שְׁנֵי לַחֲוֹת הָאֲבָנִים וְשְׁכָרִי לַחֲוֹת וְהַסֵּפֶר תּוֹרָה וְכָל מֹה שֶׁכָּתוּב בַּתּוֹרָה נִכְלָל בְּעֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת אֲשֶׁר הֵנִחַ שָׁם מֹשֶׁה בְּחֶרֶב אֲשֶׁר כָּרַת יְהוָה עִם־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּצֵאתָם מִצֵּרָתִים: י וַיְהִי בְצֵאת הַכֹּהֲנִים מִן־הַקֹּדֶשׁ אַחֵר שֶׁהִעֲמִידוּ שֵׁם הָאָרוֹן וַיִּהְיוּ עֲשׂוּ מֵלֵא אֶת־בֵּית יְהוָה: יא וְלֹא־יָכְלוּ הַכֹּהֲנִים לַעֲמֹד בַּחֲכִיל וַיַּעֲזֹרָה לְשֵׁרֶת מִפְּנֵי הָעֲנָן כִּי־מֵלֵא כְבוֹד־יְהוָה הוּא הָעֲנָן שֹׁכֵר אֶת־בֵּית יְהוָה: יב אֵז אָמַר שְׁלֹמֹה כְּשֶׁרָאָה הָעֲנָן אָמַר: רֹאָה אֲנִי שֶׁהַשְּׂכִינָה שׁוֹרָה בְּבֵית שְׂבִינִתִּי, כִּי יְהוָה אָמַר לְשֹׁכֵן בְּעֶרְפֶּל וְעֶרְפֶּל הוּא עַב הָעֲנָן כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (ויקרא טז.1): כִּי בָעֵנָן אֲרָאָה עַל הַכְּפֹרֶת: יג הוֹאִיל וּבָאָה הַשְּׂכִינָה אִם כֵּן בָּנָה בְּנִיתִי בֵּית זָבַל לָךְ וְלֹא הָיָה עֲמִיל בְּחִנָּם, וְהוּא יְהוָה מִכּוֹן לְשִׁבְתָּךְ עוֹלָמִים: יד וַיִּסַּב הַמֶּלֶךְ אֶת־פָּנָיו אֵל מוֹל הָעַם וַיִּבְרָךְ אֶת כָּל־קֹהֶל יִשְׂרָאֵל וְכָל־קֹהֶל יִשְׂרָאֵל עָמַד כִּי אֵין

יְשִׁיבָה בְּעוֹרָה וכו': טז וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּפִיו אֶת דְּוֹד אָבִי שִׁימָה לוֹ כֵּן שְׂכִינָה בֵּית וּבִידּוֹ הַטּוֹבָה מֵלֵא קִים אֶת דְּבָרוֹ לֵאמֹר: טז מִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא־בַחֲרַתִּי בְעִיר מִכָּל־שְׂבִטִי יִשְׂרָאֵל לְבָנוֹת בֵּה בֵּית לַהֲיוֹת שְׁמִי שָׁם וְאֶבְחַר בְּדוֹד לַהֲיוֹת עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל שְׁעַל יְדוֹ בָּאָה הַהִכָּנָה לְבַחֵר בִּירוּשָׁלַיִם לְבָנוֹת בֵּה בֵּית: יז וַיְהִי עִם־לֵבָב דְּוֹד אָבִי לְבָנוֹת בֵּית לְשֵׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיָה הָיָה נִמְנָע בִּימֵי דוֹד, כִּינן שֶׁהָיוּ לוֹ מִלְחָמוֹת רַבּוֹת: יח וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־דְּוֹד אָבִי יַעַן אֲשֶׁר הָיָה עִם־לִבְכָךְ

עטרת מרים

לִבְנוֹת בֵּית לְשִׁמְי הַטִּיבֶתָּ כִּי הָיָה עִם־לִבְבְּךָ טוֹב עֲשִׂיתָ בָּהֶן, וְלִזְכוֹת תַּחֲשֹׁב כִּי עַל יְדֵי בָּאָה הַחֲכֵנָה לְצוּת עָלֶיהָ וּלְהַכִּין הַכֹּל: יֵט רַק אֹתָהּ
לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם־בְּנֶדֶךָ הֵיכָל מַחֲלָצִיד הוֹאִי־בָנָה הַבַּיִת לְשִׁמְי דִּקְוָא: כִּי וַיִּקָּם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דִּבֶּר וַאֲקָם תַּחַת דָּוִד אָבִי
וְאֵשֶׁב | עַל־כִּפּוֹא יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר

שי למורא

הָיָה עִם לִבְבְּךָ, טוֹב עֲשִׂיתָ בָּהֶן,
וְלִזְכוֹת תַּחֲשֹׁב, כִּי עַל יְדֵי בָּאָה
הַחֲכֵנָה לְדָבָר.

הָיָה עִם־לִבְבְּךָ לִבְנוֹת בֵּית לְשִׁמְי
הַטִּיבֶתָּ כִּי הָיָה עִם־לִבְבְּךָ: יֵט רַק אֹתָהּ
לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם־בְּנֶדֶךָ הֵיכָל

מַחֲלָצִיד הוֹאִי־בָנָה הַבַּיִת לְשִׁמְי: כִּי וַיִּקָּם יְהוָה אֶת־דְּבָרוֹ אֲשֶׁר
דִּבֶּר וַאֲקָם תַּחַת דָּוִד אָבִי וְאֵשֶׁב | עַל־כִּפּוֹא יִשְׂרָאֵל כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר
יְהוָה וְאִבְנֶה הַבַּיִת לְשִׁם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: כֹּא וְאֵשֶׁם שֵׁם מָקוֹם לְאֶרֶז אֲשֶׁר־שֵׁם
בְּרִית יְהוָה אֲשֶׁר כָּרַת עִם־אֲבֹתֵינוּ בְּהוֹצִיאוֹ אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֻמָּן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׁכַל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצֶדֶק:
נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֻמָּן בְּכָל
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבֶת נָפֶשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאֵלֵיהֶו הַנָּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגִּל לִבְנוֹ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחְלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁפָּעֶתָ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֶה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יְיָ
אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשָׁה וְלִמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאַרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֲךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בָּרוּךְ
אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת פקודי בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה	שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת	
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א								ש
באר שבע (ח)	05:54	06:02	08:21	08:17	08:55	08:51	09:55	09:52	17:43	17:47	18:09	18:13	17:26	18:23
חיפה (ח)	05:54	06:02	08:20	08:16	08:54	08:50	09:55	09:51	17:44	17:49	18:08	18:12	17:18	18:22
ירושלים (ח)	05:53	06:00	08:19	08:15	08:53	08:49	09:54	09:50	17:46	17:50	18:07	18:11	17:09	18:21
תל אביב (ח)	05:55	06:02	08:21	08:17	08:55	08:51	09:56	09:52	17:43	17:48	18:09	18:13	17:27	18:23
אוסטריה, וינה (ח)	06:13	06:25	08:30	08:23	09:14	09:07	10:13	10:08	17:47	17:56	18:20	18:29	17:36	18:42
אוסטרליה, מלבורן (ק)	07:15	07:10	09:41	09:43	10:18	10:21	11:24	11:25	19:54	19:45	20:21	20:12	19:28	20:23
אוקראינה, אודסה (ח)	06:15	06:27	08:33	08:27	09:16	09:09	10:15	10:10	17:51	17:59	18:23	18:31	17:40	18:44
אוקראינה, דונייצק (ח)	05:48	06:00	08:04	07:57	08:48	08:41	09:47	09:42	17:21	17:30	17:54	18:03	17:11	18:16
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	05:59	06:11	08:15	08:08	08:59	08:52	09:58	09:53	17:32	17:41	18:05	18:14	17:21	18:27
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	06:25	06:38	08:40	08:32	09:25	09:18	10:24	10:19	17:56	18:06	18:31	18:40	17:46	18:54
אוקראינה, קייב (ח)	06:18	06:31	08:32	08:25	09:18	09:11	10:17	10:11	17:48	17:58	18:23	18:33	17:39	18:47
איטליה, מילאנו (ח)	06:41	06:52	09:00	08:53	09:41	09:35	10:41	10:36	18:20	18:28	18:49	18:57	18:08	19:09
אקוודור, קיטו (ח)	06:20	06:22	08:53	08:52	09:21	09:20	10:24	10:22	18:28	18:27	18:51	18:49	18:09	18:58
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	06:51	06:46	09:17	09:20	09:53	09:55	10:58	10:59	19:24	19:16	19:50	19:42	18:59	19:53
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	07:40	07:33	10:03	10:06	10:42	10:45	11:48	11:50	20:19	20:09	20:49	20:39	19:53	20:50
ארה"ב, בולטימור (ח)	06:22	06:31	08:45	08:40	09:22	09:17	10:22	10:18	18:05	18:11	18:33	18:39	17:52	18:51
ארה"ב, ברקלין (ח)	06:11	06:21	08:34	08:28	09:12	09:07	10:12	10:08	17:53	18:00	18:22	18:29	17:41	18:40
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	06:12	06:22	08:34	08:29	09:13	09:07	10:12	10:08	17:54	18:00	18:23	18:29	17:41	18:41
ארה"ב, דטרויט (ח)	06:48	06:58	09:10	09:04	09:49	09:43	10:49	10:44	18:29	18:36	18:59	19:06	18:17	19:17
ארה"ב, האוסטון (ח)	06:34	06:41	09:02	08:58	09:35	09:31	10:35	10:32	18:25	18:29	18:50	18:54	18:10	19:04
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	06:06	06:13	08:32	08:27	09:06	09:02	10:07	10:03	17:53	17:58	18:20	18:24	17:39	18:35
ארה"ב, מיאמי (ח)	06:33	06:39	09:02	08:58	09:33	09:30	10:34	10:31	18:26	18:29	18:50	18:53	18:10	19:03
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	06:08	06:17	08:30	08:24	09:08	09:03	10:08	10:04	17:49	17:56	18:18	18:25	17:36	18:36
ארה"ב, פיטסבורג (ח)	06:36	06:45	08:58	08:53	09:36	09:31	10:36	10:32	18:18	18:24	18:47	18:53	18:05	19:04
ארה"ב, שיקגו (ח)	06:07	06:17	08:28	08:22	09:07	09:01	10:07	10:02	17:47	17:54	18:17	18:24	17:35	18:36
בוליביה, לה-פס (ח)	06:35	06:34	09:07	09:07	09:37	09:37	10:40	10:40	18:53	18:49	19:16	19:12	18:32	19:21
בלגיה, אנטוורפן (ח)	07:02	07:16	09:16	09:08	10:03	09:55	11:01	10:56	18:32	18:43	19:08	19:18	18:23	19:32
בלגיה, בריסל (ח)	07:02	07:15	09:16	09:09	10:03	09:56	11:01	10:56	18:33	18:43	19:08	19:18	18:23	19:32
ברזיל, סאן פאולו (ח)	06:07	06:05	08:38	08:38	09:09	09:10	10:13	10:13	18:35	18:29	18:55	18:49	18:12	18:58
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	05:56	05:53	08:26	08:27	08:57	08:58	10:01	10:01	18:18	18:13	18:42	18:37	17:56	18:46
בריטניה, לונדון (ח)	06:20	06:34	08:34	08:26	09:21	09:13	10:19	10:14	17:52	18:02	18:26	18:36	17:45	18:50
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	06:30	06:44	08:41	08:33	09:30	09:22	10:28	10:23	17:57	18:08	18:34	18:45	17:51	19:00
גרמניה, ברלין (ח)	06:27	06:41	08:39	08:31	09:28	09:20	10:26	10:20	17:57	18:07	18:32	18:42	17:48	18:57
גרמניה, פרנקפורט (ח)	06:45	06:58	09:00	08:52	09:45	09:38	10:44	10:39	18:16	18:26	18:51	19:00	18:06	19:14
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	06:07	06:04	08:37	08:38	09:09	09:10	10:13	10:13	18:39	18:33	18:57	18:51	18:16	19:01
הודו, מומבאי (ח)	06:49	06:54	09:20	09:17	09:50	09:47	10:51	10:49	18:46	18:47	19:09	19:11	18:29	19:20
הודו, פונה (ח)	06:45	06:50	09:16	09:13	09:46	09:43	10:47	10:45	18:42	18:44	19:05	19:07	18:25	19:16
הונגריה, בודפשט (ח)	06:02	06:14	08:19	08:13	09:03	08:56	10:01	09:57	17:36	17:45	18:09	18:18	17:26	18:31
טורקיה, איסטנבול (ח)	06:17	06:26	08:39	08:33	09:17	09:11	10:17	10:12	17:57	18:04	18:27	18:33	17:45	18:45
יוון, אתונה (ח)	06:40	06:49	09:04	08:59	09:41	09:36	10:41	10:37	18:24	18:30	18:52	18:58	18:11	19:09
מולדובה, קישינב (ח)	06:23	06:35	08:41	08:34	09:23	09:17	10:22	10:17	17:58	18:06	18:30	18:39	17:47	18:51

לוח זמנים לשבוע פרשת פקודי בערים שונות בעולם

רז

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	06:51	06:46	09:17	09:14	09:47	09:44	10:48	10:46	18:43	18:45	19:06	19:08	18:27	19:17
ניו-זילנד, קרייטצ'רץ' (ח)	06:13	06:21	08:41	08:45	09:24	09:28	10:31	10:33	19:08	18:57	19:40	19:28	18:40	19:41
נפאל, קטמנדו (ח)	06:23	06:16	08:45	08:41	09:17	09:13	10:18	10:15	18:07	18:11	18:32	18:36	17:52	18:45
סינגפור, סינגפור (ח)	07:13	07:11	09:44	09:42	10:12	10:11	11:15	11:13	19:19	19:17	19:41	19:39	19:00	19:48
פולין, ורשא (ח)	06:10	05:57	08:09	08:01	08:57	08:49	09:55	09:50	17:25	17:36	18:01	18:12	17:16	18:26
פריז, לימה (ח)	06:11	06:12	08:44	08:44	09:13	09:13	10:17	10:16	18:27	18:24	18:50	18:46	18:06	18:55
צרפת, ליון (ח)	07:10	06:58	09:17	09:11	09:59	09:53	10:58	10:53	18:35	18:43	19:06	19:15	18:24	19:27
צרפת, פריז (ח)	07:22	07:10	09:26	09:19	10:10	10:03	11:09	11:04	18:44	18:53	19:16	19:25	18:34	19:39
קולומביה, בוגוטה (ח)	06:06	06:04	08:36	08:34	09:05	09:03	10:07	10:05	18:09	18:08	18:31	18:30	17:50	18:39
קנדה, טורונטו (ח)	06:45	06:34	08:55	08:48	09:35	09:29	10:34	10:30	18:16	18:23	18:44	18:51	18:04	19:03
קנדה, מונטריאול (ח)	06:23	06:12	08:31	08:24	09:12	09:06	10:11	10:07	17:50	17:58	18:20	18:28	17:39	18:41
קפריסין, לרנקה (ח)	06:08	06:00	08:25	08:20	09:00	08:56	10:01	09:57	17:46	17:51	18:13	18:18	17:32	18:28
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	07:33	07:18	09:27	09:19	10:18	10:10	11:16	11:10	18:43	18:55	19:21	19:33	18:35	19:48
רוסיה, מוסקבה (ח)	07:07	06:52	09:00	08:51	09:52	09:44	10:50	10:44	18:18	18:31	18:54	19:07	18:11	19:22
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	06:51	06:40	08:57	08:50	09:40	09:33	10:39	10:34	18:14	18:23	18:47	18:55	18:03	19:08
שווייץ, ציריך (ח)	06:56	06:44	09:02	08:55	09:45	09:38	10:44	10:39	18:23	18:32	18:51	19:00	18:12	19:13
תאילנד, בנגקוק (ח)	06:31	06:28	08:59	08:57	09:28	09:26	10:30	10:28	18:27	18:28	18:50	18:51	18:10	19:00

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועודיות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבהלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצדיקנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פל־אויב ואורב ולסטים וחסות רעות בדרך ומפל־פורעניות המתרגשות וכאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00516
06/03/2016

P.P.

שולם

1949

תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7